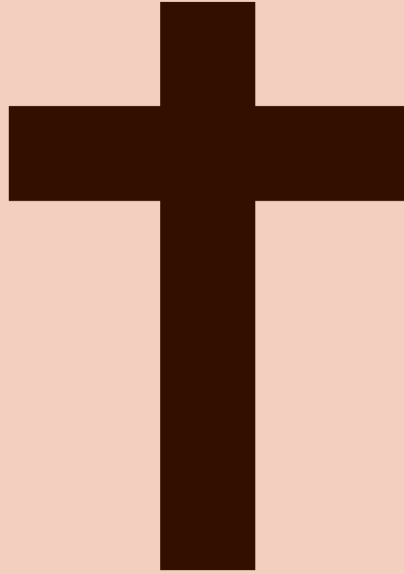

Uwien ya Jotiefɛnku
ya gbɔnku

The New Testament in the Ngangam language of Togo

Uwien ya Jɔtiefɛnku ya gbɔnku
The New Testament in the Ngangam language of Togo

copyright © 2011 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Ngangam

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Ngangam

© 2011, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
f30fbe0b-cda1-5a60-a4ee-8be80c6caef6

Contents

Matie	1
Mark	46
Luk	74
San	120
Itùon	152
Erom yaab	194
1 Korɛnt yaab	213
2 Korɛnt yaab	231
Galasi yaab	243
Efɛs yaab	250
Filip yaab	257
Kolɔs yaab	262
1 Tesalonik yaab	267
2 Tesalonik yaab	271
1 Timote	274
2 Timote	280
Tit	284
Filemɔn	287
Ebrembe	289
Saak	305
1 Pier	310
2 Pier	316
1 San	320
2 San	325
3 San	326
Sud	327
Mikpiirm	329

Tigbɛmɔnmɔnt tà
Matie
kɛle' tù nnɔ
Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Matie yé Yesu Kristo ya panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba nɛ. U kɛle' u'gbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ lii yé Sufmbɛ nɛ ki pekre' ki paan' Kristo ya sɛn bo.

U wuɔn' kugbɔnku kuu ni ki ye Yesu nɛ yé uyo bo Uwien là pùon' Sufmbɛ ki ye u li sɔn wà wɔ n̄ baa kí lá n̄m̄iɛn bɛ kí li yé bi'ber nnɔ. U kɛle' Kujɔtiekpaaaku ya gbɔnku ya gbɛr ku'ni tù yɛbe, ki wuɔn' Yesu sɔnsɔn' tù len' nà nnɔ ma bo, ki tɔke' ki ye Uwien ya bɛl nɛkn' ní n̄ɔ.

Kugbɔnku kuu ya cincinm, liyul 1 kí t̄i baa iyul 2, Matie lienh Yesu ya màam nin u'buwaam bo nɛ. Yesu yé ubɛr nɛ ki baa' wɔ n̄ n̄ɛn binib bi'biere ni.

Kí cin iyul 3:1 kí t̄i baa iyul 4:11, Matie lienh San s̄ii' Yesu Uwien ya n̄unm ma bo nin Satan biike' wɔ ma bo nɛ.

Kí cin iyul 4:12 kí t̄i baa 18: 35, Matie lienh Yesu tien' nà Galile ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ. U pɔn' mikpɛnjɛnm mà yɛbe nɛ ki wɔkn' binib Uwien ya bɛl ya gbɛr, ki cèrɛ' biwiɛnb faake' ki yɛbe.

Kí cin iyul 19 kí t̄i baa iyul 25, Yesu jon' Yerusalem bó, ki t̄i wɔkn' binib Uwien ya gbɛr ni'bó. U wɔkn' binib ugbengbenyo ya gbɛr, ki tɔke' bɛ ki ye bi la cèrɛ uba n̄ lɛrɛ kí tuln bɛ.

Kí cin iyul 26 kí t̄i baa iyul 28, Matie lienh Sufmbɛ ya ciɛnb cuo' Yesu, ki cèrɛ' bi bun' wɔ tibuur, ki kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nin u mɛkre' ma bo ya gbɛr nɛ.

Yesu ya yaajɛb ya yel
(Luk 3:23-38)

¹ *Yesu Kristo ya yaajɛb ya yel ya gbɔnku sɔ nɔ. U là yé *Dafid ya yaabil nɛ, nɛ Dafid mɔ yé *Abraham ya yaabil. ² *Abraham là maa' *Isaak, nɛ *Isaak mɔ maa' *Sakɔb, *Sakɔb mɔ maa' Suda nin u'ninjieb. ³ Suda mɔ maa' Farɛs nin Sera. Bi'naa ya yel si Tamar. Farɛs mɔ maa' ɛsilɔm, ɛsilɔm mɔ maa' Alam, ⁴ Alam mɔ maa' Aminadab, Aminadab mɔ maa' Nasɔn, Nasɔn mɔ maa' Salima, ⁵ Salima mɔ maa' Bos. U'naa ya yel si Lahab. Bos mɔ maa' Yobɛd. U'naa ya yel si Lut. Yobɛd mɔ maa' Yɛsɛ, ⁶ Yɛsɛ mɔ maa' ubɛr *Dafid. *Dafid mɔ maa' Salomɔn. U'naa là yé Yuri ya po nɛ, nɛ *Dafid taa' wɔ ki kuɔn'. ⁷ Salomɔn mɔ maa' Erobowam, Erobowam mɔ maa' Abiya, Abiya mɔ maa' Asafu, ⁸ Asafu mɔ maa' Yosafat, Yosafat mɔ maa' Yolam, Yolam mɔ maa' Osiyas, ⁹ Osiyas mɔ maa' Yowatam, Yowatam mɔ maa' Ahas, Ahas mɔ maa' Esekiyas, ¹⁰ Esekiyas mɔ maa' Manase, Manase mɔ maa' Amos, Amos mɔ maa' Yosiyas, ¹¹ Yosiyas mɔ maa' Yekoniya nin u'ninjieb uyo wà Israyɛl yaab ya nɛnnɛndb là tɔn' nin bɛ lituɔl ki cuo' bɛ ki jon' *Babilonn nnɔ. ¹² Bi cuo' bɛ ki jon' Babilonn ma nnɔ, ni ya puoli bó nɛ Yekoniya maa' Salatiɛl, Salatiɛl mɔ maa' Sorobabel, ¹³ Sorobabel mɔ maa' Abiyud, Abiyud mɔ maa' Eliyakim, Eliyakim mɔ maa' Asɔ, ¹⁴ Asɔ mɔ maa' Sadɔk, Sadɔk mɔ maa' Akim, Akim mɔ maa' Eliyud, ¹⁵ Eliyud mɔ maa' Eleyasaa, Eleyasaa mɔ maa' Matan, Matan mɔ maa' *Sakɔb, ¹⁶ *Sakɔb mɔ maa' *Yosɛf, wà yé Mari ya cɛ nnɔ. Mari mɔ maa' *Yesu wà bi yih wɔ *Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nnɔ.

¹⁷ Kí n̄ɛ *Abraham kí li n̄m̄ɔn̄m̄ɔbɛ kí t̄i baa *Dafid, bi là te yaajɛb piik nin binan nɛ. Kí n̄ɛ *Dafid kí li n̄m̄ɔn̄m̄ɔbɛ kí t̄i baa uyo wà Israyɛl yaab ya nɛnnɛndb là cuo' bɛ ki jon' Babilonn nnɔ, bi'mɔ là te yaajɛb piik nin binan nɛ.

Uyo wà bi'nennendb là cuo' bε ki jon' Babilonn nnɔ kí li ηmɔηmɔbe kí tí baa *Uwien ya Nigendkε Kristo ya yo, bi'mɔ là te yaajεb piik nin binan nε.

Yesu ya mɔam ya gber

(Luk 2:1-7)

¹⁸ Bi maa' Yesu Kristo ma bo sɔ. Bi là pun' u'naa Mari uje uba nε bi yih wɔ *Yosεf. Wa laan là kuɔn' wɔ, nε *Mifuoñaanm cère' u punbe'. ¹⁹ U'cε *Yosεf yé ugbemɔndaan ma nnɔ, nε kí yíe wɔ ní bɔle kí ηɔre wɔ ηɔ tigber nnɔ la ñε saali. ²⁰ U maaleh nnɔ ma nnɔ, nε ki laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt ni. Utond nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «*Yosεf, *Dafid ya yaabile, la fenge kí ye ηa ní taa a'po Mari kí baa a'den, kimε *Mifuoñaanm nε cère' u punbe'. ²¹ U li maa kibujεbuk, nε á yin kè *Yesu*, kimε wɔn nε li ñen u'bol yaab bi'biere ni.»

²² Nεn kε là tien' ηɔ Yonbdaan là cère' u'ñɔbonsɔknl len' nà nnɔ, nè ní tien nε. U là len' ki ye: ²³ «Ujεfaan wà ηa ben jε li punbe kí maa kibujεbuk. Bi li yin kè Emaniel.» Ni'tingi si: «Uwien te nin tε.» »

²⁴ Nε *Yosεf finde', ki tien' Yonbdaan ya tond tɔke' wɔ ki ye wɔ ní tien nà nnɔ, nε ki taa' u'po Mari, ²⁵ ka duɔn' nin wɔ haali u tí maa' kibujεbuk, nε u yin' kè Yesu.

2

Bibenbenb biba baa' ki puke' Yesu

¹ Tɔ, bi maa' *Yesu Betelem ya du ni nε, Sude ya tinfenm ni, uyo wà Herod yé uber nnɔ. Bi maa' *Yesu ma nnɔ, nε binib bà ηmɔbe mibenm injaabii bo ya biba ñen' lenpuoli bó ní ki baa' Yerusalem, ² nε ki niire' ki ye: «Bi maa' kibuk kà kí yé Sufmbε ya ber nnɔ te lε saan-i? Kimε ti laa' ki'ηmaabil lenpuoli bó nε ki baa' tí puke kè.» ³ Uber Herod nin Yerusalem ya nib kε cii' tigber nnɔ ma nnɔ, nε tù beke' bε cεen. ⁴ Nε u yin' *Sufmbε nin *bitɔtuarcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb kε, ki niire' bε ki ye bi li maa Uwien ya Nigendkε Kristo lε saan-i?

⁵ Nε bi ye: «Betelem ya du wà te Sude ya tinfenm ni nnɔ ni, kimε *Uwien ya ñɔbonsɔknl là kele' ki ye Uwien ye:

⁶ «Sin Betelem ya du wà te Sude ya tinfenm ni nnɔ, ηa mɔnbe ki yé dufenm Sude ya tinfenm ya du kε ni, kimε uber li ñε sin ni nε, kí li yé wà li likeh n'nib Israyel yaab.» »

⁷ Nεn bo nε Herod bɔle' ki yin' bibenbenb nnɔ, ki niire' bε linjaabil nnɔ cinbe ki puɔ' uyo wà, ⁸ nε ki sɔn' bε Betelem bó ki ye: «Li joh mɔn kí tí nuun kí bende kibuk nnɔ ya gber mɔnmɔnm. Ni laa' kè la, ní liεbe ní kí lá tɔke nni, n'mɔ ní jo kí tí puke kè.»

⁹ U len' ki gben', nε bi siere' ki bure'. Bi joh ma nnɔ nε ki laa' linjaabil là bi là laa' lè lenpuoli bó nnɔ, le bε usen ki tí baa' kibuk nnɔ te nà saan nnɔ, nε ki sere' ni'saan paaki. ¹⁰ Bi laa' lè nnɔ ma nnɔ, nε bi'yenm sɔnge' ki tí kende'. ¹¹ Bi kɔn' iden nnɔ, nε ki laa' kibuk nnɔ nin ki'naa Mari. Bi gbaan', ki puke' kibuk nnɔ, ki ñen' bi'kɔl ni tibonmɔnmɔnt ki de' kè. Bi de' kè miñɔkm nin linubl liba bi yih lè ansan nin mikpɔm miba bi yih mè miir*.

¹² Ni ya puoli bó nε Uwien tɔke' bε tideknt ni ki ye bi la liεbe uber Herod bó. Nεn bo nε bi ñen' usenpaanke ki kun'.

Bi taa' Yesu ki sɔn' ki jon' Esipt bó

¹³ Bi kun' ma nnɔ nε *Yosεf laa' Yonbdaan ya tond uba tideknt ni. Nε utond nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Fii kí taa kibuk kie nɔ nin ki'naa kí sɔn kí jo *Esipt bó, kí

* **1:21** Yesu ya tingi si: Uwien ηmiendeh binib nε. * **2:11** Miir yé mikpɔm miba ya bol nε. Bi taah kusiiku kuba ya bol ya siim nε ki teh mè. Mi'daaku faa cεen nε.

tí ní li te ni'ból, kí li gu lidaali là n li tǎke ɲε kí ye á liebe ní, kimε ubεr Herod li nuun kibuk nnǎ wǎ ní ku kè.»

¹⁴ Nɛn saan nε Yosεf fii' ki taa' kibuk nnǎ nin ki'naa kuñǎnku ki jon' *Esipt, ¹⁵ ki tí te ni'ból haali Herod tí kpo'. Ní tien' ɲǎ Yonbdaan là cère' u'ñǎbonsǎknl len' nǎ nnǎ nè ní tien nε. U là ye: «Uwien ye: <N yin' n'buk kè ní ñε ní *Esipt ni.>»

Uber Herod ku' mubujεbumu

¹⁶ Tǎ, Herod bende' ki ye bibεnbεnb nnǎ lere' wǎ ma nnǎ, nε u'benku ni ben' ki gbien', nε u cère' u'sojambε ku' Betelem ya du nin u'dugbaan kε ya bujεbumu mùa kε ɲmǎbe ibin ile nin mùa ɲa laan baa' ibin ile nnǎ. U là niire' bibεnbεnb nnǎ bi cinbe ki laa' liɲmaabil nnǎ uyo wǎ. Nɛn nε cère' u jie' ki kpaan' ibin ile. ¹⁷ U ku' mubumu nnǎ ma nnǎ nε ní tien' *Uwien ya ñǎbonsǎknl Seremi là len' ma ki ye:

¹⁸ «Bi cii' imuǎ bó Lama ya du ni, u daan uba muǎh ikumuǎ, ki kpiɛndeh ki gbiekeh. Lasɛl nε muǎh u'bumu bo, uba ɲa ní fre kí suon wǎ, kimε u'bumu ɲa ji te.»

Bi taa' Yesu ki siere' Esipt ni

¹⁹ Ní tete, nε Herod tí kpo'. U kpo' ma nnǎ, nε *Yosεf laa' Yonbdaan ya tond uba tidεknt ni, *Esipt ni. ²⁰ Nε u tǎke' wǎ ki ye: «Fii kí taa kibuk nnǎ nin ki'naa kí liebe Israyel ya du bó, kimε binib bà là nuunh bε ní ku kè nnǎ kpo'-a.»

²¹ Nε u fii' ki taa' kibuk nnǎ nin ki'naa, ki liebeh Israyel ya du bó. ²² *Yosεf cii' ubεr Herod ya bijε Akelayus teke' u'baa ya bel Sude ya tinfenm ni. Nɛn bo nε u fenge', ka yíe wǎ ní baa ni'ból, nε Uwien wuǎn' wǎ tidεknt ni nε u bure' Galile ya tinfenm bó. ²³ U tí baa', nε ki kǎ udu uba ni, bi yih wù Nasaret. Ní tien' nnǎ ɲǎ *Uwien ya ñǎbonsǎknb là len' nǎ nnǎ nè ní tien nε. Bi là len' ki ye: «Bi li yin wǎ Nasaret ya du ya nil nε.»

3

San wǎ siih binib Uwien ya ñunm nnǎ ya gber (Mark 1:1-8; Luk 3:1-18; San 1:19-28)

¹ San wǎ siih binib Uwien ya ñunm nnǎ baa' uyo uba ki te kupenpelku ni, Sude ya tinfenm ni, ki kpaandeh ki teh: ² «Lèbre mɛn ni'tetem, kimε Uwien ya bel nεkn' ní ɲǎ.» ³ *Uwien ya ñǎbonsǎknl Esayi là len' San ya gber ki ye:

«U daan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:
<Tùǎre mɛn Yonbdaan ya sɛn,
kí cubn u'sengbεmu kí de wǎ.>»

⁴ San là guo liliɛrl là nnǎ, bi taa' ñǎkma ya kobr nε ki lon' lè. U là gbin kugbǎnku ya ningbεnl nε u'ciεk ni. U'jier là si inacu nin tisiir nε. ⁵ Binib ñεh ní Yerusalem nin Sude ya tinfenm kε nin Suden ya kpenl ya tinfenm kε ni, ki bàareh u'saan, ⁶ ki kpiireh bi'biere, nε u siih bε Uwien ya ñunm, Suden ya kpenl ni.

⁷ San laa' *Farisienmbε nin Saduseyenmbε bàareh u'saan ki yebe ki yíe wǎ ní sii bε Uwien ya ñunm. Nε u tǎke' bε ki ye: «Iwaaleb ninbi, ɲmε nε wuǎn' nε ni li tien ma kí ñε Uwien ya benpiebe wǎ we ní nnǎ ni? ⁸ Li sǎnh mɛn itùon ya wǎngɛh ki teh ni mǎnbe ki lèbre' ni'tetem, ⁹ ki la li maaleh ni'yenm ni ki teh: <Ti'yaajε si *Abraham ma nnǎ, ní dèkre' nε>, kimε n tǎkeh nε nε, Uwien li fre kí cère iten yiε nǎ ní kpende *Abraham ya yaabii. ¹⁰ Uwien bonde' liyel ɲǎ wǎ ní kpikre isiin. Isiin yǎ kε ɲa lùonh biimǎnmǎn la, u li gε yí kí wiε umu ni nε.

11 Min taah miñunm ne ki siih ne Uwien ya ñunm, ki wəngeh ki teh ni lèbre' ni'tetem. Ama wà li paan n'puoli bó ní nnə ɲməbe mituəm ki cən' nni. Ma kpe ní cəkre u'tacaan. Wən ne lá li cère *Mifuoñaanm nin umu ní jiiire ní ni'bo. 12 U taa' kiyonyiek wə ní tí lende u'ji. U li taa mijibim kí cùən ubənbuən ni, kí taa tifent kí wíe umu wà ɲa ní kpiin ni.»

San sɪi' Yesu Uwien ya ñunm
(Mark 1:9-11; Luk 3:21-22)

13 Tə, u ya yo ne *Yesu ñen' Galile ya tinfenm bó ní ki baa' San saan, Sudən ya kpenl saan ɲə San ní sɪi wə Uwien ya ñunm. 14 San ɲa tuo', ne ki təkə' wə ki ye: «Sin wà bi li sɪi min Uwien ya ñunm nnə, a'mə ji liəbe' ki baa' min saan-ii?» 15 Ne *Yesu ye: «Tuo kí tien nnə fənfenə. Nnə ne ti li fre kí tien Uwien yíe nà kə.» Ne San tuo' ki sɪi' wə Uwien ya ñunm. 16 U sɪi' *Yesu ma nnə ne u ñen' miñunm ni i ya taaan bo. Kutaaku yàare', ne u laa' *Uwien ya Fuoñaanm jiih ní ki naan unenjel, ki lá kèle' u'bo. 17 Ne unieke uba ñen' paaki bó ní ki ye: «N'bijə sə, n yíe wə, ne n'yenm sange u'bo.»

4

Satan biike' Yesu
(Mark 1:12-13; Luk 4:1-13)

1 U ya yo ne *Mifuoñaanm tuke' *Yesu ki jon' kupenpelku ni ɲə usenpol ní tí biike wə. 2 *Yesu ləle' buñəbu iwien pinan nin tiñənt pinan. Ni ya puoli bó ne mikənm cuo' wə, 3 ne *usenpol unibiikl baa' u'saan, ki lá təkə' wə ki ye: «A yé *Uwien ya Bijə la, cère iten yíe ní kpende kpənə.»

4 Ne *Yesu jiih' wə ki ye: «Nì kèle' *Uwien ya gbənkú ni ki ye: «Nil ɲa li fuobe jier baba bo; u li fuobe iñəbon yà kə ñeh Uwien ya ñəbu ni nnə mə bo ne.» »

5 Ne *usenpol taa' wə ki jon' Uwien ya du Yerusalem ni, ki tí duon' wə *Uwien ya duku ya paaki leklemi, 6 ne ki təkə' wə ki ye: «A yé *Uwien ya Bijə la, maabe kí ci tingi, kimə nì kèle' *Uwien ya gbənkú ni ki ye:

«Sin bo, Uwien li cère u'tondb ní guəre ɲə,
ɲə a'taal la mə tənɫ.» »

7 Ne *Yesu ye: «Nì tí kèle' *Uwien ya gbənkú ni mə ki ye: «Nə ní biike a'Yonbdaan Uwien.» »

8 *Usenpol tí taa' wə ki tí don' lijəfəfəkrɫ liba bo, ki wuən' wə unjendun ya bəl kə nin i'faal, 9 ne ki təkə' wə ki ye: «A gbaan' n'nintuəli ki puke' nni la, n li taa nən kə kí de sin ne.»

10 Ne *Yesu ye: «Sin, Satan, siere n'saan, kimə nì kèle' *Uwien ya gbənkú ni ki ye:

«A li gbaan kí kpieke a'Yonbdaan Uwien ne,
kí li pukeh wən baba.» »

11 Nən saan ne *usenpol siere' ki daan' wə. Ne *Uwien ya tondb baa' ki lá toreh wə.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni
(Mark 1:14-15; Luk 4:14-15)

12 *Yesu cii' bi cuo' San ki tí pəkn', ne u siere' ni'saan ki liəbe' Galile ya tinfenm bó. 13 U bure' ki tí baa' Nasaret, ki gəbre' ki tí te Kapərnawum ya du ni. Udu nnə te miñunciənm saan ne, Sabulən nin Neftali ya tinfenm ni. 14 U kèle' ni'saan ma nnə, ne nì tien' *Uwien ya ñəbonsəknɫ Esayi là len' ma ki ye:

15 «Sabulən nin Neftali yaabə,

ninbi bà kə ki kpieke Galile ya ñunciənm,

Sudən ya kpenpuol bó nnə,

mitinfenm mà bi yih mè bà ɲa yé Sufmbə ya tinfenm nnə.

16 Binib bà là te licinñunl ni nnə,
bi laa' kuwenwencienu.
Binib bà mikuum là kpàakeh be, mi'jinjinku yiin bi'bo nnə,
kuwenwenku wende' bi'bo.»

17 Kí ñe u ya yo kí taa kí li joh, ne *Yesu cin' ki kpaandeh ki teh: «Lèbre men ni'tetem, kimε Uwien ya bel nekn' ní ηə.»

*Yesu yin' bijenbeb binan be ní paan u'bo
(Mark 1:16-20; Luk 5:1-11)*

18 *Yesu cuonh ki kpàakeh Galile ya ñuncienu, ne ki laa' ninjieb bile, bi te ki wienuh bubebu. Bi là yé bijenbeb ne. Bi yih uba Simən, ki baanh wə Pier*, ki yih u'ninje Andre. 19 Ne u təke' be ki ye: «Paan men n'bo ní, ηə ní cère ní li taakeh binib ki dienuh nni.» 20 Bi dāan' bi'bāan i ya tāan bo, ne ki paan' u'bo.

21 U jende' waamu, ne ki tí laa' ninjieb bile mə, Sebede ya bijieb Saak nin u'ninje San. Ben nin bi'baa Sebede te bi'ñerbu ni, ki tūəreh bi'bāan. Ne *Yesu yin' be. 22 Ne bi dāan' bi'baa nin buñerbu nnə i ya tāan bo, ki paan' u'bo.

*Yesu kpaandeh Uwien ya gber, ki buuh biwienub
(Luk 6:17-19)*

23 Ne *Yesu cuonh Galile ya tinfenm ke ni, ki kəh Sufmbε ya tāan ya dur ni, ki wəknh binib Uwien ya gber, ki kpaandeh Uwien ya bel ya gbemənmənt, ne ki buuh iwien ke ya bol. 24 Ne u'yel kpienuh Siri ya tinfenm ke ni. Bi tukeh binib bà bun iwien ke ya bol ki bàareh u'saan ne u buuh bi'ke. Ben si: isenpol ηaake bà nin bà luh libinbil nin bà ya gbenent faan'. 25 Ne inigocien ñen' ní Galile ya tinfenm ni nin mitinfenm mà bi yih mè Idu Piik nnə ni nin Yerusalem ni nin Sude ya tinfenm ni nin Sude ya kpenpuol bó, ne ki paan' u'bo.

5

Yesu wəknh u'panpaankaab lijuəl bo

*Uwien ya mənəm te binib bà bo
(Luk 6:20-23)*

1 *Yesu laa' inigol nnə ma nnə, ne ki don' ki tí kèle' lijuəl liba bo. U'panpaankaab taan' u'saan, 2 ne u cin' ki wəknh be ki teh:

3 «Binib bà ηməbe ijiinyenu maale nnə,

Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε *Uwien ya bel yé bi'yaal ne.

4 Binib bà muəh nnə, Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε Uwien li sange bi'yenu.

5 Binib bà jiindeh bi'ba tingi nnə, Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε unendun wuu li yé bi ya faal ne.

6 Binib bà ya nun mən be ní li yé binimənb nnə,
Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε bi lá li le bi yé nà.

7 Binib bà muəh bi'təb micεckm nnə,
Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε Uwien li muə be micεckm.

8 Binib bà taa' bi'ba ki de' Uwien, bi'fél bo ηa ηməbe jəknt nnə,
Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε ben ne li le Uwien.

9 Binib bà nuunh uyenduən ya sen nnə,
Uwien ya mənəm te bi'bo,
kimε Uwien li yin be u'bumu.

* 4:18 Pier ya tingi si: litenpenl ne.

10 Binib bà jinh ijend bi'nimònt bo nnò,
Uwien ya mánm te bi'bo,
kimε bεn nε si Uwien ya bεl.

11 «Binib sukreh nε, ki jèndeh nε, ki lienh ni'bo inǎbonbil kε ya bol min bo la, Uwien ya mánm te ni'bo. 12 Li te mεn uyensonge ni, kí li poknh, kimε ni li ε lisuul là yεbe paaki bó. Bi là jènde' *Uwien ya nǎbonsǎknb bà là te uyo bo nnò mǎ nnò nε.»

*Ninbi nε yé miyaam nin kuwenwenku uηendun wuu ni
(Mark 9:50; Luk 14:34-35)*

13 «Ninbi nε yé uηendun wuu ya yaam. Ama miyaam saa' ka ji ηmε la, niba ηa te kí ji ní fre kí ηmaake mè. Ma ji yé bonn, bi li wule mè nε, nε binib ní li taanh mi'bo ki gèbreh.

14 «Ninbi nε yé uηendun wuu ya wenwenku. Udu wà te ligbεngbenl bo ηa ηmǎbe bǎlm. 15 Unil sε' lifrl la, wa ní taa sεnku kí cubn li'bo. U li taa lè kí tuǎn likpεnkpεnl bo nε, lè ní li wendeh bà kε te iden ni. 16 Ni'mǎ ya wenwenku ní li wendeh binib ya nun bó, bε ní li lenh ni teh nà ní mǎn nnò, ηǎ kí pèke ni'Baa wà te paaki bó.»

Yiko ya wǎknm

17 «La maaleh mεn ki teh n baa' ní lá gben *yiko nin Uwien ya nǎbonsǎknb ya gber nε. Ma baa' ní lá gben tù. N baa' ní lá tien tù cinbe ki ye ma bo nε. 18 N tǎkeh nε imǎn nε, yiko nnò uba kpεin mǎnǎn ηa ní juore fεnm, u'kε lí li tien nε. Kutaaku nin kitink li wuǎke kí kpaan ma kε la, yiko nnò ya gbeyoyǎl liba mǎnǎn ηa ní juore fεnm. 19 Nεn bo, wà kε kende' yiko nnò ni uba bo waamu mǎnǎn, ki wǎkn' binib bε ní li teh u'yaam la, u li yé uwaal nε Uwien ya bεl ni. Wà kε tuo' *yiko nnò, ki wǎkn' binib nnò la, u li yé ucien nε Uwien ya bεl ni. 20 N tǎkeh nε nε, ni'nimònt ηa cεn' *Yiko ya wǎnwǎknb nin *Farisienmbε yaar la, na lí li kǎ *Uwien ya bεl ni.»

La cère mεn ni'benku ni ní li beh tǎb bo

21 «Ni cii' bi là tǎke' uyo bo yaab ki ye: «La ku nil. Unil ku' u'tǎ la, bi li bu wǎ tibuur nε.» 22 Ama min tǎkeh nε ki teh wà kε ya benku ni ben' u'tǎ bo la, bi li bu wǎ tibuur nε. Wà kε tǎke' u'tǎ ki ye u yé fεnm la, tibuur ya cienb li bu wǎ tibuur nε. Wà kε tǎke' u'tǎ ki ye u yé uwaar la, u kpε wǎ ní kǎ umu wà ηa ní kpiin ni nε. 23 Nεn bo, a joh á pu Uwien mipum u'ponpuol bo, ki tǎ tiere' ki ye sin nin a'tǎ ηmǎbe mimaam la, 24 taa a'pum nnò kí ble lí'saan, kí jo ní tǎ gben mè kí yaan, kí liebe ní kí lá pu Uwien a'pum nnò.

25 «Sin nin unil ηmǎbe mimaam nε u tuke mè ki joh tibuur la, taan nin wǎ buñǎbu tonm, uyo wà ni laan te usen ni. Nnò ηa ní la, u li taa ηε kí tǎ ηukn tibuur ya cien, u'mǎ ní taa ηε kí ηukn lipekl ya cien wǎ ní pek nε. 26 N tǎkeh ηε imǎn nε, ηa tǎ pèn' ki gben' tibuur ya like la, ηa ní nε len.»

Linanmaal ya gber

27 «Ni cii' bi là tǎke' uyo bo yaab ki ye: «La teh nanmaal.» 28 Ama min tǎkeh nε ki teh wà kε liike' upii ηǎ u'mεnku kǎn' u'ni la, u duǎn' nin upii nnò ηǎ u'fɛl ni. 29 Nεn bo, a'nǎjienunbu nε cèreh a biih la, likre bù kí wiε kí jende a'ba saan. A'gbenent ya niba bó juore' fεnm la, ní tu nin a'gbenent kε ní kǎ umu wà ηa ní kpiin ni. 30 A'nǎjie nε cèreh a biih la, cere wù kí wiε kí jende a'ba saan. A'gbenent ya niba bó juore' fεnm la, ní tu nin a'gbenent kε ní kǎ umu wà ηa ní kpiin ni.»

Ujε la wiε u'po

(Matie 19:9; Mark 10:11-12; Luk 16:18)

³¹ «Bi tí là liebe' ki ye: «Unil wiε' u'po la, wə́ rí kele kugbɔ́nku kí de wə́, kí wuɔ́n kí ye u wiε' wə́ nε.» ³² Ama min tɔ́keh nε ki teh uje wà ke ya po ɲa tien' nanmaal ɲɔ́ u wiε' wə́ la, u sureh upii nnɔ́ wə́ rí kpende unanmaa nε. Uje wà kuɔ́n' bi wiε' upii wà la, u tien' linaɲmaal nε.»

Yesu len' ipòl ya gber

³³ «Ni tí cii' bi là tɔ́ke' uyo bo yaab ki ye: «La pole tonnɛnku bo. A pole' Uwien la, á tien a pole' ki ye bà.» ³⁴ Ama min tɔ́keh nε ki teh ni la lí rí pole. Ni la pole taaku, kimε kutaaku yé Uwien ya berbiεk nε. ³⁵ Ni la pole tink mɔ́, kimε kitink yé Uwien ya tãan paandeh nà bo nε. Ni la pole Yerusalem mɔ́, kimε Yerusalem yé Uwien Uberciεn ya du nε. ³⁶ La pole a'yul, kimε ɲa rí fre kí cère a'yurku kuba mɔ́nɔ́n rí kpende kuyupenpienku, ka rí fre kí cère kù rí kpende kuyubɔ́nɔ́nku mɔ́. ³⁷ Ni'lenm ni, nǐ yé imɔ́n la, ní ye «imɔ́n». Nǐ tí yé kutonnɛnku la, ní ye nǐ yé «kutonnɛnku». Ni ji pukn' nà ke la, nǐ yé usenpol, ubierɔ́ yaann nε.»

La teh mɛn biere ki tuukeh fɛn

(Luk 6:29-30)

³⁸ «Ni tí cii' bi là tɔ́ke' uyo bo yaab ki ye: «Unil fiε' u'tɔ́ ya nunbu la, be rí fiε u'mɔ́ yaabu. Unil fekre' u'tɔ́ ya ɲinl la, be rí fekre u'mɔ́ yaal.» ³⁹ Ama min tɔ́keh nε ki teh unil tien' ɲε mibiεrm la, la jiin wə́ biεrm. Unil kpɔ́be' a'ɲɔ́jiekpienku la, pekre a'ɲɔ́genkpienku mɔ́ kí de wə́. ⁴⁰ Unil taa' ɲε ki jon' tibuur wə́ rí tí fiε a'lierwawaal la, cèbe wə́ a'liεrgbenku mɔ́. ⁴¹ Unil wə́bn' ɲε ki ye á tuke u'tukl kí piere wə́ kɔ́nsini uba la, piere wə́ kɔ́nsini ule. ⁴² Wà miε' ɲε nibonn la, pu wə́. Wà mɔ́ yíε á kpende wə́ nibonn la, la sikre wə́ buɔ́n.»

Li yíε mɛn ni'ɛnnɛndb

(Luk 6:27-28, 32-36)

⁴³ «Ni tí cii' bi là tɔ́ke' uyo bo yaab ki ye: «Li yíε wà yíε ɲε, kí li nɛn wà nɛn ɲε.» ⁴⁴ Ama min tɔ́keh nε ki teh: «Li yíε mɛn ni'ɛnnɛndb, kí li kàareh ki dienh binib bà jèndeh nε, ⁴⁵ ɲɔ́ kí li yé ni'Baa wà te paaki bó ya bumu, kimε wɔ́n nε cèreh u'wien puɔ́reh ki wendeh bibiεrdɛnb nin binimɔ́nb, kí cèreh utaa mɔ́ nǐih kí dienh binimɔ́nb nin bibiεrdɛnb.» ⁴⁶ Ni yíε bà yíε nε baba la, ni li ɛ li ɛ suul ba? Bilɛnpotekb mɔ́nɔ́n ɲa teh nnɔ́-ɔ́ɔ́? ⁴⁷ Ni fuondɛh ni'yaab baba la, be lèbre'? Bà ɲa yé Sufmbε mɔ́nɔ́n ɲa teh nnɔ́-ɔ́ɔ́? ⁴⁸ Nɛn bo, ninbi li te mɛn mɔ́nmɔ́nm kí tí gben tɛn ni'Baa wà te paaki bó te ma bo.»

6

Ni li punh mipum ma bo

¹ «Li bɛn mɛn, kí la teh nimɔ́nt binib ya nun bó ki nuunh be rí ɛ kí pèke nε. Ni teh nnɔ́ la, na rí ɛ suul ni'Baa wà te paaki bó saan.

² «A pun' ucεεkdaan nibonn la, la cuonh ki kpaandeh ni'ke saan tɛn iɲuɔ́n ilele ya nib teh ma itáan ya dur ni nin isenje ni ɲɔ́ binib rí ɛ kí pèke be. N tɔ́keh nε imɔ́n nε, bi laa' bi'suul ɲɔ́. ³ A pun' ucεεkdaan nibonn la, la cère a'ɲɔ́gen rí li bɛn a'ɲɔ́jie de' nà. ⁴ Pu wə́ lididíkl bo. A'Baa wà lenh a teh nà lididíkl bo nnɔ́ nε li su ɲε.»

Ni li kàareh ma bo

(Luk 11:2-4)

⁵ «Ni kàareh la, ni la li te tɛn iɲuɔ́n ilele ya nib. Bi yíε be rí li sieh itáan ya dur ni nin isennaan ni nε kí kàareh ɲɔ́ binib rí li lenh be. N tɔ́keh nε imɔ́n nε, bi laa' bi'suul ɲɔ́. ⁶ Sin wɔ́n, a tí rí yíε á kàare la, kɔ́ a'duku ni, kí pǐin, kí kàare a'Baa wà ɲa lenh wə́ nnɔ́. A'Baa wà lenh a teh nà lididíkl bo nnɔ́ nε li su ɲε.»

⁷ «Ni kàareh la, ni la li kàareh ki ñòbleh ki tekreh ten bà ña pε Uwien ya sɛn bo. Bi maaleh ki teh bi lienh ki gbiekeh nε la, Uwien li cenge bi'ból. ⁸ La teh mɛn ten bɛn, kimε ni'Baa bɛn nà wiεbe nε kí lε na laan miε' wə nɛ. ⁹ Ní li kàareh ki teh nɔ:

«Ti'Baa wà te paaki bó,
cère binib kε ní li boh a'yel,

¹⁰ Cère a'bel ní baa ní,
cère a'yíem ní tien tingi ni ten paaki bó.

¹¹ De tε dinnɔ ya wentunl ya jier,

¹² fère tε ti'biil,
ten ti'mə fèreh ma bà biih tε nnɔ.

¹³ La cère tí lu mibiikm ni.

Ama fie tε usɛnpol ubiɛrɔ ya nuɔ ni*.

[Kimε sin nε si libel nin ufaa nin ukpieke

uyo wà ña ñmɔbe gbenm.]†

¹⁴ «Kimε ni fèreh binib bi'biil la, ni'Baa wà te paaki bó mɔ li fère nε ni'yaal.

¹⁵ Ama na fèreh binib bi'biil la, ni'Baa mɔ ña ní fère nε ni'yaal.»

Ni lòle' buñɔbu la, ni li teh ma bo

¹⁶ «Ni lòle' buñɔbu la, ni la li saah ni'nun bó ten iñuɔn ilele ya nib. Bi saah bi'nun bó ñɔ binib ní bende kí ye bi lùo buñɔbu nε. N tɔkeh nε imàn nε, bi laa' bi'suul ñɔ. ¹⁷ Sin wɔn, a lòle' buñɔbu la, fɛnde a'nun bó, kí luobe a'yur mikpɔm, ¹⁸ ñɔ binib la bende kí ye a lùo ñɔbu. Ama a'Baa wà te a'saan lididikl bo nε bɛn. Wɔn wà lenh a teh nà lididikl bo nnɔ nε li su ñε.»

Paaki bó ya faal

(Luk 12:33-34)

¹⁹ «La li nuunh mɛn ní lε lifaal kí gbien uñɛndun wuu ni. Kimε likuotuul nin uyonyon li saa lè. Nε Binasub mɔ li lɔnbe kí kɔ kí suu lè. ²⁰ Ama li nuunh mɛn lifaal là yebe paaki bó. Nɛn bó kuotuul ña ní mɔ lè, nasu mɔ ña ní lɔnbe kí kɔ kí suu lè. ²¹ Kimε a'faal te nà saan la, a'fèl mɔ dɔ nɛn saan nε.»

Bununbu yé tigbenɛnt ya frl nε

(Luk 11:34-36)

²² «Bununbu yé tigbenɛnt ya frl nε. A'nun mɔn la, a'gbenɛnt kε te kuwenwenku ni nε. ²³ Ama a'nun ña mɔn la, a'gbenɛnt kε te licinñunl ni nε. A'nun yà cèreh a te kuwenwenku ni nnɔ ña ji lenh la, a te licinñunl là ni nnɔ ji li te milɛ bo?»

Nil ña ní fre kí li pε cɛnbaambε bile bo

(Luk 16:13; 12:22-31)

²⁴ «Nil ña ní fre kí li pε cɛnbaambε bile bo. U li nɛn uba nε, kí li yíe utɔ. U li se uba ya ciεk bó nε, kí li likeh utɔ fɛnm. Na ní fre kí li pε Uwien bo ki liebe' ki pε ilike mɔ bo.»

La cère mɛn ni'nun ní li mɔn tijier nin tiwɛngolkaar bo

²⁵ «Nɛn bo nε n tɔkeh nε ki teh ni la cère nɛ ní li wiεbe nε ni li tien ma kí li fuobe bo, ki la li maaleh ki teh: «Ti li ji ba?» Ki la cère nε ní li wiεbe nε ni'gbenɛnt bo, ki la li maaleh ki teh: «Ti li gole ba?» Limiel ña cɛn' tijier-ii? Tigbenɛnt mɔ ña cɛn' tiwɛngolkaar-ii? ²⁶ Liike mɛn inuɔn yà laanh paaki bó te ma bo. Ya koh, ka ceh ki cɔngɛh bɔnbuɔn ni. Ama ni'Baa wà te paaki bó nε jindeh yí. Na nín cɛn' yí pɛpel-ii? ²⁷ Ni'ni ñmε nε u'níinm ni, u li fre kí fɔkn u'miel waamu mɔnɔn kí pukn-i?»

* **6:13** Bi li fre kí lɛbre fie tε usɛnpol ubiɛrɔ ya nuɔ ni kí ye ñɛn' tε mibiɛrm ni mɔ. † **6:13** Bi kpíε' ki kɛle' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni: kimε sin nε si libel nin ufaa nin ukpieke uyo wà ña ñmɔbe gbenm ña te tu'ni.

28 «Bε bo nε ni cèreh nĩ wiεbe nε tiwengolkaar bo? Maale mεn kí liike kumuaku ni ya sir puh ma bo, ta sɔnh tuonl, ka loh kpɛlɔɔ. 29 Ama n tɔkeh nε nε, ubεr Salomɔn nin u'fàaciɛnl kε, wa là gole' kpɛlɔɔ tũ mɔn ki baa' mipuum nnɔ ya miba mɔnɔn. 30 Uwien cèreh timɔsir tà te dinnɔ kubaaku ni, ki li wun teke umu puh mipũmɔnmɔnm la, bε li cère wa rí tien ninbi binib mimɔnm kí cɛn timuɔr-i? Ni'tekjim nε pɔre' nε. 31 Nεn bo, ni la cère nè rí li wiεbe nε, ki la li maaleh ki teh: <Ti li ji ba? Ti li ñu ba? Ti li gole ba?> 32 Kimε bà ña pε Uwien ya sɛn bo ya nun nε mɔn tu ya bont kε bo. Ni'Baa wà te paaki bó bεn ki ye ni ciεke tibont nnɔ kε. 33 Laan li nuunh mεn *Uwien ya bεl, kí li teh Uwien yíe nà, u li taa tibont nnɔ kε kí pukn nε. 34 Nεn bo, la cère mεn nè rí li wiεbe nε wenli wà we ní nɔ bo. Wenli nε ni li wun maale wenli ya gbεr bo. Lidaali là kε nin li'jend nε.»

7

La biindeh mεn tɔb (Luk 6:37-38, 41-42)

1 «La biindeh mεn nib ñɔ Uwien mɔ la biin nε. 2 Ni biindeh binib ma bo la, Uwien mɔ li biin nε nnɔ nε. Ni taah nà ki bikreh tibont ki dienh binitɔb nnɔ Uwien mɔ li taa nεn nε kí biike kí de nε. 3 Bε tien' a lenh kumuaku kù a te a'tɔ ya nunbu ni, ka ji lenh jaantelke wà puɔn a'yaabu ni? 4 A li tien mila kí tɔke a'tɔ kí ye: <Cère rí ñεn kumuaku kù a te a'nunbu ni nɔ>, ñɔ jaantelke puɔn a'yaabu ni? 5 Sin iñuɔn ilele ya nilɔ, kpiε kí ñεn jaantelke wà puɔn a'nunbu ni nnɔ, kí li lenh mɔnmɔnm, kí yaan kí fre kí ñεn kumuaku a'tɔ yaabu ni.

6 «La taah mεn tibont tà yé Uwien jaar ki dienh isengbεle, ñɔ ñ la lá liεbe kí kèkère nε. La taah mεn ni'laan ki dienh fangambε, ñɔ bi la tεtε i'bo.»

Li miεh mεn, kí li nuunh, kí li ñih kunagɛnku (Luk 11:9-13)

7 «Li miεh mεn, bi li pu nε; li nuunh mεn, ni li lε; li ñih mεn kunagɛnku, bi li pĩire. 8 Kimε wà kε miεh la, bi punh wɔ nε. Wà kε nuunh la, u lenh nε. Wà kε mɔ ñih kunagɛnku la, bi pĩireh nε. 9 Ni'ni ñmε ya buk miε' wɔ kpɔnɔ la, u li de kè litɛnl-i? 10 Bii kí miε' wɔ ujen la, u li de kè uwε? 11 Ninbi bibiɛrdɛnb, ni bεn ki dienh ni'bumu nà mɔn la, bε li tien ni'Baa wà te paaki bó ña rí cère binib bà miεh wɔ nà mɔn nnɔ bε rí lε nè!

12 «Nεn bo, ni yíe binib rí li teh nε nà kε nnɔ, ni'mɔ rí li teh bε nεn. *Yiko ya gbɔnku nin Uwien ya ñɔbonsɔknb wɔknh nà kε nnɔ ya tingi nínɔ.»

Ni li ñε bunañɔbu bùa kí kɔ (Luk 13:24)

13 «Ñε mεn bunañɔbu bùa wiεbe kí kɔ, kime bunañɔbu bùa piε nin usɛn wà piε jondeh tε fɛnm bó nε. Binib kpiɛndeh usɛn wà piε nε ki yebe. 14 Bunañɔbu bùa nin usɛn wà joh limiel bó nnɔ ña piε. Binib bà nuunh ki lenh u ya sɛn ña yebe.»

Binib ya tetem nε li cère bε rí bende bi yé bidɛnb bà (Luk 6:43-44)

15 «Liike mεn ni'yul bo nin bitonnɛnñɔbonsɔknb. Bi bàareh ni'saan ki te suoo tɛn ipe nε, ama ki nín ji yé ikèr ki bre. 16 Bi'tuon nε li cère ní bende bi yé binib bà ya bol. Ba pòh cεcε bεnɛnk bo. Ka pòh kɛnkɛn mɔ konkonbu bo. 17 Nεn bo, busumɔnmɔnbu kε lùonh ibii yà mɔn nε. Busubu bùa ña mɔn mɔ lùonh ibii yà ña mɔn nε. 18 Busumɔnmɔnbu ña rí fre kí lùon ibii yà ña mɔn. Busubu bùa ña mɔn mɔ ña rí fre kí lùon ibii yà mɔn. 19 Busubu bùa kε ña lùonh ibii yà mɔn la, bi li gε bù kí wiε umu ni nε. 20 Nεn bo, binib ya tuon nε li cère ní bende bi yé binib bà ya bol.»

Uwien ya bɛl ni ya kɔm ya gbɛr
(Luk 13:25-27)

²¹ «Na yé wà kɛ yih nni ki teh: «Yonbdaan, Yonbdaan», nɛ li kɔ Uwien ya bɛl ni. Ama wà teh n'Baa wà te paaki bó yíe ma bo, nɛ li kɔ u'bɛl ni. ²² Lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ, binib bà yɛbe li tɔke nni kí ye: «Yonbdaan, Yonbdaan, a ya yel bo ɲa ñí nɛ ti sɔkn' Uwien ya gbɛr, ki ɲɔre' isɛnpol binib saan, ki tien' miyɔkm ya bont-ii?» ²³ Nɛ n li tɔke bɛ kí ye: «Jɛnde mɛn n'saan, ma bɛn nɛ fiebu. Ni yé bà teh nà bre nɛ.» »

Binib bile mɛn' bi'dur ma bo
(Luk 6:47-49)

²⁴ «Tɔ, wà kɛ ciih n'gbɛr tuu nɔ, ki teh tù ye ma la, u naan uje wà ɲmɔbe miyɛnfuom, ki mɛn' u'duku kutɛntiɛku bo nɛ. ²⁵ Utaa nii', miwuɔm kɔn', ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, kutafaaku mɔ fii' ki lɛkn' ku'bo. Kù se kutɛntiɛku bo ma nnɔ, nɛ ka lu'.

²⁶ «Ama wà kɛ ciih n'gbɛr tuu nɔ, ka teh tù ye ma la, u naan ujejɔr wà mɛn' u'duku litɛngbil bo nɛ. ²⁷ Utaa nii', miwuɔm kɔn', ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, kutafaaku mɔ fii' ki lɛkn' ku'bo, nɛ kù lu' kpɛlkpɛl.»

Yesu ya wɔknm ɲmɔbe mituɔm

²⁸ *Yesu wɔkn' ki tĩ gben', nɛ u wɔkn' linigol nnɔ iñɔbon yà nnɔ cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn. ²⁹ Kimɛ wa wɔknh bɛ tɛn *Yiko ya wɔnwɔknb wɔknh ma bo, u wɔknh bɛ tɛn unil wà du u wɔknh nà nnɔ bo nɛ.

8

Yesu cère' ujend uba lùore'
(Mark 1:40-45; Luk 5:12-16)

¹ *Yesu jiinh lijuɔl bo, nɛ linigociɛnl pɛ u'bo. ² Tɔ, ujend uba baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yíe la, a lí fre kí cère' n' lùore.» ³ Nɛ *Yesu tɛnde' u'nuɔ ki mɛ' wɔ, nɛ ki ye: «N yíe, lùore.» Nɛ u pɔk ki lùore' i ya tãan bo. ⁴ Nɛ *Yesu ye: «Liike a'yul bo ki la tɔke nil, ama jo kí tĩ lɛ utɔtuɔrkɛ, kí tien lituɔrl tɛn Moyis là ye bɛ n' li teh ma bo. Nɛn nɛ li wuɔn kí ye a lùore'.»

Yesu buu' sojacien uba ya tonsɔnl
(Luk 7:1-10)

⁵ *Yesu cuonh ki tĩ kɔh Kapɛrnawum ya du ni uyo wà nnɔ, nɛ sojambe kobk ya cien uba baa' u'saan ki gbáan' wɔ ki ye: ⁶ «Yonbdaan, n'tonsɔnl nɛ wɔbe' ki dɔ iden, ki wɔlndeh cɛɛn.» ⁷ Nɛ *Yesu ye: «Min li jo kí tĩ buu wɔ.» ⁸ Nɛ u tɔke' *Yesu ki ye: «O, Yonbdaan, ma kpɛ á baa kí kɔ n'den. A lí len' mɔnɔn ki ye «Faake» la, n'tonsɔnl nnɔ li faake nɛ. ⁹ Kimɛ min mɔnɔn ɲmɔbe binib bà yé nin nni biciɛnb, nɛ ki mɔ yé sojambe biba ya cien. N tɔke' uba ki ye: «Li joh» la, u joh nɛ, n tɔke' utɔ ki ye «Den» la, u bàareh nɛ. N tí tɔke' n'tonsɔnl ki ye wɔ n' tien nà la, u teh nɛn nɛ.»

¹⁰ *Yesu cií' u'ñɔbon ma nnɔ, nɛ nĩ cuo' wɔ miyɔkm, nɛ u tɔke' binib bà pɛ u'bo nnɔ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ma laan laa' nil wà ɲmɔbe miɛ ya tekjim Israyel yaab ni mɔnɔn. ¹¹ N tɔkeh nɛ nɛ, binib yɛbe ki li ñɛ lɛnpuoli bó ní nin nintuɔli bó ní, kí lá kèlɛ kí ji *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb saan tijier *Uwien ya bɛl ni. ¹² Ama bi li ñɛn bà bi li si *Uwien ya bɛl nnɔ kí wiɛ saali licinñunl ni. Nɛn saan nɛ bi li te ki muɔh, ki ɲmɔnh iñɔgbɛn.» ¹³ *Yesu tɔke' sojambe ya cien nnɔ ki ye: «Li kunh. Nɛ n' tien' ɲɛ tɛn a teke' nni ki jin' ma bo.» Nɛ ucien nnɔ ya tonsɔnl faake' i ya tãan bo.

Yesu buu' binib bà bun iwien kɛ ya bol
(Mark 1:29-34; Luk 4:38-41)

14 *Yesu jon' Pier den, ne ki laa' Pier ya cɔbnaa dɔ ki bun, u'gbenent ton.
 15 *Yesu mɛ' u'nuɔ, ne u'gbenent sɔnge'. Nen saan ne u fii' ki cɛnde' wɔ.
 16 Ni'daali ya tajuɔku, ne bi tuke' binib ligol ki baa' Yesu saan isɛnpol ɲaake be. *Yesu ɲɔre' isɛnpol nnɔ nin u'ɲɔmaam, ne ki cɛre' bɔ ke bun nnɔ faake'.
 17 U tien' nnɔ ɲɔ u'ɲɔbonsɔknl Esayi lɔ len' nɔ nnɔ nɛ r' tien ne. U lɔ len' ki ye: «Wɔn ne ɲɛn' ti'jiint, ki teke' ti'wɛn ke ki tuke'.»

Binib bɔ yɛ be r' paan Yesu bo ya gber
 (Luk 9:57-62)

18 Tɔ, *Yesu laa' linigol guɔn' wɔ, ne u tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Cɛre men tɪ puore kɪ jo miɲunciɛnm ya gbaatɔl bɔ.» 19 Yiko ya wɔnwɔknl uba baa' u'saan, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a joh nɔ bɔ ke la, n li pɛ a'bo ne.» 20 Ne *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «ɲɛk ɲmɔbe ifɛle, inuɔn mɔ ɲmɔbe titer, ama *Unil ya Bijɛ wɔn ɲa ɲmɔbe u li kpɔkn nɔ saan yul.»
 21 Ne u'panpaankaab ya uba mɔ tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, cɛbe nni r' jo kɪ tɪ sube n'baa ɲɔ kɪ liɛbe nɪ kɪ paan a'bo.» 22 Ne *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Li pɛ n'bo, kɪ cɛre bitɛnkpiib r' li subeh bi'tɔb.»

Yesu cɛre' kutafaaku ɲmile'
 (Mark 4:35-41; Luk 8:22-25)

23 *Yesu kɔn' buɲɛrbu ne u'panpaankaab mɔ paan' u'bo. 24 Bi joh ma nnɔ ne kutafaabiiku kuba fii' miɲunm bo ki cɛreh iɲungbegbel fih ki yildeh buɲɛrbu nnɔ bo. Nin nen ke ɲɔ *Yesu wɔn dɔ ne ki gɔh. 25 Ne bi baa' ki lɔ finde' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ɲmien tɛ, ti benh tɪ luo ne.» 26 Ne u ye: «Be tien' ni sɛn' bujɛwaanbu? Ni'tekjim ne pɔre' ne.» Nen saan ne u fii' ki tien' kutafaaku nin miɲunm bo. Ne kutafaaku nin miɲunm ke ɲmile' cim. 27 Ni cuo' binib miyɔkm, ne bi niireh ki teh: «U yɛ be ya nitunbu sɔ, kutafaaku nin miɲunm ke tɪ boh wɔ?»

Yesu ɲɔre' isɛnpol binib bile saan
 (Mark 5:1-20; Luk 8:26-39)

28 Bi tɪ baa' miɲunciɛnm ya gbaatɔl, Gadara yaab ya tinfɛnm ni, ne binib bile ɲɛn' ikul bɔ nɪ ki cende' wɔ. Isɛnpol ne lɔ ɲaake be. Bi lɔ bre cɛen ne, ne nib ɲa kaabe ki ɲɛh ni'bɔ ya sɛn. 29 Bi laa' *Yesu ma nnɔ, ne ki wuureh i ya tɔan bo ki teh: «Uwien ya Bijɛ, tinbi nin sin tu le ne? A baa' á lɔ jɛnde tɛ ne uyo ɲa laan baa'-aa!»
 30 Tɔ, fangambe biba mɔ lɔ te ka fɔke nin ni'saan ki yebe ka dindin, bi kpaah be. 31 Ne isɛnpol nnɔ gbáan' *Yesu ki ye: «A ɲɔre' tɛ binib biɛ saan la, á cɛbe tɛ tɪ jo kɪ tɪ kɔ fangambe biɛ nɔ.» 32 Ne *Yesu ye: «Li joh men.» Ne i siere' binib nnɔ saan, ki tɪ kɔn' fangambe nnɔ. I ya tɔan bo, ne fangambe nnɔ ke sɛn' ki tinde' ligbɛngbenl, ki tɪ lu' miɲunm ni ki luo'.
 33 Bɔ kpaah fangambe nnɔ sɛn' ki jon' udu bɔ, ki tɪ tɔke' binib *Yesu cɛre' bijɛb nnɔ faake' ma bo nin nɔ ke tien'. 34 Udu nnɔ ya nib ke ɲɛn' ki lɔ tuobe' *Yesu usɛn ni, ne ki gbáan' wɔ ki ye wɔ r' ɲɛ bi'tinfɛnm ni.

9

Ujɛ uba ya tɔan nin u'nuɔ faan' Yesu cɛre u faake'
 (Mark 2:1-12; Luk 5:17-26)

1 *Yesu liɛbe' ki kɔn' buɲɛrbu ki tɪ puore' miɲunciɛnm ki kun' u'du ni. 2 Ne bi tuke' ujɛ uba linagɛnl bo u'tɔan nin u'nuɔ ke faan' ki baa' u'saan. U laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nnɔ, ne u tɔke' ujɛ wɔ ya tɔan nin u'nuɔ faan' nnɔ ki ye: «N'buke, cuo a'ba, n fɛre' ɲɛ a'biere ɲɔ.»

³ Nɛn saan nɛ *Yiko ya wɔnwɔknɔ biba maaleh ki teh: «Ujɛ wuɔ sukreh Uwien nɛ.»

⁴ *Yesu bɛndɛ' bi'yɛnmaale, nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni ɲmɔbɛ yii ya yɛnmaalbiɛrɛ? ⁵ Ni lɛ ba nɛ faa? N tɔkɛ wɔ kɪ ye n fɛrɛ' wɔ u'biɛrɛ nɛ faa bii wɔ ɲ fii kɪ cuon nɛ faa? ⁶ Nɛn bo, n li wuɔn nɛ kɪ ye *Unil ya Bijɛ ɲmɔbɛ mituɔm uɲɛndun wuu ni wɔ ɲ fɛrɛ binib bi'biɛrɛ.» Nɛ ki tɔkɛ' wɔ ya nuɔ nin u'taan faan' nnɔ ki ye: «Fii, kɪ yuure a'nagɛnl, kɪ li kunh.»

⁷ Nɛ u fii', ki kun'. ⁸ Linigol nnɔ laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ ɲɲ cuo' bɛ bujɛwaanbu, nɛ bi pɛkɛ' Uwien u de' binib mituɔm mɔ nnɔ bo.

Yesu yin' Matie wɔ ɲ paan u'bo

(Mark 2:13-17; Luk 5:27-32)

⁹ *Yesu siɛrɛ' ni'saan ki joh ma nnɔ, nɛ ki laa' ulɛnpotekl uba kɛ lɛnpotekbɔl, bi yih wɔ Matie. Nɛ *Yesu tɔkɛ' wɔ ki ye: «Paan n'bo ɲɲ.» Nɛ u fii' ki paan' u'bo.

¹⁰ Ni ya puoli bɔ nɛ *Yesu te Matie den ki jinh tijier. Bilɛnpotekb ligol nin bibiɛrdɛnb mɔ baa' ki kɛ wɔn nin u'panpaankaab saan, ki jinh.

¹¹ *Farisiɛnmbɛ laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki niirɛ' u'panpaankaab ki ye: «Bɛ tien' ni'cɛnbaa tɛ ki jinh nin bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛnb-i?»

¹² *Yesu cii' bi len' ma bo, nɛ ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Binib bɔ ɲmɔbɛ laanfɛ ɲa nuunh dɔktɛ, bɔ bun nɛ nuunh dɔktɛ.» ¹³ Nɲ kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Uwien ɲa yɛ bɛ ɲ li teh tuɔrɛ ki diɛnh wɔ, ama u yɛ bɛ ɲ li muɔh tɔb micɛɛkm nɛ. Nɛn bo, li joh mɛn kɪ tɪ bɛngɛ iɲɔbon yɛ nɔ ya tingi. Kimɛ ma baa' ɲ yin nimɔnb, n baa' ɲ yin bibiɛrdɛnb nɛ.»

Uɲɔlɔlɛ ya gɛr

(Mark 2:18-22; Luk 5:33-39)

¹⁴ Tɔ, San ya panpaankaab baa' ki lɔ niirɛ' Yesu ki ye: «Bɛ tien' tinbi nin *Farisiɛnmbɛ lɔoh buɲɔbu, nɛ a ya panpaankaab bɛn ɲa lɔoh?» ¹⁵ Nɛ u jiin' bɛ ye: «Binib bɔ bi yin' bɛ upiikuɔn li frɛ kɪ li te uyɛnsaa ni uyo wɔ piicɛ laan te bi'saan-ii? Ama uyo uba wɛ ɲɲ bɛ ɲ ɲɛn piicɛ nnɔ bi'saan. U ya yo nɛ bi li lɔlɛ buɲɔbu.»

¹⁶ Nɛ ki tɪ ye: «Uba ɲa ɲ taa kpɛlɛfɛnku ya jɛnl, kɪ lɛkn liliɛrkpaal. U tien' nnɔ la, kukpɛlɛfɛnku ya jɛnl nnɔ li kɛrɛ liliɛrkpaal nnɔ nɛ libɔnl nnɔ ɲ yɛbrɛ kɪ pukn. ¹⁷ Uba mɔ ɲa ɲ taa midaam mɔ ɲa laan muɔ' ki bɛn' kɪ piɛkɛ iyɔkpaan ni. U tien' nnɔ la, iyɔl nnɔ li kpɛrɛ kɪ saa, nɛ midaam nnɔ mɔ ɲ wulɛ kɪ ɲɛndɛ. Bi piɛkɛh midaam mɔ ɲa laan muɔ' ki bɛn' iyɔfɛn ni nɛ. Bi tien' nnɔ la, liyɔl nnɔ ɲa ɲ saa, midaam nnɔ mɔ ɲa ɲ wulɛ.»

Yesu cɛrɛ' upii uba faake', ki mɛkrɛ' kibupiik kiba mɔ

(Mark 5:21-43; Luk 8:40-56)

¹⁸ *Yesu te ki liɛnh, nɛ ucɛn uba baa', ki lɔ gbaan' u'nintuɔli ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «N'bisɛ kpo' itaan yɛ bo nɛ. Ama dɛn kɪ taa a'nuɔ kɪ paan u'bo, ɲɔ wɔ ɲ liɛbɛ kɪ li fuobɛ.» ¹⁹ Nɛ *Yesu fii' ki paan' u'bo nin u'panpaankaab.

²⁰⁻²¹ Tɔ, upii uba mɔ lɔ te ni'saan, ki laa' tifɛr ibin piik nin ilɛ ta gɛn'. U maale' u'yɛnm ni ki ye: «N mɛ' u'wɛngolkaar mɔnɔn la, n li faake nɛ.» Nɛ ki baa' *Yesu ya puoli bɔ ɲɲ, ki nɛkn' wɔ, nɛ ki mɛ' u'wɛngolkaar ya ɲɔgbɛn.

²² *Yesu jɛbɛ' ki laa' wɔ, nɛ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «N'bisɛ, cuo a'ba. A'tekjim nɛ ɲmiɛn' ɲɛ.» Nɛ u pɔk ki faake' i ya taan bo.

²³ *Yesu tɪ baa' ucɛn nnɔ den, nɛ ki laa' biwopieb nin linigol te ni'saan ki ɲmɔbɛ kuwaaku ki gbien'. ²⁴ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «Nɛ mɛn saali, kimɛ kibupiik nnɔ ɲa kpo', kɪ gɔh nɛ.» U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ bi lɛh wɔ. ²⁵ Bi ɲɔrɛ' linigol nnɔ

ki ñen' saali, ne u kɔn' kibupiik nnɔ dɔ kuduku kua ni nnɔ, ki cuo' ki'nuɔ, ne ki fii'. ²⁶ Ne tigber nnɔ yere' ki gbe mitinfenm nnɔ ni ni'ke saan.

Yesu cère' ijùɔn ile likre'

²⁷ *Yesu siere' ni'saan ki bure'. U joh ma nnɔ, ne ijùɔn ile pe u'bo, ki wuureh ki teh: «*Dafid ya yaabile*, muɔ te micεεkm.»

²⁸ *Yesu tĩ baa' iden, ijùɔn nnɔ nekɔn' wɔ, ne u niire' yè ki ye: «Ni teke' ki jin' ki ye n li fre kí likre ne-εε?» Ne ì jiin' wɔ ki ye: «A li fre, Yonbdaan.» ²⁹ Ne u mε' i'nun, ki tɔke' yè ki ye: «Nè í tien ne ten ni teke' nni ki jin' ma bo.» ³⁰ Ne ì likre'. Nen saan ne u tùre' ki kpekpe' i'bo ki ye ì la tɔke nil. ³¹ Ama bi ñen' ma nnɔ, ne ki lienh u'bó mitinfenm nnɔ ni ni'ke saan.

Yesu buu' ulenteb uba

³² Tɔ, uyo wà bi ñeh nnɔ, ne bi tuke' ní uje uba usenpol cère' u'lenl tebe' ki baa' *Yesu saan. ³³ *Yesu ñore' usenpol nnɔ, ne u ji freh ki lienh. Nĩ cuo' linigol miyɔkm cεen, ne bi ye: «Ta laan laa' nie ya bonn tinbi Israyel yaab ni.»

³⁴ Ama *Farisienmbε ben lienh ki teh isenpol ya cien ne de' wɔ mituɔm u ñuɔh isenpol binib saan.

Yesu muɔh inigol micεεkm

³⁵ *Yesu cuonh iducenciεen ke ni nin iduwawaale ni, ki wɔknh binib itáan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya bεl ya gbεmɔnmɔnt, ki buuh iwien ke ya bol. ³⁶ U laa' inigol, ne ki muɔ' bε micεεkm cεen, kime bi dɔre', bi'yεnm saa', ne bi te ten ipe yà ña ñmɔbe wa kpaah yè. ³⁷ Ne u tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Tijier ben' ki yebe, ama bà li taan tù ña ji yebe. ³⁸ Nen bo, gbáan mεn ukpɛdaan wɔ í sɔn bitonsɔnb bε í tĩ taan u'jier.»

10

Yesu ya tondb piik nin bile

(Mark 3:13-19; Luk 6:12-16)

¹ Ne *Yesu yin' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ní, ki de' bε mituɔm bε í li ñuɔh isenpol binib saan, kí li buuh iwien ke ya bol.

² U'tondb piik nin bile nnɔ ya yel sɔ: ukpiek, Simɔn wà bi yih wɔ Pier nnɔ nin u'ninje Andre, Sebede ya bijieɔ Saak nin u'ninje San, ³ Filip nin Batelemi, Toma nin Matie ulenpotekl, Alfe ya bije Saak nin Tade, ⁴ Simɔn wà ya nun mɔn u'du ya gber* bo nin Sudas Iskariyɔt wà lá li kuɔre Yesu nnɔ.

Yesu sɔn' u'tondb piik nin bile

(Mark 6:7-13; Luk 9:1-6)

⁵ *Yesu sɔn' u'tondb piik nin bile nnɔ, ne ki tɔke' bε ki ye: «La jo mεn bà ña yé Sufmbε ya du ni. Ni'taal la te Samari ya tinfenm ya du uba mɔnɔn ni.

⁶ Ama li joh mεn Israyel yaab saan, kime ben ne te ten ipe yà ture' usen. ⁷ Ni joh la, ní li kpaandeh ki teh Uwien ya bεl nekɔn' ní ñɔ! ⁸ Kí li buuh biwiεnb, kí li mεkreh bitenkpiib, kí li cèreh ijend lùoreh, kí li ñuɔh isenpol binib saan. Ni laa' mituɔm nnɔ ma, na pèn' niba. Ni'mɔ í li buuh binib, ki la li nuunh paaku. ⁹ Ni joh la, ni la tuke ñɔkm, ki la tuke like ya kur, ki la cùɔn likbu buba nin bu'tɔbu; ¹⁰ ki la tuke sɛnjokɔl, ki la tuke lier ile, ki la tuke tacaan, ki la ñuuke gbien, kime utonsɔnl ke jinh u'tuonl bo ne.

¹¹ «Ni tĩ baa' udu wà ni la, ní nuun unimɔn wà li teke ne u'den, kí li te nen saan kí tĩ baa' uyo wà ni li siere udu nnɔ ni. ¹² Ni kɔn' iden yà ni la, ní fuonde

* **9:27** Dafid ya yaabile yé miyinm mà uyo uba la, bi taah mè ki yih Uwien là pùon' ki ye u li sɔn wà ní wɔ í li yé uber nnɔ ne. Bi kele' tigbɔnt tà Grekmbe ya lenm ni nnɔ, bi kele' ki ye Dafid ya Bijε ne. * **10:4** Yesu ya yo, Sufmbε ni, biba ya nun là mɔn bi'du ya gber bo ne, ne bi mɔh bε í fie bi'du Erom yaab saan.

iden nnɔ ya nib kí ye: «Li te mɛn uyenduɔn ni.» ¹³ Iden nnɔ ya nib teke' nɛ la, uyenduɔn nnɔ li yé bi'yu nɛ. Ama ba teke' nɛ la, u li juore ni'yu nɛ. ¹⁴ Iden yá ya nib bii udu wà ya nib ɲa teke' nɛ, ka teke' ni'gber mɔ la, ñɛ mɛn nè kí kpakpaare ni'taan ya tengunku† kí wiɛ nè. ¹⁵ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ, binib nnɔ ya tudɛre li cɛn Sodɔm nin Gomɔr ya du ya nib yu.»

Bi li jènde Yesu ya nib ma bo
(Mark 13:9-13; Luk 21:12-17)

¹⁶ «N sɔnh nɛ ma nɔ, ni li te tɛn ipe nɛ te ikèr ya siik ni. Nɛn bo, ní li ceke tɛn iwɛ, kí li te suoo tɛn inɛnjel. ¹⁷ Li bɛn mɛn binib bó, bi lá li cuo nɛ kí jon tibuur, kí ñi nɛ inalɛbe bi'taan ya dur ni. ¹⁸ Min bo, bi lá li tuke nɛ kí jo tibuur idu ya ciɛnb nin bibɛrb saan. Nnɔ nɛ ni li yé n'mɔnkunb bɛn nin bà ɲa yé Sufmbɛ kɛ saan. ¹⁹ Bi cuo' nɛ ki jon' tibuur la, la ñiin mɛn ni li len ma bo bii ni li len kí ye bà. Uyo lá baa' la, ni li bɛnde ni li len kí ye bà. ²⁰ Kimɛ na yé ninbi nɛ li len, ni'Baa *Uwien ya Fuoñaanm nɛ li cèrɛ ní len.

²¹ «U ya yo nɛ unil li kuɔre u'ninjɛ, bɛ rí ku wɔ. Baa mɔ li kuɔre u'buk, bɛ rí ku kè. Mubumu mɔ li fii kí sere mu'naambɛ nin mu'baambɛ bo, kí cèrɛ bɛ rí ku bɛ. ²² Min bo nɛ binib kɛ li nɛn nɛ. Ama wà kɛ li mɛnde kí li ɲmɔɲmɔbe kí tɪ fɔre nnɔ, wɔn nɛ li ɲmɛrɛ. ²³ Bi jèndeh nɛ udu uba ni la, ní sɛn kí jo udutɔ ni. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, *Unil ya Bijɛ li baa ní kí lɛ na laan bòn' Israyɛl ya du kɛ.

²⁴ «Wà bɛngɛh ɲa rí cɛn wà wɔknh wɔ. Utɔnsɔnl mɔ ɲa rí cɛn u'cɛnbaa. ²⁵ Ni kpɛ wà bɛngɛh rí li te tɛn wà wɔknh wɔ nɛ, utɔnsɔnl mɔ rí li te tɛn u'cɛnbaa. Bi yin' ududaan isɛnpol ya ciɛn Bɛlsebul la, ba rí yin u'den yaab mɔ nà cɛn' nnɔ-ɔɔ?»

Li fɛngɛ mɛn Uwien baba
(Luk 12:2-7)

²⁶ «Nɛn bo, la fɛngɛ mɛn nib. Niba ɲa te ki buɔ ɲɔ ba lá li ñɛn nè upaan bo. Tigber tuba mɔ ɲa te kí juore kí li buɔ ɲɔ ba lá li bɛnde tù. ²⁷ N tɔkeh nɛ nà licinñunl ni nnɔ, kpaande nè mɛn kuwenwenku ni. N bunbeh nɛ nà litubl ni nnɔ, kpaande nè mɛn kudulekaaku ya paaki. ²⁸ La fɛngɛ mɛn nib, kimɛ bi kuuleh tigbɛnɛnt baba nɛ. Ba rí fre kí ku naank. Li fɛngɛ mɛn wà li fre kí ku tigbɛnɛnt nin kinaank kɛ umu wà ɲa rí kpiin ni. ²⁹ Bi li fre kí kuɔre inuɔn ile iɲɛ nɛ? Nin nɛn kɛ ɲɔ uba mɔnɔn ɲa rí lu kí kpo ɲɔ ni'Baa ɲa bɛn. ³⁰ Ninbi wɔn, Uwien bɛn haali ni'yur mɔnɔn ya ñɔbu. ³¹ Nɛn bo, la fɛngɛ mɛn. Ni cɛn' inuɔn ligol.»

Li lienh binib ya nun bó ki teh a yé Yesu yɔ
(Luk 12:8-9)

³² «Wà kɛ lienh binib ya nun bó ki teh u yé n'yɔ la, n'mɔ li len n'Baa wà te paaki bó ya nun bó kí ye udaan mɔ yé n'yɔ nɛ. ³³ Ama wà kɛ lienh binib ya nun bó ki teh wa yé n'yɔ la, n'mɔ li len n'Baa wà te paaki bó ya nun bó kí ye udaan mɔ ɲa yé n'yɔ.»

Na yé ñɔkpaan, ni yé lituɔl nɛ
(Luk 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ «Ni la li maaleh ki teh n tuke' uñɔkpaan nɛ ki baa' uɲɛndun wuu ni. N tuke' lituɔl nɛ ki baa'. ³⁵ N baa' rí pàare kibujɛbuk nin ki'baa nɛ, kí pàare kibupiik nin ki'naa, kí pàare yaabise mɔ nin u'cɛ ya naa. ³⁶ Unil den yaab nɛ li yé u'nɛnnɛndb.

† **10:14** Sufmbɛ bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: nà kɛ ji tu unil la, ni yé u'yaar nɛ, na ji yé uba yaar.

³⁷ «Wà kε yíe u'naa bii u'baa ki cεn' min la, wa kpe wɔ́ rí li yé n'yɔ́. Unil wà kε mɔ́ yíe u'bise bii u'bije ki cεn' min la, u'mɔ́ ŋa kpe wɔ́ rí li yé n'yɔ́. ³⁸ Wà kε ŋa yuunh u'dɔ́pɔ́npɔ́n ki bukeh ki paakeh n'bo la, wa kpe wɔ́ rí li yé n'yɔ́.†

³⁹ «Wà nuunh wɔ́ rí fie u'miel la, wɔ́n nε li kpo kí juore fεnm. Wà li tuo kí kpo min bo nnɔ́, wɔ́n nε li lε limiel.»

Uwien li su binib ma bo
(Mark 9:41)

⁴⁰ «Unil teke' nε la, u teke' min nε. Unil teke' nni la, u teke' wà sɔ́n' nni ní nnɔ́ nε. ⁴¹ Unil teke' *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl ki ye u yé *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl ma nnɔ́ nε cère' u teke' wɔ́ la, u li lε *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl ya suul. Unil teke' unimɔ́n ki ye u yé unimɔ́n ma nnɔ́ nε cère' u teke' wɔ́ la, u li lε unimɔ́n ya suul. ⁴² N tɔ́keh nε imɔ́n nε, wà kε de' ibaan yiε nɔ́ ya uba kiñunyibuok baba mɔ́nɔ́n, ki ye u yé n'panpaankε ma nnɔ́ nε cère' u de' wɔ́ la, wà rí lúo u'suul fiebu.»

11

San wà siih binib Uwien ya ñunm sɔ́n' u'panpaankaab Yesu saan
(Luk 7:18-35)

¹ *Yesu tɔ́ke' u'panpaankaab piik nin bile bi li tien ma ki tí gben' ma nnɔ́, nε ki siere' ní'saan, ki jon' ki tí wɔ́knh binib Uwien ya gbεr, ki kpaandeh tù mitinfεnm nnɔ́ ya du ni.

² Tɔ́, San wà siih binib Uwien ya ñunm te lipεkl ni uyo wà nnɔ́ nε ki cii' *Uwien ya Nigendke Kristo ya tùon bó. Nε ki sɔ́n' u'panpaankaab u'saan, ki ye bε rí tí niire wɔ́ kí ye ³ wɔ́n nε yé wà li baa ní* nnɔ́ bii bi li guure utɔ́ nε?

⁴ Bi tí niire' Yesu, nε u tɔ́ke' bε ki ye: «Liebe mεn kí tí tɔ́ke San ni cii' nà nin ni laa' nà: ⁵ ijùɔ́n likreh, iwɔ́b cuonh, ijend lùoreh, igbaan ciuh, bitεnkpiib mεkreh, nε bijiinb ciuh Uwien ya gbεmɔ́nmɔ́nt. ⁶ Wà ŋa tùre' Uwien ya sɔ́n min bo la, Uwien ya mɔ́nm te u'bo.»

⁷ San ya panpaankaab liebeh uyo wà nnɔ́, nε *Yesu cin' ki tɔ́keh linigol San ya gbεr ki teh: «Ni là jon' kupenpelku ni ní tí liike ba? Ni là jon' ní tí liike limuɔ́nl là mitafaam jèngèh lè nε-εε? ⁸ Ni nín là jon' ní tí liike ba? Ni là jon' ní tí liike unil wà guo tikpεlcεmɔ́nmɔ́nt nε-εε? Binib bà guoh tikpεlcεmɔ́nmɔ́nt kɔ́h biberb den nε. ⁹ Tɔ́, ni nín là jon' ní tí liike ni lε bonn nε? Ni là jon' ní tí liike *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl nε-εε? N tɔ́keh nε imɔ́n nε, u cεn' *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl mɔ́nɔ́n. ¹⁰ Kimε wɔ́n San bo nε ní kele' *Uwien ya gbɔ́nku ni ki ye: «Liike, n li sɔ́n n'tond wɔ́ rí liere ŋε, kí lá tùare a'sen.» ¹¹ N tɔ́keh nε imɔ́n nε, ba laan maa' nil uba u cεn' San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ́. Ama unil wà yé uwaal Uwien ya bεl ni cεn' wɔ́. ¹² Kí ñε San là siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fεnfennɔ́, bi piikeh Uwien ya bεl nin ufaa nε, nε bà faa nuunh bε rí fie lε†. ¹³ *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knb kε nin yiko là len' ní li te ma bo, kí lá baa San ya yo. ¹⁴ Ni yíe ní cii mɔ́nmɔ́nm la, ní li bεn kí ye San yé *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knl *Eli wà bi li liebe ní nnɔ́ nε. ¹⁵ Wà ŋmɔ́be litubl la, wɔ́ rí cii.

¹⁶ «N li taa ba kí nenge fεnfennɔ́ ya nib-i? Bi naan tεn mubumu nε kε kidaak ni ki jeleh, ki tɔ́keh mu'tomu

¹⁷ ki teh: «Ti piebe' nε liwol, nε na ŋɔ́n' ciek.

† **10:38** *Yesu ya yo, bi là ye bε rí kpe unil la, wɔ́n bugben nε tukeh u'dɔ́pɔ́npɔ́n ki joh bi li tí kpe wɔ́ ná saan. * **11:3** Bi ye Wà li baa ní la, bi niireh Uwien là pùon' ki ye u li sɔ́n wà ní wɔ́ rí lá ŋmien Sufmbe nnɔ́ nε. † **11:12** Migbiirm miε ya ciim te bolm mile bo nε: Kí ñε San là siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fεnfennɔ́, bi piikeh Uwien ya bεl nin ufaa nε, nε bà faa nuunh bε rí fie lè bii kí ñε San là siih binib Uwien ya ñunm uyo wà kí lá baa fεnfennɔ́, binib ya nun mɔ́n bε rí kɔ́ Uwien ya bεl ni nin ufaa nε.

Ti gen' ikuyuon,
ne na kpiende'.>

18 «Kime San baa' ki kùò tijier tubambe, ki lùòh buñòbu, ka ñuh daam, ne bi ye usenpol ne ñaake wò. 19 *Unil ya Bijé baa' ki jinh ki ñuh, ne bi ye: «Liike men uje wuò yé ufónfuòb ne, ki yé udeyibl, ki jòreh nin bilènpotekb nin bibièrdènb.» Tò, Uwien ya tòn ne wòngeh u'yènfuom mòn ki kpè ma bo.»

Ni bre idu ya ña tuo' ki teke' Yesu ki jin' nnò bo
(Luk 10:13-15)

20 Tò, *Yesu cin' ki kònñ nin idu iba ya nib. U là tien' miyòkm ya bont tù yèbe idu nnò ni, ne i'ñib ña lèbre' bi'tetem. Nèn ne cèrè' u kònñ nin bè. 21 U len' ki ye: «Korasinn yaabè, ñi bre ni'bo. Betsayida yaabè, ñi bre ni'mò bo. Kime ni laa' miyòkm ya bont tà ni'bùol nò, Tir nin Sidòn yaab mò bi là laa' tù la, bi bi tien' ten bi ké mikuum ne, ki pùnpùkn' mifentem, ñò kí wuòn kí ye bi lèbre' bi'tetem ñi wuòke'. 22 N tòkeh ne ne, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnò, ni ya tudere li cèn Tir nin Sidòn yaab yu. 23 Ninbi Kapèrnawum yaabè, ni maaleh ki teh Uwien li duon ne paaki ne-εε? U li jiin ne kutenkpiiku ni ne. Kime ni laa' miyòkm ya bont tà ni'bùol nò, Sodòm yaab mò bi là laa' tù la, bi'du nnò bi bié ki te ne haali nin dinnò. 24 N tòkeh ne ne, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnò, ni ya tudere li cèn Sodòm yaab yu.»

Den men Yesu saan kí le lifuorl
(Luk 10:21-22)

25 U ya yo ne *Yesu len' ki ye: «Baa, sin kutaaku nin kitink ya Yonbdaan, a bòle' tibont tà biyènfodènb nin bibenbènb nnò, a taa' tù ki wuòn' biwaab ne. Nèn bo ne n pèkeh ñe. 26 Imòn, Baa, a yé ne ki tien' nnò.

27 «Tò, n'Baa ne taa' tibont ké ki ñukn' nni. N'Baa ña ñí la, uba ña bèn min u'Bijé yé udaan wà. Min u'Bijé ña ñí la, uba mò ña bèn n'Baa yé udaan wà. Binib bà n yé ki taa' n'Baa ki wuòn' bè nnò mò bèn u yé udaan wà.

28 «Ninbi bà ké tuke ituk i kpiéke ki jii' nnò, den men n'saan, n li de ne lifuorl. 29 Buke men n'najèdebiku, kí cèrè ní wòkn ne, kime n te suoo ne, ki ñmòbe liyenguol. Ni li le lifuorl n'saan, 30 kime n'najèdebiku ya bukm ña faa. N'tukl mò ña kpiéke.»

12

Saba ya daali ya gber
(Mark 2:23-28; Luk 6:1-5)

1 *Saba uba ya daali, *Yesu nin u'panpaankaab gèbreh ikpàan iba ni. Mikònm cuo' u'panpaankaab, ne bi cin' ki coh ijifen* ki cienh ki nukèh ki ñmònñ. 2 *Farisièmbè laa' bi teh nnò ma nnò, ne bi tòke' *Yesu ki ye: «Liike a'panpaankaab teh yiko ye bi la teh nà *Saba ya daali ma.» 3 Ne u tòke' bè ki ye: «Na kaan' *Uwien ya gbònkù ni *Dafid là tien' ma bo ne-εε? Mikònm là cuo' wòn nin u'ñib, 4 ne u kòn' Uwien ya ninbonl ni, ki taa' kpònò wà bi taa' ki de' Uwien nnò wòn nin bèn ñmòn'. Ama bitòtuòrkaab baba ña ñí la, wòn nin u'ñib ña ñmòbe sèn bè ní ñmòn kpònò nnò. 5 Bii na kaan' nà kéle' yiko ya gbònkù ni ne? Ní kéle' ki ye *Saba ya daali la, bitòtuòrkaab kèndeh *Saba ya daali ya yiko bo ne Uwien ya duku† ni, ama uba ña biindeh bè. 6 N tòkeh ne ne, unil te nie saan nò ki cèn' Uwien ya duku‡. 7 Ní kéle' *Uwien ya gbònkù ni ki ye: «Uwien

* 12:1 Bi yin' nà ijifen migbiirm mié ni nnò yé *Sufmbè donbó ya jier tuba ne bi yih tù ble. † 12:5 Migbiirm mié ni bi ye Uwien ya duku la, ba niireh kuduku nnò ya benku ni baba, bi niireh iluo mò ne. Nà saan ké bi ye Uwien ya duku la, bi sòbe ki niireh iluo nnò ne. ‡ 12:6 Bi li fre kí lèbre Unil te nie saan nò ki cèn' Uwien ya duku kí ye nà cèn' Uwien ya duku te nie saan nò mò.

ɲa yíe be ń li teh tuəre ki dienh wə ama u yíe be ń li muəh təb micεεekm ne. Ni bi ben iñəbon nnə ya tingi la, na bi li biindeh binib bà ɲa ɲməbe biil nə. ⁸ Tə, *Unil ya Bijε ne ɲməbe usen wə ń wuən bi li tien nà *Saba ya daali.»

Ujε uba ya nuə faan', Yesu cère u faake' Saba ya daali
(Mark 3:1-6; Luk 6:6-11)

⁹ Tə, *Yesu siere' ni'saan, ne ki kəɲ' bi'taanl ya duku ni. ¹⁰ Ujε uba mə te len u'nuə uba faan'. Ne bi niire' Yesu ki ye: «Unil ɲməbe usen wə ń buu uwien Saba ya daali-ii?» Kimε bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wə ne. ¹¹ Ne u ye: «Ni'ni ɲmε ne ɲməbe upebaab, ne upe nnə lu' kubùoku ni *Saba ya daali la, wa ń ńen wə? ¹² Unil ɲa cən' upe-ee? Nεn ne wuən' ki ye ti'yiko ye unil ɲməbe usen wə ń tien nà mən *Saba ya daali.» ¹³ Ne ki təkε' ujε wə ya nuə faan' nnə ki ye: «Tende a'nuə.» U tende' u'nuə ne u jire' u'ciem ten u'tə. ¹⁴ Nεn saan ne *Farisiεnmbe nnə ńen' ki taan' ki kεle' be ń gbiere kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Yesu yé Uwien ya tonsənl ne

¹⁵ *Yesu cii' ma nnə ne ki siere' ni'saan. Linigocienl paan' u'bo, ne u buu' bi'ni biwienb kε, ¹⁶ ki kpekpe' bi'bo ki ye bi la cère be ń bende wə. ¹⁷ U tien' nnə ɲə *Uwien ya ńəbonsəknl Esayi là len' nà nnə nè ń tien ne. U là len' ki ye Uwien ye:

¹⁸ «N'tonsənl sə nə,

N yíe wə,

N'yεnm sənge u'bo,

ne n gènde' wə.

N li jiin n'Fuoñaanm u'bo,

ɲə wə ń li təkεh inibol kε n li bu binib tibuur ma bo.

¹⁹ Wa ń li nuunh gbεr, ka ń li wuureh,

ba ń cii u'waaku bó isenje ni.

²⁰ Wa ń tonde limuənl là kuə' ki gbàabe,

ka ń kpiin lifrl là benh lè ń kpiin,

u li te nnə ne kí tĩ baa uyo wə

u li cère nibonmənn ń liere usen.

²¹ «Wəɲ bo ne inibol kε li ɲməbe lidendεnl.»

Biba ye Yesu ɲməbe Belsebul ya tuəm ne

(Mark 3:20-30; Luk 11:14-23)

²² U ya yo ne bi tuke' ní ujε uba ki baa' *Yesu saan. Usenpol ne cère' u yé ujuəɲ, u'lenl mə tεbe'. *Yesu buu' wə, ne u ji freh ki lienh, ki lenh mə. ²³ Ni cuo' linigol nnə kε miyəkkm, ne bi lienh ki teh: «Ujε wuə ɲa lii yé *Dafid ya yaabil-ii?»

²⁴ Ama *Farisiεnmbe cii' nnə ma nnə, ne ki lienh ki teh isenpol ya cien Belsebul ne dienh wə mituəm u ɲuəh isenpol binib saan. ²⁵ *Yesu ben bi'yεnmaale ma nnə, ne ki təkε' be ki ye: «Libel là kε ya nib bore' təb ki kənh bi'ɲmiel ni la, libel nnə li juore fεnm ne. Udu uba ya nib bii iden iba ya nib mə bore' təb, ki kənh bi'ɲmiel ni la, udu nnə bii iden nnə mə li juore fεnm ne. ²⁶ Nεn bo, Satan liebe' ki ɲuəh wəɲ Satan binib saan la, u kənh nin u'ba ne, ne u'bel li tien mila ka ń juore fεnm-i? ²⁷ Ni len' ki ye isenpol ya cien *Belsebul ne de' nni mituəm n ɲuəh isenpol binib saan. Tə, ɲmε nín de' ni'panpaankaab mə mituəm bi ɲuəh isenpol binib saan-i? Ni'panpaankaab teh ma bo ne li wuən kí ye ni ɲməbe iməɲ bii na ɲməbe. ²⁸ Ama *Uwien ya Fuoñaanm ne dienh nni mituəm n ɲuəh isenpol. Nεn ne wuən' ki ye Uwien ya bel baa' ní ni'saan. ²⁹ Mitəm la, uba ɲa ń fre kí kə ufeɲaa den, kí fie u'bont, ka ɲməbe tuəm mà u li kpiε kí ləle wə kí yaan. U ləle' wə la, u ya yo ne u li fre kí kə u'den kí fie u'bont.

³⁰ «Wà ke ɲa se n'ciék bó la, u nɛn nni nɛ. Wà ke ɲa taakeh ki toreh nni la, u kpiendeh nɛ. ³¹ Nɛn bo, n tɔkeh nɛ nɛ, Uwien li fère binib bi'biere ke, kí fère be bi sukreh wɔ isuk yà ke. Ama unil suke' *Mifuoŋaanm mɛn la, Uwien ɲa ní fère wɔ. ³² Unil len' *Unil ya Bijɛ bo fɛnfɛnm la, Uwien li fère wɔ. Ama unil len' *Mifuoŋaanm mɛn bo fɛnfɛnm la, Uwien ɲa ní fère wɔ kitink kiɛ bo, ka ní fère wɔ paaki bó mɔ.»

Busubu nin bu'bii ya gber

(Luk 6:43-45)

³³ «Ní li bɛn kí ye busubu mɔn la, bu'bii mɔ li mɔn nɛ. Bù bre la, bu'bii mɔ li bre nɛ. Busubu ya bii nɛ li cère be ní bɛnde bù yé busubu bùa ya bol. ³⁴ Iwaaleb ninbi, ni bre ma nnɔ, ni li tien mila kí len inɔbon yà mɔn-i? Kime unil ke len' ki kun' ná bó la, ní ñɛn' iyɛnmaale yà te u'fɛl bo nɛ. ³⁵ Unimɔn ya yɛnmaalmɔnmɔn nɛ cèreh u teh ná mɔn, nɛ ubiɛrdaan ya yɛnmaalbiere cèreh u teh ná bre.

³⁶ «N tɔkeh nɛ nɛ, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ, nɛn daali nɛ u li niire be bi là len' ñɔbonfɛnfɛnm wà ke nnɔ ya gber. ³⁷ A'lenm bo, nɛ Uwien li bù ɲɛ ugbemɔndaan bii u li biin ɲɛ.»

Bi yie Yesu ní tien miyɔkm ya bonn

(Mark 8:11-12; Luk 11:29-32)

³⁸ U ya yo nɛ *Yiko ya wɔnwɔknɔ biba nin *Farisiɛnmbɛ biba tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, ti yie á tien miyɔkm ya bonn niba nɛ tí lɛ.» ³⁹ Nɛ u tɔke' be ki ye: «Ninbi fɛnfɛnnɔ ya nibɛ, ni yé binibiɛrb nɛ, ka cuube Uwien saan, nɛ ki nuunh ní lɛ miyɔkm ya bonn. *Uwien ya ñɔbonsɔknl *Sonas ya yɔkm ya bonn baba ɲa ní la, na ji li lɛ yɔkm ya bontɔnn niba. ⁴⁰ Sonas là tien' ujɛnciɛn ya benku ni iwien ita nin tiñɔnt tuta ma nnɔ, nnɔ nɛ *Unil ya Bijɛ mɔ li tien kitink ni iwien ita nin tiñɔnt tuta. ⁴¹ Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnɔ, Ninif yaab li fii kí sere fɛnfɛnnɔ ya nib ya nun bó kí biin bɛ. Kime *Sonas là kpaande' Ninif ya du ni Uwien ya gber ma nnɔ, bi là cii' nɛ ki lèbre' bi'tetem. Ama unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' *Sonas. § ⁴² Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnɔ, *Seba ya piiber li fii kí biin fɛnfɛnnɔ ya nib, kime u là ñɛn' ní fɔnfɔkm nɛ wɔ ní lá cenge Salomɔn ya yɛnfogber. Ama unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' Salomɔn.»*

Isɛnpol liɛbe' unil bo la, ní bre u'bo ma bo

(Luk 11:24-26)

⁴³ «Usɛnpol siere' unil saan la, u cuonh ki lindɛh kupɛnpɛlku ni nɛ, ki nuunh u li kèle ná saan kí fuore. U tí luɔ' la, ⁴⁴ nɛ wɔ ní ye u li liɛbe ki tí kɔ u là ñɛn' ná saan nnɔ nɛ. U li liɛbe ní kí lɛ niba ɲa te u'kɔnkuɔn nnɔ ni, bi tùɔre' ki ɲère' wù, kí tien' tibonmɔnmɔnt len. ⁴⁵ Nɛn saan nɛ u li jo kí tí taa ní isɛnpol ilole yà bre kí cɛn' wɔn, i'ke ní lá li ɲaake unil nnɔ bo, kí cère wɔ ní juore fɛnm kí cɛn u là te mikpiɛkm ma bo. Ní li te nnɔ nɛ fɛnfɛnnɔ ya nibiɛrb mɔ bo.»

Yesu ya naa nin u'ninjiɛb

(Mark 3:31-35; Luk 8:19-21)

⁴⁶ *Yesu laan biɛ ki lienh nin linigol nnɔ, nɛ u'naa nin u'ninjiɛb baa' ki lá se saali ki nuunh be ní tɔke wɔ tigber. ⁴⁷ [Nɛ linigol nnɔ ni uba tɔke' wɔ ki ye: «A'naa nin a'ninjiɛb se saali ki nuunh be ní tɔke ɲɛ tigber.»] ⁴⁸ Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Ŋmɛ yé n'naa? Bi lɛ yé n'ninjiɛb-i?» ⁴⁹ Nɛ ki tɛnde' u'nuɔ ki wuɔn' u'panpaankaab ki ye: «Liike mɛn, n'naa nin n'ninjiɛb sɔ. ⁵⁰ Unil wà ke teh n'Baa wà te paaki bó yie ma la, wɔn nɛ yé n'ninje, kí yé n'ninɛ, kí yé n'naa.»

13

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnjɛnm
(Mark 4:1-9; Luk 8:4-8)

¹ Nɛn daali nɛ *Yesu n̄ɛn' ki jon' ki t̄i kèle' miñunciɛnm ya gbaal. ² Linigociɛnl taan' u'saan, nɛ u kɔn' ki kèle' buñɛrɛbu buba ni. Linigol nnɔ kɛ se miñunm ya gbaal. ³ Nɛ u tɔkeh bɛ tibont tù yɛbe mikpɛnjɛnm ni. U tɔkeh bɛ ki teh: «Ukpaal uba nɛ là jon' wɔ ní t̄i plè' tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nnɔ, miba lu' usɛngbɛ, nɛ inuɔn baa' ki lá ki jin' mɛ. ⁵ Mitɔm lu' kutɛntiɛku bo, tɛnbim ɲa yɛbe nà saan. Tɛnbim ɲa yɛbe ma nnɔ, nɛ m̄i pɛn' tonm. ⁶ Uwien n̄ɛn' ki tonge', nɛ ki sɛ' mɛ. Ma ɲmɔbe n̄aan mɔnmɔnm ma nnɔ, nɛ m̄i waan', ki kpo'. ⁷ Mitɔm mɔ lu' kujɛgorku ni. Nɛ kujɛgorku kpéɛrɛ', ki wɔbn', ki ku' mɛ. ⁸ Mitɔm mɔ lu' kitinmɔnmɔnk bo, nɛ ki lùon'. Miba lùon' kokobk, mitɔm piluoluob, mitɔm mɔ pitata.

⁹ «Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ ní cii.»

Bɛ tien' Yesu pɔh binib mikpɛnjɛnm-i?
(Mark 4:10-12; Luk 8:9-10)

¹⁰ Nɛ u'panpaankaab baa' ki lá niire' wɔ ki ye: «Bɛ tien' a pɔh bɛ mikpɛnjɛnm-i?» ¹¹ Nɛ u j̄iin' bɛ ki ye: «Uwien cèrɛ' ninbi nɛ bɛnde' u'bel ya gbɛbɔlkaar, ama wa cèrɛ' bɛn bɛnde'. ¹² Kimɛ wà ɲmɔbe la, bi li de wɔ kí pukn, nɛ wɔ ní li ɲmɔbe kí gbien. Wà ɲa ɲmɔbe la, bi li fie u ɲmɔbe nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ. ¹³ Nɛn nɛ cèrɛ' n pɔh bɛ mikpɛnjɛnm. Kimɛ bi likeh nɛ ka lɛnh, ki cengeh ka ciih, ka bɛndeh ni'tingi mɔ. ¹⁴ Bi te nnɔ ɲɔ *Uwien ya n̄ɔbonsɔknl Esayi là len' nà nnɔ nè ní tien nɛ. U là ye:

«Ni li ciih ka bɛndeh ni'tingi,
kí li likeh ka lɛnh.

¹⁵ Kimɛ udu wuu ya nib ya yul faa nɛ.

Bi kpɛ bi'tub nɛ,

ki ɲuun',

ka yíe bi'nun ní lɛ,

ka yíe bi'tub ní cii,

ka yíe bɛ ní bɛnde ni'tingi bi'yɛnm ni,

ka yíe bɛ ní lèbre bi'tetem,

ɲɔ ní buu bɛ.» »

¹⁶ «Ninbi wɔn, Uwien ya mɔnm te ni'bo, kimɛ ni'nun lɛnh, ni'tub mɔ ciih. ¹⁷ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, *Uwien ya n̄ɔbonsɔknb nin bigbɛmɔndɛnb ligol là yíe bɛ ní lɛ ni lɛnh nà nɔ, nɛ ka laa' nè, ki yíe bɛ ní cii ni ciih nà nɔ, nɛ ka cii' nè.»

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnjɛnm ya tingi
(Mark 4:13-20; Luk 8:11-15)

¹⁸ «Ninbi, cenge mɛn wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnjɛnm ya tingi. ¹⁹ Wà kɛ ciih Uwien ya bɛl ya gbɛr, ka bɛndeh tu'tingi la, usɛnpol ubiɛrɔ bàareh nɛ, ki n̄ɛndeh bi bule' nà u'fèl ni nnɔ. Mibim mà lu' usɛngbɛ nnɔ ya tingi nínɔ. ²⁰ Mibim mà lu' kutɛntiɛku bo nnɔ mɔ yé unil wà ciih Uwien ya gbɛr, ki teknh tù tontonm nin uyɛnsɔnge, ²¹ ama ka cèrɛh tù kpaakeh n̄aan u'fèl ni, ka wuɔkreh u'ni mɔ nɛ. Liwɔbl bii ijɛnd tu' wɔ tu'bo la, u pɔk kí taa tù kí wiɛ nɛ. ²² Mibim mà lu' kujɛgorku ni nnɔ mɔ yé unil wà ciih tigbɛr nnɔ, uɲɛndun ya gbɛr nin lifaal ya yɛnmaale yà lɛrɛh binib nnɔ, wɔbndeh tù, ki cèrɛh ta ní fre kí sɔn tuonl nɛ. ²³ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé unil wà ciih tigbɛr nnɔ, ki bɛndeh tu'tingi ki te tɛn mibim mà lùonh nɛ. Miba lùonh kokobk, mitɔm piluoluob, mitɔm mɔ pitata.»

Utelmentɛ ya kpɛnjɛnm

24 *Yesu tí pòn' linigol nnò mikpenjentòm ki ye: «Uwien ya bel naan ukpaal wà plè' ifi u'kpàabu ni nɛ. 25 Binib tí duòn' ki gùòn' uyo wà nnò, nɛ u'nennend baa' ki taa' utelmentɛ ki plè' ki ñmèrɛ' ifi nnò ni, nɛ ki bure'. 26 Ifi nnò tí kpére' ki maa' ma nnò, nɛ bi laa' utelmentɛ mɔ te i'ni. 27 Nɛ ukpaal nnò ya tonsɔnb niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ɲa là plè' ifi baba nɛ a'kpàabu ni-ii? Utelmentɛ wuɔ mɔ ñɛn' la?» 28 Nɛ u ye: «N'nennend nɛ tien' nnò.» Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A yíe tí jo kí tí ɲɛɲɛbe wɔ-ɔ?» 29 Nɛ u ye: «Hnhn. Dàan mɛn. Ni ye ní ɲɛbe utelmentɛ nnò la, nba la ni li ɲɛbe kí kpɔbe ifi iba. 30 Cère mɛn ifi nnò nin utelmentɛ nnò kɛ rí li te kí tí be. Ní tí kpaan' uceceyo la, n li tɔke bificeb kí ye bɛ rí kpíe kí ɲɛɲɛbe utelmentɛ nnò kí lólòle, kí tí sɛ, ɲɔ kí yaan kí ce ifi nnò kí tí cùòn n'bɔnbuòn ni.»

Mibim mà ñilke ya kpenjenm
(Mark 4:30-32; Luk 13:18-19)

31 *Yesu tí pòn' bɛ mikpenjentòm ki ye: «Uwien ya bel naan mibim mà bi yih mɛ mutaar uje uba taa' mɛ ki bule' u'kpàabu ni nɛ. 32 Mɛn nɛ yé mibim mà ñilke tikpinsir kɛ ya bim ni. Ama mĩ pɛn' la, mĩ li kpére kí gèbre kpinsiiku kɛ kpinsiiku, kí tien busubu nɛ inuòn rí li bàareh ki lá tereh bu'sigben bo ki kɔh.»

Kpɔnɔ ya ñake ya kpenjenm
(Luk 13:20-21)

33 *Yesu tí pòn' bɛ mikpenjentòm ki ye: «Uwien ya bel naan kpɔnɔ ya ñake wà upii uba bun' kpɔnɔyom mà dindin, ki taa' wù ki tien' len, nɛ kpɔnɔ nnò kɛ nuule' nɛ.»

Bɛ tien' Yesu pɔh binib mikpenjenm-i?
(Mark 4:33-34)

34 *Yesu tɔkeh inigol ni'kɛ mikpenjenm ni nɛ. Wa tɔkeh bɛ tuba ka pòn' bɛ kpenjenm. 35 U teh nnò ɲɔ *Uwien ya ñɔbonsɔknl là len' nà nnò nɛ rí tien nɛ. U là yé:

«N li yàare n'ñɔbu kí pɔ mikpenjenm,
kí kpiire tibonbɔlkaar tà là te
haali uɲɛndun ya cincinyo nnò.»

Utelmentɛ ya kpenjenm ya tingi

36 *Yesu dàan' linigol nnò, ki liɛbe' ki kun'. Nɛ u'panpaankaab baa' u'saan ki niire' wɔ ki ye: «Tɔke tɛ utelmentɛ wà te ifi ni nnò ya kpenjenm ya tingi.» 37 Nɛ u ye: «Ukpaal wà plè' ifi nnò yé *Unil ya Bijɛ nɛ. 38 Bukpàabu nnò yé uɲɛndun wuu nɛ. Ifi nnò yé Uwien ya bel ni ya nib nɛ. Utelmentɛ nnò yé usɛnpol ubierɔ ya nib nɛ. 39 Ukpaal ya nennend wà plè' utelmentɛ nnò yé usɛnpol nɛ. Lificel yé uɲɛndun ya gbenm nɛ. Nɛ bificeb nnò yé *Uwien ya tondb. 40 Utelmentɛ ya ɲɛbm kí tí sɛ nnò yé uɲɛndun ya gbenm lá li te ma bo nɛ. 41 *Unil ya Bijɛ li sɔn ní u'tonsɔnb Uwien ya tondb uɲɛndun wuu ni, bɛ rí lá cuo bà tulndeh binib nin bibierɛnb kɛ kí ñɛn bɛ u'bel ni, 42 kí tí wiɛ umucien ni. Nɛn saan nɛ bi li muɔh ki ɲmɔnh iñɔgben. 43 U ya yo nɛ binimɔnb li te bi'Baa ya bel ni ki windeh tɛn uwien. Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ rí cii.»

Lifaal là buɔ ya kpenjenm

44 «Uwien ya bel naan lifaal là buɔ bukpaabu buba ni nɛ. Unil uba laa' lifaal nnò, nɛ ki taa' lè ki nɛbre' ki bɔle'. Ní ɲmaake' wɔ ki tí kɛnde', nɛ u jon' ki tí kuɔrɛ' u'bont kɛ, ki liɛbe' ki tí de' bukpaabu nnò.»

Lilɛnbimɔnmɔnl ya kpenjenm

45 «Uwien ya bel liɛbe' ki naan ukpenkpend wà cuonh ki nuunh ilɛnbii* yà

* 13:45 Bi yin' nà lilɛnbil nnò yé nibonn nà windeh nɛ. Bi wokreh miñuncienm ya wɛnfuobk kiba nɛ ki ñɛndeh nɛ.

mən wə́ rí de ne. ⁴⁶ U tí laa' lilenbimənmənl là ηməbe kudaaku ki gbien', ne ki jon' ki tí kuəre' u'bont ke, ki liebe' ki tí de' lè.»

Bubebu ya kpenjenm

⁴⁷ «Uwien ya bəl tí liebe' ki naan bubebu ne bi wie' bù miñunm ni, ki cuo' ijen ke ya bol. ⁴⁸ Bù gbe ijen ma nnə, ne bi dère' bù ki ñen' liwəl bo, ki kèle' ki gèngènde' bi jinh yà ki kp̄ien' ikp̄encub ni, ki taa' ba jinh yà ki wie'. ⁴⁹ Uηendun ya gbenm mə́ lá li te nnə ne. Uwien ya tondb lá li baa uηendun ni, kí bore bibiērdēnb nin binimənb ⁵⁰ kí taa bibiērdēnb kí wie umucien ni. Nēn saan ne bi li muəh ki ηmənh inəgben.»

Tibonkpaar nin tibonfənt ya gber

⁵¹ *Yesu niire' u'panpaankaab ki ye: «Ni cii' ni'ke ya tingi-ii?» Ne bi tuo' hnn. ⁵² Ne u ye: «Nnə ne *Yiko ya wənwəknl wà ke paan' Uwien ya bəl ya gber bo la, u naan udendaan wà ñēndeh u'faal ni tibonkpaar nin tibonfənt ne.»

Nasarət ya nib ηa teke' Yesu ki jin' (Mark 6:1-6; Luk 4:16-30)

⁵³ Tə́, *Yesu pə́n' mikp̄enjenm nnə ki tí gben' ma nnə, ne ki siere' ni'saan, ⁵⁴ ki liebe' u'du ni, ki wəknh binib Uwien ya gber bi'taanl ya duku ni. U'wəknm cuo' bē miyək̄m, ne bi niireh tə́b ki teh: «U laa' la miē ya yēnfuom-i? U laa' la miē ya tuəm ki teh miyək̄m ya bont-i? ⁵⁵ Kanpinta ya bije ηa ní-ii? Ba yih u'naa Mari-ii? Saak nin *Yosef nin Simən nin Sudas ya ninje ηa ní-ii? ⁵⁶ U'ninsieb ke ηa te niē saan-ii? U nín laa' nēn ke lē saan-i?» ⁵⁷ Nnə ne bi'yēnm ηa ηmaake' u'bo, ne ba teke' u'gber.

Ne *Yesu təkē' bē ki ye: «*Uwien ya ñəbonsəknl ke ñəbonsəknl ya tiēma du ni yaab nin u'den yaab baba ne ηa boh wə́.» ⁵⁸ Ba teke' wə́ ki jin' ma nnə, ne wa tien' yək̄m ya bont tū yēbe ni'saan.

14

San wà là siih binib Uwien ya ñunm ya kuum (Mark 6:14-29; Luk 9:7-9)

¹ U ya yo ne Galile ya bē Herod, cii' bi lienh *Yesu bó, ² ne ki təkē' u'tonsənb ki ye: «San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnə ne. U məkre' bitenkpiib ni ne. Nēn ne cère' u ηməbe mituəm ki teh miyək̄m ya bont.»

³ Tə́, nà cère' Herod len' nnə si: u là sən' u'sojambē bi tí cuo' San, ki lòle' wə́ tikudəkr, ki pək̄n', ηə nē rí ηmaake u'ninje Filip ya po Herodiyad ne. ⁴ Kimē San là təkē' Herod ki ye wa ηməbe sēn wə́ rí taa u'ninje Filip ya po Herodiyad kí kuən. ⁵ San là len' nnə ne Herod yíe wə́ rí ku wə́, ama ki ji fenge Sufmbē, kime bi lienh ki teh San yé *Uwien ya ñəbonsəknl ne.

⁶ Herod maa' uwien wà nnə gəbre' ki baa', ne u tien' kunacenku. Herodiyad ya bisē baa' ki lá ηən' kiciēk Herod nin u yin' bà kunacenku nnə ya nun bó. Herod ya yēnm sənge' u'bo, ⁷ ne u pole' ki ye u miē' wə́ nà ke la, u li de wə́.

⁸ Ne u'naa sure' wə́ u təkē' Herod ki ye: «N yíe á tükre San wà siih binib Uwien ya ñunm nnə ya yul ne, kí kp̄ien' kikensenk ni kí de nni.» ⁹ U len' nnə ma nnə, ne nī saa' ubē Herod ya yēnm. Ama u pole' bicēnb ya nun bó ma nnə, nēn ne cère' wa yíe'. ¹⁰ Nēn saan ne u sən' soja uba ki ye wə́ rí jo lipēkl bó kí tí tükre San ya yul ní. ¹¹ Soja nnə tuke' li'yul nnə ní kikensenk ni, kí lá de' ujefaan nnə. Ne u'mə́ taa' ki tí de' u'naa. ¹² San ya panpaankaab baa' kí lá yuure' u'gbenent ki tí sube', ne ki jon' ki tí təkē' *Yesu tigber nnə.

Yesu jin' linigociēnl liba (Mark 6:30-44; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

13 *Yesu cii' nnɔ ma nnɔ, nɛ wɔn nin u'panpaankaab kɔn' buɲerbu ki bure' bi'baba nib ɲa te nà bó. Inigol cii' u bure', nɛ ki ɲɛn' idu ni, ki cuon' ki paan' u'bo. 14 *Yesu ɲɛn' buɲerbu ni uyo wà nnɔ, nɛ ki laa' linigocienl liba. Nɛ ki muɔ' bɛ micɛɛkm cɛɛn, ki buu' bi'ni bà bun.

15 Nɪ juɔre', nɛ u'panpaankaab baa' ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Ti te ɲɛn ɲa te nà saan nɛ, nɛ nɪ gɛbre' tijier ya ji yo ma nɔ, cère linigol liɛ lè n̄ jo idu ni kɪ tɪ dɛ tijier kɪ ji.» 16 Nɛ u ye: «Na ciɛke bɛ n̄ jo, ninbi bugbɛn, de bɛ mɛn bɛ n̄ ji.» 17 Nɛ bi ye: «Ti ɲmɔbe kpɔnɔ uɲun nin ijɛn ile baba nɛ.» 18 Nɛ u ye: «Taa nɪ mɛn.» 19 Nɛ ki tɔke' linigol nnɔ ki ye lè n̄ kèle timuɔr bo tingi ni. Nɛ ki yuure' kpɔnɔ uɲun nin ijɛn ile nnɔ, ki yaare' ki liike' paaki, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' u'panpaankaab, nɛ bi gbiire' linigol nnɔ. 20 Bi'ke ɲmɔn' ki gbo', nɛ bi tantaan' kpɔnɔjɛn nin ijɛnjen yà sɛn' nnɔ, ki gbien' ikpɛncub piik nin ile. 21 Binib bà jin' tijier nnɔ, bijɛb là li baa ten itur iɲun. Ba kaan' piib nin bumu.

*Yesu cuonh miɲunm bo
(Mark 6:45-52; San 6:15-21)*

22 I ya tàan bo, nɛ *Yesu wɔbn' u'panpaankaab ki ye bɛ n̄ liɛbe kɪ kɔ buɲerbu nnɔ kɪ liere wɔ usɛn, kɪ puore miɲunciɛnm kɪ jo ligbaatɔl, ɲɔ wɔ n̄ cèbe linigol nnɔ kɪ yaan. 23 U cèbe' lè, nɛ ki don' lijuɔl bo u'baba wɔ n̄ kàare. Nɪ tɪ biire' ki laa' u biɛ ki te lijuɔl nnɔ bo nɛ. 24 U ya yo ki laa' u'panpaankaab mɔ te buɲerbu ni ki jɛnde' liwɛl ɲɔ. Kutafaaku fii' ki tobreh bɛ, iɲungbegbel jɛngɛh buɲerbu nnɔ. 25 Ikuojɛ muɔh uyo wà nnɔ, nɛ u cuonh miɲunm bo, ki tuo bi'saan. 26 U'panpaankaab laa' u cuonh miɲunm bo ma nnɔ, nɛ bi'fɛl sɛn' cɛɛn. Bi maaleh ki teh nɪ yé ufɛnfɛnd nɛ, nɛ ki wuure' ijɛnwaanwuure.

27 Nɛ u tɔke' bɛ i ya tàan bo ki ye: «Cuo mɛn ni'ba. Min *Yesu nɛ. La sɛn mɛn jɛwaanbu.» 28 Nɛ Pier ye: «Yonbdaan, nɪ mɔnbe ki yé sin nɛ la, cère n'mɔ n̄ cuon miɲunm bo kɪ baa a'saan.» 29 Nɛ *Yesu ye: «Dɛn.» Nɛ u ɲɛn' buɲerbu ni, ki cuonh miɲunm bo ki joh *Yesu saan. 30 Ama u laa' kutafaaku joh ki faa ma nnɔ, bujɛwaanbu cuo' wɔ, nɛ u cin' ki feleh ki kɔh miɲunm ni, nɛ ki wuure' ki ye: «Yonbdaan, ɲmɛn nni.» 31 *Yesu tɛnde' u'nuɔ ki cuo' wɔ i ya tàan bo nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «A'tekjim nɛ pɔre' ɲɛ. Bɛ tien' a jieh?» 32 Bi'ke bile kɔn' buɲerbu ni uyo wà nnɔ, nɛ kutafaaku nnɔ go. 33 Nɛn saan nɛ bà te buɲerbu ni nnɔ gbaan' *Yesu ya nintuɔli ki ye: «Imɔn, a mɔnbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ.»

*Yesu cère' biwiɛnb faake' Genesaret ya tinfɛnm ni
(Mark 6:53-56)*

34 Bi tɪ baa' miɲunciɛnm ya gbaatɔl, Genesaret ya tinfɛnm ni, nɛ ki ɲɛn' buɲerbu ni. 35 Nɪ'saan ya nib bɛnde' Yesu, nɛ ki sɔnkn' mitinfɛnm nnɔ ya nib kɛ, bi taa' biwiɛnb kɛ ki baa' u'saan, 36 ki gbáanh wɔ ki teh wɔ n̄ cère biwiɛnb n̄ mɛ u'lierku ya ɲɔgbɛn baba. Bà kɛ mɛ' u'lierku ya ɲɔgbɛn nnɔ kɛ faake' nɛ.

15

*Yesu nin Sufmbɛ ya yaajɛbok ya gɛr
(Mark 7:1-13)*

1 Tɔ, *Farisiɛnmbɛ nin *Yiko ya wɔnwɔknɔ biba ɲɛn' Yerusalem bó ki baa' *Yesu saan, nɛ ki niire' wɔ ki ye: 2 «Bɛ tien' a'panpaankaab saah ti'yaajɛbok-i? Kimɛ bi jinh tijier nɛ ka nire' ki paan' iyaajɛbok ye ma bo.» 3 Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ninbi kɛndɛh Uwien ya wɔbl bo ni'yaajɛbok bo? 4 Kimɛ Uwien là len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki tɪ len' ki ye: «Unil tɔke' u'naa bii u'baa liɲɔbonbil la, bɛ n̄ ku wɔ.» 5 Ama ninbi wɔknɔh binib ki cèreh wà kɛ lienh ki teh u bi li de u'naa bii u'baa nà nnɔ, wa ji li fre kɪ de wɔ nɛ, nɪ yé Uwien yaann nɛ. 6 Nɛ udaan ɲa ji boh u'naa nin u'baa. Nnɔ nɛ ni taah ni'yaajɛbok ki lèbeh

Uwien ya gber. ⁷ Ninbi inuon ilele ya nibε, *Uwien ya ñabonsaknl Esayi là len' ni'gber ma nnə, u là ηməbe imə̀n nε. U là len' ki ye Uwien ye:

⁸ «Binib biε pèkeh nni buñəbu ni nε, bi'yεnm ηa nεke n'saan.

⁹ Bi pukeh nni fεnm nε, ki wəknh binib iyaajεbok baba.» »

Tibont tà kuəndeh unil tijəkt
(Mark 7:14-23)

¹⁰ *Yesu yin' linigol nnə, nε ki təkε' lè ki ye: «Li cengeh mεn, ηə kί cii n li təkε nε tigber tà nə ya tingi. ¹¹ Tibont tà kəh unil ya ñəbu ni ηa n fre kί kuə̀n wə jəkt. Tà ñεh u'ñəbu ni nnə, tun nε kuəndeh wə tijəkt.»

¹² Nεn saan nε *Yesu ya panpaankaab nεkn' wə ki təkε' wə ki ye: «A bεn a'lenm miε wire' *Farisiεnmbε-εε?»

¹³ Nε u təkε' bε ki ye: «Kusiiku kùa kε n'Baa wà te paaki bó ηa caan' kù la, u li ηεbe kù nε. ¹⁴ La tange bε mεn. Bi yé ijùə̀n nε ki dīeh ijùə̀n. Ujuə̀n dīeh ujuə̀n la, bi'kε bile li lu kubùoku ni nε.» ¹⁵ Nε Pier təkε' wə ki ye: «Təkε te mikpɛnjεnm nnə ya tingi.» ¹⁶ Nε u ye: «Ní'mə ηa laan biε ki bεn tibont ya tingi nε-εε? ¹⁷ Na bεn ki ye tibont tà kəh unil ya ñəbu ni nnə kəh u'puoku ni nε, nε u joh kunincεnku ki ñεndeh tù-uu? ¹⁸ Ama tibont tà te unil ya fèl ni nnə, nε ñεh u'ñəbu ni, ki kuəndeh wə tijəkt. ¹⁹ Kimε iyεnmaalbiere nin linikul nin linaηmaal nin lisənsəndl nin bunasubu nin kutonnεnku nin isuk kε ñεh unil ya fèl ni nε. ²⁰ Tuu ya bont nε kuəndeh unil tijəkt. Kί ji tijier ka n fre kί kuə̀n nil jəkt.»

Upii uba teke' Yesu ki jin', ka yé Suf
(Mark 7:24-30)

²¹ *Yesu siere' ni'saan, nε ki bure' Tir nin Sidə̀n ya tinfεnm bó. ²² Tə, upii uba là te mitinfεnm nnə ni ki yé Kanaan ya pii, ki baa' ki lá wuureh ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile*, muə nni micεεkm. Usεnpol nε ηaake n'bise ki jəndeh wə cεεn.»

²³ *Yesu ηa gere' wə. Nε u'panpaankaab nεkn' wə ki təkε' wə ki ye wə n ηore upii bugbεn, u pε bi'bo ki ηməbe kuwaaku nε. ²⁴ Nε *Yesu ye: «Uwien sən' nni ní n lá tore Israyel yaab baba nε, kime bεn nε te tεn ipe yà tùre' usen.»

²⁵ Ama upii nnə baa' ki lá gbaan' u'nintuə̀li nε ki gbáanh wə ki teh: «Yonbdaan, tore nni.» ²⁶ Nε *Yesu ye: «Na mən bε n taa mubumu ya jier ki wiε' isεngbele.» ²⁷ Nε upii nnə ye: «Yonbdaan, ní yé imə̀n nε, ama isεngbele mənə̀n jinh ijieyə̀yəl yà ñεh i'dεnb ya tebl bo ki luh nnə nε.» ²⁸ Nε *Yesu ye: «Upii, a teke' nni ki jin' ní yebe. Nè n tien a yíe ma bo.» Nε u'bise pək ki faake' i ya taa bo.

Yesu cère' biwiεnb faake' ki yebe

²⁹ *Yesu siere' ni'saan ki tī baa' Galile ya ñunciεnm ya gbaal, nε ki don' lijuə̀l bo ki kèle'. ³⁰ Nε binib bàareh u'saan ki yebe, ki tukeh ní idiεn nin ijùə̀n nin itεjenb nin igbaanlεntεb nin biwiεntəb bi yebe, ki lá blinh *Yesu ya nintuə̀li. Nε u cèreh bi'kε faakreh. ³¹ Binib nnə laa' igbaanlεntεb lienh, itεjenb jire' i'ciεm, idiεn cuonh cucul, ijùə̀n mə lenh ma nnə nε ní cuo' bε miyəkkm, nε bi pèkeh Israyel yaab ya Wien.

Yesu ti jin' linigociεnl liba
(Mark 8:1-10)

³² Nε *Yesu yin' u'panpaankaab ki təkε' bε ki ye: «Linigol lie nə ηməbe nni micεεkm cεεn nε. Bi te n'saan ma wienta sə, ba ji ηməbe niba bε n ji. Ma yíe

* 15:22 Liike 9:27.

ń cèbe be be ń li kunh, ka jin' niba ńo kí tí dore usen ni.» ³³ Ne bi ye: «Ti te ñien ńa te nà saan ne. Ti li le la kpɔnɔ wɔ ń li yebe kí de lie ya nigol lè ń ńmɔn kí gbo?» ³⁴ Ne u niire' be ki ye: «Ni ńmɔbe kpɔnɔ unɛ?» Ne bi ye: «Ulole nin mujenwawaamu mɔ waamu.» ³⁵ Ne u tɔke' linigol nnɔ ki ye lè ń kɛle tingi ni, ³⁶ ne ki yuure' kpɔnɔ ulole nin mujenwawaamu nnɔ, ki faare' Uwien, ki kakuɔ', ki taa' ki de' u'panpaankaab, bi gbiire' linigol nnɔ. ³⁷ Bi'ke ńmɔn' ki gbo', ne bi tanaan' tijenjent tà sien' nnɔ, ki gbien' ikenden ilole. ³⁸ Binib bà ńmɔn' nnɔ, bijeb là te itur inan ne. Ba kaan' piib nin bumu.

³⁹ U cèbe' linigol nnɔ, ne ki kɔn' buɛerbu ki bure' Magadan ya tinfenm bó.

16

Bi yie Yesu ń tien miyɔkm ya bonn

(Mark 8:11-13; Luk 12:54-56)

¹ *Farisienmbɛ nin Saduseyenmbɛ biba baa' *Yesu saan, ki yie be ń biike wɔ, ne ki tɔke' wɔ ki ye wɔ ń tien miyɔkm ya bonn, kí wuɔn be kí ye u'tuɔm ñen' Uwien saan ne. ² Ne u tɔke' be ki ye: «[Kutaajuɔku ni laa' kutaaku wien la, ni tɔkeh ki teh taa ńa ń nii ne. ³ Ne kutenɲaaku ni laa' kutaaku biike la, ni tɔkeh ki teh utaa li nii dinnɔ. Ni likeh kutaaku bo, ne ki bendeh utaa li nii bii wa ń nii. Ne ka ji li fre kí sekn kí bende tibont tà teh fenfenno nɔ ya tingi-ii?]* ⁴ Ninbi fenfenno ya nibɛ, ni yé binibiɛrb ne, ka cuube Uwien saan, ne ki nuunh ní le miyɔkm ya bonn. *Uwien ya ñɔbonsɔknl Sonas ya yɔkm ya bonn baba ńa ñí la, na ji li le yɔkm ya bontɔnn niba.» U len' nnɔ ma nnɔ, ne ki siere' ki dɔan' be.

Yesu lienh Farisienmbɛ nin Saduseyenmbɛ ya kpɔnɔ ya ñɔke bó

(Mark 8:14-21)

⁵ *Yesu ya panpaankaab joh be ń puore miñunciennm ma nnɔ, bi sunde' ka tuke' kpɔnɔ. ⁶ Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Li ben mɛn *Farisienmbɛ nin Saduseyenmbɛ ya kpɔnɔ ya ñɔke bó.» ⁷ Ne bi maaleh ki teh: «Ta tuke' kpɔnɔ ma nnɔ ne cère' u len' nnɔ.»

⁸ *Yesu bende' bi maaleh ki teh bà, ne ki niire' be ki ye: «Be tien' ni lienh ki teh na tuke' kpɔnɔ? Ni'tekjim ne pɔre' ne. ⁹ Na laan bie ki cii' tibont ya tingi ne-ɛɛ? Na tien n là taa' kpɔnɔ unun ki jin' bijeb itur inun ma nnɔ, ni là tanaan' nà sien' nnɔ ikpencub ubien wà ne-ɛɛ? ¹⁰ Na tien n là taa' kpɔnɔ ulole ki jin' bijeb itur inan ma nnɔ, ni là tanaan' nà sien' nnɔ ikenden ubien wà ne-ɛɛ? ¹¹ Ne ye ní li ben *Farisienmbɛ nin Saduseyenmbɛ ya kpɔnɔ ya ñɔke bó ma nnɔ, na ben ki ye ma lienh kpɔnɔ ya gber-ii?»

¹² Nen saan ne bi bende' ki ye wa lienh kpɔnɔ ya ñɔke ya gber, ama u ye be ń li ben Farisienmbɛ nin Saduseyenmbɛ ya wɔknm bó ne.

Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo ne

(Mark 8:27-30; Luk 9:18-21)

¹³ *Yesu tí baa' Sesare Filip ya tinfenm ni nin u'panpaankaab, ne ki niire' be ki ye: «Binib lienh ki teh *Unil ya Bijɛ yé ńmɛ?» ¹⁴ Ne bi jiiin' wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ne. Bitɔb lienh ki teh a yé *Eli ne. Bitɔb mɔ lienh ki teh a yé Seremi bii Uwien ya ñɔbonsɔknb ya uba ne.» ¹⁵ Ne u niire' be ki ye: «Ninbi nín teh n yé ńmɛ?» ¹⁶ Ne Simɔn Pier jiiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo ne. A yé wɔn Uwien wà fuobe ya Bijɛ ne.» ¹⁷ Ne *Yesu ye: «Simɔn, Sonas ya bijɛ, Uwien ya mɔnm te a'bo. Na yé nisaal ne kpiire' ki wuɔn' ńɛ. N'Baa wà te paaki bó ne kpiire' ki wuɔn' ńɛ. ¹⁸ Pier, n ye a yé litenpenl ne. Ne li ya tenpenl bo ne n li sien n'taanl yaab ten kuduku se litenpuul bo ma bo. Mikuum ya tuɔm ńa ń faake nin n'taanl nnɔ. ¹⁹ N li de ńɛ

* **16:3** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnɔ ya tuba ni 16:2a-3 ńa te tu'ni.

Uwien ya bel ya dupien. A yie' nibonn nà uɲɛndun wuu ni la, bi li yie nɛ paaki bó mɔ nɛ. A tuo' nibonn nà uɲɛndun wuu ni la, bi li tuo nɛ paaki bó mɔ nɛ.»

²⁰ Nɛn saan nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke nil kí ye u yé *Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo.

*Yesu len' u'kuum nin u'mɛkrm bó
(Mark 8:31–9:1; Luk 9:22-27)*

²¹ Kí ñɛ u ya yo nɛ *Yesu cin' ki tɔkeh u'panpaankaab ki teh ní kpɛ wɔ rí jo Yerusalem, *Sufmbɛ ya ciɛnb nin *bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb rí tí jɛnde wɔ kí gbien, kí ku wɔ, nɛ wienta daali wɔ rí mɛkre bitɛnkpiib ni.

²² Nɛn saan nɛ Pɛr taa' wɔ ki jɛnde', ki tí kɔnh nin wɔ ki teh: «Yonbdaan, Uwien rí cɛre nɛ rí tien mitafaam kí gɛbre. U la cɛre nɛ rí tu ɲɛ.»

²³ Nɛ *Yesu jɛbe' ki tɔke' Pɛr ki ye: «Paare n'puoli; Satan, a lieke nni usɛn nɛ. Kimɛ a'yɛnmaale ɲa ñɛn' Uwien saan, í yé binib yi nɛ.»

²⁴ Nɛ ki tɔke u'panpaankaab ki ye: «Unil yie wɔ rí paan n'bo la, u la tɔnge uba, wɔ rí li yuunh u'dɔpɔnpɔn ki bukeh, kí li paakeh n'bo†. ²⁵ Kimɛ wà ke yie wɔ rí fie u'miɛl la, wɔn nɛ li kpo kí juore fɛnm. Ama wà ke li tuo kí kpo min bo la, wɔn nɛ li ɛ limiɛl. ²⁶ Unil laa' uɲɛndun wuu ni ya bont ke ɲɔ ki tí luɔ' limiɛl la, u laa' bɛ ya kpɛle nɛ? Bii unil li taa bà kí pɛ kí teke u'miɛl-i? ²⁷ Lidaali liba, Unil ya Bijɛ lá li baa ní, kí li tɔke nin u'tonsɔnb Uwien ya tondb, kí li ɲmɔbe u'Baa Uwien ya kpɛke. U ya yo nɛ u li jiin unil ke u sɔn' ma bo. ²⁸ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, binib bà se niɛ saan nɔ ya biba li ɛ *Unil ya Bijɛ we ní u'bel ni nɛ kí yaan kí kpo.»

17

*Yesu ya gbɛnɛnt lɛbre'
(Mark 9:2-13; Luk 9:28-36)*

¹ Iwien iluob gɛbre', nɛ *Yesu taa' Pɛr nin Saak nin u'ninɛ San ki jɛnde' kí tí don' lijɔfɔfɔkrl liba bo. ² U'gbɛnɛnt lɛbre' bi'nun bó nɛ u'nun bó windeh tɛn uwien. U'wɛngolkaar pende' tɛn kuwenwenku. ³ Nɛ bi laa' Moyis nin Eli puɔ' u'saan bi tɔkeh tigbɛr. ⁴ Nɛ Pɛr tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ti te niɛ saan ma nɔ, ní mɔn nɛ. A yie la, á cɛre rí pɔ niɛ saan ininbon* ita, sin liba, Moyis liba, *Eli mɔ liba.»

⁵ U lienh u'ñɔbu ɲa laan lu' nɛ kutɛwɔlgbɔnpɛnpienku kuba baa' kí lá pibn' bi'bo. Nɛ bi cii' unieke uba bó kutɛwɔlgbɔnku nnɔ ni u ye: «N'Bijɛ sɔ nɔ, n yie wɔ; nɛ n'yɛnm sɔnge u'bo. Li cengeh mɛn u'bó.»

⁶ U'panpaankaab cii' unieke nnɔ bó ma nnɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ kí tí kɛnde', nɛ bi pùon' tingi ni. ⁷ *Yesu baa' kí lá mɛ' bɛ, nɛ kí tɔke' bɛ kí ye: «Fii mɛn. La cɛre mɛn jɛwaanbu rí li ɲmɔbe nɛ.» ⁸ Bi yaare' ma nnɔ, ba ji laa' nitɔ, bi laa' Yesu baba nɛ.

⁹ Bi jiinh lijuɔl nnɔ ya tingi ma nnɔ, nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye: «Ni la tɔke uba ni laa' nà nɔ, kí tí baa uyo wà Unil ya Bijɛ li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ.»

¹⁰ Nɛ u'panpaankaab nnɔ niire' wɔ ki ye: «Bɛ tien' *Yiko ya wɔnwɔknb lienh kí teh *Eli lí baa nɛ kí yaan Kristo rí baa ní?» ¹¹ Nɛ u'jiin' bɛ kí ye: «*Eli lí mɔnbɛ kí baa kí lá tɔre tibont ke nɛ kí yaan. ¹² N tɔkeh nɛ nɛ, *Eli baa' ɲɔ. Ama ba bɛnde' wɔ, nɛ kí tien' wɔ bi yie ma bo. Bi jɛnde' wɔ ma bo nnɔ, bi lí jɛnde' *Unil ya Bijɛ mɔ nnɔ nɛ.»

¹³ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, nɛ u'panpaankaab bɛnde' kí ye u lienh San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya gbɛr nɛ.

† 16:24 Liike 10:38. * 17:4 Sufmbɛ lá taah tiwɛngbɔnt bii tikpɛlɛɛjuakt nɛ kí pɔh ininbon.

Yesu η̄ore' usenpol kibuk kiba saan
(Mark 9:14-29; Luk 9:37-43)

¹⁴ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab nnɔ tɪ baa' linigol saan uyo wà nnɔ, nɛ uje uba baa' ki lá gbaan' u'nintuɔli, ¹⁵ ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, muɔ n'buk micεεkm. Kɪ luh libinbil nɛ ki jɛndeh ki gbiekeh. Kɪ sɔbe ki luh umu nin miñunm ni nɛ. ¹⁶ N tuke' kɛ ki baa' ní a'panpaankaab saan, nɛ ba fre' ki cère' kɪ faake'.» ¹⁷ Nɛ *Yesu ye: «Ninbi fɛnfennɔ ya nibɛ, na teke' Uwien ki jin', ki yé binib bà bre. N li wuake ni'saan kɪ tɪ kpaan mila nɛ? N li η̄mɔbe sukle ni'bo kɪ tɪ kpaan mila nɛ?» Nɛ ki ye: «Taa mɛn kibuk nnɔ ní.» ¹⁸ Bi taa' kɛ ní, nɛ u tien' usenpol wà η̄aake kɛ nnɔ bo, nɛ u siere' ki'saan. Nɛ kɪ faake' i ya tãan bo.

¹⁹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu ya panpaankaab baa' ki lá niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bɛ tien' tinbi η̄a fre' ki η̄ore' usenpol nnɔ?» ²⁰ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni'tekjim nɛ η̄a yɛbe. Nɛn nɛ cère' na fre' ki η̄ore' wɔ. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni bi η̄mɔbe mitekjim mɪ waa tɛn kusiiku kua bi yih kù mutaar nnɔ ya bim mɔnɔn la, ni bi li fre kɪ tɔke lijuɔl liɛ kɪ ye: «Siere niɛ saan, kɪ tɪ sere niɛ bó,» nɛ lè rí siere. Na bi li gbɛle niba. ²¹ [Ama usenpol wuɔ ya bol wɔn, na lɔle' ñɔbu ki kàare' la, na rí fre kɪ η̄ore wɔ.]†

Yesu ti len' u'kuum nin u'mekrm bó
(Mark 9:30-32; Luk 9:43b-45)

²² Lidaali liba, *Yesu nin u'panpaankaab taan' Galile ni, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Bi li taa *Unil ya Bijɛ kɪ η̄ukn binib, ²³ bɛ rí ku wɔ. Ama wienta daali, u li mɛkre bitɛnkpiib ni.» Nɛ bi'yɛnm saa' ki gbien'.

Uwien ya duku ya lenpo

²⁴ *Yesu nin u'panpaankaab baa' Kapɛrnawum ya du ni. Nɛ binib bà teknh Uwien ya duku ya lenpo nnɔ baa' ki lá niire' Pier ki ye: «A'cɛnbaa wɔn η̄a pɛh Uwien ya duku ya lenpo nɛ-a?» ²⁵ Nɛ u ye: «U pɛh nɛ.»

Pier tɪ baa' iden, nɛ *Yesu kpiɛ' ki niire' ki ye: «Simɔn, uη̄ɛndun wuu ya bɛrb teknh bi'du ya nib saan nɛ lenpo bii bicɛnb saan-i? A maaleh ki teh ba?»‡ ²⁶ Nɛ u jii' wɔ ki ye: «Bi teknh bicɛnb saan nɛ.» Nɛ *Yesu ye: «Nnɔ la, bi'du ya nib bɛn fuoreh nɛ-a! ²⁷ Ama ta yíe tí bii bɛ. Li joh miñunciɛnm bó kɪ tɪ wiɛ ufebe. A li cuo uη̄ɛnkpiɛk wà nnɔ, á yàare' u'ñɔbu, a li lɛ bulikbu u'ñɔbu ni. A taa kɪ tɪ pè min nin sin bo.»

18

Nmɛ yé unikpɛkpiɛk-i?
(Mark 9:33-37; Luk 9:46-48)

¹ U ya yo nɛ *Yesu ya panpaankaab baa' ki lá niire' wɔ ki ye: «Nmɛ yé unikpɛkpiɛk Uwien ya bɛl ni?» ² Nɛ u yin' kibuk kiba, ki taa' kɛ ki sien' bi'siik ni, ³ nɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, na cère' ni'tetem te tɛn mubumu yaam la, na rí kɔ *Uwien ya bɛl ni. ⁴ Unil wà kɛ jii' u'ba tingi ki te tɛn kibuk kiɛ nɔ te ma bo la, u ya daan nɛ yé unikpɛkpiɛk Uwien ya bɛl ni. ⁵ Wà kɛ teke' kibuk tɛn kiɛ n'yel bo la, u teke' min nɛ.»

La cère ubaan uba rí ture Uwien ya sɛn
(Mark 9:42-48; Luk 17:1-2)

⁶ «Ama ibaan yà teke' nni ki jin' nɔ, unil cère' i'ni uba ture' Uwien ya sɛn la, bi bi taa' linɛciɛnl, ki jɔn' u'tule ni, ki ture' wɔ ki wiɛ' miñunciɛnm ya lùɔl ni la,

† 17:21 Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 21 η̄a te tu'ni. ‡ 17:25 Yesu ya yo ya bɛrb η̄a lá teknh bi'du ya nib lenpo. Bi là teknh bi jɛkeh idu ya nnɔ ya nib nin bicɛnb nɛ lenpo.

nǎ bi li tu udaan bo. ⁷ Mibiikm yé nibonn ná bre unɛndun bo nɛ. Mibiikm li li tuu ki te nɛ. Ama nǎ bre unil wà cèreh mibiikm bàareh nnɔ bo.

⁸ «A'nuɔ bii a'taal nɛ cèreh a biih la, cere tù kí wiɛ kí jɛnde a'ba saan. A ηmɔbe unuɔ uba bii litaal liba, ηɔ ki laa' limiel là ηa ηmɔbe gbenm la, nǎ tu nin á li ηmɔbe inuɔ ile nin itàan ile, ηɔ kí kɔ umu wà ηa n kpiin ni. ⁹ A'nunbu nɛ cèreh a biih la, likre bù kí wiɛ kí jɛnde a'ba saan. A ηmɔbe bununbu buba, ki laa' limiel là ηa ηmɔbe gbenm la, nǎ tu nin á li ηmɔbe inun ile, ηɔ kí kɔ umu wà ηa n kpiin ni.»

Upe wà bole' ya kpɛnjɛnm
(Luk 15:3-7)

¹⁰ «Li ben mɛn ki la yin ibaan yiɛ ya uba fɛnm. N tɔkeh nɛ nɛ, *Uwien ya tondb bà gu bɛ nnɔ tuu ki tien bi' bó n' Baa wà te paaki bó ya nun bó nɛ. ¹¹ [Unil ya Bijɛ baa' unɛndun wuu ni wɔ n l á ηmien binib bà tùre' Uwien ya sɛn nɛ.]*

¹² «Unil ηmɔbe ipe kobk, i'ni uba bole' la, ni maaleh ki teh u li tien mila? Wa n cère ipe piwɛ nin iwɛ nnɔ kupekpaabaaku ni, kí jo kí tǎ nuun wà bole' nnɔ-ɔɔ? ¹³ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u tǎ laa' wɔ la, u' yɛnm li sɔnge upebaab nnɔ bo, kí cɛn ipe piwɛ nin iwɛ yà ηa bole' nnɔ bo. ¹⁴ Nnɔ nɛ, ni' Baa wà te paaki bó ηa yíe ibaan yiɛ ya uba n tùre.»

A'tɔ bii' ηɛ la, a li tien ma bo

¹⁵ «A'tɔ bii' ηɛ la, nǎkn kí jo kí tǎ lɛ wɔ ni'lele bo, kí tɔke wɔ u'biil. U cii' ki de' ηɛ la, tigbɛr nnɔ gben' nínɔ. ¹⁶ U yíe', ka cii' ki de' ηɛ la, nǎkn kí taa unil uba bii bile, kí kpɔbn a'ba bó, kí tǎ n jo u'saan kí tǎ lɛ wɔ, ηɔ ní gben tigbɛr nnɔ, kime nǎ kele' Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ye bɛ n gben tigbɛr tà kɛ la, bi li cenge bimɔnkunb bile bii bita bó nɛ kí yaan kí gben tù.» ¹⁷ Ama u yíe', ka cii' ki de' bi'mɔ la, taa tù kí tɔke *Kristo ya taanl yaab. U yíe', ka cii' ki de' bi'mɔ la, á liike wɔ tɛn unil wà ηa ben Wien bii ulɛnpotekl.

¹⁸ «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni yíe' nibonn ná kɛ unɛndun wuu ni la, bi li yíe nɛ paaki bó mɔ nɛ. Ni tuo' nibonn ná kɛ unɛndun wuu ni la, bi li tuo nɛ paaki bó mɔ nɛ.

¹⁹ «N tǎ tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni'ni bile kpaan' buñɔbu unɛndun wuu ni, ki kàare' ki miɛ' n' Baa wà te paaki bó ná kɛ la, u li de bɛ nɛ nɛ. ²⁰ Kimɛ binib bile bii bita taan' ná saan n'yel bo la, n te bi'siik ni.»

Utonsɔnl wà ηa tuo' ki fère' u'tɔ ya gbɛr

²¹ Nɛn saan nɛ Pier baa' ki lá niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, n'tɔ biih nni la, n li fère wɔ bolm miɛ nɛ? N li fère wɔ haali bolm milole nɛ-ɛɛ?» ²² Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Na yé á fère wɔ bolm milole; fère wɔ haali pilolole bolm milole.

²³ «Nɛn bo, Uwien ya bɛl naan ubɛrciɛn wà yíe wɔ n bɛnde u'faal kpɛ ma u'tonsɔnb saan nnɔ nɛ. ²⁴ U cin' ma nnɔ, bi taa' ní u'tonsɔnl uba nɛ, u kɔn' lifɛnl ni u'cɛnbaa saan ilike tibɔtɔr tibɔtɔr ta dindin. ²⁵ Wa ηmɔbe like kí pɛ lifɛnl nnɔ ma nnɔ, nɛ u'cɛnbaa ye lifɛnl nnɔ bo, bɛ n taa wɔn nin u'po nin u'bumu nin u ηmɔbe tibont tà kɛ kí kuɔre, kí taa ilike ní. ²⁶ Nɛ utonsɔnl nnɔ gbaan' u'cɛnbaa ya nintuɔli, ki gbáanh wɔ ki teh: «N'cɛnbaa, nǎkn kí tien sukɛ. N li pɛ ηɛ n kɔn' lifɛnl là ni a'saan nnɔ kɛ.» ²⁷ Nɛ u'cɛnbaa muɔ' wɔ micɛɛkɛm cɛn, ki cèbe' wɔ lifɛnl nnɔ, nɛ ki taa' wɔ ki wiɛ'.

²⁸ «Ama utonsɔnl nnɔ nɛn' saali, ki laa' u'tonsɔntɔ uba u ηmɔbe u'fɛnl ilike kubɔtuɔku, nɛ u cuo' wɔ, ki sɛre' u'tule ni, ki tɔke' wɔ ki ye: «Pɛ nni a ηmɔbe n'fɛnl là nnɔ kɛ.» ²⁹ Nɛ u'tonsɔntɔ nnɔ gbaan' u'nintuɔli, ki gbáanh wɔ ki teh: «Nǎkn kí tien sukɛ. N li pɛ ηɛ.» ³⁰ Nɛ wa tuo', ki cuo' wɔ ki tǎ pɛkn', wɔ n li te len haali nin uyo wà u li tǎ pɛ lifɛnl nnɔ. ³¹ U'tonsɔntɔb laa' nǎ tien' ma, bi'yɛnm

* **18:11** Bi kpíe' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 11 ηa te tu'ni.

saa' ki gbien', ne bi jon' ki ti tɔke' bi' cenbaa na ke tien'. ³² Nen saan ne bi' cenbaa yin' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «Utonsɔnbierɔ sin! A gbáan' nni ma nnɔ, ne n cèbe' ne a'fènl ke. ³³ A'mɔ ɲa bi li muɔ a'tonsɔntɔ micɛckm ten n muɔ ɲe ma bo-oo?» ³⁴ U'cenbaa ya benku ni ben' u'bo, ne u cère' bi dɛre' u'tub ki taa' wɔ ki ti pek'n', wɔ ɲi li te len haali nin uyo wà u li ti pè lifènl nnɔ ke kí gben.

³⁵ «Ni'ni wà ke ɲa fèreh u'tɔ u'biil nin u'fèl ke la, n'Baa wà te paaki bó mɔ li dɛre u'tub nnɔ ne.»

19

Uwien taan' nà la, nil la bore nè (Mark 10:1-12)

¹ *Yesu len' ki ti gben' uyo wà nnɔ, ne ki ñen' Galile ya tinfenm ni, ki jon' Sude ya tinfenm mà te Suden ya kpenpuol bó nnɔ ni. ² Linigocienl paan' u'bo, ne u ti cère' bi'ni bà yé biwienb faake'.

³ *Farisienmbe biba nek'n' wɔ, ki yíe be ɲi biike wɔ, ne ki niire' wɔ ki ye: «Uje ɲmɔbe usen wɔ ɲi wíe u'po maam ke maam bo-oo?» ⁴ Ne *Yesu jiin' be ki ye: «Na kaan' nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ne-εε? Ni kele' ki ye micincinm Uwien là ñen' be ma nnɔ, «u là ñen' uje nin upii ne», ⁵ ne ki ye: «Nen ne cère' uje kuɔn' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, wɔn nin u'po ɲi taan, ne ben bile nnɔ ɲi taan kí tien unibaab.» ⁶ Nnɔ ne ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab ne. Tɔ, Uwien taan' nà la, nil la bore nè.»

⁷ Ne bi liebe' ki niire' wɔ ki ye: «Be tien' Moyis là ye unil ye wɔ ɲi wíe u'po la, wɔ ɲi kele kugbɔnku kí de wɔ kí wuɔn kí ye u wíe' wɔ ne?» ⁸ Ne *Yesu ye: «Ni'yufaa bo ne cère' Moyis là de' ne usen ní li wienh ni'puob. Ama micincinm na là te nnɔ. ⁹ N tɔkeh ne ne, uje wà ya po ɲa tien' nanmaal ɲɔ u wíe' wɔ ki tí kuɔn' upiitɔ la, uje nnɔ tien' linaɲmaal ne.»

¹⁰ Ne *Yesu ya panpaankaab tɔke' wɔ ki ye: «Uje nin u'po ya gber te nnɔ la, uje ɲa bi kuɔn' pii la, ni bi tu.» ¹¹ Ne *Yesu ye: «Nib ke ɲa ɲi fre kí tien ni len' nà nɔ. Uwien de' bà mituɔm bi la kuɔn piib nnɔ, ben ne li tuo. ¹² Isen yà cèreh binib ɲa kuɔndeh piib ɲa tetɛ. Biba te, bi maa' be, ba yé jeb. Bitɔb te, bi fàare' be ne. Bitɔb mɔ te, ka kuɔndeh piib Uwien ya bel ya tuonl bo ne. Wà ke li fre kí cii la, wɔ ɲi cii.»

Yesu nin mubumu (Mark 10:13-16; Luk 18:15-17)

¹³ Nen saan ne bi tukeh mubumu ki bàareh *Yesu saan ɲɔ wɔ ɲi taa u'nuɔ kí paan mu'bo, kí kàare kí de mù. Ne u'panpaankaab kɔnh nin be. ¹⁴ Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «Cère men mubumu mù ɲi li bàareh n'saan. La piendeh mù men, kimɛ binib bà te ten mubumu ne si Uwien ya bel.» ¹⁵ U taa' u'nuɔ ki paan' mu'bo ki gben', ne ki siere' ni'saan.

Ufàadaan uba ya gber (Mark 10:17-31; Luk 18:18-30)

¹⁶ Tɔ, unacenfaan uba baa' *Yesu saan, ki niire' wɔ ki ye: «Cenbaa, n li tien mile mɔnm ɲɔ kí le limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm-i?» ¹⁷ Ne *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Be tien' a niireh nni nà mɔn bo? Wà mɔn te uba ne. A yíe á le limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm la, li boh *iwɔb.» ¹⁸ Ne u ye: «I le wɔb-i?» Ne *Yesu ye: «La ku nil, ki la teh nanmaal, ki la suh, ki la nɛndeh nib bo, ¹⁹ kí li boh a'naa nin a'baa, kí li yíe a'tɔ ten a yíe a'ba ma bo.» ²⁰ Ne unacenfaan nnɔ ye: «N boh ni'ke ne. Be bie ki pɔre' nni?» ²¹ Ne *Yesu ye: «A yíe á li yé unimɔn kí ti gben la, jo kí ti kuɔre a ɲmɔbe tibont tà, kí taa ilike kí de bicɛckdenb, kí li ɲmɔbe lifaal paaki bó, ɲɔ kí baa kí lá paan n'bo.» ²² Unacenfaan nnɔ cii' nnɔ ma nnɔ, u'yɛnm saa', ne u siere' ki bure', kimɛ u ɲmɔbe lifaal ki gbien'.

²³ Nε *Yesu tōke' u'panpaankaab ki ye: «N tōkeh ne imòñ ne, nǐ faa ki gbien' nin ufàadaan n̄ kō Uwien ya bεl ni.» ²⁴ Nε ki ye: «N tí tōkeh ne imòñ ne, nǐ faa nin ufàadaan n̄ kō *Uwien ya bεl ni ki cεn' n̄akma n̄ càare' mikpelpienbonm ni.» ²⁵ U'panpaankaab cii' nnò ma nnò, nǐ bεke' bε cεen, ne bi ye: «Nì te nnò la, ηmε li fre kí ηmεre?» ²⁶ *Yesu caan' bi'bo inun, ne ki tōke' bε ki ye: «Binib ne ηa n̄ fre, Uwien wòn ηa gbele' niba.»

²⁷ Nε Pier ye: «Tinbi wòn la, ti dàan' ti'bont ke ne ki paan' a'bo-a! Ti li ε be ya kpele?» ²⁸ Nε *Yesu tōke' bε ki ye: «N tōkeh ne imòñ ne, Unil ya Bijε lá li kèle kiberbiεk bo, kí li ηmòbe ukpiεke kí gbien ηendunfaan ni. U ya yo ne ninbi bà pε n'bo nnò m̄o li kèle muberbiemu piik nin mule bo, kí bu Israyel yaab ya baamul piik nin ile nnò tibuur. ²⁹ Wà ke dàan' u'den bii u'ninjieb bii u'ninsieb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpàan n'yel bo la, u li ε ni'ke bolm kobk, ki li ε limiel là ηa ηmòbe gbenm m̄o. ³⁰ Bisenlierb lá li paan puoli ki yebe. Puoli yaab m̄o lá li liere usen ki yebe.»

20

Ufàadaan uba pèn' u'paatieb ma bo

¹ «Uwien ya bεl naan ufàadaan wà fii' kutεnηεsònsònk̄u w̄o n̄ tí nuun paatieb bε n̄ lá sòn u'kpàabu ni ya tuonl ne. ² U laa' biba, ne ki tōke' bε ki ye: «N li pè ne liwentunl ya paaku ne». Bi tuo' ne u wuòn' bε u'kpàabu. ³ Uwien pende', ne u jon' kidaak bó ki tí laa' bitòb se ki'ni, ka ηmòbe tuonl. ⁴ Nε u tōke' bε ki ye: «Nì'm̄o n̄ jo kí tí sòn n'kpàabu ni. Ni sòn ki kpaan' ma bo la, n li pè ne nnò ne», ⁵ ne bi bure'. Liwenyul, ne u tí liebe' kidaak bó, ki tí laa' bitòb m̄o se ki'ni, ne u tōke' bi'm̄o nnò. Uwien dere', ne u tí liebe' kidaak bó, ki tí tí tien' nnò. ⁶ Uwien m̄ondeh uyo wà nnò, ne u tí liebe' kidaak bó, ki tí tí laa' bitòb m̄o tí se ki'ni, ne u tōke' bε ki ye: «Bε tien' ne ni tun' ki se nò nnò ka sòn̄h niba?» ⁷ Nε bi ye: «Ta laa' wà li de te tuonl ne» Nε u ye: «Nì'm̄o n̄ li joh kí tí sòn n'kpàabu ni.»

⁸ «Uwien lu' ma nnò, ne ufàadaan nnò tōke' u'tonsònb ya cien ki ye: «Yin paatieb nnò ní kí lá pè bε bi'paaku. Cin kí li paanh bà paan' puoli bó ní nnò kí tí f̄ore bà liere' usen.» ⁹ Bà baa' liwenm̄onl nnò baa' bε n̄ lá teke bi'paaku, ne u pèn' wà ke liwentunl ya paaku. ¹⁰ Bà liere' usen nnò m̄o baa' bε n̄ lá teke bi'paaku ki maaleh ki teh bi li ε kí gèbre puoli bó yaab nnò ne. Nε u pèn' bi'm̄o wà ke liwentunl ya paaku. ¹¹ Bi teke' bi'paaku ma nnò, ne ki kòn̄h nin ufàadaan nnò ¹² ki teh: «Bà paan' puoli bó nnò sòn' kukurku kuba kpein ne. Tinbi ya gben ne ben' liwentun̄menl. Kutòntònk̄u n̄i' te. Ne a cère' tinbi nin ben ya paaku kpe-a!» ¹³ Nε ufàadaan nnò tōke' bi'ni uba ki ye: «N'j̄o, ma jin' ηε. A bi tuo' ki ye a li teke liwentunl ya paaku ne. Na te nnò-oo? ¹⁴ Teke a'like kí li kunh. N yíe n̄ de puoli bó yaab ten n de' ηε ma bo ne. ¹⁵ Ma ηmòbe sen n̄ taa n'like kí tien n yíe ma bo-oo? N ηmòbe tinim̄ont ma nnò ne cère' a ηmòbe iponponbe-ee?» »

¹⁶ T̄o, *Yesu tōke' ki ye: «Nnò ne puoli bó yaab lá li liere usen, ne bisenlierb m̄o lá li paan puoli bó.»

Yesu len' u'kuum nin u'mεkr̄m bó nta bo (Mark 10:32-34; Luk 18:31-34)

¹⁷ *Yesu yíe w̄o n̄ dùo Yerusalem bó, ne ki taa' u'panpaankaab piik nin bile nnò, ki ñen' ugbe. Bi joh ma nnò ne u tōkeh bε ki teh: ¹⁸ «Li cengeh m̄en, ti doh Yerusalem bó ne. Ti tí baa' la, bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn bitòtuòrcienb nin *Yiko ya wòn̄wòkn̄b, bε n̄ bu w̄o tibuur, kí ye u kpe bε n̄ ku w̄o, ¹⁹ ne kí taa w̄o kí ηukn bà ηa yé Sufm̄be, bε n̄ lè w̄o, kí ñi w̄o inalεbe, kí yaan kí kpe w̄o udòp̄onp̄on bo, ne wienta daali w̄o n̄ m̄ekre bitenkpiib ni.»

Yesu ya panpaankaab bile ya naa ya miɛbu
(Mark 10:35-45)

²⁰ Nɛn saan nɛ Sebede ya bijieɓ bile ya naa taa' bɛ ní *Yesu saan, ki lá gbaan' u'nintuɔli, ki ye wɔ́ ní pu wɔ́ nibonn niba. ²¹ Nɛ u niire' wɔ́ ki ye: «A yíe ba?» Nɛ u ye: «A lá jin' a'bel la, á cère n'bijieɓ bile biɛ ní li kɛ a'saan. Uba ní li kɛ a'nɔjie bó, utɔ mɔ́ a'nɔgen bó.» ²² Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na bɛn ni miɛh nni nibonn ná. Ni li fre kí ji n li ji ijend yà nnɔ-ɔɔ?» * Nɛ bi ye: «Ti li fre.» ²³ Nɛ u ye: «Imɔn, ni li ji n li ji ijend yà nnɔ. Ama binib bà li kèle n'nɔjie bó nin n'nɔgen bó nnɔ wɔn na yé min nɛ li gènde bɛ. N'Baa nɛ li de mifenm nnɔ u bonde' mè ki ble' binib bà nnɔ.»

²⁴ Nɛ u'panpaankaab piik bà sien' nnɔ cii' Sebede ya bijieɓ nnɔ tɔke' *Yesu ki ye bà, nɛ bi'benku ni ben' bi'bo. ²⁵ Nɛ *Yesu yin' bɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni bɛn nĩ te ma uɛndun wuu ni. Bà yé idu ya bɛrb nnɔ wɔbndeh i'nib nɛ, nɛ bà ηmɔbe ticiɛnt nnɔ wɔngeh bɛ bi'tuɔm kpɛ ma bo. ²⁶ Na ní li te nnɔ ninbi ni. Ni'ni wà yíe wɔ́ ní li yé uciɛn la, wɔ́ ní tien u'ba ni'tonsɔnl. ²⁷ Wà yíe wɔ́ ní li yé usɛnlier la, wɔ́ ní tien u'ba u'yonb. ²⁸ Kimɛ *Unil ya Bijɛ ηa baa' uɛndun wuu ni bɛ ní sɔn kí de wɔ́. U baa' wɔn nɛ ní sɔn kí de binib, kí kpo ηɔ́ kí de binib bà yɛbe kí wiɛ.»

Yesu likre' ijùɔn ile

(Mark 10:46-52; Luk 18:35-43)

²⁹ *Yesu nin u'panpaankaab ñɛh Seriko ya du ni uyo wà nnɔ nɛ linigociɛnl paan' bi'bo. ³⁰ Ijùɔn ile kɛ sɛngbaal ki cii' bi ye *Yesu nɛ gèbreh, nɛ ì wuureh ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile, muɔ tɛ micɛɛɛkm.» ³¹ Nɛ linigol nnɔ tɛngeh i'bo ki teh yè ní ηmile, ama ì tùɔreh ki wuureh nɛ ki teh: «Yonbdaan, *Dafid ya yaabile, muɔ tɛ micɛɛɛkm.» ³² Nɛ *Yesu sere' ki yin' ijùɔn nnɔ, nɛ ki niire' yè ki ye: «Ni yíe ní tien bà kí de nɛ?» ³³ Nɛ ì ye: «Yonbdaan, ti yíe tí likre nɛ.» ³⁴ *Yesu muɔ' yè micɛɛɛkm cɛɛn, ki mɛ' i'nun, nɛ ì likre' i ya tàan bo, ki paan' u'bo.

21

Binib kpiɛkreh Yesu u tí kɔn' Yerusalɛm ni

(Mark 11:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tí nɛke Yerusalɛm, ki tuo' Bɛtifaaje ya du, u te Olifi ya siin ya juɔl bó. Bi tí tuo' ní'saan ma nnɔ, nɛ *Yesu sɔn' u'panpaankaab ni bile ² ki tɔke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn udu wà te inun bó nɔ ni. Ni tí kɔn' u'ni la, ni li pɔk kí lɛ uɛuunñɔ uba lùɔ, u'buk se u'saan. Ní lore wɔ́, kí taa wɔn nin u'buk kɛ ní. ³ Unil ye nɛ niba la, ní ye: «Yonbdaan nɛ cieke yí.» Bi li pɔk kí cère ní taa yí kí bure nɛ.»

⁴ Nĩ tien' ηɔ́ *Uwien ya ñɔbonsɔknl là len' ná nnɔ nè ní tien. Nɛ u là ye:

⁵ «Tɔke mɛn Siyɔn yaab kí ye bi'berciɛn we ní.

U te suoo nɛ, ki jɛke uɛuunñɔ nin u'buk.»

⁶ Nɛ *Yesu ya panpaankaab bile nnɔ bure', ki tí tien' u len' ma nnɔ, ⁷ ki tuke' uɛuunñɔ nin u'buk nnɔ ki baa' Yesu saan, nɛ ki taa' bi'lier ki paan' i'bo, *Yesu jèke'. ⁸ Binib ligol taah bi'lier ki pèreh usɛn ni. Bitɔb mɔ́ bɛreh tifer kí lá pèreh. ⁹ Nɛ linigol là le usɛn nin là pɛ puoli nnɔ wuureh ki teh: «Osana*, *Dafid ya yaabil. Uwien ya mɔnm ní li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo. Osana, Uwien wà te paaki bó.»

¹⁰ Tɔ́, *Yesu tí baa' Yerusalɛm ni ma nnɔ, nɛ udu nnɔ kɛ jènge', binib niireh ki teh: «U lɛ daan bɛ nɛ?» ¹¹ Nɛ linigol nnɔ ye: «U yé *Yesu *Uwien ya ñɔbonsɔknl wà ñɛn' Nasaret Galile ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ.»

* **20:22** Yesu taa' kunɛnnenku kuba nɛ ki wuɔn' ijend nnɔ yɛbe ki kpɛ ma bo. Kun si: kí ñu kijɛndyiek ni. * **21:9** Osana ya tingi si: Uwien si ukpiɛke nɛ.

*Yesu η̄ore' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo
(Mark 11:15-19; Luk 19:45-48; San 2:13-22)*

¹²*Yesu k̄on' Uwien ya duku ya luo bo, ne ki η̄ore' binib bà kūreh tiw̄ent nin bà daanh nn̄o ke ki ñ̄en'. Ki tuture' bilikkpendb ya teb nin bà kūreh in̄enjel nn̄o m̄o ya bīemu ki gb̄òbe'.

¹³Ne ki t̄ake' b̄e ki ye: «Ni kele' *Uwien ya gb̄onku ni ki ye: «Bi li yin u'duku ikaare ya duku ne, ama ninbi taah k̄u ki teh binasub ya tantaanb̄òl ne.» »

¹⁴Ne n̄ saan ne ij̄òn nin iw̄òb bàareh *Yesu saan Uwien ya duku ya luo bo, ne u c̄ereh ì faakreh. ¹⁵*Bit̄ūarcīenb nin *Yiko ya w̄onw̄aknb laa' *Yesu tien' miȳokm ya bont t̄a nn̄o, ki cii' mubumu wuureh Uwien ya duku ya luo bo ki teh: «Osana, *Dafid ya yaabil» ma nn̄o, ne bi'benku ni ben' u'bo. ¹⁶Ne bi t̄ake' w̄o ki ye: «ŋa ciih mubumu muu lienh ki teh ba ne-εε?» Ne u ye: «N ciih. Na laan kaan' *Uwien ya gb̄onku ni ñ̄i kele' n̄ saan ki ye: «Uwien c̄ere' mubumu nin muc̄enf̄endmu p̄èkeh w̄o nn̄o ne-εε?» » ¹⁷*Yesu len' nn̄o ma nn̄o, ne ki siere' ki d̄aan' b̄e, ki ñ̄en' Yerusalem ni, ki jon' ki t̄i ḡon' Betani ya du ni.

*Yesu wīe' buk̄enkenbu buba miñ̄aum
(Mark 11:12-14, 20-24)*

¹⁸Ni faa', *Yesu līeb̄eh Yerusalem bó ma nn̄o, ne mik̄ònm cuo' w̄o. ¹⁹U laa' buk̄enkenbu buba se sengbaal, ne u jon' bu'saan, ka laa' kenken bu'bo. U laa' tifer baba ne bu'bo, ne ki t̄ake' b̄u ki ye: «ŋa ji li l̄on bil fiebu.» Ne busubu nn̄o kuore' bu'keke i ya t̄aan bo.

²⁰U'panpaankaab laa' nn̄o ma nn̄o, ne ñ̄i cuo' b̄e miȳokm c̄een. Ne bi ye: «O! B̄e tien' busubu nn̄o p̄ok ki kuore' n̄o nn̄o?» ²¹Ne *Yesu ye: «N t̄akeh ne im̄on ne, ni teke' Uwien ki jin', ka maaleh milele la, ni'm̄o li fre kí tien nn̄o. Na yé ni li tien nen baba ne. Ni t̄ake' lijūal līe ki ye lè ñ̄i kí t̄i lu miñ̄uncīenm ni la, ñ̄i li tien nn̄o ne. ²²Ni mīe' Uwien nibonn n̄a ke ni'kaare ni, ki teke' ki jin' la, u li de ne n̄e.»

*Bi niire' Yesu w̄a de' w̄o us̄en w̄o ñ̄i tien u teh n̄a n̄o
(Mark 11:27-33; Luk 20:1-8)*

²³*Yesu k̄on' Uwien ya duku ya luo bo, ki w̄aknh binib Uwien ya gb̄er, ne bit̄ūarcīenb nin Sufmb̄e ya cīenb nekn' w̄o ki niire' w̄o ki ye: «A η̄m̄obe us̄en á tien a teh n̄a n̄o-òò? N̄me ne de' η̄e u ya sen-i?» ²⁴Ne u t̄ake' b̄e ki ye: «N'm̄o li niire ne iniire iba kpein ne. Ni fre' ki jiin' nni la, n'm̄o li t̄ake ne n η̄m̄obe us̄en w̄a ki teh n teh n̄a n̄o. ²⁵San là siih binib Uwien ya ñ̄unm ma nn̄o, η̄me là de' w̄o us̄en-i? Uwien bii binib-i?» Ne n̄ saan ne bi t̄akeh t̄ob ki teh: «Ti ye Uwien ne de' w̄o us̄en la, u li niire t̄e kí ye b̄e tien' ta là teke' w̄o ki jin'-i? ²⁶Ti t̄i ye binib ne de' w̄o us̄en la, ti fenge linigol nn̄o m̄o, kim̄e bi'ke maaleh ki teh San là yé *Uwien ya ñ̄obons̄aknl ne.» ²⁷Ne bi jiin' w̄o ki ye: «Ta b̄en.» Ne *Yesu m̄o jiin' b̄e ki ye: «N'm̄o ŋa b̄en, ka ñ̄i t̄ake ne n η̄m̄obe us̄en w̄a ki teh n teh n̄a n̄o m̄o.»

Ninjiēb bile ya kpenjenm

²⁸*Yesu t̄i len' ki ye: «Maale men kí liike n li t̄ake ne n̄a n̄o ya tingi. Uj̄e uba ne là te ki η̄m̄obe bijiēb bile, ne ki t̄ake' ucien ki ye: «N'buk̄e, jo kí t̄i s̄on buk̄p̄aabu ni dinn̄o.» Ne u ye: ²⁹«Ma we.» Ni pukn' waamu, ne u l̄ebre' u'yenmaale ki jon' ukp̄aábó. ³⁰Ne uj̄e nn̄o jon' uwaal saan ki t̄ake' m̄o ki ye: «N'buk̄e, jo kí t̄i s̄on buk̄p̄aabu ni dinn̄o.» Ne u ye: «N'baa, n li jo,» ne ka jon'.» ³¹Ne *Yesu niire' b̄e ki ye: «Mubumu mule nn̄o ni, ki l̄e tien' ki'baa ȳie n̄a?» Ne bi jiin' ki ye: «Ukp̄ieke nn̄o.» Ne u ye: «N t̄akeh ne im̄on ne, *bil̄enpotekb nin ij̄enkpend li kpīe kí k̄o Uwien ya *bel ni nin ne. ³²Kim̄e San baa' ní ki lá wūon' ne us̄en w̄a m̄on, ne na teke' w̄o ki jin'. Ama bil̄enpotekb nin ij̄enkpend ne teke' w̄o ki jin'. Nin ni laa' bi teke' w̄o ki jin' ma ke nn̄o na l̄ebre' ni'tetem, ní teke w̄o kí ji.»

Bikpàab bà bre ya kpenjenm
(Mark 12:1-12; Luk 20:9-19)

³³ «Li cengeh men mikpenjentom. Udendaan uba ne là te ki ηmabe bukpaabu, ki caan' bukpaabu nnò ni tisir tà bi taah tu'bii ki ηeh fen nnò, ne ki beke' ki linde' bù, ki gbin' kubùoku kùà bi li ηmengeh isibii nnò bu'ni, ki caan' kininbentaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, ne ki bure' usen. ³⁴ Uyo wà isibii nnò tì ben' nnò, ne u sòn' u'tonsònb bikpàab nnò saan, be ní tì teke wòn ukpedaan ya bó ní. ³⁵ Bitonsònb nnò tì baa' ma nnò, ne bikpàab nnò cuo' be, ki ñi' uba, ki ku' utò, ki yeke' utò iten. ³⁶ Ne ukpedaan nnò tì sòn' bitonsòntòb bi yebe ki gèbre' bikpièkb nnò. Ne bikpàab nnò tì tì tien' bi'mò nnò. ³⁷ Ne u fòre' ki sòn' u'bije bi'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bije ma nnò, bi li tì bo wò ne. ³⁸ Ama bikpàab nnò laa' u'bije we ní ma nnò, ne bi tòke' tòb ki ye: «Wòn ne yé u'faajil, cère men tì ku wò, ηò lifaal nnò ní juore tì'yaal.» ³⁹ Ne bi cuo' wò, ki ñen' ukpegbe, ki tì ku' wò.» ⁴⁰ *Yesu niire' ki ye: «Tò, ukpedaan nnò lá baa' ní uyo wà la, u li tien bikpàab nnò mila?» ⁴¹ Ne bitòtuarcienb nin Sufmbè ya cienb nnò jiiin' wò ki ye: «U li ku bibierdenb bugben mikubièrm ne, kí taa u'kpàabu nnò kí de bikpetòb be ní li dienh wò isibii uyo wà u yé.»

⁴² Ne *Yesu ye: «Na kaan' *Uwien ya gbònkù ni ní kele' nà saan ki ye: «Litenl là bidumèb wie' lè nnò, len ne lá tien' litenkpièkl là cò kuduku nnò ne-εε? Yonbdaan ne tien' nnò, ne ní ηmabe kuñuòrku tì'nun bó.»

⁴³ «Nen ne cère' n tòkeh ne ki teh Uwien li fie u'bel ni'saan, kí taa lè kí de linibol là li teh u yé nà. ⁴⁴ [Wà ke lu' litenl nnò bo la, u li kòkuò ne. Litenl nnò lu' wà bo la, li li memere wò ne.]»†

⁴⁵ Bitòtuarcienb nin *Farisienmbè cii' nnò ma nnò, ne ki bende' ki ye *Yesu tòkeh bi ya gber ne. ⁴⁶ Ne bi'nun món be ní cuo wò, ama bi fenge' linigol nnò, kimè linigol nnò tuo' ki ye *Yesu yé *Uwien ya ñòbonsòknl ne.

22

Tipiikuònjier ya kpenjenm
(Luk 14:15-24)

¹ *Yesu tì pòn' be mikpenjenm ki ye: ² «Uwien ya *bel naan uber wà tien' u'bije ya piikuòn, ³ ki sòn' u'tonsònb be ní tì yin binib bà u yé be ní baa kí lá ji nnò ne. Bi yin' be, ne bi yie' ka baa'. ⁴ Ne u tì sòn' bitonsòntòb be ní tì tòke be kí ye u bonde' u'jier ke ki gben'-a. U kòre' u'naje nin u'wenkobr tà gbenge, ki bonde' tibont ke ki gben'-a, ki ye be ní baa ní, ⁵ ne ba tange'. Biba bure' bi'kpàan bó, bitòb mò bure' bi'kpenkpende. ⁶ Bà sien' nnò cuo' bitonsònb nnò, ki jènde' be, ki ku' be. ⁷ Uber nnò ya benku ni ben' ki gbien', ne u sòn' u'sojambè, bi tì ku' binikub nnò, ki se' bi'du. ⁸ Ne u tòke' u'tonsònb ki ye: «Upiikuòn ya jier bonde'-a. Ama binib bà n yin' be nnò ηa kpe be ní ji tijier nnò. ⁹ Li joh men udu ni nin isennaan, kí tì yin ní ni li le binib bà ke, be ní baa kí lá ji upiikuòn ya jier nnò.» ¹⁰ Ne u'tonsònb nnò jon' udu ni nin isennaan, ki tì yin' ní bi laa' bà nnò ke, bà mòn nin bà bre ke. Ne bi baa' ki gbe kuduku kùà bi jinh tijier ku'ni nnò.

¹¹ «Uber kòn' wò ní liike binib bà baa' be ní ji tijier nnò, ne ki laa' uje uba ηa guo upiikuòn nnò ya kpelcer. ¹² Ne u niire' wò ki ye: «N'jò, a tien' mila ki kòn' ní niè saan, ka guo piikuòn ya kpelcer-i?» Ne wa jiiin' wò. ¹³ Ne uber nnò tòke' u'tonsònb ki ye be ní cuo wò, kí lòle u'nuò nin u'taan, kí ñen wò kí tì wie saali licinñunl ni. Nen saan ne u li te ki muòh, ki ηmònh inògben. ¹⁴ Kimè binib bà Uwien yih be nnò yebe ne, ama u gèndeh bà nnò ne ηa yebe.»

† 21:44 Bi kpiè' ki kele' tigbònt tà nnò ya tuba ni migbiirm 44 ηa te tu'ni.

*Sesa ya lenpolike**(Mark 12:13-17; Luk 20:20-26)*

¹⁵ Tɔ, *Farisienmbɛ jon' ki tɪ taan' ki gbiere' ki liike' bi li tien ma kí dɛle kí cuo *Yesu miyɛnfuom ni. ¹⁶ Nɛ ki sɔn' bi'panpaankaab nin ubɛr Herod yaab ya biba *Yesu saan. Nɛ bi tɪ tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti bɛn ki ye a tɔkeh tigbɛmɔnt nɛ, ki wɔngeh tɛ Uwien ya sɛn mɔnmɔnm, ka fɛnge uba, ka boh uba ki cɛn' utɔ. ¹⁷ Nɛn bo, tɔke tɛ a maaleh ma bo. Ti n̄mɔbe usɛn tɪ li pɛh lenpo ki dienh ubɛrciɛn Sesa* bii ta n̄mɔbe?»

¹⁸ *Yesu bɛn bi'cekn kpɛ ma bo, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi iñuɔn ilele ya nibɛ, bɛ tien' ni bikreh nni? ¹⁹ Wuɔn nni mɛn lenpo ya likbu.» Bi taa' milikbim miba ki wuɔn' wɔ nɛ, ²⁰ u niire' bɛ ki ye: «N̄mɛ ya nɛnnɛnku nin u'yel te mi'bo?» ²¹ Bi ye: «Uɛrciɛn Sesa,» nɛ u ye: «Taa mɛn nà yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa nà mɔ yé Uwien yaann kí de Uwien.» ²² Bi cii' n̄nɔ ma n̄nɔ, n̄ cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn, nɛ bi dɔan' wɔ ki bure'.

*Bitɛnkpiib ya mɛkrm ya gbɛr**(Mark 12:18-27; Luk 20:27-40)*

²³ Nɛn daali nɛ Saduseyɛnmbɛ biba baa' *Yesu saan. Bɛn nɛ lienh ki teh bitɛnkpiib n̄a n̄ mɛkre n̄nɔ. Bi niire' wɔ iniire ²⁴ ki ye: «Cɛnbaa, Moyis là len' ki ye: «Unil ya ninjɛ kpo' ki cɛrɛ' u'po, ka n̄mɔbe buk là, wɔ n̄ kere ukpooii n̄nɔ, kí maa mubumu kí de u'ninjɛ wà kpo' n̄nɔ.» ²⁵ Tɔ, ninjɛb bilole biba nɛ là te tɪ ni, nɛ ukpiɛk là kuɔn' upii, ki kpo' ka maa' buk. Nɛ ulie kere' ukpooii n̄nɔ, ²⁶ kí mɔ kpo' ka maa' buk. Wà tɔ u'bo n̄nɔ mɔ tien' n̄nɔ. Bi'kɛ bilole tien' n̄nɔ, ki kpo' ka maa' buk. ²⁷ Nɛ upii n̄nɔ mɔ tɪ tonde' ki kpo'. ²⁸ Tɔ, bitɛnkpiib là mɛkre' uyo wà là, n̄mɛ li si upii n̄nɔ? Kimɛ bi'kɛ kuɔn' wɔ ki tɪ bɔn' nɛ.» ²⁹ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na bɛn nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni, ka bɛn Uwien ya tuɔm kpɛ ma bo. Nɛn nɛ cɛrɛh ni tũrɛh. ³⁰ Bitɛnkpiib là mɛkre' là, jɛb n̄a n̄ kuɔn piib, piib mɔ n̄a n̄ kun cɛr. Bi li te tɛn *Uwien ya tondb nɛ paaki bó. ³¹ Bitɛnkpiib ya mɛkrm mɛn là, na kaan' Uwien là tɔke' nɛ tigbɛr tã n̄nɔ nɛ-ɛɛ? ³² U là ye: «Min nɛ yé *Abraham nin *Isaak nin *Sakɔb ya Wien.» Uwien n̄a yé tɛnkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien nɛ.»

³³ Linigol n̄nɔ cii' *Yesu tɔke' bɛ n̄nɔ ma n̄nɔ, nɛ n̄ cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn.

*Li lɛ wɔbl yé likpiɛkl-i?**(Mark 12:28-34; Luk 10:25-28)*

³⁴ *Farisienmbɛ cii' *Yesu len' ki jin' *Saduseyɛnmbɛ, nɛ ki taan' u'saan. ³⁵ Bi'ni bà bɛn yiko mɔnmɔnm n̄nɔ ya uba, nuunh wɔ n̄ dɛle kí cuo *Yesu nɛ ki niire' wɔ ki ye: ³⁶ «Cɛnbaa, yiko ya gbɔnku ni, li lɛ wɔbl cɛn' wɔbl kɛ wɔbl-i?» ³⁷ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: ««Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fɛl kɛ nin a'tetɛm kɛ nin a'yɛnmaale kɛ.» ³⁸ Lɛn nɛ yé liwɔbkpiɛkl ki cɛn' wɔbl kɛ wɔbl. ³⁹ Liwɔbliel naan likpiɛkl là sɔ: «Li yíe a'tɔ tɛn a'yíe a'ba ma bo.» ⁴⁰ Moyis ya gbɔnt kɛ nin *Uwien ya n̄ɔbonsɔknb là len' nà kɛ n̄nɔ te iwɔb ile yà ni sɔ.»

*Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nin Dafid ya gbɛr**(Mark 12:35-37; Luk 20:41-44)*

⁴¹ *Farisienmbɛ taan' ma n̄nɔ, nɛ *Yesu niire' bɛ ⁴² ki ye: «Ni maaleh *Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo bo ki teh ba? N̄mɛ ya yaabil si wɔ?» Nɛ bi ye: «*Dafid ya yaabil nɛ.» ⁴³ Nɛ u ye: «U yé *Dafid ya yaabil là, n̄ tien' mila, *Mifuoñaanm là cɛrɛ' *Dafid yin' wɔ Yonbdaan-i? Kimɛ *Dafid là len' ki ye:

⁴⁴ «Yonbdaan Uwien tɔke' n'Yonbdaan ki ye:

Kèlɛ n'nɔjie bó,

kí tɪ baa' uyo wà n li cɛrɛ á tɛ a'nɛnnɛndb kɛ bo litaal.»

* **22:17** Bi là yih Erom yaab ya bɛrciɛn kɛ bɛrciɛn Sesa nɛ.

⁴⁵ «*Dafid là yin' Uwien ya Nigendke Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liëbe' ki yé u'yaabil-i?» ⁴⁶ *Yesu len' nnə ma nnə, uba mənən ɲa fre' ki laa' ɲəbonl ki jiin' wə. Kí ɲe nən daali ma, uba ɲa ji kaabe' ki niire' wə niire.

23

Li ben men Yiko ya wənwəknb nin Farisienmbɛ bó

(Mark 12:38-40; Luk 11:43-45; 20:45-47)

¹ Nən saan nɛ *Yesu təkɛ' inigol nin u'panpaankaab ki ye: ² «Yiko ya wənwəknb nin *Farisienmbɛ nɛ ɲməbe usɛn bɛ ɲ li təkɛh Moyis ya yiko ya tingi. ³ Nən bo, bi təkɛh nɛ nà kɛ nnə, ní li tuonh, kí li teh bi ye ma. Ni nín la sənɲ bi sənɲ ma bo, kime bi lienɲ nà nnə ba teh nən. ⁴ Bi lùoh ituk yà kpiɛke nɛ ki cèreh binib tukeh, ama ben bugben ɲa toh bɛ ɲ taa bi'ɲəbil mənən kí mɛ yè. ⁵ Bi teh bi'bont kɛ binib nɛ ɲ li ɲuərəh bɛ. Nən bo nɛ bi taah Uwien ya gber ya ɲəbon ki teh itil* iba ni, i piɛ ki cɛn' bi'təb yɛ, ki ɲiɛh ki piɛndɛh bi'lier ya ɲəgbɛn. ⁶ Bi yíe bɛ ɲ li kaah binikpɛkpiɛkb ya kànkàan nɛ tinacent ni, ki yíe bɛ ɲ li kaah inun bó ya biɛmu bo itáan ya dur ni, ⁷ ki yíe binib ɲ li gbaandɛh ki fuondɛh bɛ mudaamu ni, ki yih bɛ <Cɛnbaa>. ⁸ Ninbi la li nuunɲ binib ɲ li yih nɛ cɛnbaa, kime ni ɲməbe Cɛnbaa uba kpein nɛ. Ni'kɛ yé ninjɛb nɛ. ⁹ Ni la yih uba ni'baa uɲɛndun wuu ni, kime ni ɲməbe Baa uba kpein nɛ, u te paaki bó. ¹⁰ Ni la li nuunɲ uba ɲ li yih nɛ u'ciɛn, kime ni ɲməbe uciɛn uba kpein nɛ. Wən nɛ yé Uwien ya Nigendke *Kristo. ¹¹ Ni'ni wà yé usɛnlier la, wə ɲ li yé ni'tonsənl. ¹² Wà kpiɛke' u'ba la, Uwien li yuən wə. Wà jiin' u'ba tingi la, Uwien li kpiɛke wə.»

Ni bre iɲuən ilele ya nib bo

(Mark 12:40; Luk 11:39-42, 44, 47-52; 20:47)

¹³ *Yesu tí len' ki ye: «Ninbi, *Yiko ya wənwəknb nin *Farisienmbɛ, iɲuən ilele ya nibɛ, ní bre ni'bo, kime ni piindɛh bunaɲəbu binib la kə Uwien ya bɛl ni nɛ. Ninbi ɲa ɲ kə len, ka ɲ tuo binib bà yíe bɛ ɲ kə nnə mə ɲ kə. [¹⁴ Ninbi *Yiko ya wənwəknb nin *Farisienmbɛ, iɲuən ilele ya nibɛ, ní bre ni'bo, kime ni jinh ki pendɛh bikpopiib, nɛ ki kàareh ní wuəkreh, ki lɛreh ki teh ni yé binimənb nɛ. Nən bo nɛ Uwien li dɛre ni'tub kí cɛn u li dɛre binitəb ya tub ma bo.]†

¹⁵ «Ninbi *Yiko ya wənwəknb nin *Farisienmbɛ, iɲuən ilele ya nibɛ, ní bre ni'bo, kime ni cuonɲ ni'kɛ saan, ki puonɲ ikpen, ni'nun mən ní lɛ unil uba kpein mənən kí tien wə unil wà pɛ yiko bo nɛ. Ni tí laa' wə la, nɛ ni teh wə unil wà kpɛ utudɛre umu wà ɲa ɲ kpiin ni bolm mile ki cɛn' ninbi.

¹⁶ «Ninbi bisɛnwuənjuənɛ, ní bre ni'bo; ni təkɛh ki teh: <Unil pole' Uwien ya duku la, na yé niba,> ki liëbe' ki teh: <Unil pole' miɲəkm mà te ku'ni nnə la, wə ɲ tien u pole' ki ye ma nnə.> ¹⁷ Ninbi ijəɲuən, ni lɛ bonn cɛn' nitənn-i? Miɲəkm nnə bii Uwien ya duku kùà cèrɛ' miɲəkm nnə yé Uwien yaam-i? ¹⁸ Ni tí təkɛh ki teh: <Unil pole' Uwien ya ponpuol la, na yé niba,> ki liëbe' ki teh: <Unil pole' tibonpukaar tà te li'bo nnə la, wə ɲ tien u pole' ki ye ma nnə.> ¹⁹ Ninbi ijùən, ni lɛ bonn cɛn' nitənn-i? Tibonpukaar nnə bii Uwien ya ponpuol là cèrɛ' tibonpukaar nnə yé Uwien yaar-i? ²⁰ Nən bo, unil pole' Uwien ya ponpuol la, u pole' Uwien ya ponpuol ki kpəbn' nà kɛ te li'bo nnə mə nɛ. ²¹ Unil pole' Uwien ya duku la, u pole' Uwien ya duku ki kpəbn' Uwien wà te ku'ni nnə mə nɛ. ²² Unil pole' kutaaku la, u pole' Uwien ya biɛk ki kpəbn' Uwien wà kè ki'bo nnə mə nɛ.

* 23:5 Sufmɛ là kieh Uwien ya gber ya ɲəbon nɛ ki teh itil ni ki kpiɛh bi'yutun. † 23:14 Bi kpiɛ' ki kɛle' tigbənt tà nnə ya tuba ni migbiirm 14 ɲa te tu'ni.

²³ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔ nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni gbiɪnh ni'ninjo nin ni'ken nin ni'mɔsiyuole bolm piik nɛ, ki taah miba ki dienɲ Uwien, nɛ ki dɔandeh nɔ yɛ nibonmɔnn yiko nnɔ ni. Nɛn si: tinimɔnt nin micɛɛkm ya muɔm nin mitekjim mɔ mɔn. Ni bi li teh nɛn nɛ, ki la sunde tibontɔr tɔ sɪen' nnɔ bɔ. ²⁴ Ninbi bisɛnwuɔnjuɔnbɛ, ni cɛh ki ñɛndeh uɲmaɲmaasi nɛ. Ama ki ji ñuh ki kpɔbeh ñɔkmaɲmɛn.

²⁵ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔ nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni ñikndeh ki cɛndeh isɛn nin tiyer ya puoli nɛ. Ama tɔ gbe ni sun' tibont tɔ nin ni'nunfɔke cɛreh ni lenh tɔ nɛ. ²⁶ Ninbi Farisienjuɔnbɛ, kpɪɛ mɛn kɪ cɛnde tu'benku ni, kɪ yaan tu'puoli bɔ mɔ nɪ wende.

²⁷ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔ nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni naan ikul yɔ bi pende' yɛ nɛ. Saali mɔn, nɛ benku ni gbe inikpɔb nin tijɔknt kɛ ya bol. ²⁸ Ni'mɔ te nnɔ nɛ. Binib likeh nɛ la, bi teh ni yɛ binimɔnb nɛ, ama iɲuɔn ilele ya gber nin itɔonbiɛɛ nɛ gbe ni'fɛl bo.»

²⁹ «Ninbi *Yiko ya wɔnwɔknɔ nin *Farisienmbɛ, iɲuɔn ilele ya nibɛ, nɪ bre ni'bo, kimɛ ni mɛh *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ bɔ lɔ te uyo bo nnɔ ya kul nɛ, ki mɔngreh binimɔnb ya kul, ³⁰ nɛ ki lienɲ ki teh: «Ti bi lɔ te ti'yaajɛb ya yo la, ta bi li tuo tinbi nin bɛn nɪ kpaan buñɔbu kɪ ku *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ.» ³¹ Ni lienɲ nɔ nnɔ nɛ wɔngɛh ki teh ni yɛ binib bɔ lɔ ku' *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ nnɔ ya yaabii. ³² Ni'yaajɛb lɔ sɔn' itɔonbiɛɛ yɔ nnɔ, sɔn mɛn kɪ tonde yɛ. ³³ Iwɛ ninbi, ni yɛ iwaalɛb nɛ, ni li tien mila kɪ ñɛ utudɛɛrɛ wɔ li tu nɛ umu wɔ ña nɪ kpiin ni? ³⁴ Nɛn bo nɛ n li sɔn *biñɔbonsɔknɔ nin biyɛnfodɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknɔ ni'saan. Ni li ku biba, kɪ kpɛ bitɔb idɔpɔnpɔn bo, kɪ ñɪ bitɔb mɔ inalɛbe ni'taan ya dur ni, kɪ li tuɔnh idu ki jɛndeh bɛ. ³⁵ Nɛn nɛ cɛrɛ' Uwien li dɛrɛ ni'tub binib bɔ bi lɔ ku' bɛ ba bii' niba nnɔ kɛ bo, kɪ cin unimɔn Abɛl, ki tɪ baa' Baraki ya bijɛ Sakari, wɔ ni lɔ ku' wɔ Uwien ya duku ya dubenku nin Uwien ya ponpuol ya sɛsɪɛke nnɔ. ³⁶ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Uwien li dɛrɛ fɛnfɛnnɔ ya nib ya tub tibont nnɔ kɛ bo.»

*Yesu kpɪɛndeh Yerusalem bo
(Luk 13:34-35)*

³⁷ Nɛ ki ye: «Yerusalem, Yerusalem, a kuuleh *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ, ki yɛkreh u sɔnh binib bɔ a'saan itɛn ki kuuleh bɛ. Uyo kɛ n lɔ yɛ nɪ taan a'ñib n'ba saan tɛn ukuoñɔ taakeh u'bumu u'fɪɛbe ni ma bo, nɛ ba tuo'. ³⁸ Liike mɛn Uwien sɛln' nɛ ni'kɔnkuɔn ma. ³⁹ N tɔkeh nɛ nɛ, na ji li lɛ nni kɪ tɪ baa uyo wɔ ni li len ki ye: «Uwien ya mɔnm nɪ li te wɔ we nɪ Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo.» »

24

*Bi lɔ li bere Uwien ya duku
(Mark 13:1-2; Luk 21:5-6)*

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ñɛn' ki joh, nɛ u'panpaankaab nɛkn' wɔ ki wuɔn' wɔ bi mɛn' Uwien ya duku ma bo. ² Nɛ u ye: «Ni laa' tibont tuu kɛ-a? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, kuduku kuu nɔ ya tɛnl liba mɔnɔn ña lɔ li juore kɪ li pɛ tɔl bo, bi lɔ li bere ku'kɛ nɛ.»

*Ijɛnd ya yo lɔ li te ma bo
(Mark 13:3-13; Luk 21:7-19)*

³ Yesu jon' ki tɪ kɛle' Olifi ya siin ya juɔl bo, nɛ u'panpaankaab baa' u'saan bi'baba, ki lɔ niire' wɔ ki ye: «Tɔke tɛ, tibont nnɔ kɛ lɔ li tien uyo wɔ. Ku lɛ dɪɛku ba li wuɔn tɛ kɪ ye nɪ kpaan' a'babaayo nin uɲɛndun ya gbenm-i?» ⁴ Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «Li bɛn mɛn, ki la cɛrɛ uba nɪ tuln nɛ. ⁵ Kimɛ binib lɔ li baa ki yɛbe, kɪ li ñmɔbe n'yel ki teh bi yɛ Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ, kɪ tuln binib bi yɛbe. ⁶ Ni li cii binib tɔh lituɔl kɔnkɔnm bii fɔnfɔkm. Cuo mɛn ni'ba, ki la cɛrɛ

ni'fɛl ń li tiinh, kime ti ya bont ke li tien ne kí yaan, na laan yé gbengbenyo.
⁷ Linibol liba li jèke linibotɔl. Libel liba ya nib mɔ li jèke libetɔl yaab. Mikònm li lu idu ya yebe ni, kitink li jènge bùol, bùol. ⁸ Nen ke li te ten imerwien ya cincinm ne.

⁹ «U ya yo ne bi lá li cuo ne, kí jènde ne, kí ku ne. Min bo ne inibol ke li nen ne. ¹⁰ U ya yo ne binib bà yebe li wie n'sen, kí li kuɔreh tɔb, kí li nen tɔb. ¹¹ Bitonnennɔbonsɔknb li baa ki yebe kí lere binib bi yebe. ¹² Itùonbiere li yebreh ki joh ne. Nen ne li cère binib bà yebe ya yiem ń waake. ¹³ Ama wà ke li mìnde kí li ñmɔñmɔbe kí tí fòre nnɔ, wɔn ne li ñmere. ¹⁴ Bi li kpaande *Uwien ya bɛl ya gbemɔnmɔnt tuu uñendun ke ni inibol ke ń cii, ne kí yaan uñendun ń ghen.»

Nibonn ná ñmɔbe ijuɔke ya gber
(Mark 13:14-23; Luk 21:20-24)

¹⁵ «Tɔ, ni li le ijuɔke ya bonn ná saah tibont tà ke mɔn nnɔ se Uwien ya duku ya dubenku ni ten *Uwien ya ñɔbonsɔknl Daniɛl là len' nibonn nnɔ bo ma bo.» (Wà ke kàanh la, wɔ ń li ciuh ni'tingi.) ¹⁶ Uyo nnɔ lá baa' la, binib bà te Sude ya tinfenm ni nnɔ, be ń sen kí jo ijuɔn bó. ¹⁷ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jiiire kí kɔ iden ni, kí taa niba. ¹⁸ Wà mɔ te ikpàan bó la, u la ji ń liebe kí kun, wɔ ń tí taa u'liergbenku. ¹⁹ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ñmɔbe mubumu mùa ñaanh, li ñmɔbe micɛɛckm ne. ²⁰ Li kàareh mɛn, Uwien la cère ní sen kusenañuɔku bii *Saba ya daali. ²¹ Kime binib li ji ijend kí gbien. Haali uñendun ya cincinm, kí lá baa fenfenm, nib ña laan jin' i ya jend ya bol, ka ji li ji yè fiebu. ²² Uwien ña bi kùore' ijend nnɔ ya wien bo la, uba mɔnɔn ña bi li ñmere. U gènde' binib bà nnɔ bo ne cère' u kùore' iwien nnɔ bo.

²³ «U ya yo unil tɔke' ne ki ye: «Liike mɛn, *Uwien ya Nigendke Kristo te nie saan» bii, «u te nie bó» la, ni la tuo. ²⁴ Kime bitonnennmɔnkunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigendke Kristo ne. Bitɔb li ye bi yé *Uwien ya ñɔbonsɔknb ne. Bi li tien micincilm ya bont nin miyɔkm ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh ní tuo' la, be ń tuln Uwien gènde' binib bà nnɔ mɔnɔn ne. ²⁵ Li ben mɛn, n kpiɛ' ki tɔke' ne tigber nnɔ ñɔ.

²⁶ «Nen bo, bi tɔke' ne ki ye: «Liike mɛn *Kristo te kupenpelku ni» la, la jo mɛn. Bi tí tɔke' ne ki ye: «U buɔ nie saan» la, la teke mɛn kí ji. ²⁷ Utemeknde ñeh lenpuoli bó kí tí bàareh nintuɔli bó ma bo nnɔ, Unil ya Bijɛ ya baam mɔ lá li te nnɔ ne. ²⁸ «Liwenkpil te ná saan la, inenyobl taakeh nen saan ne.»

Unil ya Bijɛ ya baam ya gber
(Mark 13:24-27; Luk 21:25-28)

²⁹ «I ya den ya jend gèbre' la, i ya taan bo,
 <uwien li biike,
 uñmaal ña ji li wien,
 inmaabii li cecere kí lu,
 tibont tà ñmɔbe mituɔm paaki bó li jènge.»

³⁰ U ya yo bi li le Unil ya Bijɛ ya ñɛku te paaki bó ní. Ne inibol yà ke te utingben bo nnɔ ń muɔ kí kpiende. Bi li le *Unil ya Bijɛ te titewɔlgbont ni ki we ní, kí ñmɔbe ukpiɛke nin ufaa ki gbien'. ³¹ Linatunciɛnl li muɔ uyo wà nnɔ, u li sɔn u'tonsɔnb Uwien ya tondb be ń jo lenpuoli nin nintuɔli nin ugen nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí tí baa utɔ, kí taan Uwien gènde' binib bà nnɔ ke.»

Bukenkenbu ya kpenjenm
(Mark 13:28-31; Luk 21:29-33)

³² «Bukɛnkenbu ya tetem yé mikpenjenm ne ni'bo. Ni lá laa' bù tɔh isigben ki teh tifer la, ni ben ki ye nĩ neke uñalend ne.* ³³ Nnɔ ne, ni lá laa' nen ke la, ní li ben kí ye *Unil ya Bijɛ nekɔ' ni'nañuɔn saan ɲɔ†. ³⁴ N tɔkeh ne imɔn ne, tibont nnɔ ke li tien kí le fenfenɔ ya nib biɛ ɲa laan kpo' ki gben'. ³⁵ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gber tun ɲa ɲmɔbe tù r gben.»

*Uba ɲa ben lidaali là Unil ya Bijɛ li baa ní
(Mark 13:32-37; Luk 17:26-30, 34-36)*

³⁶ «Ama uba ɲa ben tibont nnɔ li tien lidaali là bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb ɲa ben. U'Bijɛ mɔ ɲa ben, Uwien Baa baba ne ben. ³⁷ *Nowe ya yo là te ma bo nnɔ, Unil ya Bijɛ ya baam mɔ lá li te nnɔ ne. ³⁸ Nowe ya yo, uyo wà miwuɔm ɲa laan là jin' kitink nnɔ, binib là jinh ne ki ñuh, bijeb kuɔndeh bipiib, bipiib mɔ kunh ticɛr, ki tĩ baa' lidaali là Nowe kɔn' buñercienbu. ³⁹ Ba là ben ki ye niba li tien be, ki tĩ baa' uyo wà miwuɔm kun' nin bi'ke. Uyo wà Unil ya Bijɛ lá li baa ní nnɔ, nĩ li te nnɔ ne. ⁴⁰ U ya yo, bijeb bile li bɔ bukpaabu ni, bi li taa uba kí dàan utɔ. ⁴¹ Bipiib bile li nàanh unegɔn uba bo, bi li taa uba kí dàan utɔ. ⁴² Nen bo, la gɔh mɛn, kime na ben lidaali là Yonbdaan li baa ní. ⁴³ Ni ben ki ye ududaan bi ben uyo wà unasu li baa la, wa bi li dɔ ki gɔh, u bi li ke ki gu ne nasu la kɔ u'den. ⁴⁴ Nen bo, ni'mɔ r bonde kí li gu, kime uyo wà na maaleh ki teh Unil ya Bijɛ li baa ní nnɔ, u ya yo ne u li baa ní.»

*Utonsɔnl wà mɔn nin wà bre ya gber
(Luk 12:41-48)*

⁴⁵ «U le tonsɔnl ba ne ɲmɔbe mibenm u'cɛnbaa du u'bo? Wɔn si: wà ya cɛnbaa de' wɔ ticiɛnt wɔ r li likeh u'den yaab, kí li loh be tijier uyo wà nĩ kpe ne. ⁴⁶ Utonsɔnl nnɔ ya cɛnbaa baa' ki laa' u sɔnh lituonl nnɔ lí donbó la, Uwien ya mɔnm li te utonsɔnl bugben bo. ⁴⁷ N tɔkeh ne imɔn ne, u'cɛnbaa li de wɔ ticiɛnt wɔ r li likeh u'bont ke. ⁴⁸ Ama utonsɔnl nnɔ bre la, u li maale u'fɛl ni kí ye u'cɛnbaa li wuɔke, ⁴⁹ ne kí cin kí li ñih u'tonsɔntɔb, ki pe bidɛyib bo, ki jinh, ki ñuh. ⁵⁰ Utonsɔnl nnɔ ya cɛnbaa li baa ní lidaali là nin uyo wà wa maaleh ki teh u li baa ní. ⁵¹ U li bien u'gbenɛnt cɛen kí cɛre wɔ r le iñuɔn ilele ya nib li le utudɛre wà nnɔ. Nen saan ne u li te ki muɔh, ki ɲmɔnh iñɔgben.»

25

Bijɛfɛnb piik ya kpenjenm

¹ «Tɔ, Uwien ya bɛl li naan bijɛfɛnb piik bà taa' bi'fr, be r tĩ tuobe wà ɲmɔbe upiikuɔn nnɔ usen bó ne.* ² Bi'ni biɲun yé ijɔr, ne biɲun mɔ yé biceknb. ³ Ijɔr nnɔ taa' bi'fr, ka tuke kpɔm. ⁴ Biceknb nnɔ taa' bi'fr, ki tuke mikpɔm mɔ ki kraabe. ⁵ Piice nnɔ wuɔke' ma nnɔ, migùnm cuo' be ne bi gùɔn'.

⁶ «Kuyɔku ya siik, ne bi cii' bi wuureh ufaa bo ki teh: «Liike mɛn, piice nekɔ' ní ɲɔ. Ne mɛn kí tuobe wɔ usen bó.» ⁷ Ne bijɛfɛnb piik nnɔ ke finde', ki bondeh bi'fr. ⁸ Nen saan ne ijɔr iɲun nnɔ tɔke' biceknb biɲun nnɔ ki ye: «Pu te mɛn mikpɔm, ti'fr beh yè r kpiin ne.» ⁹ Ne biceknb nnɔ ye: «Nĩ yé fɛnm! Ti'kpɔm ɲa r baa tinbi nin ninbi ke. Li joh mɛn bà kuɔreh mikpɔm saan kí tĩ de.» ¹⁰ Bi bure' be r tĩ de, ne piice baa' ní. Ne biceknb biɲun bà bonde' nnɔ paan' piice nnɔ bo, ki kɔn' bi teh nà saan upiikuɔn nnɔ, ne bi piin'.

¹¹ «Tɔ, ijɔr nnɔ mɔ lá baa' ní, ne ki ye: «Cɛnbaa, Cɛnbaa, piire tí kɔ.» ¹² Ne u tɔke' be kí ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ma ben ne.»

¹³ «Nen bo, la gɔh mɛn! Kime na ben lidaali là bii uyo wà ne.»

* **24:32** Sufmbe donbó ya kenkende teh nnɔ ne. † **24:33** Bi li fre kí lebre Unil ya Bijɛ nekɔ' ni'nañuɔn saan ɲɔ kí yé nà li tien nnɔ ya yo baa' ɲɔ, ní li tien ne. * **25:1** Uyo bo, *Sufmbe ya piikuɔndaali, piice nin u'yul ne là tĩ r jo kí taa u'jekpen kí tĩ kuɔn.

Bitonsɔnb bita ya kpɛnjɛnm
(Luk 19:11-27)

¹⁴ «*Uwien ya bel tí naan uje wà joh usɛn, ki yin' u'tonsɔnb ki taa' u'faal ki de' bɛ nnɔ nɛ. ¹⁵ U taa' milikbim itur injun ki de' uba, ki taa' itur ile ki de' utɔ, ki taa' liturl liba ki de' utɔ mɔ. U de' bi'kɛ bi li fre kí sɔn ma bo nɛ, nɛ ki pɔk ki siere' ki bure'. ¹⁶ Wà teke' itur injun nnɔ, i ya tãan bo nɛ u tien' ukpenkpende, ki laa' kpele itur injun ki pukn'. ¹⁷ Wà teke' itur ile nnɔ mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur ile ki pukn'. ¹⁸ Ama wà teke' liturl liba nnɔ jon' ki tí gbin' kubùoku, nɛ ki taa' u'cɛnbaa ya likbim nnɔ ki subn'.

¹⁹ «Nì tete, nɛ bitonsɔnb nnɔ ya cɛnbaa lá liebe' ní, ki yíe wɔ ní bɛnde u'faal kpɛ ma bi'saan. ²⁰ Nɛ utonsɔnl wà là teke' itur injun nnɔ tuke' ní, itur injun ki pukn', ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a là de' nni itur injun nɛ. Liike, n'mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur injun ki pukn', yin sɔ.» ²¹ Nɛ u'cɛnbaa ye: «Nì mɔn, a yé utonsɔnmɔnmɔn nɛ, ki sɔn' lituonl mɔnmɔnm. A tien' mɔnmɔnm tibont tà waa ni. N li tien ɲɛ tibont tà yebe ya cɛn. Dɛn kí li poknh nin nni.» ²² Nɛ utonsɔnl wà là teke' itur ile nnɔ mɔ tuke' ní, ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a là de' nni itur ile nɛ. Liike, n'mɔ tien' ukpenkpende ki laa' kpele itur ile ki pukn', yin sɔ.» ²³ Nɛ u'cɛnbaa ye: «Nì mɔn, a yé utonsɔnmɔnmɔn nɛ, ki sɔn' lituonl mɔnmɔnm. A tien' mɔnmɔnm tibont tà waa ni. N li tien ɲɛ tibont tà yebe ya cɛn. Dɛn kí li poknh nin nni.» ²⁴ Nɛ utonsɔnl wà là teke' liturl liba nnɔ mɔ tuke' ní, ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n bɛn a'bó a'gbɛr faa nɛ. Nɔa bule' nà saan la, a ceh nɛn saan nɛ. Nɔa cɔkn' nà saan la, a woreh nɛn saan nɛ. ²⁵ Nɛn nɛ cère' n sɛn' bujɛwaanbu, ki taa' a'likbim, ki gbin' kubùoku ki subn'. Liike, a'likbim sɔ.» ²⁶ Nɛ u'cɛnbaa ye: «Utonsɔnbierɔ sin, ukpaayuon sin, a len' ki ye a bɛn n'bó, ki ye ma bule' nà saan la, n ceh nɛn saan nɛ, ma cɔkn' nà saan la, n woreh nɛn saan nɛ. ²⁷ A bɛn nnɔ ma nnɔ, bɛ tien' ɲa nín taa' n'likbim ki tí ble' banki ɲɔ n lá baa ní la, ní lɛ n'likbim nin kpele kí pukn-i?» ²⁸ Nɛ ki ye: «Fie mɛn u'turl liba nnɔ, kí taa kí pukn wà ɲmɔbe itur piik nnɔ. ²⁹ Kimɛ wà kɛ ɲmɔbe la, bi li pukn wɔn nɛ, wɔ ní li ɲmɔbe ki gbien'. Wà ɲa ɲmɔbe la, bi li tonde kí fie u ɲmɔbe nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ. ³⁰ Utonsɔnbierɔ wuɔ wɔn, wa ɲmɔbe kpele; ñɛn wɔ mɛn kí tí wiɛ saali licinñunl ni. Nɛn saan nɛ u li te ki muɔh, ki ɲmɔnh inɔgbɛn.» »

Unil ya Bijɛ li bu binib tibuur

³¹ «*Unil ya Bijɛ li baa ní, ki li tɔke nin Uwien ya tondb kɛ. U ya yo nɛ u li ɲmɔbe ukpɛke ki gbien', kí kèle u'berbiɛk bo tɛn ubɛrcɛn. ³² Bi li taan uɲɛndun ya nib kɛ u'nun bó, nɛ wɔ ní bore bɛ tɛn upekpaal boreh ipe nin iwɔb ma bo, ³³ kí taa ipe kí jon n'ɲɔjie bó, kí taa iwɔb kí jon u'ɲɔgɛn bó. ³⁴ Nɛn saan nɛ ubɛrcɛn li tɔke bà te u'ɲɔjie bó nnɔ kí ye: «Ninbi bà n'Baa tien' nɛ u'mɔnm nnɔ, dɛn mɛn kí lá ji libɛl là u là bonde' lè ki ble' nɛ haali uɲɛndun ya cincinm nnɔ. ³⁵ Kimɛ mikònm là cuo' nni, nɛ ni de' nni tijier n jin'. Uñuñun là cuo' nni, nɛ ni de' nni miñunm n ñun'. N là yé ucaan, nɛ ni teke' nni. ³⁶ N là te liñil, nɛ ni de' nni tiwɛngolkaar n gole'. N là bun, nɛ ni baa' ki lá fuonde' nni. N là te lipɛkl ni, nɛ ni baa' n'saan.» ³⁷ Nɛ binimɔnb nnɔ li niire nni kí ye: «Yonbdaan, u lɛ yo ba nɛ ti là laa' ɲɛ mikònm ɲmɔbe ɲɛ, ti de' ɲɛ a jin'-i? Ki laa' ɲɛ uñuñun ɲmɔbe ɲɛ, ti de' ɲɛ a ñun'-i? ³⁸ Ki laa' ɲɛ a yé ucaan, ti teke' ɲɛ? Ki laa' ɲɛ a te liñil, ti de' ɲɛ tiwɛngolkaar a gole'? ³⁹ Ki laa' ɲɛ a bun bii a te lipɛkl ni, ti baa' ki lá fuonde' ɲɛ?» ⁴⁰ Nɛ ubɛrcɛn li jiiin bɛ kí ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni là tien' nnɔ ki de' n'yaab ibaan nnɔ ma nnɔ, ni tien' ki de' min nɛ.»

⁴¹ «Nɛ kí tɔke bà te n'ɲɔgɛn bó nnɔ kí ye: «Ninbi bà Uwien wiɛ' nɛ miñum nnɔ, jɛnde mɛn n'saan, kí tí kɔ Uwien sère' umu wà wa ní kpiin, ki ble' usɛnpol nin u'tondb nnɔ ni. ⁴² Kimɛ mikònm là cuo' nni, nɛ na de' nni jier n jin'.

Uñuñun là cuo' nni, nε na de' nni ñunm n ñun'. ⁴³ N là yé ucaan, nε na teke' nni. N là te liñil, nε na de' nni wεngolkaar n gole'. N là bun bii n là te lipεkl ni, nε na baa' ki lá fuonde' nni. ⁴⁴ Nε bi'mə li niire nni kí ye: «Yonbdaan, u ε yo ba nε ti là laa' ηε, mikònm ηməbe ηε bii uñuñun ηməbe ηε bii a yé ucaan bii a te liñil bii a bun bii a te lipεkl ni, nε ta tore' ηε?» ⁴⁵ Nε n li jiin bi'mə kí ye: «N təkheh nε iməñ nε, na là tore' n'yaab ibaan nnə ma nnə, na tore' min nε.» ⁴⁶ Bi li ε utudere wə ηa ηməbe ghenm. Ama biniməñb nnə ben li ε limiel là ηa ηməbe ghenm nε.»

26

Bi kpaan' iye bε rí ku Yesu

(Mark 14:1-2; Luk 22:1-2; San 11:45-53)

¹ Uyo wà *Yesu len' ni'ke ki tí ghen' nnə nε ki təkhe' u'panpaankaab ki ye: ² «Ni ben ki ye iwien ile gèbre' la, tinbi Sufmbε li jele ti'Pak ya nacenku. U ya yo nε bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn binib, bε rí tí kpe wə udəpənpəñ bo.»

³ Tə, bitətuərcienb nin Sufmbε ya cienb taan' bitətuərcienb ya cien Kayif den u luo bo ⁴ ki kpaan' iye ki ye bi li bəle nε kí cuo Yesu, kí ku wə. ⁵ Nε ki təkheh təb ki teh: «Ti la cuo wə mən kunacenku nnə ya yo. Ti cuo' wə u ya yo la, udu ya nib li kpre.»

Upii uba wule' Yesu ya yul bo ləfina

(Mark 14:3-9; San 12:1-8)

⁶ *Yesu là te Betani ya du ni, Siməñ, ujend den. ⁷ U jinh uyo wà nnə nε upii uba kəñ' ní ki tuke ləfina uba u'daaku faa cεen alabaat* ya dingl ni, bi yih ləfina nnə naar. Upii nnə taa' ləfina nnə ke ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁸ U'panpaankaab laa' nnə ma nnə nε bi'benku ni ben', nε bi ye: «Bε tien' u ñende' ləfina wuə nə? ⁹ Ti bi li fre kí kuəre wə kí ε ilike yí rí li yebe kí taa kí de bijiinb-a!»

¹⁰ *Yesu bende' bi lienh nà bo, nε ki təkhe' bε ki ye: «Bε tien' ni ηaabeh upii wuə ya yεnm nə nnə? U tien' nni nà mən nε. ¹¹ Bijiinb lí li te ni'saan uyo ke nε; ama min ηa rí li te ni'saan uyo ke. ¹² U taa' ləfina wuə ki wule' n'gbenent bo ma nnə, u bonde' n'subm nε. ¹³ N təkheh nε iməñ nε, bi li kpaande tigbεmənmont tuu uñendun ni nà saan ke nnə, bi li len u tien' nà nə bó, ηə binib rí li tien u'bó.»

Sudas yie wə rí kuəre Yesu

(Mark 14:10-11; Luk 22:3-6)

¹⁴ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyət nnə jon' *bitətuərcienb saan, ¹⁵ ki tí niire' bε ki ye: «N taa' *Yesu ki ηukn' nε la, ni li de nni ba?» Nε bi kaan' ilike ya kur pita ki de' wə. ¹⁶ Nεn daali nε u cin' ki nuunh u li ñε isen yà kí taa *Yesu kí ηukn bε.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Pak ya nacenku

(Mark 14:12-21; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹⁷ Kpəñə wə ηa ηməbe ñəke ya nacenku ya cincindaali, nε *Yesu ya panpaankaab nεkn' wə ki niire' wə ki ye: «A yíe tí tien ηε Pak ya nacenku ya jier ε saan-i?» ¹⁸ Nε u jiin' bε ki ye: «Ní jo udu bó udaan uba saan, kí tí təkhe wə ki ye: «Ti'cεnbaa ye u'yo baa'-a, wəñ nin u'panpaankaab li baa kí lá ji Pak ya nacenku ya jier a ya den nε.» ¹⁹ Nε u'panpaankaab tien' u təkhe' bε ma bo, nε ki tien' kunacenku nnə ya jier.

²⁰ Ní juəre' nε *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnə kèle' ki jinh. ²¹ Bi jinh uyo wə nnə, nε u təkhe' bε ki ye: «N təkheh nε iməñ nε, ni'ni uba li kuəre nni.» ²² Bi'yεnm saa' ki gbien', nε bi'ke niireh wə jεje ki teh: «Yonbdaan, n teh

* **26:7** Alabaat yé litenl liba ya bol nε li'daaku faa cεen.

min ɲa ńí-a?» ²³ Nε u ye: «Min nin wà taan' ki paan' lisɛnl ni nɔ nε li kuɔre nni. ²⁴ Unil ya Bijε li kpo ten ńi kele' u'bo *Uwien ya gbɔnku ni ki ye ma bo nnɔ nε. Ama unil wà li kuɔre wɔ nnɔ, ńi bre udaan bo. Ba bi maa' wɔ mɔnɔn la, ńi bi li tu.» ²⁵ Nε Sudas wà li kuɔre wɔ nnɔ mɔ niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, n teh min ɲa ńí-a?» Nε *Yesu ye: «A ye nnɔ.»

Yonbdaan ya jier

(Mark 14:22-26; Luk 22:14-20; 1 Korɛnt 11:23-25)

²⁶ Bi te ki jinh tijier ma nnɔ, nε *Yesu yuure' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bε, ki ye: «Teke mɛn kɪ ɲmɔn, nà sɔ yé n'gbɛnɛnt.» ²⁷ Nε ki taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' bε, ki ye: «Ni'kε ńi ńu mɛn, ²⁸ nà sɔ yé n'sɛm. Mɛn nε wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtieku. Mi li puube binib bà yɛbe ya kpɛle bo ɲɔ Uwien ńi fère bε bi'biere. ²⁹ N tɔkeh nε nε, ma ji li faa kɪ ńu daam†, haali kɪ tɪ baa lidaali là min nin ninbi li liɛbe kɪ taan kɪ ńu mè midɛfɛnm n'Baa ya bɛl ni.»

³⁰ Bi gɛn' Uwien ya yuon ki gben', nε ki ńɛn' ki don' Olifi ya siin ya juɔl bo.

Yesu tɔke' Pier ki ye u li niε kɪ ye wa bɛn wɔ

(Mark 14:27-31; Luk 22:31-34; San 13:36-38)

³¹ Tɔ, *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Kuñɔnku kuu nɔ, nà li tu nni nnɔ li cère ni'kε ńi sɛn kɪ dàan nni, kimε ńi kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «N li ku upekpaal, nε upepɛke kε ńi yere.» ³² Ama uyo wà n li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ, n li liere nε kɪ jo Galile.» ³³ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Nà li tu ɲε nnɔ li cère bi'kε ńi sɛn kɪ dàan ɲε mɔnɔn la, min ɲa ńi sɛn kɪ dàan ɲε fiebu.» ³⁴ Nε *Yesu ye: «N tɔkeh ɲε imɔn nε, kuñɔnku kuu, a li niε bolm mita kɪ ye ɲa bɛn nni nε kɪ yaan ukuoje ńi muɔ.» ³⁵ Nε Pier ye: «Haali bi li ku min nin sin kε mɔnɔn la, ma ńi niε kɪ ye ma bɛn ɲε.» Nε u'panpaankaab kε mɔ len' nnɔ.

Yesu kàare' niba saan bi yih nè Getsemani

(Mark 14:32-42; Luk 22:39-46)

³⁶ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab tɪ baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Nε u tɔke' bε ki ye: «Juore mɛn niε saan, ńi jɛnde kɪ tɪ kàare.» ³⁷ Nε ki taa' Pier nin Sebede ya bijieɓ bile ki bure'. Bujɛwaanbu cin' ki kɔh wɔ nε u'yɛnm saah, ³⁸ nε u tɔke' bε ki ye: «N'yɛnm saa' ki tɪ kɛnde' tɛn mikuum nε benh nin nni. Ni'mɔ ńi juore niε saan, ki la gɔh.»

³⁹ U jɛnde' waamu, nε ki pùon', ki kàareh ki teh: «O, n'Baa, ńi tuo' la, á cère ijɛnd yie ńi jɛnde nni. Ama là cère nè ńi li yé min yie ma bo, cère nè ńi li yé sin yie ma bo.»

⁴⁰ U liɛbe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi dɔ ki gɔh nε, nε u tɔke' Pier ki ye: «O! Na ńi fre kɪ la gùɔn kukurku kuba mɔnɔn-ii? ⁴¹ La gɔh mɛn, kɪ li kàareh ɲɔ ki la lu biikm ni. Ni'yɛnm yie, ama mituɔm nε pɔre' nε.»

⁴² Nε ki tɪ jɛnde' waamu, ki kàare' nle bo ki ye: «O, n'Baa, na ńi tuo á jɛnde n'saan ijɛnd yie nɔ la, cère a'yíem ńi tien.» ⁴³ U tɪ liɛbe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi tɪ gɔh nε, kimε migùɔnm nε ńɔnde' bε.

⁴⁴ Nε u dàan' bε, ki tɪ jɛnde' waamu, nε ki kàare' nta bo nin i ya ńɔbonbaab. ⁴⁵ U tɪ liɛbe' ní u'panpaankaab nnɔ saan, nε ki tɔke' bε ki ye: «Ni biε ki fuoreh nε ki gɔh-a! Uyo nɛkn' ní ɲɔ! Bi li taa Unil ya Bijε kɪ ɲukn bibierdenb. ⁴⁶ Fii mɛn tɪ jo. Liike mɛn, wà kuɔre' nni nnɔ nɛkn' ní ɲɔ.»

Yesu ya cuom

(Mark 14:43-50; Luk 22:47-53; San 18:3-12)

† 26:29 Midaam nnɔ yé isibii ya daam mà bi yih mè fɛn nnɔ nε.

⁴⁷ U laan biε ki lienh nε Sudas u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba baa' ní nin linigocienl bi tuke mujusiemu nin ilenben. Bitatuarcienb nin Sufmbε ya cienb nε sɔn' bε ní. ⁴⁸ Sudas wà kuore' *Yesu nnɔ tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ni lá laa' n jon' ki tí lɔkn' wà la, wɔn nínɔ, ní cuo wɔ.»

⁴⁹ U pɔk ki cuon' ki nεkn' Yesu, nε ki ye: «Cenbaa, n fuondeh ηε,» nε ki lɔkn' wɔ. ⁵⁰ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N'jɔ, tien a baa' á tien ná.»

Nεn saan nε binib nnɔ nεkn' ki lá cuo' Yesu. ⁵¹ Bà te Yesu saan nnɔ ya uba nère' u'jusiek ki gε' ki paare' bitatuarcienb ya cien ya tonsɔnl uba ya tubl. ⁵² Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «jiin a'jusiek nnɔ kí cùɔn ki'tuɔku ni, kime wà ke kuuleh nin kijusiek la, kijusiek nε li ku u'mɔ. ⁵³ Nɔa ben ki ye n mie' n'Baa Uwien la, u li sɔn ní u'tondb icεk icεk piik nin ile n'saan fenfenno-ɔɔ?‡ ⁵⁴ N tien' nnɔ la, ná kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ li tien mila kí tien-i?»

⁵⁵ Nεn saan nε u tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilenben ní lá cuo nni ten n yé udukond nε-a! N là kaah idaan ke *Uwien ya duku ya luo bo ki wɔknh binib, nε na cuo' nni u ya yo. ⁵⁶ Nεn ke tien' ηɔ *Uwien ya nɔbonsɔknb là kele' ná *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nè í tien nε.»

Nεn saan nε u'panpaankaab ke sɛn' ki dāan' wɔ.

Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' Yesu tibuur

(Mark 14:53-65; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Binib bà cuo' *Yesu nnɔ taa' wɔ ki jon' bitatuarcienb ya cien Kayif den, *Yiko ya wɔnwɔknb nin Sufmbε ya cienb taan' ná saan nnɔ. ⁵⁸ Pier pε *Yesu bo, ki te fɔnfɔkm, ki tí baa' bitatuarcienb ya cien den nε ki kɔn' ki tí kèle' biguguurb saan, wɔ í liike ní li gben ma bo. ⁵⁹ Bitatuarcienb nin tibuur ya cεkl yaab ke nuunh bi li dule kutonnɛnku kù a bo kí biin Yesu ηɔ kí ku wɔ nε. ⁶⁰ Nin binib baa' ki lá nen' u'bo kutonnɛnku ki yebe ma ke nnɔ, ba laa' u'biil. Mifɔfɔrm nε biñɔh maadenb bile baa' ⁶¹ ki lá len' ki ye: «Ujε wuɔ len' ki ye: «N li fre kí bere Uwien ya duku, kí liebe kí mε kù iwien ita.» »

⁶² Nε bitatuarcienb ya cien fii' ki sere', ki tɔke' *Yesu ki ye: «ηa í len kí jiin-ii? Nɔa ηmɔbe tuba á len kí jiin binib bà biindeh ηε nɔ-ɔɔ?» ⁶³ *Yesu ηmin, nε bitatuarcienb ya cien tɔke' wɔ ki ye: «Uwien wà fuobe ya yel bo, a yé Uwien ya Nigendke Kristo, ki yé Uwien ya Bijε nε la, tɔke tε.» ⁶⁴ Nε *Yesu ye: «Sin nε ye nnɔ. Ama n tɔkeh nε nε, kí nε fenfenno kí taa kí li joh, ni li lε Unil ya Bijε ke Uwien, mituɔm ke ya daan ya jie bó, ki li lε wɔ titεwɔlgbɔnt ni paaki bó, u we ní.»

⁶⁵ U len' nnɔ ma nnɔ, nε bitatuarcienb ya cien kere' wɔn bugben ya lierl, § nε ki ye: «U suke' Uwien nε. Ta ji nuunh mɔnkunl. Ni cii' u suke' Uwien ma bo.

⁶⁶ Ni maaleh mila?» Nε bi ye: «U kpε mikuum nε.»

⁶⁷ Nεn saan nε bi cεreh u'nun bó tiñinsɛnt, ki kureh wɔ, nε bitɔb mɔ kpɔbreh wɔ itεnpε, ⁶⁸ ki tɔkeh wɔ ki teh: «A yé Uwien ya Nigendke Kristo la, bukɛ wà ñi' ηε.»

Pier niε' ki ye wa ben Yesu

(Mark 14:66-72; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Tɔ, Pier ke uluo bo, nε upiitonsɔnl uba baa' ki lá tɔke' wɔ ki ye: «A'mɔ là te nin Galile ya *Yesu wuɔ nε.» ⁷⁰ Nε Pier niε' bi'ke ya nun bó ki ye: «Ma ben a ye á ye bà.» ⁷¹ U joh bunañɔjebu bó, nε upiitonsɔntɔ laa' wɔ, ki tɔke' binib bà te ní'saan nnɔ ki ye: «Ujε wuɔ mɔ là te nin Nasaret ya *Yesu nε.» ⁷² Nε u tí niε' ki pole' ki ye: «Ma ben ujε bugben.»

‡ **26:53** Erom ya sojacekl liba ya sojambε là li baa ten itur iluob. § **26:65** Sufmbε bo kí kere liliεrl ya tingi si: unil ya benku ni ben' bii u te uyensaa ni nε.

⁷³ Nì pukn' waamu, ne binib bà te ni'saan nnɔ baa' ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Nì yé imàn ne, a'mɔ yé *Yesu yaab ya uba ne; a'lenm ne wɔnggeh a yé nà bó yɔ.»
⁷⁴ Ne Pier cin' ki nieh ki poleh ki teh «Ma ben uje wuɔ nɔ. N nen' la, Uwien la daan nni.» Ne ukuoje pɔk ki muɔ' i ya taan bo. ⁷⁵ Nen saan ne Pier tiere' *Yesu bi tɔke' wɔ ma ki ye: «A li nie bolm mita kí ye ɲa ben nni ne kí yaan ukuoje ní muɔ nnɔ.» Ne ki ñen' saali, ki tí muɔ' ki gbiende' cɛɛn.

27

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur (Mark 15:1; Luk 23:1-2; San 18:28-32)

¹ Nì faa' kutenɲesɔnsɔnku, ne bitɔtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb ke kèle' ki bonde' ki liike' bi li tien ma kí ku Yesu. ² Bi lòle' wɔ, ne ki taa' wɔ ki tí ɲukn' gobina Pilat.

Sudas kpo' ma bo (Itùon 1:18-19)

³ Tɔ, Sudas wà kuɔre' *Yesu nnɔ laa' bi bun' *Yesu tibuur ki ye u kpɛ mikuum ma nnɔ, u'yɛnm ɲaabe' ki gbien', ne u jiin' ilike ya kur pita nnɔ, wɔ ní tí de bitɔtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb, ⁴ ne ki tɔke' be ki ye: «N bii' ne. N kuɔre' unil wà ɲa ɲmɔbe biil ne.» Ne bi ye: «Na yé ti ya gber, a'yaar nínɔ.» ⁵ Ne u taa' ilike ya kur nnɔ ki wiɛ' Uwien ya duku ni, ki siere', ne ki jon' ki tí jɔn' u'ba.

⁶ Tɔ, bitɔtuɔrcienb gèngènde' ilike ya kur nnɔ, ne ki ye: «Nì yé misèm ya like ne. Tí'yiko ɲa ní tuo tí taa yí kí kpíen Uwien ya duku ya liklékl ni.» ⁷ Bi gbiere' ki liike' bi li tien yí ma, ne ki taa' yí ki de' umaar ya kpàabu, be ní li subeh bicɛnb.
⁸ Nen bo ne bi yih ní'saan «Misèm ya kpàabu» haali nin fɛnfɛnnɔ.

⁹ Nì tien' *Uwien ya ñɔbonsɔknl Seremi là len' ma ki ye: «Bi taa' ilike ya kur pita ne; Israyel yaab là kpaan' udaan ya daaku ubien wà nnɔ, ¹⁰ ne ki de' umaar ya kpàabu. Yonbdaan là tɔke' nni ki ye nnɔ ne.»

Pilat bun' Yesu tibuur (Mark 15:2-5; Luk 23:3-5; San 18:33-38)

¹¹ *Yesu se gobina Pilat ya nun bó, ne u niire' wɔ ki ye: «Sin, a yé Sufmbɛ ya ber ne-ɛɛ?» Ne Yesu jiin' wɔ ki ye: «Sin ne ye nnɔ.» ¹² Bitɔtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb biindeh Yesu, ama wa len' tuba. ¹³ Ne Pilat tɔke' wɔ ki ye: «ɲa ciih bi biindeh ɲe mibiinm mà ke ya bol-ii?» ¹⁴ Ama *Yesu ɲa jiin' wɔ ñɔbonl liba mɔnɔn. Nen ne cuo' wɔ miyɔkm cɛɛn.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpɛ mikuum (Mark 15:6-15; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16)

¹⁵ Sufmbɛ ya Pak ya nacenku ke nacenku ya yo la, Pilat tí ní ñen lipɛkl ya nil wà linigol yíe wɔ ne kí wiɛ. ¹⁶ U ya yo ki laa' unil uba te lipɛkl ni u'yel kpére', bi yih wɔ *Yesu Barabas. ¹⁷ Linigol taan' ma nnɔ, ne Pilat niire' lè ki ye: «Nì yíe ní ñen ɲmɛ lipɛkl ni? *Yesu Barabas bii *Yesu wà bi yih wɔ *Kristo nnɔ?» ¹⁸ Pilat niire' nnɔ, kime u ben ki ye bitɔtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb ɲmɔbe kinenk ne *Yesu bo. Nen ne cère' bi taa' wɔ ki lá ɲukn' wɔ.

¹⁹ Uyo wà Pilat ke ki buh *Yesu tibuur nnɔ, ne u'po sɔn' ki tɔke' wɔ ki ye: «La taa a'gber kí kuɔn uje wà ɲa ɲmɔbe biil nɔ ya gber ni. Kime uje bugben bo, n dekn' tidɛknt kuñɔnku kuu tù wiebe nni cɛɛn.»

²⁰ Ama bitɔtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb sure' linigol nnɔ ki ye le ní tɔke' Pilat wɔ ní wiɛ be Barabas, kí ku Yesu. ²¹ Ne Pilat tí niire' be ki ye: «Bijɛb bile bie ni, ni yíe ní wiɛ u la?» Ne bi ye: «Wiɛ Barabas.» ²² Ne Pilat niire' be ki ye: «Nnɔ la, *Yesu wà bi yih wɔ *Kristo nnɔ, n li tien wɔ mila?» Ne bi'ke ye: «Be ní kpɛ wɔ

udəpənpən bo.» ²³ Nε u tí niire' bε ki ye: «U tén ki bii' li lε biil nε?» Nε bi tūəreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Bε rí kpe wə udəpənpən bo.»

²⁴ Pilat laa' wa rí fre kí tien niba, bi kpireh ki joh nε, nε u taa' miñunm, ki nire' bi'nun bó, nε ki ye: «Ma te uje wuə ya kuum ni. Ní yé ni ya gber nε.»

²⁵ Nε bi'ke ye: «Cère u'kuum rí li yé tinbi nin ti'bumu ya gber.» ²⁶ Pilat wie' bε Barabas, ki cère' u'sojambε ñi' *Yesu inalebe, nε u taa' wə ki de' bε bε rí tí kpe wə udəpənpən bo.

Sojambε lεh Yesu

(Mark 15:16-20; San 19:2-3)

²⁷ Tə, Pilat ya sojambε nnə taa' *Yesu ki kən' Pilat den uluo bo, nε ki taan' bi'cεkl ya sojambε kε, ki guən' ki linde' wə, ²⁸ ki gore' wə, nε ki taa' kuliεrmónmónku kuba ki goln' wə, ²⁹ ki taa' ikonkon ki lónlón' uyukpεkpie ki kpele' u'yul, ki taa' lilēbenl ki ηukn' u'nəjie ni, nε ki gbaandeh u'nun bó, ki lεh wə ki teh: «Sufmbε ya bεrə, ti fuondεh ηε-a!» ³⁰ Nε ki cεreh u'bo tiñinsεnt, ki taah lilēbenl nnə ki kpaakeh u'yul bo. ³¹ Bi lè' wə ki tí gben', nε ki gore' kuliεrmónmónku nnə, ki taa' u'wεngolkaar ki jiin' ki goln' wə, nε ki taa' wə ki bure' bε rí tí kpe udəpənpən bo.

Bi kpe' Yesu udəpənpən bo

(Mark 15:21-32; Luk 23:26-43; San 19:17-27)

³² Bi tí ñεh udu ni ma nnə, nε ki cende' uje uba bi yih wə Simən, u yé Sirεnn ya du ya nil nε. Bi cuo' uje bugben ki wəbn' wə, wə rí tuke *Yesu ya dəpənpən.

³³ Bi tí baa' niba saan, bi yih nε Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpəbku ya Bùol.» ³⁴ Nε ki taa' midaam mà cuuke' nà to kerkəri ki de' Yesu, ki ye wə rí ñu. U lèn', nε ki yie' ka ñun'.

³⁵ Sojambε nnə kpe' wə udəpənpən bo. Nε ki taa' u'wεngolkaar ki fùəre' imúəni ki gbiire' tū, ³⁶ nε ki kε ni'saan ki gu wə. ³⁷ Bi là kele' nà cère' bi kpe' wə nnə ki tēbn' u'dəpənpən bo u'yul bó. Bi là kele' ki ye: «Sufmbε ya bεr *Yesu sə nə.» ³⁸ Bi kpe' idukond ile mə u'saan idəpənpən bo, bi kpe' uba u'nəjie bó, ki kpe' u'tə u'nəgen bó.

³⁹ Binib bà gèbreh ni'saan nnə sukreh wə ki gònbeh iyul ki təkεh wə ⁴⁰ ki teh: «Sin wə ye a li bere Uwien ya duku kí liεbe kí mε kù iwien ita nnə, ηmien a'ba-a! A yé Uwien ya Bijε la, jiire ní udəpənpən wuu bo-a!»

⁴¹ Nε bitətuərcienb nin Yiko ya wənwəknb nin Sufmbε ya cienb mə lεh wə ki teh: ⁴² «U ηmien' binitəb nε, ka rí fre kí ηmien u'ba-a! U yé Israyel yaab ya bεr la, wə rí jiire ní udəpənpən wuu bo fεnfεnnə, ηə tí teke wə kí ji. ⁴³ U du Uwien bo nε, kí təkε' ki ye u yé Uwien ya Bijε. Uwien yie wə la, wə rí ηmien wə fεnfεnnə.»

⁴⁴ Nε idukond yà bi kpe' yè u'saan idəpənpən bo nnə mə sukreh wə nnə.

Yesu ya kuum udəpənpən bo

(Mark 15:33-41; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

⁴⁵ Tə, kuwensiiku ya yo nε ní ci' ki biike' utingben kε bo ki tí baa' kutaajuəku tikur tuta ya yo. ⁴⁶ Ní tuoh tikur tuta ya yo nε *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Eli, Eli, lama sabaktani?» Ni'tingi si: «N'Wien, n'Wien, bε tien' a wie' nni?»

⁴⁷ Binib bà se ni'saan nnə ya biba ηa cii' u wuure' ki ye bà mənəmən nε ki ye: «U lii yih Eli nε.» ⁴⁸ Nε bi'ni uba sən' i ya tään bo ki jon' ki tí yuure' ticitənt, ki lá səkkn' midεηmiηmiikm miba ni, ki taa' ki tuun' lilēbenl bo, ki tēnde' ki kóle' u'ñəbu ki ye wə rí muəre. ⁴⁹ Nε bà sien nnə ye: «Dàan, tí liike *Eli li baa kí lá ηmien wə bii wa rí baa.»

⁵⁰ Nεn saan nε *Yesu tí wuure' ufaa bo, nε ki kpo'. ⁵¹ U ya yo nε kukpεlεkεkpieku kùə bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnə kεre' ku'siik ni paaki ki tí ci' tingi. Kitink jεnge', iten yeyεkre', ⁵² ikul bibiire', nε Uwien

cère' binib bà là pε u'sen bo ki kpo' nnɔ mɛkre' ki yebe. ⁵³ Bi ñen' ikul ni, nε *Yesu mɛkre' uyo wà bitenkpiib ni nnɔ, bi kɔn' Uwien ya du Yerusalem ni, ki cère' binib laa' bε ki yebe.

⁵⁴ Sojambε kobk ya ciεn nin sojambε bà te *Yesu saan ki gu wɔ nnɔ laa' kitink jenge' ma, ki laa' tibont tà kε tien' nnɔ, nε ñi cuo' bε bujεwaanbu ki gbien', nε bi ye: «Imàn, uje wuɔ mɔnbe ki yé Uwien ya Bijε nε.» ⁵⁵ Bipiib biba mɔ là te ni'saan ki yebe, ki se fɔnfɔkm ki likeh. Bi là ñen' haali Galile nε ki pε u'bo ki toreh wɔ. ⁵⁶ Bi'ni biba si: Mari Madelenn nin Saak nin *Yosεf ya naa Mari nin Sebede ya bijieb ya naa.

Yesu ya subm

(Mark 15:42-47; Luk 23:50-56; San 19:38-42)

⁵⁷ Ni juɔre', nε ufàadaan uba baa' ní ki yé Arimate ya nil, bi yih wɔ *Yosεf. U mɔ là yé *Yesu ya panpaankε nε. ⁵⁸ U jon' Pilat saan ki tì tɔke' wɔ ki ye u tuo' la, wɔ ñ cèbe wɔ *Yesu ya gbɛnɛnt. Nε Pilat de' usen ki ye bε ñ cèbe wɔ tù. ⁵⁹ Nε *Yosεf taa' *Yesu ya gbɛnɛnt, ki taa' kukpɛlɛfɛnku ki tenten' tù, ⁶⁰ ki taa' tù ki tì ble' ufɛle uba ni, ki binde' kutɛngbengbenku kuba, ki biin' bufɛnañɔbu nε ki bure'. U là cère' bi cube' ufɛle nnɔ kujɔtenku kuba ya kɛle ni nε ki de' wɔn bugbɛn. Ba laan là sube' nil len.* ⁶¹ Mari Madelenn nin Maritɔ nnɔ mɔ là te ni'saan, ki kε likul nnɔ ya nun bó.

Sojambε gu Yesu ya kul

⁶² Lidaali là bi bondeh *Saba ya daali nnɔ gèbre', ñi faa' nε bitɔtuɔrciɛnb nin *Farisiɛnmbε taan' ki jon' Pilat saan, ⁶³ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti tiere' ki ye utonnɛndaan nnɔ là fuobe ma nnɔ, u là ye u kpo' la, wienta daali u li mɛkre bitenkpiib ni. ⁶⁴ Nɛn bo, cère sojambε ñ li gu u'kul, ki tì baa' wienta daali, ηɔ u'panpaankaab la baa kí lá suu kí ñen u'gbɛnɛnt, kí tɔke binib kí ye u mɛkre' bitenkpiib ni nε. Bi tien' nnɔ la, ku ya tonnɛnfɔrkaaku li cɛn kukpiɛku.» ⁶⁵ Nε Pilat ye: «Sojambε sɔ. Li joh mɛn ki tì cère bε ñ li gu u'kul ni yie ma bo.» ⁶⁶ Nε bi bure' ki tì pɔle' ki dieke' litɛnl là bi likul nnɔ, ki cère' sojambε nnɔ gu.

28

Yesu mɛkre' bitenkpiib ni

(Mark 16:1-10; Luk 24:1-12; San 20:1-10)

¹ *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùa li faa nnɔ, nε Mari Madelenn nin Maritɔ wɔre' ki fii' ki jon' bε ñ tì gɔnde likul nnɔ. ² I ya tãan bo nε kitink jenge' ki gbien', nε Yonbdaan ya tond uba ñen' paaki bó ní, ki lá biire' litɛnl nnɔ ki binde' lè, ki kèle' li'bo. ³ U windeh tɛn utɛmɛknde, nε u'wɛngolkaar piɛn tein. ⁴ Sojambε bà gu likul nnɔ laa' wɔ ma nnɔ, bujεwaanbu cuo' bε cɛn. Bi'gbɛnɛnt ηɔh, nε bi fifike'.

⁵ Nε utond nnɔ tɔke' bipiib nnɔ ki ye: «Ninbi, la fɛnge mɛn. N bɛn ni nuunh *Yesu wà bi là kpε' wɔ udɔpɔnpɔn bo nnɔ nε. ⁶ Wa ji te niε saan. U mɛkre' tɛn u là len' ma bo nε. Dɛn mɛn, kí liike u là dɔ nà saan. ⁷ Jo mɛn tonm kí tì tɔke u'panpaankaab kí ye u mɛkre', ki liere' bε ki bure' Galile bó ηɔ. Bi li tì lε wɔ nɛn bó nε. N ηmɔbe tun nε ñ tɔke nε.»

⁸ Nε bipiib nnɔ pɔk ki siere' likul nnɔ saan; bujεwaanbu ηmɔbe bε, ama bi'yɛnm mɛn songe cɛn nε bi tiinh ki joh bε ñ tì tɔke *Yesu ya panpaankaab Uwien ya tond nnɔ tɔke' bε nà nnɔ.

⁹ Bi joh ma nnɔ nε *Yesu cende' bε usen ni, ki fuonde' bε. Nε bi gbaan' u'nintuɔli, ki cuo' u'tãan ki puke' wɔ. ¹⁰ Nε u tɔke' bε ki ye: «La fɛnge mɛn.

* 27:60 Sufmbε là subeh bitenkpiib nnɔ nε.

Li joh mɛn kí tǐ tǎke n'panpaankaab kí ye bɛ rí li joh Galile. Bi li tǐ lɛ nni nɛn bó nɛ.»

Bi pɛn' Sojambɛ ilike bɛ rí tǎke kí ye Yesu ŋa mɛkre'

¹¹ Uyo wà bipiib nnɔ joh nnɔ, nɛ sojambɛ bà gu *Yesu ya kul nnɔ ya biba jon' Yerusalem, ki tǐ tǎke' bitǎtuɔrcienb bi laa' nà kɛ. ¹² Nɛ bitǎtuɔrcienb nin Sufmbɛ ya cienb taan' ki kɛle' ki gbierɛ', nɛ ki ñɛn' ilike ɪ yɛbe ki de' sojambɛ nnɔ, ¹³ ki tǎke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn kí li tǎkeh binib ki teh ni dɔ kuñonku ki gɔh, nɛ u'panpaankaab baa' ki lá sun' ki ñɛn' wɔ likul nnɔ ni. ¹⁴ Pilat cii' la, tinbi nɛ li duɔn u'yɛnm kí ñɛn nɛ len.»

¹⁵ Sojambɛ nnɔ teke' ilike nnɔ, nɛ ki jon' ki tǐ tien' bi tǎke' bɛ ki ye ma bo. Nɛn bo nɛ bi kpaandeh tigbɛr nnɔ Sufmbɛ ni haali nin dinnɔ.

Yesu sɔn' u'panpaankaab uɛɛndun ni ni'kɛ saan

(Mark 16:14-18; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itùon 1:6-8)

¹⁶ Tɔ, *Yesu ya panpaankaab piik nin uba nnɔ jon' Galile ni, lijuɔl là *Yesu là yien' bɛ li'bo nnɔ bo. ¹⁷ Bi laa' wɔ ma nnɔ, nɛ ki gbaan' u'nintuɔli ki puke' wɔ. Ama bi'ni biba jieh. ¹⁸ Nɛ *Yesu nɛkn' bɛ ki tǎke' bɛ ki ye: «Uwien de' nni mituɔm kɛ paaki nin tingi. ¹⁹ Nɛn bo, li joh mɛn inibol kɛ saan, kí tǐ tien bɛ n'panpaankaab, kí sɪi bɛ Uwien ya ñunm, Baa nin Bijɛ nin *Mifuoñaanm ya yel bo, ²⁰ kí wɔkn bɛ bɛ rí li boh n tǎke' nɛ nà kɛ nnɔ. Ní li bɛn kí ye n te ni'saan uyo kɛ kí tǐ baa uɛɛndun ya gbenm.»

Tigbɛmɔnmɔnt tà
Mark
kɛle' tù nnɔ
Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Mark ɲa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u cii' Yesu ya gbɛr Pɛr nin Pɔl saan nɛ, kime u tien' bi'saan ki wuɔke'. U kɛle' kugbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ ya biba ɲa yé Sufmbɛ. Wa kɛle' ku'ni bi maa' Yesu ma bo, ka kɛle' Yesu len' tigbɛr tà nnɔ mɔ ní fɔke, ama u tùɔre' ki kɛle' Yesu sɔnsɔn' itùɔn yà nin u tien' miyɔkm ya bont tà kɛ, ki wuɔn' Yesu buu' biwienb nin wɔn nin Sufmbɛ ya ciɛnb finfinde' ma bo nɛ.

Mark cin' u'gbɔnku ma nnɔ, u wuɔn' ki ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ (1:1), ki tĩ tonde' nin wɔn Yesu, Uwien ya Bijɛ ya kuum udɔpɔnpɔn bo ya gbɛr (15:39).

Bi li fre kí gbiire Mark ya gbɔnku ibɔk ile. Libɔkkpiɛkl cinh liyul 1:1 kí tĩ baa iyul 8:26 nɛ libɔkliel cinh iyul 8:27 kí tĩ baa 16:20. Kugbɔnku kuu ya bɔkkpiɛkl ni (1:1–8:26), Yesu buu' biwienb, ki ɲɔre' isɛnpol binib saan, ki wɔkn' binib Uwien ya gbɛr. Ama wa yíe binib ní bɛnde u yé udaan wà nɛ ka toh binib mɔ ní tɔke u yé udaan wà. Kugbɔnku kuu ya bɔkliel ni (8:27–16:20), Mark yíe wɔ ní wuɔn binib kí ye Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ. U yé Uwien ya Bijɛ ma nnɔ, nɛ cɛre' u teh miyɔkm ya bont.

Imɔn, Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ, ama u tuo' ki tien' u'ba unisaal ki tuo' Uwien ya ɲɔbu bó, ki jin' ijɛnd ki tĩ kpo' udɔpɔnpɔn bo.

San wà siih binib Uwien ya ɲunm ya gbɛr
(Matie 3:1-12; Luk 3:1-18; San 1:19-28)

¹ *Uwien ya Bijɛ *Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt ya cinm. ² Tù cin' tɛn *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Esayi là kɛle' ma u'gbɔnku ni ki ye:

«Liike, n li sɔn n'tond wɔ ní liere ɲɛ,
kí lá tùɔre a'sɛn.

³ Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:

«Tùɔre mɛn Yonbdaan ya sɛn,
kí cubn u'sɛngbɛnmu kí de wɔ.» »

⁴ Nnɔ nɛ San wà siih binib Uwien ya ɲunm baa' ki te kupenpelku ni, ki kpaandeh ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetem, ní sɛi nɛ Uwien ya ɲunm ɲɔ Uwien ní fère nɛ ni'biere.» ⁵ Nɛ Sude ya tinfɛnm yaab kɛ nin Yerusalem yaab kɛ bàareh u'saan ki kpiireh bi'biere, nɛ u siih bɛ Uwien ya ɲunm Sude ya kpenl ni.

⁶ San là guo liliɛrl là nnɔ bi taa' ɲɔkma ya kobr nɛ ki lòn' lè. U là gbin kugbɔnku ya ningbɛnl nɛ u'ciɛk ni. U là jinh inacu nin tisiir nɛ. ⁷ U là tɔkeh linigol nnɔ ki teh: «Uba li paan n'puoli bó ní ki ɲmɔbe mituɔm ki cɛn' nni. Ma kpe ní bùɔn kí lore u'tacɛningbɛn. ⁸ Min taa' miɲunm nɛ ki sɛi' nɛ Uwien ya ɲunm. Wɔn nɛ lá li cɛre *Mifuoɲaanm ní jiiere ní ni'bo.»

San sɛi' Yesu Uwien ya ɲunm
(Matie 3:13–4:11; Luk 3:21-22; 4:1-13)

⁹ Tɔ, i ya dɛn nɛ *Yesu ɲɛn' Nasaret, udu wà te Galile ya tinfɛnm ni nnɔ ki baa' San saan. Nɛ San sɛi' wɔ Uwien ya ɲunm Sude ya kpenl ni. ¹⁰ *Yesu ɲɛh miɲunm ni uyo wà nnɔ nɛ ki laa' kutaaku kɛre', ki laa' *Mifuoɲaanm jiih ni kí naan unɛnjel, kí lá kɛle' u'bo. ¹¹ Nɛ unieke uba ɲɛn' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bijɛ nɛ, n yíe ɲɛ nɛ n'yɛnm sɔngɛ a'bo.»

Satan biike' Yesu

¹² I ya tàan bo, nε *Mifuoñaanm taa' *Yesu ki jon' kupenpelku ni. ¹³ U là tien' len iwien pinan nε, nε *Satan bikreh wə. U te nin kumuəku ni ya went nε, nε Uwien ya tondb toreh wə.

Yesu cin' u'tuonl Galile ni

¹⁴ Tə, nǐ tete nε bi lá cuo' San ki pεkn'. Ni ya puoli bó nε *Yesu jon' Galile ki tǐ kpaandeh Uwien ya gbεmənəm, ¹⁵ ki teh: «Uyo baa'-a! Uwien ya bεl nεkn' nǐ nǒ. Lèbre mən ni'tetem, kí teke tigbεmənəm kí ji.»

*Yesu yin' bijenbεb binan bε n' paan u'bo
(Matie 4:18-22; Luk 4:14-15; 5:1-11)*

¹⁶ *Yesu cuonh ki kpàakeh Galile ya nunciem, nε ki laa' Simən nin u'ninje Andre te ki wiεnh bubebu. Bi là yé bijenbεb nε. ¹⁷ Nε u təke' bε ki ye: «Paan mən n'bo nǐ, nǒ n' cère nǐ li taakeh binib ki dienh nni.» ¹⁸ Bi dāan' bi'bāan i ya tàan bo, nε ki paan' u'bo.

¹⁹ U jende' waamu ki pukn', nε ki tí laa' Sebede ya bijieɓ Saak nin u'ninje San te bi'ñerbu ni, ki tùəreh bi'bāan. ²⁰ *Yesu yin' bε i ya tàan bo nε bi dāan' bi'baa Sebede nin u'tonsənb buñerbu nnə ni, ki paan' u'bo.

*Yesu nǒre' usenpol uje uba saan
(Luk 4:31-37)*

²¹ Yesu nin u'panpaankaab tǐ baa' Kapernawum ya du ni. *Saba ya daali nε *Yesu kən' bi'taanl ya duku ni, ki wəknh binib Uwien ya gbεr. ²² Nǐ cuo' binib bà cengeh u'bó nnə miyək m cεen, kime wa wəknh bε ten *Yiko ya wən wəknb wəknh ma bo, u wəknh bε ten unil wà du u wəknh nà bo nε.

²³ Uje uba mə là te *Sufmbε ya taanl ya duku nnə ni usenpol nǒake wə, nε u wuure' ²⁴ ki ye: «Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu lε nε? A baa' á lá boln tε nε-εε? N bεn a yé udaan wà. A yé Uwien ya Niñaan nε.» ²⁵ Nε *Yesu tien' u'bo ki ye: «n mile, kí siere uje wuə saan.» ²⁶ Nε usenpol nnə nǒn nǒnge' uje nnə nin ufaa, ki wuure' ki gbien', nε ki siere' u'saan. ²⁷ Nε nǐ cuo' bi'ke miyək m cεen. Nεn saan nε bi niireh təb ki teh: «Nǐ yé bε sə? U wəknh miwəknfənm nε ki du mi'bo-a, ki wəbndeh isenpol mənən i tuonh u'nǒbu bó-a!» ²⁸ Nεn bo nε *Yesu ya yel kpere' Galile ya tinfem ni ni'ke saan.

*Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol
(Matie 8:14-17; Luk 4:38-41)*

²⁹ *Yesu nin bà pε u'bo nnə nǐn' litaanl ya duku nnə ni, nε ki jon' Simən nin Andre den. Saak nin San mə pǐere' bε. ³⁰ Tə, Simən ya cəbnaa də ki bun, u'gbenent ton. Nε bi pək ki təke' *Yesu ki ye u bun, ³¹ nε u baa' u'saan ki cuo' u'nuə ki fin' wə. U'gbenent sǒnge' nε u cende' bε.

³² Nǐ daali ya tajuəku uwien lu' ma nnə, nε bi tukeh bà bun iwien ke ya bol nin isenpol nǒake bà nnə ke ya bol ki bàareh *Yesu saan. ³³ Udu nnə ya nib ke là taan' Simən nin Andre den nε bunañəbu saan. ³⁴ Nε *Yesu buu' binib bà bun iwien ke ya bol bi yebe, ki nǒre' isenpol binib saan i yebe ka cèreh i lienh, kime i bεn wə.

*Yesu təke' binib Uwien ya gbεr Galile ya tinfem ni
(Luk 4:42-44)*

³⁵ Utennafaan nε *Yesu fii' nǐ bǐike ki nǐn' ki jon' nib nǒ te nà saan ki tǐ kàareh. ³⁶ Nε Simən nin u'təntəknlieb mə fii' ki nǐn', ki nuunh wə, ³⁷ bi tǐ laa' wə ma nnə, nε ki təke' wə ki ye: «Binib ke nuunh nε nε.» ³⁸ Nε u təke' bε ki ye: «Tí jo mən nitənn bó, itengbaan yà te kənkənm nnə ni nǒ nǐ tǐ təke Uwien ya gbεr ni'mə bó. Kime nεn bo nε n baa'.» ³⁹ Nε ki taa' bε ki jon' Galile ya tinfem ke ni, ki tǐ kəh Sufmbε ya táan ya dur ni, ki kpaandeh Uwien ya gbεr, ki nǒh isenpol binib saan.

Yesu cèrè' ujed uba lùore'
(*Matie 8:1-4; Luk 5:12-16*)

⁴⁰ Ujed uba baa' *Yesu saan, nε ki gbaan' u'nintuoli, ki gbáan' wɔ ki ye: «A yíe la, a li fre kí cèrè ní lùore.» ⁴¹ Yesu muɔ' wɔ micεεεkm cεεn, nε ki tɛnde' u'nuɔ, ki mε' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «N yíe, lùore.» ⁴² I ya tãan bo nε lijendl nnɔ pɔk ki gben' nε u lùore'. ⁴³ Nεn saan nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ ní li joh, nε ki kpekpe' u'bo, ⁴⁴ ki ye: «Liike a'yul bo ki la tɔke nil, ama jo tí tí lε utɔtuɔrke, kí tien milùorm ya tuɔrl tɛn Moyis là ye bε ní li teh ma bo. Nεn nε li wuɔn kí ye a lùore'.» ⁴⁵ Ama ujε nnɔ bure' ma nnɔ, u tí kpaandeh tigber nnɔ ni'kε saan nε. U tien' nnɔ ma nnɔ, nε *Yesu ŋa ji li fre kí kɔ du uba ni, ka bɔle'. U là juonh idugbaan nε nib ŋa te nà saan. Nε binib ñeh ni'kε bó ki bàareh u'saan.

2

Ujε uba ya tãan nin u'nuɔ faan' Yesu cèrè' u faake'
(*Matie 9:1-8; Luk 5:17-26*)

¹ Iwenkãanke gèbre', nε *Yesu liebe' ki jon' Kapernawum ya du bó. Binib cii' u te u càan' iden yà nnɔ ni, ² nε linigol taan' ni'saan ki yebe haali fεnm ŋa ji tí te nañɔbu ni mɔnɔn. Nε u tɔkeh bε Uwien ya gber. ³ Tɔ, binib biba tuke' ujε uba u'tãan nin u'nuɔ kε faan' ki baa' Yesu saan. Binib binan nε là tuke' wɔ. ⁴ Linigol nnɔ bo ba ní fre kí taa wɔ kí nɛnde *Yesu ma nnɔ, nε ki don' u te kudulekaaku kùà ni nnɔ ya paaki, ki cube' libònl u se nà saan nnɔ, nε ki taa' ujε nnɔ ki kuɔn' ki yekn' nin linagenl nnɔ ki ble' *Yesu ya nun bó. ⁵ *Yesu laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nnɔ, nε u tɔke' ujε nnɔ ki ye: «N'bukε, n fère' ŋε a'biere ŋɔ.»

⁶ *Yiko ya wɔnwɔknb biba kε ni'saan ki maaleh bi'fɛl ni ki teh: ⁷ «Bε tien' ujε wuɔ lienh nɔ nnɔ? U sukreh Uwien nε. Uwien baba ŋa ní la, ŋmε li fre kí fère binib bi'biere?» ⁸ *Yesu pɔk ki bɛnde' u'yεnm ni bi maaleh ma bo nε ki niire' bε ki ye: «Bε tien' ni maaleh nɔ nnɔ ni'yεnm ni? ⁹ Ni lε ba faa? N tɔke ujε wuɔ kí ye n fère' wɔ u'biere nε faa bii wɔ ní fii kí yuure u'nagenl kí li cuonh nε faa? ¹⁰ Nεn bo, n li wuɔn nε kí ye Unil ya Bijε ŋmɔbe mituɔm uŋendun wuu ni wɔ ní fère binib bi'biere.» Nε ki tɔke' ujε wà ya nuɔ nin u'tãan faan' nnɔ ki ye: ¹¹ «N lienh sin nε, fii kí yuure a'nagenl, kí li kunh.»

¹² I ya tãan bo nε u fii' ki yuure' u'nagenl ki ñen' saali bi'kε ya nun bó. Ní cuo' bi'kε miyɔkm cεεn nε bi pèkeh Uwien ki teh: «Ti fii' ma, ta laan laa' niε ya bonn ya tunbu.»

Yesu yin' Lefi wɔ ní paan u'bo
(*Matie 9:9-13; Luk 5:27-32*)

¹³ *Yesu liebe' ki jon' Galile ya ñunciεnm ya gbaal, nε binib ligol bàareh u'saan, u tɔkeh bε Uwien ya gber. ¹⁴ U joh ma nnɔ nε ki laa' ulenpotekl uba kε lenpotekbùol, bi yih wɔ Lefi u yé Alfe ya bijε. Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.» Nε u fii' ki paan' u'bo.

¹⁵ Ni ya puoli bó nε *Yesu te Lefi den ki jinh tijier. Bilenpotekb ligol nin bibiɛrdεnb mɔ là kε wɔn nin u'panpaankaab saan ki jinh tijier, kimε bi là paakeh u'bo ki yebe. ¹⁶ *Yiko ya wɔnwɔknb biba, bà yé *Farisienmbe nnɔ laa' *Yesu nin bilenpotekb nin bibiɛrdεnb tε ki jinh tijier ma nnɔ nε bi niire' u'panpaankaab ki ye: «Bε tien' u tε ki jinh nin bilenpotekb nin bibiɛrdεnb-i?»

¹⁷ *Yesu cii' bi len' ma bo, nε ki tɔke' bε ki ye: «Binib bà ŋmɔbe laanfíε ŋa nuunh daktiε, bà bun nε nuunh daktiε. Ma baa' ní yin nimɔnb, n baa' ní yin bibiɛrdεnb nε.»

Uñɔlɔle ya gber
(*Matie 9:14-17; Luk 5:33-39*)

18 Uyo uba ne San ya panpaankaab nin *Farisienmbe là lùo buñabu, ne binib biba baa' ki lá niire' *Yesu ki ye: «Be tien' San ya panpaankaab nin *Farisienmbe yaab lùoh buñabu a'yaab ben ña lùoh?» 19 Ne u jiin' be ki ye: «Binib bà bi yin' be upiikuon li fre kí lôle buñabu uyo wà piice laan te bi'saan-ii? Piice laan te bi'saan la, ba rí fre kí lôle ñabu. 20 Ama uyo uba we ní be rí ñen piice nnò bi'saan ufaa. U ya yo ne bi li lôle buñabu.» 21 Ne ki tí ye: «Uba ña rí taa kpelcefenku ya jenl kí lekn lilierkpaal. U tien' nnò la, kukpelcefenku ya jenl nnò li kere lilierkpaal nnò ne libònl nnò rí yebre kí pukn. 22 Uba mọ ña rí taa midaam mà ña laan muo' ki ben' kí piike iyokpaan ni. U tien' nnò la, midaam nnò li kpien iyol nnò, kí wule kí ñende ne iyol nnò mọ rí saa. Bi piikeh midaam mà ña laan muo' ki ben' iyofen ni ne.»

Saba ya daali ya gber

(*Matie 12:1-8; Luk 6:1-5*)

23 *Saba uba ya daali ne *Yesu nin u'panpaankaab gèbreh ikpàan iba ni. Bi cuonh ki joh ma nnò ne u'panpaankaab coh ijifen* ki cienh. 24 Ne *Farisienmbe niire' *Yesu ki ye: «Be tien' a'panpaankaab teh yiko kùon' nà *Saba ya daali?» 25 Ne u tóke' be ki ye: «Na laan kaan' *Dafid là tien' ma bo ne-εε? Wòn nin u'nib ña là ñmabe jier ma mikònm cuo' be nnò 26 u kòn' Uwien ya ninbonl ni, uyo wà Abiyatar là yé bitòtuarcienb ya cien nnò, ki taa' kpòno wà bi taa' ki de' Uwien nnò ki ñmòn', ne ki de' wòn nin bà tóke nnò bi'mò ñmòn'. Ama bitòtuarkaab baba ne là ñmabe usen be rí ñmòn kpòno nnò.» 27 Ne ki tóke' be ki ye: «Unisaal bo ne Uwien sien' *Saba ya daali, na yé *Saba ya daali bo ne Uwien ñen' unisaal. 28 Nen bo, Unil ya Bijε ne ñmabe usen wò rí wuon bi li tien nà haali *Saba ya daali mònòn.»

3

Uje uba ya nuo uba faan', Yesu cèrè' u faake' Saba ya daali

(*Matie 12:9-14; Luk 6:6-11*)

1 *Saba uba ya daali ne *Yesu tí liebe' ki kòn' *Sufmbe ya taanl ya duku ni. Uje uba mọ te len u'nuo uba faan'. 2 Ne bi sekndeh ki likeh u li cèrè uje nnò rí faake *Saba ya daali bii wa rí cèrè wò rí faake, kimε bi là nuunh bi li dule nà bo kí biin wò ne. 3 Ne *Yesu tóke' uje wà ya nuo faan' nnò ki ye: «fii kí sere siik ni.» 4 Ne ki niire' be ki ye: «*Saba ya daali la, unil ñmabe usen wò rí tien nà mòn bii nà bre ne? U ñmabe usen wò rí ñmien unil bii wò rí ku wò ne?» Ba jiin' wò. 5 Ne u liike' be ki gòbre' ki bòn' nin ubenpiebe, u'yenm saa' bi'yufaa bo, ne u tóke' uje wà ya nuo faan' nnò ki ye: «Tende a'nuo.» U tende' u'nuo ne u jire' u'ciem. 6 Nen saan ne *Farisienmbe ñen', ki taan' ki kèle' i ya tàan bo nin Herod yaab be rí gbiere kí liike bi li tien ma kí ku Yesu.

Linigol taan' Yesu saan

7 Ne *Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' miñuncienm bó, ne linigocienl paan' u'bo. Linigol nnò ñen' ní Galile ya tinfenm ni nin Sude ya tinfenm ni 8 nin Yerusalem ni nin Idume ya tinfenm ni nin mitinfenm mà te Sudan ya kpenpuol nnò ni nin Tir nin Sidon ya tinfenm ni ne. Bi là yebe ceeen ne. Bi cii' *Yesu teh miyokm ya bont ma nnò ne cèrè' bi baa' u'saan. 9 Ne u tóke' u'panpaankaab ki ye be rí taa buñerbu kí pùkn miñunm bo wò rí kò ño linigol nnò la pebe wò. 10 Kimε u là cèrè' binib faake ki yebe ma nnò ne biwiēnb ke kpieleh be rí nēnde kí mε wò. 11 Isenpol yà ñaake binib nnò laa' wò la, i cèrèh bi gbaandeh u'nintuoli ne ki wuureh ki teh: «A yé Uwien ya Bijε ne.» 12 Ama *Yesu tengeh isenpol nnò bo ne ki teh i la cèrè binib rí bende u yé udaan wà.

* 2:23 Liike Matie 12:1.

*Yesu gènde' u'tondb piik nin bile
(Matie 10:1-4; Luk 6:12-16)*

¹³ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu don' lijuəl bo, ki yin' u yíe binib bà nnɔ. Bi baa' u'saan, ¹⁴ nɛ u gènde' binib piik nin bile bɛ ní li tuu ki te u'saan, nɛ ki yin' bɛ u'tondb. U gènde' bɛ wɔ ní li sɔnh bɛ bi tí tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nɛ, ¹⁵ kí li ηmɔbe mituəm ki ηuɔh isɛnpol binib saan. ¹⁶ U gènde' binib piik nin bile bà nnɔ ya yel sɔ: Simɔn, u baan' wɔ Pier ¹⁷ nin Sebede ya bijieɓ Saak nin u'ninje San, u baan' bɛ Bowanɛrgɛs, ni'tingi si: «itɛtien ya nib» ¹⁸ nin Andre nin Filip nin Batelemi nin Matie nin Toma nin Alfe ya bije Saak nin Tade nin Simɔn wà ya nun mɔn u'du ya gber bo ¹⁹ nin Sudas Iskariyɔt wà lá li kuɔre wɔ nnɔ.

*Biba ye Yesu ηmɔbe Bɛlsebul ya tuəm nɛ
(Matie 12:22-32; Luk 11:14-23; 12:10)*

²⁰ *Yesu kun' nɛ linigol tí taan' u'saan haali wɔn nin u'panpaankaab ηa tí ηmɔbe fɛnm bɛ ní ji jier mɔnɔn. ²¹ U'den yaab cii' ní te nnɔ nɛ bi baa' bɛ ní taa wɔ. Kimɛ bi maaleh ki teh u waare' nɛ.

²² Tɔ, Yiko ya wɔnwɔknɔ bà ñɛn' Yerusalem bó ní nnɔ lienh ki teh Bɛlsebul nɛ ηaake wɔ. Wɔn isɛnpol ya cien nɛ dienh wɔ mituəm u ηuɔh isɛnpol binib saan. ²³ Nɛ u yin' bɛ ki pɔn' bɛ mikpɛnjenm ki ye: «*Satan li tien mila kí ηɔre wɔn *Satan? ²⁴ Libɛl liba ya nib bore' tɔb ki kɔnh bi'ηmiɛl ni la, libɛl nnɔ li juore fɛnm nɛ. ²⁵ Iden iba mɔ ya nib bore' tɔb ki kɔnh bi'ηmiɛl ni la, iden nnɔ li juore fɛnm nɛ. ²⁶ Nɛn bo nɛ *Satan liebe' ki kɔnh nin u'ba la, u li gben kí juore fɛnm nɛ.

²⁷ «Uba ηa ní fre kí kɔ ufɛfaa den kí fie u'bont ka ηmɔbe tuəm mà u li kpiɛ kí lɔle wɔ kí yaan. U lɔle' wɔ la, u ya yo nɛ u li fre kí kɔ u'den kí fie u'bont kɛ. ²⁸ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Uwien li fère binib bi'biere kɛ, kí fère bɛ bi suke' wɔ isuk í yɛbe ki kpɛ ma kɛ. ²⁹ Ama, unil suke' *Mifuoñaanm mɛn la, Uwien ηa ní fère wɔ, u'biere li juore u'bo nɛ haali uyo wà ηa ηmɔbe gbenm.» ³⁰ Bi tɔke' wɔ ki ye usɛnpol nɛ ηaake wɔ ma nnɔ, nɛ cère' u len' nnɔ.

*Yesu ya naa nin u'ninjieɓ
(Matie 12:46-50; Luk 8:19-21)*

³¹ Tɔ, *Yesu ya naa nin u'ninjieɓ baa' ní ki lá te saali, nɛ ki sɔn' bɛ ní tí yin wɔ. ³² Linigol kɛ ki guɔn' wɔ, nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «A'naa nin a'ninjieɓ [nin a'ninsieɓ]* te saali ki nuunh ηɛ.» ³³ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ŋmɛ nɛ yé n'naa? Bi lɛ yé n'ninjieɓ-i?» ³⁴ Ki liike' ki bɔn' binib bà kɛ ki guɔn' wɔ nnɔ nɛ ki ye: «Liike mɛn, n'naa nin n'ninjieɓ sɔ. ³⁵ Unil wà kɛ teh Uwien yíe nà la, wɔn nɛ yé n'ninje, ki yé n'ninsɛ, ki yé n'naa.»

4

*Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnjenm
(Matie 13:1-9; Luk 8:4-8)*

¹ *Yesu tí liebe' ki jon' Galile ya ñunciɛnm ya gbaal ki tí wɔknɔ binib Uwien ya gber. Linigociɛnl tí taan' u'saan nɛ u kɔn' ki kɛle' buñerbu ni miñunm bo. Linigol nnɔ kɛ te miñunm ya gbaal. ² Nɛ u wɔknɔ bɛ tibont tù yɛbe mikpɛnjenm ni, ki tɔkeh bɛ ki teh: ³ «Li cengeh mɛn, ukpaal uba nɛ jon' wɔ ní tí plè tibonbuor ya bim. ⁴ U plèh ma nnɔ, miba lu' usɛngbɛ, nɛ inuɔn baa' ki lá jin' mè. ⁵ Mitəm lu' kutɛntieku bo, tɛnbim ηa yɛbe nà saan. Tɛnbim ηa yɛbe ma nnɔ, nɛ mĩ pɛn' tonm. ⁶ Uwien ñɛn' ki tonge', nɛ ki sɛ' mè. Ma ηmɔbe ñaan mɔnmɔnm ma nnɔ, nɛ mĩ waan', ki kpo'. ⁷ Mitəm mɔ lu' kujɛgorku ni. Nɛ kujɛgorku kpére' ki wɔbn' mè nɛ ma lùon'. ⁸ Mitəm mɔ lu' kitinmɔnmɔnk

* **3:32** Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni nin a'ninsieɓ ηa te tu'ni.

bo, ki pɛn', ki kpére', ki lùon'. Miba lùon' pitata, mitəm piluoluob, mitəm mɔ kokobk.»⁹ Nɛ ki tí ye: «Wà ñmɔbe litubl la, wɔ rí cii.»

Bɛ tien' Yesu pɔh binib mikpɛnjɛnm-i?
(*Matie 13:10-17; Luk 8:9-10*)

¹⁰ *Yesu nin u'tondb piik nin bile nin binib bà tuu ki paakeh u'bo nnɔ tí te bi'baba ma nnɔ, nɛ bi niire' wɔ mikpɛnjɛnm nnɔ ya tingi. ¹¹ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Uwien nɛ cère' ninbi bende' u'bel ni ya gbɛbɔlkaar. Binib bà ña te u'bel ni nnɔ wɔn, nĩ yé bɛn bo mikpɛnjɛnm baba nɛ, ¹² ñɔ
 <bɛ rí li likeh ka lenh,
 kí li cengeh ka ciih ni'tingi,
 nnɔ ña nĩ la, bi cii' ni'tingi,
 ki lèbre' bi'tetem la,
 Uwien li fère bɛ bi'biere nɛ.> »

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpɛnjɛnm ya tingi
(*Matie 13:18-23; Luk 8:11-15*)

¹³ *Yesu niire' bɛ ki ye: «Na cii' mikpɛnjɛnm miɛ ya tingi la, ni li tien mila kí cii mà kɛ sien' nnɔ ya tingi? ¹⁴ Mikpɛnjɛnm nnɔ ya tingi sɔ: ukpaal nnɔ te tɛn unil wà tɔkeh binib Uwien ya gbɛr nɛ. ¹⁵ Mibim mà lu' usɛngbɛ nnɔ yé binib bà ciih Uwien ya gbɛr, *Satan bàareh i ya tãan bo ki lá ñɛndeh tù bi'fɛl ni nɛ. ¹⁶ Mibim mà lu' kutɛntiɛku bo nnɔ mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gbɛr, ki teknh tù tontonm nin uyɛnsɔnge, ¹⁷ ama ka cèreh tù kpaakeh ñaan bi'fɛl ni nɛ, nɛ ta wuɔkreh bi'ni mɔ. Liwɔbl bii ijɛnd tu' bɛ tu'bo la, bi pɔk kí wie Uwien ya sɛn nɛ. ¹⁸ Mibim mà lu' kujɛgorku ni nnɔ mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gbɛr, ¹⁹ nɛ uɛndun wuu ya gbɛr nin lifaal ya yɛnmaale yà lɛreh binib nnɔ nin tibont kɛ ya yɛnmaale kɔh bi'fɛl ni, ki wɔbndeh tù, ki cèreh ta rí fre kí sɔn tuonl. ²⁰ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnɔ mɔ yé binib bà ciih tigbɛr nnɔ, ki teknh tù, ki te tɛn mibim mà lùonh nɛ. Miba lùonh pitata, mitəm piluoluob, mitəm mɔ kokobk.»

Lifrl ya kpɛnjɛnm
(*Luk 8:16-18*)

²¹ Nɛ *Yesu tí tɔke' bɛ ki ye: «Unil sɛ' lifrl la, u li taa kusɛnku kí cubn li bo-oo? Bii u li taa lè kí sien igado ya tingi-ii? Wa rí taa lè kí tuɔn likpɛnkpɛnl bo ka-aa? ²² Kimɛ niba ña te ki buɔ ñɔ ba lá li lɛ nɛ, niba mɔ ña rí juore kí li buɔ ñɔ ka lá li ñɛ upaan bo. ²³ Wà ñmɔbe litubl la, wɔ rí cii.»
²⁴ U tí tɔke' bɛ ki ye: «Liike mɛn ni'yul bo nin ni ciih tigbɛr tà nɔ. Ni taah nà ki bikreh tibont ki dienh binitɔb nnɔ Uwien mɔ li taa nɛn nɛ kí biike kí de nɛ. U li biike kí gèbre nnɔ mɔnɔn kí de nɛ. ²⁵ Kimɛ wà ñmɔbe la, bi li de wɔ kí pukn nɛ. Wà ña ñmɔbe la, bi li tonde kí fie u ñmɔbe nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ.»

Kitink cèreh tibonbuor pɛh ma bo ya kpɛnjɛnm

²⁶ Yesu tí len' ki ye: «Uwien ya bel naan tibonbuor ya bim mà uje uba bule' mè u'kpàabu ni nɛ. ²⁷ U gɔh-ɔɔ, u likeh ñɔnku nin wien ni-ii, mibim nnɔ pɛh nɛ ki kpɛnh, wa bɛn mĩ teh ma bo. ²⁸ Kitink nɛ cèreh mĩ pɛh, ki cinh ki kpɛnh, kí tí pobe kí maa, kí tien ijifen, kí fɔre nin mibim. ²⁹ Nĩ lá ben' ki kpaan' micem la, nɛ wɔ rí taa puoko kí jo kí tí ce.»

Mibim mà ñilke ya kpɛnjɛnm
(*Matie 13:31-32, 34; Luk 13:18-19*)

³⁰ *Yesu tí len' ki ye: «Ti li taa ba kí nɛnge Uwien ya bel-i? Ti li taa mile kpɛnjɛnm ba kí nɛnge lè? ³¹ Lĩ naan mibim mà bi yih mè mutaar nnɔ nɛ. Mɛn nɛ yé mibim mà ñilke tikpinsir kɛ ya bim ni kitink bo. ³² Ama bi bule' mè la,

mí li pé kí kpéere kí gèbre kpinsiiku ké kpinsiiku, kí tien isigben yà gbenge. Inuon li fre kí tere isigben nnó ya sange ni kí li kó mánón.»

³³*Yesu taah mikpenjenm ma sò ya bol mí yébe kí tókeh binib Uwien ya gbèr, bi li fre kí cii ma bo. ³⁴Wa tókeh bé tuba ka pón' bé kpenjenm. Ama wón nin u'panpaankaab lá te bi'baba la, né u tókeh bé mikpenjenm nnó ké ya tingi.

Yesu cèrè' kutafaaku ñmile'

(Matie 8:23-27; Luk 8:22-25)

³⁵Ni'daali ya taajuaku, uwien benh wù ní kó ma nnó, né Yesu tóke' u'panpaankaab kí ye: «Cèrè mèn tí puore kí jo miñunciem ya gbaatòl bó.» ³⁶U cèbe' linigol nnó, né u'panpaankaab kón' u'saan buñerbu ni kí tuke' wó kí bure'. Inertò mólà pé bi'bo. ³⁷Bi joh ma nnó né kutafaabiiku kuba fii', kí cèreh inungbegbel fih kí yildeh buñerbu nnó bo, né miñunm kuonh bu'ni haali bù tí benh bù ní gbe. ³⁸Nin nèn ké ñó *Yesu wón dó buñerbu ni né puoli bó kí gòh kí kuu liyukukul. Né bi baa' kí lá finde' wó kí tóke' wó kí ye: «Cenbaa, tí benh tí luò, né ña tange-ee?» ³⁹Nèn saan né u finde', kí tien' kutafaaku nnó bo, né kí tóke' miñunm nnó kí ye: «Duon suoo.» Né kutafaaku go, ni'ké ñmile' cim. ⁴⁰Né u niire' bé kí ye: «Bé tien' ni sèn' bujéwaanbu nò nnó? Na laan bié kí ñmòbe tekjim né-éé?» ⁴¹Bujéwaanbu cuo' bé kí gbien' né bi niireh tób kí teh: «U cinbe kí yé bé ya nitunbu sò, kutafaaku nin miñunm ké tí boh wó?»

5

Usenpol ñaake uje uba Yesu ñore' wó

(Matie 8:28-34; Luk 8:26-39)

¹*Yesu nin u'panpaankaab tí baa' miñunciem ya gbaatòl, Gerasa yaab ya tinfem ni. ²U ñeh buñerbu ni uyo wà nnó né uje uba pòk kí ñèn' ikul bó ní kí cendeh wó. Usenpol né là ñaake wó. ³U là kó bi subeh binib tijlulnt tà ni nnó né. Bi lòle' wó tikudòkr mánón la, u cienh tù né. Nèn bo né uba ña jí là li fre kí cuo wó. ⁴Bi là taah mugbiemu nin tikudòkr né kí lùoh wó, né u cienh tikudòkr nnó kí kòh mugbiemu nnó. Uba ña là li fre wó. ⁵U là tuu kí te ikul nnó ni nin igbengben bo né ñonku nin wien ni kí wuureh, kí taah iten kí bungreh u'ba.

⁶U te fónfòkm, kí laa' Yesu, né kí sèn' kí lá gbaan' u'nintuáli, ⁷kí wuure' ufaa bo kí ye: «Yesu, Uwien wà ña ñmòbe Nacentò ya Bijé, min nin sin tu lé né? N gbáanh ñe né, Uwien bo, la jènde nni.» ⁸Yesu tóke' usenpol nnó kí ye wó ní siere uje nnó saan ma nnó né cèrè' u len' nnó. ⁹Nèn saan né *Yesu niire' wó kí ye: «Bi yih ñe ba?» Né u ye: «Tí yébe ma nnó, bi yih nni Ligol né,» ¹⁰kí tùreh kí gbáanh wó kí teh u la ñore bé kí ñèn mitinfem nnó ni.

¹¹Tó, fangambé biba mólà te ni'saan ligbengbenl bo kí yébe ka dindin, bi kpaah bé. ¹²Né isenpol nnó gbáan' *Yesu kí ye wó ní cèbe yè, yè ní jo kí tí kó fangambé bié nò. ¹³U tuo', né ì siere' uje nnó saan, kí tí kón' fangambé nnó. Né fangambé nnó ké sèn' kí tinde' ligbengbenl, kí tí lu' miñunm ni kí luó'. Fangambé nnó là li baa ten itur ile.

¹⁴Bà kpaah fangambé nnó sèn' kí jon' udu ni nin idugbaan kí tí tóke' binib tigber nnó. Bi cii' tù ma nnó, né kí baa' bé ní lá liike nà tien'. ¹⁵Bi baa' *Yesu saan kí laa' uje wà isenpol yà yébe là ñaake wó nnó ya yem jire' u ké kí guo, né bujéwaanbu cuo' bé. ¹⁶Né binib bà là te ni'saan kí laa' *Yesu cèrè' uje nnó faake' ma bo nin nà tien' fangambé nnó tóke' bé ni'ké. ¹⁷Né bi gbáan' *Yesu kí ye wó ní ñe bi'tinfem ni.

¹⁸Né u liébe' kí kón' buñerbu. U liébeh wó ní tí kó buñerbu ma nnó né uje wà isenpol là ñaake wó nnó gbáanh wó kí teh wó ní cèrè wó ní paan u'bo. ¹⁹Né u yíe', kí tóke' wó kí ye: «Liébe kí kun kí tí tóke a'den yaab Yonbdaan muó' ñe

micεckm ki tien' nà kε ki de' ηε nnə.» ²⁰ Nε u bure' ki gèbreh mitinfenm mà bi yih mè Idu Piik nnə ni, ki təkheh binib *Yesu tien' nà kε ki de' wə. Nε nǐ cuo' bi'kε miyək m cεen.

Yesu cère' upii uba faake', ki mεkre' kibupiik kiba mə

(Matie 9:18-26; Luk 8:40-56)

²¹ *Yesu liebe' ki puore' miñunciem ya gbaatəl nin buñerbu nε linigocienl taan' u'saan miñunm nnə ya gbaal. ²² Nεn saan nε *Sufmbε ya taanl ya duku ya cien uba baa', bi yih wə Yayirus. U laa' *Yesu ma nnə, nε ki gbaan' u'nintuəli, ²³ ki gbáan' wə cεen ki ye: «N'bisε benh wə rí kpo nε. N gbáanh ηε nε, den kí taa a'nuə kí paan u'bo wə rí faake kí li fuobe.» ²⁴ Nε *Yesu paan' u'bo ki bure', linigocienl pε u'bo ki pεbeh wə ikεle kε.

²⁵ Tə, upii uba mə là te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. ²⁶ U là jon' dəktimebε ligol saan, ki laa' ijend kε ya bol bi'nuə ni, ki ñende' u'like kε ki tǐ gben' na tungreh, ama u'wien nnə kpireh ki joh nε. ²⁷⁻²⁸ U cii' bi lienh *Yesu bó, nε u maale' u'yenm ni ki ye: «N mε' u'wengolkaar mənən la, n li faake nε.» Nε ki pε *Yesu bo linigol nnə ni, ki tǐ mε' u'wengolkaar. ²⁹ U'fer nnə pək ki gben' i ya tǎan bo, nε u bende' u'gben ni ki ye u'wien nnə gben'-a! ³⁰ U ya yo nε *Yesu mə pək ki bende' ki ye mituəm miba ñen' u'ni, nε ki jibebe' linigol nnə ni ki niire' ki ye: «ηmε mε' n'wengolkaar-i?» ³¹ Nε u'panpaankaab təkε' wə ki ye: «A laa' linigol liε pεbeh ηε ikεle kε ma bo nε a niireh ki teh ηmε mε' ηε-εε?» ³² Nε u jibebeh ki likeh ni'kε saan wə rí lε udaan wə mε' wə. ³³ Upii nnə ben nibonn nà tien' wə ma nnə, nε bujεwaanbu cuo' wə u'gbenent ηəh. Nε u baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuəli, ki təkε' wə tigbemənt kε. ³⁴ Nε *Yesu təkε' wə ki ye: «N'bisε, a'tekjim nε ηmien' ηε. Li joh nin uyenduən. A'wien nnə gben' nínə.»

³⁵ *Yesu laan te ki lienh, nε binib biba ñen' Yayirus donbó ki lá tuobe' bε usen ni nε ki təkε' Yayirus ki ye: «A'bisε kpo'-a! La ji rí li ηməbe Cenbaa yenñaabe.» ³⁶ *Yesu cii' bi len' ma bo. Nin nen kε u təkε' wə ki ye: «La fenge, teke nni kí ji baba.» ³⁷ Nε ka cère' binib kε paan' u'bo, u cère' Pier nin Saak nin Saak ya ninjε San baba nε paan' u'bo. ³⁸ Bi tǐ baa' Yayirus den nε ki cii' kuwaaku bó. Binib te ni'saan ki yebe, ki muəh ki kpǐendeh cεen. ³⁹ *Yesu kən' iden nnə ni nε ki niire' bε ki ye: «Bε tien' ni muəh ki ηməbe kuwaaku nə nnə? Kibuk nnə ηa kpo', kí gəh nε.»

⁴⁰ U len' nnə ma nnə, nε bi leh wə. Nεn saan nε u ηərə' bi'kε ki ñen' saali, nε ki taa' kibuk nnə ya naa nin ki'baa nin u'panpaankaab bita nnə ki kən' kí te kuduku kùa ni nnə, ⁴¹ nε ki cuo' ki'nuə, ki təkε' kè bi'lenm ni ki ye: «Talita kumi,» ni'tingi si: «Kibupiike, n təkheh ηε nε fii!»

⁴² Nε kí fii' ki sere' i ya tǎan bo, ki cuonh. Bi laa' nnə ma nnə, nε nǐ cuo' bi'kε miyək m ki tǐ kende'. Kí là yé ibin piik nin ile ya bupiik nε. ⁴³ Nε *Yesu kpεkpe' bi'bo, ki ye bi la təkε nil, nε ki ye bε rí de kè tijier kè rí ji.

6

Nasarət ya nib ηa teke' Yesu ki jin'

(Matie 13:53-58; Luk 4:16-30)

¹ *Yesu siere' ni'saan ki liebe' u'du ni nε u'panpaankaab paan' u'bo. ² *Saba ya daali nε u kən' bi'taanl ya duku ni, ki wəknh binib Uwien ya gber. Nǐ cuo' linigol là cenge u'bó nnə miyək m cεen, nε bi niireh təb ki teh: «U laa' nen kε lε saan-i? U laa' la miε ya yenfuom-i? U teh miyək m ya bont tǎ nə, u teh mila ki teh tǔ? ³ Kanpinta ηa ñí-ii? Mari ya bijε ηa ñí-ii? Saak nin Yose nin Sud nin Simən ya ninjε ηa ñí-ii? U'ninsieb ηa te niε saan-ii?» Nnə nε bi'yenm ηa ηmaake' u'bo nε ba teke' u'gber. ⁴ Nε u təkε' bε ki ye: «*Uwien ya ñəbonsəknl kε ñəbonsəknl ya du ni yaab nin u'densen yaab nin u'dencenl yaab baba nε ηa

boh wɔ.» ⁵ U taa' u'nuɔ ki paan' biwiɛnb biba bo nɛ bi faake' baba ŋa nɪ la, wa ji fre ki tien' yɔkm ya bontɔnn ni'saan. ⁶ Ba teke' wɔ ki jin' ma nnɔ nɛ nɪ cuo' wɔ miyɔkm cɛɛn.

*Yesu sɔn' u'panpaankaab piik nin bile
(Matie 10:5-15; Luk 9:1-6)*

U siere' ni'saan nɛ ki cuonh itengbaan ni ki wɔknh binib tigbɛmɔnmɔnt. ⁷ U yin' u'panpaankaab piik nin bile nɛ ki sɔn' bɛ bilele, ki de' bɛ mituɔm bɛ rɪ li ŋuɔh isɛnpol binib saan. ⁸ Nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni joh la, ni la tuke jier, ki la tuke kɔl, ki la cɔn like, ki la tuke niba nin nitɔnn, nɪ li tuke ugbiɛn baba, ⁹ kɪ cɛke itacaan, ki la tuke lier ile mɔ. ¹⁰ Ni tɪ baa' nà kɛ saan bi teke' nɛ iden yà ni la, ni la lèbre den kɪ tɪ baa' lidaali là ni li siere ni'saan. ¹¹ Nà saan ya nib ŋa teke' nɛ ki yɪe' ni'gber la, nɪ siere nè kɪ kpakpaare ni'taan ya tɛngunku* kɪ wiɛ nɛ. Nɛn nɛ li yé ni'saan ya nib bo kudɪɛku.»

¹² Nɛ u'panpaankaab bure' ki tɪ kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt ki teh: «Lèbre mɛn ni'tetem.» ¹³ Nɛ ki ŋuɔh isɛnpol i yɛbe binib saan ki taah mikpɔm ki faanh biwiɛnb bi yɛbe, nɛ bi faakreh.

*San wà siih binib Uwien ya ñunm ya kuum
(Matie 14:1-12; Luk 9:7-9)*

¹⁴ Tɔ, *Yesu ya yel kpiɛnh ni'kɛ saan haali ubɛr Herod mɔnɔn tɪ cii', kimɛ bi lienh *Yesu bo ki teh San wà là siih binib Uwien ya ñunm nnɔ nɛ mɛkre' bitɛnkpiib ni. Nɛn nɛ cɛrɛ' u ŋmɔbe mituɔm ki teh miyɔkm ya bont. ¹⁵ Bitɔb lienh ki teh u yé Eli nɛ. Bitɔb mɔ teh u yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl tɛn biñɔbonsɔkntɔb bà là te uyo bo nnɔ nɛ. ¹⁶ Herod cii' *Yesu ya gber ma nnɔ nɛ ki ye: «N là cɛrɛ' bi tɔkre' San wà ya yul nnɔ wɔn nɛ mɛkre' bitɛnkpiib ni.»

¹⁷ Nà cɛrɛ' Herod len' nnɔ si: wɔn nin u'yul nɛ là cɛrɛ' u'sojambɛ cuo' San ki lòle' wɔ tikudɔkr ki pekɪn', u'po Herodiyad bo. Kimɛ Herodiyad là yé Herod ya ninjɛ Filip ya po nɛ, nɛ u taa' wɔ ki kuɔn'. ¹⁸ Tɔ, San tɔke' Herod ki ye wa ŋmɔbe sɛn wɔ rɪ taa u'ninjɛ ya po. ¹⁹ Nɛn bo nɛ Herodiyad là nɛn San ki yíe wɔ rɪ ku wɔ, ka rɪ fre, ²⁰ kimɛ Herod là boh San nɛ, ki bɛn ki ye u yé unimɔn nɛ, ki yé Uwien ya nil, nɛ ka sɛ u'bo. Herod là cengeh San ya gber la, wa ji tɪ bɛn u maaleh ki teh bà, ama u nɪn yíe wɔ rɪ li tuu ki cengeh u'bó nɛ.

²¹ Ama lidaali liba Herodiyad laa' u li dule nà bo. Herod maa' uwien wà nnɔ gɔbre' ki baa', nɛ u tien' tijier tù yɛbe, ki yin' binikpɛkpiɛkb nin u'sojaciɛnb nin Galile ya tinfɛnm ya ciɛnb bɛ rɪ baa kɪ lá ji. ²² Bi te ki jinh ma nnɔ nɛ Herodiyad ya bisɛ baa' ki lá ŋɔn' kiciɛk bi'kɛ ya nun bó. Ubɛr Herod nin bà kɛ jinh u'saan tijier nnɔ ya yɛnm sɔnge' u'bo. Nɛ u tɔke' ujɛfaan nnɔ ki ye: «Miɛ nni a yíe nà, rɪ de ŋɛ.» ²³ Nɛ ki pole' ki ye: «A miɛ' nni nà kɛ la, n li de ŋɛ nè nɛ; haali nɪ yé n'bel ya gbiirm bolm mile mɔnɔn la, n li tuo.»

²⁴ Nɛ ujɛfaan nnɔ ñɛn' ki tɪ niire' u'naa ki ye: «N'naa, n li tɔke wɔ kɪ ye wɔ rɪ de nni ba?» Nɛ u tɔke' u'bisɛ ki ye: «Tɔke kɪ ye a yíe San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya yul nɛ.»

²⁵ Nɛ u pɔk ki liɛbe' ki kɔn' i ya tɔan bo ubɛr Herod saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «N yíe itaan yiɛ bo á tɔkre San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya yul nɛ kɪ kpɪɛn kikɛnsɛnk ni kɪ de nni.» ²⁶ U len' nnɔ ma nnɔ, nɛ nɪ saa' ubɛr Herod ya yɛnm ki gbien'. Ama u pole' bicɛnb ya nun bó ma nnɔ nɛn nɛ cɛrɛ' wa yɪe'. ²⁷ Nɛn saan nɛ u sɔn' soja uba i ya tɔan bo wɔ rɪ jo kɪ tɪ gɛ kɪ tɔkre San ya yul nɪ. Nɛ soja nnɔ jon' lipɛkl ni ki tɪ cuo' San ki tɔkre' liyul, ²⁸ ki kpɪɛn' kikɛnsɛnk

* **6:11** Sufmɛ bo kɪ kpakpaare itaan ya tɛngunku ya tingi si: nà kɛ ji tu unil la, nɪ yé u'yaar nɛ, na ji yé uba yaar.

ni, ki lá de' ujefaan nnə. Ne u'mə taa' ki tí de' u'naa. ²⁹ San ya panpaankaab cii' ní te nnə, ne ki baa' ki lá yuure' u'gbenent, ki tí sube'.

Yesu jin' linigocienl liba

(Matie 14:13-21; Luk 9:10-17; San 6:1-14)

³⁰ Tə, *Yesu ya tondb liebe' ki taan' u'saan, ne ki təkə' wə bi tien' ná ke nin bi wəkn' binib ná ke. ³¹ Binib mə te ni'saan ki yebe, biba joh, bitəb liebeh. Nen bo ne wən nin u'panpaankaab ɲa laa' fənm mənən be rí ji jier. Ne u təkə' be ki ye: «Cère mən tí bure nib ɲa te ná saan kí tí rí li te tí'ba kí fuore waamu.» ³² Nen saan ne bi kən' buñerbu ki bure' bi'baba nib ɲa te ná bó.

³³ Ama binib laa' bi cubn' ná bó, bà yebe bende' be ne ki ñen' idu ke ni, ki sen' ki kpie' ki baa' ni'saan nin be. ³⁴ *Yesu baa' ki ñen' buñerbu ni uyo wə nnə ne ki laa' linigocienl liba. Ne ki muə' be micεckm cεen, kimε bi te ten ipe yà ɲa ɲməbe wə kpaah yè ne. Nen bo ne u cin' ki təkəh be tigber tū yebe. ³⁵ Uwien benh wù rí kə ma nnə ne u'panpaankaab baa' ki lá təkə' wə ki ye: «Ti te ñen ɲa te ná saan ne, ne uwien mə benh wù rí kə ma nə, ³⁶ cère binib biε nə rí jo mudufifirmu nin itengbaan yà kəkuə niε saan nə ni kí tí de niba kí ji.» ³⁷ Ne u təkə' be ki ye: «Ninbi bugben de be mən be rí ji.» Ne bi niire' wə ki ye: «A yíe tí ñen iwentun kobiile ya tuonl ya paaku ne kí de kponə kí lá de be, be rí ɲmən-ii?» ³⁸ Ne u niire' be ki ye: «Ni ɲməbe kponə unε? Jo mən kí liike.» Ne bi bure' ki tí liike', ki liebe' ní ki lá təkə' wə ki ye: «Ti ɲməbe kponə unun nin ijen ile ne.»

³⁹ Ne u təkə' u'panpaankaab ki ye be rí cère binib nnə ke rí kèle timəsəngt bo icεk icεk. ⁴⁰ Ne bi kəkèle' icεk icεk binib piɲunɲun nin binib kokobk. ⁴¹ Nen saan ne u yuure' kponə unun nin ijen ile nnə, ki yaare' ki liike' paaki, ne ki faare' Uwien, ki kəkuə', ki taa' ki de' u'panpaankaab be rí gbiire binib nnə ke. Bi gbiire' ijen ile nnə mə ki tí taa' ki de' bi'ke. ⁴² Bi'ke ɲmən' ki gbo', ⁴³ ne bi tantaan' kponəjenjent nin tijenjenjent tà sien' nnə, ki gbien' ikpencub piik nin ile. ⁴⁴ Binib bà jin' tijier nnə bijeb là te itur inun ne.

Yesu cuonh miñunm bo

(Matie 14:22-33; San 6:15-21)

⁴⁵ I ya tən bo ne *Yesu wəbn' u'panpaankaab ki ye be rí liebe kí kə buñerbu nnə kí liere wə usen kí puore miñunciem ya gbaatəl kí jo Betsayida ya du ni ɲə wən bugben rí cəbe linigol nnə lè rí kun. ⁴⁶ U cəbe' linigol nnə ma nnə ne ki don' lijuəl bo wə rí tí kàare.

⁴⁷ U'panpaankaab joh ma nnə ní tí biire' ki laa' buñerbu nnə te miñunm ya siik ni ne; ne *Yesu te liwəl bo u'baba. ⁴⁸ U laa' kutafaaku tobreh be, ní faa bi'bo ki gbien' ba ji li fre kí kùre. Ukuojemuəyo ne u cuonh miñunm bo ki joh bi'saan ki tí nekn' be ki benh wə rí gèbre. ⁴⁹⁻⁵⁰ Bi laa' unil cuonh miñunm bo ma nnə bi maaleh ki teh ní yé ufenfend ne. Bujəwaanbu cuo' be ki gbien' ne bi wuure'.

Ne u təkə' be i ya tən bo ki ye: «Cuo mən ni'ba, Min *Yesu ne, la sen mən jəwaanbu.» ⁵¹ Ne ki kən' bi'saan buñerbu ni. U kən' buñerbu ni ne kutafaaku nnə go. Ne ní beke' be cεen. ⁵² Bi'yenm là libe' ma nnə ne cère' ba bende' u taa' kponə ki tien' miyək m ya bonn ná nnə ya tingi.

Yesu cère' biwiεnb faake' Genesaret ya tinfenm ni

(Matie 14:34-36)

⁵³ Yesu nin u'panpaankaab tí baa' miñunciem ya gbaatəl, Genesaret ya tinfenm ni, ki ñen' buñerbu ni, ne ki lòle' bù. ⁵⁴ Bi ñen' buñerbu ni uyo nnə ne binib bende' *Yesu i ya tən bo. ⁵⁵ Ne ki tiinh ki joh mitinfenm nnə ni ní'ke saan, ki tukeh biwiεnb inagen bo. Bi cii' u te ná saan la, ne bi taah be ki joh u'saan. ⁵⁶ U jon' iducencien ni bii itengbaan ni la, bi taah biwiεnb ne ki lá

siendeh binib taakeh nà saan, ki gbáanh wə ki teh wə n cère biwienb n me u'lierku ya nɔgben baba. Bà ke me' u'lierku ya nɔgben nnə ke faake' nɛ.

7

Yesu nin Sufmbɛ ya yaajɛbok ya gɛr

(Matie 15:1-9)

¹ *Farisienmbɛ nin *Yiko ya wənwəknb biba nɛn' Yerusalem bó, ki baa' ki lá taan' *Yesu saan. ² Bi laa' *Yesu ya panpaankaab biba jinh inɔbɔnjɔkn, ni'tingi si: ba nire' ki paan' iyaajɛbok ye ma bo. ³ Tɔ, *Farisienmbɛ nin Suftɔb ke pɛ bi'yaajɛbok bo nɛ. Ba nire' ki paan' bi'yaajɛbok ye ma bo la, ba n' ji jier. ⁴ Nɛ bi nɛn' kidaak ki baa' ka sɔkre' bi'ba ki paan' bi'yaajɛbok ye ma bo la, ba n' ji jier. Bi liebe' ki nɔmɔbe iyaajɛboktɔ mɔ i yɛbe: tɛn tiñunñuwent nin icùɔn nin tikur ya sɛn ya cɛndm.

⁵ Nɛ *Farisienmbɛ nin *Yiko ya wənwəknb nnə niire' *Yesu ki ye: «Bɛ tien' a'panpaankaab nɔ pɛ ti'yaajɛbok ye ma bo?» ⁶ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Ninbi iñuɔn ilele ya nibɛ, Uwien ya nɔbonsɔknl Esayi là len' ni'gɛr ma nnə, u là nɔmɔbe imɔn nɛ. U là len' ki ye Uwien ye:

«Binib biɛ pèkeh nni buñɔbu ni nɛ,
bi'yɛnm nɔ nɛke n'saan.

⁷ Bi pukeh nni fɛnm nɛ,
ki wəknh binib iyaajɛbok baba.»

⁸ Nɛ *Yesu tí tɔke' bɛ ki ye: «Ni wiɛnh *Uwien ya wɔbl, nɛ ki boh iyaajɛbok.»
» ⁹ Nɛ ki tí tɔke' bɛ ki ye: «Ninbi ya bùol, kí wiɛ *Uwien ya wɔbl, kí paan ni'yaajɛbok bo nɔ faa-a!» ¹⁰ Kimɛ Moyis là len' ki ye: «Li boh a'naa nin a'baa», ki tí len' ki ye: «Unil tɔke' u'naa bii u'baa liñɔbonbil la, bɛ n' ku wɔ.» ¹¹ Ama ninbi wəknh binib ki cèreh bi lienh ki teh bi bi li de bi'naambɛ nin bi'baambɛ nà nnə, ji yé «kɔrban nɛ» ba ji li fre kí de bɛ nɛ. Kɔrban ya tingi si: nì yé Uwien yaann nɛ. ¹² Nɛn bo, ninbi nɛ cèreh ba toreh bi'naambɛ nin bi'baambɛ. ¹³ Nnə nɛ ni taah ni'yaajɛbok ki lèbeh Uwien ya gɛr, ki tɔkeh yè ni'tɔb ki nɛbreh, ki teh tibontɔr tɛn tuu nɔ tù yɛbe.»

Tibont tà kuɔndeh unil tijɔknt

(Matie 15:10-20)

¹⁴ Yesu tí yin' linigol nnə, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Ni'ke n' li cengeh n'bó nɔ kí cii n li tɔke nɛ tigbɛr tà nɔ ya tingi. ¹⁵ Tibont tà kɔh unil ya nɔbu ni nɔ n' fre kí kuɔn wɔ jɔknt. Tà nɛh u'fèl ni nnə, tun nɛ kuɔndeh wɔ tijɔknt. ¹⁶ [Wà nɔmɔbe litubl la, wɔ n' cii.]»*

¹⁷ U siere' ki dàan' linigol nnə ki tí kɔn' iden iba ni. U ya yo nɛ u'panpaankaab niire' wɔ mikpɛnjɛnm nnə ya tingi. ¹⁸ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ni'mɔ nɔ laan biɛ ki bɛn tibont ya tingi nɛ-ɛɛ? Na bɛn ki ye tibont tà kɔh unil ya nɔbu ni nɔ n' fre kí kuɔn wɔ jɔknt-ii? ¹⁹ Kimɛ ta kɔh u'fèl ni, tù kɔh u'puoku ni nɛ, nɛ u joh kunincɛnku ki nɛndeh tù.» *Yesu len' nnə ma nnə, u wuɔn' ki ye jier tuba nɔ kù nɛ.

²⁰ U tí ye: «Tibont tà nɛh unil ya fèl ni nnə, tun nɛ kuɔndeh wɔ tijɔknt. ²¹ Kimɛ tibonbiert nɛh unil ya fèl ni nɛ. Tun si: iyenmaalbiere nin lisɔnsɔndl nin bunasubu nin linikul ²² nin linaɔmaal nin ununfɔke nin mibiɛrm nin milerkjim nin fɛnfɛnm nin mituom nin isuk nin tigbengt nin mijɔrtetem. ²³ Tibonbiert tuu ke nɛh unil ya fèl ni nɛ, ki kuɔndeh wɔ tijɔknt.»

Upii uba teke' Yesu ki jin', ka yé Suf

(Matie 15:21-28)

* **7:16** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnə ya tuba ni migbiirm 16 nɔ te tu'ni.

24 *Yesu siere' ni'saan, ne ki jon' Tir ya tinfenm ni. U kɔn' iden iba ni, ka yie uba n' bende k' ye u te ni'saan ama wa fre' ki bole' u'ba. 25 Tɔ, upii uba lɔ te mitinfenm nnɔ ni usenpol njaake u'bisɛ. U cii' *Yesu bɔ, ne ki baa' i ya tɔan bo ki lɔ gbaan' u'nintuɔli. 26 Upii nnɔ nja yɛ Suf, bi maa' wɔ Siri ya tinfenm ya kele wɔ bi wu Fenisi nnɔ ni nɛ. U gbɔan' *Yesu ki ye wɔ n' nɔre usenpol wɔ njaake u'bisɛ nnɔ. 27 Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Cɛre mubumu n' ji k' gbo k' yaan, kime na mɔn bɛ n' taa mubumu ya jier k' wɛ isengbele.» 28 Nɛ upii nnɔ ye: «Yonbdaan, n' yɛ imɔn nɛ, ama isengbele jinh mubumu ya jiejɔyɔl yɔ luh tingi ni nnɔ nɛ.» 29 Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A'nɔbonmɔnmɔnl liɛ bo, li jo, usenpol nnɔ dɔan' a'buk nɔ.»

30 U liebe' ki kun', ki t' baa' ki laa' usenpol nnɔ mɔnbe ki dɔan' u'buk nɔ, k' dɔ kuduku ni.

Yesu cɛre' ugbaanlɛntɛb uba faake'

31 *Yesu t' siere' Tir ya tinfenm ni, ki nɛn' Sidɔn ya du ni, ki jon' Galile ya nunciɛnm ya kele wɔ te mitinfenm mɔ bi yih mɛ Idu Piik nnɔ bɔ. 32 Tɔ, binib biba tuke' ugbaanlɛntɛb uba ki baa' u'saan, ki gbɔan' wɔ ki ye wɔ n' taa u'nuɔ k' paan u'bo. 33 Nɛ *Yesu taa' wɔ ki nɛn' linigol nnɔ ni, ki jon' ugbɛ, ki taa' u'nɔbii ki tuun' ugbaan nnɔ ya tub ni, ki sii' tiñinsɛnt ki mɛ u'lɛnl, 34 ki yaare' ki liike' paaki, ki fuore' ki jiiin', nɛ ki ye «Efata,» ni'tingi si: «Ñere.»

35 Nɛ u'tub ñere' i ya tɔan bo, u'lɛnl mɔ tɛbre', nɛ u cin' ki lienh mɔnmɔnm. 36 Nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke uba. Nin u kpɛkpɛ' bi'bo ma ke nnɔ, bi tɔreh ki kpaandeh tɔ nɛ. 37 N' cuo' binib miyɔkm ki t' kɛnde' nɛ bi lienh ki teh: «U teh nɔ ke nnɔ mɔn nɛ, haali ki t' cɛreh igbaan mɔnɔn ciih, ki cɛreh bilɛntɛb mɔ lienh.»

8

Yesu t' jin' linigociɛnl liba (Matie 15:32-39)

1 I ya dɛn nɛ, linigociɛnl liba t' taan' *Yesu saan. Ba nɔmɔbe niba bɛ n' ji, nɛ u yin' u'panpaankaab ki tɔke' bɛ ki ye: 2 «Linigol liɛ nɔ nɔmɔbe nni micɛɛkm cɛɛn nɛ. Bi te n'saan ma wienta sɔ. Ba ji nɔmɔbe niba bɛ n' ji. 3 Biba nɛn' n' fɔnfɔkm nɛ. N cɛbe' bɛ bi kunh ka jin' niba la, bi li t' dɔre usɛn ni.» 4 Nɛ u'panpaankaab jiiin' wɔ ki ye: «Ti te nɛn nja te nɔ saan nɛ. Nɔmɛ li fre k' lɛ tijier niɛ saan k' de binib biɛ ke bɛ n' ji k' gbo?» 5 Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ni nɔmɔbe kpɔnɔ unɛ?» Nɛ bi ye: «Ulole.» 6 Nɛ u tɔke' linigol nnɔ ki ye lɛ n' kɛle tingi ni, nɛ ki yuure' kpɔnɔ ulole nnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ' ki taa' ki de' u'panpaankaab, bɛ n' gbiire linigol nnɔ. Nɛ bi taa' ki gbiire' bɛ. 7 Bi nɔmɔbe mujenwawaamu muba mɔ. Nɛ u yuure' mu'mɔ, ki faare' Uwien, nɛ ki ye bɛ n' taa mu'mɔ k' gbiire linigol nnɔ. 8 Bi'ke nɔmɔn' ki gbo', nɛ bi tantaan' tijenjɛnt tɔ sɛn' nnɔ, ki gbien' ikɛndɛn ilole. 9 Binib nnɔ lɔ li baa tɛn itur inan. Nɛn saan nɛ u cɛbe' bɛ, 10 nɛ wɔn nin u'panpaankaab kɔn' buñerbu i ya tɔan bo ki bure' Dalmanuta ya tinfenm bɔ.

Bi yie Yesu n' tien miyɔkm ya bonn (Matie 16:1-4)

11 *Farisiɛnmbɛ baa' ki lɔ cin' ki niɛh nin *Yesu miniɛm. Bi yie bɛ n' biike wɔ nɛ ki tɔke' wɔ ki ye wɔ n' tien miyɔkm ya bonn nɔ li wuɔn k' ye u'tuɔm nɛn' Uwien saan nɛ. 12 *Yesu fuore' ki jiiin', nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Bɛ tien' fɛnfɛnnɔ ya nib biɛ nuunh bɛ n' lɛ miyɔkm ya bonn-i? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ba n' lɛ yɔkm ya bonn niba.» 13 Nɛ ki siere' bi'saan ki liebe' ki kɔn' buñerbu ki joh wɔ n' t' puore miñunciɛnm.

*Yesu lienh Farisienmbɛ nin Herod ya kpɔnɔ ya n̄ake bó
(Matie 16:5-12)*

¹⁴Tɔ, Yesu ya panpaankaab là sunde' ka tuke' kpɔnɔ. Kpɔnɔ uba kpein nɛ là te bi'saan buñɛrbu ni. ¹⁵*Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye: «Li bɛn mɛn *Farisienmbɛ nin Herod ya kpɔnɔ ya n̄ake bó.» ¹⁶Nɛ bi tɔkeh tɔb ki teh: «Ta tuke' kpɔnɔ ma nnɔ nɛ cɛre u len' nnɔ.»

¹⁷*Yesu bɛnde' bi tɔkeh tɔb ki teh bà, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni tɔkeh tɔb ki teh na tuke' kpɔnɔ? Na laan biɛ ki frɛh ki sekndeh tibont nɛ-ɛɛ? Bii na ciuh tu'tingi nɛ? Ni'yɛnm biɛ ki liibe nɛ-ɛɛ? ¹⁸Ni n̄mɔbe inun, bɛ tien' na lɛnh-i? Ni n̄mɔbe itub, bɛ tien' na ciuh-i? Na tien, ¹⁹n là taa' kpɔnɔ uɲun ki kɔkuɔ', ki gbiire' binib itur inun ma nnɔ, ni là tantaan' nà s̄ien' nnɔ ki gbien' ikpɛncub ubien wà nɛ-ɛɛ?» Nɛ bi ye: «Piik nin ile.» ²⁰Nɛ u liebe' ki niire' bɛ ki ye: «Na tien n là taa' kpɔnɔ ulole ki kɔkuɔ', ki gbiire' binib itur inan ma nnɔ, ni là tantaan' tijenjɛnt tà s̄ien' nnɔ ki gbien' ikɛndɛn ubien wà nɛ-ɛɛ?» Nɛ bi ye: «Ilole.» ²¹Nɛ u ye: «Na laan biɛ ki ciuh tibont ya tingi nɛ-ɛɛ?»

Yesu likre' ujuɔn uba Betsayida ya du ni

²²Yesu nin u'panpaankaab t̄i baa' Betsayida ya du ni, nɛ bi tuke' ujuɔn uba ki baa' *Yesu saan, ki gbáan' wɔ ki ye wɔ n̄ taa u'nuɔ kí mɛ wɔ. ²³*Yesu cuo' u'nuɔ, nɛ ki dɛre' wɔ ki n̄ɛn' udu ni, ki sii' tiñinsɛnt, ki sɛkn ujuɔn nnɔ ya nun, ki taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, ki niire' wɔ ki ye: «A lɛnh nibonn-ii?» ²⁴U likre', nɛ ki ye: «N lɛnh binib ama bi naan isiin nɛ ki cuonh.» ²⁵Nɛ *Yesu liebe' ki taa' u'nuɔ ki pi' u'nun bó, u faake' nɛ ki t̄ɔre' ki n̄ɛbe' inunbii ki caan' ki ji lɛnh tibont kɛ mɔnmɔnm. ²⁶Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye wɔ n̄ li kun ki la liebe udu nnɔ ni*.

*Pier len' ki ye Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo
(Matie 16:13-20; Luk 9:18-21)*

²⁷*Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan ki bure' iduwawaale yà te ka fɔke nin Sesare Filip ya tinfɛnm nnɔ bó. Bi joh ma nnɔ nɛ u niire' bɛ ki ye: «Binib lienh ki teh n yé n̄mɛ nɛ?» ²⁸Nɛ bi jiin' wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wà siih binib Uwien ya n̄unm nɛ. Bitɔb lienh ki teh a yé Eli nɛ. Bitɔb mɔ lienh ki teh a yé *Uwien ya n̄ɔbonsɔknɔ ya uba nɛ.» ²⁹Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ninbi n̄in teh n yé n̄mɛ nɛ?» Nɛ Pier jiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ.» ³⁰Nɛn saan nɛ *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke nil u yé udaan wà.

*Yesu len' u'kuum nin u'mɛkrm bó
(Matie 16:21-28; Luk 9:22-27)*

³¹Ni ya puoli bó nɛ Yesu cin' ki tɔkeh u'panpaankaab ki teh: «N̄i kpɛ Unil ya Bijɛ n̄ ji ijɛnd kí gbien nɛ. *Sufmbɛ ya ciɛnb nin bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknɔb li wiɛ u'gbɛr, kí ku wɔ, nɛ wienta daali wɔ n̄ mɛkre bitenkpiib ni.» ³²U tɔke' bɛ tigbɛr nnɔ t̄u wien nɛ. Nɛn saan nɛ Pier taa' wɔ ki jɛnde', ki t̄i kɔn' nin wɔ ki ye u la lienh ki teh nnɔ. ³³Ama *Yesu jiebe' ki liike' u'panpaankɛtɔb nɛ ki tien' Pier bo ki ye: «Paare n'puoli, Satan. Kimɛ a'yɛnmaale n̄a n̄ɛn' Uwien saan, i yé binib yi nɛ.» ³⁴Nɛ ki yin' linigol nin u'panpaankaab ki tɔke' bɛ ki ye: «Unil yíe wɔ n̄ paan n'bo la, u la tɔnge u'ba, wɔ n̄ li yuunh u'dɔpɔnpɔn ki bukeh ki paakeh n'bo. ³⁵Kimɛ wà kɛ yíe wɔ n̄ fie u'miɛl la, wɔn nɛ li kpo kí juore fɛnm. Ama wà kɛ li tuo kí kpo min nin tigbɛmɔnmɔnt tuu bo nnɔ, wɔn nɛ li lɛ limiɛl. ³⁶Unil laa' uɲɛndun wuu ni ya bont kɛ n̄ɔ ki t̄i luɔ' limiɛl la, u laa' bɛ ya kpele nɛ? ³⁷Unil li taa bà kí pè kí teke u'miɛl-i? ³⁸Unil ye min nin n'gbɛr n̄mɔbe wɔ ifɛ fɛnfɛnnɔ ya nib bà n̄a cuube Uwien saan, ki yé bibiɛrdɛnb

* **8:26** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt t̄a nnɔ ya tuba ni n̄i kele' ki ye: «La t̄i tɔke nil tigbɛr nnɔ udu ni nɛ.»

nnɔ saan la, udaan mɔ lá li ηmɔbe nni ife ne uyo wà Unil ya Bijε lá li baa ní nin Uwien ya tondb, wɔ́ n̄ li ηmɔbe u'Baa Uwien ya kpieke nnɔ.»

9

¹ U tí tɔke' bε ki ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, ninbi bà se niε saan nɔ ya biba li le Uwien ya bel we ní nin mituɔm ne kí yaan kí kpo.»

Yesu ya gbɛnɛnt lɛbre'

(Matie 17:1-13; Luk 9:28-36)

² Iwien iluob gɛbre', ne *Yesu taa' Pier nin Saak nin San ki jɛnde' ki tí don' lijɔfɔkrl liba bo bi'baba. U'gbɛnɛnt lɛbre' bi'nun bó, ³ ne u'wɛngolkaar pende' kponkpon, ki windeh tein. Uba ηa te uηɛndun wuu ni kí fre kí tien kukpɛlciɛku kù n̄ li p̄ien nnɔ. ⁴ Ne bi laa' Eli nin Moyis puɔ' u'saan bi tɔkeh tigber. ⁵ Nen saan ne Pier tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, ti te niε saan ma nɔ, n̄ mɔn ne. Cɛre tí pɔ ininbon ita, sin liba, Moyis liba, Eli mɔ liba.» ⁶ Pier ηa bɛn u li len kí ye bà, kimε bujɛwaanbu cuo' wɔn nin bipanpaankɛtɔb nnɔ ki gbien'-a.

⁷ Kutɛwɔlgbɔnku kuba baa' ki pibn' bi'bo, ne bi cii' unieke uba bó kutɛwɔlgbɔnku nnɔ ni u ye: «N'Bijε sɔ nɔ, n yíe wɔ, li cengeh mɛn u'bó.» ⁸ I ya tɔan bo ne bi jiebe' ki liike', ka ji laa' nitɔ, bi laa' *Yesu baba ne se bi'saan.

⁹ Bi jiih lijuɔl nnɔ ya tingi ma nnɔ, ne *Yesu kpɛkpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke uba bi laa' nà nɔ kí tí baa uyo wà Unil ya Bijε li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ. ¹⁰ Ne bi tuo' u ye ma nnɔ, ama ki ji niireh tɔb ki teh u ye wɔ́ n̄ ye ba ne ki ye «kí mɛkre bitɛnkpiib ni?» ¹¹ Ne ki niire' wɔ́ ki ye: «Bε bo ne Yiko ya wɔnwɔknb lienh ki teh Eli li baa ne kí yaan Kristo n̄ baa ní?» ¹² Ne u jiih' bε ki ye: «Eli li mɔnbe kí kpie kí baa kí lá tùɔre tibont kε ne kí yaan. Ama n̄ n̄n tien' mila ki liebe' ki kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye binib li jɛnde Unil ya Bijε kí gbien, kí yuɔn wɔ? ¹³ N tɔkeh ne ne, Eli baa' ní ηɔ. Ne bi tien' wɔ́ bi yíe ma bo. Bi tien' wɔ́ ten n̄ kele' ma u'bo *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ne.»

Yesu ηɔre' usɛnpol kibuk kiba saan

(Matie 17:14-21; Luk 9:37-43)

¹⁴ Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab bita nnɔ tí baa' u'panpaankɛtɔb saan, ne ki laa' linigocienl se ki guɔn' bε. *Yiko ya wɔnwɔknb biba mɔ te, ki niεh nin be miniɛm. ¹⁵ Linigol nnɔ laa' *Yesu i ya tɔan bo ma nnɔ, ne n̄ cuo' bi'ke miyɔkm cɛen. Ne bi sɛn' ki jon' ki tí fuonde' wɔ. ¹⁶ Ne u niire' u'panpaankaab ki ye: «Ninbi nin bɛn niεh bε bo?»

¹⁷ Ne linigol nnɔ ni, uje uba tɔke' wɔ́ ki ye: «Cɛnbaa, n tuke' n'buk ne ki baa' a'saan. Usɛnpol uba ne ηaake kɛ, ki tien' kɛ ulɛntɛb. ¹⁸ U cuo' kɛ nà saan la, u gbɔbreh kɛ ne, ne kuñinsɛnjujuku puubeh ki'ñɔbu bó, kí ηmɔnh iñin, ki'gbɛnɛnt mɔ tɛreh. N gbáan' a'panpaankaab bε n̄ ηɔre usɛnpol nnɔ, ne ba fre'.» ¹⁹ Ne *Yesu tɔke' bε ki ye: «Ninbi fɛnfɛnnɔ ya nibε, na teke' Uwien ki jin'. N li wuɔke ni'saan kí tí kpaan mila ne? N li ηmɔbe sukɛ ni'bo kí tí kpaan mila ne?» Ne ki ye: «Taa mɛn kibuk nnɔ ní.»

²⁰ Ne bi taa' kɛ ki baa' u'saan. Usɛnpol nnɔ laa' *Yesu ma nnɔ ne ki cɛre' ki'gbɛnɛnt ηɔh pepebu, kí lu' ki bindeh, kuñinsɛnjujuku puubeh ki'ñɔbu bó. ²¹ Ne *Yesu niire' ki'baa ki ye: «Nì cin' kɛ ma n̄ wuɔke'-aa?» Ne ki'baa ye: «Nì cin' kɛ haali ki'buwaam ni ne. ²² U sɔbe ki gbɔbreh kɛ umu nin miñunm ni ne, ki nuunh wɔ́ n̄ ku kɛ. A li fre la, á muɔ te micɛcɛkm kí tore tɛ.» ²³ Ne *Yesu ye: «Bε tien' a ye n li fre la? Wà teke' ki jin' ηa n̄ gbɛle niba.» ²⁴ Ne kibuk nnɔ ya baa wuure' i ya tɔan bo ki ye: «N teke' ηε ki jin', tore nni, kimε n'tekjim ne pɔre' nni.»

²⁵ *Yesu laa' linigol nnɔ tiinh ki taakeh ní, ne u tien' usɛnpol nnɔ bo ki ye: «Usɛnpol wà teh binib igbaanlɛntɛb nnɔ n tɔkeh ηε ne, dàan kibuk kiε, ki la ji

ń ηεκn kè lidaali liba.» ²⁶ Usenpol nnɔ wuure', nε ki cère' kibuk nnɔ ya gbenent ηɔh pepebu, nε ki dàan' kè. Kí dɔ ki naan utenkpii, nε binib bà yèbe ye kí kpo'-a! ²⁷ Ama *Yesu cuo' ki'nuɔ ki fin' kè. Nε kí fii' ki sere'.

²⁸ *Yesu kun' ma nnɔ nε u'panpaankaab niire' wɔ bi'baba bo ki ye: «Bε tien' tinbi ηa fre' ki ηɔre' usenpol nnɔ?» ²⁹ Nε u jiin' bε ki ye: «Yie ya senpol ya bol wɔn, ikaare baba ηa ní la, bonn ηa te kí fre kí ηɔre yè.»

*Yesu ti len' u'kuum nin u'mεkrm bó
(Matie 17:22-23; Luk 9:43-45)*

³⁰ Yesu nin u'panpaankaab siere' ni'saan, nε ki cuon' ki càare' Galile ya tinfenm. *Yesu ηa yie uba ní li ben u te nà saan, ³¹ kimε u yie wɔ ní wɔkn u'panpaankaab nε. U tɔke' bε ki ye: «Bi li taa Unil ya Bijε kí ηukn binib, bε ní ku wɔ. Ama wienta daali u li mεkre bitenkpiib ni.» ³² U'panpaankaab ηa cii' u'lenm nnɔ ya tingi nε ka kaabe' bε ní niire wɔ mɔ.

*Nme yé unikpekpiék-i?
(Matie 18:1-5; Luk 9:46-48)*

³³ Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Kapernawum ya du ni, nε ki kɔn' kuduku kuba ni. Bi te kuduku nnɔ ni ma nnɔ, nε u niire' bε ki ye: «Ni bi nieh bε bo usen ni?» ³⁴ Nε bi se ki ηmin, kimε bi bi nieh ticiɛnt bo nε usen ni. ³⁵ Nεn saan nε u kèle' ki yin' u'panpaankaab piik nin bile nnɔ kε, nε ki tɔke' bε ki ye: «Unil yie wɔ ní li yé usenlier la, wɔ ní tien u'ba bi'kε ya gbaarkε, kí li yé bi'kε ya tonsɔnl.» ³⁶ Nε ki taa' kibuk kiba ki sien' bi'siik ni, ki yuure' kè ki bibe', ki tɔke' bε ki ye: ³⁷ «Wà kε teke' kibuk tɛn kiε n'yel bo la, u teke' min nε. Wà kε teke' nni la, na yé u teke' min nε, u teke' wà sɔn' nni ní nnɔ nε.»

*Wà ηa nen tε la, u se ti'ciék bó nε
(Luk 9:49-50)*

³⁸ Nεn saan nε San tɔke' wɔ ki ye: «Cenbaa, ti laa' unil uba u ηuɔh isenpol binib saan a'yel bo. Wa pε ti'bo ma nnɔ nε ti pien' wɔ.» ³⁹ Nε *Yesu ye: «La ji ní pien wɔ mɛn, kimε nil ηa ní fre kí tien miyɔkm ya bonn n'yel bo ηɔ kí pɔk kí len n'bo nà bre i ya tàan bo. ⁴⁰ Wà ηa nen tε la, u se ti'ciék bó nε. ⁴¹ N tɔkeh nε imɔn nε, wà kε de' nε kiñunyibuok ki ye ni yé Kristo yaab ma nnɔ nε la, wa ní lúo u'suul fiebu.»

*La cère ubaan uba ní tùre Uwien ya sɛn
(Matie 18:6-9; Luk 17:1-2)*

⁴² «Ama ibaan yà teke' nni ki jin' nɔ, unil cère' i'ni uba tùre' Uwien ya sɛn la, bi bi taa' linèciɛnl, ki jɔn' u'tule ni, ki ture' wɔ ki wie' miñunciɛnm ni la, ní bi li tu udaan bo. ⁴³ A'nuɔ nε cèreh a biih la, cere wù. A ηmɔbe unuɔ uba ηɔ ki laa' limiɛl là ηa ηmɔbe gbenm la, ní tu nin á li ηmɔbe inuɔ ile, ηɔ kí kɔ umucɛnciɛn wà ηa ní kpiin ni. ⁴⁴ [Ni'saan, «Mu ηa ní kpiin. Ininbieb yà ηmɔnh tigbenent mɔ ηa ní kpo.»]* ⁴⁵ A'taal nε cèreh a biih la, cere lè. A ηmɔbe litaal liba ηɔ ki laa' limiɛl là ηa ηmɔbe gbenm la, ní tu nin á li ηmɔbe itàan ile, ηɔ kí kɔ umu wà ηa ní kpiin ni. [⁴⁶ Ni'saan, «Mu ηa ní kpiin. Ininbieb yà ηmɔnh tigbenent mɔ ηa ní kpo.»]† ⁴⁷ A'nunbu nε cèreh a biih la, likre bù. A ηmɔbe bununbu buba ki kɔn' Uwien ya bel ni la, ní tu nin á li ηmɔbe inun ile, ηɔ kí kɔ umu wà ηa ní kpiin ni. ⁴⁸ Ni'saan, «Mu ηa ní kpiin. Ininbieb yà ηmɔnh tigbenent mɔ ηa ní kpo.»

⁴⁹ «Umu nε li cère unil kε ní ηmaake tɛn miyaam. ⁵⁰ Miyaam yé nibonn nà mɔn nε. Ama mĩ saa' ka ji ηmε la, niba ηa te kí ji ní fre kí ηmaake mè. Ní li ηmε tɛn miyaam, kí li ηmε nin tɔb.»

* **9:44** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 44 ηa te tu'ni. † **9:46** Liike 9:44.

10

Uwien taan' nà la, nil la bore nè
(*Matie 19:1-12; Luk 16:18*)

¹ *Yesu siere' ni'saan, nè ki jon' Sude ya tinfenm mà te Suden ya kpenpuol bó nnò ni. Inigol tí taan' u'saan, nè u tí wàkn' bε ten u tí ní teh ma bo.

² *Farisienmbε biba nèkn' wà ki yíe bε ní biike wà, nè ki niire' wà ki ye: «Ujε ηmàbe usen wà ní wiε u'po-oo?» ³ Nε u niire' bε ki ye: «Moyis là ye ní li teh mila?» ⁴ Nε bi ye: «Moyis là ye ujε yíe wà ní wiε u'po la, wà ní kεle kugbònkú kí de wà kí wuòn kí ye u wiε' wà.» ⁵ Nε *Yesu ye: «Ni'yufaa bo nè cèrè' Moyis là kεle' ki ye ní li teh nnò. ⁶ Ama micincinm, uyo wà Uwien là ñen' uηendun wuu nnò, «u là ñen' ujε nin upii nε. ⁷ Nεn nè cèrè' ujε kuòn' upii la, u li dàan u'naa nin u'baa, ⁸ nè bεn bile nnò ní taan kí tien unibaab.» Nnò nè ba ji te nib bile, bi ji yé unibaab nε. ⁹ Tò, Uwien taan' nà la, nil la bore nè.»

¹⁰ Bi tí baa' iden nè u'panpaankaab mà liebe' ki niire' wà tigber nnò bo. ¹¹ Nε u jiin' bε ki ye: «Ujε wà wiε' u'po, ki tí kuòn' upiitò la, ujε nnò yé ujenanmaa nè u'po ukpiεk nnò bo. ¹² Upii wà fii' u'cε saan, ki tí kun' ujetò la, upii nnò yé upiinanmaa nε.»

Yesu nin mubumu
(*Matie 19:13-15; Luk 18:15-17*)

¹³ Tò, binib tukeh mubumu, ki bàareh *Yesu saan ηò wà ní mε mù, nè u'panpaankaab kònɔh nin bε. ¹⁴ U laa' bi kònɔh nin bε ma nnò, na ηmaake' wà, nè u tàke' bε ki ye: «Cèrè mεn mubumu mù ní li bàareh n'saan. La piendeh mù mεn, kimε binib bà te ten mubumu nè si Uwien ya bεl. ¹⁵ N tàkeh nè imòn nè, wà kε ηa teke' Uwien ya bεl ya gbεr kibuk yaam la, wa ní kò li'ni.» ¹⁶ Nεn saan nè u yuunh mubumu nnò, ki taah u'nuò ki paakeh mu'bo, ki teh mù Uwien ya mònɔm.

Ufàadaan uba ya gbεr
(*Matie 19:16-30; Luk 18:18-30*)

¹⁷ *Yesu siereh uyo wà nnò, nè ujε uba sɛn' ki baa' ki lá gbaan' u'nintuòli, ki niire' wà ki ye: «Cεnbaa wà mòn, n li tien mila kí lε limiεl là ηa ηmàbe gbenm-i?» ¹⁸ Nε *Yesu niire' wà ki ye: «Bε tien' a yih nni wà mòn-i? Uwien baba ηa ñí la, uba ηa mòn. ¹⁹ A bεn iwàb yà ye: «La ku nil, ki la teh nanmaal, ki la suh, ki la nendeh nib bo, ki la jinh nib, kí li boh a'naa nin a'baa nnò.» ²⁰ Nε ujε nnò ye: «Cεnbaa, n boh ni'kε haali n'buwaam ni nε.» ²¹ *Yesu liike' wà, u'yεnm sɔnge' u'bo, nè u tàke' wà ki ye: «Nibonn niba nè pòrè' ηε. Jo kí tí kuòrè a ηmàbe tibont tà kε nnò, kí taa ilike nnò kí de bicεcεkdenb, kí li ηmàbe lifaal paaki bó, ηò kí baa kí lá paan n'bo.» ²² *Yesu len' nnò ma nnò, nè ujε nnò saa' u'nun bó, ki siere' ki bure' nin uyensaa, kimε u ηmàbe lifaal ki gbien'.

²³ *Yesu jiebe' ki liike' u'panpaankaab, nè ki tàke' bε ki ye: «Nì faa ki gbien' nin binib bà ηmàbe lifaal nnò ní kò Uwien ya bεl ni.» ²⁴ U len' nnò ma nnò, nè miyòkm cuo' u'panpaankaab cεen, nè u tí tàke' bε ki ye: «N'bumu, Uwien ya bεl ni ya kòm faa cεen nε. ²⁵ Nì faa nin ufàandaan ní kò Uwien ya bεl ni ki cεn' ñakma ní càare mikpɛlpienbonm ni.» ²⁶ Nì tùòrè' ki beke' bε cεen, nè bi tàkeh tób ki teh: «O, nì te nnò la, ηmε li fre kí ηmèrè?» ²⁷ *Yesu caan' bi'bo inun, nè ki tàke' bε ki ye: «Binib nè ηa ní fre, Uwien wòn ηa ní gbεle niba, u li fre kí tien ni'kε.»

²⁸ Nε Pier tàke' wà ki ye: «Tinbi wòn la, ti dàan' tibont kε nè ki paan' a'bo-a!» ²⁹ Nε *Yesu ye: «N tàkeh nè imòn nè, unil wà kε dàan' u'den bii u'ninjieb bii u'ninsieb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu bii u'kpàan min nin tigbεmònɔmònt bo la, ³⁰ u li lε iden nin ninjieb nin ninsieb nin naambe nin mubumu nin ikpàan, ni'kε bolm kobk fεnfennò, ama u li lε ijend mò. Nε uyo wà we ní nnò, u lá li lε

limiel là ña ñmabe gbenm. ³¹ Bisenlierb lá li paan puoli ki yebe. Puoli bó yaab mɔ lá li liere usen ki yebe.»

Yesu ti len' u'kuum nin u'mekrm bó nta bo
(*Matie 20:17-19; Luk 18:31-34*)

³² *Yesu nin u'panpaankaab doh Yerusalem bó, ne u le usen. Bi joh ma nno u'panpaankaab ya yenn saa' ne bujɛwaanbu cuo' bà mɔ pɛ u'bo nno. Nen saan ne u tí yin' u'panpaankaab piik nin bile nno u'ba saan ne ki cin' ki tɔkeh be ná li tí tu wɔ ní'bo. ³³ U tɔke' be ki ye: «Li cengeh men, ti doh Yerusalem bó ne. Ti tí baa' la, bi li taa Unil ya Bijɛ kí ñukn bitɔtuarciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb, be ní bu wɔ tibuur, kí ye u kpe mikuum, kí taa wɔ kí ñukn bà ña yé Sufmbɛ. ³⁴ Bi li lè wɔ, kí cere u'bo tiñinsɛnt, kí ñí wɔ inalɛbe, kí yaan kí ku wɔ, ne wienta daali wɔ ní mɛkre bitenkpiib ni.»

Saak nin San ya miɛbu
(*Matie 20:20-28*)

³⁵ Tɔ, Sebede ya bijieɓ Saak nin San nekn' Yesu, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti yíe á tuo kí tien ti li miɛ ñe ná ne.» ³⁶ Ne u niire' be ki ye: «Ni yíe ní tien ba ne kí de ne?» ³⁷ Ne bi ye: «A lá jin' a'bel la, á cère tí'ni uba ní li ke a'nojie bó, utɔ mɔ ní li ke a'noɛn bó.» ³⁸ Ne u ye: «Na ben ni miɛh nibonn ná. Ni li fre kí ji n li ji ijend yá nno-ɔɔ?» Bii ni li fre kí kɔ n li kɔ micɛɛɛkm mà ni nno ni-ii? * ³⁹ Ne bi ye: «Ti li fre.» Ne u ye: «Imɔn, ni li ji n li ji ijend yá nno, ki li kɔ n li kɔ micɛɛɛkm mà ni nno ni. ⁴⁰ Ama binib bà li kèle n'nojie nin n'noɛn bó nno wɔn, na yé min ne li gènde be. Uwien ne li de mifɛnm nno u bonde' mè ki ble' binib bà nno.»

⁴¹ U'panpaankaab piik bà sien' nno cii' Saak nin San tɔke' wɔ ki ye bà, ne bi'benku ni cin' ki beh bi'bo. ⁴² Nen saan ne u yin' be u'ba saan ki tɔke' be ki ye: «Ni ben ní te ma uɛndun wuu ni. Bà yé idu ya berɓ wɔbndeh i'nib ne, ne bà ñmabe ticiɛnt nno wɔngeh be bi'tuom kpe ma bo. ⁴³ Na ní li te nno ninbi ni. Ní'ni wà yíe wɔ ní li yé uciɛn la, wɔ ní tien u'ba ní'tonsɔnl. ⁴⁴ Ní'ni wà yíe wɔ ní li yé usenlier la, wɔ ní tien u'ba ní'ke ya yonb. ⁴⁵ Kimɛ Unil ya Bijɛ ña baa' uɛndun wuu ni be ní sɔn kí de wɔ. U baa' wɔn ne ní sɔn kí de binib, kí kpo ñɔ kí de binib bà yebe kí wiɛ.»

Yesu likre' Bartime
(*Matie 20:29-34; Luk 18:35-43*)

⁴⁶ *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' Seriko ya du ni. Bi ñeh u'ni uyo wà nno ne linigociɛnl paan' bi'bo. Ujuɔn uba ke sengbaal ki miɛh, bi yih wɔ Bartime, u yé Time ya bijɛ. ⁴⁷ U cii' bi ye Nasaret ya *Yesu ne gèbreh, ne u cin' ki wuureh ki teh: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muɔ nni micɛɛɛkm.»

⁴⁸ Linigol nno tɛngeh u'bo ki teh wɔ ní ñmile, ama u tɔreh ki wuureh ne ki teh: «*Dafid ya yaabile, muɔ nni micɛɛɛkm.» ⁴⁹ Ne *Yesu sere' ki ye: «Yin wɔ men ní.» Ne bi yin' wɔ ki tɔke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba! Fii kí sere, u yih ñe.»

⁵⁰ Ne u wiɛ' u'liɛrgbenku, ki fii' wukbu, ki baa' *Yesu saan. ⁵¹ *Yesu niire' wɔ ki ye: «A yíe ní tien ba kí de ñe?» Ne u ye: «Cɛnbaa, n yíe ní likre ne.» ⁵² Ne *Yesu ye: «Li joh, a'tekjim ne ñmiɛn' ñe.» U likre' i ya tãan bo, ne ki paan' *Yesu bo.

11

Binib kpiɛkreh Yesu u tí kɔn' Yerusalem ni
(*Matie 21:1-11; Luk 19:28-40; San 12:12-19*)

¹ *Yesu nin u'panpaankaab tí neke Yerusalem ki tuo' Betifaaje nin Betani ya du. I te Olifi ya siin ya juɔl bó ne. Bi tí tuo' ní'saan ma nno, ne u sɔn'

* **10:38** Yesu taa' tinɛnnɛnt tule ne ki wuɔn' ijend nno yebe ki kpe ma bo. Tun si: kí ñu kijɛndyiek ni bii kí lùo ijend ni.

u'panpaankaab ni bile ² ki tɔke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn udu wà te inun bó nɔ ni. Ní tì kɔn' u'ni la, ni li pɔk kí lɛ unjuunfanfaan uba lùo. Uba ɲa laan jèke' wɔ. Ní lore wɔ kí taa ní. ³ Unil niire' nɛ ki ye bɛ tien' ni loreh wɔ la, ní ye: «Yonbdaan nɛ ciekɛ wɔ. U li jiin wɔ ní fɛnfɛnnɔ wuɔ.» »

⁴ Bi bure', nɛ ki tì laa' unjuunfanfaan nnɔ lùo iden iba saali bunañɔbu saan ki nɛke usɛn. Nɛ bi cin' ki loreh wɔ. ⁵ Binib bà se ni'saan nnɔ ya biba niire' bɛ ki ye: «Ní teh ba sɔ? Bɛ tien' ni loreh unjuunfanfaan wuɔ nɔ?» ⁶ Nɛ bi jiin' bɛ *Yesu bi ye bɛ ní ye ma nnɔ. Nɛ binib nnɔ cèbe' bɛ bi bure', ⁷ ki tuke' unjuunfanfaan nnɔ ki baa' *Yesu saan, nɛ ki taa' bi'lier ki paan' u'bo, *Yesu jèke'. ⁸ Nɛn saan nɛ biba taah bi'lier ki pèreh usɛn ni ki yɛbe. Bitɔb kɔh kumuɔku ni, ki bɛreh tifer ki mɔ lá pèreh. ⁹ Bà le usɛn nnɔ nin bà pɛ puoli nnɔ kɛ wuureh ki teh: «Osana*, Uwien ya mɔnm ní li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo. ¹⁰ Uwien ya mɔnm ní li te ti'yaajɛ *Dafid ya bɛl là we ní nnɔ bo. Osana, Uwien wà te paaki bó.»

¹¹ Tɔ, *Yesu tì baa' Yerusalem, ki kɔn' Uwien ya duku† ya luo bo, ki liike' tibont kɛ. Uwien benh wù ní kɔ ma nnɔ, nɛ wɔn nin u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ñɛn' ki bure' Betani ya du bó.

*Yesu wiɛ' bukenkenbu buba miñuùm
(Matie 21:18-19)*

¹² Kutaaku faa', nɛ *Yesu nin u'panpaankaab ñɛn' Betani ya du ni ki bure'. Bi joh ma nnɔ nɛ mikɔnm tì cuo' wɔ. ¹³ U laa' bukenkenbu buba tì se fɔnfɔkm ki ɲmɔbe tifer. Nɛ u jon' wɔ ní tì liike u li lɛ niba bu'bo bii wa ní lɛ. U tì baa' bu'nintuɔli, ki laa' tifer baba nɛ bu'bo. Kimɛ na là yé kenken ya lɔnlɔnyo. ¹⁴ Nɛ u tɔke' busubu nnɔ ki ye: «Uba ɲa ji li lɛ bil liba a'bo fiebu.» Nɛ u'panpaankaab cii' u len' ki ye bà.

*Yesu ɲɔre' binib Uwien ya duku ya luo bo
(Matie 21:12-17; Luk 19:45-48; San 2:13-22)*

¹⁵ Yesu nin u'panpaankaab tì baa' Yerusalem. Nɛ *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, ki cin' ki ɲuɔh binib bà kuɔreh tiwɛnt nin bà daanh tiwɛnt nnɔ ki ñɛndeh; ki tureh bilikkpendb ya teb nin bà kuɔreh inɛnjel nnɔ ya biɛmu ki gbɔbreh. ¹⁶ Wa cèreh nib tukeh wɛnt ki gèbreh Uwien ya duku ya luo bo.

¹⁷ Nɛn saan nɛ u tɔke' bɛ ki ye:

«Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Bi li yin n'duku inibol kɛ ya kaare ya duku nɛ),

ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbùol nɛ.»

¹⁸ Bitɔtuɔrcienb nin *Yiko ya wɔnwɔknb cii' *Yesu tien' ma bo. Nɛ bi nuunh bi li tien ma kí ku wɔ, ama ki ji fɛnge wɔ. Kimɛ u'wɔknm sɔnge linigol nnɔ ya yɛnm cɛɛn nɛ. ¹⁹ Ní juɔre' ma nnɔ, nɛ *Yesu nin u'panpaankaab tí siere' udu nnɔ ni.

Yesu wiɛ' bukenkenbu bùa miñuùm nnɔ kuore'
(Matie 21:20-22)

²⁰ Kutɛɲɛsɔnsɔnku, nɛ bi cuonh ki gèbreh bukenkenbu nnɔ saan, ki laa' bù kuore' paaki ki tì ci' tingi. ²¹ Nɛ Pier tiere' nà wun tien', nɛ ki tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, liike, a wun wiɛ' bukenkenbu bùa miñuùm nnɔ, kuore'-a!» ²² Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Teke mɛn Uwien kí ji. ²³ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wà kɛ li tɔke lijuɔl liɛ kí ye lè ní fii kí tì lu miñuncienm ni, ki teke' ki jin' ki ye ní li tien tɛn u len' ma bo, ka maaleh milele la, ní li tien nnɔ nɛ. ²⁴ Nɛn bo nɛ n tɔkeh nɛ ki teh ni miɛ' Uwien nibonn nà kɛ ni'kaare ni la, ní li du kí ye ni laa' nɛ ɲɔ, nɛ ni li mɔnbe kí lɛ nè nɛ. ²⁵ Uyo wà ni te ki kàareh, kí lá tiere ki ye uba ɲmɔbe nɛ

* 11:9 Liike Matie 21:9. † 11:11 Liike Matie 12:5.

tigber tà ke la, ní fère udaan ño ni'Baa wà te paaki bó nnò mò ní fère ne ni'biil.
[²⁶ Ama na fère' ni'tòb la, ni'Baa wà te paaki bó mò ña ní fère ne.]»†

Bi niire' Yesu wà de' wò usen wò ní tien u teh nà nò?
(Matie 21:23-27; Luk 20:1-8)

²⁷ Yesu nin u'panpaankaab tí liebe' ki baa' Yerusalem ni. *Yesu kòn' ki cuonh Uwien ya duku ya luo bo, ne bitòtuòrcienb nin *Yiko ya wònwòknb nin *Sufmbe ya cienb baa' u'saan, ²⁸ ki niire' wò ki ye: «A ñmòbe usen á tien a teh nà nò-òò? Ñmè ne de' ñe usen á tien nè?» ²⁹ Ne u ye: «N'mò li niire ne iniire iba kpein ne. Ni fre' ki jiin' nni la, n'mò li tòke ne n ñmòbe usen wà ki teh n teh nà nò. ³⁰ San là siih binib Uwien ya ñunm ma nnò, ñmè ne là de' wò usen-i? Uwien bii binib ne? Tòke nni men.»

³¹ Nen saan ne bi tòkeh tób ki teh: «Ti ye Uwien ne de' wò usen la, u li niire te kí ye: «Be tien' ta là teke' wò ki jin'-i?» ³² Ta ní fre kí ye binib mò sò.» Bi fenge linigol nnò mò, kimè bi'ke tuo' ki ye San là cinbe ki yé *Uwien ya ñòbonsòknl ne. ³³ Ne bi tòke' *Yesu ki ye: «Ta ben.» Ne u'mò ye: «N'mò ña ben, ka ní tòke ne wà de' nni usen ní tien n teh nà nò mò.»

12

Bikpàab bà bre ya kpenjenm
(Matie 21:33-46; Luk 20:9-19)

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu pòn' be mikpenjenm ki ye: «Uje uba ne là ñmòbe bukpàabu, ki caan' bukpàabu nnò ni tisir tà bi taah tu'bii ki ñeh fen nnò, ne ki beke' ki linde' bù, ki gbin' kubùoku kùà bi li ñmengeh isibii nnò bu'ni, ki caan' kininbentaak bu'ni, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, ne ki bure' usen. ² Uyo wà isibii nnò tí ben' nnò, ne u sòn' utonsònl uba bikpàab nnò saan, wò ní tí teke wòn ukpèdaan ya bó ní. ³ Utonsònl nnò tí baa' ne bi cuo' wò ki ñi', ki ñòre' wò, u liebe' inuòkuon. ⁴ Ukpèdaan nnò tí sòn' utonsòntò bi'saan. Ne bi tí ñiñi' ki cube' u'yul, ki susuke' wò. ⁵ U tí liebe' ki sòn' utonsòntò bi'saan. Wòn tí baa' ma, bi ku' wò ne. U liebe' ki sònsòn' bitonsònb bi'saan bi yebe, bi tí ñiñi' biba, ki kuku' bitòb. ⁶ U'bijè baba ne ji sèn' u'saan, u yíe u'bijè nnò cèen. Ne u fòre' ki sòn' wò bi'saan, ki maaleh ki teh u yé u'bijè ma nnò, bi li tí bo wò ne. ⁷ Ama bikpàab nnò laa' u'bijè nnò we ní ma nnò, ne bi tòke' tób ki ye: «Wòn ne yé u'faajil, cère men tí ku wò ño lifaal nnò ní juore ti'yaal.» ⁸ Ne bi cuo' wò ki ku', ki ñen' ki tí wie' kpegbaal.

⁹ «Tò, ukpèdaan nnò li tien mila? U li baa kí lá ku bikpàab nnò ne, kí taa bukpàabu nnò kí guun bikpètòb. ¹⁰ Na kaan' *Uwien ya gbònkù ni ní kele' nà saan ki ye:

«Litènl là bidumèb wie' lè nnò,
len ne lá tien' litènkpièkl là co kuduku nnò ne-èè?

¹¹ Yonbdaan ne tien' nnò,
ne ní ñmòbe kuñuòrku ti'nun bó.» »

¹² *Sufmbe ya cienb bende' ki ye *Yesu pòn' ben ne mikpenjenm. Nen bo ne bi'nun món be ní cuo wò, ama bi fenge' linigol nnò ne ki siere' ki dàan' wò.

Sesa ya lenpolike
(Matie 22:15-22; Luk 20:20-26)

¹³ Bi sòn' *Farisiènmbe biba nin uber Herod yaab ya biba *Yesu saan be ní tí ðele wò, wò ní len kí lòle u'ba. ¹⁴ Bi tí baa' ne ki tòke' wò ki ye: «Cenbaa, ti ben ki ye a tòkeh tigbèmònt ne, ka fenge uba, ka boh uba ki cèn' u'tò. A wòngeh te

† 11:26 Bi kpie' ki kele' tigbònt tà nnò ya tuba migbiirm 26 ña te tu'ni.

Uwien ya sen mɔnmɔnm nɛ. Tɔ, ti ηmɔbe usen tí li pèh lenpo ki dienħ ubercien Sesa bii ta ηmɔbe?* Tí li pèh bii ti la pèh?»

¹⁵ *Yesu ben ki ye bi yé iñuɔn ilele ya nib nɛ, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni bĩkreh nni? Taa mɛn milikbim miba ní rĩ liike.» ¹⁶ Bi taa' ní; nɛ u niire' bɛ ki ye: «ηmɛ ya nɛnnɛnku nin u'yel te mi'bo?» Nɛ bi ye: «Ubercien Sesa.» ¹⁷ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Taa mɛn nà yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa nà mɔ yé Uwien yaann, kí de Uwien.» U len' nnɔ ma nnɔ nɛ nĩ cuo' bɛ miyɔkm cɛɛn.

Bitenkpiib ya mɛkrm ya gber
(Matie 22:23-33; Luk 20:27-40)

¹⁸ Nĩ ya puoli nɛ Saduseyɛnmbɛ biba baa' *Yesu saan. Ben nɛ lienħ ki teh bitenkpiib ηa rĩ mɛkre nnɔ. ¹⁹ Bi tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, Moyis là kɛle' yiko ki de' tɛ ki ye: «Unil ya ninjɛ kpo' ki cɛre' u'po, ka ηmɔbe buk la, wɔ rĩ kere ukpooii nnɔ, kí maa mubumu kí de u'ninjɛ wà kpo' nnɔ.» ²⁰ Tɔ, ninjɛb bilole biba nɛ là te, nɛ ukpiɛk lá kuɔn' upii, ki kpo', ka maa' buk. ²¹ Wà tɔ u'bo nnɔ kere' ukpooii nnɔ ki mɔ kpo' ka maa' buk. Wà mɔ tɔ wɔn bo nnɔ mɔ kere' wɔ ki mɔ kpo' ka maa' buk. ²² Bijɛb bilole nnɔ kɛ tien' nnɔ ki kpo' ka maa' buk. Upii nnɔ mɔ tĩ fɔre' ki kpo'. ²³ Tɔ, bitenkpiib lá mɛkre' uyo wà la, ηmɛ li si upii nnɔ? Kimɛ bi'kɛ bilole kuɔn' wɔ ki tĩ bɔn' nɛ.»

²⁴ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na ben nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ya tingi, ka ben Uwien ya tuɔm kpɛ ma bo. Nɛn nɛ cɛreh ni tũreh. ²⁵ Bitenkpiib lá mɛkre' la, jɛb ηa rĩ kuɔn piib, piib mɔ ηa rĩ kun cɛr. Bi li te ten Uwien ya tondb nɛ paaki bó. ²⁶ Bitenkpiib ya mɛkrm mɛn la, na kaan' Moyis ya gbɔnku ni nà saan Uwien là len' nin Moyis kufɛtuku kuba saan kũ teknh umu ka wih nnɔ nɛ-ɛɛ? U là tɔke' Moyis ki ye: «Min nɛ yé *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb ya Wien.» ²⁷ Uwien ηa yé tenkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien nɛ. Ninbi lienħ ki teh bitenkpiib ηa rĩ mɛkre ma nnɔ ni tũre' kpɛlɛkpɛl nɛ.»

Li lɛ wɔbl yé wɔbkpiɛkl-i?
(Matie 22:34-40; Luk 10:25-28)

²⁸ *Yiko ya wɔnwɔknl uba là te ni'saan ki cii' bi niɛħ nin tɔb ma, nɛ ki laa' *Yesu jiin' bɛ mɔnmɔnm ma bo. U nɛkn' *Yesu ki niire' wɔ ki ye: «Liwɔb kɛ nni li lɛ yé likpiɛkl-i?» ²⁹ Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Liwɔbkpiɛkl si: «Ninbi Israyɛl yaabe, li cengeħ mɛn: Yonbdaan Uwien baba nɛ yé Yonbdaan. ³⁰ Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fɛl kɛ nin a'tetem kɛ nin a'yɛnmaale kɛ nin a'tuɔm kɛ.» ³¹ Liwɔbl là tɔ si: «Li yíe a'tɔ ten a'yíe a'ba ma bo.» Wɔbl liba ηa te ki gɛbre' liɛ ya wɔbl.»

³² Nɛ u tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, a tɔke' tigbɛmɔnt nɛ. A tɔke' ki ye Yonbdaan Uwien yé Uwenbaabe nɛ, uba ηa te ki pukn' u'bó ma nnɔ, tũ te nɛ. ³³ Unil yíe Uwien nin u'fɛl kɛ nin u'yɛnmaale kɛ nin u'tuɔm kɛ, ki yíe u'tɔ ten u'yíe u'ba ma bo la, nɛn nɛ mɔn ki cɛn' wɔ rĩ li taah tiwɛnt ki teh ituɔrɛ ki wĩndeh ki dienħ Uwien nin mipum kɛ ya bol.» ³⁴ *Yesu laa' u len' nin mibɛnm, nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «ηa fɔke nin Uwien ya bɛl.» Nɛn gɛbre' ma nnɔ, uba ηa ji kaabe' ki niire' *Yesu niire ki pukn'.

Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nin Dafid ya gber
(Matie 22:41-46; Luk 20:41-44)

³⁵ *Yesu là te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib Uwien ya gber ma nnɔ, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Nĩ tien' mila *Yiko ya wɔnwɔknb lienħ ki teh Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo yé *Dafid ya yaabil-i? ³⁶ Mifuoñanm là cɛre' *Dafid bugbɛn len' ki ye:

«Yonbdaan Uwien tɔke' n'Yonbdaan ki ye:
Kèle n'nojie bó,

* 12:14 Liike Matie 22:17.

kí tǐ baa uyo wà

n li cère á tɛ a'nennɛndb bo litaal.»

³⁷*Dafid mɔ̀nɔ̀n là yin' Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liebe' ki yé u'yaabil-i?» Linigociɛnl cengeh *Yesu ya gbɛr, nɛ nǐ ɲmɛ lè cɛɛn.

Li bɛn mɛn Yiko ya wɔ̀nwɔ̀knb bó

(Matie 23:1-36; Luk 20:45-47)

³⁸ Yesu wɔ̀knb ɛ Uwien ya gbɛr, nɛ ki tɔ̀keh bɛ ki teh: «Li bɛn mɛn *Yiko ya wɔ̀nwɔ̀knb bó. Bi yíe bɛ ɲ li guoh tiliɛrgbengt nɛ ki gaakeh, ki yíe binib ɲ li gbaandeh ki fuondɛh bɛ mudaamu ni, ³⁹ ki yíe bɛ ɲ li kaah binikpɛkpiɛkb ya kánkàan itáan ya dur ni nin tinacent ni. ⁴⁰ Bɛn nɛ jinh ki pendɛh bikpopiib, ki kàareh nǐ wuɔ̀kreh, ki bɔ̀ndɛh binib ya nun bó. Nɛn bo nɛ Uwien li tùɔ̀rɛ kí dɛrɛ bi'tub cɛɛn.»

Ukpopiicɛcɛkdaan uba ya pum

(Luk 21:1-4)

⁴¹ Tɔ̀, *Yesu kɛ ki nɛke Uwien ya pum ya likkpiɛnbùol, nɛ ki likeh linigol nnɔ̀ kpíndɛh len ilike ma bo. Bifáadɛnb bà yɛbe bàareh ki kpíndɛh ilike len í yɛbe. ⁴² Ukpopiicɛcɛkdaan uba mɔ̀ baa' ki lá kpíen' milikbim mile ma baa' gbɔ̀nkɛ kuba mɔ̀nɔ̀n. ⁴³ Nɛ *Yesu yin' u'panpaankaab ki tɔ̀ke' bɛ ki ye: «N tɔ̀keh nɛ imɔ̀n nɛ, ukpopiicɛcɛkdaan wuɔ̀ kpíen' ilike ki cɛn' bà kɛ kpíen' nnɔ̀. ⁴⁴ Kimɛ bi'kɛ de' ka pɔ̀kre' bi'like ya pɔ̀kl. Ama wɔ̀n yé ucɛcɛkdaan nɛ, ki tonde' u ɲmɔ̀be nà kɛ nnɔ̀ ki lá kpíen'.»

13

Bi lá li bere Uwien ya duku

(Matie 24:1-2; Luk 21:5-6)

¹ *Yesu siere' Uwien ya duku ya luo bo ki ɲɛn', nɛ u'panpaankaab ni uba tɔ̀ke' wɔ̀ ki ye: «Cɛnbaa, liike itɛn yíe gbenge ki kpɛ ma bo-a! Liike bi taa' yè ki mɛn' tidur tù ɲmɔ̀be kuɲuɔ̀rku ma bo-a!» ² Nɛ u tɔ̀ke' wɔ̀ ki ye: «A laa' tiducíɛnt tuu nɔ̀-ɔ̀ɔ̀? Bi lá li bere tu'kɛ nɛ, tɛnl liba mɔ̀nɔ̀n ɲa lá li juore kí li pɛ tɔ̀l bo.»

Ijɛnd ya yo lá li te ma bo

(Matie 24:3-14; Luk 21:7-19)

³ Yesu jon' ki tǐ kɛlɛ' Olifi ya siin ya juɔ̀l bo, Uwien ya duku ya nuun bó, nɛ Pier nin Saak nin San nin Andre baa' u'saan bi'baba, ki lá niire' wɔ̀ ki ye: ⁴ «Tɔ̀ke tɛ, tibont nnɔ̀ kɛ lá li tien uyo wà? Ku lɛ díɛku ba li wuɔ̀n kí ye uyo nnɔ̀ baa'.» ⁵ Nɛ u cin' ki tɔ̀keh bɛ ki teh: «Li bɛn mɛn, ki la cère uba ɲ tuln nɛ. ⁶ Kimɛ binib lá li baa' ki yɛbe kí li ɲmɔ̀be n'yel ki teh bi yé min nɛ, kí tuln binib bà yɛbe. ⁷ Ni lá cii binib tɔ̀h lituɔ̀l kɔ̀nkɔ̀nm ni bii fɔ̀nfɔ̀km la, ni la cère ni'fɛl ɲ li tiinh. Kimɛ tu ya bont kɛ li tien nɛ kí yaan, na laan yé gbengbenyo. ⁸ Kimɛ linibol liba li jèke linibotɔ̀l. Libɛl liba ya nib mɔ̀ li jèke libɛtɔ̀l yaab. Kitink li jɛnge bùol, bùol. Mikònm mɔ̀ li lu. Nǐ li te tɛn imɛrwien ya cincinm nɛ.

⁹ «Ninbi bɛn wɔ̀n, li bɛn mɛn. Bi lá li cuo nɛ kí jon' tibuur, kí ɲǐ nɛ itáan ya dur ni. Min bo, bi lá li tuke nɛ kí jo tibuur idu ya cɛnɛn nin bibɛrb saan. Nnɔ̀ nɛ ni li yé n'mònkunb bi'saan. ¹⁰ Bi li kpaande tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tuu inibol kɛ saan nɛ kí yaan. ¹¹ Bi cuo' nɛ ki jon' tibuur la, ni la pɔ̀k kí li yɔ̀ke ni li len kí ye bà. Uyo nnɔ̀ lá baa' la, *Mifuoɲaanm nɛ li tɔ̀ke nɛ ni li len kí ye bà. Na yé ninbi nɛ li len, *Mifuoɲaanm nɛ li len. ¹² U ya yo nɛ unil li kuɔ̀rɛ u'ninje, bɛ ɲ ku wɔ̀. Baa mɔ̀ li kuɔ̀rɛ u'buk, bɛ ɲ ku kè. Mubumu mɔ̀ li fii kí sere mu'naambɛ nin mu'baambɛ bo, kí cère bɛ ɲ ku bɛ. ¹³ Min bo nɛ binib kɛ li nɛn nɛ. Ama wà kɛ li mɛnde kí li ɲmɔ̀nɲmɔ̀be kí tǐ fɔ̀rɛ nnɔ̀, wɔ̀n nɛ li ɲmɛrɛ.»

Nibonn nà ñmabe ijuake ya gber
(*Matie 24:15-28; Luk 21:20-24*)

¹⁴ «Ni li ɛ ijuake ya bonn nà saah tibont tà ke mən nnə se na bi li sere nà saan. (Wà ke kàanh la, wə rí li ciuh ni'tingi.) Uyo nnə lá baa' la, bà li te Sude ya tinfenm ni nnə, be rí sen kí jo ijuən bó. ¹⁵ Wà te kudulekaaku ya paaki la, u la jüre kí kə iden ni, kí taa niba. ¹⁶ Wà mə te ikpàan bó la, u la liebe kí kun, wə rí tĩ taa u'liergbenku. ¹⁷ U ya yo bipiib bà punbe nin bà ñmabe mubumu mùa ñaanh, li ñmabe micεεekm nε. ¹⁸ Li kàareh mən, Uwien la cère nè rí tien kusenañuaku. ¹⁹ I ya den binib li ji ijend kí gbien. Haali uñendun ya cincinm kí lá baa fenfenno, nib ña laan jin' i ya jend ya bol, ka ji li li ji yè fiebu. ²⁰ Yonbdaan ña bi kùore' ijend nnə ya wien bo la, uba mənən ña bi li ñmere. U gènde' binib bà nnə bo nε cère' u kùore' iwien nnə bo.

²¹ «U ya yo unil təke' nε ki ye: «Liike mən, Uwien ya Nigendke Kristo te nie saan» bii «u te nie bó» la, ni la tuo. ²² Kimε bitonnenmənknunb li baa. Biba li ye bi yé Uwien ya Nigendke Kristo nε. Bitəb li ye bi yé *Uwien ya ñəbonsəknb nε. Bi li tien micincilm ya bont nin miyək m ya bont, kí tuln binib. Bi li nuunh nĩ tuo' la, be rí tuln Uwien gènde' binib bà nnə mənən nε. ²³ Ninbi li ben mən. N kpιε' ki təke' nε tigber nnə ke ñə.»

Unil ya Bijε ya baam ya gber
(*Matie 24:29-31; Luk 21:25-28*)

²⁴ «Ama, ijend nnə ya yo gèbre' la, uwien li biike, uñmaal ña ji li wien, ²⁵ Inmaabii li cecere kí lu, tibont tà ñmabe mituəm paaki bó li jenge.

²⁶ U ya yo nε bi li ɛ Unil ya Bijε te titewəlgənt ni, ki we ní, ki ñmabe ufaa nin ukpieke ki gbien'. ²⁷ U ya yo nε u li sən Uwien ya tondb be rí jo lenpuoli nin nintuoli nin ugen nin ujie bó, kí cin utingbaan uba kí tĩ baa utə, kí taan Uwien gènde' binib bà nnə ke.»

Bukenkenbu ya kpenjenm
(*Matie 24:32-35; Luk 21:29-33*)

²⁸ «Bukenkenbu ya tetem yé mikpenjenm nε ni'bo. Ni lá laa' bù təh isigben, ki bundeh la, ni ben ki ye nĩ nεke uñalend nε*. ²⁹ Nnə nε, ni lá laa' tibont tuu teh la, ní li ben kí ye Unil ya Bijε nek'n' ni'nañuən saan ñə†. ³⁰ N təkheh nε imən nε, tibont nnə ke li tien kí ɛ fenfenno ya nib bie ña laan kpo' ki gben'. ³¹ Kutaaku nin kitink li gben. Ama n'gber tun ña ñmabe tù rí gben.»

Uba ña ben lidaali là Unil ya Bijε li baa ní
(*Matie 24:36-44*)

³² «Ama uba ña ben tibont nnə li tien lidaali là bii uyo wà. Paaki bó, Uwien ya tondb ña ben. U'Bijε mənən ña ben, Uwien Baa baba nε ben. ³³ Li ben mən ki la gəh, kimε na ben uyo nnə. ³⁴ Nĩ naan uje wà joh usen ki təke' u'tonsənb ki ye be rí li likeh u'den mənəm, ki wuən' wà ke u li sən lituonl là, ki təke' u'nañəguurl ki ye u la gəh, ki yaan ki bure' nε. ³⁵ Nən bo, la gəh mən, kimε na ben uyo wà ududaan li baa ní. U li baa ní kutajuaku-uu, kuyaku-uu, ukuojεmuəyo-oo, kutenñaku-uu, na ben. ³⁶ Li ben mən, ñə u la lá lure kí baa kí ɛ ni də kí gəh. ³⁷ N təkheh nε nà nə n təkheh binib ke nε, la gəh mən.»

* **13:28** Liike Matie 24:32. † **13:29** Liike Matie 24:33.

14

Bi kpaan' iyε bε n̄ ku Yesu

(Matie 26:1-5; Luk 22:1-2; San 11:45-53)

¹ N̄i s̄ien' iwien ile bε n̄ jele *Sufmbε ya Pak ya nacenku. U ya yo nε bi ηm̄anh kp̄on̄ wà ηa ηm̄abe n̄oke. *Bit̄ot̄ūrcienb nin *Yiko ya w̄onw̄oknb nuunh bi li tien ma kí b̄ole kí cuo *Yesu kí ku w̄o, ² nε kí t̄okeh t̄ob ki teh: «Ti la cuo w̄o m̄en kunacenku nn̄o ya yo. Ti cuo' w̄o u ya yo la, udu ya nib li kp̄re.»

Up̄ii uba wule' Yesu ya yul bo l̄efina

(Matie 26:6-13; San 12:1-8)

³ T̄o, *Yesu là te Betani ya du ni, Sim̄on ujend den ki jinh tijier. U jinh uyo wà nn̄o nε up̄ii uba k̄on' n̄i ki tuke l̄efina uba u'daaku faa c̄een alabaat* ya dingl ni, bi yih l̄efina nn̄o naar. Up̄ii nn̄o kp̄obre' lidingl nn̄o ya tule, ki taa' l̄efina nn̄o kε ki wuwule' *Yesu ya yul bo. ⁴ Binib bà te ni'saan nn̄o ya biba ya benku ni ben', nε bi niireh t̄ob ki teh: «Bε tien' u n̄ende' l̄efina wūo n̄o? ⁵ Bi bi li fre kí kūare w̄o kí l̄e n̄e n̄i ḡebre iwentun kobiita ya paaku kí taa kí gbiire bijiinb-a!» Nε ki k̄onh nin up̄ii nn̄o. ⁶ Nε *Yesu ye: «C̄ere w̄o m̄en w̄o n̄i fuore. Bε tien' ni ηaabeh u'ȳenm n̄o nn̄o? U tien' nà m̄on nε ki de' nni-a! ⁷ Bijiinb li li te ni'saan uyo kε nε. Ni ȳie n̄i tore bε uyo wà la, ni li fre kí tore bε; ama min ηa n̄i li te ni'saan uyo kε. ⁸ U tien' u li fre kí tien nà nε. U taa' l̄efina nn̄o ki wule' n'bo ki kp̄ie' ki bonde' n'gb̄enent η̄o bε n̄i sube nni nε. ⁹ N̄ t̄okeh nε im̄on nε, bi li kpaande tigb̄em̄onm̄ont tuu ūjendun ni nà saan kε nn̄o, bi li len u tien' nà n̄o bó, η̄o binib n̄i li tien u'bó.»

Sudas ȳie w̄o n̄i kūare Yesu

(Matie 26:14-16; Luk 22:3-6)

¹⁰ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba, bi yih wà Sudas Iskariȳot nn̄o jon' ki t̄i laa' bit̄ot̄ūrcienb ki ye u li taa *Yesu kí ηukn bε. ¹¹ Bi cii' nn̄o ma nn̄o bi'ȳenm s̄onge' c̄een, nε bi p̄on' ki ye bi li de w̄o ilike. Nε u bure' ki t̄i nuunh u li n̄e isen yà kí taa *Yesu kí ηukn bε.

Yesu nin u'panpaankaab jele' Sufmbε ya Pak ya nacenku

(Matie 26:17-25; Luk 22:7-14, 21-23; San 13:21-30)

¹² Kp̄on̄ wà ηa ηm̄abe n̄oke ya nacenku ya cincindaali, lidaali là bi k̄oreh *Sufmbε ya Pak ya pefanfaan nn̄o nε *Yesu ya panpaankaab niire' w̄o ki ye: «A ȳie t̄i tien ηε kunacenku nn̄o ya jier l̄e saan-i?» ¹³ Nε u t̄oke' u'panpaankaab ni bile ki ye: «N̄i jo udu bó. Ni t̄i k̄on' u'ni la, ni li l̄e uje uba u tuke liñuncūl ki cendeh nε. N̄i paan u'bo, ¹⁴ kí t̄i k̄o u li k̄o iden yà ni nn̄o ni kí t̄oke udendaan kí ye: «Ti' C̄enbaa ye w̄on nin u'panpaankaab li ji kunacenku nn̄o ya jier ku l̄e duku ni?» ¹⁵ U li wūon nε lidut̄ot̄ūl ya paaki ya ducienku kuba bi bonde' k̄u η̄o, tibont kε te ku'ni. N̄i tien t̄e kunacenku nn̄o ya jier kun ni.» ¹⁶ Bi bure' ki t̄i baa' udu nn̄o ni, nε ki laa' *Yesu t̄oke' bε ki ye bi li l̄e nà kε nn̄o, nε ki tien' kunacenku nn̄o ya jier.

¹⁷ N̄i jūare' nε *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nn̄o baa' ki k̄on' kuduku nn̄o ni. ¹⁸ Bi kε ki jinh uyo wà nn̄o nε u t̄oke' bε ki ye: «N̄ t̄okeh nε im̄on nε, ninbi bà te ki jinh n'saan n̄o ni ya uba nε li kūare nni.»

¹⁹ Bi'ȳenm saa' ki gbien', nε bi niireh w̄o jeje ki teh: «N̄ teh min ηa n̄i-a?» ²⁰ Nε u ye: «Ninbi piik nin bile biε ni ya uba nε li kūare nni. Min nin udaan nε taan' ki paan' lis̄enl ni n̄o. ²¹ Unil ya Bijε li kpo t̄en n̄i k̄ele' u'bo *Uwien ya gb̄onku ni ki ye ma bo nn̄o nε. Ama unil wà li kūare w̄o nn̄o n̄i bre udaan bo. Ba bi maa' w̄o m̄on̄on la, n̄i bi li tu u'bo.»

* 14:3 Liike Matie 26:7.

*Yonbdaan ya jier**(Matie 26:26-30; Luk 22:14-20; 1 Korɛnt yaab 11:23-25)*

²² Bi te ki jinh tijier ma nnɔ, nɛ *Yesu yuure' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bɛ, ki ye: «Teke mɛn. Nà sɔ yé n'gbɛnɛnt.» ²³ Nɛ ki taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, ki taa' ki de' bɛ, bi'kɛ ñun'. ²⁴ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Nà sɔ yé n'sɛm. Mɛn nɛ wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtieku. Mí li puube binib bà yɛbe ya kpɛle bo.» ²⁵ Nɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ma ji li ñu sibii ya daam haali kí tí baa lidaali là n li liebe kí ñu mè midɛfɛnm Uwien ya bɛl ni.»

*Yesu tɔke' Pier ki ye u li niɛ kí ye wa bɛn wɔ**(Matie 26:31-35; Luk 22:31-34; San 13:36-38)*

²⁶ Bi gɛn' Uwien ya yuon ki gben' nɛ ki ñɛn' ki don' Olifi ya siin ya juɔl bo. ²⁷ Nɛn saan nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Ni'kɛ li sɛn kí dàan nni, kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «N li ku upekpaal nɛ ipe kɛ ní yere.» ²⁸ Ama uyo wà n li mɛkre bitɛnkpiib ni nnɔ, n li liere nɛ kí jo Galile.» ²⁹ Nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Bi'kɛ li sɛn kí dàan nɛ mɔnɔn la, min nɛ ní sɛn.» ³⁰ Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, kuñɔnku kuu a li niɛ bolm mita kí ye nɛ bɛn nni nɛ kí yaan ukuoje ní muɔ kí lere.» ³¹ Nɛ Pier ñiikɛh ki lienh ki teh: «Haali bi li ku min nin sin kɛ mɔnɔn la, ma ní niɛ kí ye ma bɛn nɛ.» Nɛ bitɔb bà sɛn nnɔ kɛ len' nnɔ.

*Yesu kàare' ni'ba saan bi yih nè Getsemani**(Matie 26:36-46; Luk 22:39-46)*

³² Tɔ, *Yesu nin u'panpaankaab tí baa' niba saan, bi yih nè Getsemani. Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Juore mɛn niɛ saan, ní jo kí tí kàare.» ³³ Nɛ ki taa' Pier nin Saak nin San ki bure'. Bujɛwaanbu cin' ki kɔh wɔ nɛ u'yɛnm saah. ³⁴ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'yɛnm saa' kí tí kɛnde' tɛn mikuum nɛ bɛnh nin nni. Ni'mɔ ní juore niɛ saan, kí la gɔh.»

³⁵ U jɛnde' ki jon' inun bó waamu, nɛ ki pùon' kí kàareh kí teh ní li tuo la, Uwien la cère' ijɛnd yie ya yo ní baa ní, ³⁶ kí lienh kí teh: «O, n'Baa, a li fre kí tien nibonn kɛ. Cère ijɛnd yie ní jɛnde nni. Ama la cère nè ní li yé min yie nà, cère' nè ní li yé sin yie nà.»

³⁷ U liebe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, kí laa' bi dɔ kí gɔh nɛ, nɛ u tɔke' Pier ki ye: «Simɔn, a gɔh nɛ-ɛɛ? Nɛ ní fre kí la gùon kukurku kuba mɔnɔn-ii? ³⁸ La gɔh mɛn, kí li kàareh nɔ kí la lu biikm ni. Ni'yɛnm yie, ama mituɔm nɛ pɔre' nɛ.»

³⁹ Nɛ kí tí jɛnde' waamu, kí kàare' nin i ya ñɔbonbaab. ⁴⁰ U tí liebe' ní u'panpaankaab bita nnɔ saan, kí laa' bi tí gɔh nɛ, kimɛ migùonm nɛ ñɔnde' bɛ, ba bɛn bi li jiiin kí ye bà.

⁴¹ U tí jon' kí kàare' kí liebe' ní nta bo, kí tɔke' bɛ ki ye: «Ni biɛ kí fuoreh nɛ kí dɔ kí gɔh-a! Ní dèkre'-a! Uyo baa'-a! Bi li taa Unil ya Bijɛ kí nɔkn bibiɛrdɛnb.

⁴² Fii mɛn tí jo. Liike mɛn, wà kuɔre' nni nnɔ nɛkn' ní nɔ.»

*Yesu ya cuom**(Matie 26:47-56; Luk 22:47-53; San 18:3-12)*

⁴³ U laan biɛ kí lienh nɛ Sudas u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba nin linigol pɔk kí puɔ' u'bo kí tuke mujusiemu nin ilɛnbɛn. Bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknɛb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ sɔn' bɛ ní. ⁴⁴ Sudas wà kuɔre' *Yesu nnɔ tɔke' linigol nnɔ kí ye: «Ni lá laa' n jon' kí tí lɔkn' wà la, wɔn nínɔ. Ní cuo wɔ, kí tùɔre kí li nɔuke wɔ kí joh.»

⁴⁵ Tɔ, Sudas tí baa' nɛ kí pɔk kí nɛkn' *Yesu nɛ kí ye: «Cɛnbaa,» nɛ kí lɔkn' wɔ. ⁴⁶ Nɛ bi cuo' Yesu. ⁴⁷ Bà te ni'saan nnɔ ya uba nère' kijusiek kí gɛ' kí paare' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ya tonsɔnl uba ya tubl. ⁴⁸ Nɛ *Yesu tɔke' bà baa' bɛ ní lá cuo wɔ nnɔ kí ye: «Ni tuke mujusiemu nin ilɛnbɛn ní lá cuo nni tɛn n yé

udukond nε-a! ⁴⁹ Idaan kε n là te ni'saan Uwien ya duku ya luo bo nε ki wɔknh binib, nε na cuo' nni u ya yo. Tɔ, ni cuo' nni fεnfennɔ, ηɔ nà ke'le' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nè í tien nε.»

⁵⁰ Nεn saan nε u'panpaankaab kε sɛn' ki dāan' wɔ. ⁵¹ Unacenfaan uba mɔ là pε u'bo ki fifike' bukpɛlbu. Bi ye bε í cuo unacenfaan nnɔ ki tí dɛkre nin u'kpɛlbu, ⁵² nε u dāan' bù ki sɛn' liñil ki bure'.

Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' Yesu tibuur

(Matie 26:57-68; Luk 22:54-55, 63-71; San 18:13-14, 19-24)

⁵³ Bi taa' *Yesu ki jon' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn den. Bitɔtuɔrciɛnb kε nin *Sufmbε ya ciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb mɔ taan' ni'saan. ⁵⁴ Pιer pε *Yesu bo, ki te fɔnfɔkm ki tí baa' bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn den, ki kɔn' ki kɛle' biguguurb saan ki lokreh umu. ⁵⁵ Bitɔtuɔrciɛnb nin tibuur ya cεkl yaab kε nuunh bi li dule nà bo kí biin *Yesu ηɔ kí ku wɔ. Bi tien' ma kε ba laa' u'biil. ⁵⁶ Binib ligol nɛn' u'bo kutonnɛnku kε ya bol ama bi'gber nnɔ ηa cende'. ⁵⁷ Bi'ni biba fii' ki sere' ki nɛn' u'bo ki ye: ⁵⁸ «Ti cii' u len' ki ye u li bere Uwien ya duku kùà binib mɛn' kù nnɔ, kí mε kutɔku iwien ita, nib ηa í mε kun.» ⁵⁹ U ya sɛn ni mɔnɔn bi'gber ηa cende'.

⁶⁰ Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn fii' ki sere' binib nnɔ kε ya siik ni, nε ki niire' *Yesu ki ye: «ηa í len kí jiiin-ii? ηa ηmɔbe tuba á len kí jiiin binib bà biindeh ηε nɔ-ɔɔ?»

⁶¹ Nε *Yesu ηmin ka gere'. Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn tí niire' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε-εε? A yé ti pèkeh wà nnɔ ya Bijε nε-εε?» ⁶² Nε *Yesu ye: «N yé wɔn nε. Ni li lε Unil ya Bijε kε Uwien, mituɔm kε ya daan ya jie bó, ki li lε u te titewɔlgbɔnt ni paaki bó, ki we ní.»

⁶³ U len' nnɔ ma nnɔ, nε bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn kere' wɔn bugben ya lierl†, nε ki ye: «Ta ji nuunh mɔnkunl. ⁶⁴ Ni cii' u suke' Uwien ma bo. Ni maaleh mila?» Nε bi'ke ye u bii' ki kpε mikuum.

⁶⁵ Bi'ni biba cin' ki cεreh u'bo tiñinsɛnt ki taa' kukpɛlciεku ki pibn' u'nun bó, ki kureh wɔ, ki tɔkeh wɔ ki teh: «Bukre' wà kure' ηε.» Nε biguguurb nnɔ taa' wɔ nin itɛnpε.

Pιer niε' ki ye wa bɛn Yesu

(Matie 26:69-75; Luk 22:56-62; San 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Pιer te uluo bo uyo wà nnɔ, nε bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn ya piitonsɔnl uba baa' ⁶⁷ ki laa' Pιer lokreh umu, nε u tùɔre' ki liike' wɔ ki ye: «A'mɔ là te nin Nasarɛt ya *Yesu wuɔ nε.» ⁶⁸ Nε Pιer niε' ki ye: «Ma bɛn, ka cii' a'lenm nnɔ ya tingi.» Nε ki siere' ki kɔn' kunakuuku ni. [U ya yo nε ukuoje muɔ'.]†

⁶⁹ Upiitonsɔnl nnɔ tí laa' wɔ nε ki tí tɔke' binib bà te ni'saan nnɔ ki ye: «Uje wuɔ mɔ yé *Yesu yaab ya uba nε.» ⁷⁰ Nε Pιer tí niε' nle bo.

Ni tí pukn' waamu nε binib bà te u'saan nnɔ mɔ tɔke' wɔ ki ye: «Nì yé imɔn nε, a yé *Yesu yaab ya uba nε, kimε a'mɔ yé Galile ya nil nε.» ⁷¹ Nε Pιer cin' ki nieh ki poleh ki teh: «Ma bɛn ni lienh unil wà ya gber nɔ, n nɛn' la, Uwien la dāan nni» ⁷² Nε ukuoje pɔk ki muɔ' i ya tāan bo ki lere'. Nεn saan nε Pιer tiere' *Yesu bi tɔke' wɔ ma ki ye: «A li niε bolm mita kí ye ηa bɛn nni nε kí yaan ukuoje í muɔ kí lere» nnɔ, nε ki muɔ' cɛɛn.

15

Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur

(Matie 27:1-2, 11-14; Luk 23:1-5; San 18:28-38)

† **14:63** Liike Matie 26: 65. ‡ **14:68** Bi kpiε' ki ke'le' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni u ya yo nε ukuoje muɔ' ηa te tu'ni.

¹ Ní faa' kutennēsōnsōnku, nē bitōtuārciēnb nin *Sufmbē ya ciēnb nin *Yiko ya wōnwōknb nin tibuur ya cēkl yaab kē kēle' ki bonde' bi li tien ma bo. Bi lōle' *Yesu, nē ki taa' wō ki tī ŋukn' Pilat. ² Pilat niire' wō ki ye: «Sin, a yé *Sufmbē ya bē nē-εε?» Nē u jīin' wō ki ye: «Sin nē ye nnō.»

³ Tō, Bitōtuārciēnb nnō biin' wō isen yā yebe ni. ⁴ Nē Pilat tī niire' wō ki ye: «Ŋa ní len kí jīin-ii? Cenge bi biindeh ŋe mibiinm mà kē ya bol-a!» ⁵ Ama *Yesu ŋa ji jīin' ñōbonl, nē nī cuo' Pilat miyōkm.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikuum
(*Matie 27:15-26; Luk 23:13-25; San 18:39-19:16*)

⁶ *Sufmbē ya Pak ya nacenku kē nacenku ya yo la, Pilat li ñēn lipēkl ya nil wā linigol yīe wō nē kí wiε. ⁷ U ya yo ki laa' uje uba te lipēkl ni bi yih wō Barabas. Wōn nin binib bā là pē u'bo nnō là kpīin' kukpiinku nē ki ku' unil uba. Nēn bo nē bi là pēkn' bē. ⁸ Linigol nnō baa' Pilat saan ki tōke' wō ki ye wō ní tien u tī ní teh ma kunacenku nnō ya yo. ⁹ Nē u niire' bē ki ye: «Ní yīe ní wiε nē *Sufmbē ya bē nē-εε?» ¹⁰ U niire' nnō, kimε u bēn ki ye bitōtuārciēnb ŋmōbe kinēnk nē *Yesu bo, nēn nē cēre' bi taa' wō ki ŋukn' wō.

¹¹ Ama bitōtuārciēnb bēn sureh linigol nnō nē ki teh bē ní tōke Pilat wō ní wiε bē Barabas. ¹² Nē Pilat tī niire' bē ki ye: «Nnō la, uje wā ni yih wō *Sufmbē ya bē nnō n li tien wō mila?» ¹³ Nē bi wuure' ki ye: «Kpε wō udōpōnpōn bo!» ¹⁴ Nē Pilat tī niire' bē ki ye: «U tēn ki bii' li lē biil nē?» Nē bi tūāreh ki wuureh ki gbiekeh ki teh: «Kpε wō udōpōnpōn bo!»

¹⁵ Pilat yīe wō ní sānge bi'yēnm nē ki wiε' Barabas. U cēre' u'sojambē ñī' *Yesu inalēbe, nē u taa' wō ki de' bē bē ní tī kpε wō udōpōnpōn bo.

Sojambε leh Yesu
(*Matie 27:27-31; San 19:2-3*)

¹⁶ Sojambē nnō taa' wō ki kōn' Pilat den uluo bo, nē ki yin' bi'cēkl ya sojambē kē ki taan', ¹⁷ ki taa' kulīermónmónku* kuba ki goln' wō, nē ki taa' ikonkon ki lōnlōn' uyukpēkpīe ki kpēle' u'yul, ¹⁸ nē ki teh tēn bi pēkeh wō nē ki teh: «*Sufmbē ya bē, ti fuondeh ŋe-a!» ¹⁹ Ki taah lilēnbēnl ki kpaakeh u'yul bo, ki cēreh u'bo tiñinsēt nē ki gbaandeh u'nun bó ki gōndeh. ²⁰ Bi lē' wō ki tī gben', nē ki gore' kulīermónmónku nnō, ki taa' u'wēngolkaar ki jīin' ki goln' wō, nē ki taa' wō ki ñēn' ki bure' bē ní tī kpε wō udōpōnpōn bo.

Bi kpε' Yesu udōpōnpōn bo
(*Matie 27:32-44; Luk 23:26-43; San 19:17-27*)

²¹ Bi joh ma nnō nē ki tī cende' uje uba bi yih wō Simōn, u yé Sirenn ya du ya nil nē, ki ñēn' ikpāan bó ní. U yé Aleksand nin Lufus ya baa nē. Bi cuo' uje bugbēn ki wōbn' wō, wō ní tuke *Yesu ya dōpōnpōn. ²² Bi taa' *Yesu ki tī baa' niba saan, bi yih nē Golgota, ni'tingi si: «Kuyukpōbku ya Būol.» ²³ Nē ki taa' midaam mà cuuke' uñōke wā bi yih wū miir nnō ki de' wō ki ye wō ní ŋu. Nē u yīe' ka ñun'. ²⁴ Sojambē nnō kpε' wō udōpōnpōn bo. Nē ki taa' u'wēngolkaar bē ní tī gbiire nē ki fūōre' imūōn ki liike' wā kē li ji nā bó. ²⁵ Nī là te kutēnŋaaku tikur tiwē nē, nē bi kpε' wō udōpōnpōn bo. ²⁶ Bi là kēle' nā cēre' bi kpε' wō nnō ki tēbn' u'dōpōnpōn bo u'yul bó. Bi là kēle' ki ye: «*Sufmbē ya bē.» ²⁷ Bi kpε' idukond ile mō idōpōnpōn bo Yesu saan. Bi kpε' uba u'nōjie bó, ki kpε' utō u'nōgen bó. [²⁸ Nē nā kēle' *Uwien ya gbōnku ni nnō tien'. Nī kēle' ki ye: «Bi kaan' wō ki kpōbn' idukond bó nē.»]†

* **15:17** U ya yo, biberb là guoh tiliērmōnt tā ya daaku faa nē. † **15:28** Bi kpīe' ki kēle' tigbōnt tā nnō ya tuba ni miġbiirm 28 ŋa te tu'ni.

²⁹ Binib bà gèbreh ni'saan nnò sukreh wò ki gònbeh iyul ki tókeh wò ki teh: «Sin wà là ye a li bere Uwien ya duku kí liébe kí mé kù iwien ita nnò ³⁰ ηmíen a'ba, kí jiire ní udòpònpòn wuu bo-a!»

³¹ Bitòtuòrcienb nin *Yiko ya wònwòknb mò leh wò ki teh: «U ηmíen' binitòb nε, ka rí fre kí ηmíen u'ba-a! ³² Uwien ya Nigèndkε Kristo, Israyel yaab ya bεrò, jiire ní udòpònpòn wuu bo fεnfennò, tí lε ηò kí teke ηε kí ji-a!» Nε bi kpε' idukond yà u'saan idòpònpòn bo nnò mò sukreh wò nnò.

Yesu ya kuum udòpònpòn bo

(Matie 27:45-56; Luk 23:44-49; San 19:28-30)

³³ Tò, kuwensiiku ya yo nε ní ci' ki bìike' utingben kε bo ki tí baa' kutaajuòku tikur tuta ya yo. ³⁴ Tikur tuta ya yo nε *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «Elowi, Elowi, lama sabaktani?» Ní'tingi si: «N'Wien, n'Wien, bε tien' a wiε' nni?»

³⁵ Binib bà se ni'saan nnò ya biba ηa cii' u wuure' ki ye ba mònmmn nε ki ye: «Li cengeh mèn u yih Eli nε.» ³⁶ Bi'ni uba sèn' ki jon' ki tí yuure' ticitant ki lá sèkn' midεηmíηmíikm miba ni, ki taa' ki tuun' lilεnbεnl bo, ki tēnde' ki kòle' u'nòbu ki ye wò rí muòre, nε ki ye: «Dàan mèn, tí liike Eli li baa kí lá jiiin wò bìi wa rí baa.»

³⁷ Nèn saan nε *Yesu wuure' ufaa bo, nε ki kpo'. ³⁸ U ya yo nε kukpεlçεkpεkpiεku kùà bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnò kere' ku'siik ni paaki ki tí ci' tingi. ³⁹ Sojambe kobk ya cien wà se *Yesu ya nun bó nnò laa' u kpo' ma bo nε ki ye: «Imòñ, uje wuò mònbe ki yé Uwien ya Bijε nε.»

⁴⁰ Bipiib biba mò là te ni'saan, ki se fònfòkm ki likeh. Bi'ni uba si Mari Madelenn, utò si Saakbuk nin Yosε ya naa Mari, utò mò si Salome. ⁴¹ *Yesu là te Galile ma nnò, nε bipiib nnò là pε u'bo, ki sònħ itùon ki toreh wò. Bipiib bà là pε u'bo ki tí baa' Yerusalem nnò mò là te ni'saan ki yεbe.

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Luk 23:50-56; San 19:38-42)

⁴²⁻⁴³ Ní juòre' ma nnò nε uje uba baa' ní bi yih wò Yosεf u yé Arimate ya nil, ki yé tibuur ya çεkl yaab ya uba binib boh wò çεen. U'mò là gu Uwien ya bεl li baa ní uyo wà nnò nε. Ní là yé kutaaku kùà li faa *Saba ya daali, uyo wà bi bondeh *Saba ya daali nnò nε. Yosεf jon' Pilat saan nin lifèl ki tí tóke' wò ki ye u tuo' la, wò rí çèbe wò *Yesu ya gbεnεnt. ⁴⁴ Pilat cii' bi ye *Yesu kpo' ηò ma nnò nε ní cuo' wò miyòkm. Nèn saan nε u yin' sojambe kobk ya cien ki niire' wò ki ye: «*Yesu kpo' ma ní wuòke'-aa?» ⁴⁵ Nε u tóke' wò u kpo' uyo wà. Pilat cii' u kpo' uyo wà ma nnò, nε ki de' Yosεf usèn wò rí tí taa u'gbεnεnt. ⁴⁶ Nε Yosεf jon' ki tí dε' kukpεlçεku kuba, nε ki jiiin' *Yesu ya gbεnεnt udòpònpòn bo, ki taa' kù ki tēntēn' tù, ki taa' ki tí ble' ufεle uba ni. Bi là cube' ufεle nnò kujòtεnku kuba ya kεle ni nε, nε ki binde' kutεngbengbenku kuba, ki bìin' bufεnañòbu†. ⁴⁷ Nε Mari Madelenn nin Yosε ya naa Mari laa' bi ble' *Yesu nà saan.

16

Yesu mεkre' bitεnkpiib ni

(Matie 28:1-8; Luk 24:1-12; San 20:1-10)

¹ *Saba ya daali gèbre' ma nnò, nε Mari Madelenn nin Saak ya naa Mari nin Salome jon' ki tí dε' mikpòm mà ya nu ηmε bε rí tí faan *Yesu ya gbεnεnt.

² Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa nnò, nε bipiib nnò wòre' ki fii' ní bìike ki bure' likul nnò bó ki tí baa' ki laa' uwien te ki puòreh. ³ Bi joh ma nnò nε ki niireh tòb ki teh: «ηmε li tí biire tε kutεnku nnò?» ⁴ Bi tí tuo ni'saan sò, ki liike' ki laa' kutεnku nnò ηa ji bi. Kù là yé kutεncεncienku nε. ⁵ Bi tí baa' ki kòn'

† 15:46 Liike Matie 27:60.

likul nnɔ ni nɛ ki laa' unacenfaan uba kɛ unɔjie bɔ ki guo kulierpenpienku. Nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ cɛɛn.

⁶ Nɛn saan nɛ unacenfaan nnɔ tɔke' bɛ ki ye: «La cɛrɛ mɛn nɛ ɾi cuo nɛ jɛwaanbu. Ni nuunh Nasarɛt ya *Yesu wɔ bi lɔ kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo nnɔ nɛ. U mɛkre'-a! Wa ji te niɛ saan. Liike mɛn, bi lɔ taa' wɔ ki ble' nɔ saan sɔ. ⁷ Li joh mɛn, kɪ tɪ tɔke Pɪɛr nin u'panpaankɛtɔb kɪ ye u liere' bɛ ki bure' Galile bɔ ɾɔ. Bi li tɪ lɛ wɔ nɛn bɔ nɛ tɛn u lɔ tɔke' bɛ ma bo.»

⁸ Nɪ bɛke' bipiib nnɔ cɛɛn nɛ bi nɛn' likul nnɔ ni ki tiinh bi'gbɛnɛnt kɛ ɾɔh. Bujɛwaanbu cuo' bɛ ma nnɔ nɛ ba tɔke' nil.

*Yesu mɛkre' ki cɛrɛ' bi laa' wɔ
(Matie 28:9-10; San 20:11-18; Luk 24:13-35)*

[⁹ *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kɔa li faa nnɔ ya tɛɾɔaku, *Yesu mɛkre' ma nnɔ nɛ ki kpiɛ' ki taa' u'ba ki wuɔn' Mari Madelɛnn. Wɔn nɛ yɛ upii wɔ isɛnpol ilole lɔ ɾaake wɔ, *Yesu ɾɔrɛ' yɛ nnɔ. ¹⁰ U jon' *Yesu yaab saan ki laa' bi te uyɛnsaa ni, ki kɛ ki muɔh. Nɛ u tɔke' bɛ ki ye u laa' Yesu. ¹¹ Bi cii' u ye u laa' *Yesu u fuobe, nɛ ba teke' ki jin'.

¹² Ni ya puoli bɔ nɛ bi'ni bile lɔ cuonh ki joh udugbaan bɔ. Bi joh ma nnɔ nɛ *Yesu cɛrɛ' bi laa' wɔ. Wa te tɛn u lɔ te ma uyo wɔ Mari Madelɛnn laa' wɔ nnɔ. ¹³ Bi liɛbe' bi'tɔb saan ki tɪ tɔke' bɛ ki ye bi laa' Yesu, nɛ ba tɪ teke' ki jin'.

*Yesu cɛrɛ' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ
(Matie 28:16-20; Luk 24:36-49; San 20:19-23; Itɔn 1:6-8)*

¹⁴ *Yesu fɔrɛ' ki cɛrɛ' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ uyo wɔ bi te ki jinh tijier. U kɔn' nin bɛ ki ye bɛ tien' ba teke' binib bɔ laa' wɔ u mɛkre' nnɔ len' nɔ nnɔ ki jin-i? Nɛ ki ye bi'yul nɛ faa. ¹⁵ Nɛ ki tɪ tɔke' bɛ ki ye: «Li joh mɛn uɾɛndun ni ni'kɛ saan kɪ li kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt binib kɛ saan. ¹⁶ Wɔ kɛ li teke kɪ ji kɪ cɛrɛ bɛ ɾi sɪi wɔ Uwien ya nɔnm nɛ li ɾmɛrɛ. Wɔ kɛ ɾa teke' ki jin' la, Uwien li dɛrɛ u'tub. ¹⁷ Binib bɔ kɛ li teke kɪ ji nnɔ li tien miyɔkm ya bont. N'yel bo, bi li ɾɔrɛ isɛnpol, ki li len milɛncɛnm, ¹⁸ ki li cuo iwɛ ya ɾi tien bɛ niba. Bi nɔn' uɾɔknɛndkɛ la, wa ɾi tien bɛ niba. Bi li taa bi'nuɔ kɪ paan biwiɛnb bo nɛ bɛ ɾi faake.»

*Uwien taa' Yesu ki don' paaki bɔ
(Luk 24:50-53; Itɔn 1:9-11)*

¹⁹ Yonbdaan *Yesu tɔke' bɛ tigbɛr ki tɪ gben' nɛ Uwien cɛrɛ' u don' paaki bɔ, ki tɪ kɛlɛ' u'jie bɔ. ²⁰ Nɛn saan nɛ u'panpaankaab joh ni'kɛ saan ki tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt. Nɛ Yonbdaan toreh bɛ ki cɛrɛh bi teh miyɔkm ya bont. Nɛn nɛ wɔngɛh ki teh bi lienh tigbɛr tɔ nnɔ te nɛ.]*

* **16:20** Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tɔ nnɔ ya tuba ni migbiirm 9 kɪ tɪ baa 20 ɾa te tu'ni.

Tigbɛmɔnmɔnt tà Luk kɛle' tù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Bi yih wà kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ Luk nɛ. Wa yé Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ ya uba. Ama u tùɔre' ki nuun' bà là pɛ Yesu bo saan nɛ ki bɛnde' u'gɛɛ cin' ma bo nin tù tĩ fɔre' ma bo. U là tɔke nin Pɔl u'sɛn ya jom ni ma nnɔ nɛ cère' u bɛnde' tù ki pukn'.

U kɛle' kugbɔnku kuu ki de' binib bà nnɔ ɲa yé Sufmbɛ. Bi teke' Yesu ki jin' nɛ. Nɛn nɛ cère' u tɔkeh bɛ iɲɔbonfafaa ya tingi nin Sufmbɛ ya yaajɛtɛntienm mà ba bɛn mè nnɔ.

Luk kɛle' kugbɔnku kua nɔ pɛ Matie nin Mark yaar bo nɛ, ama u kɛle' tigbɛr tuba ta te Matie nin Mark nin San ya gbɔnt ni. Tun si: Yesu jon' ki fuonde' Mart nin Mari (10:38-42) nin Samari ya jɛnimɔn ya gɛɛr (10:29-37) nin uje wà ya buk bole' u liɛbe' ki laa' kè nnɔ ya gɛɛr (15:11-32).

Luk bo, Yesu Kristo nɛ yé Yonbdaan nɛ, ki yé Uwien sɔn' wà wɔ ń lá ɲmɛn binib. Imɔn, Uwien mɛkre' wɔn Yesu nɛ, ki de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo. Luk ya gbɔnku ya gɛɛr tĩ tonde' Yerusalem ni nɛ (iyul 24) nin Yesu ya kuum udɔpɔnɔn bo nin u'mɛkrm bitɛnkpiib ni.

Nà cère' Luk kɛle' kugbɔnku kuu nɔ

¹ Ni bɛn ki ye binib bà yebe ɲikn' ki kɛle' tigbɔnt ni tibont tà là tien' ti'ni nnɔ. ² Bi kɛle' tù tɛn binib bà là te tu'cincinyo ki laa' tù tien' ma bo, ki yé binib bà kpaandeh Uwien ya gɛɛr nnɔ là wɔkn' tɛ ma bo nɛ. ³ Nɛ n'mɔ tùɔre' ki nuun' ki bɛnde' tù cin' ma bo, nɛ ki maale' ki ye ɲi mɔn n'mɔ ń paan tu'bo mɔnmɔnm kɪ kɛle' tù tentien ma bo, kɪ de sin uciɛn Teofil, ⁴ ɲɔ a'mɔ ń bɛnde kɪ ye bi wɔkn' ɲɛ tigbɛr tà nnɔ mɔnbe ki te nɛ.

Uwien ya tond uba len' ki ye bi li maa San

⁵ Uyo wà Herod là yé Sude ya bɛr nnɔ, ki laa' utɔtuɔrke uba te, ki yé Abiya ya cɛkl yaab ya uba, bi yih wɔ Sakari; ki yih u'po Elisabɛt, u yé Arɔn ya yaabil. ⁶ Bi'kɛ bile là yé binib bà cuube nɛ Uwien ya nun bó, ki boh Yonbdaan ya wɔb, ki teh u yíe nà kɛ mɔnmɔnm. ⁷ Ama ba là ɲmɔbe buk, kime Elisabɛt là yé uɲɔl nɛ, nɛ bi'kɛ bile là pore'-a.

⁸ Nɪ kpaan' Sakari ń sɔn lituonl Uwien ya nun bó, kime u'cɛkl li sɔn ituon Uwien ya nun bó uyo wà nnɔ baa'. ⁹ Nɛ bitɔtuɔrkaab ya tentienm bo, bi fùɔre' imúɔn, ɲi lu' Sakari bo, nɛ bi gènde' wɔ, wɔ ń kɔ Yonbdaan ya dubenku ni, kɪ tĩ sɛ liɲubl. ¹⁰ Uyo wà u te ki sienh liɲubl nnɔ, Uwien ya nib ligol te saali nɛ ki kàareh. ¹¹ Nɛn saan nɛ Yonbdaan ya tond uba baa' u'saan, ki se bi sienh liɲubl liponpuol là bo nnɔ ya jie bó. ¹² Sakari laa' wɔ ma nnɔ, ɲi beke' wɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' wɔ. ¹³ Nɛ utond nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Sakari, la cère' nɛ ń cuo ɲɛ jɛwaanbu. Uwien cii' a'kaare bó. A'po Elisabɛt li maa kibujɛbuk, nɛ á yin kè San. ¹⁴ Kɪ li cère a'yɛnm ń sɔngɛ kɪ gbien, nɛ binib bà yebe mɔ li pokn ki'màam bo. ¹⁵ Kɪ li yé unikpɛkpiɛk nɛ Yonbdaan ya nun bó. Ka ń ɲu sibii ya daam, ka ń ɲu dɛfɛfaam kɛ dɛfɛfaam. *Mifuoɲaanm li te ki'bo ki gbien' haali ki'naa ya benku ni nɛ. ¹⁶ Kɪ li cère Israyɛl yaab bà yebe ń liɛbe kɪ paan Yonbdaan Uwien bo. ¹⁷ Kɪ li ɲmɔbe *Uwien ya Fuoɲaanm nin mituɔm tɛn *Uwien ya ɲɔbonsɔknl Eli nɛ. Kɪ li liere Yonbdaan usɛn, kɪ cère bibaambe ń liɛbe kɪ taan nin bi'bumu buɲɔbu, kɪ cère binib bà ɲa tuo' Uwien ya ɲɔbu bó

ń li ńmabe iyenmaale ten binimànb, kí cèrè binib ń li yé binib bà bonde' bε ń teke Yonbdaan.»

¹⁸ Nε Sakari tǎke' utond nnǎ ki ye: «Bε li cèrè ń bende kí ye a len' nà nǎ, ńi te? Kimε min pore'-a nε n'po mǎ pore'.» ¹⁹ Nε utond nnǎ jiiin' wǎ ki ye: «N yé Uwien ya tond Gabriel nε, ki te Uwien ya nun bó ki sǎnh u'tuon. U sǎn' nni ní ń lá tǎke ńε tigbεmǎnmǎnt tuu nε. ²⁰ Tǎ, a'lenl li tεbe, ńa ji li freh ki lienh kí tǐ baa uyo wǎ nibonn nnǎ ń tien, kimε ńa teke' ki jin' ki ye n tǎke' ńε tigber tǎ nǎ ya yo lá baa' la, tǔ li tien.»

²¹ U ya yo ki laa' linigol nnǎ gu Sakari li ńε ní Uwien ya duku ni uyo wǎ nε. U wuǎke' ka ńen' ní ma nnǎ nε ńi bεke' bε cεen. ²² U lá ńen' ní ka ji freh ki lienh, nε bi bende' ki ye u laa' niba nε tidεknt yaam Uwien ya duku ni. Nε u wǎngɛh bε migbaam, ka freh ki lienh.

²³ Sakari ya tǔon ya wien tǐ gben' nε u liebe' u'den. ²⁴ Nǐ tete nε u'po Elisabet lá punbe', ki bǎle' u'ba ki tǐ baa' inmaale inun, ²⁵ nε ki maale' u'yenm ni ki ye: «A laa'-aa! Uyo wǎ Yonbdaan yǐe nε ki muǎ' nni, ki ńen' nni ifε ni binib ya nun bó.»

Uwien ya tond tǎke' Mari ki ye u li maa Yesu

²⁶ Elisabet ya tenpunbe ya ńmaalluob ni, nε Uwien sǎn' u'tond Gabriel Galile ya tinfenm ya du uba ni, bi yih wǔ Nasaret. ²⁷ U lá sǎn' wǎ ujeaan uba saan nε wa ben jε, bi yih wǎ Mari. Bi lá pun' wǎ uje uba nε u yé *Dafid ya yaabil, bi yih wǎ Yosef. ²⁸ Utond nnǎ baa' ki kǎn' Mari den, nε ki ye: «N fuondeh ńε Mari. Yonbdaan tien' ńε tinimǎnt ki gbien', nε ki te nin ńε.» ²⁹ Mari cii' inǎbon nnǎ ma nnǎ nε ńi bεke' wǎ cεen, u maaleh wǎ ń bende ifuonde nnǎ ya tingi si bǎ. ³⁰ Nε utond nnǎ tǎke' wǎ ki ye: «Mari, la cèrè nè ń cuo ńε jεwaanbu, kimε Uwien tien' ńε tinimǎnt nε. ³¹ Liike-a! A li punbe, kí maa kibujεbuk kí yin kè Yesu. ³² Kǐ li yé unikpεkpiεk nε, bi li yih kè Uwien wǎ ńa ńmabe Nacentǎ ya Bijε nε. Yonbdaan Uwien li de wǎ u'yaaje *Dafid ya bεl. ³³ U li yé ubεr nε Sakǎb ya yaabii bo uyo kε. Nε u'bεl nnǎ ńa ń li ńmabe gbenm.» ³⁴ Nεn saan nε Mari tǎke' utond nnǎ ki ye: «Nǐ li tien mila kí tuo, kimε ma ben jε-a?» ³⁵ Nε utond nnǎ jiiin' wǎ ki ye: «*Mifuońaanm li jiiire ní a'bo, nε Uwien wǎ ńa ńmabe Nacentǎ ya tuǎm ń lèkn a'bo ten usǎngε. Nεn nε cèrè' a li maa kibuk kǎ nnǎ, li yé uńaan, bi li yih kè Uwien ya Bijε nε. ³⁶ Liike, a'puole Elisabet punbe' ma u'ńmaalluob sǎ. Wǎn wǎ bi lá yih wǎ unǎl nnǎ punbe' u'por ni nε. ³⁷ Kimε Uwien ńa gbele' niba.» ³⁸ Nεn saan nε Mari jiiin' utond nnǎ ki ye: «N yé Yonbdaan ya piitonsǎnl nε. Nè ń tien ten a len' ma nǎ.» U ya yo nε utond nnǎ siere' ki dǎan' wǎ.

Mari jon' ki tǐ fuonde' Elisabet

³⁹ I ya den nε Mari pǎk ki bure' ijuǎn bó, Sude ya tinfenm ya du uba ni. ⁴⁰ U tǐ baa' ki kǎn' Sakari den, nε ki fuonde' Elisabet. ⁴¹ Elisabet cii' ifuonde nnǎ ma nnǎ, nε u'buk nukbe' u'benku ni. *Mifuońaanm jiiire' ní u'bo ki gbien', ⁴² nε u len' ufaa bo ki ye: «Uwien tien' ńε u'mǎnm ki cεn' bipiib kε, ki tien' mimǎnm kibuk kǎ te a'benku ni nnǎ mǎ bo. ⁴³ N'mǎ ya ba nε n'Yonbdaan ya naa baa' n'saan-i? ⁴⁴ Kimε uyo wǎ a'fuonde lu' n'tubl ni nnǎ, nε n'buk nukbe' n'benku ni nin uyεnsǎngε. ⁴⁵ Sin wǎ teke' ki jin' ki ye Yonbdaan tǎke' ńε nǎ nnǎ li tien nnǎ, Uwien ya mǎnm te a'bo.»

Mari gεn' iyuon ki donde' Yonbdaan

⁴⁶ Nε Mari ye:

«N ńεngɛh Yonbdaan,

⁴⁷ ki ńmabe uyεnsǎngε ki gbien',

Uwien, n'ńmienl bo.

⁴⁸ U tiere' min u'tonsǎnpiijiin bó,

fɛnfɛnnɔ kɪ taa kɪ li joh,
binib kɛ li len kɪ ye Uwien ya mɔnm te n'bo.

⁴⁹ Kimɛ mituɔm kɛ ya daan tien' nni
tibont tà ηmɔbe ukpɛke,
u'yel si: Uñaan nɛ.

⁵⁰ U li tuu ki teh binib bà boh wɔ tinimònt nɛ,
haali uyo wà ηa ηmɔbe gbenm.

⁵¹ U wuɔn' binib u'tuɔm,
ki ηɔre' binib bà maaleh ki teh
bi yé binikpɛkɛkb nnɔ.

⁵² U ñɛn' bibɛrciɛnb bi'bɛl ni,
ki kpɛke' bijiinb.

⁵³ U de' binib bà mikònm ηmɔbe bɛ tibont na ηmɔbe fuul,
ki ηɔre' bifaadɛnb bi bure' inɔpien.

⁵⁴ U tiere' u'nimònt bó,
ki tore' u'tonsɔnb Israyel yaab,

⁵⁵ tɛn u là ye u li tuu ki teh ma
ki dienh ti'yaajɛ *Abraham nin u'yaabii nnɔ.»

⁵⁶ Mari tien' Elisabet saan ñi baa' tɛn inɔmaale ita,
nɛ ki liɛbe' ki kun'.

San wà siih binib Uwien ya ñunm ya mɔam

⁵⁷ Elisabet ya mamaayo baa', nɛ u maa' kibujɛbuk. ⁵⁸ U'den yaab nin
u'kɔnkɔnlieb cii' Yonbdaan muɔ' wɔ micɛcɛkm ki gbien', nɛ wɔn nin bɛn kɛ
pokn'.

⁵⁹ Kibuk nnɔ ya wienniin daali, nɛ bi baa' bɛ ñi jɛ ki'punl, ki yíe bɛ ñi yin kè
Sakari tɛn ki'baa. ⁶⁰ Nɛ ki'naa yíe', ki ye bi li yin kɛ San nɛ. ⁶¹ Nɛ bi tɔke' wɔ ki
ye ba yih a'den ya nil uba li ya yel-a. ⁶² Nɛ bi niire' ki'baa migbaam ki ye u yíe
wɔ ñi yin u'buk li lɛ yel ba?

⁶³ Nɛ u wuɔn' bɛ ki ye bɛ ñi de wɔ kudɔbipɛnpɛnku kuba wɔ ñi kɛle ku'bo. Bi
de' wɔ, nɛ u kɛle' ki ye: «ki'yel si San» nɛ. Nɛ ñi cuo' bi'kɛ miyɔkm. ⁶⁴ I ya tàan
bo nɛ Sakari ya lenl tɛbre', nɛ u cin' ki lienh, ki pèkeh Uwien. ⁶⁵ Nɛn saan nɛ
bujɛwaanbu cuo' binib bà kɛ kɔ ka fɔke nin ni'saan nnɔ. Sude ya tinfɛnm ya
du yà kɛ te ijuɔn bó nnɔ ya nib lienh tigbɛr nnɔ. ⁶⁶ Tù de' binib bà kɛ cii' tù nnɔ
iyɛnmaale. Nɛ bi maaleh bi'yɛnm ni ki teh: «Kibuk kɛ lá li yé bɛ ya nitunbu
sɔ?» Kimɛ Yonbdaan ya tuɔm te ki'bo.

Sakari ya yuon

⁶⁷ Nɛn saan nɛ *Mifuoñaanm jiiere' ní kibuk nnɔ ya baa Sakari bo ki tɪ gben',
ki cère' u sɔkndeh Uwien ya ñɔbon ki teh:

⁶⁸ «Tí pèke mɛn Yonbdaan, tinbi Israyel yaab ya Wien,
kimɛ u baa' u'niib saan, ki teke' bɛ ki wiɛ',

⁶⁹ ki cère' wà li ηmiɛn tɛ,
ñɛn' u'tonsɔnl *Dafid den,
ki ηmɔbe mituɔm.

⁷⁰ U là cère' u'ñɔbonsɔknb len' nɛn nɛ uyo bo.

⁷¹ Bi là len' ki ye:

«Uwien ye u li fie tɛ bà se ti'bo saan,
kɪ ñɛn tɛ bà kɛ nɛn tɛ ya nuɔ ni.

⁷² U là muɔ' ti'yaajɛb micɛcɛkm,
ki tiere' u'jɔtieku bó.»

⁷³ U là pùon' nà sɔ ti'yaajɛ Abraham:

⁷⁴ «u là ye u li ñɛn tɛ ti'ɛnnɛndb ya nuɔ ni,

ηῶ tí li pukeh wᵾ ki la fenge,

⁷⁵ kí li pε u'bo mᵾnmᵾnm,

kí li cuube u'nun bó,

tí'fuobm kε ni.»

⁷⁶ «Sin, n'bukε, bi li yin ηε

Uwien wà ηa ηmᵾbe Nacentᵾ ya ṽᵾbonsᵾknl.

Kimε a li liere Yonbdaan,

kí tᵾᵾre u'sen kí de wᵾ,

⁷⁷ kí cère u'nib ṽᵾ bende kí ye u li fère be bi'biere, be ṽᵾ ηmεre.»

⁷⁸ Kimε tí'Wien ηmᵾbe tinimᵾnt ki gbien'.

U'nimᵾnt nnᵾ bo nε u li cère kuwenwenku ṽᵾ ṽᵾ paaki bó kí wende tí'bo tᵾn uwien puᵾreh ma bo.

⁷⁹ Kuwenwenku nnᵾ li wende binib bà te licinṽᵾunl ni, mikuum ya jinjinku yiin bi'bo nnᵾ.

Kù li wuᵾn tε usen wà li de tε uyenduᵾn.»

⁸⁰ Kibuk nnᵾ kpient, nε ki lenh miyεnm*. Kí te kupenpelku ni nε ki tí baa' uyo wà kí ṽᵾen' kí'tuonl upaan bo Israyel yaab ya nun bó.

2

Yesu ya mᵾam ya gber (Matie 1:18-25)

¹ Tᵾ, i ya den nε Erom ya bεrcien Ogust caan' ki ye be ṽᵾ kᵾan binib bà kε te u ya tinfenm bo nnᵾ. ² Bi là kaan' kukènkpiekku bu'gben ma nnᵾ ki laa' Kirinus nε yé Siri ya tinfenm ya gobina. ³ Wà kε là li jo kí tí kᵾan kukènku nnᵾ u'yaajedu ni nε. ⁴ Nεn bo nε Yosef ṽᵾen' Galile ya tinfenm ya du wà bi yih wù Nasaret nnᵾ ni, ki jon' bi maa' *Dafid udu wà ni u te Sude ya tinfenm ni, bi yih wù Betelεm nnᵾ ni, kimε Yosef bugben yé *Dafid ya yaabil nε. ⁵ U là tᵾke nin Mari utεnpunb ki jon' ni'bó kukènku nnᵾ nε. Bi là pun' Yosef u ya jεfaan nε, ama wa laan là kuᵾn' wᵾ. ⁶ Bi te Betelεm ni u yo wà nnᵾ, nε Mari ya mamaayo baa', ⁷ u maa' u'jεfenmεl kí yé kijek ki taa' tikpelcεr ki pᵾbn' kè, ki taa' kè ki kpien' tiwεnt jinh nà ni, kimε fenm ηa là te cenduᵾu ni.

Uwien ya tond uba tᵾke' biwεnkpaab Yesu ya mᵾam bó

⁸ Tᵾ, biwεnkpaab biba là te mitinfenm nnᵾ ni, ki kᵾh ikpᵾan bó, ki gᵾh ki gu bi'wεnt kuṽᵾnku. ⁹ Yonbdaan ya tond uba puᵾ' bi'saan, nε Yonbdaan ya wenwenku wende' ki yile' bi'bo, nε bujεwaanbu cuo' be cεen. ¹⁰ Nεn saan nε utond nnᵾ tᵾke' be ki ye: «La fenge mεn, kimε n tᵾke tigbεmᵾnmᵾnt nε ṽᵾ lá tᵾke nε. Tigber nnᵾ li sᵾnge binib kε ya yεnm kí gbien. ¹¹ Dinno wuᵾ nᵾ, bi maa' ni'Nmiεnl *Kristo Yonbdaan, *Dafid ya du ni. ¹² Nà sᵾ li yé kudiekku: ni li le kicεnfendk kiba puᵾbe tikpelcεr ni ki kpe tiwεnt jinh nà ni.» ¹³ Nε Yonbdaan ya tondb ligol baa' utondbaab nnᵾ saan i ya tᵾan bo bi pèkeh Uwien ki teh: ¹⁴ «Uwien si ukpᵾεke paaki bó. Uyenduᵾn ṽᵾ li te kitink bo binib bà Uwien yíe be nnᵾ bo» ¹⁵ Yonbdaan ya tondb nnᵾ siere' ki liεbe' ki don' paaki bó u yo wà nnᵾ, nε biwεnkpaab nnᵾ ji tᵾkeh tᵾb ki teh: «Tí jo mεn Betelεm, kí tí liike nibonn nà tien' ni'bó ηᵾ Yonbdaan cère' tí bende nᵾ.» ¹⁶ Nε bi pᵾk ki bure' ki tí baa' ki laa' Mari nin Yosef nin kicεnfendk nnᵾ, ki kpe tiwεnt jinh nà ni. ¹⁷ Bi laa' kè ma nnᵾ, nε ki len' Yonbdaan ya tond bi tᵾke' be nà kε kicεnfendk nnᵾ bo nnᵾ. ¹⁸ Nε ṽᵾ bεke' binib bà kε cii' biwεnkpaab len' tigber tᵾ nnᵾ. ¹⁹ Mari wᵾn cengeh tigber nnᵾ kε, nε ki tᵾᵾreh ki taah tᵾ ki blinh u'fèl bo. ²⁰ Nεn saan nε biwεnkpaab nnᵾ siere' ki liεbeh, ki pèkeh Uwien, ki kpᵾekreh wᵾ, bi cii' nà nin bi laa' nà bo.

* **1:80** Bi li fre kí lebre ki lenh miyεnm kí ye ki pε Uwien ya sen bo nin kí'yεnmaale kε mᵾ.

Kimε ni'ke tien' ten Yonbdaan ya tond bi len' ma bo nε. ²¹ Wienniin daali bi jie' kibuk nnɔ ya punl nε ki yin' kε Yesu. Kimε Yonbdaan ya tond là ye bε ní yin kε li ya yel nε ki yaan bi punbe' kε.

Bi taa' Yesu ki kɔn' Uwien ya duku ya luo bo ki wuɔn' Uwien

²² Uyo wà nǐ kpaan' bε ní tien tijɔknt ya ñεnm ya tuɔrl ten Moyis ya yiko ye ma bo nnɔ, nε Mari nin Yosεf taa' kibuk nnɔ ki jon' Yerusalem, bε ní tǐ wuɔn Yonbdaan. ²³ Kimε nǐ kele' Yonbdaan ya yiko ya gbɔnku ni ki ye: «Kibujebukpiek kε li yé Yonbdaan yaak nε.» ²⁴ Mari nin Yosεf li tien lituɔrl nnɔ Yonbdaan ya yiko ye ma bo nε. U ye bε ní li taah kumuɔku ni ya nenjel ile bii iden ya nenjefanfaan ile nε ki teh lituɔrl nnɔ.

²⁵ Tɔ, uje uba là te Yerusalem ni, bi yih wɔ Simeyɔn, u yé unil wà cuube nε, ki pε *Uwien bo mɔnmɔnm, ki gu lidaali là Uwien li ñεn Israyel yaab bi'jend ni. *Mifuoñaanm là te u'bo, ²⁶ ki tɔke' wɔ ki ye wa ní kpo, ka laa' Yonbdaan ya Nigendkε Kristo. ²⁷ *Mifuoñaanm cère' u kɔn' Uwien ya duku* ya luo bo. U te len uyo wà nnɔ, nε kicεnfendk *Yesu ya naa nin ki'baa tuke kε ki kɔn' ní, bε ní lá tien kε lituɔrl Yonbdaan ya yiko ye ma bo, ²⁸ nε Simeyɔn teke' kε ki ηuuke, ki pèkeh Uwien ki teh:

²⁹ «Tɔɔ, Yonbdaan, fεnfennɔ a tien' a là tɔke' nni nà nnɔ. A li fre kí cère min a' tonsɔnl ní kpo nin uyenduɔn.

³⁰ Kimε a cère' n'nun laa' Uηmiεnl.

³¹ A là bonde' wɔ uηendun ya nib kε ya nun bó nε.

³² U yé kuwenwenku kùà li cère bà ηa yé Israyel yaab ní bende ηε nε.

Wɔn bo nε binib li kpieke a'nib Israyel yaab.»

³³ Kibuk nnɔ ya naa nin ki'baa cii' Simeyɔn len' ki'bo tigber tà nnɔ, nε nǐ beke' bε. ³⁴ U tien' bε Uwien ya mɔnm, ki tɔke' ki'naa Mari ki ye: «A li ben ki ye kibuk kε bo, tinbi Israyel yaab ni bà yebe li lu, bà yebe mɔ li fii. Kǐ yé kudiekku kùà li cère binib ηa ní len ki cii' tɔb bó nε. ³⁵ Kǐ li cère iyenmaale yà buɔ binib bà yebe ya fɛl ni ní ñε upaan bo. Sin Mari mɔnɔn, nǐ li wire ηε ten bi cɔke' ηε kijuk nε.»

³⁶ Upii uba mɔ là te, ki yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl, bi yih wɔ Ann. U yé Fanuyel ya bisε, ki yé Aser ya bol ya nil, ki pore' cεen. U là tien' u'cε saan ibin ilole, nε u kpo' ki cère' wɔ, ³⁷ u juore' ki yé ukpopii ki tǐ baa' ibin piniin nin inan, ka jendeh Uwien ya duku, ki pukeh wɔ ñɔnku nin wien ni, ki lùoh buñɔbu, ki kàareh. ³⁸ Tɔ, u ya yo nε u'mɔ baa' ní, ki cin' ki faareh Uwien kibuk nnɔ bo, nε ki tɔke' ki'gber Yerusalem ya nib bà kε là gu uyo wà Uwien li teke bε kí wiε nnɔ.

Yosεfnin Mari liebe' ki kun' Nasaret

³⁹ *Yesu ya baambe tien' Yonbdaan ya yiko ye ma nnɔ kε, nε ki liebe' ki kun' Nasaret, bi'du ni Galile ya tinfεnm ni. ⁴⁰ Kibuk nnɔ kpienh, ki faakreh, ki lenh miyεnfuom, nε Uwien ya mɔnm te ki'bo.

Yesu tɔke nin u'baambe ki jon' Yerusalem

⁴¹ Binl kε binl *Yesu ya baambe doh Yerusalem bó nε ki tǐ jelah Pak ya nacenku. ⁴² *Yesu tǐ laa' ibin piik nin ile uyo wà nnɔ, nε bi tuke' wɔ ki don' Yerusalem bó ten bi tǐ ní tuu ki joh ma kunacenku nnɔ. ⁴³ Kunacenku nnɔ ya wien tǐ gben' ma nnɔ nε bi liebe' ki kunh bi'donbó. Ama kibuk *Yesu wɔn là juore' Yerusalem ni nε, ba ben ki ye u juore'. ⁴⁴ *Yesu ya baambe cuon' liwentunηmenl ki maaleh ki teh u lii te bisεnjotɔb ni nε. Bi lá tiere' ki liike' ka laa' wɔ, nε ki cin' ki nuunh wɔ bi'yaab nin bi'benbenkaab kε ni. ⁴⁵ Ba laa' wɔ, nε ki pekre' ki nuunh wɔ ki liebeh Yerusalem. ⁴⁶ Wienta daali nε bi laa'

* 2:27 Liike Matie 12:5; Mark 11:11.

wə Uwien ya duku ya luo bo, u ke *Yiko ya wənwəknb ya siik ni, ki cengeh bi'wəknb, ki niireh be iniire. ⁴⁷ Ni jin' binib bà ke cengeh u'bó nnə, kime u ηməbe mibenm, ne ki jiindeh be mənəmən. ⁴⁸ Uyo wà u'baambe tí laa' wə nnə, nǐ beke' be cəen, ne u'naa ye: «Kibuke! Be ne a tien' te nə nnə? Liike min nin a'baa ya yənm saa' ma cəen uyo wà ti nuunh ηe nnə-a!» ⁴⁹ Ne *Yesu jiiin' be ki ye: «Be bo ne ni nuunh nni? Na ben ki ye ní li te n'Baa den ne-εε?†» ⁵⁰ Ama ba cii' u təke' be liñəbonl là nnə ya tingi.

⁵¹ Nen saan ne *Yesu paan' bi'bo ki liebe' Nasarət, kime u là boh be ne. U'naa taah tigber nnə ke ki blinh u'fəl bo. ⁵² *Yesu kpient ki yəbreh, u'yənfuom pukndeh, ne Uwien nin binib ke ya yənm sɔnge u'bo.

3

San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gbɛr (Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; San 1:19-28)

¹ Erom yaab ya bərcien Tiber Sesa ya bəl ya piikn binlɔun bo, ki laa' Pəns Pilat ne yé Sude ya tinfenm ya gobina. Herod mə yé Galile ya tinfenm ya gobina, u'ninjɛ Filip mə yé Iture nin Trakonit ya gobina, ne Lisaniyas mə yé Abilenn yə. ² U yo wà Anni nin Kayif yé bitətuərcienb ya cienb nnə ne Uwien len' nin Sakari ya bijɛ San kupenpelku ni. ³ U cin' ki cuonh mitinfenm mà nuən Suden ya kpenl nnə ni, ki kpaandeh ki teh: «Lèbre mən ni'tetem, ní sii ne Uwien ya ñunm ηə Uwien ní fère ne ni'biere.» ⁴ U tien' nnə ηə nà kele' *Uwien ya ñəbonsəknl Esayi ya gbənkɔ ni nnə nè ní tien ne. Nǐ kele' ki ye:

«Udaan uba te kupenpelku ni ki wuureh ki teh:

«Tùəre mən Yonbdaan ya sən,
kí cubn u'sengbenmu kí de wə.

⁵ Bi li taa titənt kí gbien tijəbɔr ke,
kí bere kí jenge ijuən nin igbengben ke,
kí naare isen yà ke pəle',
kí kpəlke isen yà ke ηa kpəlke.

⁶ Unisaal ke li le Uwien ηmiendeh ma binib.» »

⁷ Nen saan ne San təkhe linigol là bəareh u'saan, ki nuunh wə ní sii be Uwien ya ñunm nnə ki teh: «Iwaaleb ninbi, ηme ne wuən' ne ni li tien ma kí ñe Uwien ya benpiebe wə we ní nnə ni? ⁸ Li sənɔh mən itùon yà wəngheh ki teh ni lèbre' ni'tetem, ki la li maaleh ni'yənm ni ki teh: «Ti'yaaje si *Abraham ma nnə, nǐ dəkre' ne», kime n təkhe ne ne, Uwien li fre kí cère iten yie nə ní kpende *Abraham ya yaabii. ⁹ Uwien bonde' liyɛl ηə wə ní kpikre isiin. Isiin yà ke ηa lùonh biimənmən la, u li gɛ yǐ kí wie umu ni ne.»

¹⁰ Ne inigol nnə niireh wə ki teh: «Ti nín li tien mila?» ¹¹ Ne u jiindeh be ki teh: «Wà ηməbe ilier ile la, wə ní taa liba kí pu wà ηa ηməbe. Wà mə ηməbe tijier la, wə ní pu wà ηa ηməbe.»

¹² Bilənpotekb mə baa' u'saan wə ní sii be Uwien ya ñunm, ne ki niire' wə ki ye: «Cənbaa, ti'mə li tien mila?» ¹³ Ne u jiiin' be ki ye: «La wəbndeh mən nib be ní li paanh nǐ gèbreh bi sien' ne ubien wà.»

¹⁴ Ne sojambɛ mə niire' wə ki ye: «Ne tinbi le? Ti'mə li tien mila?» Ne u jiiin' bi'mə ki ye: «La fienh mən nib ya bonn, ki la biin wà ηa ηməbe biil. Cère mən ni'yənm ní li sɔnge ni'paaku bo.»

¹⁵ Binib là gu Uwien ya Nigendke Kristo ya baam, ne ki maaleh bi'yənm ni ki teh: «San la lii yé wənwə ne-a?» ¹⁶ Ne San təkhe' bi'ke ki ye: «Min taah miñunm ne ki siih ne Uwien ya ñunm. Ama uba we ní, ki cən' nni. Ma kpe ní lore

† 2:49 Bi li fre kí lèbre ní li te n'Baa den kí ye ní li sənɔh n'Baa ya tuonl ne mə.

u'taceningben. Wɔn nɛ lá li cère *Mifuoñaanm nin umu ní jiire ní ni'bo. ¹⁷ U taa' kiyonyiek nɔ wɔ ní tì lende u'ji. U li taa mijibim kí cùɔn ubɔnbuɔn ni, kí taa tifent kí wiɛ umu wà nɔ ní kpiin ni.»

¹⁸ Tɔ, San liebe' ki taa' iñɔbontɔ ì yɛbe ki saake' binib ya gbɛnɛnt, ki tɔke' be tigbɛmɔnmɔnt.

¹⁹ U ya yo nɛ gobina Herod là taa' u'ninje ya po Herodiyad, ki kuɔn', ki liebe' ki sɔn' itùonbiertɔ mɔ ì yɛbe. Nɛn kɛ bo nɛ San tɔke' wɔ ki ye u bii'. ²⁰ Nɛn bo nɛ Herod cuo' San ki tì pɛkn', ki liebe' ki bii' ki pukn'.

*San sɔi' Yesu Uwien ya ñunm
(Matie 3:13-17; Mark 1:9-11)*

²¹ San là siih binib kɛ Uwien ya ñunm ma nnɔ, nɛ ki sɔi' *Yesu mɔ. *Yesu kàareh uyo wà nnɔ, nɛ kutaaku yàare', ²² *Mifuoñaanm jiih ní ki naan unɛnjel kí lá kèle' u'bo, nɛ uniɛke uba ñɛn' paaki bó ní ki ye: «Sin, a yé n'bijɛ* nɛ, n yíe nɛ n'yɛnm sɔnge a'bo.»

*Yesu ya yaajɛb ya yel
(Matie 1:1-17)*

²³ Uyo wà *Yesu baa tɛn ibin pita nnɔ, nɛ ki cin' u'tuonl. Binib là maaleh kí teh u yé Yosɛf ya bijɛ nɛ. Yosɛf là yé Heli ya bijɛ nɛ, ²⁴ Heli mɔ yé Matat ya bijɛ, Matat mɔ yé Lefi ya bijɛ, Lefi mɔ yé Mɛlki ya bijɛ, Mɛlki mɔ yé Yanayi ya bijɛ, Yanayi mɔ yé Yosɛf ya bijɛ, ²⁵ Yosɛf mɔ yé Matatias ya bijɛ, Matatias mɔ yé Amos ya bijɛ, Amos mɔ yé Nahum ya bijɛ, Nahum mɔ yé Esili ya bijɛ, Esili mɔ yé Nagayi ya bijɛ, ²⁶ Nagayi mɔ yé Mart ya bijɛ, Mart mɔ yé Matatias ya bijɛ, Matatias mɔ yé Semeyinn ya bijɛ, Semeyinn mɔ yé Yosek ya bijɛ, Yosek mɔ yé Yoda ya bijɛ, ²⁷ Yoda mɔ yé Yowanan ya bijɛ, Yowanan mɔ yé Lesa ya bijɛ, Lesa mɔ yé Sorobabel ya bijɛ, Sorobabel mɔ yé Salatiel ya bijɛ, Salatiel mɔ yé Neri ya bijɛ, ²⁸ Neri mɔ yé Mɛlki ya bijɛ, Mɛlki mɔ yé Adi ya bijɛ, Adi mɔ yé Kosam ya bijɛ, Kosam mɔ yé Elmadam ya bijɛ, Elmadam mɔ yé Eri ya bijɛ, ²⁹ Eri mɔ yé *Yesu† ya bijɛ, *Yesu mɔ yé Eliesɛr ya bijɛ, Eliesɛr mɔ yé Yorim ya bijɛ, Yorim mɔ yé Matat ya bijɛ, Matat mɔ yé Lefi ya bijɛ, ³⁰ Lefi mɔ yé Simeyɔn ya bijɛ, Simeyɔn mɔ yé Suda ya bijɛ, Suda mɔ yé Yosɛf ya bijɛ, Yosɛf mɔ yé Yonam ya bijɛ, Yonam mɔ yé Eliyakim ya bijɛ, ³¹ Eliyakim mɔ yé Meleya ya bijɛ, Meleya mɔ yé Mena ya bijɛ, Mena mɔ yé Matata ya bijɛ, Matata mɔ yé Natan ya bijɛ, Natan mɔ yé *Dafid ya bijɛ, ³² *Dafid mɔ yé Yese ya bijɛ, Yese mɔ yé Yobɛd ya bijɛ, Yobɛd mɔ yé Bos ya bijɛ, Bos mɔ yé Sala ya bijɛ, Sala mɔ yé Nasɔn ya bijɛ, ³³ Nasɔn mɔ yé Aminadab ya bijɛ, Aminadab mɔ yé Adimin ya bijɛ, Adimin mɔ yé Arini ya bijɛ, Arini mɔ yé Esilɔm ya bijɛ, Esilɔm mɔ yé Fares ya bijɛ, Fares mɔ yé Suda ya bijɛ, ³⁴ Suda mɔ yé Sakɔb ya bijɛ, Sakɔb mɔ yé *Isaak ya bijɛ, *Isaak mɔ yé *Abraham ya bijɛ, *Abraham mɔ yé Tara ya bijɛ, Tara mɔ yé Nakor ya bijɛ, ³⁵ Nakor mɔ yé Seruk ya bijɛ, Seruk mɔ yé Eragawu ya bijɛ, Eragawu mɔ yé Falɛk ya bijɛ, Falɛk mɔ yé Eber ya bijɛ, Eber mɔ yé Sala ya bijɛ, ³⁶ Sala mɔ yé Kayinam ya bijɛ, Kayinam mɔ yé Afaksad ya bijɛ, Afaksad mɔ yé Sem ya bijɛ, Sem mɔ yé Nowe ya bijɛ, Nowe mɔ yé Lamɛk ya bijɛ, ³⁷ Lamɛk mɔ yé Matusala ya bijɛ, Matusala mɔ yé Enɔk ya bijɛ, Enɔk mɔ yé Yarɛd ya bijɛ, Yarɛd mɔ yé Malelel ya bijɛ, Malelel mɔ yé Kayinam ya bijɛ, ³⁸ Kayinam mɔ yé Enɔs ya bijɛ, Enɔs mɔ yé Set ya bijɛ, Set mɔ yé Adam ya bijɛ, Adam mɔ yé Uwien ya bijɛ.

* **3:22** Bi kpiɛ' kí kèle' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni bi ye: A yé n'bijɛ nɛ. Dinnɔ n tien' nɛ n'bijɛ. † **3:29** Migbiirm mie ni bi ye *Yesu la, ba niire' Yonbdaan Yesu. U'mɔ te uba nɛ.

4

*Satan biike' Yesu**(Matie 4:1-11; Mark 1:12-13)*

¹ *Mifuoñaanm jiiere' ní *Yesu bo ki gbe u'ni. U siere' Suden ya kpenl saan, ne mi tuke' wɔ ki jon' kupenpelku ni, ² ne usenpol bikreh wɔ len ki ti baa' iwien pinan. Iwien pinan nnɔ wa jin' niba. I gɛbre' ma nnɔ ne mikɔnm cuo' wɔ.

³ Nen saan ne usenpol tɔke' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Bijε la, cère litenl liε ní kpende kpɔnɔ.» ⁴ *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Nì kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nì li fuobe jier baba bo.» »

⁵ Ne usenpol taa' wɔ ki don' nà saan dokre', ki wuɔn' wɔ unɛndun ya bel kε i ya taaan bo, ⁶ ne ki tɔke' wɔ ki ye: «N li de ηε libel liε ya ciεnt nin li'faal kε, kime bi là taa' ni'kε ki de' min ne. N li fre kí taa nè kí de n yíe wà. ⁷ Nen bo, a gbaan' n'ntuɔli ki puke' nni la, sin ne li si ni'kε.» ⁸ Ne *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Nì kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«A li gbaan kí kpiεke a'Yonbdaan Uwien ne

kí li pukeh wɔn baba.» »

⁹ Ne *usenpol taa' wɔ ki jon' Yerusalem, ki ti duon' wɔ *Uwien ya duku ya paaki leklemi, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «A yé *Uwien ya Bijε la, maabe kí lá ci tingi ni, ¹⁰ kime ni' kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Sin bo, Uwien li wɔbn u'tondb be ní guure ηε.» ¹¹ Ki tí ye: «Bi li guɔre ηε ηɔ a'taal la mε tenl.» » ¹² Ne *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «Nì tí kɛle' mɔ ki ye: «Nà ní biike a'Yonbdaan Uwien.» »

¹³ Usenpol biike' *Yesu mibiikm kε ya bol ki ti gbele', ne ki laan siere' ki daan' wɔ.

*Yesu cin' u'tuonl Galile ni**(Matie 4:12-17; Mark 1:14-15)*

¹⁴⁻¹⁵ *Yesu liεbe' ní Galile ya tinfenm ni nin *Mifuoñaanm ya tuɔm, ki wɔknh *Sufmbε ya taaan ya dur ni; ne binib kε kpiεkreh wɔ. U ya yo ne u'yel kpienh mitinfenm nnɔ ni ni'kε saan.

*Nasarεt ya nib ηa teke' Yesu ki jin'**(Matie 13:53-58; Mark 6:1-6)*

¹⁶ *Yesu baa' Nasarεt ya du ni, bi wube' wɔ nà saan, ne ki kɔn' *Sufmbε ya taanl ya duku ni *Saba ya daali ten u ti ní teh ma uyo kε. U fii' ki sere' wɔ ní kaaan *Uwien ya gbɔnku, ¹⁷ ne bi taa' *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi ya gbɔnku ki de' wɔ. U père' kugbɔnku nnɔ, ne ki kaan' nà saan ni' kɛle' ki ye:

¹⁸ «Yonbdaan ya Fuoñaanm te n'bo,
kime u gɛnde' nni ní tɔke bijiinb tigbεmɔnmɔnt ne,
ki sɔn' nni ní lá tɔke iyonbe kí ye ì li teke i'yul,
kí tɔke ijùɔn kí ye ì li likre,
kí tɔke bi jèndeh bà nnɔ kí ye bi li ñε bi'jend ni,

¹⁹ kí tɔke binib libinl là Yonbdaan li tien bε tinimɔnt.»

²⁰ *Yesu konkonde' kugbɔnku nnɔ, ki jiiin' ki de' litaanl ya duku ya tonsɔn, ne ki kɛle'. Binib bà kε te kuduku nnɔ ni caan' u'bo inun, ²¹ ne u cin' ki tɔkeh be ki teh: «Tigber tà ni cii' tù nɔ, dinnɔ ne tù tien'.» ²² Ne bi'kε kun' u'bo imɔn. U len' inɔbonmɔnmɔn yà nnɔ beke' be cεen, ne bi niireh tɔb ki teh: «Wa yé Yosef ya bijε-εε?»

²³ Ne u tɔke' bε ki ye: «N ben ki ye ni li pɔ nni mikpenjenm miε nɔ ki ye: «Daktiε, buu a'ba.» Ni tí li tɔke nni kí ye «ni cii' n tien' nà kε Kapernawum ya du ni nnɔ, ní tien nè n'du ni mɔ.» » ²⁴ Ne ki tí ye: «N tɔkeh ne imɔn ne, «*Uwien ya ñɔbonsɔknl kε ñɔbonsɔknl ya tiεma du ni yaab ne ηa teknh u'gber.» » ²⁵ N tɔkeh ne imɔn ne, Eli ya yo utaa là sere' ibin ita nin inmaale iluob ne, ne mikɔnciεnm lu' unɛndun kε ni. U ya yo ki laa' bikpopiib po ne Israyel ya du

ni. ²⁶ Nin nɛn kɛ ɲɔ Uwien ɲa là sɔn' Eli bi'ni uba mɔnɔn saan. Ama u là sɔn' wɔ Sarɛpta ya du wà te Sidɔn ya tinfɛnm ni nnɔ ya kpropii uba saan nɛ. ²⁷ *Uwien ya ñɔbonsɔknl Elise ya yo ki laa' ijend po nɛ Israyɛl ya du ni, ama Elise ɲa là cère' bi'ni uba mɔnɔn lùore', u là cère' Naaman wà yé Siri ya tinfɛnm ya nil nnɔ baba nɛ lùore'.

²⁸ Binib bà kɛ te litaanl ya duku ni nnɔ cii' u len' nà nnɔ nɛ bi'benku ni ben' u'bo ki gbien', ²⁹ nɛ bi fii', ki cuo' wɔ ki ñɛn' udu ni, ki taa' wɔ ki tì baa' bi'du nnɔ te ligbɛngbɛnl là bo nnɔ ya tintinm saan, bɛ ɲ ture wɔ kí wiɛ li'tingi. ³⁰ Ama u ñɛn' bi'siik ni, ki bure'.

Yesu ɲɔre' usɛnpol ujɛ uba saan

³¹ U tì baa' Galile ya tinfɛnm ya du uba ni bi yih wù Kapɛrnawum, ki cin' ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr *Saba ya daali. ³² U'wɔknm nnɔ cuo' binib nnɔ kɛ miyɔkm cɛɛn, kimɛ u du u'wɔknm nnɔ bo nɛ. ³³ Tɔ, ujɛ uba là te Sufmbɛ ya taanl ya duku nnɔ ni usɛnpol ɲaake wɔ. U laa' Yesu, nɛ ki wuure' ufaa bo ki ye: ³⁴ «Ho! Nasaret ya Yesu, tinbi nin sin tu lɛ nɛ? A baa' á lá boln tɛ nɛ-ɛɛ? N bɛn a yé udaan wà, a yé Uwien ya Niñaan nɛ.» ³⁵ Nɛ *Yesu tiɛn' u'bo ki ye: «Ŋmile, kí siere ki dàan ujɛ wuɔ nɔ». Nɛ usɛnpol nnɔ gbòbe' ujɛ nnɔ binib kɛ ya siik ni, ki dàan' wɔ ka tien' wɔ niba. ³⁶ Nɛ ñi cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛɛn. Nɛn saan nɛ bi niireh tɔb ki teh: «Bɛ ya gbɛr sɔ nɔ? U ɲmɔbe ufaa nin mituɔm nɛ ki wɔbndeh isɛnpol, ì dàandeh binib-a!» ³⁷ Nɛ *Yesu ya yel kpiɛnh mitinfɛnm nnɔ kɛ ni.

Yesu buu' binib bà bun iwɛn kɛ ya bol

(Matie 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ *Yesu ñɛn' litaanl ya duku nnɔ ni, ki jon' Simɔn den, ki laa' Simɔn ya cɔbnaa bun, u'gbɛnɛnt ton cɛɛn. Bi gbáan' *Yesu ki ye wɔ ɲ cère wɔ ɲ faake. ³⁹ Nɛ u gòn' u'bo, ki tiɛn' iwɛn nnɔ bo nɛ u faake' ki pɔk ki fii' ki cènde' bɛ.

⁴⁰ Uwien benh wù ɲ lu uyo wà nnɔ, nɛ bà kɛ yaab bun iwɛn kɛ ya bol tukeh bɛ ki bàareh *Yesu saan. U taah u'nuɔ ki paakeh bi'bo, nɛ bi faakreh. ⁴¹ U cèreh isɛnpol mɔ dàandeh linigol, ki wuureh ki teh: «A yé Uwien ya Bijɛ nɛ.» Ama *Yesu tɛngɛh i'bo nɛ ka cèreh ì lienh kimɛ ì bɛn ki ye u yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ.

⁴² Nì faa', nɛ *Yesu siere' ki jon' nib ɲa te nà saan. Nɛ linigol cin' ki nuunh wɔ. Bi tì laa' wɔ, nɛ ka jì yíe wɔ ɲ siere kí dàan bɛ. ⁴³ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Nì kpɛ ɲ taa Uwien ya bɛl ya gbɛmɔnmɔnt tuu nɔ kí tɔke idutɔ mɔ yaab nɛ, kimɛ nɛn bo nɛ Uwien sɔn nni ní.» ⁴⁴ Nnɔ nɛ u tɔkeh binib Uwien ya gbɛr *Sufmbɛ ya táan ya dur tà te Sude ya tinfɛnm ni nnɔ ni.

5

Yesu yin' u'panpaankekpikɛb

(Matie 4:18-22; Mark 1:16-20; San 1:35-51)

¹ Lidaali liba *Yesu là se Genesarɛt ya ñunciɛnm ya gbaal, nɛ linigol pɛbeh wɔ ki nuunh bɛ ɲ cenge Uwien ya gbɛr. ² U laa' iñɛrde ile miñunm nnɔ ya gbaal. Bijɛnbɛb ñɛn' i'ni ki te ki sɔkreh bi'bàan. ³ Nɛ *Yesu kɔn' iñɛrde nnɔ ya buba, bù yé Simɔn yaabu, nɛ ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ɲ sule kí kɔ miñunm ni waamu. U sule' ki kɔn', nɛ *Yesu kèle' buñɛrbu nnɔ ni, ki cin' ki wɔknh inigol Uwien ya gbɛr.

⁴ U wɔkn' ki tì gben', nɛ ki tɔke' Simɔn ki ye: «Jo miñunm ñɔ nà saan, ní tì wiɛ ni'bàan kí cuo ijɛn.» ⁵ Nɛ Simɔn jii'n' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, ti jènde' kuñɔnɲmɛnku nɛ ka cuo' bonn. Ama sin len' ma nɔ, n li wiɛ.»

⁶ Bi wiɛ', ki cuo' ijɛn ì yebe ka dindin, haali ibàan tì benh yè ɲ kɛre. ⁷ Nɛ bi kɛnbe' ki yin' bi'jɛnbɛtɔb bà te buñɛrtɔbu ni nnɔ, bɛ ɲ baa kí tore bɛ. Bi baa', nɛ bi ñɛn' ijɛn nnɔ ki gbien' iñɛrde ile nnɔ kɛ, haali ì tì benh yì ɲ lin. ⁸ Simɔn

Pier laa' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki gbaan' *Yesu ya nun bó, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, jende n'saan, kime n yé ubierdaan nɛ.» ⁹ Bi cuo' ijɛn i yɛbe ma nnɔ, nɛ ni cuo' Simɔn nin bà kɛ te u'saan nnɔ miyɔkm cɛɛn. ¹⁰ Miyɔkm cuo' Sebede ya bijieɓ Saak nin San bà yé Simɔn ya tonsɔntɔb nnɔ mɔ. Nɛn saan nɛ *Yesu tɔke' Simɔn ki ye: «La fɛnge, fɛnfennɔ kí taa kí li joh, a ji li taakeh binib nɛ ki dienh nni.» ¹¹ Bi dère' bi'ñerde nnɔ ki ñɛn' ugbe, ki dään' ni'kɛ, nɛ ki paan' u'bo.

Yesu cère' ujend uba lùore'
(*Matie 8:1-4; Mark 1:40-45*)

¹² Lidaali liba nɛ *Yesu te mitinfɛnm nnɔ ya du uba ni, uje uba mɔ te len lijendl gbe u'gbɛnɛnt kɛ bo. U laa' Yesu, nɛ ki baa' ki lá pùon' u'nun bó, ki gbáan' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yíe la, a li fre kí cère n lùore.» ¹³ Nɛ *Yesu tɛnde' u'nuɔ ki mɛ' wɔ, nɛ ki ye: «N yíe, lùore.» Nɛ lijendl nnɔ pɔk ki gben' i ya tãan bo. ¹⁴ Nɛ *Yesu kpɛkpɛ' u'bo ki ye u la tɔke nil nà tien', nɛ ki tɔke wɔ ki ye: «Li jo kí tì lɛ utɔtuarkɛ, kí tien milùorm ya tuɔrl tɛn Moyis là ye bɛ n li teh ma bo. Nɛn nɛ li wuɔn kí ye a lùore'.»

¹⁵ *Yesu ya yel tùɔreh ki kpíenɛ, nɛ inigol taakeh u'saan bɛ n cenge u'gbɛr ki yɛbe, ki nuunh wɔ n buu bi'ni bà yé biwiɛnb. ¹⁶ Ama u sɔbe ki siereh bi'saan nɛ, ki joh nib ɲa te nà saan, ki tì kàareh.

Uje uba ya tãan nin u'nuɔ faan' Yesu cère' u faake'
(*Matie 9:1-8; Mark 2:1-12*)

¹⁷ Lidaali liba nɛ *Yesu te ki wɔknɛ Uwien ya gber. *Farisiɛnmbɛ nin *Yiko ya wɔnwɔknɛ bà ñɛn' Galile nin Sude ya tinɛnm ya du kɛ ni nin Yerusalɛm bó ní nnɔ mɔ te ni'saan. Yonbdaan Uwien ya tuɔm cèreh u buuh biwiɛnb. ¹⁸ Nɛ bijɛb biba tuke' uje uba linagɛnl bo ki baa' ní. Uje nnɔ ya tãan nin u'nuɔ nɛ là faan'. Bi nuunh bɛ n taa wɔ kí kuɔn kuduku ni kí tì ble *Yesu ya nun bó nɛ. ¹⁹ Linigol nnɔ bo ba laa' fɛnm bɛ n kuɔn wɔ Yesu saan ma nnɔ, nɛ ki don' u te kudulekaaku kùa ni nnɔ ya paaki, ki cube' libònl, nɛ ki taa' wɔ ki kuɔn' ki yekn' nin linagɛnl nnɔ, ki ble' siik ni *Yesu ya nun bó. ²⁰ *Yesu laa' bi teke' wɔ ki jin' ma nnɔ, nɛ ki tɔke' uje wà ya tãan nin u'nuɔ faan' nnɔ ki ye: «N fère' ɲɛ a'biere ɲɔ.»

²¹ Nɛn saan nɛ *Yiko ya wɔnwɔknɛ nin *Farisiɛnmbɛ cin' ki maaleh ki teh: «U yé ɲmɛ nɛ ki sukreh Uwien nɔ? Uwien baba ɲa nɛ la, ɲmɛ li fre kí fère binib bi'biere?» ²² *Yesu bɛnde' bi'yɛnmaale, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «*«Bɛ tien' ni maaleh nɔ nnɔ ni'yɛnm ni?»* ²³ Ni lɛ ba nɛ faa? N tɔke wɔ kí ye n fère' wɔ u'biere nɛ faa bii wɔ n fii kí li cuonh nɛ faa? ²⁴ Nɛn bo, n li wuɔn nɛ kí ye Unil ya Bijɛ ɲmɔbe mituɔm unɛndun wuu ni wɔ n fère binib bi'biere. Nɛ ki tɔke' uje wà ya tãan nin u'nuɔ faan' nnɔ ki ye: «N lienɛ sin nɛ, fii, kí yuure a'ɲagɛnl, kí li kunh.»

²⁵ I ya tãan bo nɛ u pɔk ki fii' bi'nun bó, ki yuure' linagɛnl là u bi dɔ li'bo nnɔ, ki pèkeh Uwien ki kunh. ²⁶ Ni cuo' bi'kɛ miyɔkm cɛɛn, nɛ bi pèkeh Uwien. Bujewaanbu cuo' bɛ, nɛ bi lienɛ ki teh: «Ti laa' miyɔkm ya bonn dinnɔ.»

Yesu yin' Lefi wɔ n paan u'bo
(*Matie 9:9-13; Mark 2:13-17*)

²⁷ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu siere' ni'saan ki joh, ki laa' ulɛnpotekl uba bi yih wɔ Lefi, u kɛ lɛnpotekbùol. *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Paan n'bo ní.» ²⁸ Nɛ u dään' ni'kɛ, ki fii' ki paan' u'bo.

²⁹ Lefi tien' tijier u'den tù yɛbe ki teke' *Yesu kucɛnku. Bilɛnpotekb ligol nin binitɔb mɔ là te tijier nnɔ ya jim. ³⁰ Nà ɲmaake' *Farisiɛnmbɛ nin bi'yaab bà yé *Yiko ya wɔnwɔknɛ nnɔ, nɛ bi niire' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «Bɛ tien' ni jinh, ki ñuh nin bilɛnpotekb nin bibierdɛnb-i?» ³¹ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye:

«Binib bà ñmɔbe laanfɛ ña nuunh dɔktiɛ, bà bun nɛ nuunh dɔktiɛ. ³² Ma baa' n̄ yin nimɔnb, n baa' n̄ yin bibiɛrdɛnb nɛ bɛ n̄ lɛbre bi'tetem.»

Uñɔlɔle ya gɛr

(Matie 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ *Farisiɛnmbɛ nnɔ tɔke' *Yesu ki ye: «San ya panpaankaab nin tinbi *Farisiɛnmbɛ yaab sɔbe ki lùoh buñɔbu nɛ, ki kàareh, nɛ a'yaab bɛn jinh ki ñuh-a!» ³⁴ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Ni li fre kí cère binib bà bi yin' bɛ upiikuɔn nnɔ n̄ lɔle buñɔbu uyo wà piice laan te bi'saan-ii? ³⁵ Ama uyo uba we ní bɛ n̄ ñɛn piice bi'saan. U ya yo nɛ bi li lɔle buñɔbu.» ³⁶ Nɛ u tí pɔn' bɛ mikpɛnjenm ki ye: «Uba ña n̄ jiɛ kí lekɛre liliɛrfɛnl ya kpɛlciɛku kí lekɛn likpaal. U tien' nnɔ la, u li saa lifɛnl nnɔ, nɛ lifɛnl ya kpɛlciɛku nnɔ ña n̄ tuo kí cuo nin likpaal nnɔ. ³⁷ Uba mɔ ña n̄ taa midaam mà ña laan muɔ' ki ben' kí piɛke iyɔkpaan ni. U tien' nnɔ la, midaam nnɔ li kpɛn iyɔl nnɔ, kí wule kí ñɛnde nɛ iyɔl mɔ n̄ saa. ³⁸ Ama bi piɛkeh midaam mà ña laan muɔ' ki ben' iyɔfɛn ni nɛ. ³⁹ Wà ke ñun' midaam mà muɔ' ki ben' la, wa ji yíe mà ña laan muɔ' ki ben', u li ye: «Mà muɔ' ki ben' nnɔ nɛ ñmɛ.» »

6

Saba ya daali ya gɛr

(Matie 12:1-8; Mark 2:23-28)

¹ *Saba uba ya daali, *Yesu nin u'panpaankaab gèbreh ikpàan iba ni, nɛ u'panpaankaab coh ijifen* ki cienh ki nukɛh ki ñmɔnh. ² Nɛ *Farisiɛnmbɛ biba niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni teh yiko kùɔn' nà *Saba ya daali?» ³ Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Na kaan' *Dafid là tien' ma bo nɛ-ɛɛ? Mikɔnm là cuo' wɔn nin u'nib ma nnɔ, ⁴ u kɔn' Uwien ya ninbonl ni, ki taa' kpɔnɔ wà bi taa' ki de' Uwien nnɔ ki ñmɔn', ki taa' ki de' u'nib, bi'mɔ ñmɔn'. Ama bitɔtuɔrkaab baba nɛ là ñmɔbe usɛn bɛ n̄ ñmɔn kpɔnɔ nnɔ.» ⁵ Nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Unil ya Bijɛ nɛ ñmɔbe usɛn wɔ n̄ wuɔn bi li tien nà Saba ya daali.»

Ujɛ uba ya nuɔ faan', Yesu cère' u faake' Saba ya daali

(Matie 12:9-14; Mark 3:16)

⁶ *Saba ya detɔl liba, *Yesu tí kɔn' litaanl ya duku ni, ki wɔknh binib Uwien ya gɛr. Ujɛ uba mɔ te len, u'nɔjie faan'. ⁷ *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Farisiɛnmbɛ sekndeh bɛ n̄ liike u li cère unil n̄ faake *Saba ya daali bii wa n̄ cère, kimɛ bi nuunh bɛ n̄ lɛ bi li dule nà bo kí biin wɔ nɛ. ⁸ *Yesu bɛn bi'yɛnmaale ma nnɔ nɛ ki tɔke' ujɛ wà ya nuɔ faan' nnɔ ki ye: «Fii kí sere siik ni.» U fii' ki sere', ⁹ nɛ *Yesu niire' bɛ ki ye: «*Saba ya daali la, unil ñmɔbe usɛn wɔ n̄ tien nà mɔn bii nà bre nɛ? U ñmɔbe usɛn wɔ n̄ ñmɛn unil bii wɔ n̄ ku wɔ nɛ?» ¹⁰ U liike' bi'ke ki gɔbre' ki bɔn', nɛ ki tɔke' ujɛ wà ya nuɔ faan' nnɔ ki ye: «Tɛnde a'nuɔ.» U tɛnde' u'nuɔ, nɛ u jire' u'ciɛm. ¹¹ Bi'benku ni ben' cɛɛn, nɛ bi gbierɛh bɛ n̄ liike bi li tien *Yesu ma.

Yesu gènde' u'tondb piik nin bile

(Matie 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Lidaali liba nɛ *Yesu don' lijuɔl bo wɔ n̄ tí kàare, ki gɔn' ki kàareh ¹³ n̄ tí faa', nɛ u yin' u'panpaankaab ki gènde' bi'ni piik nin bile, ki yin' bɛ u'tondb. ¹⁴ U'tondb nnɔ ya yel sɔ: Simɔn, wà u yin' wɔ Pier nnɔ nin u'ninje Andre nin Saak nin San nin Filip nin Batelemi ¹⁵ nin Matie nin Toma nin Alfe ya bijɛ Saak nin Simɔn wà ya nun mɔn u'du ya gɛr bo, ¹⁶ nin Saak ya bijɛ Sudas nin Sudas Iskariyɔt wà lá li kuɔre Yesu.

* 6:1 Liike Matie 12:1.

*Yesu kpaandeh Uwien ya gber, ki buuh biwienb
(Matie 4:23-25)*

¹⁷ Yesu nin u'tondb jinh lijuɔl nnɔ bo, ki lá sere' li'ñiel, u'panpaankaab yebe nà saan nnɔ. Linigocienl liba mɔ là te ni'saan. Lí ñen' ní Sude ya tinfenm ke ni nin Yerusalem ni nin Tir ni nin Sidon ya du ni ne. Idu nnɔ te miñunciem ya gbaal ne. ¹⁸ Bi baa' be rí cenge u'gber ne, kí nuunh wɔ rí buu bi'ni bà yé biwienb. Ne u buu' be, ki ñore' isenpol mɔ ñ mɔbe binib bà ki jèndeh nnɔ saan. ¹⁹ Linigol nnɔ ke nuunh be rí mɔ wɔ, kime mituam miba ne ñeh u'ni ki cèreh bi'ke faakreh.

*Uwien ya mɔnm te ni'bo
(Matie 5:1-12)*

²⁰ Nen saan ne Yesu caan' u'panpaankaab bo inun, ki ye:
«Ninbi bijiinbe, Uwien ya mɔnm te ni'bo,
kime Uwien ya bel yé ni'yaal ne.
²¹ Ninbi bà mikònm ñ mɔbe ne fenfenno nɔ,
Uwien ya mɔnm te ni'bo,
kime ni lá li ji kí gbo.
Ninbi bà muɔh fenfenno nɔ, Uwien ya mɔnm te ni'bo,
kime ni lá li lè.
²² «Binib nen ne,
ka yíe be rí li lenh ne,
ki sukreh ne,
ki saah ni'yel Unil ya Bijɛ bo la, Uwien ya mɔnm te ni'bo.
²³ Bi teh ne nnɔ la, cère men ni'yenm rí li songe ní li poknh,
kime ni li le lisuul là yebe paaki bó.
Bi'yaajeb mɔ là teh nnɔ ne Uwien ya ñabonsoknb.»

Ni bre binib bo

²⁴ «Ama ninbi bifáadenbe, ni bre ni'bo,
kime ni jin' ni'ñmaa ñɔ.
²⁵ Ninbi bà jinh ki gbieh fenfenno nɔ,
ni bre ni'bo,
kime mikònm lá li cuo ne.
Ninbi bà leh fenfenno nɔ,
ni bre ni'bo,
kime ni'yenm lá li saa ten ni ke mikuum ne ki muɔh.
²⁶ Binib ke pèkeh ne la, ni bre ni'bo.
Bi'yaajeb mɔ là teh nnɔ ne bitonnenñabonsoknb.»

*Li yíe men ni'nennendb
(Matie 5:38-48; 7:12a)*

²⁷ «N tɔkeh ninbi bà cengeh nni nɔ ne, li yíe men ni'nennendb, kí li teh bà nen ne mɔnmɔnm. ²⁸ Li tɔkeh men binib bà wienh ne miñuum ki teh Uwien rí tien be u'mɔnm, kí li káareh ki dienh bà sukreh ne. ²⁹ Unil kpàbe' a'kpienku kuba la, pekre kutaku mɔ kí de wɔ. Unil fie' a'liergbenku la, cèbe wɔ a'lierwawaal mɔ. ³⁰ Wà ke miɛ' ñe nibonn la, pu wɔ. Wà mɔ taa' a'bonn la, la niire wɔ ni'bó. ³¹ Ni yíe binib rí li teh ne nà nnɔ, ni'mɔ rí li teh be nen.
³² «Ni yíe bà yíe ne baba la, ni li le ku le penpeku? Bibierdenb mɔnon yíe bà yíe be ne. ³³ Ni teh mɔnmɔnm bà teh ne mɔnmɔnm baba ne la, ni li le ku le penpeku? Bibierdenb mɔnon teh nnɔ ne. ³⁴ Ni kpendeh bà ni daan ki ye bi li jijn ne baba la, ni li le ku le penpeku? Bibierdenb mɔnon kpendeh bi'tɔb ne, ki daan ki teh bi li jijn be bi kpende' nà nnɔ. ³⁵ Ama ninbi li yíe men ni'nennendb, kí li teh be nà mɔn, kí li kpendeh binib tibont, ki la daan ki ye bi li jijn ne tù.

Ni teh nnɔ la, ni li ɛ lisuul là yɛbe, nɛ ki li yé Uwien Wà ɲa ɲmɔbe Nacentɔ ya bumu. Wɔn mɔnɔn teh bibierdɛnb nin binib bà ɲa faareh wɔ tinimɔnt nɛ. ³⁶ Li teh mɛn tinimɔnt tɛn ni'Baa Uwien teh ma bo.»

La li biindeh mɛn tɔb
(Matie 7:1-5)

³⁷ «La biindeh mɛn nib ɲɔ Uwien mɔ la biin nɛ. La ye mɛn uba kpɛ utudɛre ɲɔ Uwien mɔ la ye ni'mɔ kpɛ utudɛre. Li fèreh mɛn binib bi'biere ɲɔ Uwien mɔ ní fère nɛ ni'yi. ³⁸ Li punh mɛn binib ɲɔ Uwien mɔ ní li punh nɛ. U li gbien ni'yiek kè ní gbe wɔ ní yeyeke, kí ñiñi kí gbien nè ní wule, nɛ kí de nɛ, kimɛ ni taah nà ki bikreh tibont ki dienh binitɔb nnɔ Uwien mɔ li taa nɛn nɛ kí biike kí de nɛ.»

³⁹ *Yesu tí pɔn' bɛ mikpɛnɲɛnm ki ye: «Ujuɔn li fre kí dīɛ u'juɔntɔ-ɔɔ? Bi'ke bile ɲa ní lu kubùoku ni-ii? ⁴⁰ Wà bɛngɛh ɲa cɛn' wà wɔknh wɔ. Ama wà kɛ bɛngɛ' ki tí gben' la, u li te tɛn u'cɛnbaa nɛ.

⁴¹ «Bɛ tien' a lɛnh kumuɔku kùà te a'tɔ ya nunbu ni, ka ji lɛnh jaantɛlkɛ wà puɔn a'yaabu ni? ⁴² A li tien mila kí take a'tɔ kí ye: «Cère ní ñɛn kumuɔku kùà te a'nunbu ni nɔ, ɲɔ ka lɛnh jaantɛlkɛ wà puɔn a'yaabu ni nnɔ. Sin iñuɔn ilele ya nilɔ, kpɛ kí ñɛn jaantɛlkɛ wà puɔn a'nunbu ni nnɔ, kí li lɛnh mɔnmɔnm, kí yaan kí fre kí ñɛn kumuɔku a'tɔ yaabu ni.»

Busubu nin bu'bii ya gbɛr
(Matie 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ *Yesu tí tɔke' bɛ ki ye: «Busumɔnmɔnbu ɲa ní fre kí lùon ibii yà ɲa mɔn. Busubu bùà ɲa mɔn mɔ ɲa ní fre kí lùon ibii yà mɔn. ⁴⁴ Busubu ya bii nɛ cèreh bi bɛndeh bù yé busubu bùà ya bol. Ba pòh kɛnkɛn konkonbu bo, ka pòh cɛcɛ mɔ bɛnɛnk bo. ⁴⁵ Unimɔn ya yɛnmaalmɔnmɔn yà te u'fɛl bo nɛ cèreh u teh nà mɔn, nɛ ubierdaan ya yɛnmaalbiere cèreh u teh nà bre, kimɛ unil kɛ len' ki kun' nà bó la, ní ñɛn' iyɛnmaale yà te u'fɛl bo nɛ.»

Binib bile mɛn' bi'dur ma bo
(Matie 7:24-27)

⁴⁶ «Bɛ bo nɛ ni yih nni: «Yonbdaan, Yonbdaan,» ka teh n tɔkeh nɛ ní li teh ma bo. ⁴⁷ Wà kɛ baa' n'saan, ki ciuh n'gbɛr, ki teh tù ye ma la, n li wuɔn nɛ u naan udaan wà. ⁴⁸ U naan ujɛ wà yíe wɔ ní mɛ kuduku ɲɔ ki gbin' ní ñuɔke', ki pu' litɛnpuul kutɛntiɛku bo nɛ. Miwuɔm kɔn' ki puube' ki yile' kuduku nnɔ bo, nɛ ka fre' ki jɛngɛ' kù, kimɛ udaan nnɔ mɛn' kù mɔnmɔnm nɛ. ⁴⁹ Ama unil wà ciuh n'gbɛr, ka teh tù ye ma la, u naan ujɛ wà mɛn' kuduku utintɛle bo nɛ. Miwuɔm kɔn', ki puube' ki yile' ku'bo, nɛ kù pɔk ki lu' kpɛlkpɛl.»

7

Yesu buu' sojaciɛn uba ya tonsɔnl
(Matie 8:5-13)

¹ *Yesu tɔke' binib nnɔ tigbɛr ki gben', nɛ ki bure' Kapɛrnawum ya du bó. ² Sojambɛ kobk ya ciɛn uba là te ki ɲmɔbe utonsɔnl uba ki yíe wɔ cɛɛn. Utonsɔnl nnɔ lá bun ki benh wɔ ní kpo. ³ Sojaciɛn nnɔ cii' bi lienh Yesu bó, nɛ u sɔn' Sufmbɛ ya ciɛnb u'saan, bɛ ní tí gbáan wɔ wɔ ní baa kí lá ɲmɛn u'tonsɔnl nnɔ. ⁴ Biciɛnb nnɔ baa' *Yesu saan, nɛ ki tùɔreh ki gbáanh wɔ ki teh: «Sojaciɛn nnɔ kpɛ á tore wɔ nɛ, ⁵ kimɛ u yíe tí'du ya nib, nɛ wɔn nɛ mɛn' tí'taanl ya duku.»

⁶ Nɛn saan nɛ Yesu paan' bi'bo ki bure', ki tí nɛke sojaciɛn nnɔ den, nɛ u sɔn' u'jɔtieb bi tuobe' wɔ usɛn bó, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, sojaciɛn nnɔ ye a la ji ní jɛnde a'ba, kimɛ wa kpɛ á baa kí kɔ u'den. ⁷ Nɛn bo nɛ u maale' ki ye wa kpɛ wɔ ní bugbɛn ní tuobe ɲɛ usɛn bó mɔnɔn. A li len' ki ye faake la, u'tonsɔnl nnɔ li faake nɛ. ⁸ Kimɛ wɔn mɔnɔn ɲmɔbe binib bà yé nin wɔ biciɛnb, nɛ ki mɔ

yé sojambɛ biba ya ciɛn. U tɔkɛ' uba ki ye: <Li joh> la, u joh nɛ, u tɔkɛ' utɔ ki ye: <Dɛn> la, u bàareh nɛ. U tí tɔkɛ' u'tonsɔnl ki ye: <Tien niɛ> la, u teh nɛn nɛ.»

⁹*Yesu cii' u'ñɔbon nnɔ ma nnɔ, nɛ cuo' wɔ miyɔkm, nɛ u jiɛbe' ki liike' linigol là pɛ u'bo nnɔ ki ye: «N tɔkeh nɛ nɛ, ma laan laa' miɛ ya tekjim ya tunbu Israyɛl yaab mɔnɔn ni.» ¹⁰ Binib bà tuobe' *Yesu usɛn bó nnɔ liɛbe' sojaciɛn nnɔ den, ki laa' u'tonsɔnl nnɔ faake'-a.

Yesu mɛkre' ukpopii uba ya bijɛ

¹¹ Lidaali liba nɛ *Yesu joh udu uba bó, bi yih wù Nayinn, ki tɔkɛ nin u'panpaankaab nin binib ligol. ¹² U tí tuo wɔ n kɔ udu nnɔ ni, nɛ ki laa' ukpopii uba ya bubaabk kpo' bi tuke ki joh kukaaku bó, nɛ udu nnɔ ya nib pɛ ka dindin. ¹³ Yonbdaan laa' ukpopii nnɔ ma nnɔ, nɛ ki muɔ' wɔ micɛɛkm, ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «Ji la muɔh», nɛ ¹⁴ ki cuon' ki nɛkn' ikɛliɛn, ki tɛnde' u'nuɔ ki mɛ' yè. Binib bà tuke utɛnkpii nnɔ sere', nɛ u ye: «Unacien, n lienh sin nɛ, fii.» ¹⁵ U fii' ki kɛle', ki cin' ki lienh, nɛ *Yesu taa' wɔ ki de' u'naa. ¹⁶ Nɛn saan nɛ bujɛwaanbu cuo' bi'kɛ, nɛ bi pɛkeh Uwien ki teh: «Uwien ya ñɔbonsɔknciɛn uba nɛ ñɛn' tí ni. Uwien nɛ baa' wɔ n̄ n̄m iɛn u'ñib.»

¹⁷ Nɛ bi tɔkeh *Yesu tien' nà nnɔ Sude ya tinfɛnm kɛ ni nin itengbaan ya kɛ nɛke Sude nnɔ ni.

San wà siih binib Uwien ya ñunm sɔn' u'panpaankaab Yesu saan (Matie 11:2-19)

¹⁸ San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ ya panpaankaab jon' ki tí tɔkɛ' wɔ tigber nnɔ kɛ. Nɛ u yin' bi'ni bile, ¹⁹ ki sɔn' bɛ Yonbdaan saan, bɛ n̄ tí niire wɔ kí ye wɔn nɛ yé wà li baa' n̄ nnɔ bii bi li guure utɔ nɛ?

²⁰ San ya panpaankaab nnɔ baa' *Yesu saan nɛ ki tɔkɛ' wɔ ki ye: «<San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ nɛ sɔn' tɛ a'saan tí lá niire nɛ> kí ye: <Sin nɛ yé wà li baa' n̄ nnɔ bii ti li guure utɔ nɛ?> » ²¹ U ya yo ki laa' *Yesu cɛreh biwiɛnb bà yɛbe faakreh, ki cɛreh iwɔb cuonh, ki n̄uɔh isɛnpol binib saan, ki likreh ijùɔn ì yɛbe; ²² nɛ ki tɔkɛ' San ya panpaankaab nnɔ ki ye: «Liɛbe mɛn kí tí tɔkɛ' San ni laa' nà nin ni cii' nà: ijùɔn likreh, iwɔb cuonh, ijend lùoreh, igbaan ciih, bitɛnkpiib mɛkreh, nɛ bijiinb ciih tigbɛmɔnmɔnt. ²³ Wà n̄a tùre' Uwien ya sɛn min bo la, Uwien ya mɔnm te u'bo.»

²⁴ San ya panpaankaab liɛbe' uyo wà nnɔ, nɛ Yesu cin' ki tɔkeh linigol San ya gbɛr ki teh: «Ni là jon' kupenpelku ni n̄ tí liike ba? Ni là jon' n̄ tí liike limuɔnl là mitafaam jɛngɛh lɛ nɛ-ɛɛ? ²⁵ Ni n̄n là jon' n̄ tí liike ba? Ni là jon' n̄ tí liike unil wà guo tikpɛlɛmɔnmɔnt nɛ-ɛɛ? Binib bà guoh tikpɛlɛmɔnmɔnt, ki te liwiɛl ni nnɔ kɔh biberb den nɛ. ²⁶ Tɔ, ni n̄n là jon' n̄ tí liike ni lɛ bonn nɛ? Ni là jon' n̄ tí liike Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ-ɛɛ? N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, u cɛn' Uwien ya ñɔbonsɔknl mɔnɔn. ²⁷ Kimɛ wɔn San bo nɛ n̄ kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

<Liike, n li sɔn n'tond wɔ n̄ liere nɛ,
kí lá tùre a'sɛn.>

²⁸ «N tɔkeh nɛ nɛ, ba laan maa' nil uba, u cɛn' San. Ama unil wà yé uwaal Uwien ya bɛl ni cɛn' wɔ.

²⁹ «Udu ya nib kɛ, haali nin bilɛnpotekb kɛ cii' San ya gbɛr, ki bɛnde' ki ye Uwien yé ugbɛmɔndaan, nɛ ki cɛre' u sii' bɛ Uwien ya ñunm. ³⁰ Ama Farisienmbɛ nin bà bɛn yiko mɔnmɔnm n̄a tuo' u sii' bɛ Uwien ya ñunm. Nɛn nɛ wuɔn' ki ye bi yìe' Uwien yìe nà.»

³¹ Yesu tí len' ki ye: «N n̄n li taa ba kí nɛngɛ fɛnfɛnnɔ ya nib-i? Bi naan ba?

³² Bi naan tɛn mubumu nɛ kɛ kidaak ni ki jɛleh, ki tɔkeh mu'tɔmu ki teh:

<Ti piebe' nɛ liwol, nɛ na n̄ɔn' ciɛk.

* **7:19** Liike Matie 11:3.

Ti gen' ikuyuon, ne na muo'.>

³³ Kimε San wà siih binib Uwien ya ñunm baa' ki kùò tijier tubambε, ka ñuh daam, ne ni ye usenpol ne ñaake wò. ³⁴ Unil ya Bijε baa', ki jinh ki ñuh, ne ni ye: <Liike mēn ujε wuò yé ufōnfuòb ne ki yé udeyibl, ki jōreh nin bilēnpotekb nin bibiērdēnb.> ³⁵ Ama binib bà kε tuo' Uwien ya yēnfuom ne bēn mī mōn ki kpe ma bo.»

Upii uba kpieke' Yesu

³⁶ Lidaali liba ne Farisien uba yin' *Yesu wò ní baa kí lá ji u'den, ne u jon' Farisien nnò den, ki tí kε ki jinh. ³⁷ Upiisōnsōnd uba mō là te udu nnò ni. U cii' *Yesu te Farisien nnò den ki jinh, ne ki tuke ní lēfina uba alabaat† ya dingl ni, ³⁸ ki baa' ki lá sere' *Yesu ya puoli bó u'taan saan, ki muòh, u'nunsiir luh *Yesu ya taan bo, ki sèkndeh yè, ne u taah u'yur ki ñmireh yè, ki bibeh yè, ki taah lēfina nnò ki faanh yè. ³⁹ Farisien nnò laa' nnò ma nnò, ne ki maale' u'yēnm ni ki ye: «Ujε wuò bi yé *Uwien ya ñòbonsòknl la, u bi li bēnde upii wà miēkeh wò nò yé udaan wà. U bi li bēnde kí ye u yé usōnsōnd ne.»

⁴⁰ Ne *Yesu tōke' Farisien nnò ki ye: «Simōn, n ñmòbe tigber tuba ní tōke ñε.» Ne u ye: «Len n'cēnbaa» ⁴¹ Ne *Yesu ye: «Ujε uba ne kpende' binib bile ilike. U kpende' uba milikbim itur kobiinun, ki kpende' utò milikbim itur piinun. ⁴² Bi'kε bile ña ní fre kí pè wò ma nnò, ne u cèbe' bε bi'fēn. Bijεb bile nnò ni, u lε li yíe ulikdaan nnò ki cēn' utò.» ⁴³ Ne Simōn jiiin' wò ki ye: «N maale' ki ye wà ya fēnl yēbe nnò ne li yíe wò ki cēn'.» Ne *Yesu tōke' wò ki ye: «A tōke' bù te.» ⁴⁴ Ne ki pekre' upii nnò bó, ki tōke' Simōn ki ye: «A laa' upii wuò-wò? N kōn' ní a'den ma ña de' ñunm bε ní sōkre n'taan, ama upii wuò wōn, u taa' u'nunsiir ne ki sèkn' yè, ki taa' u'yur ki ñminñmire' yè. ⁴⁵ Ña lōkn' nni ama n tí kōn' ní ma wōn ña dàan n'taan ya bibm haali nin fēnfēnnò. ⁴⁶ Sin ña taa' kpōm mōnōn ki fāan' n'yul, ama wōn taa' lēfina ne ki fāan' n'taan. ⁴⁷ Nēn bo, n tōkeh ñε ne, n fēre' wò u'biere ñ yēbe ma nnò, ne cēre' u yíe nni ki gbien', kimε unil wà n fēre' wò ibiere waamu la, udaan mō yíe nni waamu ne.» ⁴⁸ Nēn saan ne u tōke' upii nnò mō ki ye: «N fēre' ñε a'biere.» ⁴⁹ Ne wōn nin binib bà jinh nnò maaleh bi'yēnm ni ki teh: «Ujε wuò yé ñmε ne, ki tí fēreh binib bi'biere?» ⁵⁰ Ne *Yesu tōke' upii nnò ki ye: «A'tekjim ne ñmiēn' ñε. Li joh nin uyēnduōn.»

8

Yesu ya tondb nin bipiib biba piereh wò

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu joh iducenciēn nin iduwawaale ni, ki kpaandeh Uwien ya bεl ya gbēmōnmōnt, ne u'tondb piik nin bile nnò pε u'bo. ² Bipiiib bà u là cēre' bi faake' nin u là ñōre' bà saan isēnpol nnò mō pε u'bo. Bēn si: Mari wà bi yih wò Madelēnn nnò, *Yesu là ñōre' isēnpol ilole wōn saan ne ³ nin Herod ya tonsōnb ya ciēn Kusa ya pō Sann nin Susann nin bipiitōb ligol, ne bi'kε taah bi'bont ki toreh wōn nin u'tondb.

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjēnm (Matie 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Tò, binib ñēn' ní idu kε ni, ki baa' *Yesu saan, ki taan' ki tien' linigociēnl, ne u pōn' bε mikpēnjēnm ki ye: ⁵ «Ukpaal uba ne là jon' wò ní tí plè tibonbuor ya bim. U plèh ma nnò, miba lu' usēngbε, ne binib tete' mi'bo, ne inuōn baa' ki lá jin' mè. ⁶ Mitōm lu' kutēntiēku bo, ki pēn'. Ni'saan ña sōnge ma nnò, ne mipiēm nnò kuore'. ⁷ Mitōm mō lu' kujēgorku ni, ki pēn'. Ne mipiēm nnò nin kujēgorku kε kpīēnh, ne kujēgorku wōbn', ki ku' mè. ⁸ Mitōm mō lu' kitinmōnmōnk bo, ki

† 7:37 Liike Matie 26:7.

pɛn' ki kpére', nɛ ki lùon' kokobk.» *Yesu len' ki pukn' ki ye: «Wà ñmàbe litubl la, wà ñ cii.»

Be tien' Yesu pòh binib mikpenjenm-i?
(*Matie 13:10-17; Mark 4:10-12*)

⁹ *Yesu ya panpaankaab niire' wà mikpenjenm nnà ya tingi. ¹⁰ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Uwien nɛ cèrɛ' ninbi bɛnde' u' bɛl ya gbɛbɔlkaar. Ama bitɔb bɛn wɔn, ñi yé mikpenjenm nɛ bi'bo ñɔ
<bɛ ñ li likeh ka lenh,
kí li cengeh ka ciih ni'tingi.> »

Wà plè' tibonbuor ya bim ya kpenjenm ya tingi
(*Matie 13:18-23; Mark 4:13-20*)

¹¹ «Mikpenjenm nnà ya tingi sà: tibonbuor nnà yé Uwien ya gbɛr nɛ. ¹² Mibim mà lu' usɛngbɛ nnà yé binib bà ciih Uwien ya gbɛr, usɛnpol bàareh ki lá ñɛndeh tù bi'fɛl ni ñɔ bi la teke Uwien kí ji kí ñmɛrɛ nɛ. ¹³ Mibim mà lu' kutɛntiɛku bo nnà mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gbɛr, ki teknh tù nin uyɛnsɔnge, ama ka cèrɛh tù kpaakeh ñaan bi'fɛl ni nɛ. Bi teke' Uwien ki jin' ñi wuàke' waamu, mibiikm tu' bɛ la, bi pɔk kí wiɛ Uwien ya sɛn nɛ. ¹⁴ Mibim mà lu' kujɛgorku ni nnà mɔ yé binib bà ciih Uwien ya gbɛr nɛ ki cèrɛh uɛɛndun ya gbɛr nin lifaal ya yɛnmaale nin uɛɛndun ya ñmaa wɔbndeh tigbɛr nnà ki cèrɛh ta fɔrɛh mɔnmɔnm bi'fɛl ni nɛ. ¹⁵ Mibim mà lu' kitinmɔnmɔnk bo nnà mɔ yé binib bà ya fɛl bo mɔn, bi ñmàbe tigbɛmɔnt, ki cengeh tigbɛr nnà, ki taah tù ki blinh bi'fɛl bo, ki ñikndeh ki cèrɛh tù sɔnh itùon nɛ.»

Yesu sureh binib bɛ ñ li cengeh u'gbɛr
(*Mark 4:21-25*)

¹⁶ *Yesu tí ye: «Uba ña ñ sɛ frl kí taa lisɛnl kí cubn li'bo bii kí taa lè kí sien gado ya tingi. Ama u li taa lè kí tuɔn likpenkpenl bo nɛ ñɔ bà kɛ kɔh ní iden ni ñ li lenh. ¹⁷ Kime bonn ña te ki buɔ ñɔ ba lá li lɛ nɛ, gbɛr mɔ ña te ki buɔ ñɔ ka lá li ñɛ upaan bo. ¹⁸ Nɛn bo, liike mɛn ni'yul bo nin ni cengeh n'gbɛr ma bo, kime wà ñmàbe la, bi li de wà kí pukn, wà ña ñmàbe la, bi li tonde kí fie u maaleh ki teh u ñmàbe nà waamu nnà mɔnɔn nɛ.»

Yesu ya naa nin u'ninjiɛb
(*Matie 12:46-50; Mark 3:31-35*)

¹⁹ *Yesu ya naa nin u'ninjiɛb baa' ki nuunh wà. Linigol te ma nnà nɛ ba fre' ki kɔn' ki laa' wà. ²⁰ Nɛ bi tɔke' wà ki ye: «A'naa nin a'ninjiɛb te saali ki yé bɛ ñ lɛ ñɛ.» ²¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'naa nin n'ninjiɛb si binib bà kɛ ciih Uwien ya gbɛr ki teh tù ye ma bo nɛ.»

Yesu cèrɛ' kutafaaku ñmile'
(*Matie 8:18, 23-27; Mark 4:35-41*)

²² Lidaali liba nɛ *Yesu nin u'panpaankaab kɔn' buñɛrɛbu, nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Cèrɛ mɛn tí puore kí jo miñunciɛnm ya gbaatɔl bó.» Nɛ bi bure'. ²³ Bi te miñunm bo ki joh ma nnà nɛ *Yesu duɔn' ki gɔh. Kutafaabiiku kuba pɔk ki fii' miñunm bo, ki cèrɛh miñunm fih ki kɔh buñɛrɛbu nnà ni ki gbiekeh. Ní là yé kinunbɔnk nɛ bi'bo. ²⁴ Nɛ bi baa' ki lá finde' *Yesu ki tɔke' wà ki ye: «Cɛnbaa, Cɛnbaa, ti benh tí luo nɛ.» *Yesu finde', ki tien' kutafaaku nin iñungbegbel nnà bo. Kutafaaku go, iñungbegbel nnà lu' nɛ ni'kɛ ñmile'. ²⁵ Nɛ u niire' u'panpaankaab ki ye: «Ñ lɛ ni'tekjim-i?» *Yesu tien' nà nnà cuo' bɛ miyɔkm, ki cuo' bɛ bujɛwaanbu, nɛ bi niireh tɔb ki teh: «U cinbe ki yé bɛ ya nitunbu sà nɔ? U tɛngɛh kutafaaku nin miñunm mɔnɔn bo, nɛ ni'kɛ boh wà.»

*Yesu ñore' isenpol uje uba saan
(Matie 8:28-34; Mark 5:1-20)*

²⁶ Bi tĩ baa' Gerasa yaab ya tinfenm ni. Mitinfenm nnɔ kuo Galile ya ñunciem nɛ. ²⁷ *Yesu ñeh buñerbu ni uyo wà nnɔ, nɛ mitinfenm nnɔ ya jɛ uba cende' wɔ. Isenpol nɛ là ñaake wɔ. U cuonh upuntenge ñi wuɔke', ka ji te den, ki kɔ bi subeh bitenkpiib tijɔlulnt tã ni nnɔ ni. ²⁸ Uje nnɔ laa' *Yesu ma nnɔ nɛ ki gbaan' u' nintuɔli, nɛ isenpol nnɔ cɛre' u wuure' ufaa bo ki ye: «Yesu, Uwien wà ña ñmɔbe Nacentɔ ya Bijɛ, min nin sin tu lɛ nɛ? N gbáanh ñe nɛ, la jènde nni.» ²⁹ Yesu tɔke' usenpol nnɔ kí ye wɔ ñ siere kí dàan uje nnɔ ma nnɔ nɛ cɛre' u len' nnɔ. Usenpol nnɔ cuo' uje bugben ñi wuɔke'. Bi là kuɔndeh wɔ mugbiemu, ki lùoh wɔ tikudɔkr, u la jo niba saan nɛ, ama u cienh tikudɔkr nnɔ nɛ ki kòh mugbiemu nnɔ. Usenpol nnɔ tukeh wɔ ki joh nib ña te nà saan nɛ. ³⁰ *Yesu niire' wɔ ki ye: «Bi yih ñe ba?» Nɛ u ye: «Bi yih nni Ligol nɛ.» Isenpol ñaake wɔ ki yebe ma nnɔ nɛ cɛre' u ye nnɔ. ³¹ Nɛ isenpol nnɔ gbáan' *Yesu ki ye u la wɔbn yè, yè ñ jo kubùoku* kùà ñɔ ka ñmɔbe biɛn nnɔ ni.

³² Tɔ, fangambe biba mɔ là te ligbengbenl bo ki yebe ka dindin, bi kpaah bɛ. Isenpol nnɔ gbáan' *Yesu ki ye wɔ ñ cɛbe yè, yè ñ jo kí tĩ kɔ fangambe nnɔ. U tuo', ³³ nɛ ñ dàan' uje nnɔ, ki jon' ki tĩ kɔn' fangambe nnɔ. Nɛ fangambe nnɔ kɛ sen' ki tinde' ligbengbenl nnɔ, ki tĩ lu' miñunm ni ki luo'.

³⁴ Bà kpaah fangambe nnɔ laa' nà tien', nɛ ki sen' ki jon' udu ni nin idugbaan, ki tĩ tɔke' binib tigber nnɔ. ³⁵ Nɛ bi ñen' ki joh bɛ ñ tĩ liike nà tien'. Bi tĩ baa', ki laa' uje wà isenpol dàan' wɔ nnɔ ya yɛnm jire' u kɛ *Yesu saan, ki guo, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ. ³⁶ Binib bà là te ni'saan ki laa' tibont nnɔ kɛ tentien' ma bo nnɔ tɔke' bɛ *Yesu cɛre' uje nnɔ faake' ma bo. ³⁷ Nɛ bujɛwaanbu cuo' Gerasa ya tinfenm yaab kɛ cɛen. Nɛn nɛ cɛre' bi tɔke' *Yesu ki ye wɔ ñ jɛnde bi'saan. *Yesu liɛbe' ki kɔn' buñerbu, wɔ ñ bure, ³⁸ nɛ uje wà isenpol dàan' wɔ nnɔ gbáanh wɔ ki teh wɔ ñ cɛre wɔ ñ paan u'bo, nɛ *Yesu ña tuo', ki tɔke' wɔ ki ye: ³⁹ «Liɛbe kí kun kí tĩ tɔke binib Uwien tien' nà kɛ ki de' ñe.» Nɛ u bure', ki cuonh udu ni ni'kɛ saan, ki tɔkeh binib *Yesu tien' nà kɛ ki de' wɔ.

*Yesu cɛre' upii uba faake', ki mɛkre' kibupiik kiba mɔ
(Matie 9:18-26; Mark 5:21-43)*

⁴⁰ *Yesu liɛbe' ki baa' miñunciem ya gbaatɔl, nɛ linigol teke' wɔ, kimɛ bi'kɛ là gu wɔ nɛ. ⁴¹ Nɛ *Sufmbɛ ya taanl ya duku ya cien uba, bi yih wɔ Yayirus, baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki gbáan' wɔ ki ye wɔ ñ den u'den, ⁴² kimɛ u'bubaabk nɛ bun, ki benh kè ñ kpo; kí ñmɔbe ibin piik nin ile nɛ. Nɛ *Yesu paan' u'bo ki bure'.

U joh ma nnɔ nɛ linigol pɛ u'bo ki pɛbeh wɔ, wa ji tĩ freh ki fuoreh. ⁴³ Upii uba mɔ te ni'saan, ki laa' tifer ibin piik nin ile ta gben'. U jon' dɔktiembɛ saan, ki ñende' u'like kí tĩ gben'. Uba ña fre' ki buu' wɔ. ⁴⁴ U baa' *Yesu ya puoli bó, ki lá mɛ' u'wɛngolkaar ya ñɔgbɛn, nɛ u'fer nnɔ pɔk ki gben' i ya tãan bo. ⁴⁵ Nɛ *Yesu niire' ki ye: «Ñmɛ mɛ' nni?» Bi'kɛ niɛ' ki ye ba mɛ' wɔ ma nnɔ nɛ Pier tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, linigol là guɔn' ñe nɔ nɛ pɛbeh ñe.» ⁴⁶ Nɛ *Yesu ye: «Unil uba mɛ' nni, kimɛ n laa' mituɔm miba ñen' nni.» ⁴⁷ Upii nnɔ laa' wa ñ fre kí bole, bujɛwaanbu cuo' wɔ, u'gbɛnɛnt ñoh, nɛ u baa' ki lá gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki tɔke' wɔ binib kɛ ya nun bó, nà cɛre' u mɛ' wɔ nin u faake' i ya tãan bo ma bo. ⁴⁸ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N'bise, a'tekjim nɛ ñmiɛn' ñe. Li joh nin uyɛnduɔn.» ⁴⁹ *Yesu laan te ki lienh nɛ unil uba ñen' Yayirus donbó ki lá tuobe' bɛ usɛn ni, ki tɔke' Yayirus ki ye: «A'bise kpo'-a! La ji ñ li ñmɔbe Cɛnbaa yɛnñaabe.»

* **8:31** Sufmbɛ là maaleh ki teh kubùoku kuba nɛ te bi pɛkndeh len isenpol ki gu lidaali là Uwien li bu yè tibuur.

50 *Yesu cii' bi len' ma bo, nin nen ke ɲo u tɔke' Yayirus ki ye: «La fenge, teke nni kí ji baba, u li ɲmere.»

51 *Yesu tí baa' Yayirus den, ne ka cère' binib ke paan' u'bo ki kɔn'. U cère' Píer nin San nin Saak nin kibupiik nnɔ ya naa nin ki'baa baba ne paan' u'bo ki kɔn'. 52 Binib bà ke te ni'saan nnɔ muɔh ki'kuum bo ne ki kpɛndeh. Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «La ji muɔh mɛn, ka kpo', kí gɔh ne.»

53 Ne bi leh Yesu, kime bi ben ki ye kibuk nnɔ kpo'-a! 54 *Yesu cuo' ki'nuɔ, ki tɔke' kè ki ye: «N'buke, fii.» 55 Ne ki'naank liebe' ní i ya taan bo, kí fii' ne *Yesu ye be ní de kè tijier kè ní ji. 56 Ní cuo' ki'naa nin ki'baa miyɔkm, ne *Yesu kpekpɛ' bi'bo ki ye bi la tɔke nil ná tien' nɔ.

9

Yesu sɔn' u'tondb piik nin bile (Matie 10:5-15; Mark 6:7-13)

1 *Yesu taan' u'tondb piik nin bile, ki de' be mituɔm nin usɛn be ní li ɲuɔh isɛnpol ke ya bol binib saan, kí li buuh iwíɛn. 2 U sɔn' be, be ní li tɔkeh binib Uwien ya bel ya gber, kí li buuh biwiɛnb, 3 ne ki tɔke' be ki ye: «Ni joh la, ni la tuke bonn. Ni la tuke gbien, ki la tuke kɔl, ki la tuke jier, ki la tuke like, ki la tuke lier ile mɔ. 4 Ni tí baa' iden yà ke bi teke' ne la, ni li te nen saan kí tí baa lidaali là ni li siere udu nnɔ ni. 5 Udu wà ya nib ɲa teke' ne la, ní kpakpaare ni'taan ya tengunku* kí wiɛ nè, kí siere. Nen ne li yé ni'saan ya nib bo kudíeku.» 6 Tɔ, bi bure', ne ki joh idu ni, ki tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt, ki cèreh biwiɛnb faakreh ni'ke saan.

Herod nuunh wɔ ní bende Yesu yé udaan wà (Matie 14:1-12; Mark 6:14-29)

7 Gobina Herod cii' bi lienh *Yesu teh tibont tà ke nnɔ bó, ne ka ben u li maale kí ye bà. Kime biba lienh ki teh: «San wà là siih binib Uwien ya ɲunm nnɔ ne mɛkre',» 8 bitɔb lienh ki teh: «Eli ne liebe' ní», bitɔb mɔ lienh ki teh: «Uwien ya ɲɔbonsɔknb bà là te uyo bo nnɔ ya uba ne mɛkre' ki liebe' ní.» 9 Ne Herod ye: «Min bugben ne là cère' bi tükre' San ya yul-a! N cii' bi lienh wà mɔ bó nɔ, u'mɔ yé ɲme ne?» Ne ki nuunh wɔ ní le Yesu.

Yesu jin' linigociɛnl liba (Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; San 6:1-14)

10 *Yesu ya tondb liebe' ní, kí lá tɔke' wɔ bi tien' ná ke, ne u taa' be ki jende' bi tí te bi'baba Betsayida ya du bó ya kele. 11 Inigol nnɔ cii' u bure' ma nnɔ ne ki paan' u'bo. *Yesu teke' be, kí tɔkeh be Uwien ya bel ya gber, ne ki buuh bi'ni bà yé biwiɛnb.

12 Uwien benh wù ní lu, ne u'tondb piik nin bile nnɔ nekn' wɔ kí tɔke' wɔ kí ye: «Ti te ɲien ɲa te ná saan ne, cère linigol lie ní jo idu bó, kí tí nuun tijier nin gɔgɔbùol.» 13 Ne *Yesu ye: «Ninbi bugben, de be mɛn be ní ji.» Ne bi ye: «Ti ɲmɔbe kpɔnɔ unun nin ijɛn ile baba ne, tí'bugben ne ɲa nín jon' kí tí de' tijier kí lá de' bie ya nib ke ɲa ní la.» 14 Bijɛb là li baa ten itur inun. Ne *Yesu tɔke' u'panpaankaab kí ye: «Cère mɛn linigol nnɔ ní kèle tingi ni, icɛk icɛk binib piɲunɲun.»

15 Ne bi cère' bi'ke kèle' nnɔ. 16 Ne *Yesu yuure' kpɔnɔ unun nin ijɛn ile nnɔ, kí yaare' kí liike' paaki, kí faare' Uwien tu'bo, kí kɔkuɔ', kí taa' kí de' u'panpaankaab be ní gbiire linigol nnɔ. 17 Bi'ke ɲmɔn' kí gbo', ne bi tantaan' tijenjɛnt tà sɛn' nnɔ, kí gbien' ikpɛncub piik nin ile.

* 9:5 Sufmbe bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: ná ke ji tu unil la, na yé uba yaar, ní ji yé u'yaar ne.

*Piɛr ye Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ
(Matie 16:13-19; Mark 8:27-29)*

¹⁸ Lidaali liba nɛ *Yesu jɛnde' ki tɪ kàareh, nɛ u'panpaankaab te u'saan. U niire' bɛ ki ye: «Inigol lienh ki teh n yé ηmɛ nɛ?» ¹⁹ Nɛ bi jiin' wɔ ki ye: «Biba lienh ki teh a yé San wà siih binib Uwien ya ñunm nnɔ nɛ, bitɔb lienh ki teh a yé Eli nɛ, bitɔb mɔ lienh ki teh Uwien ya ñɔbonsɔnknb bà là te uyo bo nnɔ ya uba nɛ mɛkre' ki liɛbe' ní.» ²⁰ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Ninbi nín teh n yé ηmɛ nɛ?» Nɛ Piɛr jiin' wɔ ki ye: «A yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ.» ²¹ Nɛ *Yesu tùɔre' ki kpɛkpe' bi'bo ki ye bi la tɔke tù nil.

*Yesu len' u'kuum nin u'mɛkrm bó
(Matie 16:24-28; Mark 8:30-9:1)*

²² Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Ní kpɛ Unil ya Bijɛ ní ji ijend kí gbien nɛ. *Sufmɛɛ ya ciɛnb nin bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb li wiɛ u'gɛɛr, kí ku wɔ, nɛ wienta daali wɔ ní mɛkre bitɛnkpiib ní.»

²³ Nɛ ki tɔke' bi'kɛ ki ye: «Unil yíɛ wɔ ní paan n'bo la, u la tɔnge u'ba. Wɔ ní li yuunh u'dɔpɔnpɔn daan kɛ daan ki bukeh ki paakeh n'bo. ²⁴ Kime wà kɛ yíɛ wɔ ní fie u'miɛl la, wɔn nɛ li kpo kí juore fɛnm. Ama wà kɛ li tuo kí kpo min bo nnɔ, wɔn nɛ li ηmɛre. ²⁵ Unil laa' uηɛndun wuu ni ya bont kɛ ηɔ ki tɪ luo' limiɛl la, u laa' bɛ ya kpɛle? ²⁶ Unil ye min nin n'gɛɛr ηmɔbe wɔ ifɛ la, uyo wà Unil ya Bijɛ lá li baa ní kí li ηmɔbe wɔn nin u'Baa nin u'tondb ya kpiɛke nnɔ, udaan mɔ li ηmɔbe wɔ ifɛ nɛ. ²⁷ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ninbi bà se niɛ saan nɔ ya biba li lɛ Uwien ya bɛl nɛ kí yaan kí kpo.»

*Yesu ya gbɛnɛnt lèbre'
(Matie 17:1-8; Mark 9:2-8)*

²⁸ *Yesu len' ki gben' ma nnɔ, iwien iniin gèbre', nɛ u taa' Piɛr nin San nin Saak, ki don' lijuɔl liba bo wɔ ní tɪ kàare. ²⁹ U tɪ te ki kàareh ma nnɔ nɛ u'nun bó lèbre', u'wɛngolkaar pende' kponkpon, ki dɔnbeh inun bó. ³⁰ Nɛ bi laa' bijɛ bile u'saan bi tɔkeh tigɛɛr. Moyis nin Eli nɛ. ³¹ Bi'mɔ windeh tein. Bi tɔkeh wɔ u li kpo Yerusalem ni ma bo ya gɛɛr nɛ. ³² U ya yo ki laa' migùɔnm ñànde' Piɛr nin u ya tɔb, nɛ bi dɔ ki gɔh. Bi finde', nɛ ki laa' *Yesu windeh ki dɔnbeh inun bó, ki laa' bijɛb bile nnɔ mɔ se u'saan. ³³ Uyo wà, bijɛb nnɔ ye bɛ ní siere *Yesu saan nnɔ, nɛ Piɛr tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, tɪ te niɛ saan ma nɔ ní mɔn nɛ. Cèrɛ tí pɔ ininbon† ita, sin liba, Moyis liba, Eli mɔ liba.» Piɛr len' nnɔ, kime wa bɛn u li len kí ye bà nɛ.

³⁴ U lienh nnɔ u'ñɔbu ηa laan lu', nɛ kutɛwɔlgɔnku kuba baa' ki lá pibn' bi'bo. Kù pibndeh bi'bo uyo wà nnɔ nɛ bujɛwaanbu cuo' Piɛr nin u'tɔb nnɔ. ³⁵ U ya yo nɛ bi cii' uniɛke uba bó kutɛwɔlgɔnku nnɔ ni u ye: «N'Bijɛ sɔ nɔ, n gènde' wɔn nɛ. Li cengeh mɛn u'bó.» ³⁶ Uniɛke nnɔ tɪ ηmile' uyo wà nnɔ, bi laa' *Yesu baba nɛ ji se. Nɛ bi bɔle' tigɛɛr nnɔ bi'ba ya bùol, ka tuo' ki tɔke' nil bi laa' nà nnɔ u ya yo.

*Yesu ηɔre' usɛnpol kibuk kiba saan
(Matie 17:14-18; Mark 9:14-27)*

³⁷ Kutaaku faa', nɛ bi jiire' ní lijuɔl nnɔ bo. Nɛ linigociɛnl tuobe' *Yesu usɛn bó. ³⁸ Linigol nnɔ ni ujɛ uba wuure' ki ye: «Cɛnbaa, n gbáanh ηɛ nɛ, muɔ n'bijɛ, kime u yé n'bubaabk nɛ. ³⁹ Usɛnpol uba nɛ sɔbe ki coh kè, ki cèreh kí ciikeh ki wuureh, ki'gbɛnɛnt tɛreh, kuñinsɛnjujukú ñɛh kí ñɔbu bó. Usɛnpol nnɔ bungreh kè ki gbiekeh, nɛ ka wiɛnh kè tonm. ⁴⁰ N gbáan' a'panpaankaab bɛ ní ηɔre usɛnpol nnɔ kí saan, nɛ ba fre'.»

† 9:33 Liike Matie 17:4.

⁴¹ Nε *Yesu ye: «Ninbi fεnfennɔ ya nibε, na teke' Uwien ki jin', ki yε binib bā bre. N li wuɔke ni'saan kί tī kpaan mila nε? N li ηmɔbe sukle ni'bo kί tī kpaan mila nε? Nε ki tɔke' uje nnɔ ki ye: <Taa a'bije nί.> » ⁴² Kibuk nnɔ we nί uyo wā nnɔ nε usenpol nnɔ tī gbɔbe' kε tingi ni, ki cεre' ki tereh. Nε *Yesu tien' usenpol nnɔ bo, ki buu' kibuk nnɔ, ki taa' kε ki de' ki'baa. ⁴³ Nī cuo' linigol nnɔ kε miyɔkm nε bi lienh ki teh: «Uwien ηmɔbe mituɔm.»

Yesu ti len' u'kuum nin u'mεkrm bɔ
(*Matie 17:22-23; Mark 9:30-32*)

*Yesu teh nā nnɔ bεke' linigol nnɔ kε, nε u tɔke' u'panpaankaab ki ye: ⁴⁴ «Tũore kί cenge mεn n ye n tɔke nε nā nɔ. Nā n taande bi li taa Unil ya Bijε kί ηukn binib.» ⁴⁵ Nε ba cii' ni'tingi. Uwien nε bɔle' nε ηɔ bi la bende. Nε ba kaabe' bε n niire *Yesu ni'tingi mɔ.

Nme yε unikpekpiεk-i?
(*Matie 18:1-5; Mark 9:33-37*)

⁴⁶ *Yesu ya panpaankaab cin' ki niεh nin tɔb bε n bende wā yε bi'kε ya cien nε. ⁴⁷ *Yesu bεn bi'yεnmaale, nε ki taa' kibuk kiba ki sien' u'ba saan, ⁴⁸ ki tɔke' bε ki ye: «Wā kε teke' kibuk tεn kίε n'yel bo la, u teke' min nε. Wā kε teke' nni la, u teke' wā sɔn' nni nί nnɔ nε. Imɔn, wā yε uwaal ni'ni la, wɔn nε yε ni'kε ya cien.»

Wā ηa nen nε la, u se ni'ciεk bɔ nε
(*Mark 9:38-40*)

⁴⁹ Nεn saan nε San tɔke' wɔ ki ye: «Cεnbaa, ti laa' unil uba u ηuɔh isenpol binib saan a'yel bo. Wa pε a'bo tεn tinbi ma nnɔ nε ti pien' wɔ.» ⁵⁰ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «La ji nί pien wɔ mεn, kimε wā ηa nen nε la, u se ni'ciεk bɔ nε.»

Samari yaab biba ηa teke' Yesu

⁵¹ Uyo wā *Yesu li liεbe kί dũo paaki bɔ nnɔ nεkn' nί. Nε u caan' ki ye u li jo Yerusalem nε, pεrm ηa te len, ⁵² nε ki sɔn' u'tondb bε n liere usen. Bi bure' ki tī baa' Samari ya du uba ni, bε n bonde kί li gu wɔ. ⁵³ Ama udu nnɔ ya nib ηa teke' wɔ, kimε u joh Yerusalem bɔ nε. ⁵⁴ U'panpaankaab Saak nin San laa' nnɔ ma nnɔ nε ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a yίe tī cεre umu nί jiire nί kί lā wi bε-εε?» ⁵⁵ Nε *Yesu jiεbe' ki liike' Saak nin San, ki kɔn' nin bε. ⁵⁶ Nε wɔn nin u'panpaankaab siere' ni'saan, ki bure' udutɔ bɔ.

Binib bā yίe bε n paan Yesu bo ya gbεr
(*Matie 8:19-22*)

⁵⁷ Bi joh ma nnɔ nε uje uba tɔke' *Yesu ki ye: «A joh nā bɔ kε la, n li pε a'bo nε.» ⁵⁸ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Inεk ηmɔbe ifεle, inuɔn mɔ ηmɔbe titer, ama Unil ya Bijε wɔn ηa ηmɔbe u li kpɔkn nā saan yul.» ⁵⁹ U tī tɔke' utɔ mɔ ki ye: «Paan n'bo nί.» Nε u ye: «Yonbdaan, cεbe nni nί jo kί tī sube n'baa ηɔ kί liεbe nί kί paan a'bo.» ⁶⁰ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Cεre bitenkpiib nί li subeh bi'tɔb. Sin wɔn li joh kί tī li tɔkeh binib Uwien ya bεl ya gbεr.»

⁶¹ Nε utɔ mɔ tī tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, n li paan a'bo, ama cεre nί kun kί tī cεbe n'den yaab ηɔ.» ⁶² Nε *Yesu tɔke' u'mɔ ki ye: «Wā kε ηa teke' Uwien ya tuonl tinɔjer tule la, wa kpε wɔ n sɔn Uwien ya bεl ni ya tuonl.»

10

Yesu sɔn' u'panpaankaab pilole nin bile

¹ Ni ya puoli bɔ nε Yonbdaan *Yesu liεbe' ki gende' binib pilole nin bile*, ki sɔn' bε, bilele bε n liere kί jo wɔn bugben li jo idu yā kε ni nnɔ. ² Nε ki tɔke' bε ki

* **10:1** Bi kpie' ki kele' tigbɔnt tā nnɔ ya tuba ni bi ye binib pilole nε.

ye: «Tijier ben' ki yebe, ama bà li taan tù ña yebe. Nën bo gbáan mën ukpɛdaan wɔ́ ñ sɔ́n bitonsɔ́nb bɛ́ ñ tí taan u'jier. ³ Li joh mën. N sɔ́nh nɛ ma nɔ́, ni li te tɛn mupebumu nɛ te ikèr ya siik ni. ⁴ Ni la tuke likbu, ki la tuke kɔ́l, ki la taa tacaan, ki la fuonde nil sɛn ni. ⁵ Ni kɔ́n' iden yà la, ní kpiɛ kí fuonde iden nnɔ́ ya nib kí ye: «Li te mën uyɛnduɔ́n ni.» ⁶ Unil te ni'saan ki nuunh uyɛnduɔ́n la, u li ɛ ni'yɛnduɔ́n nnɔ́. Nnɔ́ ña ñí la, ni'yɛnduɔ́n nnɔ́ li juore ni'yu nɛ. ⁷ Ní li te i ya den, ki la lèbre dentɔ́, kí li jinh ki ñuh bi dienh nɛ nà, kimɛ utonsɔ́nl kɛ kpɛ bɛ́ ñ lí pèh wɔ́ nɛ. ⁸ Ni kɔ́n' udu wà ni, bi teke' nɛ la, ní li jinh bi li de nɛ nà, ⁹ kí li buuh biwiɛnb bà te ni'saan, kí li tɔ́keh bɛ́ ki teh Uwien ya bɛl nɛkn' bɛ́ ñɔ́. ¹⁰ Ama ni kɔ́n' udu wà ni, ba teke' nɛ la, jo mën binib taakeh nà saan kí tí tɔ́ke bɛ́ kí ye: ¹¹ «Ni'du wuu ya tɛngunku kùà mɔ́nɔ́n tɛbn' tí'tàan bo nɔ́, tí pipre' kun nɛ kí wiɛ ni'bo. Ama ní nín li bɛn kí ye Uwien ya bɛl nɛkn' nɛ ñɔ́.» ¹² *Yesu tí tɔ́ke' bɛ́ ki ye: «N tɔ́keh nɛ nɛ, lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ́, binib nnɔ́ ya tudɛre li cɛn Sodəm† yaab yu.» »

Idu yà ña tuo' ki teke' Yesu ki jin'
(Matie 11:20-24)

¹³ *Yesu tí len' ki ye: «Korasinn yaabɛ, ñí bre ni'bo. Betsayida yaabɛ, ñí bre ni'mɔ́ bo. Kimɛ ni laa' miyɔ́km ya bont tà ni'bùol nɔ́, Tir nin Sidɔ́n yaab mɔ́ bi là laa' tù la, bi bi tien' tɛn bi kɛ mikuum nɛ, kí pùnpùkn mifentɛm ñɔ́ kí wuɔ́n kí ye bi lèbre' bi'tetem ñí wuɔ́ke'. ¹⁴ Lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ́, ni ya tudɛre li cɛn Tir nin Sidɔ́n yaab yu. ¹⁵ Ninbi Kapɛrnawum yaabɛ, ni maaleh ki teh Uwien li duon nɛ paaki nɛ-ɛɛ? U li jiin nɛ kutɛnkpiiku ni nɛ.»

¹⁶ *Yesu tɔ́ke' u'panpaankaab ki ye: «Wà cengeh ni'gber la, u cengeh n'yaar nɛ. Wà nɛn nɛ la, u nɛn min nɛ. Wà nɛn nni la, u nɛn wà sɔ́n' nni ní nɛ.»

Yesu ya panpaankaab pilole nin bile nnɔ́ liebe' ní

¹⁷ *Yesu ya panpaankaab pilole nin bile nnɔ́ liebe' ní nin uyɛnsɔ́nge, ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Yonbdaan, isɛnpol mɔ́nɔ́n tuonh tí'ñɔ́bu bó nɛ a'yel bo.» ¹⁸ Nɛ u tɔ́ke' bɛ́ ki ye: «N laa' *Satan cere' kutaaku bo tɛn utɛmɛknɛde ki lá lu'. ¹⁹ Liike mën, n de' nɛ mituɔ́m ní li taanh iwɛ nin inɛn bo, kí li ñmɔ́be mituɔ́m ki cɛn' unɛnnɛnd ya tuɔ́m kɛ. Bonn ña ñí tien' nɛ. ²⁰ La li poknh mën isɛnpol tuo' ni'ñɔ́bu bó ma nnɔ́ bo, ama li poknh mën Uwien kele' ni'yel paaki bó ma nnɔ́ bo.»

Yesu ye wɔ́n bo ña ñí la, uba ña ñí fre ki bɛnde Uwien
(Matie 11:25-27; 13:16-17)

²¹ U ya yo nɛ *Mifuoñaanm cèrɛ' *Yesu ya yɛnm sɔ́nge cɛn nɛ u len' ki ye: «Baa, sin kutaaku nin kitink ya Yonbdaan, a bɔ́le' tibont tà biyɛnfodenb nin bibɛnbɛnb nnɔ́, a taa' tù ki wuɔ́n' biwaab nɛ. Nën bo nɛ n pèkeh ñɛ. Imɔ́n, Baa, a yíe nɛ ki tien' nnɔ́.»

²² *Yesu tí len' ki ye: «N'Baa nɛ taa' tibont kɛ ki ñukn' nni. N'Baa ña ñí la, uba ña bɛn min u'Bijɛ yé udaan wà. Min u'Bijɛ ña ñí la, uba mɔ́ ña bɛn n'Baa yé udaan wà. Binib bà n yíe' ki taa' n'Baa ki wuɔ́n' bɛ́ nnɔ́ mɔ́ bɛn u yé udaan wà.»

²³ Nɛ ki jiebe' ki liike' u'panpaankaab, ki tɔ́ke' bɛn baba ki ye: «Ni'nunbu laa' nà nɔ́, Uwien ya mɔ́nm te ni'bo. ²⁴ N tɔ́keh nɛ nɛ, *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knɛb nin biberb ligol là yíe bɛ́ ñí ɛ ni lɛnh nà nɔ́, nɛ ka laa' nè. Bi là yíe bɛ́ ñí cii ni ciih nà nɔ́, nɛ ka cii' nè.»

Samari ya jɛnimɔ́n uba ya gber

²⁵ Nën saan nɛ bà bɛn *yiko mɔ́nmɔ́nm nnɔ́ ya uba fii' ki sere' ki nuunh wɔ́ ñ bíike *Yesu nɛ ki niire' wɔ́ ki ye: «Uwɔ́nwɔ́knɔ́, n li tien mila kí ɛ limiel là ña

† 10:12 Sodəm yé uyo bo ya du uba nɛ. U'ñib là teh ibiere cɛn nɛ.

ημῶβε γβενμ-ι?» ²⁶ Νε *Yesu niire' wə ki ye: «Βε κελε' *Yiko ya gbənkun ni? A kàanh βε len-ι?» ²⁷ Νε u jiin' wə ki ye: «Li yíe a'Yonbdaan Uwien nin a'fèl κε nin a'tetem κε nin a'tuəm κε nin a'yenmaale κε, kí li yíe a'tə mə tən a'yíe a'ba ma bo.» ²⁸ Νε *Yesu təke' wə ki ye: «A jiin' mənəmən. Li teh nnə kí ε limiél là ηα ημῶβε γβενμ.»

²⁹ Ama u yíe wə rí wuən kí ye u cuube ma nnə, νε κι tí niire' *Yesu ki ye: «ημε νε nín yé n'tə?» ³⁰ Νε *Yesu təke' wə ki ye: «Uje uba νε là n̄en' Yerusalem ki joh Seriko bó, ki tí lu' idukond ya nuə ni. Idukond nnə fie' u'went κε, κι n̄i' wə u tí beh wə rí kpo, νε i siere' ki dāan' wə. ³¹ Nibonn yaam, utətuərκε uba mə kpe u ya sən ki lá ləke' u'bo, νε κι ləke' ki gèbre'. ³² N̄i te pupuki, νε Lefi ya bol ya nil uba mə kpe u ya sən ki mə lá ləke' u'bo, νε κι mə ləke' ki gèbre'. ³³ Ama Samari ya nil uba mə là joh usən ki tí baa' n̄i'saan ki laa' wə, νε κι muə' wə micεεkm cεen. ³⁴ U cuon' ki nekn' wə, κι taa' midaam mà bi yih mè fən nnə κι səsəkre' u'gb̄ien, κι taa' mikpəm κι tentien' yé, κι taa' tikpɛlɔer κι ləlɔle' yé, κι taa' wə κι jekn' wən bugben ya ηuun bo, κι taa' wə κι jon' ticendur tuba saan, κι tí liike' wə. ³⁵ Kutaaku faa' νε u n̄en' ilike κι de' ticendur nnə ya daan, κι təke' wə κι ye: «Liike nni wə. A n̄en' ilike κι pukn' yii bó la, n lá liebe' ní la, min bugben νε li pè ηε.» »

³⁶ Νε *Yesu niire' wə βen *yiko nnə κι ye: «A ya b̄ol bijeb bita nnə ni, ημε νε yíe wə lu' idukond ya nuə ni nnə?» ³⁷ Νε u jiin' wə κι ye: «Wə muə' wə micεεkm nnə.» Νε *Yesu ye: «Li joh κι mə rí tí rí li teh nnə.»

Yesu jon' ki tí fuonde' Mart nin Mari

³⁸ *Yesu nin u'panpaankaab te usən ni κι joh ma nnə νε κι tí baa' udu uba ni, νε upii uba teke' wə u'den, bi yih wə Mart. ³⁹ U ημῶβε ninε uba, bi yih wə Mari. Mari nnə baa' κι lá kèle' Yonbdaan *Yesu saan, κι cengeh u'gber. ⁴⁰ Ama Mart wən ya nun m̄on tijier ya tienm bo νε. Nen bo νε u kpiere' ní κι lá təke' *Yesu κι ye: «Yonbdaan, n'ninε cèbe' min baba νε ituon νε nà teh ηε niba? Təke wə wə rí tore nni-a!» ⁴¹ Νε Yonbdaan təke' wə κι ye: «Mart, Mart, a cère' a'nun m̄on tibont tà yebe bo νε, nen νε cère' a jieh. ⁴² Ama nibonn niba kpein νε yé nibonm̄onn. Mari wən gènde' nen νε. Uba ηα rí fie nè u'saan.»

11

Yesu wəkn' u'panpaankaab bi li kàareh ma bo (Matie 6:9-13; 7:7-11)

¹ Lidaali liba νε *Yesu te niba saan κι kàareh. U kàare' κι tí gben', νε u'panpaankaab ya uba təke' wə κι ye: «Yonbdaan, San wə siih binib Uwien ya n̄unm wəkn' u'panpaankaab bi li kàareh ma bo νε, a'mə rí wəkn te ti li kàareh ma bo.» ² Νε *Yesu təke' βε κι ye: «Ni kàareh la, ní li teh:

«Ti'Baa,
cère binib κε rí li boh a'yel,
cère' a'bél rí baa ní,

³ Li dienh te daanl κε daanl ya wentunl ya jier.

⁴ Fère te ti'biere, kimε ti'mə fèreh bà κε biih te nnə νε.

La cère tí lu mibiikm ni.» »

⁵ *Yesu tí təke' βε κι ye: «Tentən, ni'ni uba rí li ημῶβε jə, νε u'jə nnə rí baa u'den kuyəku ya siik kí len kí ye: «N'jə, kpende nni kpənə uta, ⁶ kimε n'jə uba νε n̄en' usən κι baa' n'den, νε ma ημῶβε jier rí de wə.» ⁷ Νε u'jə nnə rí jiin kuduku ni κι ye: «La ημῶβε nni yenjaabe, min nin n'bumu κε duən' κι piin'-a, ma rí fre kí fii kí de ηε.» ⁸ N təkeh νε νε, wa rí fii kí de wə kujətieku bo mənən la, u li fii kí de wə u yíe nà κε, u gbien' wə uyenjaabe ma nnə bo. ⁹ Nen bo νε n təkeh νε, li mieh mən, bi li pu νε; li nuunh mən, ni li le; li n̄ih mən kunagenku, bi li

pĩire. ¹⁰ Kimε wà kε mieh la, bi punh wə nε. Wà kε nuunh la, u lenh nε. Wà kε mə ñih kunagenku la, bi pĩireh nε. ¹¹ Ni'ni uba ya buk mie' wə ujen la, u li de kè uwε-εε? ¹² Bii kĩ mie' wə lijènl la, u li de kè unen-ii? ¹³ Ninbi bibierdenb, ni ben ki dienh ni'bumu nà mən la, bε li tien ni'Baa wà te paaki bó ña ní cère *Mifuoñaanm ní jiire ní binib bà mieh wə mè nnə bo!»

Biba ye Yesu ñmabe Belsebul ya tuəm nε
(Matie 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Ujε uba nε là te usenpol cère' u'lenl tεbe. *Yesu ñəre' usenpol nnə u'saan, nε u ji freh ki lienh. Nĩ beke' linigol cεen. ¹⁵ Ama bi'ni biba lienh ki teh u taah isenpol ya cien Belsebul ya tuəm nε ki ñuəh isenpol binib saan.

¹⁶ Bitəb mə yie bε ní biike wə, nε ki təke' wə ki ye wə ní tien miyək m ya bonn nà li wuən kí ye u'tuəm ñen' Uwien saan nε. ¹⁷ Ama u ben bi'yenmaale ma nnə nε ki təke' bε ki ye: «Libel là kε ya nib bore' təb ki kənh bi'ñmiel ni la, libel nnə li juore fεnm nε, nε li'nib ya dur ní lulu tu'tər bo. ¹⁸ Ni lienh ki teh n taah isenpol ya cien Belsebul ya tuəm nε ki ñuəh isenpol binib saan bii ba? *Satan ya nib təh lituəl bi'ñmiel ni la, u'bel li tien mila ka ní juore fεnm-i? ¹⁹ Ni ye min taah isenpol ya cien Belsebul ya tuəm nε ki ñuəh isenpol binib saan la, ni'yaab taa' ñmε ya tuəm ki ñuəh isenpol binib saan? Ni'yaab teh ma bo nε li wuən kí ye na ñmabe mən. ²⁰ Ama min taa' Uwien ya tuəm nε ki ñuəh isenpol binib saan. Nεn nε wuən' ki ye *Uwien ya bel baa' ní ni'saan.

²¹ «Ufεfaa bèle' u'jekənwent, ki kε ki gu u'den la, niba ña ní tien u'faal. ²² Ama wà mə faa ki cən' wən pi' wə ki faake' nin wə la, u li fie u'jekənwent tà u du tu'bo nnə kε, kí fie u'faal mə kí gbigbiire binib.

²³ «Wà kε ña se n'ciək bó la, u nεn nni nε. Wà kε ña taakeh ki toreh nni la, u kpiendeh nε.»

Isenpol liebe' unil saan la, nĩ bre u'bo ma bo
(Matie 12:43-45)

²⁴ «U senpol siere' ki daan unil la, u cuonh ki lindeh kupenpelku ni nε, ki nuunh u li kèle nà saan kí fuore. U tĩ luu' la, nε wə ní ye u li liebe kí tĩ ñεkn u là siere' ki daan wà nnə nε. ²⁵ U li liebe ní kí lε bi tùəre' ki ñèñèrè' u'kənkəwən nnə, ki tien' tibonmən mənt len. ²⁶ Nεn saan nε u li jo kí tĩ taa ní isenpol ilole yà bre ki cən' wən, i'kε ní lá ñεkn unil nnə kí li te, kí cère wə ní juore fεnm kí cən u là te mikpiεkm ma bo.»

Uwien ya mən m li te binib bà bo

²⁷ *Yesu laan biε ki lienh, nε upii uba len' ufaa bo linigol nnə ni ki ye: «Upii wà maa' ñε ki ñaan' ñε nnə Uwien ya mən m te u'bo.» ²⁸ Nε *Yesu ye: «Binib bà cengeh Uwien ya gber, ki boh tù nnə, Uwien ya mən m te ben bo nε.»

Bi yie Yesu ní tien miyək m ya bonn
(Matie 12:38-42)

²⁹ Binib taakeh *Yesu saan ki yεbreh, nε u len' ki ye: «Fεnfεnnə ya nib biε yé bibierdenb nε, ki nuunh bε ní lε miyək m ya bonn. *Uwien ya ñəbonsəknl Sonas ya yək m ya bonn baba ña ní la, ba ji li lε yək m ya bontənn niba. ³⁰ Uwien là tien' Sonas nà nnə là yé kudīeku nε Ninif yaab bo. Nnə nε, u li tien Unil ya Bijε nà nnə mə li yé kudīeku fεnfεnnə ya nib bo. ³¹ Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnə, Seba ya piiber li fii kí biin fεnfεnnə ya nib, kime u là ñen' ní fənfək m nε wə ní lá cenge Salomən ya yenfogber. Ama unil uba te nie saan nə ki cən' Salomən. ³² Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnə, Ninif ya nib mə li

* **11:11** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni ní kele' ki ye: Ni'ni uba ya buk mie' wə kpənə la, u li de kè litenl-ii?

fii kí biin fɛnfɛnnɔ ya nib, kime Sonas là tɔke' bɛ Uwien ya gbɛr, nɛ bi lèbre' bi'tetem. Ama unil te niɛ saan nɔ ki cɛn' Sonas.»

*Inun yé tigbenent ya frl nɛ
(Matie 5:15; 6:22-23)*

³³ «Uba ɲa rí sɛ frl kí taa lè kí bɔle bii kí taa kusɛnku kí cubn li'bo, ama u li taa lè kí tuɔn likpɛnkpɛnl bo nɛ ɲɔ bà kɛ kɔh ní iden ni rí li lenh. ³⁴ A'nunbu yé a'gbɛnɛnt ya frl nɛ. A'nun mɔn la, a'gbɛnɛnt kɛ te kuwenwenku ni nɛ. A'nun ɲa mɔn la, a'gbɛnɛnt kɛ te licinɲunl ni nɛ. ³⁵ Nɛn bo, fiin kí liike kuwenwenku kùà te a'bo nnɔ la li yé licinɲunl-a! ³⁶ Kuwenwenku wendeh ɲɛ, ka sɛn' niba saan la, a'gbɛnɛnt kɛ te ku'ni nɛ. Ní te tɛn lifrl là wien cɛɛn nɛ wendeh ɲɛ.»

*Yesu biin' Farisienmbɛ nin Yiko ya wɔnwɔknɔ
(Matie 23:1-36; Mark 12:38-40)*

³⁷ *Yesu len' ki gben', nɛ Farisien uba yin' wɔ wɔ rí baa kí lá ji u'den, nɛ u jon' Farisien nnɔ den ki tí kɛ ki jinh. ³⁸ Farisien nnɔ laa' *Yesu jinh ka nire' ki paan' iyaaɲɛbok ye ma bo, nɛ ní cuo' wɔ miyɔkm. ³⁹ Nɛ Yonbdaan tɔke' wɔ ki ye: «*Farisienmbɛ, liike mɛn ni naan ma, ni ɲikndeh ki cɛndeh isɛn nin tiyer ya puoli nɛ, ama inasuyɛnmaale nin mibiɛrm nɛ gbe ni'fɛl ni. ⁴⁰ Ijɔr ninbi, na bɛn ki ye Uwien wà ɲɛn' tibont tà ni lenh tù nnɔ, wɔn nɛ tien' unisaal ya fɛl mɔ-ɔɔ? ⁴¹ Nɛn bo, taa mɛn ni ɲmɔbe tibont tà, kí pu bijiinb ɲɔ ni'bont kɛ la li ɲmɔbe jɔknt.

⁴² «Ninbi *Farisienmbɛ, ní bre ni'bo, kime ni gbiinh ni'ninjo nin ni'gònt nin ni'kpinfɛtɔr bolm piik nɛ, ki taah miba ki dienh Uwien, ama ka tɔnge ní li cuube, ka yíe Wien mɔ. Ni bi li teh nɛn nɛ, ki la sunde tibontɔr tà sɛn' nnɔ mɔ bó.

⁴³ «Ninbi *Farisienmbɛ, ní bre ni'bo, kime ni yíe ní li kaah binikpɛkpiɛkb ya kànkàan nɛ itáan ya dur ni, ki yíe binib rí li gbaandeh ki fuondɛh nɛ mudaamu ni. ⁴⁴ Ní bre ni'bo, kime ni naan ikul yà bere' nib ɲa ji lenh yè, ki cuonh ki taanh i'bo ka bɛn nɛ.»

⁴⁵ Nɛ bà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ ya uba tɔke' wɔ ki ye: «Uwɔnwɔknɔ, a lienh nnɔ ma nɔ, a sukreh ti'mɔ nɛ-a!» ⁴⁶ Nɛ *Yesu ye: «Ninbi bà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ, ní bre ni'mɔ bo, kime ni cɛrɛh binib tukeh itukpɛkpiɛk nɛ ka toh ni'bugbɛn rí taa ni'nɔbil mɔnɔn kí mɛ yè. ⁴⁷ Ní bre ni'bo, kime ni mɛh *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ bà là te uyo bo nnɔ ya kul nɛ, ki sunde'-a ki ye ni ya yaajɛb nɛ là ku' bɛ. ⁴⁸ Ni teh nà nɛ wɔngɛh ki teh ni tuo' ni'yaajɛb là tien' nà nnɔ nɛ, kime bi là ku' *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ, nɛ ninbi ji mɛh bi'kul. ⁴⁹ Nɛn bo nɛ Uwien len' nin miyɛnfuom ki ye: «N li sɔn n'ɲɔbonsɔknɔ nin bitondb bi'saan. Bi li ku bi'ni biba kí jɛnde bitɔb.» ⁵⁰ Nɛn nɛ li cɛrɛ Uwien rí dɛrɛ fɛnfɛnnɔ ya nib ya tub haali uɲɛndun ya cincinyo bi là ku' *Uwien ya ɲɔbonsɔknɔ bà kɛ nnɔ bo kí lá tu fɛnfɛnnɔ, ⁵¹ kí cin Abɛl, kí tí baa' Sakari, wà bi là ku' wɔ Uwien ya duku ya luo bo nnɔ. N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Uwien li dɛrɛ fɛnfɛnnɔ ya nib ya tub binib nnɔ kɛ ya kuum bo.

⁵² «Ninbi bà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ, ní bre ni'bo, kime na dienh nib sɛn bɛ rí bɛndɛ Uwien. Ninbi ɲa pɛ Uwien ya sɛn bo, nɛ ki piendɛh binib bà yíe bɛ rí paan u'bo nnɔ mɔ.»

⁵³ *Yesu ɲɛn' uyo wà nnɔ, nɛ *Yiko ya wɔnwɔknɔ nin *Farisienmbɛ taa' u'bo ubɛnpiebe nɛ kí niirɛh wɔ iniirɛ tigbɛr kɛ ya bol bo, ⁵⁴ kí nuunh bɛ rí dɛlɛ kí cuo wɔ u'lenm ni.

12

*Li bɛn mɛn iɲuɔn ilele ya nib bó
(Matie 10:26-27)*

¹ U ya yo ne binib itur itur taan' *Yesu saan, haali ki ti pɛbeh tɔb. Ne *Yesu cin' ki tɔkeh u'panpaankaab ki teh: «Li ben men *Farisiɛnmbɛ ya kpɔnɔ ya nɔke bɔ, bi yɛ inuɔn ilele ya nib ne. ² Niba ɲa te ki buɔ ɲɔ ka lá li nɛ upaan bo. Tigber tuba mɔ ɲa te ki juore' kí li buɔ ɲɔ ba lá li bende tù. ³ Ni len' nà ke licinñunl ni la, bi li cii nè kuwenwenku ni ne. Ni bunbe' nà litubl ni kudubenku bɔ nnɔ, bi li kpaande nè kuduku ya paaki ne.»

*Li fenge men Uwien baba
(Matie 10:28-31)*

⁴ «Ninbi bà yɛ n'jɔtieb nnɔ, n tɔkeh ninbi ne: la fenge men bà kuuleh tigbenɛnt, ka ji li fre kí tien niba kí pukn. ⁵ N li wuɔn ne udaan wà nɛ kpɛ ní li fenge wɔ. Li fenge men Uwien. Wɔn ne li fre kí cɛre ní kpo ne ki ɲmɔbe mituɔm wɔ ní taa ne kí wɛ umu wà ɲa ní kpiin ni. N tɔkeh ne ne, li fenge men wɔn.

⁶ «Bi li fre kí kuɔre inuɔn inun inɛ ne? Nin nen ke ɲɔ Uwien ɲa ní sunde i'ni uba mɔnɔn bɔ. ⁷ Nen bo, la fenge men, kimɛ ni cɛn' inuɔn ligol. Uwien ben haali ni'yur mɔnɔn ya nɔbu.»

*Li lienh binib ya nun bɔ ki teh a yɛ Yesu yɔ
(Matie 10:32-33; 12:32; 10:19-20)*

⁸ «N tɔkeh ne ne, wà ke lienh binib ya nun bɔ ki teh u yɛ n'yɔ la, Unil ya Bijɛ mɔ li len Uwien ya tondb ya nun bɔ kí ye udaan mɔ yɛ u'yɔ ne. ⁹ Ama wà ke lienh binib ya nun bɔ ki teh wa yɛ n'yɔ la, n'mɔ li len Uwien ya tondb ya nun bɔ kí ye udaan mɔ ɲa yɛ n'yɔ. ¹⁰ Unil len' Unil ya Bijɛ bo fɛnfɛnm la, Uwien li fère wɔ. Ama unil suke' *Mifuoñaanm men la, Uwien ɲa ní fère wɔ.

¹¹ «Bi taa' ne ki jon' itaan ya dur ni bii tibuur ya cɛnɔb saan bii udu ya cɛnɔb saan bɛ ní bu ne tibuur uyo wà la, la nɛn men ni li len ma bo bii ni li len bà kí nɛ len. ¹² Kimɛ *Mifuoñaanm ne li cɛre ní bende ni li len kí ye bà u ya yo.»

Ufàadenjɔr uba ya kpenjenm

¹³ Linigol nnɔ ni uje uba tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, tɔke n'ninje kí ye wɔ ní gbiire ti'baa ya faal kí de nni n ya bɔ.» ¹⁴ Ne *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Uje, ɲmɛ de' nni usɛn ní tɔre ni'gber bii ní gbiire ne ni'faal-i?» ¹⁵ Ne ki tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Li ben men ki la cɛre ni'nun ní li fɔke lifaal bo, kimɛ unil ɲmɔbe lifaaciɛnl mɔnɔn la, na yɛ len ne li cɛre wa ní kpo.»

¹⁶ Ne ki pɔn' bɛ mikpenjenm ki ye: «Ufàadaan uba ne là te u'kpàan lùon' cɛɛn. ¹⁷ Ne u maaleh u'fɛl ni ki teh: «N li tien mila? Kimɛ ma ji ɲmɔbe ní li cùɔn nà saan n'jier.» ¹⁸ Ne ki ye: «N li tien ma sɔ: n li we n'bɔnbuɔn ke ne, kí mɛ icɛncɛn, kí cùɔn n'jier nin n'bont ke, ¹⁹ ne kí ye n ɲmɔbe lifaal li yebe ki li baa nni ibin ibin. Nen bo, n li fuoreh ne, kí li jinh, ki ñuh, ki poknh.» ²⁰ Nen saan ne Uwien tɔke' wɔ ki ye: «Ujɔr sin, a li kpo kuñɔnku kuu ke. A taan' lifaal là ke nɔ, ɲmɛ ji li si lè?» ²¹ Unil wà ke nuunh lifaal ki dòkndeh, ka ɲmɔbe nà yɛ lifaal Uwien ya nun bɔ nnɔ yaam mɔ te nnɔ ne.»

La cɛre men ni'nun ní li mɔn tijier nin tiwɛngolkaar bo

²² *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Nen bo ne n tɔkeh ne ki teh ni la cɛre nè ní li wiɛbe ne ni li tien ma kí li fuobe bo, ní li maaleh ki teh: «Ti li ji ba?» Kí la cɛre nè ní li wiɛbe ne ni'gbenɛnt bo, ní li maaleh ki teh: «Ti li gole ba?» ²³ Kimɛ limiɛl cɛn' tijier, ne tigbenɛnt mɔ cɛn' tiwɛngolkaar. ²⁴ Maale men kí liike ikankaan te ma bo. Ya koh, ka ceh, ka ɲmɔbe bɔnbuɔn, ka ɲmɔbe jieblibùol. Ama Uwien ne jindeh yè. Na nín cɛn' inuɔn-ii? ²⁵ Ni'ni ɲmɛ ne u'nɛnm ni, u li fre kí fɔkn u'miɛl waamu kí pukn-i? ²⁶ Na nín li fre kí tien nibonwawaann ma nɔ, bɛ tien' ni nɛnh tibontɔr bo? ²⁷ Maale men kí liike tisir puh ma bo. Ta loh kunkum, ka loh kpɛlɔɔr mɔ. Ama n tɔkeh ne ne, ubɛr Salomɔn nin u'fàaciɛnl ke wa là gole' kpɛlɔɔr tù mɔn ki baa' mipuum nnɔ ya

miba mənən. ²⁸ Uwien cèreh timəsir tà te kubaaku ni dinnə ki li wun teke umu puh mipúmənəmən la, bε li cère wa rí tien ninbi binib mimənəm kí cən timuər-i? Ni'tekjim nε pəre' nε. ²⁹ Ninbi la cère mən ni'nun rí li món ni li ji bà nin ni li řu bà bo, ki la cère iyənmaale rí li jèndeh nε. ³⁰ Kimε uηendun yaab bà ηa pε Uwien ya sən bo ya nun nε món tu ya bont kε bo. Ama ninbi bən wən, ni'Baa Uwien bən ki ye ni cieke tù. ³¹ Nən bo, cère mən ni'nun rí li món *Uwien ya bəl bo, u li taa tibont nnə kí pukn nε. ³² Kicekwawaak ya nibε, la fenge mən, kimε ni'Baa Uwien yíe ní li te u'bəl ni nε.»

Lifaal là ηa ηməbe gbenm
(Matie 6:19-21)

³³ «Kuəre mən ni ηməbe nà, kí taa ilike nnə kí pu bijiinb, ηə kí li ηməbe muliksərmu mùa ηa rí saa, kí li ηməbe Uwien saan lifaal là ηa ηməbe gbenm. Nasu ηa rí nek n nən saan, kuotuul mə ηa te ni'saan kí mə lè. ³⁴ Kimε ni'faal te nà saan la, ni'fèl mə də nən saan nε.»

Bonde mən ki li gu Yonbdaan

³⁵ «Li bondeh mən ni'ba, ki la cère ni'fr rí kpíin. ³⁶ Li te mən tən bitonsənb bà gu uyo wà bi'cənbaa řen' upiikuən bó ki lá ři' kunagenku la, bε rí pək kí piire nnə. ³⁷ Uwien ya mənəm te bitonsənb bà bi'cənbaa li baa ki lε bà gəh nnə bo. N təkεh nε imən nε, u li taa u'tonsənkpełcer kí gole kí cère bən nε rí kèle, wən rí taa tijier kí gbiire bε. ³⁸ U baa' kuyəku ya siik bii ukuojemuəyo mənən ki laa' bi bonde' la, Uwien ya mənəm te bi'bo. ³⁹ Ni bən ki ye ududaan bi bən uyo wà unasu li baa la, wa bi li cère nasu rí kə u'den. ⁴⁰ Ni'mə rí bonde kí li gu, kimε uyo wà na maaleh ki teh Unil ya Bijε li baa ní nnə, u ya yo nε u li baa.»

Utonsənl wà mən nin wà bre ya gbεr
(Matie 24:45-51)

⁴¹ Nən saan nε Pier niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a pən' tinbi nε mikpenjenm miε bii a pən' mè binib kε nε?» ⁴² Nε u jiin' wə ki ye: «U lε tonsənl ba nε ηməbe mibənəm u'cənbaa du u'bo? Wən si: wà ya cənbaa li de wə ticiənt wə rí li likeh u'tonsəntəb, kí li loh bε tijier uyo wà nı kpe nε. ⁴³ Utonsənl nnə ya cənbaa baa' ki laa' u sənəh lituonl nnə li'donbó la, Uwien ya mənəm li te utonsənl bugbən bo. ⁴⁴ N təkεh nε imən nε, u'cənbaa li de wə ticiənt wə rí li likeh u'bont kε. ⁴⁵ Ama n'ba la, utonsənl nnə li maale u'yenm ni kí ye u'cənbaa li wuəke, nε kí cin kí li řih u'tonsəntəb, bijεb nin bipiib kε, kí li jinh, ki řuh ki yibeh. ⁴⁶ Utonsənl nnə ya cənbaa li baa ní lidaali là nin uyo wà wa maaleh ki teh u li baa, nε kí bien u'gben cεen, kí cère wə rí lε bà ηa tuo' Uwien ya řəbu bó li lε utudere wà nnə.

⁴⁷ «Utonsənl wà bən u'cənbaa yíe ma, ka bonde' bonn, ka tien' u'cənbaa yíe ma la, bi li bien u ya gbən nε kí gbien. ⁴⁸ Ama utonsənl wà ηa bən u'cənbaa yíe ma, ki sənəh lituonl là kpe bε rí ři wə mənən la, bi li ři wə waamu nε. Nən bo nε bi de' wà nı yebe la, bi niireh wən nε bi de' wə nà nnə bó ki gbiekeh. Bi guun' wà tibont tù yebe la, bi niireh wən nε tu'bó ki gbiekeh.»

Na yé řəkpaan, ni yé umaapàare nε
(Matie 10:34-36)

⁴⁹ «N tuke umu nε ki lá wiε' kitink bo, nε n bi yíe wù rí pək kí teke nε. ⁵⁰ N li jènde kí tı kende. Ma jènde' ki tı gben' la, n'yenm ηa rí duən. ⁵¹ Ni maaleh ki teh n tuke uřəkpaan nε ki baa' uηendun wuu ni-ii? Na te nnə, n təkεh nε nε, n tuke umaapàare nε ki baa'. ⁵² Kimε fεnfennə kí taa kí li joh, binib biηun te iden iba la, bi li pàare təb. Bitā li nən bile, bile nnə mə li nən bitā.

⁵³ Bibaa li nən u'bijε,
u'bijε mə li nən wə;
binaa li nən u'bisε,

u'bisε mɔ li nɛn wɔ;
upii li nɛn u'yaabisε,
u'yaabisε mɔ li nɛn wɔ.»

Binib ηa ciuh Uwien teh tibont tà fɛnfɛnnɔ nɔ ya tingi

(Matie 16:2-3)

⁵⁴ *Yesu tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ni laa' titɛwɔlgbɔnt te nintuɔli bó la, ni pɔk tɔkeh ki teh: <utaa li nii nɛ, nɛ wɔ rí nii. ⁵⁵ Mitafaam ñɛn' unɔgen bó ní la, ni tɔkeh ki teh kutòntònkɔ li cùnun, nɛ kù rí cùnun. ⁵⁶ Ninbi iñuɔn ilele ya nibε, ni freh ki sekndeh ki bɛndeh kutaaku nin kitink ya bont teteh ma bo, bɛ tien' na fre' ki sekn' ki bɛnde' Uwien teh tibont tà fɛnfɛnnɔ nɔ ya tingi?»

A bii' unil la, cuo u'dunl tonm

(Matie 5:25-26)

⁵⁷ «Bɛ tien' ninbi bugbɛn ηa freh ki maaleh ki bɛndeh nà mɔn-i? ⁵⁸ Sin nin unil ηmɔbe mimaam, nɛ u tuke mè kí jo tibuur la, cère ní gben mè uyo wà ni laan te usɛn ni. Nnɔ ηa ñí la, u li taa ηɛ kí tí ηukn tibuur ya ciɛn, u'mɔ rí taa ηɛ kí tí ηukn lipɛkl ya ciɛn wɔ rí pɛkn ηɛ. ⁵⁹ N tɔkeh ηɛ nɛ, ηa tí pɛn' ki gben' tibuur ya like la, ηa rí ñɛ len.»

13

Lèbre mɛn ni'tetem

¹ U ya yo nɛ binib biba baa' ki lá tɔke' *Yesu ki ye Galile yaab biba là te ki teh lituɔrl ki dienh Uwien, nɛ Pilat ku' bɛ. ² Nɛ *Yesu jiin' bɛ ki ye: «Ni maaleh ki teh Galile ya nib nnɔ là yé bibiɛrdɛnb ki cɛn' Galile ya nitɔb nɛ cère' bi jènde' bɛ nnɔ-ɔɔ? ³ Na te nnɔ. N tɔkeh nɛ nɛ, na lèbre' ni'tetem la, ni'kɛ mɔ li kpo nnɔ nɛ.» ⁴ *Yesu tí len' ki ye: «Likpɛnkpɛnfɔfɔkrl là lu' ki ku' bijɛb piik nin biniin Silowe ni ma nnɔ, ni maaleh ki teh bi là teh ibiɛre ki cɛn' Yerusalem ya nitɔb kɛ nɛ-ɛɛ? ⁵ Na te nnɔ. N tɔkeh nɛ nɛ, na lèbre' ni'tetem la, ni'kɛ mɔ li kpo nnɔ nɛ.»

Busubu bùa ηa lùonh ya kpɛnjenm

⁶ Nɛ ki pɔn' bɛ mikpɛnjenm ki ye: «Bukɛnkɛnbu buba nɛ là se uje uba ya kpàabu ni. Ní tete nɛ u lá baa' wɔ rí liike bù lùon' bii bua lùon'-i? Nɛ ki laa' bua lùon'. ⁷ Nɛ u tɔke' u'tonsɔnl wà gu bukpaabu nnɔ ki ye: «Ibin ita sɔ n baa' ma kɛ rí pùɔ ikɛnkɛn busubu buu bo la, ma lenh bonn. Gɛ bù, la cère bù rí ji rí li se ki teknh kitink ya sensenm fɛnm.» ⁸ Nɛ utonsɔnl nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, dàan bù libinl liɛ nɔ, rí gbii bu'ñiel, kí nuun tiwɛnt ya bint kí tien bù. ⁹ N'ba la, libinl là we ní nɔ, bù li lùon. Bua lùon' la, á ji rí gɛ bù.» »

Yesu cère' upii uba faake' Saba ya daali

¹⁰ *Saba uba ya daali nɛ *Yesu te Sufmbɛ ya taanl ya duku kuba ni, ki wɔknh binib Uwien ya gɛɛ. ¹¹ Ki laa' upii uba mɔ te len, usɛnpol ηaake wɔ, ki tien' wɔ uwien ibin piik nin iniin, u bɔ ka freh ki yaareh. ¹² *Yesu laa' wɔ, ki yin' wɔ, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Upii, a laa' a'ba,» ¹³ ki taa' u'nuɔ ki paan' u'bo, nɛ u yaare' i ya tàan bo, ki cin' ki pèkeh Uwien.

¹⁴ *Yesu cère' upii nnɔ faake' *Saba ya daali ma nnɔ nɛ litaanl ya duku nnɔ ya ciɛn ya benku ni ben' nɛ u tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ni ηmɔbe iwien iluob nɛ ní li sɔnh itùon. Ni li bàareh i ya wien nɛ u buuh nɛ, na yé *Saba ya daali nɛ ni li bàareh u buuh nɛ.»

¹⁵ Nɛ Yonbdaan *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Ninbi iñuɔn ilele ya nibε, ni'ni ηmɛ ηa ñɛndeh u'nɛ bii u'ηuun *Saba ya daali ki tí ñundeh? ¹⁶ Upii wuɔ yé *Abraham ya yaabil nɛ, nɛ *Satan cère' u bun ibin piik nin iniin ka rí fre kí yaare. Ma bi li cère wɔ rí faake *Saba ya daali bii?» ¹⁷ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ nɛ ifɛ cuo'

binib bà ke nieh nin wɔ miniem nnɔ. Ama linigol nnɔ ke ya yɛnm sɔnge' u tien' miyɔkm ya bont tà ke nnɔ bo.

Mibim mà ñilke ya kpɛnjɛnm
(*Matie 13:31-32; Mark 4:30-32*)

¹⁸ Nɛn saan nɛ *Yesu ye: «Uwien ya bɛl naan ba? N li taa ba kí nɛnge lɛ? ¹⁹ Lì naan mibim mà bi yih mè mutaar ujɛ uba taa' ki bule' u'kpàabu ni nɛ. Mì pɛn' ki kpére' ki tɔn' isigben, nɛ inuɔn tereh i'bo ki kɔh.»

Kpɔnɔ ya ñɔke ya kpɛnjɛnm
(*Matie 13:33*)

²⁰ *Yesu tí ye: «N tí li taa ba kí nɛnge Uwien ya bɛl-i? ²¹ Lì naan kpɔnɔ ya ñɔke wà upii uba bun' kpɔnɔyom mà dindin, ki taa' wù ki tien' len, kpɔnɔ nnɔ ke nuule' nɛ.»

Ni li ñɛ bunañɔbu bùa kí kɔ
(*Matie 7:13-14, 21-23*)

²² *Yesu joh Yerusalɛm, nɛ ki ñɛh iducɛncien nin iduwawaale ni ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr. ²³ Nɛ udaan uba niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, bà li ñmɛrɛ ña yɛbe nɛ-ɛɛ?» Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: ²⁴ «Cère mɛn ni'nun n li mɔn ní ñɛ bunañɔbu bùa wiɛbe kí kɔ. N tɔkeh nɛ nɛ, kimɛ binib bà yɛbe li nuunh bɛ ní ñɛ bù kí kɔ ka ní fre. ²⁵ Uyo uba ududaan lá li fii kí p̄in bunañɔbu, nɛ ni juore' kí li se saali ki ñih kunagɛnku ki teh: «Yonbdaan, p̄ire tɛ bunañɔbu.» U li tɔke nɛ kí ye: «Ma bɛn ni yé nà bó yaab.» ²⁶ Nɛn saan nɛ ni li lienh ki teh: «Tinbi nin sin nɛ là taakeh ki jinh ki ñuh. A là te ti' du ya sɛnjɛ ni nɛ ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr.» ²⁷ Nɛ wɔ ní tɔke nɛ kí ye: «N tɔkeh nɛ nɛ, jɛnde mɛn n'saan, ma bɛn ni yé nà bó yaab. Ninbi, ni'kɛ teh nà bre nɛ.» ²⁸ Nɛn nɛ cère' bi li juon nɛ saali, ní li muɔh ki ñmɔnh inɔgbɛn uyo wà ni li lɛ *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb ke te Uwien ya bɛl ni nnɔ. ²⁹ Binib li ñɛ lɛnpuoli bó ní nin nintuɔli bó ní nin ikɛle ke ní kí lá kɛle kí ji tijier Uwien ya bɛl ni. ³⁰ Nnɔ nɛ bà paan' puoli ya biba lá li liere usɛn. Bà mɔ liere' usɛn ya biba lá li paan puoli.»

Yesu kp̄ɛndeh Yerusalɛm bo
(*Matie 23:37-39*)

³¹ U ya yo nɛ *Farisienmbɛ biba nɛkn' *Yesu ki tɔke' wɔ ki ye: «Siere libùol lie kí li joh, kimɛ Herod yíe wɔ ní ku ñɛ nɛ.» ³² Nɛ *Yesu tɔke' bɛ kí ye: «Li joh mɛn kí tí tɔke u ya tiibe ki ye: «Dinnɔ n ñuɔh isɛnpol binib saan, ki cèreh biwiɛnb faakreh, ki tí li wun tien nnɔ wenli mɔ, nɛ n'tuonl ní gben wienta daali.» ³³ Ama n li cuon dinnɔ nin wenli nin daalibó nɛ kí baa Yerusalɛm, kimɛ na kpɛ *Uwien ya ñɔbonsɔknl ní kpo niba saan, ki kɛnde' Yerusalɛm ni.»

³⁴ Nɛ ki ye: «Yerusalɛm, Yerusalɛm, a kuuleh *Uwien ya ñɔbonsɔknb, ki yèkreh u sɔnh binib bà a'saan nnɔ itɛn ki kuuleh bɛ. Uyo ke n là yíe ní taan a'ñib n'ba saan tɛn ukuoñɔ taakeh u'bumu u'fiɛbe ni ma bo, nɛ ba tuo'. ³⁵ Liike mɛn Uwien sɛln' nɛ ni'kɔnkuɔn ma. N tɔkeh nɛ nɛ, na ji li lɛ nni, kí tí baa uyo wà ni li len kí ye: «Uwien ya mɔnm ní li te wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo.» »

14

Yesu cère' uwien uba faake' Saba ya daali

¹ *Saba uba ya daali nɛ *Yesu jon' *Farisienmbɛ ya cien uba den wɔ ní tí ji tijier, nɛ binib bà te ni'saan nnɔ sieke wɔ. ² Ujɛ uba mɔ te ni'saan ki se *Yesu ya nun bó u'gbɛnɛnt cɔncuɔn', ³ nɛ *Yesu niire' bà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ nin *Farisienmbɛ ki ye: «Unil ñmɔbe usɛn wɔ ní buu biwiɛnb *Saba ya daali bii

wa ηmabe?» ⁴ Bi ηmin, ne *Yesu me' uje nno ki cere' u faake', ne u cere' wo u bure'. ⁵ Ne u niire' be ki ye: «Ni'ni ηme ya buk bii u'ne lu' liñunbunl ni *Saba ya daali la, wa rí ñen wo i ya taan bo?» ⁶ Ne ba fre' ki jiin' wo u'niire nno.

Yesu takeh binib ukankaan ya gber

⁷ *Yesu laa' bi yin' binib ba tijier ya jim nno gèndeh binikpekpiëkb ya kankaan ki kaah, ne u pøn' be mikpenjenm ki ye: ⁸ «Unil yin' ηe upiikuon ya jier ya jim la, la jo kí tí kèle binikpekpiëkb ya kankaan. Nba la, u yin' uba mo u cen' ηe u'mo rí lá baa ní, ⁹ ne wa yin' ni'ke bile nno rí baa kí lá take ηe kí ye: «Cere uje wuo rí kèle a ke na saan no.» Ne a fii kí tí kèle puoli bó nin ife. ¹⁰ Nen bo, unil yin' ηe tijier ya jim la, jo kí tí kèle puoli bó, ηo wa yin' ηe nno lá baa' la, wo rí take ηe kí ye: «N'jo, den inun bó ní.» Nen saan ne ní li yé a'bo ukpieke sin nin ba ke jinh tijier nno ya nun bó. ¹¹ Kimε wa ke kpiekreh u'ba la, Uwien li yuon wo. Wa ke jindeh u'ba tingi la, Uwien li kpieke wo.»

¹² Ne *Yesu take' wa yin' wo tijier ya jim nno ki ye: «A ye á yin binib tijier ya jim la, la yin a'jotieb, ki la yin a'ninjieb, ki la yin a kpi nin ba, ki la yin a'konkuonlieb ba yé bifaadenb, kimε bi'mo li fre kí yin ηe á ji kí jiin. ¹³ Ama a ye á yin binib tijier ya jim la, yin bijiinb nin itejenb nin iwòb nin ijùon. ¹⁴ Uwien ya monm li te a'bo, kimε ben ηa ηmabe niba be rí jiin ηe. Uwien ne li su ηe uyo wa u li cere binimònb rí mekre bitenkpiib ni nno.»

Tipiikuonjier ya kpenjenm

(Matie 22:1-10)

¹⁵ Wòn nin binib ba jinh tijier nno ya uba cii' u len' ma bo ne ki take' wo ki ye: «Ba li ji tijier Uwien ya bel ni nno, Uwien ya monm te bi'bo.» ¹⁶ Ne *Yesu take' wo ki ye: «Uje uba ne lá tien' tijier tu yebe, ki yin' binib ligol be rí baa kí lá ji. ¹⁷ Tijier nno ya jijiyo baa' ne u sòn' u'tonsònl u nòn' ki take' be kí ye be rí den bi bonde' ni'ke ki gben'-a. ¹⁸ Ne bi'ke yie', a li ye bi kpaan' iye ne. Ukpiek ye: «Tien' nni kafala, ma rí fre kí baa, kimε n de' bukpàabu ne ki yie rí jo kí tí liike bù.» ¹⁹ Utò ye: «Tien' nni kafala, ma rí fre kí baa, kimε n de' inaje piik ne ki yie rí jo kí tí wòkn yè.» ²⁰ Utò mo ye: «N laan kuon' upii so, nen bo ne ma rí fre kí baa.» ²¹ Ne utonsònl nno liebe' u'cenbaa saan, ki tí take' wo bi'ke len' ma bo. Nen saan ne u'cenbaa nno ya benku ni ben', ne u take' u'tonsònl nno ki ye: «Jo tontonm isenje nin musenbumu ni, kí tí taa ní bijiinb nin itejenb nin ijùon nin iwòb, be rí baa kí lá ji.» ²² Ne utonsònl nno liebe' ní ki lá take' u'cenbaa ki ye: «Cenbaa, n tien' a ye ma nno, ama mifenm bie ki sien'.» ²³ Ne u'cenbaa take' wo ki ye: «Nno la, jo isen ni nin ikpaan ni, kí tí cékn binib be rí baa ηo n'den rí gbe. ²⁴ N takeh ne ne, binib ba n lá kpie' ki yin' be nno uba monon ηa rí len n'jier.» »

Daan men tibont ke ki paan Yesu bo

(Matie 10:37-38)

²⁵ *Yesu joh ma nno ne binib pe u'bo ki yebe. U jiebe' ki liike' be, ne ki take' be ki ye: ²⁶ «Unil baa' wo rí paan n'bo, ka yie nni ki cen' u'naa nin u'baa nin u'po nin u'bumu nin u'ninjieb nin u'ninsieb nin u'miel monon la, wa kpe wo rí li yé n'panpaanke. ²⁷ Unil wa ke ηa yuunh u'dòpònpònl ki bukeh ki paakeh n'bo la, wa rí fre kí li yé n'panpaanke. ²⁸ Ni'ni ηme ne yie wo rí me kuduku la, wa rí kpie kí kèle kí bù kí liike u'like li baa bii ya rí baa? ²⁹ Wa tien' nno ηo ki pu' kuduku nno ka fre' ki men' ki faa' kù la, binib ba ke li le kuduku nno li le wo ne, ³⁰ kí len kí ye: «Liike men udaan wuo cin' ki meh kuduku ne ka fre' ki faa' kù.» ³¹ U le ber ba ne ηmabe sojambε itur piik ki yie wo rí jo kí tí jèke' ubertò wa ηmabe sojambε itur pile, ηo ka rí kpie kí kèle kí maale kí liike, u li fre kí taa u'sojambε itur piik nno kí tuobe ubertò wa ηmabe sojambε itur pile nno bii wa rí fre? ³² U laa' wa rí fre la, wòn nno laan te fòkm ma nno, u li sòn ucendenduol ne wo rí

cende wə usen ni kí təke wə kí ye wə rí cère be rí gben tigber nnə. ³³ Nnə ne ni'ni wà ke ɲa daan' u ɲmabe nà ke la, wa rí fre kí li yé n'panpaanke.»

Miyaam ya kpenjɛnm
(*Matie 5:13; Mark 9:50*)

³⁴ «Miyaam yé nibonn nà mən ne. Ama mǐ saa' ka ji ɲme la, niba ɲa te kí ji rí fre kí ɲmaake mè. ³⁵ Mǐ li juore fɛnm ne, ma ji li ɲmabe tuonl. Bi li taa mè kí wule ne. Wà ɲmabe litubl la, wə rí cii.»

15

Upe wà bole' ya kpenjɛnm
(*Matie 18:12-14*)

¹ Bilɛnpotekb nin bibiɛrdɛntəb ke nekndeh *Yesu saan be rí cenge u'gber. ² Ne *Farisiɛnmbɛ nin Yiko ya wənwəknb bunbeh u'bo ki teh: «Uje wuə teknh bibiɛrdɛnb ne ki taakeh ki jinh nin be.»

³ Nɛn saan ne *Yesu pən' be mikpenjɛnm ki ye: ⁴ «Ni'ni ɲme ɲmabe ipe kobk ɲə uba bole' la, wa rí cère ipe piwɛ nin iwɛ yà sɛn' nnə kumuəku ni, kí jo kí tǐ nuun wà bole' nnə haali kí tǐ lɛ wə? ⁵ U tǐ laa' wə la, u'yɛnm li sɔnge ne wə rí yuure wə kí buke. ⁶ U tǐ baa' iden la, u li yin u'jətieb nin u'kənkuənlieb, kí təke be kí ye: «Cère mən tí li poknh, kimɛ n laa' n'pe wà là bole' nnə.» ⁷ Nnə ne n təkɛh ne, ubiɛrdaan uba mənən lèbre' u'tetem la, Uwien ya yɛnm li sɔnge u'bo kí cən binib piwɛ nin biwɛ bà cuube ka ɲmabe be rí lèbre bi'tetem nnə bo.»

Bulikbu bùa bole' ya kpenjɛnm

⁸ «U lɛ pii ba ɲmabe milikbim piik ɲə miba bole' la, wa rí sɛ lifrl, kí ɲère kuduku, kí tùəre kí nuun kí tǐ lɛ mè? ⁹ U tǐ laa' mè la, u li yin u'jətieb nin u'kənkuənlieb kí təke be kí ye: «Cère mən tí li poknh, kimɛ n laa' n'likbu bùa là bole' nnə.» ¹⁰ Nnə ne n təkɛh ne, ubiɛrdaan uba mənən lèbre' u'tetem la, Uwien ya tondb li pokn u'bo.»

Kibuk kà gaare' ya kpenjɛnm

¹¹ *Yesu tí ye: «Uje uba ne là te ki ɲmabe bijieɓ bile. ¹² Ne uwaal təke' u'baa ki ye: «N'Baa, gbiire a'faal kí taa n lá li ji nà bó kí de nni.» Ne u'baa gbiire' u'faal ki de' bi'ke bi ya bó. ¹³ Na wuəke', ne uwaal nnə taan' u'faal ke, ki bure' fənfəkm udu uba bó, ki tǐ te ni'bó ki teh fɛnfɛnm, ki ɲende' u'faal ke. ¹⁴ U tǐ ɲende' ni'ke ki gben', ne mikònciɛnm miba lu' udu nnə ni. U ya yo ne tijiint kən' wə. ¹⁵ Nɛn saan ne u jon' udu nnə ya jɛ uba saan wə rí taa wə lituonl, ne uje nnə jon' wə u'kpàabó u tǐ gu fangambɛ. ¹⁶ U yíe wə rí ji fangambɛ nnə ya jier mənən, ama uba ɲa dienh wə tù. ¹⁷ Ne u maale' u'yɛnm ni ki ye: «N'baa ya tonsənb ke jinh ki gbiɛh ne, ne mikònm benh mè rí ku min niɛ saan. ¹⁸ N li fii kí liebe n'baa bó, kí tǐ təke wə kí ye: «N'Baa, n bii' Uwien, ki bii' a'mə. ¹⁹ Ma ji kpe á yin nni a'bije. Li teh nni ten n yé a'tonsənb ya uba ne.» ²⁰ Ne ki fii' ki liebeh u'baa bó.

«U tǐ tuo iden, ki laan biɛ ki te fəkm, ne u'baa laa' wə, nǐ cuo' wə micɛcɛkm, ne u sɛn' ki tuobe' wə usen bó, ki ləkn' wə. ²¹ Ne u'bije təke' wə ki ye: «N'baa, n bii' Uwien, ki bii' a'mə. Ma ji kpe á yin nni a'bije.» ²² Ama u'baa təke' u'tonsənb ki ye: «Taa mən liliɛrmənmənl ní tonm kí lá goln wə, kí piln wə miflím, kí cɛkn wə itacaan, ²³ kí taa ní unafanfaan wə gbenge, kí lá kòre, tí jele kunacenku. ²⁴ Kimɛ n là maaleh ki teh n'bije wuə nə kpo' ne, jaan u fuobe. U là bole' ne, ne n piire' wə.» Ne bi cin' ki jeleh kunacenku.

²⁵ «U ya yo ki laa' u'bije uciɛn te ukpàabó ne. U ɲɛn' ukpàabó ní ki lá tuo iden, ne ki cii' inacɛnjelgangaan nin kujaanku bó. ²⁶ Ne u yin' bitonsənb ya uba, ki niire' wə nà tien'. ²⁷ Ne u təke' wə ki ye: «A'waake ne liebe' ní. U liebe'

ní nin laanfíe ma nnò, nε a'baa cèrè' bi kòrè' unafanfaan wà gbenge.› 28 U cii' nnò ma nnò nε u'benku ni ben', u jε' ka kòn', nε u'baa ñen' ki gbáan' wò. 29 Nε u tòke' u'baa ki ye: «Liike, n sònɥ nε itùon ibin ibin nε, ka yíe' a'ñòbu bó fiebu, ama ña de' nni wòbuk mònòn, min nin n'jòtieb ní jele kunacenku. 30 Ama a'bijε wuò, wòn là paan' ijenkpend bo nε, ki tí ñende' a'faal ki lá liébe' ní, nε a kòrè' wò unafanfaan wà gbenge-a!» 31 Nε u'baa jiin' wò ki ye: «N'bukε, sin te n'saan uyo kε nε. Sin nε si n ηmòbe tibont tà kε. 32 A'waakε wòn, n là maaleh ki teh u kpo' nε, jaan u fuobe. U là bole' nε, nε n piire' wò. Nεn bo nε ní kpε tí jele kunacenku kí pokn.» »

16

Utonsònl wà ηmòbe miyεnfuom

1 *Yesu tòke' u'panpaankaab ki ye: «Ufaadaan uba nε là te ki ηmòbe utonsònl uba u likeh u'bont kε. Bi linde' u'puoli bó ki lá tòke' u'cɛnbaa ki ye u ñèndeh u'faal nε. 2 Nε u'cɛnbaa yin' wò ki lá niire' wò ki ye: «N ciih bi lienh a'bo bε ya gber sò? Wuòn nni a tentien' n'bont ma bo, kimε ña ji li yé n'tonsònl.» 3 Nε utonsònl nnò maale' u'yεnm ni ki ye: «N'cɛnbaa li ñen nni lituonl ni ma, n li tien mila? Ma ηmòbe tuòm ní ko kpàar-a! Ki ye n li mieh mò la, ní ηmòbe nni ifε nε. 4 Tò, n ben n li tien ma ηò n'cɛnbaa ñen' nni lituonl ni la, biba ní teke nni bi'den.» 5 Nε ki yih bà ηmòbe u'cɛnbaa ya fεnl nnò uba uba, nε ki niire' ukpiek ki ye: «A ηmòbe n'cɛnbaa ya fεnl inε?» 6 Nε u ye: «Mikpòm tikucinwawaart* kobk.» Nε u tòke' wò ki ye: «Taa a'fεnl ya gbònkú ní kí kèle tonm, kí kèle tikucinwawaart piñun.» 7 Nε ki niire' utò ki ye: «Sin, a'mò ηmòbe u'fεnl inε?» Nε u ye: «Iji tibòtácenciént† kobk.» Nε u tòke' u'mò ki ye: «Taa a'fεnl ya gbònkú kí kèle tibòtácenciént piniin.» 8 Utonsònl wà ña ηmòbe gbemònt nnò ya cɛnbaa cii' nnò ma nnò, nε ki pèke' wò ki ye u ηmòbe miyεnfuom nε ki tien' nnò. Kimε uñendun wuu ya nib ηmòbe miyεnfuom bi'tòb bo ki cɛn' bà yé Uwien yaab.

9 «N tòkeh nε nε, ní li taah uñendun wuu ni ya faal là lereh binib, ki coh binib kujòtieku, ηò lí lá gben' la, Uwien ní teke nε u'den yà tuu ki te ni. 10 Wà yé unimòn nibonwawaann ni la, u li yé unimòn nε niboncencienn mò ni. Wà ña yé nimòn bonwawaann ni la, wa ní li yé nimòn boncencienn mò ni. 11 Na yé nimònɓ uñendun wuu ya faal ni la, ηmε ji li de nε lifaamònl-i? 12 Na likeh utò ya bont mòmòm la, ηmε ji li de nε ni'yaar-i?

13 «Utonsònl uba ña ní fre kí li pε cɛnbaambε bile bo. U li nεn uba nε, kí li yíe utò. U li se uba ya ciék bó nε, kí li likeh utò fεnm. Na ní fre kí li pε Uwien bo kí liébe' kí pε ilike mò bo.»

Yesu len' tigbɛtɔr tù yεbe

(Matie 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

14 *Farisiεnmbε cii' *Yesu len' tigbɛtɔr tà kε nnò nε ki lεh wò, kimε bi yíe ilike kí gbien'. 15 Nε u tòke' bε ki ye: «Ninbi, ni yé binib bà yih ni'ba binimònb nε binib ya nun bó, ama Uwien ben ni'fɛl ni te ma bo, kimε binib likeh nà tɛn ní yé nibonmònn la, ní yé fεnm nε Uwien ya nun bó.

16 «Uwien de' Moyis *yiko wà nnò, binib là pε wòn nin *Uwien ya ñòbonsòknɓ ya gber bo nε ki tí baa' San ya yo. Kí ñε u ya yo nε bi tòke' binib Uwien ya bɛl ya gbemòmòmònt, nε unil kε mòh ki nuunh wò ní kò li'ni nin ufaa. 17 Nin nεn kε ηò ní faa nin Yiko ya gbeyòyòl liba mònòn ní juore fεnm kí cɛn' kutaaku nin kitink ya gbenm.

* 16:6 Bi yih tikucinwawaart nnò nε bat. Kuba li fre kí teke tɛn litr pita nin uluob. † 16:7 Bi yih tibòtácenciént nnò nε Kòr. Kuba li fre kí teke tɛn litr kobiita nin piluob.

¹⁸ «Ujε wà kε wiε' u'po ki tí kuɔn' upiitɔ la, u tien' linaŋmaal nε. Upii ya cε wiε' wɔ, ujetɔ kuɔn' wɔ la, ujε nnɔ mɔ tien' linaŋmaal nε.»

Ufàadaan uba nin Lasaar ya gber

¹⁹ «Ufàadaan uba nε là te, ki guoh tiwɛnmɔnmɔnt tà ηmɔbe kudaaku, ki teh tinacent idaan kε, ki jinh nà ηmε, ki poknh. ²⁰ Ucecekdaan uba mɔ là dɔ ufàadaan nnɔ ya nañɔjebu saan inel yèyèke' wɔ ni'kε saan, bi yih wɔ Lasaar. ²¹ U yíe wɔ ní ji ijieyɔyɔl yà ñɛh ufàadaan nnɔ ya tebl bo ki luh nnɔ mɔnɔn ka ní lε. Isɛngbele nε bàareh ki lá liɛreh u'nɛl nnɔ. ²² Ní tete nε ucecekdaan nnɔ lá kpo'. Nε Uwien ya tondb baa' ki lá yuure' wɔ ki don' paaki bó *Abraham saan. Ufàadaan nnɔ mɔ lá kpo', nε bi sube' wɔ. ²³ U te kutɛnkpiiku ni ki jèndeh, nε ki lá yaare' ki laa' *Abraham fɔnfɔkm, ki laa' Lasaar mɔ te u'saan. ²⁴ Nε u wuure' ki ye: «N'baa *Abraham, muɔ nni micεckm, kí sɔn Lasaar wɔ ní tí taa u'nɔbijom, kí tuun miñunm ni kí lá sèkn n'lɛnl, kimε n jèndeh umu wuu ni kí gbiekeh nε.» ²⁵ Nε *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «N'bukε, tiere kí ye a là fuobe ma nnɔ, a là te liwiɛl ni nε, nε Lasaar te ijend ni. Fɛnfennɔ Lasaar ji te uyensange ni nε niε saan, nε sin te ijend ni. ²⁶ Nitɔnn mɔ si: kubùoku kùà ñɔ ka ηmɔbe biɛn nε te tinbi nin ninbi ya siik ni, ηɔ unil yíe wɔ ní ñɛ tí'saan kí jo ní'bó la, u la fre, uba mɔ ηa ní fre kí ñɛ ní'saan kí baa tí'bùol.» ²⁷ Nε ufàadaan nnɔ tɔke' *Abraham ki ye: «Wee, n'baa, ní te nnɔ la, n gbáanh ηε nε, sɔn Lasaar wɔ ní jo n'baa den ²⁸ kimε n'ninjieb biñun s'ien' ní'bó. Wɔ ní tí gbire bε, ηɔ bi la baa niε saan, ki mɔ ní lá li jèndeh.» ²⁹ Nε *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «Bi ηmɔbe Uwien de' Moyis *yiko wà nnɔ nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb ya gber. Bε ní li pε *yiko nnɔ bo, kí li cengeh tigber nnɔ teh bà.» ³⁰ Nε u ye: «N'baa *Abraham, na te nnɔ, ba ní cii, ama unil ñɛn' kutɛnkpiiku ni ki jon' bi'saan la, bi li lèbre bi'tetem.» ³¹ Nε *Abraham tɔke' wɔ ki ye: «Ba paan' Uwien de' Moyis *yiko wà nnɔ bo, ka cenge' *Uwien ya ñɔbonsɔknb ya gber la, unil mεkre' bitɛnkpiib ni mɔnɔn la, ba ní tuo kí lèbre bi'tetem.» »

17

La cère uba ní tùre Uwien ya sɛn (Matie 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

¹ *Yesu tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Nà li cère binib ní tùre Uwien ya sɛn ηa lí li lúo, ama wà li cère utɔ ní tùre nnɔ, ní bre u'bo. ² Bi bi taa' linɛciɛnl kí jɔn' u'tule ni, ki ture' wɔ ki wiε' miñuncienm ni la, ní bi li tu u'bo, nin wɔ ní cère ibaan yíε ya uba ní tùre Uwien ya sɛn. ³ Nɛn bo, li bɛn mɛn.

A'tɔ bii' ηε la, wuɔn wɔ u'biil. U tuo' ki ye u bii' la, á fère wɔ. ⁴ U bii' ηε uwien uba bolm milole, ki baa' a'saan bolm milole ki tɔke' ki ye u bii' ηε la, á fère wɔ.»

Mitekjim ya gber (Matie 17:19-20)

⁵ Nε u'tondb tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, cère ti'tekjim ní yɛbre kí pukn.» ⁶ Nε u tɔke' bε ki ye: «Ni bi ηmɔbe mitekjim mí waa tɛn kusiiku kùà bi yih kù mutaar nnɔ ya bim mɔnɔn la, ni bi li tɔke busubu buu kí ye bù ní ηεbe bu'ba kí tí caan miñuncienm ni, nε bù ní tuo ní'ñɔbu bó.»

Utonsɔnl bi li sɔnh ma bo u'cɛnbaa ya bùol

⁷ «Ní'ni ηmε ηmɔbe utonsɔnl u koh wɔ bukpaabu bii u kpaah wɔ tiwɛnt, ki ñɛn' ní'bó ní la, u li tɔke wɔ kí ye: «Dɛn tonm kí lá jí?» ⁸ Na te nnɔ. U li tɔke wɔ kí ye: «Lèbre a'kpɛlcɛr, kí tien tijier, kí taa kí lá sien nni ní jí kí ñu kí tí gben kí yaan a'mɔ ní jí kí ñu.» ⁹ Utonsɔnl tien' u'cɛnbaa ye wɔ ní tien nà la, u li de wɔ faala-aa? ¹⁰ Ní'mɔ yaam te nnɔ nε. Ni tien' Uwien ye ní tien nà kε la, ní tɔke kí ye: «Tí yé bitonsɔnb bà ηa nuunh bε ní pèke tɛ nε, tí tien' tí bi li tien nà nε.» »

Yesu cèrè' ijend piik lùore'

¹¹ *Yesu joh Yerusalem ma nnɔ, nɛ ki ñen' Samari nin Galile ya tinbien. ¹² U tĩ kɔh udu uba ni uyo wà nnɔ, nɛ ijend piik tobreh wɔ usen bó, ki te fɔnfɔkm, ¹³ ki lienh ufaa bo ki teh: «Cɛnbaa Yesu, muɔ tɛ micɛɛɛkm.» ¹⁴ *Yesu laa' yɛ nɛ ki tɔke' yɛ ki ye: «Li joh mɛn bitɔtuɔrkaab saan bɛ rí tĩ fiin nɛ.»

I joh ma nnɔ nɛ ki lùore'. ¹⁵ Bi'ni uba laa' u lùore' ma nnɔ, nɛ ki liebe' ní ki lá pèkeh Uwien ufaa bo, ¹⁶ nɛ ki gbaan' *Yesu ya nintuɔli, ki faare' wɔ. Ujɛ bugbɛn yé Samari ya nil nɛ. ¹⁷ Nɛn saan nɛ *Yesu ye: «Ijend piik nnɔ kɛ ɲa lùore' bi? Biwɛ nnɔ nín te lɛ saan-i? ¹⁸ Ucaan wuɔ baba ɲa ñí la, bi'ni uba mɔnɔn ɲa maale' wɔ rí liebe' ní kɪ kpiɛke Uwien-a!» ¹⁹ Nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Fii, kɪ li joh, a'tekjim nɛ ɲmien' ɲɛ.»

Uwien ya bɛl li baa ní (Matie 24:23-28, 37-41)

²⁰ *Farisienmbɛ niire' *Yesu ki ye: «Uwien ya bɛl li baa ní u lɛ yo ba?» Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Uwien ya bɛl ya baam ɲa yé bonn ná binib lenh nɛ. ²¹ Ba rí ye: «Liike mɛn lí te niɛ saan bii lí te niɛ bó.» Kimɛ Uwien ya bɛl te ni'ni nɛ.»

²² Nɛ ki tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Uyo uba we ní, ni'nun li mɔn ní tien Unil ya Bijɛ saan liwentunl liba mɔnɔn, ka rí lɛ wɔ. ²³ Bi li tɔke nɛ kɪ ye: «Liike mɛn, u te niɛ bó,» bii «U te niɛ saan.» La jo mɛn, ki la jekbeh. ²⁴ Kimɛ utɛmɛknde ñɛh kutaaku ya kele uba, ki muɔreh ki tĩ bàareh ukeltɔ ma bo nnɔ, Unil ya Bijɛ yaam mɔ li te nnɔ nɛ lidaali là u li baa ní nnɔ. ²⁵ Ama ñi kpɛ wɔ rí ji ijend kɪ gbien nɛ. Fɛnfennɔ ya nib li wiɛ u'gber nɛ kɪ yaan tibont nnɔ kɛ rí tien. ²⁶ Ni là te ma bo Nowe ya yo nnɔ, Unil ya Bijɛ ya babaayo mɔ lá li te nnɔ nɛ. ²⁷ Binib là jinh nɛ ki ñuh, bijɛb kuɔndeh bipiib, bipiib mɔ kunh ticɛr, ki tĩ baa' lidaali là Nowe kɔn' buñɛrcienbu, nɛ miwuɔm kɔn' ki jin' bi'kɛ. ²⁸ Bii ñi li te tɛn ñi là te ma bo Lɔt ya yo nɛ. Binib là jinh nɛ ki ñuh, ki teh ukpenkpende, ki koh tikpàar, ki mɛh tidur. ²⁹ Ama lidaali là Lɔt ñen' Sodɔm ya du ñi nnɔ, nɛ umu nin mitɛnñɔkjiem ñen' paaki bó ní utaa yaam ki lá ku' bi'kɛ. ³⁰ Lidaali là Unil ya Bijɛ lá li puɔ ni'bó ní nnɔ, ñi li te nnɔ nɛ.

³¹ «U ya yo wà te kudulɛkaaku ya paaki, u'went te kuduku ni la, u la jiiɛ kɪ kɔ kɪ taa tù. Wà mɔ te ikpàan bó la, u la liebe kɪ kun. ³² Tiɛre mɛn Lɔt ya po bó. ³³ Wà nuunh wɔ rí fie u'miɛl la, wɔn nɛ li kpo kɪ juore fɛnm. Wà li tuo kɪ kpo min bo nnɔ, wɔn nɛ li lɛ limiɛl. ³⁴ N tɔkeh nɛ nɛ, ni'daali ya ñɔnku, binib bile li dɔ gado uba bo, bɛ rí taa uba kɪ dàan utɔ. ³⁵ Bipiib bile li tɛ ki nàanh unɛgɔn uba bo, bɛ rí taa uba kɪ dàan utɔ. ³⁶ [Bijɛb bile li te bukpàabu ni, bɛ rí taa uba kɪ dàan utɔ.]*»

³⁷ Nɛ u'panpaankaab niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, ñi li tien lɛ saan-i?» Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Liwɛnkpil te ná saan la, inɛnyobl taakeh nɛn nɛ.»

18

Ukpoppi uba nin tibuur ya nil uba ya gber

¹ Nɛ *Yesu pɔn' bɛ mikpɛnjenm, wɔ rí wuɔn bɛ kɪ ye ñi mɔn bɛ rí li kàareh uyo kɛ nɛ, ki la cèrè bi'gbɛnɛnt rí ɲɛnde. ² U tɔke' ki ye: «Tibuur ya nil uba nɛ là te udu uba ni, ka fɛnge Wien, ka boh nib. ³ Ukpoppi uba mɔ là te udu nnɔ ni, ki bàareh u'saan, ki tɔkeh wɔ ki teh: «Liike min nin n'ɛnɛnd ya gber tuu kɪ kun nni imɔn.» ⁴ U tuu ki yienh ñi tĩ wuɔke', nɛ u maale' u'yɛnm ni ki ye: «Nin ma fɛnge Wien, ka boh nib ma kɛ nnɔ, ⁵ n li kun wɔ imɔn nɛ, kime u gbien' nni uyɛnɲaabe nɛ. Ma kun' wɔ mɔn la, u li tuu ki bàareh nɛ n'yɛnm rí tĩ ñɛ n'ba ni.»

* **17:36** Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 36 ɲa te tu'ni.

6 *Yesu tí tǎke' u'panpaankaab ki ye: «Ni cii' tibuur ya nil wà ña buh buur tu'donbó nnó len' ma bo-a! 7 Uwien nε ña ji li kun u'nigendkaab bà muòh ki yih wǎ ñonku nin wien ni nnó imòñ-ii? U li taande-ee? 8 N tǎkeh nε nε, u li kun bε imòñ na í taande. Ama Unil ya Bijε lá li baa ní uyo wǎ nnó, u li biε kí lε binib ñmǎbe mitekjim kitink kiε bo-oo?»

Farisiën uba nin ulenpotekl uba ya gber

9 *Yesu tí pǎn' mikpenjenm wǎ í wuǎn binib bà maaleh ki teh bi cuube ki yindeh binitǎb nnó. 10 U ye: «Bijeb bile nε don' Uwien ya duku bó, bε í tí kǎare. Uba yé Farisiën, nε utó yé ulenpotekl. 11 Farisiën nnó se nε ki kǎareh u'yenm ni ki teh: «Uwien, n faareh ñε nin ma te ten binitǎb te ma nnó bo. Ma suh, ka teh nǎ bre, ka teh nanmaal, ka te ten ulenpotekl wuǎ nǎ. 12 N lùoh buñǎbu bolm mile nε iwien ilole ni. N lenh nǎ kε nnó, n gbiinh nè bolm piik nε, ki taah miba ki dienh ñε.» 13 Ama ulenpotekl nnó, wǎn se fǎnfǎkm nε, ka kaabe wǎ í yaare kí liike paaki bó mǎnǎn, ki gbiknh liyul ki teh: «O, Uwien muǎ min ubierdaan micεεkm.» 14 N tǎkeh nε nε, Uwien bù' ulenpotekl nnó nε ugbemǎndaan, u kun', nǎ yé Farisiën nnó, kimε wǎ kε kpiεkreh u'ba la, Uwien li yuǎn wǎ nε. Wǎ kε jiindeh u'ba tingi la, Uwien li kpiεke wǎ nε.»

Yesu nin mucenfendmu

(Matie 19:13-15; Mark 10:13-16)

15 Binib tukeh mucenfendmu ki bàareh *Yesu saan ñǎ wǎ í taa u'nuǎ kí mε mù. U'panpaankaab laa' nnó ma nnó, nε ki kǎnh nin bε. 16 Ama *Yesu cère' bi taa' mù ki baa' u'saan, nε u ye: «Cère mēn mubuwawaamu mù í li bàareh n'saan. La piendeh mù mēn, kimε binib bà te ten mubumu nε si Uwien ya bel. 17 N tǎkeh nε imòñ nε, wǎ kε ña teke' Uwien ya bel ya gber kibuk yaam la, wa í kǎ li'ni.»

Ufàadaan uba ya gber

(Matie 19:16-30; Mark 10:17-31)

18 *Sufmbε ya ciën uba niire' *Yesu ki ye: «Cenbaa wǎ mǎn, n li tien mila kí lε limiél là ña ñmǎbe gbenm-i?» 19 Nε *Yesu ye: «Bε tien' a yih nni wǎ mǎn-i? Uwien baba ña ñí la, uba ña mǎn. 20 A ben iwǎb yǎ ye: «La teh nanmaal, ki la ku nil, ki la suh, ki la nendeh nib bo, kí li boh a'naa nin a'baa nnó.» » 21 Nε uciën nnó tǎke' wǎ ki ye: «N boh ni'kε haali n'buwaam ni nε.» 22 *Yesu cii' nnó ma nnó nε ki tǎke' wǎ ki ye: «Nibonn niba biε ki pǎre' ñε. Kuǎre a ñmǎbe tibont tǎ kε, kí taa ilike nnó kí de bijiinb, kí li ñmǎbe lifaal paaki bó, ñǎ kí baa kí lá paan n'bo.» 23 Ama u cii' nnó ma nnó nε u'yenm saa' ki gbien', kimε u'faal yebe.

24 *Yesu laa' u'yenm saa' ma nnó nε u ye: «Ni faa ki gbien' nin binib bà ñmǎbe lifaal í kǎ Uwien ya bel ni. 25 Ni faa nin ufàadaan í kǎ Uwien ya bel ni ki cen' nin ñǎkma í càare mikpelpienbonm ni.» 26 Nε binib bà cengeh u'bó nnó ye: «O, ni te nnó la, ñmε li fre kí ñmεre?» 27 Nε *Yesu ye: «Binib nε ña í fre, Uwien wǎn ña gbele' niba.»

28 Nε Pier tǎke' wǎ ki ye: «Tinbi wǎn la, ti dàan' ti'faal nε ki paan' a'bo-a!» 29 Nε *Yesu tǎke' bε ki ye: «N tǎkeh nε imòñ nε, unil wǎ kε dàan' u'den bii u'po bii u'ninjieb bii u'naa bii u'baa bii u'bumu, Uwien ya bel bo la, 30 u li lε haali kí tí gèbre tibont tǎ kε u dàan' tù nnó fεnfennó wuǎ nǎ. Nε uyo wǎ we ní nnó, u li lε limiél là ña ñmǎbe gbenm mǎ.»

Yesu len' u'kuum nin u'mεkrm bó nta bo

(Matie 20:17-19; Mark 10:32-34)

31 *Yesu nin u'panpaankaab piik nin bile nnó cuonh ki joh, nε u tǎke' bε ki ye: «Li cengeh mēn, ti doh Yerusalem bó sǎ, *Uwien ya ñǎbonsǎknb là kele' nǎ kε Unil ya Bijε bo nnó li tien nε. 32 Kimε bi li taa wǎ kí ñukn bà ña yé Sufmbε,

bɛ́ rí lè wɔ́, kí jènde wɔ́, kí cɛre u'bo tíñinsɛnt, ³³ kí ñí wɔ́ inalɛbe, kí yaan kí ku wɔ́, nɛ wíenta daali wɔ́ rí mɛkre bitɛnkpiib ni.» ³⁴ U'panpaankaab nnɔ́ ɲa cii' ní'tingi, kimɛ íñɔ́bon nnɔ́ ya tingi buɔ́ nɛ, nɛ ba bɛnde' í ye yè rí ye bà.

Yesu likre' ujuɔn uba

(Matie 20:29-34; Mark 10:46-52)

³⁵ *Yesu tí nɛkn' Seriko ya du ni. Ujuɔn uba là te udu nnɔ́ ni, ki kaah sɛngbaal ki miɛh binib tibont. ³⁶ U cii' linigol gèbreh ma nnɔ́ nɛ u niire' ki ye: «Bɛ teh nɔ́?» ³⁷ Nɛ bi tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Nasaret ya *Yesu nɛ gèbreh.» ³⁸ Nɛ u yin' ufaa bo ki ye: «Yesu, *Dafid ya yaabile, muɔ́ nni micɛɛɛkm.» ³⁹ Binib bà le *Yesu usɛn nnɔ́ tɛngɛh u'bo ki teh wɔ́ rí ɲmile, ama u tùɔ́reh ki wuureh nɛ ki teh: «*Dafid ya yaabile, muɔ́ nni micɛɛɛkm.» ⁴⁰ Nɛ *Yesu sere' ki ye bɛ́ rí taa wɔ́ ní. U nɛkn' *ma nnɔ́ nɛ Yesu niire' wɔ́ ki ye: ⁴¹ «A yíe rí tien bà kí de ɲɛ?» Nɛ u ye: «Yonbdaan, n yíe rí likre nɛ.» ⁴² Nɛ *Yesu ye: «Likre, a'tekjim nɛ ɲmien' ɲɛ.» ⁴³ U likre' i ya tãan bo, nɛ ki paan' u'bo, ki pèkeh Uwien. Binib nnɔ́ kɛ laa' nnɔ́ ma nnɔ́ nɛ ki mɔ́ pèkeh Uwien.

19

Ulenpotekl uba teke' Yesu u'den

¹ *Yesu kɔ́n' Seriko ya du ni, ki joh wɔ́ rí càare. ² Ujɛ uba là te len, bi yih wɔ́ Sase, u yé bilɛnpotekb ya ciɛn nɛ, ki yé ufàadaan mɔ́, ³ ki nuunh wɔ́ rí lɛ *Yesu kí bɛnde wɔ́. Ama linigol te ma nnɔ́, wa fre' ki laa' wɔ́, kimɛ u yé kinijenjenk nɛ. ⁴ Nɛ u sɛn' ki liere' usɛn ki tí don' busubu buba, *Yesu li gèbre nà saan, ɲɔ́ u lá gèbreh la, wɔ́ rí lɛ wɔ́. ⁵ *Yesu tí baa' ní'saan, ki yaare' ki liike', nɛ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Sase, jiiire ní tonm, kimɛ dinnɔ́ wuɔ́ nɔ́ ñí kpɛ́ rí gɔ́ a'den nɛ.»

⁶ U jiiire' ní tonm, nɛ ki teke' *Yesu nin uyɛnsɔ́nge. ⁷ Linigol nnɔ́ laa' nnɔ́ ma nnɔ́ nɛ bí'kɛ bunbeh ki teh: «U jon' ki tí càan' ubierdaan nɛ.»

⁸ Nɛ Sase fii', ki sere', ki tɔ́ke' Yonbdaan ki ye: «Yonbdaan a bɛn-ii! N li gbiire n'faal mile kí taa miba kí de bijiinb. N là jin' unil ya bonn la, n li jiiin nè bolm minan nɛ kí de udaan.» ⁹ Nɛ *Yesu tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Dinnɔ́ Uɲmienl baa' iden yii, kimɛ a'mɔ́ yé *Abraham ya yaabil nɛ. ¹⁰ Unil ya Bijɛ baa' wɔ́ rí lá nuun bà bole' nɛ, kí ɲmien bɛ.»

Bitonsɔnb bita ya kpɛnjenm

(Matie 25:14-30)

¹¹ Binib bà cɛngɛh *Yesu ya gber nnɔ́ maaleh ki teh u nɛke Yerusalem ma nnɔ́, bi li pɔ́k kí lɛ Uwien ya bɛl i ya tãan bo nɛ, nɛ u tí pɔ́n' bɛ mikpɛnjenm, ¹² ki ye: «Unikpɛkpɛk uba là yíe wɔ́ rí jo udu uba bó ñí fɔ́ke, bɛ́ rí tí jin wɔ́ libɛl wɔ́ rí liɛbe ní. ¹³ Nɛn saan nɛ u yin' u'tonsɔnb piik, ki de' unil kɛ milikbim, nɛ ki tɔ́ke' bɛ́ ki ye: «Taa mɛn kí li teh ukpɛnkpende, kí tí baa uyo wà n li liɛbe ní.» ¹⁴ U'du ni ya nib là nɛn wɔ́, nɛ ki sɔ́n' binib ki ye bɛ́ rí upaan u'bo kí tí tɔ́ke ubɛrciɛn kí ye: «Ta yíe ujɛ wuɔ́ rí li ye tí'ber.» ¹⁵ Ama u jin' libɛl nnɔ́, ki liɛbe' ki kun' ní, nɛ ki yin' u'tonsɔnb bà u là de' bɛ́ ilike nnɔ́ ɲɔ́ wɔ́ rí liike wà kɛ tien' ukpɛnkpende, ki laa' kpɛle wà. ¹⁶ Ukpiɛk baa', ki lá tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Cɛnbaa, a là de' nni milikbim mà nnɔ́, n taa' mè ki tien' ukpɛnkpende, ki laa' piik ki pukn'.» ¹⁷ Nɛ u tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Ñí mɔ́n. A yé utonsɔnmɔ́nmɔ́n nɛ. A tien' unimɔ́n nibonwawaann ni ma nɔ́, n li cɛre a li likeh idu piik.» ¹⁸ Nɛ nle mɔ́ baa', ki lá tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Cɛnbaa, a là de' nni milikbim mà nnɔ́, n taa' mè ki tien' ukpɛnkpende, ki laa' miɲun ki pukn'.» ¹⁹ Nɛ u tɔ́ke' u'mɔ́ ki ye: «Li yé idu iɲun ya ciɛn.» ²⁰ Nɛ utɔ́ mɔ́ baa', ki lá tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Cɛnbaa, liike, a'likbim nnɔ́ sɔ́. N là pɔ́bn' mè kukpɛlciɛku ni nɛ ki bóle'. ²¹ Kimɛ n fɛnge ɲɛ nɛ. A'gber faa nɛ, a yuunh ɲa ble' nà, nɛ ki cɛh ɲa bule' nà.» ²² Nɛ u tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Utonsɔnbierɔ́ sin, a len' ki lòle' a'ba nɛ. N

li ñi nɛn bo nɛ kɪ bu ŋɛ tibuur. A ye a bɛn n'ból, n'gbɛr faa nɛ, n yuunh ma ble' nà, nɛ ki ceh ma bule' nà. ²³ Bɛ tien' ŋa nɪn taa' n'like ki tɪ ble' banki n lá baa' ní la, ní lɛ n'like nin kpɛle kɪ pukn-i? ²⁴ Nɛ ki tɔke' bà te nɪ'saan nnɔ ki ye: «Fie mɛn u'saan milikbim nnɔ, kɪ taa kɪ pukn wà ŋmɔbe milikbim piik nnɔ.» ²⁵ Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, u ŋmɔbe milikbim piik-a!» ²⁶ Nɛ u ye: «N tɔkeh nɛ nɛ, wà kɛ ŋmɔbe la, bi li de wɔn nɛ kɪ pukn. Wà ŋa ŋmɔbe la, bi li tonde kɪ fie u ŋmɔbe nà waamu nnɔ mɔnɔn nɛ. ²⁷ N'ɛnnɛndb bɛn wɔn, ba là yíe ní li yé bi'ber. Nɛn bo, taa mɛn bɛ ní, kɪ lá kòkòre bɛ n'nun ból.» »

Binib kpiɛkreh Yesu u tɪ kɔn' Yerusalem ni
(*Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; San 12:12-19*)

²⁸ *Yesu pɔn' bɛ mikpɛnjɛnm nnɔ ki tɪ gben', nɛ ki liere' bɛ usɛn bi doh Yerusalem ból. ²⁹ U tɪ nɛkn' Bɛtifaaje nin Bɛtani ya du. I te lijuɔl liba saan nɛ, bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl. Nɛn saan nɛ u sɔn' u'panpaankaab bile ³⁰ ki ye: «Li joh mɛn udu wà te inun ból nɔ ni. Ni tɪ kɔn' u'ni la, ni li lɛ unjuunfanfaan uba lùo. Uba ŋa laan jèke' wɔ. Ní lore wɔ kɪ taa ní. ³¹ Unil niire' nɛ ki ye bɛ tien' ni loreh wɔ la, ní tɔke wɔ kɪ ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke wɔ.» »

³² *Yesu sɔn' bà nnɔ, bure' ki tɪ laa' tibont nnɔ kɛ te tɛn u bi tɔke' bɛ ma bo. ³³ Bi loreh unjuunfanfaan nnɔ uyo wà nnɔ, nɛ u'dɛnb niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' ni loreh wɔ?» ³⁴ Nɛ bi jiin' bɛ ki ye: «Yonbdaan nɛ ciɛke wɔ.» ³⁵ Nɛ ki tuke wɔ ki baa' *Yesu saan, nɛ ki taa' bi'liergbengt ki paan' unjuunfanfaan nnɔ bo, ki cɛre' *Yesu jèke'. ³⁶ U joh ma nnɔ nɛ binib taah bi'liergbengt ki pèreh usɛn ni. ³⁷ U tɪ nɛkn' Yerusalem ki baa' Olifi ya siin ya juɔl ya tintindbùol, nɛ u'panpaankaab kɛ ligol cin' ki poknh, ki lienh ufaa bo ki pèkeh Uwien bi là laa' *Yesu tien' miyɔkm ya bont tà kɛ nnɔ bo,

³⁸ ki wuureh ki teh:

«Uwien ya mɔnm ní li te
uber wà we ní Yonbdaan ya yel bo nnɔ bo.
Uyɛnduɔn ní li te paaki ból,
pèke mɛn Uwien paaki ból.»

³⁹ *Farisiɛnmbɛ bà te linigol nnɔ ni ya biba tɔke' *Yesu ki ye: «Cɛnbaa, tɔke a'panpaankaab biɛ bɛ ní ŋmile.» ⁴⁰ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ nɛ, bi ŋmile' mɔnɔn la, itɛn li wuure kɪ pèke nni nɛ.»

Yesu muɔh Yerusalem bo

⁴¹ *Yesu nɛkn' Yerusalem ya du, ki laa' wù ma nnɔ nɛ ki muɔh u'bo, ⁴² ki teh: «Yerusalem, a bi bɛn uyɛnduɔn ya sɛn dinnɔ la, nɪ bi li mɔn a'bo. Ama fɛnfɛnno ŋa ji li lɛ wù, kimɛ u buɔ nɛ. ⁴³ Uyo uba we ní a'ɛnnɛndb lá li ñɛ ni'kɛ ból ní kɪ lá jebe ŋɛ, ⁴⁴ kɪ ku a'nib kɛ, kɪ bere a'dur kɛ, ka ní cɛre tɛnl liba ní juore kɪ li pɛ tɔl bo, kimɛ ŋa bɛnde' uyo wà Uwien baa' wɔ ní tore ŋɛ.»

Yesu ŋɔre' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo
(*Matie 21:12-17; Mark 11:15-19; San 2:13-22*)

⁴⁵ *Yesu kɔn' Uwien ya duku ya luo bo, nɛ ki cin' ki ŋuɔh bà kuɔreh tibont u'bo nnɔ ki ñɛndeh.

⁴⁶ Nɛ ki tɔkeh bɛ ki teh:

«Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:
«N'duku li yé ikaare ya duku nɛ,
ama ninbi taa' kù ki tien' binasub ya tantaanbùol nɛ.» »

⁴⁷ Idaan kɛ *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo nɛ, ki wɔknh binib Uwien ya gbɛr. Nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nuunh bɛ ní ku wɔ, ⁴⁸ ka laa' bi li ñɛ isɛn yà, kimɛ binib kɛ ya nun mɔn bɛ ní cenge u'gbɛr nɛ.

20

Bi niire' Yesu wà de' wà usen wà ní tien u teh ná nà
(*Matie 21:23-27; Mark 11:27-33*)

¹ Lidaali liba ne *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wàknh binib Uwien ya gber, ki tókeh be tigbémònmònt, ne bitòtuàrciènb nin *Yiko ya wànwàknb nin *Sufmbè ya ciènb baa', ² ki lá niire' wà ki ye: «Tòke tɛ, a ñmàbe usen a tien' a teh ná nà nà-òò? Njme ne de' ñe u ya sen-i?» ³ Ne u jiin' be ki ye: «N'mà li niire ne iniire iba ne. Tòke nni men. ⁴ San là siih binib Uwien ya ñunm ma nnò, ñme là de' wà usen-i? Uwien bii binib ne?»

⁵ Nen saan ne bi tókeh tób ki teh: «Ti ye Uwien ne de' wà usen la, u li niire tɛ kɪ ye: «Bɛ tien' ta là teke' wà ki jin'-i?» ⁶ Ti tí ye binib ne de' wà usen la, linigol liɛ li yèke tɛ iten kí ku tɛ, kime bi'ke tuo' ki ye San là yé *Uwien ya ñàbonsòknl ne.» ⁷ Ne bi jiin' *Yesu ki ye ba ben wà là de' San usen. ⁸ Ne u'mà ye: «N'mà ña ben, ka ní tòke ne wà de' nni usen ní tien n teh ná nà nà m̀.»

Bikpàab bà bre ya kpenjenn
(*Matie 21:33-46; Mark 12:1-12*)

⁹ Ni ya puoli bó ne u pòn' binib mikpenjenn ki ye: «Uje uba ne là ñmàbe bukpàabu, ki caan' bukpàabu nnò ni tisir tà bi taah tu'bii ki ñeh fenn nnò, ki taa' bù ki guun' bikpàab biba, ne ki bure' usen, ki tí wuàke' ni'bó. ¹⁰ Uyo wà isibii nnò tí ben' nnò, ne u sòn' utonsònl uba bikpàab nnò saan be ní tí de wà u ya bó ní. Ama bikpàab nnò tí ñi' wà, ki ñore' wà u bure' inòpien. ¹¹ Ne u tí sòn' utonsòntà, bi tí ñi' u'mà, ki suke' wà, ki ñore' u'mà u bure' inòpien. ¹² Ne u tí liebe' ki sòn' nta, bi tí ñi' u'mà ki bunbunge' wà, ne ki ñore' wà. ¹³ Ne ukpèdaan nnò ye: «N li tien mila? N li sòn' n'bijɛ wà n yíe wà ne. Nba la, bi li tí bo wàn.» ¹⁴ Ama bikpàab nnò laa' u'bijɛ nnò we ní ma nnò, ne bi tòke' tób ki ye: «Wàn ne yé u'faajil, cère men tí ku wà ñò lifaal nnò ní juore ti'yaal.» ¹⁵ Ne bi ñen' wà ukpègbɛ, ki tí ku' wà.

«Nen bo ukpèdaan nnò li tien be mila? ¹⁶ U li baa kí lá ku bikpàab nnò, ne kí taa bukpàabu nnò kí guun bikpètòb.»

Linigol nnò cii' u len' nnò ma nnò, ne bi ye: «Uwien la cère nè ní tien.»

¹⁷ *Yesu caan' bi'bo inun ne ki ye: «Na te nnò la, nà kele' *Uwien ya gbònkun ni ki ye:

«Litènl là bidumèb wiɛ' lè nnò,
lèn ne lá tien' litènkpièkl là cò kuduku» nnò ya tingi si ba?»

¹⁸ Wà ke lu' litènl nnò bo la, u li kòkuò ne. Litènl nnò lu' wà m̀ bo la, li li mèmere wà ne. ¹⁹ *Yiko ya wànwàknb nin bitòtuàrciènb bende' ki ye *Yesu pòn' ben ne mikpenjenn nnò. Nen bo ne bi nun m̀n be ní cuo wà i ya tàan bo, ne ki fenge' linigol nnò.

Sesa ya lenpolike
(*Matie 22:15-22; Mark 12:13-17*)

²⁰ U ya yo ne bi cin' ki pingeh Yesu, ne ki sòn' biffinfinb biba u'saan, be ní li teh tɛn bi yé binimònb ne ki yíe be ní cenge u'gber, ñò kí dule u'lenm bo kí cuo wà, kí ñukn udu nnò ya gobina. Wàn ne ñmàbe mituòm udu nnò bo. ²¹ Ne bi baa' ki lá niire' wà ki ye: «Cenbaa, ti ben ki ye a lienh ná nin a wàknh binib ná ke nnò cuube ne, ki ben ki ye ña boh uba ki cèn' utà, ki wàknh m̀nm̀m̀m̀ binib li tien ma kí li pɛ Uwien ya sen bo. ²² Tòke tɛ, ti ñmàbe usen tí li pèh lenpo ki dienh ubercien Sesa bii ta ñmàbe?»

²³ Ama *Yesu ben bi'cekn ne ki tòke' be ki ye: ²⁴ «Wuòn nni men milikbim miba.» Bi wuòn' wà, ne u niire' be ki ye: «Ñme si kunennenkun nin liyel là te mi'bo nà?» Ne bi ye: «Ubercien Sesa.» ²⁵ Ne u tòke' be ki ye: «Taa men ná yé Sesa yaann kí de Sesa, kí taa ná m̀ yé Uwien yaann kí de Uwien.» ²⁶ Ba fre' ki

laa' bi li dule nà bo kí cuo *Yesu u'lenm ni binib ya nun bó. U'lenm ni, u jiin' bi'niire ma bo nnò cuo' bε miyòkm, nε ba ji ye niba.

Bitenkpiib ya mεkrm ya gbεr

(Matie 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Saduseyεnmbε biba mò nεkn' Yesu. Bεn nε lienh ki teh bitenkpiib ηa ní mεkre nnò. Bi niire' wò ²⁸ ki ye: «Cεnbaa, Moyis là kele' yiko ki de' tε ki ye: <Unil ya ninjε kpo' ki cère' u'po, ka ηmòbe buk la, wò ní kere ukpopii nnò, kí maa mubumu kí de u'ninjε wà kpo' nnò.> ²⁹ Tò, ninjiεb bilole biba nε là te, nε ukpiεk lá kuòn' upii, ki kpo', ka maa' buk. ³⁰ Nε ulie kere' ukpopii nnò, ki mò kpo', ka maa' buk. ³¹ Nta mò tien' nnò, ki mò kpo', ka maa' buk. Bi teteh nnò nε jεb bilole nnò kε tì kuòn' upii nnò ki bòn', ki kpo', ka maa' buk. ³² Upii nnò mò tì fòre' ki kpo'. ³³ Tò, bitenkpiib lá mεkre' uyo wà la, ηmε li si upii nnò? Kime bi'kε bilole kuòn' wò ki tì bòn' nε.»

³⁴ Nε *Yesu tòke' bε ki ye: «Uηεndun wuu ni nε bijεb kuòndeh bipiib, bipiib kunh ticεr. ³⁵ Ama binib bà Uwien ye bi kpe bε ní mεkre bitenkpiib ni, kí li yé uηεndun wà we ní yaab nnò; wun ni jεb ηa ní kuòn piib, bipiib mò ηa ní kun cεr. ³⁶ Ba ji li kpo, kimε bi li te tεn Uwien ya tondb nε. Bi li mεkre ma nnò, bi li yé Uwien ya bumu nε. ³⁷ Moyis mònòn là wuòn' tε nì wien ki ye bà kpo' li mεkre. U laa' nà saan kufεtuku kuba kù teknh umu ka wih nnò, u yin' Yonbdaan ki ye *Abraham nin *Isaak nin Sakòb ya Wien nε. ³⁸ Uwien ηa yé tεnkpiib ya Wien, u yé bà fuobe ya Wien nε, kimε wòn bo bi'kε fuobe nε.»

³⁹ Nε *Yiko ya wònwòknb biba tòke' *Yesu ki ye: «Cεnbaa, a len' mòn mòn m.»

⁴⁰ Nε uba ηa ji kaabe' wò ní niire wò niire niba bo.

Uwien ya Nigεndkε Kristo nin Dafid ya gbεr

(Matie 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Nε *Yesu niire' bε ki ye: «Nì tien' mila, binib lienh ki teh Uwien ya Nigεndkε Kristo yé *Dafid ya yaabil-i? ⁴² Kimε *Dafid bugbεn là len' Uwien ya yuon ya gbònku ni ki ye:

<Yonbdaan Uwien tòke' n'Yonbdaan ki ye:

Kèle n'nojie bó,

⁴³ kí tì baa uyo wà n li cère á tε a'nεnnεndb bo litaal.>

⁴⁴ *Dafid yih *Uwien ya Nigεndkε Kristo u'Yonbdaan la, u ji tien' mila ki liεbe' ki yé u'yaabil mò?»

Li bεn mεn Yiko ya wònwòknb bó

(Matie 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Linigol nnò cengeh *Yesu ya gbεr, nε u tòke' u'panpaankaab ki ye: ⁴⁶ «Li bεn mεn *Yiko ya wònwòknb bó. Bi yíε bε ní li guoh tiliεrgbengt nε ki gaakeh, ki yíε binib ní li gbaandeh ki fuondεh bε mudaamu ni, ki yíε bε ní li kaah binikpεkpiεkb ya kánkàan itáan ya dur nin tinacent ni. ⁴⁷ Bεn nε jinh ki pendεh bikpopiib, ki kàareh nì wuòkreh ηò binib ní ye bi yé binimòn b. Uwien li dεre bi'tub kí gbien kí cεn binitòb.»

21

Ukpopiicεcεkdaan uba ya pum

(Mark 12:41-44)

¹ *Yesu liike', ki laa' bifàadεnb bàareh ki kpiendeh ilike Uwien ya pum ya likkpienbùol, ² ki laa' ukpopiicεcεkdaan uba mò baa' ki lá kpien' milikbim mile. ³ Nε u ye: «N tòkeh nε imòn nε, ukpopicεcεkdaan wuò kpien' ilike ki cεn' bi'kε. ⁴ Kimε bi'kε de' ka pòkre' bi'like ya pòkl. Ama wòn yé ucεcεkdaan nε, nε ki tonde' u ηmòbe nà kε nnò ki baa', ki lá kpien'.»

*Bi lá li bere Uwien ya duku
(Matie 24:1-2; Mark 13:1-2)*

⁵ Binib lienh Uwien ya duku ya gber ki teh bi taa' iten yà ki men' kù nnò nin binib pun' Uwien tibont tà, bi taa' ki tien' ku'ni nnò mòn cεen. Ne *Yesu tóke' be ki ye: ⁶ «Ni likeh ná nò, uyo uba we ní, tenl ña ní juore kí li pε tál bo, bi li bere ní'ke ne.»

*Ijend ya yo lá li te ma bo
(Matie 24:3-14; Mark 13:3-13)*

⁷ Ne bi niire' wò ki ye: «Cεnbaa, ní li tien nnò u le yo ba? Ku le ðieku ba li wuòn te kí ye uyo baa'?» ⁸ Ne u jiiin' be ki ye: «Li ben men, ki la cère uba ní tuln ne. Kimε binib lá li baa ki yebe, kí li ñmòbe n'yel ki teh bi yé min ne, kí tóke kí ye uyo nnò baa' ñò. Ni la paan bi'bo. ⁹ Ni lá cii' binib tǎh lituəl kǎnkǎnm, ki cii' binib yienh bi'berb ya ñuòn bó la, ni la cère nè ní cuo ne jεwaanbu, kimε tu ya bont ke li tien ne kí yaan. Ama na yé unendun li pǎk kí gben i ya tǎan bo ne.»

¹⁰ Nen saan ne u tí tóke' be ki ye: «Linibol liba li jèke linibotál. Libel liba ya nib mǎ li jèke libetál yaab. ¹¹ Kitink li jenge kí gbien, ne mikònm nin iwienbiere mǎ ní lu bùol, bùol. Micincilncienm li tien kutaaku bo.

¹² «Ama kí yaan nen ke ní tien nnò, bi li cuo ne, kí jènde ne, kí cère be ní bu ne tibuur *Sufmbe ya tǎan ya dur ni, kí taa ne kí jon lipεkl. Min bo ne bi lá li tuke ne kí jon tibuur biberb nin idu ya cienb saan. ¹³ Nnò ne ni li yé n'mònkunb bi'saan. ¹⁴ Taa men kí ble ni'yul ni kí ye na ní li nuunh ni li tí len ma kí ñmere. ¹⁵ Kimε min ne li tóke ne, ni li tí len ma bo nin miyεnfuom, ñò ni'nennendb ya uba la fre kí nie nin ne, ki la fre kí len kí jiiin ne. ¹⁶ Haali ni'baambe nin ni'naambe nin ni'ninjieb nin ni'yaab nin ni'jotieb mǎnǎn li kuore ne. Ne bi li ku ni'ni biba. ¹⁷ Min bo ne binib ke li nen ne. ¹⁸ Ama ni'ni uba mǎnǎn ya yul ña ní gǎare. ¹⁹ Ni mǎnde' ijend ke ni la, ni li le limiel là ña ñmòbe gbenm.»

*Bi lá li bere Yerusalem ya du
(Matie 24:15-21; Mark 13:14-19)*

²⁰ «Ni lá laa' sojambε jebe' Yerusalem ya du uyo wà la, li ben men kí ye bi li bere wù, na ní taande. ²¹ Uyo nnò lá baa' la, bà te Sude ya tinfenm ni nnò, be ní sen kí jo ijuòn bó. Bà mǎ te Yerusalem ni la, be ní sen kí ñe u'ni. Bà mǎ te idugbaan bó la, bi la ji ní kǎ udu ya benku ni. ²² Kimε u ya yo ne Uwien li ðere Yerusalem ya nib ya tub, ñò ná ke kele' *Uwien ya gbǎnku ni nnò ní tien. ²³ U ya yo, bipiib bà punbe' nin bà ñmòbe mubumu mùa ñaanh, li ñmòbe micεεkm ne, kimε Uwien ya benku ni ben' udu nnò ya nib bo ma nnò, bi li jènde kí gbien. ²⁴ Bi li ku biba nin kijusiek, kí cuo bitǎb kí jon inibol ke ya du bó, ne bà ña yé *Sufmbe nnò li ñuuke Yerusalem bugben kí tí baa uyo wà Uwien sien' nnò.»

*Unil ya Bijε ya baam ya gber
(Matie 24:29-31; Mark 13:24-27)*

²⁵ «Micincilnm ya bont li tien uwien nin unmaal nin inmaabii bo. Inungbegbel li fii miñuncienm bo, kí li ñmòbe kuwaaku kí gbien, kí ñaabe binib ya yεnm ba ji li ben bi li tien ma. ²⁶ Tibont tà ñmòbe paaki bó mituəm li jenge, binib li maaleh ná li tu unendun wuu nò bo ne bi'fèl ní sen kí tí kende. ²⁷ U ya yo ne bi li le Unil ya Bijε te kutεwǎlgbǎnku ni, ki we ní, ki ñmòbe ufaa nin ukpieke ki gbien'. ²⁸ Ni lá laa' tu ya bont ke cin' ki teh la, ní cuo ni'ba, kí cère ni'yul ní li cε, kimε ni'ñmeñmeryo nekn' ní ñò.»

Bukenkenbu ya kpenjenm

²⁹ Yesu tí pǎn' be mikpenjenm ki ye: «Sekn men bukenkenbu nin isitǎ ke. ³⁰ Ni lá laa' í bundeh la, ninbi nin ni'yul ben kí ye ní neke uñalend ne. ³¹ Ni'mǎ yaam te nnò ne. Ni lá laa' tibont nnò teh la, ní li ben kí ye Uwien ya bel nekn' ní ñò.»

³² «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, tibont nnɔ kɛ li tien, kɪ lɛ fɛnfɛnnɔ ya nib biɛ ɲa laan kpo' ki gben'. ³³ Kutaaku nin kitink li gben, ama n'gber tun ɲa ɲmɔbe tɔ rɪ gben.»

La gɔh mɛn ɲɔ Unil ya bijɛ ya baam la pɪln nɛ

³⁴ «Liike mɛn ni'yul bo, ki la cɛrɛ tidɛyibr nin ujinciɛn nin unɛndun ya bont ya nuunm rɪ yɛbre ni'fɛl ni ɲɔ Unil ya Bijɛ ya babaadaali la pɪln nɛ, ³⁵ tɛn bubɛbu pɪlnɛdeh ijɛn ma bo, kimɛ Unil ya Bijɛ ya baam li ci binib bɔ kɛ te utingbɛn bo nɛ. ³⁶ La gɔh mɛn, kɪ li kɔareh uyo kɛ, ɲɔ kɪ lɛ mituɔm kɪ nɛ ijɛnd yɔ kɛ we nɪ nnɔ ni, kɪ frɛ kɪ sere Unil ya Bijɛ ya nun bɔ.»

³⁷ Uwien ni la, *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo nɛ ki wɔknɛ binib Uwien ya gber, nɛ nɪ biire' la, u joh ki tɪ gɔh Olifi ya siin ya juɔl bo. ³⁸ Nɛ udu ya nib kɛ bɔareh u'saan Uwien ya duku ya luo bo kutɛnɲɛsɔnsɔnku ki cengeh u'gber.

22

Bi kpaan' iyɛ bɛ rɪ ku Yesu

(Matie 26:1-5, 14-16; Mark 14:1-2, 10-11; San 11:45-53)

¹ Kpɔnɔ wɔ ɲa ɲmɔbe nɔkɛ ya nacenku kɔa bi yih kɔ *Sufmbɛ ya Pak nnɔ nɛkn' nɪ. ² Nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknɛ nuunh bi li tien ma kɪ ku Yesu, nɛ ki ji fɛnge udu ya nib.

Sudas yie wɔ rɪ kuɔrɛ Yesu

(Mark 14:10-11; Matie 26:14-16)

³ Nɛn saan nɛ *Satan kɔn' Sudas Iskariyɔt ya fɛl ni. U yɛ *Yesu ya panpaakaab piik nin bile nnɔ ya uba nɛ. ⁴ U jon' bitɔtuɔrciɛnb nin Uwien ya duku ya guguurb ya ciɛnb saan, wɔ rɪ tɪ tɔkɛ bɛ u li tien ma kɪ taa *Yesu kɪ ɲukn bɛ. ⁵ Bi'yɛnm sɔngɛ' cɛɛn, nɛ bi kpaan' buɲɔbu ki ye bi li de wɔ ilike. ⁶ U tuo', nɛ ki nuunh u li nɛ isɛn yɔ kɪ taa *Yesu kɪ ɲukn bɛ ki la cɛrɛ linigol nnɔ rɪ bɛnde.

Yesu nin u'panpaankaab jɛlɛ' Sufmbɛ ya Pak

(Matie 26:17-29; Mark 14:12-26)

⁷ Lidaali lɔ bi jɛleh kpɔnɔ wɔ ɲa ɲmɔbe nɔkɛ ya nacenku nnɔ baa'. Nɛn daali nɛ bi kɔrɛh *Sufmbɛ ya Pak ya pɛfanfaan. ⁸ Nɛ *Yesu sɔn' Pɛrɛ nin San ki tɔkɛ' bɛ ki ye: «Jo mɛn kɪ tɪ tien tɛ Pak ya jɛr tɪ ji.» ⁹ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A yie tɪ tien ku'jɛr lɛ saan-i?» ¹⁰ Nɛ u ye: «Cenge mɛn, ni tɪ kɔn' udu ni la, ni li lɛ uje uba tɛkɛ liɲuncuɔl ki cɛndɛh nɛ. Nɪ paan u'bo, kɪ tɪ kɔ u li kɔ idɛn yɔ ni nnɔ ni, ¹¹ kɪ tɔkɛ udɛndaan ki ye: «Ti'cɛnbɛa ye wɔn nin u'panpaankaab li ji Pak ya nacenku ya jɛr ku lɛ duku ni?» ¹² U li wuɔn nɛ lidutɔtuɔl ya paaki ya duciɛnku kuba, bi bonde' kɔ ɲɔ. Nɪ tien kunacenku nnɔ ya jɛr kun ni.» ¹³ Bi bure', ki tɪ baa' ki laa' *Yesu bi tɔkɛ' bɛ ki ye bi li lɛ nɔ nnɔ kɛ, nɛ ki tien' kunacenku nnɔ ya jɛr.

Yonbdaan ya jɛr

(Matie 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Korɛnt 11:23-25)

¹⁴ Tijɛr nnɔ ya jijiyo baa', nɛ *Yesu nin u'tondb kɛlɛ' ki jinh. ¹⁵ Nɛ u tɔkɛ' bɛ ki ye: «N'nun lɔ mɔn min nin ninbi rɪ taan kɪ ji kunacenku ya jɛr nɛ kɪ yaan rɪ jɛnde. ¹⁶ N tɔkɛh nɛ nɛ, kimɛ ma ji li ji ku'jɛr kɪ tɪ baa uyo wɔ ku'tingi li tɔrɛ kɪ wɛndɛ Uwien ya bɛl ni.»

¹⁷ Nɛ ki taa' midaam, ki faare' Uwien ki ye: «Teke mɛn midaam miɛ kɪ gbiire. ¹⁸ N tɔkɛh nɛ nɛ, ma ji li faa kɪ nɪ sibii ya daam, kɪ tɪ baa uyo wɔ Uwien ya bɛl li baa nɪ.»

¹⁹ Nɛ ki taa' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', ki taa' ki de' bɛ, nɛ ki ye: «Nɔ sɔ yɛ n'gbɛnɛnt, n taa' ki de' nɛ. Li teh mɛn nnɔ kɪ li tien n'bo.» ²⁰ Bi jin' ki tɪ gben',

nε u taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, nε ki ye: Midaam miε yé n'sèm nε, ki wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku. Ninbi bo nε mɪ li puube.

²¹ «Liike mɛn, wà li kuɔre nni nnɔ kε niε saan ki jinh nin nni. ²² Unil ya Bijε li kpo Uwien sien' wɔ ma bo nε. Ama unil wà li kuɔre wɔ nnɔ, nɪ bre udaan bo. ²³ Nε u'panpaankaab cin' ki niireh tɔb ki teh: <Ti'ni ηmε li tien ni ya bonn-i?> »

Yesu ya panpaankaab findeh ticiɛnt bo
(*Matie 18:1; 20:25-28; Mark 9:34; 10:42-45*)

²⁴ Uyo uba nε *Yesu ya panpaankaab findeh nin tɔb wà li yé uciɛn bi'ni. ²⁵ Nε u tɔke' bε ki ye: «Idu ya bεrb wɔbndeh i'nib nε, nε bà ηmɔbe ticiɛnt bi'bo cèreh bi yih bε binimɔnb. ²⁶ Ninbi yaam ηa te nnɔ. Wà yé uciɛn ni'ni la, wɔ rɪ tien u'ba uwaal. Wà yé usɛnlier la, wɔ rɪ tien u'ba utonsɔnl. ²⁷ Wà teh tijier nin wà jinh, ηmε cɛn' utɔ? Na yé wà jinh-ii? Nin nɛn kε ηɔ min te ni'ni tɛn utonsɔnl nε.

²⁸ «Ninbi nε ñikn' ka siere' ki dàan' nni uyo wà kε nɪ faa n'bo. ²⁹ Nɛn bo, n'Baa cère' u'bɛl yé n'yaal ma nnɔ, n'mɔ li cère lɛ rɪ li yé ni'yaal, ³⁰ ηɔ nɪ li jinh ki ñuh nin nni n'bɛl ni, kí kɛle mubɛrbiemu bo, kí bu Israyɛl yaab ya baamul piik nin ile nnɔ tibuur.»

Yesu tɔke' Pier ki ye u li niε kí ye wa bɛn wɔ
(*Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; San 13:36-38*)

³¹ *Yesu tɔke' Simɔn ki ye: «Simɔn, Simɔn, liike *Satan miε' usɛn wɔ rɪ yoyoke nε tɛn bi yoknh kufenku ma bo ki ñɛndeh mibim nε. ³² Ama n kàare' ki de' sin ηɔ a'tekjim la pɔre ηε. Uyo wà a liebe' nɪ ki paan' n'bo la, á saake a'ninjieɓ ya gbɛnɛnt.» ³³ Nε Pier tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, n li tuo bε rɪ pɛkn min nin sin, bii kí kpo nin ηε mɔnɔn-a!» ³⁴ Nε *Yesu ye: «Pier, n tɔkeh ηε nε, dinnɔ mɔnɔn, a li niε bolm mita kí ye ηa bɛn nni nε kí yaan ukuoje rɪ muɔ.»

Bonde mɛn ni'ba, nɪ yé lituɔl nε ni'bo

³⁵ Nε ki niire' bε ki ye: «N là sɔn' nε ma, ki ye ni la tuke like, ki la tuke kɔl, ki la taa tacaan nnɔ, ni là luɔ' niba-aa?» Nε bi ye: «Ta là luɔ' niba.» ³⁶ Nε u ye: «Fɛnfɛnnɔ wà ηmɔbe bulikbu la, wɔ rɪ li tuke. Wà mɔ ηmɔbe likɔl la, wɔ rɪ li tuke. Wà ηa ηmɔbe jusiek la, wɔ rɪ kuɔre u'lierku kí de. ³⁷ N tɔkeh nε nε, kime nà kele' n'bo *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ li tien nε. Nɪ kele' ki ye:

<Bi kaan' wɔ ki kpɔbn' idukond bó nε>,

<bi li mɔnbe kí tien nni nnɔ nε fɛnfɛnnɔ.> »

³⁸ Nε bi ye: «Yonbdaan, liike-a mujusiemu mule sɔ.» Nε u tɔke' bε ki ye: «Nɪ li dɛkre.»

Yesu kàare' Olifi ya siin ya juɔl bo
(*Matie 26:36-46; Mark 14:32-42*)

³⁹ *Yesu ñɛn' ni'saan ki jon' Olifi ya siin ya juɔl bo tɛn u tɪ rɪ joh uyo kε ma bo, nε u'panpaankaab mɔ paan' u'bo. ⁴⁰ U tɪ baa' ni'saan, nε ki tɔke' bε ki ye: «Li kàareh mɛn ηɔ ki la lu biikm ni.» ⁴¹ Nε ki dàan' bε, ki jɛnde' waamu, ki gbaan' ki kàareh ⁴² ki teh: «N'Baa, a yíe la, cère ijɛnd yíe rɪ jɛnde nni. Ama la cère n ya yíem rɪ tien, cère a'yaam rɪ tien.» [⁴³ Nɛn saan nε Uwien ya tond uba ñɛn' paaki bó nɪ, ki baa' u'saan ki saake' u'gbɛnɛnt. ⁴⁴ *Yesu ya yɛnm saa' ki tɪ kɛnde', nε u tùɔre' ki kàare' nin inunmɔn; nε kutòntònkɔ ñɛh wɔ ki naan misèm ki tuoreh tingi ni.]*

⁴⁵ U kàare' ki gbɛn' nε ki fii' ki liebe' u'panpaankaab bita nnɔ saan, ki laa' bi'yɛnm saa' ki gbien', bi dɔ ki gɔh, ⁴⁶ nε u ye: «O! Nɪ tuo', ni dɔ ki gɔh-ɔɔ? Fii mɛn, kí li kàareh ηɔ ki la lu biikm ni.»

* **22:44** Bi kpíe' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 43 nin 44 ηa te tu'ni.

*Yesu ya cuom**(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; San 18:3-11)*

⁴⁷*Yesu laan biε ki lienh nε linigol liba puo' bi'bo, bi yih wà Sudas, u yé *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba nnə le bε usen. U nεkn' *Yesu nε ki ləkn' wə. ⁴⁸Nε *Yesu təkε' wə ki ye: «Sudas! A li ləkn Unil ya Bijε nε kí kuəre wə-ə!» ⁴⁹*Bà te nin Yesu nnə laa' nà benh nε n̄ tien, nε ki niire' wə ki ye: «Yonbdaan, tí taa mujusiemu kí gεgε bε-εε?» ⁵⁰Nε bi'ni uba taa' kijusiek ki gε' ki paare' bitətuərcienb ya cien ya tonsənl uba ya n̄jietubl. ⁵¹Nε *Yesu ye: «Dàan mεn, n̄ li dəkre», nε ki mε' utonsənl nnə ya tubl nnə ki cère' u faake'. ⁵²Nε ki təkε' bitətuərcienb nin Uwien ya duku ya guguurb ya cienb nin *Sufmbε ya cienb bà baa' bε n̄ lá cuo wə nnə ki ye: «N̄i tuke mujusiemu nin ilenbεn n̄i lá cuo nni ten n yé udukond nε-a!» ⁵³N là te nin nε Uwien ya duku ya luo bo idaan kε, nε na cuo' nni. Ama fεnfennə ninbi nin ubierə ya tuəm ya yo nε baa'.»

*Pier niε' ki ye wa bεn Yesu**(Matie 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; San 18:12-18, 25-27)*

⁵⁴Nεn saan nε bi cuo' *Yesu ki taa' wə ki jon' bitətuərcienb ya cien den. Nε Pier pε bi'bo ki te fənfəkm. ⁵⁵Bi sère' umu uluo ya siik, nε ki kèle' ki jebe' wū. Pier mə baa' ki kèle' bi'ni. ⁵⁶Upiitonsənl uba laa' wə u kε umu saan, nε u caan' u'bo inun ki ye: «Ujε wuə nə mə bi te nin *Yesu nε.» ⁵⁷Nε u niε' ki ye: «Upii, ma bεn wə.» ⁵⁸N̄i pukn' waamu, nε unitə mə laa' wə, ki təkε' wə ki ye: «A' mə yé bi ya uba nε.» Nε Pier ye: «Kayil! Ma yé bi'yə.» ⁵⁹N̄i tien ten kukurku kuba, nε unitə mə len' ki ye: «N̄i yé imən nε, ujε wuə mə bi te nin *Yesu nε, kimε u yé Galile yə nε.» ⁶⁰Nε Pier jiin' wə ki ye: «Ujε, ma bεn a ye a ye bà.» U laan biε ki lienh nε ukuojε pək ki muə'. ⁶¹U ya yo nε Yonbdaan jiεbe' ki caan' Pier bo inun. Nε Pier tiere' Yonbdaan bi təkε' wə ma ki ye: «Dinnə, a li niε bolm mita kí ye n̄a bεn nni nε kí yaan ukuojε n̄i muə nnə.» ⁶²Nε u fii' ki n̄en' saali, ki t̄i muə' ki gbiende' cεen.

*Biguguurb sukreh Yesu ki yieke ki n̄ih wə**(Matie 26:67-68; Mark 14:65)*

⁶³Nεn saan nε binib bà gu *Yesu nnə lεh wə, ki yieke ki n̄ih wə, ⁶⁴ki taa' kukpəlciεku ki pibn' u'nun bó, ki təkεh wə ki teh: «Bukre' wə n̄i' n̄ε.» ⁶⁵Nε ki liebe' ki sukreh wə isuk mə i yεbe.

Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' Yesu tibuur

⁶⁶N̄i faa' kutεn̄n̄εsənsənkū, nε *Sufmbε ya cienb nin bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb taan', ki cère' bi taa' *Yesu ki baa' bi'buur ya cεkl yaab saan. ⁶⁷Nε bi niire' wə ki ye: «A yé Uwien ya Nigendkε Kristo nε la, təkε tε.» Nε u jiin' bε ki ye: «N̄ təkε' nε mənən la, na l̄i li teke kí ji. ⁶⁸N̄ tí niire' nε iniire mə la, na n̄i jiin nni. ⁶⁹Ama kí n̄ε fεnfennə kí taa kí li joh, Unil ya Bijε li kèle Uwien, mituəm kε ya daan ya jie bó.» ⁷⁰Nε bi'kε ye: «Nεn mεn la, a yé Uwien ya Bijε nε-a!» Nε *Yesu jiin' bε ki ye: «Ninbi mənən len' bù te, n yé wən nε.» ⁷¹Nεn saan nε bi ye: «Ta ji nuunh mən̄kunl, tinbi mənən cii' u'n̄əbu ni.»

23*Bi tuke Yesu ki jon' Pilat saan tibuur**(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; San 18:28-38)*

¹Nε bi'kε fii', ki taa' *Yesu ki jon' Pilat saan, ²ki cin' ki biindeh wə ki teh: «Ti laa' ujε wuə sureh ti'du ya nib nε bε n̄i kpre, ki təkεh bε ki teh, bi la ji n̄i li p̄h ubercien Sesa lenpo, ki teh u yé Uwien ya Nigendkε Kristo, ubεr nε.» ³Nε Pilat niire' wə ki ye: «Sin, a yé *Sufmbε ya bεr nε-εε?» Nε u jiin' wə ki ye: «Sin nε ye nnə.» ⁴Nε Pilat təkε' bitətuərcienb nin linigol nnə ki ye: «Ma laa' ujε wuə ya

biil.» ⁵ Nε bi ñiikeh ki teh: «U wəknh Sude ya tinfenm kε ni nε, ki cεreh binib kpkeh. U cin' Galile ya tinfenm ni nε, ki ηməηməbe ki lá baa' niε saan.»

Herod bun' Yesu tibuur

⁶ Pilat cii' nnə ma nnə, nε ki niire' ki ye: «Uje bugben yé Galile yə nε-εε?»
⁷ Pilat cii' *Yesu ñen' Galile ma nnə, nε u ye be í taa wə kí jo Herod saan, kime Herod nε likeh Galile ya nib, ki te Yerusalem ni i ya dεn. ⁸ Herod laa' *Yesu ma nnə, nε u'yεnm sɔnge cεen, kime u là cii' u'bó, nε ki nuunh wə í lε wə ní tí wuəke', ki daan wə í tien miyəkɔm ya bonn ηə wə í lε. ⁹ U niire' *Yesu iniire i yεbe, ama *Yesu ηa jiiin' wə ñəbonl. ¹⁰ Bitətuərcienb nin *Yiko ya wənwəknb mə te ni'saan ki biindeh wə ufaa bo. ¹¹ Herod nin u'səjambε liike' wə fenm, ki lè' wə, nε Herod taa' kulierku kuba, kù mən cεen ki góln' wə, ki cère' bi taa' wə ki jiiin' Pilat saan. ¹² Herod nin Pilat ηa là ηmε. Nεn daali nε bi ηmaake'.

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpε mikum

(Matie 27:15-26; Mark 15:6-15; San 18:39-19:16)

¹³ Nεn saan nε Pilat yin' bitətuərcienb nin *Sufmbε ya cienb nin udu ya nib, ¹⁴ ki təkε' bε ki ye: «Ni taa' uje wuə ki baa' n'saan ki ye u gaandeh binib nε. Nεn bo nε n bun' wə tibuur ni'kε ya nun bó, ki niire' wə iniire ni biindeh wə isen yà ni nnə, ka laa' u bii' bà. ¹⁵ Herod mə ηa laa' u bii' bà. Nεn bo nε u jiiin' wə ní tí'saan. Tə, wa tien' nà kpε kuum. ¹⁶ Nεn bo, n li cère bε í ñí wə nε, kí taa wə kí wiε.» ¹⁷ [Binl kε binl, kunacenu nnə ya yo la, Pilat ñendeh lipεkl ya nil uba nε ki wiεnh.]* ¹⁸ Nε bi'kε taan' ki wuure' ki ye: «Ku uje wuə nə, kí wiε tε Barabas.» ¹⁹ Bi là cuo' Barabas ki pεkn', kime u là cère' binib kpi' udu ni, nε ki ku' unil mə.

²⁰ Pilat yíe wə í wiε *Yesu ma nnə, nεn nε cère' u liεbe' ki len' nin binib nnə. ²¹ Ama bε í wuureh nε ki teh: «Kpε wə udəpənpən bo! Kpε wə udəpənpən bo!»
²² Nε u tí niire' bε nta bo ki ye: «U tén ki bii' li lε biil bε nε? Min ηa laa' u tien' nà ní kpε kuum. N li cère bε í ñí wə nε, kí taa wə kí wiε.» ²³ Ama bi ñiikeh ki wuureh ufaa bo nε ki teh bε í kpε wə udəpənpən bo. Bi wuure' ki tí faake' ²⁴ nin Pilat, nε u gbεle' ki tuo' bi ye ma. ²⁵ U pεkre' Barabas wà là cère' binib kpi' udu ni, ki ku unil mə nnə ki wiε'. Bi là ye wə í wiε' wən nε. Ama *Yesu wən, u taa' wə ki de' bε bε í tí tien wə bi yíe ma nε.

Bi kpε' Yesu udəpənpən bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; San 19:17-27)

²⁶ Bi taa' *Yesu ki bure'. Bi joh ma nnə nε ki tí cende' uje uba bi yih wə Simən, u yé Sirenn ya du ya nil nε, ki ñen' ikpàan bó ní. Bi cuo' uje bugben ki wəbn' ki bukn' wə udəpənpən nε u pε *Yesu ya puoli bó. ²⁷ Linigocienl pε *Yesu bo. Bi'ni biba yé bipiib nε, ki muəh ki kpíendeh u'bo. ²⁸ *Yesu jiεbe' ki liike' bε, nε ki ye: «Yerusalem ya piibe, la muəh mən min bo, li muəh mən ninbi nin ni'bumu bo. ²⁹ Kime uyo uba we ní bi li len kí ye: «Bipiib bà yé inəl, ka maa', ka ηaan' nnə yaam tu.» ³⁰ U ya yo nε binib li təkε ijuən kí ye: «Bere mən kí ñεkn tí'bo», kí təkε igbengben mə kí ye: «Lèkn mən tí'bo.» ³¹ Kime bi teh udəsonge nə la, bi ji li tien mila udəkuon-i?»

³² Bi là tuke' idukond ile mə, bε í tí taan kí ku yen nin Yesu. ³³ Bi tí baa' niba saan, bi yih nè «Kuyukpəbku ya Bùol.» Nεn saan nε bi kpε' *Yesu udəpənpən bo, nε ki kpε' idukond ile nnə mə. Bi kpε' uba u'nəjie bó, ki kpε' utə u'nəgen bó. ³⁴ [Nε *Yesu ye: «N'Baa, fère bε bi'biere, kime ba ben bi teh nà.»]† Sojambε taa' u'wəngolkaar ki fùəre' imúən ki gbiire' tù. ³⁵ Nε udu ya nib se ki likeh. *Sufmbε ya cienb bεn lεh *Yesu nε ki teh: «U ηmien' bitəb nε. U yé Uwien ya

* **23:17** Bi kpíe' ki kεle' tigbənt tà nnə ya tuba ni migbiirm 17 ηa te tu'ni. † **23:34** Bi kpíe' ki kεle' tigbənt tà nnə ya tuba ni, «N'Baa, fère bε bi'biere, kime ba ben bi teh nà» ηa te tu'ni.

Nigendkε Kristo la, wɔ́ ń ηmien u'ba mɔ́.» ³⁶ Sojambε nnɔ́ mɔ́ sukreh wɔ́, ki nεkn' wɔ́ ki taa' midεηmiηmiikm ki tεnde' wɔ́, ³⁷ nε ki ye: «A yé *Sufmbε ya bεr la, ηmien a'ba-a!» ³⁸ Bi là kele' ki tεbn' u'yul ya paaki bó, ki ye: «*Sufmbε ya bεr sɔ́ nɔ́.»

³⁹ Idukond yà bi kpε' yè idɔpɔnpɔn bo nnɔ́ ya uba mɔ́ sukreh wɔ́ ki teh: «ηa yé Uwien ya Nigendkε Kristo bi? ηmien a'ba ηɔ́ kí ηmien ti'mɔ́!» ⁴⁰ Nε udukondtɔ́ nnɔ́ tien' u'bo ki ye: «Tinbi nin wɔ́n taan' ki laa' utudεre uba, nε ηa fεnge Wien-a! ⁴¹ Tinbi yaam kpε' utudεre wuu nε, kimε bi tien' tε ti'tuon kpε ma bo nε. Ama wɔ́n ηa tien' biεre iba.» ⁴² Nε ki ye: «Yesu, a lá jin' a'bεl uyo wà la, á li tien n'bó.» ⁴³ Nε *Yesu jiin' wɔ́ ki ye: «N tɔkeh ηε imɔ́n nε, dinnɔ́ mɔ́nɔ́n a li te nin nni Uwien den nε.»

Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; San 19:28-30)

⁴⁴ Ní là tuo kuwensiiku ya yo nε, ní ci' ki blike' utingben kε bo ki tí baa' kutaajuɔku tikur tuta ya yo. ⁴⁵ Wien ηa ji ñeh nε kukpεlcεkpεkpiεku kùà bore' Uwien ya duku ni bolm mile nnɔ́ kεre' ku'siik ni. ⁴⁶ U ya yo nε *Yesu wuure' ufaa bo ki ye: «N'Baa, n taa' n'miεl ki ηukn' ηε.» U len' nnɔ́ ki tí gben', nε ki kpo'. ⁴⁷ Sojambε kobk ya cien laa' nnɔ́ ma nnɔ́, nε ki pèke' Uwien ki ye: «Uje wuɔ́ mɔ́nbe ki yé ugbemɔ́ndaan nε.»

⁴⁸ Binib bà kε baa' ligol bε ń lá liike nnɔ́, laa' tibont tà kε tien', nε ki liebe' ki kunh nin uyensaa. ⁴⁹ Binib bà kε ben wɔ́ nin bipiib bà ñen' Galile ya tinfεnm bó ní, ki pε u'bo nnɔ́, se fɔnfɔkm ki likeh.

Yesu ya subm

(Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; San 19:38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Uje uba là te, bi yih wɔ́ Yosεf, u ñen' *Sufmbε ya du uba ni, nε bi yih wù Arimate. U là yé *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab ya uba nε, ki cuube, ki yé unimɔ́n, ki gu Uwien ya bεl li baa ní uyo wà. Wa là tuo' u'tɔb ye bε ń tien ma, nε ka kuɔ́n u'ba bi'tuon ni. ⁵² U jon' Pilat saan ki tí tɔke' wɔ́ ki ye wɔ́ ń cèbe wɔ́ *Yesu ya gbεnent ηɔ́ wɔ́ ń jiin tù udɔpɔnpɔn bo kí tí sube. ⁵³ Pilat tuo', nε Yosεf jiin' *Yesu ya gbεnent udɔpɔnpɔn bo, ki taa' kukpεlcieku ki tenten' tù, ki taa' ki tí ble' ufele ni. Bi là cube' ufele nnɔ́ kujɔtenku kuba ya kele ni nε, ka laan sube' nil len'†. ⁵⁴ Ni là yé lidaali là bi bondeh Saba nε, nε Saba bugben benh wɔ́ ń cin.

⁵⁵ Bipiiib bà là ñen' Galile ya tinfεnm bó ní ki pε *Yesu bo nnɔ́, paan' Yosεf bo, ki tí laa' ufele nnɔ́, ki laa' bi taa' *Yesu ya gbεnent ki ble' len ma bo. ⁵⁶ Bipiiib nnɔ́ liebe' ki kun', ki tí bonde' lεfina nin mikpɔm. Nε ki juore' ki fuore' *Saba ya daali liwɔ́bl ye ma bo.

24

Yesu mεkre' bitenkpiib ni

(Matie 28:1-10; Mark 16:1-8; San 20:1-10)

¹ *Saba ya daali gɛbre', kutaaku kùà li faa nnɔ́, nε bipiiib nnɔ́ wɔ́re' ki fii', ki taa' bi là bonde' mikpɔm mà mi'nu ηmε nnɔ́ ki jon' likul bó. ² Bi tí baa', ki laa' kutenku kùà bi là taa' ki biin' likul nnɔ́ ηa ji bi. ³ Nε bi kɔ́n' ka laa' Yonbdaan *Yesu ya gbεnent. ⁴ Ní beke' bε cεen nε ba ji ben bi li ye bà. I ya tɔan bo nε bi laa' bijεb bile baa' ki lá sere' bi'saan, ki guo tikpεlcer tù windeh ki dɔnbeh inun bó. ⁵ Bujεwaanbu cuo' bipiiib nnɔ́, nε ba ji kaabe' ki liike' bijεb nnɔ́, nε bi niire' bε ki ye: «Bε tien' ni nuunh unifuob bitenkpiib ni? ⁶ Wa ji te niε saan. U mεkre'-a. Tiere mɔ́n u là tɔke' nε ki ye bà uyo wà u laan là te Galile ni nnɔ́. ⁷ U là ye «ní kpε bε ń taa Unil ya Bijε kí ηukn bibiεrdεnb, bε ń kpε wɔ́ udɔpɔnpɔn bo, ηɔ́ wienta daali wɔ́ ń mεkre bitenkpiib ni nε.» »

† 23:53 Liike Matie 27:60.

⁸ Nɛn saan nɛ bipiib nnɔ tiere' *Yesu la len' ki ye bà. ⁹ Bi siere' likul nnɔ saan ki liebe' ki kun', ki taa' tigber nnɔ kɛ ki tɔke' *Yesu ya tondb piik nin uba nnɔ nin binitɔb bà kɛ mɔ là pɛ u'bo nnɔ. ¹⁰ Bipiib nnɔ ya yel si: Mari Madelenn nin Sann nin Mari Saak ya naa. Bɛn nin bipiitɔb nɛ taa' tigber nnɔ ki tɔke' *Yesu ya tondb. ¹¹ Bi tɔke' bɛ ma nnɔ nɛ bi maaleh ki teh nĩ yé mijòrlenm nɛ, nɛ ka teke' tigber nnɔ ki jin'. ¹² Nɛn saan nɛ Pier fii' ki sɛn' ki jon' likul nnɔ saan, ki gbien' ki liike', ki laa' kukpɛlciɛku nnɔ baba nɛ dɔ len. Nibonn nà tien' nnɔ cuo' wɔ miyɔkm cɛɛn, nɛ u liebe' ki kun'.

*Yesu cère' u'panpaankaab bile laa' wɔ Emayus ya sɛn ni
(Mark 16:12-13)*

¹³ Nɛn daali nɛ *Yesu ya panpaankaab ya bile joh udu uba bó bi yih wù Emayus. Kí n̄ɛ Yerusalem kí tĩ baa udu nnɔ nĩ te tɛn kɔnsini piik nin uba nɛ. ¹⁴ Bi joh ma nnɔ nɛ ki lienh tibont tà kɛ tien' nnɔ bó. ¹⁵ Bi lienh ki nieh nin tɔb uyo wà nnɔ, nɛ *Yesu n̄ɛnde' bɛ, bi tɔke ki joh. ¹⁶ Nĩ libe' bi'yɛnm nɛ ba bɛnde' wɔ. ¹⁷ U niire' bɛ ki ye: «Nĩ cuonh ki lienh bɛ ya gber nɛ?» Bi'yɛnm saa' nɛ bi sere'. ¹⁸ Bi'ni bi yih wà Kleyopas nnɔ jiin' wɔ ki ye: «N maale' ki ye sin baba nɛ te Yerusalem ni, ka bɛn nà tien' len idɛn yie nɔ.» ¹⁹ Nɛ u ye: «Bɛ ya bonn tien'-i?» Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Tĩ lienh nà tu' Nasarɛt ya *Yesu nnɔ ya gber nɛ. U là yé *Uwien ya n̄ɔbonsɔknl nɛ, ki n̄mɔbe mituɔm u'lenm nin u'tùon kɛ ni, binib nin Uwien ya nun bó. ²⁰ Ama ti'yaab bà yé bitɔtuɔrcienb nin ti'du ya cienb taa' wɔ ki tĩ n̄ukn' Erom ya cienb, bi bun' wɔ ki ye u kpe mikuum, nɛ ki kpe' wɔ udɔpɔnpɔn bo. ²¹ Tinbi là daan ki ye wɔn nɛ li teke tinbi Israyɛl yaab kí wiɛ. Nin ti'dɛndɛnl kɛ n̄ɔ tibont nnɔ kɛ tien' ma dinnɔ wienta sɔ. ²² Ama ti'cɛkl ya piib biba tɔke' tɛ tigber tuba tù jin' tɛ. Bi wɔre' ki fii' ki jon' likul bó, ²³ ka tĩ laa' *Yesu ya gbɛnɛnt, nɛ ki liebe' ní ki lá tɔke' tɛ ki ye Uwien ya tondb biba baa' bi'saan ki tɔke' bɛ ki ye u fuobe. ²⁴ Nɛ ti'yaab biba mɔ jon' likul nnɔ bó, ki tĩ laa' nĩ te tɛn bipiib nnɔ len' ma nɛ. Ama wɔn wɔn, ba laa' wɔ.»

²⁵ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «O, bijɛbɛ, mibɛnm nɛ pɔre' nɛ. Na teke' *Uwien ya n̄ɔbonsɔknb là len' nà kɛ nnɔ tonm. ²⁶ Nĩ kpe Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo ní j̄ɛnde nɛ kí yaan Uwien ní kpiɛke wɔ.» ²⁷ Nɛ ki cin' ki tɔkeh bɛ nà kɛ kele' u'bo Uwien ya gbɔnt ni nnɔ. U cin' ki tɔkeh bɛ Moyis là kele' nà u'bo nɛ ki tĩ baa' *Uwien ya n̄ɔbonsɔknb kɛ mɔ là kele' nà.

²⁸ Bi tĩ n̄ɛkn' bi joh udu wà ni nnɔ, nɛ *Yesu tien' tɛn u ye wɔ ní gèbre nɛ. ²⁹ Nɛ bi cɛkn' wɔ ki ye wɔ ní juore bi'saan, uwien benh wù ní lu nɛ, nĩ li biire na ní wuɔke. Nɛ u juore' bi'saan. ³⁰ Bi kèle' bɛ ní ji uyo wà nnɔ, nɛ u yuure' kpɔnɔ, ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ' ki de' bɛ. ³¹ Nɛn saan nɛ bi'yɛnm cìbre', bi bɛnde' wɔ, nɛ u pɔk ki fele'. ³² Nɛ bi tɔke' tɔb ki ye: «U bi lienh ki tùɔreh ki tɔkeh tɛ *Uwien ya gbɔnku ya gber ya tingi usɛn ni ma nnɔ, nà bi sienh ti'fɛl ni tɛn umu-uu?»

³³ Nɛ bi fii' ki liebe' Yerusalem i ya tàan bo ki tĩ laa' *Yesu ya tondb piik nin uba nnɔ nin binitɔb taan' ki te. ³⁴ Bi tɔke' bipanpaankaab bile nnɔ ki ye: «Yonbdaan mɔnbe ki mɛkre'. U cère' Simɔn laa' wɔ.» ³⁵ Nɛ bipanpaankaab bile nnɔ mɔ tɔke' bɛ nà tien' usɛn ni, ki tɔke' bɛ ki ye bi bɛnde' wɔ uyo wà u kɔkuɔ' kpɔnɔ nnɔ nɛ.

*Yesu cère' u'panpaankaab piik nin uba laa' wɔ
(Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; San 20:19-23; Itùon 1:6-8)*

³⁶ Bi lienh bi'n̄ɔbu n̄a lu', nɛ *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki tɔke' bɛ ki ye: «Li te mɛn uyɛnduɔn ni.» ³⁷ Nĩ f̄ɛnde' bɛ ki gbien', bujɛwaanbu cuo' bɛ, kime bi maaleh ki teh nĩ yé ufɛnfɛnd nɛ. ³⁸ Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' nĩ cuo' nɛ bujɛwaanbu, ni maaleh milele? ³⁹ Liike mɛn n'nuɔ nin n'taan, min lĩ nɛ. Mɛ nni mɛn kí liike, ni li lɛ n̄mɔbe tigbɛnɛnt nin ikpɔb. Fɛnfɛnd n̄a n̄mɔbe gbɛnɛnt

ki niireh nin kpɔbl.» ⁴⁰ U lienh nnɔ uyo wà nnɔ, nɛ ki wɔngeh bɛ u'nuɔ nin u'taan. ⁴¹ Nɛn saan nɛ bi'yɛnm sɔnge', ama ba laan teke' ki jin' ki gben', ki biɛ ki te miyɔkm ni. Nɛ u niire' bɛ ki ye: «Nì ñmɔbe niba libùol liɛ ní ji-ii?» ⁴² Bi de' wɔ lijɛnjenpulkaal liba. ⁴³ Nɛ u teke', ki ñmɔn' bi'nun bó.

⁴⁴ Nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «N laan là te nin nɛ uyo wà nnɔ, n là tɔke' nɛ ki ye: ñi kpɛ Moyis là kele' nà nin *Uwien ya ñɔbonsɔknb là kele' nà nin nà kɛ kele' Uwien ya yuon ya gbɔnku ni n'bo nnɔ, kɛ ní tien nɛ.»

⁴⁵ Nɛn saan nɛ u cibre' bi'yɛnm bɛ ní fre kí cii nà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ya tingi. ⁴⁶ Nɛ ki tí tɔke' bɛ ki ye: «Nì kele' ki ye ñi kpɛ Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo ní jɛnde, kí kpo kí mɛkre bitɛnkpiib ni wienta daali. ⁴⁷ Bi li tɔke uɛɛndun ya nib kɛ n'gbɛr, kí ye bɛ ní lèbre bi'tetem ñɔ Uwien ní fère bɛ bi'biere. Bi li cin Yerusalem ni nɛ kí li tɔkeh tù. ⁴⁸ Ninbi nɛ yé n'mònkunb tibont nnɔ kɛ bo. ⁴⁹ Min nin n'yul nɛ li cère ní lɛ n'Baa là pùon' ki ye u li de nɛ nà nnɔ. Ní li te Yerusalem ni, kí tí baa lidaali là ni li lɛ mituɔm mà li ñɛ paaki bó ní nnɔ.»

Yesu don' paaki bó ma bo

(Mark 16:19-20; Itùon 1:9-11)

⁵⁰ *Yesu taa' bɛ ki jon' Betani ya du bó ya kele, ki tí yuon' u'nuɔ ki tien' bɛ Uwien ya mɔnm. ⁵¹ U teh bɛ Uwien ya mɔnm uyo wà nnɔ, nɛ ki dàan' bɛ, Uwien cère' u don' paaki bó. ⁵² Bi gbaan' ki kpiɛke' wɔ, nɛ ki liebe' Yerusalem nin uyɛnsɔngciɛn. ⁵³ Bi là tuu ki te Uwien ya duku ya luo bo nɛ ki pèkeh Uwien.

Tigbɛmɔnmɔnt tà San kɛle' tù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Yesu ya tond San nɛ kɛle' kugbɔnku kuu nnɔ. U yíe binib ní bɛnde Yesu yé udaan wà nɛ. Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ. Wɔn nɛ liebe' ki yé Uwien ya Bijɛ.

San kɛle' tigbɛmɔnmɔnt ma bo nnɔ bore' nin Matie nin Mark nin Luk kɛle' tù ma bo. U yíe binib ní tùɔre kí cii Yesu tien' tibont tà nin u len' tà nnɔ ya tingi nɛ. San ya gbɔnku ya cincinm (1:1-18) u tɔkeh binib ki teh Yesu bugbɛn nɛ yé Uwien ya nɔbonl. U là te nin Uwien nɛ haali ucincinyo nɛ ki baa' ki lá kɔn' nin binib (1:1-18).

San ya gbɔnku gbiire' ibɔk ile nɛ. Libɔkkpiɛkl ni (1:18–12:50), San lienh Yesu tien' miyɔkm ya bont tà nnɔ bó nɛ. U tien' tù ki tí dukn' bolm milole nɛ. Tu ya bont nɛ wɔngɛh ki teh Yesu yé Uwien ya Bijɛ. Sufmbɛ ya ciɛnb tuu ki findeh nin wɔ ki teh u taah u'ba ki kpàandeh Uwien nɛ, ki kɛndeh Saba ya daali ya yiko bo. Yesu tɔke' binib ki ye wɔn nɛ yé tijier tà dienh limiɛl, ki yé kuwenwenku kùa wendeh uɛndun.

Libɔkliel ni (13:1–21:25), San liebe' ki ye Yesu nɛ yé usɛn wà unisaal li kpɛn wù kí baa Baa Uwien saan, ki liebe' ki ye Yesu siere' uɛndun wuu ni ki liebe' u'Baa bó (iyul 13–17). Li ya bɔkl ni San lienh bi cuo' Yesu ma bo, ki bun' wɔ tibuur ki ye u kpɛ mikuum, ki kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn ma bo nɛ. U mɛkre' bitɛnkpiib ni, ki cɛre' u'panpaankaab laa' wɔ u fuobe (iyul 18–21).

Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya nɔbonl

¹ Uwien ɲa laan là nɛn' uɛndun ma nnɔ ki laa' Li nɔbonl te nɛ. Lì là te nin Uwien nɛ, ki yé Uwien. ² Lì là te nin Uwien nɛ micincinm. ³ Uwien là nɛn' tibont kɛ nin lɛn nɛ. Uwien ɲa nɛn' bonn niba ɲɔ la te ní nɛnm ni. ⁴ Lɛn nɛ yé limiɛl ya daan. Limiɛl nnɔ nɛ dienh binib kuwenwenku. ⁵ Kuwenwenku nnɔ wendeh licinɲunl ni, nɛ licinɲunl ɲa fre' ki kpiin' kù.*

⁶ Uwien sɔn' unil uba ní, bi yih wɔ San. ⁷ U baa' wɔ ní kun kuwenwenku nnɔ bo imɔn nɛ, ɲɔ wɔn bo binib kɛ ní teke kù kí ji. ⁸ Wɔn ɲa yé kuwenwenku nnɔ, ama u baa' wɔ ní kun ku'bo imɔn nɛ. ⁹ Kù yé kuwenwenmɔnku kùa baa' uɛndun ni kù ní wende binib kɛ nɛ.

¹⁰ Uwien nɛn' uɛndun nin Li nɔbonl nnɔ nɛ. Lì baa' uɛndun ni ama uɛndun ya nib ɲa bɛnde' lè. ¹¹ Lì baa' li'yaab saan, nɛ li'yaab ɲa teke' lè. ¹² Ama binib bà kɛ teke' lè nnɔ, bi teke' lè ki jin' nɛ, nɛ lì de' bɛ usɛn bɛ ní li yé Uwien ya bumu. ¹³ Bi yé Uwien ya bumu ma nnɔ, na yé u maa' bɛ tɛn unisaal maa' mubumu ma bo nɛ, Uwien nɛ yíe ki cɛre' bi yé u'bumu.

¹⁴ Li nɔbonl nnɔ tien' li'ba unisaal, ki baa' ki lá kɔn' ti'ni, ki teh tinimɔnt cɛɛn, ki tɔkeh tigbɛmɔnt baba. Ti laa' u'kpɛke. Ukpɛke wà u'Baa Uwien de' wɔ wù, kimɛ u yé u'bubaabk nɛ. ¹⁵ San kun' u'bo imɔn ki kpaande' ki ye: «N là lienh wɔn bo nɛ ki teh wà li paan n'bo ní nnɔ cɛn' nni, kimɛ u là te ki laa' ba laan maa' nni.»

¹⁶ U'nimɔnt ni nɛ u de' ti'kɛ bupaabu, ki li liebe' kí de tɛ bù kí pukn. ¹⁷ Imɔn, Moyis nɛ là de' tɛ *yiko. Tinimɔnt nin tigbɛmɔnt tun wɔn, *Yesu Kristo nɛ baa'

* **1:5** Bi li fre kí lebre licinɲunl ɲa fre' ki kpiin' kù kí ye licinɲunl ɲa teke' kù mɔ.

nin tù. ¹⁸ Uba ña kpele ki laa' Wien. Ama u'Bijebaab wà yé Uwien ki te nin Uwien nnò nε cère' ti bende' wò.

San wà siih binib Uwien ya ñunm ya gber
(*Matie 3:1-12; Mark 1:1-8; Luk 3:1-18*)

¹⁹ Sufmbε ya cienb bà te Yerusalem ni nnò sòn' bitòtuørkaab nin Lefi yaab† San saan, nε bi tí niire' wò ki ye: «A yé ηmε nε?» ²⁰ Nε San kun' imòn ki ye: «Min ña yé Uwien ya Nigendkε Kristo.» ²¹ Nε bi liebe' ki niire' wò ki ye: «A nín yé ηmε? A yé Eli nε-εε?» Nε u ye: «Ma yé Eli.» Bi tí niire' wò ki ye: «A yé *Uwien ya ñòbonsòknl wà li baa ní nnò nε-εε?» Nε u ye: «Hnhn.» ²² Nε bi tí niire' wò ki ye: «A nín yé ηmε nε? A bugben tòke tε a yé udaan wà, ñò tí bende ti li tí jiiin bà sòn' tε ní nnò kí ye bà.»

²³ Nεn saan nε San jiiin' bε ki ye: «N yé wà wuureh kupenpelku ni ki teh: <Tùare mεn kí cubn Yonbdaan ya sεn,> nnò nε. *Uwien ya ñòbonsòknl Esayi là len' nnò nε.»

²⁴ Bi sòn' binib bà San saan nnò ya biba là yé *Farisienmbε nε. ²⁵ Bi liebe' ki niire' wò ki ye: «Ña yé Uwien ya Nigendkε Kristo, ka yé Eli, ka yé *Uwien ya ñòbonsòknl wà li baa ní nnò mò la, bε nín tien' a siih binib Uwien ya ñunm-i?» ²⁶ Nε u tòke' bε ki ye: «Min taah miñunm nε ki siih binib Uwien ya ñunm. Ama uba te ni'siik ni, na bεn wò. ²⁷ U pε n'puoli bó ní nε, ama ma kpe ní lore u'taceningben mònòn.»

²⁸ Ni'kε là tien' Betani ya du ni nε, Suden ya kpenpuol bó. San là siih binib Uwien ya ñunm nεn saan nε.

Yesu nε yé Uwien ya Pebuk

²⁹ Kutaaku faa', San laa' *Yesu we ní u'saan, nε u ye: «Liike mεn, Uwien ya *Pebuk kà ñendeh uñendun ya nib ya biere nnò sò. ³⁰ N là tòke' wòn ya gber nε ki ye uje uba pε n'puoli bó ní ki cεn' nni nnò, kime u là te ki laa' ba laan maa' nni. ³¹ Min mònòn ña là bεn udaan wà nε, ama n baa' ki siih binib Uwien ya ñunm ñò Israyel yaab nε ní bende wò.»

³² Nε San tòke' binib ki ye: «N laa' *Mifuoñaanm ñen' paaki bó ki jiiinh ní, ki naan unenjel, ki lá te u'bo. ³³ Min mònòn ña là bεn udaan wà nε, ama Uwien wà sòn' nni ní li siih binib u'ñunm nnò, nε tòke' nni ki ye n li lε *Mifuoñaanm jiiire' ní ki lá te uje uba bo. Wòn nε li cère *Mifuoñaanm ní jiiire ní binib bo. ³⁴ N laa', nε ki kun' imòn ki ye wòn nε yé Uwien ya Bijε.»

Bà kpiε' ki tien' Yesu ya panpaankaab

³⁵ Kutaaku faa', nε San tí te ni'saan nin u'panpaankaab bile. ³⁶ U laa' *Yesu gèbreh, nε u caan' u'bo inun, ki ye: «Liike mεn, Uwien ya Pebuk sò.» ³⁷ San ya panpaankaab bile nnò cii' u len' nà, nε ki paan' *Yesu bo. ³⁸ *Yesu jibe', ki laa' bi pε u'bo, nε u niire' bε ki ye: «Ni yie ba?» Nε bi ye: «Rabi, a te lε saan-i?» Rabi ya tingi si: Uwònwòknl bii Cεnbaa nε. ³⁹ Nε u ye: «Dεn mεn, ni li lε.» Ní là te kutaajuòku tikur tunan ya yo nε. Bi paan' u'bo ki tí laa' u te nà saan, nε ki juore' u'saan ki tonde' ni'daali ya wentunl.

⁴⁰ Bijεb bile bà là cii' San ya lenm ñò ki paan' *Yesu bo nnò, bi yih uba Andre, u yé Simòn Pier ya ninjε. ⁴¹ U kpiε' ki jon' ki tí laa' u'ninjε Simòn nε ki tòke' wò ki ye: «Ti laa' Mesi.» Mesi ya tingi si: Uwien ya Nigendkε Kristo nε. ⁴² Nε ki taa' wò ki baa' *Yesu saan. *Yesu caan' Simòn bo inun, ki tòke' wò ki ye: «Bi yih ñε Simòn nε, San ya bijε. Bi ji li yih ñε Sefas nε.» Sefas ya tingi si: Litεnpenl nε.

† **1:19** Lefi yaab yé binib bà là toreh bitòtuørkaab Uwien ya duku ni nε.

⁴³ Kutaaku tí faa' nɛ *Yesu yíe wɔ́ ní jo Galile ya tinfɛnm bó. U laa' Filip nɛ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Paan n'bo ní.» ⁴⁴ Filip nnɔ́ yé Betsayida ya du yɔ́ nɛ. Andre nin Pier mɔ́ yé nɛn bó yaab nɛ. ⁴⁵ Filip jon' ki tí laa' Natanayɛl nɛ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Tí laa' unil wà Moyis là kɛle' u'gbɛr Yiko ya gbɔ́nku ní nnɔ́. *Uwien ya ñɔ́bonsɔ́knɔ́ mɔ́ là len' u'gbɛr. Wɔ́n si: Nasarɛt ya Yesu, Yosɛf ya bijɛ.» ⁴⁶ Nɛ Natanayɛl niire' wɔ́ ki ye: «Nibonmɔ́nmɔ́nn li fre kí ñɛ ní Nasarɛt ya du ni-ii?» Nɛ Filip tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Dɛn kí tí liike.»

⁴⁷ *Yesu laa' Natanayɛl we ní u'saan, nɛ u ye: «Liike mɛn, Israyɛl ya bol ya nil tenten sɔ́, u yé ugbɛmɔ́ndaan nɛ.» ⁴⁸ Nɛ Natanayɛl niire' wɔ́ ki ye: «A bɛn nni lɛ saan-i?» Nɛ *Yesu ye: «A bi te bukɛnkenbu ní ma nnɔ́ n kpiɛ' ki laa' nɛ nɛ ki yaan Filip yin' nɛ.» ⁴⁹ Nɛ Natanayɛl ye: «Cɛnbaa, a mɔ́nbe ki yé Uwien ya Bijɛ nɛ. A yé Israyɛl ya bɛrciɛn nɛ.» ⁵⁰ Nɛ *Yesu ye: «N tɔ́ke' nɛ ki ye n laa' nɛ bukɛnkenbu ní ma nnɔ́ nɛ a teke' nni ki jin'. A li lɛ miyɔ́km ya bont tà yɛbe ki cɛn' niɛ nɔ́.» ⁵¹ Nɛ ki ye: «N tɔ́keh nɛ imɔ́n nɛ, ní li lɛ kutaaku yɛ, kí lɛ Uwien ya tondb doh kutaaku ki jiih ní *Unil ya Bijɛ ya yul ya paaki.»

2

Bi tien' upiikuɔ́n uba Kana ya du ni

¹ Wienta daali nɛ bi tien' upiikuɔ́n uba Kana ya du ni, Galile ya tinfɛnm ni. *Yesu ya naa mɔ́ là te ní'saan. ² Bi là yin' *Yesu nin u'panpaankaab mɔ́ upiikuɔ́n nnɔ́. ³ Midaam là pɔ́rɛ', nɛ *Yesu ya naa tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Ba jí nɔ́mɔ́be daam.» ⁴ Nɛ *Yesu jiih' wɔ́ ki ye: «Upii, min nin sin tu lɛ nɛ? N'yo nɔ́ laan baa'-a!» ⁵ Nɛ u'naa tɔ́ke' bitonsɔ́nb ki ye: «U ye ma la, ní tien nnɔ́.»

⁶ Tɔ́, icincɛnciɛn iluob iba là se ní'saan. Cin kɛ cin là li fre kí teke tɛn icùɔ́n iniin bii icùɔ́n piik nin ile. *Sufmbɛ là kuonh i ya cin ní nɛ miñunm ki taah ki sɔ́kreh bi'ba, ki paakeh iyaajɛbok ye ma bo. ⁷ *Yesu tɔ́ke' bitonsɔ́nb nnɔ́ ki ye: «Gbien mɛn icin yii nɔ́ miñunm.» Nɛ bi gbien' i'kɛ miɛɛn. ⁸ Nɛ u ye: «Kon mɛn kí tí de wà likeh kunacɛnku ya tùon.» Nɛ bi kon' ki tí de' wɔ́, ⁹ ki laa' miñunm nnɔ́ kpɛnde' midaam nɔ́. Nɛ u wube' ki liike', ka bɛn mɔ́ ñɛn' nà saan. Ama bitonsɔ́nb bà kon' ki tí de' wɔ́ nnɔ́, bɛn bɛn. Nɛ u yin' piice, ¹⁰ ki tɔ́ke' wɔ́ ki ye: «Wà kɛ ye wɔ́ ní de midaam la, u kpɛrɛh ki dienh mà nɔ́mɛ nɛ. Binib ñun' ki tí gbo' la, nɛ u jí dienh mà nɔ́mɛ ki gbien'. Sin sɛn' ma nɔ́mɛ ki tí kɛnde' nɛ ki yùɔ́n' ki de'-a!»

¹¹ Nɛn nɛ yé miyɔ́km ya bonn nà *Yesu cin' ki tien' nɛ. U là tien' miyɔ́km ya bonn bugbɛn Kana ní nɛ, Galile ya tinfɛnm ní, ki cɛrɛ' binib laa' u nɔ́mɔ́be ukpiɛke ma bo. Nɛ u'panpaankaab teke' wɔ́ ki jin'.

¹² Ní ya puoli bó nɛ wɔ́n nin u'naa nin u'ninjieɔ́b nin u'panpaankaab jiiɛɛ' Kapɛrnawum ya du bó, kí tí tien' ní'bó iwenkáankɛ.

Yesu nɔ́rɛ' ikpenkpend Uwien ya duku ya luo bo (Matie 21:12-13; Mark 11:15-17; Luk 19:45-46)

¹³ Ní là sɛn' waamu nɛ *Sufmbɛ ya Pak ní jele, nɛ *Yesu don' Yerusalɛm bó, ¹⁴ kí tí kɔ́n' Uwien ya duku* ya luo bo, kí laa' binib te u'bo. Biba kuɔ́rɛh inɛ nin ipe nin inɛnjɛl, bitɔ́b kpɛndɛh ilike. ¹⁵ Nɛ u taa' inɔ́mi kí tien' unalɛbe yaam, kí nɔ́rɛ' biwɛnkuɔ́rb nnɔ́ nin bi'pe nin bi'nɛ nnɔ́ kɛ kí ñɛn' saali, kí kpɛnkpiɛn' bilikkpɛndb nnɔ́ ya like, kí tuture' bi'tɛb kí gbɔ́gbɔ́be'. ¹⁶ Nɛ kí tɔ́ke' binɛnjɛkuɔ́rb nnɔ́ ki ye: «Ñɛn mɛn ní'kɛ niɛ saan! Ní la taa n'Baa ya duku kí tien kukpenkpendduku.» ¹⁷ Nɛ u'panpaankaab tiɛrɛ' kí ye ní kɛle' *Uwien ya gbɔ́nku ní kí ye: «Uwien, n'nun mɔ́n a'duku ya gbɛr bo cɛɛn, nɛ ní sɛnh n'fɛl ní tɛn umu.»

* 2:14 Liike Matie 12:5; Mark 11:11; Luk 2:27.

¹⁸ Nε *Sufmbε ya cienb niire' wɔ ki ye: «A li tien mi lε yɔkm ya bonn kí wuɔn tε kí ye a ηmɔbe usen á tien a teh ná nɔ?» ¹⁹ Nε u ye: «We men Uwien ya duku kuu, ηɔ ní taa iwien ita kí liebe kí mε kù.» ²⁰ Nε bi ye: «Bi taa' ibin pinan nin iluob nε ki men' Uwien ya duku kuu nɔ, nε sin ye a li taa iwien ita kí liebe kí mε kù-uu?» ²¹ Ama *Yesu lienh Uwien ya duku kùá bó nnɔ, u niireh u'gbenent nε. ²² Uyo wà u mekre' bitenkpiib ni nnɔ, nε u'panpaankaab tiere' ki ye u là len' nnɔ. Nε ki teke' ná kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nin *Yesu ya lenm ki jin'.

Yesu ben ná te unil ya fɛl ni

²³ *Yesu là te Yerusalem ni nε Pak ya nacenku nnɔ ya yo, ki tien' miyɔkm ya bont, binib laa', nε bà yebe teke' wɔ ki jin'. ²⁴ Ama wɔn ηa du bi'bo, kimε u ben binib kε ya yenmaale. ²⁵ Wa nuunh uba ní tɔke wɔ unil ya gber. Kimε wɔn bugben ben ná te unil ya fɛl ni.

3

Yesu nin Nikodem ya gber

¹ Ujε uba là te bi yih wɔ Nikodem, u yé *Farisienmbε ya cεkl ya nil nε, ki yé Sufmbε ya cienb ya uba. ² U baa' *Yesu saan kuñɔnku ki tɔke' wɔ ki ye: «Cenbaa, ti ben ki ye Uwien nε sɔn' ηε ní á lá wɔkn tε, kimε Uwien ηa te nin nil la, wa ní fre kí tien yɔkm ya bont ten a teh ma bo nɔ.» ³ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «N tɔkeh ηε imɔn nε, ba maa' unil wà ki lere' la*, udaan ηa ní fre kí lε Uwien ya bεl.» ⁴ Nε Nikodem ye: «Unil tien' ucien la, bi li tien mila kí maa wɔ kí lere? U li fre kí liebe kí kɔ u'naa ya benku ni ηɔ bε ní maa wɔ kí lere-ee?» ⁵ Nε *Yesu ye: «N tɔkeh ηε imɔn nε, ba maa' nil wà miñunm nin *Mifuoñaanm ni la, udaan ηa ní fre kí kɔ Uwien ya bεl ni. ⁶ Unisaal maa' ná la, ní yé unisaal nε. *Mifuoñaanm maa' ná la, ní yé *Mifuoñaanm yaann nε. ⁷ La cère n tɔke' ηε ma ki ye ní kpe bε ní maa nε kí lere nnɔ ní cuo ηε miyɔkm. ⁸ Mitafaam† joh mĩ yíe ná bó nε, nε a ciuh mi'waaku bó, ka ben mĩ ñen' ná, ki niireh nin mĩ joh ná. Unil wà kε *Mifuoñaanm maa' wɔ la, u'mɔ yaam te nnɔ nε.»

⁹ Nε Nikodem niire' wɔ ki ye: «Nì li tien mila kí tien-i?» ¹⁰ Nε *Yesu jiiin' wɔ ki ye: «A yé unil wà wɔknh Israyel yaab Uwien ya gber, nε ka ben n len' ná nɔ ya tingi-ii? ¹¹ N tɔkeh ηε imɔn nε, ti lienh ti ben ná nε, ki kundeh imɔn ti'nun laa' ná bo, nε na teknh ti'mɔnkun ki jinh. ¹² N tɔkeh nε uηendun wuu ni ya gber, nε na teknh tù ki jinh. N tɔke' nε paaki bó jaar la, ni li tien mila kí teke tù kí ji? ¹³ Unil ya Bijε wà ñen' paaki bó kí jiiire' ní ηa ní la, uba ηa don' paaki bó.

¹⁴ «Bi li fin Unil ya Bijε paaki bó ten Moyis là fin' ma uwe udɔ bo ki caan' kupenpelku ni nnɔ nε, ¹⁵ ηɔ unil wà kε teke' wɔ ki jin' la, wɔ ní lε limiel là ηa ηmɔbe gbenm.» ¹⁶ Imɔn, Uwien yíe uηendun ya nib ki gbien', nε ki taa' u'Bubaabk ki de' ηɔ wà kε teke' wɔ ki jin' la, u la kpo kí juore fεnm, ama wɔ ní lε *limiel là ηa ηmɔbe gbenm. ¹⁷ Kimε Uwien ηa sɔn' ní u'Bijε uηendun ni wɔ ní lá biin uηendun ya nib, u sɔn' wɔ ní wɔ ní lá ηmien bε nε. ¹⁸ Wà kε teke' wɔ ki jin' la, Uwien ηa ní biin wɔ. Ama wà kε ηa teke' wɔ ki jin' la, Uwien biin' wɔ ηɔ, kimε wa teke' wɔn Uwien ya Bubaabk ki jin'. ¹⁹ Uwien ñiikeh ná bo sɔ ki biindeh binib: kuwenwenku baa' uηendun ni, nε binib yíe licinñunl ki cen' kuwenwenku, kimε bi'tuon bre nε. ²⁰ Wà kε teh ná bre nen kuwenwenku nε, ka yíe wɔ ní nεkn kù, kimε u jie u'tuonbierε nnɔ li ñε upaan bo nε. ²¹ Wà kε teh ná mɔn joh kuwenwenku ni nε, nε binib ní lε u'tuon kí bende kí ye u teh Uwien yíe ná nε.

* **3:3** Grεkmbε ya lenm ya ñɔbonl là teh kí maa kí lere nnɔ li fre kí ye kí maa paaki bó mɔ. † **3:8** Grεkmbε ya lenm ya ñɔbonl là teh Mifuoñaanm nnɔ li fre kí ye mitafaam mɔ.

San len' Yesu ya gber ma bo

²² Ni ya puoli bó nɛ *Yesu nin u'panpaankaab jon' Sude ya tinfɛnm ni, ki tĩ te ni'bó, nɛ u siih binib Uwien ya ñunm. ²³ San mɔ là siih binib Uwien ya ñunm, ɛnɔn ya du ni nɛ, kimɛ miñunm là yɛbe ni'saan. Udu nnɔ kpieke Salim ya du nɛ. Binib là bàareh u'saan, nɛ u siih bɛ Uwien ya ñunm. ²⁴ U ya yo ki laa' ba laan là cuo' San ki tĩ pekɲ'.

²⁵ San ya panpaankaab findeh nin Suf uba bi sɔkreh bi'ba ki paakeh iyaajɛbok ye ma bo nnɔ bo nɛ. ²⁶ San ya panpaankaab baa' ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, unil wà là te a'saan Sudɛn ya kpenpuol bó, a tɔke' binib u'gber nnɔ, u'mɔ ji siih binib Uwien ya ñunm nɛ, nɛ binib kɛ ji joh wɔn saan.» ²⁷ Nɛ San tɔke' bɛ ki ye: «Nil ɲa rí fre kí li ɲmɔbe niba ɲɔ Wien ɲa de' wɔ nɛ. ²⁸ Ninbi bugbɛn yé n'mànkunb ki ye n là len' ki ye min ɲa yé Uwien ya Nigɛndkɛ *Kristo, ama Uwien sɔn' nni rí liere wɔn nɛ usɛn. ²⁹ Ujɛ kuɔndeh upii la, wɔn si upii. Piice ya jɔ wɔn te ugbɛ nɛ ki cengeh u'jɔ bó. U tĩ cii' u'jɔ ya niɛke bó uyo wà la, nɛ u'yɛnm rí sɔnge cɛɛn. N'mɔ ɲmɔbe u ya yɛnsɔnge nɛ ki tĩ gben'. ³⁰ Nĩ kpe wɔn *Kristo ya yel rí li tùɔreh ki kpienh, nɛ n'yaal rí li sondeh.»

Unil wà ñɛn' paaki bó ní ya gber

³¹ Wɔn wà ñɛn' paaki bó ní nnɔ nɛ cɛn' nà kɛ te. Unil wà ñɛn' uɲɛndun ni yé uɲɛndun ya nil nɛ, ki lienh uɲɛndun ya lenm. Unil wà ñɛn' paaki bó ní nɛ cɛn' nà kɛ te. ³² U kundeh imɔn u laa' nà nin u cii' nà bo nɛ. Ama uba mɔnɔn ɲa teke' u'mànkun nnɔ. ³³ Wà kɛ teke' u'mànkun nnɔ la, u tuo' ki ye Uwien yé ugbɛmɔndaan nɛ. ³⁴ Unil wà Uwien sɔn' wɔ ní nnɔ lienh wɔn Uwien ya gber nɛ, kimɛ Uwien taa' *u'Fuoñaanm ki de' wɔ ki tĩ gben' nɛ. ³⁵ Uwien Baa yíe u'Bijɛ, nɛ ki taa' nà kɛ te ki ɲukɲ' wɔ. ³⁶ Wà teke' Uwien ya Bijɛ ki jin' la, u ɲmɔbe limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. Ama wà ɲa tuo' ki teke' Uwien ya Bijɛ ki jin' la, wa rí le limiɛl nnɔ. Uwien ya mutuol li tuu ki te u'bo nɛ.

4

Yesu nin Samari ya pii uba ya gber

¹ *Yesu cii' binib tɔke' *Farisiɛnmbɛ ki ye u teh binib u'panpaankaab ki siih bɛ Uwien ya ñunm ki cɛn' San. ² Imɔn, *Yesu bugbɛn ɲa là siih nib Uwien ya ñunm. U'panpaankaab nɛ là siih bɛ. ³ *Yesu cii' bi lienh nnɔ ma nnɔ nɛ u siere' Sude ya tinfɛnm ni, ki liebeh Galile ya tinfɛnm bó. ⁴ U joh Galile la, u li ñɛ *Samari ya tinfɛnm ni nɛ.

⁵ U tĩ baa' Samari ya du uba ni, bi yih wù Sikar. Sakɔb là de' u'bijɛ Yosɛf bukpaabu bùa nnɔ ɲa fɔke nin ni'saan. ⁶ Sakɔb ya ñunbunl te nɛn saan nɛ. *Yesu cuon' ki jii', nɛ ki kèle' liñunbunl nnɔ ya ñɔgbel bo. Ni là tuo kuwensiiku ya yo nɛ.

⁷ Samari ya pii uba baa' wɔ rí lun miñunm, nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Pu nni miñunm rí ñu.» ⁸ U ya yo ki laa' u'panpaankaab jon' udu ya benku ni bɛ rí tĩ dɛ tijier.

⁹ Nɛ upii nnɔ ye: «Kí ye bɛ bo? Sin Suf mɔ lá miɛh min Samari ya pii miñunm-ii?» U len' nnɔ, kimɛ Sufmbɛ ɲa là nɛkndeh Samari yaab.

¹⁰ Nɛ *Yesu ye: «A bi ben Uwien ya paabu, ki tí bi ben wà miɛh ɲɛ miñunm nɔ la, sin nɛ bi li miɛ wɔ, nɛ u bi li de ɲɛ mifuobm ya ñunm.*» ¹¹ Nɛ upii nnɔ ye: «Cɛnbaa, ɲa ɲmɔbe bonlunkaann, liñunbunl nnɔ mɔ ñɔ, a li le mifuobm ya ñunm nnɔ le saan-i? ¹² Ti'yaaje Sakɔb nɛ là de' te liñunbunl liɛ nɔ. Wɔn nin u'bijiɛb nin u'went kɛ là ñun' li'ñunm. Sin nɛ cɛn' wɔn-ii?» ¹³ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Wà kɛ ñuh miɛ ya ñunm la, uñuñun li liebeh ki coh wɔ nɛ. ¹⁴ Ama

* **4:10** Grekmbɛ ya lenm ya ñɔbonl là te mifuobm ya ñunm nnɔ li fre kí ye miñunbungkaam mɔ.

wà kɛ li ñu n li de wɔ miñunm mà nnɔ, ñuñun ña ji li cuo wɔ fiebu. N li de wɔ miñunm mà nnɔ li te tɛn liñunbunl nɛ u'ni, kí li dienh wɔ limiel là ña ñmɔbe gbenm.» ¹⁵ Nɛ upii nnɔ ye: «Cɛnbaa, de nni mi ya ñunm, ñuñun ji la cuo nni ñɔ n ji la bàareh niɛ saan ki luh.»

¹⁶ Nɛ *Yesu ye: «Jo kí tĩ yin a'cɛ kí liebe ní.» ¹⁷ Nɛ u ye: «Ma ñmɔbe cɛ.» Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «A ye ña ñmɔbe cɛ ma nɔ, ñi yé imɔn nɛ. ¹⁸ Kimɛ a kun' ticɛr ki tĩ dukn' jɛb biñun nɛ. A ji te uje wà saan fɛnfennɔ nɔ ña yé a'cɛ. A len' ma nɔ, a tɔke' tigbɛmɔnt nɛ.» ¹⁹ Nɛ upii nnɔ ye: «Cɛnbaa, n bɛnde' ki ye a yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl nɛ. ²⁰ Tinbi Samari yaab ya yaajɛb puke' Uwien lijuɔl liɛ bo nɛ, nɛ ninbi *Sufmbɛ ye bi li pukeh Uwien nà saan si: Yerusalem ni nɛ.»

²¹ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Upii, teke kí ji kí ye, uyo we ní, nib ña ji lá li pukeh Baa Uwien lijuɔl liɛ bo, ka ji li pukeh wɔ Yerusalem mɔ ni. ²² Ninbi Samari yaab pukeh Uwien, nɛ ka bɛn wɔ. Tinbi *Sufmbɛ wɔn, ti bɛn wɔ, nɛ ki pukeh wɔ. Kimɛ wà li ñmien binib kɛ ñɛn' *Sufmbɛ ni nɛ. ²³ Uyo we ní, nɛ ñi yé fɛnfennɔ nɛ, bipupukmɔnb li pukeh Baa Uwien bi'fɛl ni nɛ imɔnmɔn. Kimɛ Uwien nuunh bi ya nib ya bol nɛ bɛ ní li pukeh wɔ. ²⁴ Uwien ña ñmɔbe gbɛnɛnt, ba lenh wɔ. Binib bà kɛ pukeh wɔ nnɔ li pukeh wɔ bi'fɛl ni† nɛ imɔnmɔn.» ²⁵ Nɛ upii nnɔ ye: «N bɛn ki ye Uwien ya Nigɛndkɛ, wà bi yih wɔ *Kristo nnɔ, li baa ní. U lá baa' la, u li tɔke tɛ tibont kɛ ya tingi.» ²⁶ Nɛ *Yesu ye: «Min wà lienh ñɛ nɔ, n yé wɔn nɛ.»

²⁷ U ya yo nɛ u'panpaankaab liebe' ní. Bi laa' wɔn nin upii tɔkeh tigber ma nnɔ nɛ ñi cuo' bɛ miyɔkm, ama uba ña kaabe' ki niire' wɔ ki ye: «A yíe ba u'saan-i?» Bii «A tɔkeh wɔ bɛ ya gber-i?»

²⁸ Nɛn saan nɛ upii nnɔ taa' u'cuɔl ki sien', ki jon' udu ya benku ni, ki tĩ tɔke' binib ki ye: ²⁹ «Dɛn mɛn kí tĩ liike uje wà tɔke' nni n tien' nà kɛ nɔ-a! Wa lii yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo-oo?» ³⁰ Nɛ bi ñɛn' udu ni ki joh *Yesu bó.

³¹ Upii nnɔ liebe' udu bó uyo wà nnɔ, nɛ *Yesu ya panpaankaab gbáanh wɔ ki teh: «Cɛnbaa, ji tijier.» ³² Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N ñmɔbe tijier tuba ní ji na bɛn tũ.»

³³ Nɛ u'panpaankaab niireh tɔb ki teh: «Uba nɛ nín tuke' tijier ki lá de' wɔ bii?» ³⁴ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N'jier si ní tien wà sɔn' nni ní yíe nà nɛ, kí sɔn u'tuonl kí tĩ gben. ³⁵ Ninbi pɔh mikpɛnjenm ki teh: «Ní sien' inmaale inan nɛ nè ní kpaan tikpɛjier ya taanm.» Ama min tɔkeh nɛ nɛ: yaare mɛn kí liike, tikpɛjier ben' ki kpaan' mitaanm ñɔ. ³⁶ Wà taakeh tikpɛjier teknh u'paaku nɛ, ki taakeh ni'kɛ limiel là ña ñmɔbe gbenm bo. Nɛn nɛ li cɛre wà buuh nin wà taakeh kɛ ní li ñmɔbe uyɛnsɔnge. ³⁷ Mikpɛnjenm mà teh: «Uba buuh, nɛ utɔ taakeh» nnɔ yé imɔn nɛ. ³⁸ Kimɛ n sɔn' nɛ ní tĩ taan tikpɛjier tà na jɛnde' tu'bo nɛ. Biba nɛ jɛnde' ki sɔn', nɛ ninbi jɔndeh bi'tontonku bo.»

³⁹ Upii nnɔ tɔke' Samari ya tinfɛnm yaab ki ye *Yesu tɔke' wɔ u tien' nà kɛ ma nnɔ nɛ bi teke' *Yesu ki jin' ki yɛbe, ⁴⁰ ki baa' u'saan, ki gbáanh wɔ ki ye wɔ ní juore bi'saan, nɛ u tien' nin bɛ iwien ile. ⁴¹ Binib teke' wɔ ki jin' wɔn bugbɛn ya lenm bo ki yɛbe ki cɛn' bà teke' wɔ ki jin' upii nnɔ ya lenm bo nnɔ. ⁴² Nɛ bi tɔke' upii nnɔ ki ye: «Na ji yé a ya lenm baba bo nɛ ti teke' wɔ ki jin'. Tinbi bugbɛn cii' u len' ma bo, ki bɛnde' ki ye u mɔnbe ki yé unɛndun ya ñmienl nɛ.»

Yesu cɛre' utonsɔncien uba ya buk faake'

⁴³ Iwien ile nnɔ gɛbre', nɛ *Yesu ñɛn' ni'saan ki jon' Galile ya tinfɛnm ni. ⁴⁴ Wɔn bugbɛn nɛ là len' ki ye *Uwien ya ñɔbonsɔknl kɛ ñɔbonsɔknl ya tiɛma du ni yaab nɛ ña boh wɔ. ⁴⁵ Ama u tĩ baa' Galile ya tinfɛnm ni ma nnɔ, bi teke'

† 4:24 Grɛkmbɛ ya lenm ya ñɔbonl là teh bi'fɛl ni nnɔ li fre kí ye Mifuoñaanm ya tuɔm bo mɔ.

wɔ kucɛ̀nku mɔ̀nmɔ̀nm nɛ, kimɛ bi'mɔ̀ là jon' Yerusalɛm bɛ rí tĩ jele kunacɛnku ma nnɔ, bi là laa' u tien' nà kɛ kunacɛnku nnɔ ya yo.

⁴⁶ U liebe' ki baa' Kana ya du ni, Galile ya tinfɛnm ni, u là cɛ̀rɛ' miñunm kpɛnde' midaam nà saan nnɔ. Gobina ya tonsɔnciɛn uba te Kapɛrnawum ya du ni u'bijɛ bun. ⁴⁷ Utonsɔnciɛn nnɔ cii' *Yesu ñɛn' Sude ya tinfɛnm bó ki baa' Galile ya tinfɛnm ni, nɛ u baa' ki gbáan' *Yesu ki ye wɔ rí jo u'den, kí cɛ̀rɛ u'bijɛ rí faake, kimɛ u benh wɔ rí kpo nɛ. ⁴⁸ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Na laa' yɔkm ya d̩ɛku nin yɔkm ya bonn la, na lĩ li teke nni kí ji-a!» ⁴⁹ Nɛ utonsɔnciɛn nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, jo n'den tonm! A taande' la, a li tĩ baa kí lɛ n'buk nnɔ kpo'-a.» ⁵⁰ Nɛ *Yesu ye: «Li kunh, a'bijɛ faake'-a.»

Ujɛ nnɔ teke' *Yesu tɔke' wɔ nà nnɔ ki jin', nɛ ki liebe' ki kùnh. ⁵¹ U kùnh ma nnɔ nɛ u'tonsɔnb tuobe' wɔ usɛn ni ki tɔke' wɔ ki ye: «A'bijɛ faake'-a.»

⁵² Nɛ u niire' bɛ ki ye: «U lɛ yo ba nɛ u'gbɛnɛnt tungɛ'?» Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Wenli kutaajuɔku kukurku kuba ya yo nɛ u'gbɛnɛnt wun sɔngɛ'.» ⁵³ Nɛ ujɛ nnɔ bɛnde' ki ye u ya yo nɛ *Yesu wun tɔke' wɔ ki ye u'bijɛ faake' ɲɔ. Nɛn saan nɛ wɔn nin u'den yaab kɛ teke' *Yesu ki jin'.

⁵⁴ Nɛn nɛ tien' miyɔkm ya bonlienn nà *Yesu tien' nɛ uyo wà u ñɛn' Sude ya tinfɛnm ni, ki liebe' ní Galile ya tinfɛnm ni nnɔ.

5

Ujɛ uba ya tàan nin u'nuɔ faan' Yesu cɛ̀rɛ' u faake'

¹ Ni ya puoli bó nɛ Sufmbɛ ya nacɛnku kuba te Yerusalɛm ni, nɛ *Yesu don' ni'bó. ² Bi là lùke' kujɛbieku kuba Yerusalɛm ni, kù te bi yih nà saan ipe ya nañɔbu nnɔ. *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih kujɛbieku nnɔ Betsata nɛ. Tininbont tunun là se ki guɔn' kù. ³ Biwiɛnb dɔdɔ tininbont nnɔ ni ki yebe. Biba yé ijùɔn, bitɔb yé idiɛn, bitɔb mɔ̀ ya nuɔ nin bi'tàan kɛ faan'. [Bi'kɛ là dɔ ki gu uyo wà miñunm li jɛngɛ nɛ. ⁴ Kimɛ uyo uba la, Uwien ya tond uba tĩ rí jiiɛ ní nɛ kí lá kɔ kujɛbieku nnɔ ni, kí kùkùrɛ miñunm. Uyo wà u baa' ki lá kùrɛh uwien wà kpiɛ' ki kɔn' la, u bun iwɛn yà kɛ la, u li faake nɛ.]* ⁵ Ujɛ uba mɔ̀ là te ni'saan ki bun ibin pita nin iniin. ⁶ *Yesu laa' u dɔ, nɛ u bɛnde' ki ye u bunge' ni wuɔke'-a. Nɛ u niire' wɔ ki ye: «A yíe á faake-ee?» ⁷ Nɛ uwien nnɔ jiiɛn' wɔ ki ye: «Yonbdaan, miñunm lá jɛngɛh la, ma ɲmɔbe nil wà li taa nni kí kuɔn mi'ni. N benh rí kɔ la, nɛ uba rí kpiɛ nin nni kí kɔ.» ⁸ Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Fii, kí yuure a'nagɛnl, kí li cuonh.» ⁹ Nɛ u faake' i ya tàan bo, ki yuure' u'nagɛnl, ki cuonh.

Ni'daali là yé *Saba ya daali nɛ. ¹⁰ Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb tɔke' ujɛ wà faake' nnɔ ki ye: «Dinnɔ yé *Saba ya daali nɛ, ɲa ɲmɔbe sɛn a yuure' a'nagɛnl kí tuke.» ¹¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Ujɛ wà cɛ̀rɛ' n faake' nnɔ, wɔn nɛ ye rí yuure n'nagɛnl kí li cuonh.» ¹² Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U lɛ daan nɛ ye á yuure a'nagɛnl kí li cuonh-i?»

¹³ Nɛ ujɛ wà faake' nnɔ ɲa bɛnde' unil wà nɛ, kimɛ linigol là te ni'saan ma nnɔ wa bɛnde' *Yesu taa' nà bó.

¹⁴ Uyo uba nɛ *Yesu lá laa' wɔ Uwien ya duku ya luo bo, nɛ ki tɔke' wɔ ki ye: «Liike, fɛnfɛnnɔ a faake'-a! A la ji rí tien biɛrɛ ɲɔ ijɛnd yà cɛn' yíe nɔ la tu ɲɛ.»

¹⁵ Nɛ ujɛ nnɔ jon' ki tĩ tɔke' *Sufmbɛ ya ciɛnb ki ye *Yesu nɛ cɛ̀rɛ' u faake'. ¹⁶ Nɛn bo nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb cin' ki kɔnh nin Yesu, kimɛ u cɛ̀rɛ' unil faake' *Saba ya daali. ¹⁷ Ama *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «N'Baa sɔnh itùon nɛ haali nin fɛnfɛnnɔ, nɛ n'mɔ sɔnh.» ¹⁸ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ nɛ Sufmbɛ ya ciɛnb tùɔrɛh ki nuunh bɛ rí ku wɔ. Na yé u saa' *Saba ya daali ya kuɔl baba nɛ bi nuunh bɛ rí ku wɔ, kimɛ u yin' Uwien wɔn bugbɛn ya Baa ma nnɔ u taa' u'ba ki kpaan' Uwien nɛ.

* **5:4** Bi kpiɛ' ki kɛlɛ' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 5:3b-4 ɲa te tu'ni.

Uwien de' u'Bije mituəm

¹⁹ Nɛn saan nɛ *Yesu liɛbe' ki tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, Uwien ya Bije ɲa ɲi fre kɪ tien niba u'ba bo. U laa' u'Baa teh nà nnɔ, u'mɔ teh nɛn nɛ. U'Baa teh nà nnɔ, u'mɔ teh nɛn nɛ, ²⁰ kimɛ Baa yɛ u'Bije, nɛ ki wuɔn' wɔ u teh nà kɛ. U li wuɔn wɔ itùon yà cɛn' yɛ nɔ, ɲɔ nɛ ɲi tùɔre kɪ cuo nɛ miyɔkm. ²¹ Uwien Baa mɛkreh bitɛnkpiib, ki cɛreh bi fuobe ma nnɔ, nnɔ nɛ u'Bije mɔ li cɛre u yɛ bà nnɔ ɲi li fuobe. ²² Uwien Baa ɲa buh nil uba buur, u cɛbe' u'Bije nɛ tibuur kɛ, ²³ ɲɔ binib kɛ ɲi kpiɛke u'Bije tɛn bi kpiɛkreh u'Baa ma bo. Unil wà kɛ ɲa kpiɛke' Uwien ya Bije la, wa kpiɛke' u'Baa wà sɔn' wɔ ɲi nnɔ mɔ nɛ.

²⁴ «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, unil wà kɛ cii' n'gɛr, ki teke' wà sɔn' nni ɲi ki jin' la, u laa' limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. Uwien ɲa ɲi biin udaan. U ɲɛn' mikuum ni nɛ, ki kɔn' mifuobm ni. ²⁵ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, uyo we ɲi, nɛ ɲi yé fɛnfennɔ nɛ, bitɛnkpiib li cii Uwien ya Bije ya niɛke bó. Bà li cii nnɔ li lɛ limiel. ²⁶ Baa yé limiel ya daan ma nnɔ nɛ ki cɛre' u'Bije mɔ yé limiel ya daan, ²⁷ ki de' wɔ ufaa wɔ ɲi bu binib tibuur, kimɛ u yé Unil ya Bije nɛ. ²⁸ La cɛre mɛn niɛ kɛ ɲi cuo nɛ miyɔkm. Uyo we ɲi, binib bà kɛ te ikul ni nnɔ li cii u'niɛke bó, ²⁹ kɪ ɲɛ ɲi. Bà sɔn' lituonmɔnmɔnl nnɔ li mɛkre kɪ lɛ limiel, nɛ bà sɔn' itùonbiɛrɛ nnɔ mɔ li mɛkre ɲɔ Uwien ɲi bu bɛ tibuur.»

Nà wɔngeh ki teh Yesu mɔnbe ki ɲɛn' ni u'Baa Uwien saan

³⁰ «Ma ɲi fre kɪ tien niba n'ba bo. N buh binib tibuur n'Baa ye ma bo nɛ. N'buur cuube nɛ, kimɛ ma nuunh n yɛ nà, n nuunh wà sɔn' nni ɲi nnɔ yɛ nà nɛ. ³¹ N kundeh n'ba bo imɔn la, na ɲi tuo n'mɔnkun nnɔ. ³² Uba nɛ kundeh n'bo imɔn, nɛ n bɛn ki ye u lienh n'bo nà nnɔ, yé imɔn nɛ. ³³ Ninbi bugɛn là sɔn' ni'tondb San saan, nɛ u tɪ len' n'bo tigbɛmɔnt. ³⁴ Na yé n nuunh unil ya mɔnkun nɛ cɛre' n tiere' nɛ San ya gɛr. N lienh nnɔ ɲɔ ɲi ɲmɛrɛ nɛ. ³⁵ San là te tɛn lifrl là bi sɛ' lɛ li wendeh nɛ. Ninbi bugɛn là tuo' ki pokn' u'wenwenku ni uyo uba. ³⁶ Ama niba kundeh n'bo imɔn, ki cɛn' San ya mɔnkun. Nɛn si: n'Baa de' nni itùon yà nnɔ n sɔnh yɛn nɛ, nɛ n li sɔn yè kɪ tɪ gben nɛ. Itùon bugɛn nɛ wɔngeh ki teh n'Baa nɛ sɔn' nni ɲi. ³⁷ N'Baa wà sɔn' nni ɲi nnɔ, wɔn bugɛn kundeh n'bo imɔn nɛ. Ama na cii' u'niɛke bó, ka laa' wɔ mɔ. ³⁸ U'gɛr ɲa te ni'fɛl ni, kimɛ na teke' u sɔn' wà ɲi nnɔ ki jin'. ³⁹ Ni tùɔreh ki fiinh *Uwien ya gbɔnku, ki maaleh ki teh, ni li lɛ kun ni nɛ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm. Kugbɔnku nnɔ nɛ kundeh n'bo imɔn. ⁴⁰ Nɛ na yɛ ɲi baa n'saan kɪ lɛ limiel nnɔ.

⁴¹ «Na yé n nuunh ukpiɛke binib saan nɛ. ⁴² Ama n bɛn nɛ, ninbi ɲa ɲmɔbe Wien ya yɛm ni'fɛl ni. ⁴³ Min baa' n'Baa ya yel bo nɛ, nɛ na teke' nni. Ama unil baa' wɔn bugɛn ya yel bo la, ni teknh wɔ nɛ. ⁴⁴ Ni yɛ ɲi li kpiɛkreh tɔb nɛ, ka nuunh kpiɛke wà ɲɛh ɲi Uwien baba saan nnɔ. Nɛn bo, ni li tien mila kɪ teke nni kɪ ji? ⁴⁵ Ni la maaleh ki teh min nɛ li biin nɛ n'Baa saan. Ni du Moyis wà bo nnɔ, wɔn nɛ li biin nɛ. ⁴⁶ Ni bi teke' Moyis ki jin' la, ni bi li teke n'mɔ kɪ ji nɛ, kimɛ Moyis là kele' n ya gɛr nɛ. ⁴⁷ Na teke' Moyis kele' nà nnɔ ki jin' ma nnɔ, ni li tien mila kɪ teke n'gɛr kɪ ji?»

6

Yesu jin' linigociɛnl liba

(Matie 14:13-21; Mark 6:30-44; Luk 9:10-17)

¹ Ni ya puoli bó nɛ *Yesu puore' Galile ya ɲunciɛnm mà bi liɛbe' ki yih mè Tiberiyad ya ɲunciɛnm nnɔ. ² Binib laa' u teh miyɔkm ya bont, ki cɛreh biwiɛnb faakreh ma nnɔ nɛ bi pɛ u'bo ki yebe. ³ Nɛ *Yesu nin u'panpaankaab don' lijuɔl ki tɪ kɛle'. ⁴ Nɪ là sɛn' waamu nɛ *Sufmɛrɛ ya Pak ɲi jele. ⁵ *Yesu yaare' ki laa' binib we ɲi u'saan ligol, nɛ u niire' Filip ki ye: «Ti li dɛ tijier lɛ

saan nɔ binib biɛ rí ji?» ⁶ Wɔn bugbɛn là bɛn u li tien ma bo, nɛ ki niire' Filip nɔ wɔ rí cii u li len kí ye bà. ⁷ Nɛ Filip jiin' wɔ ki ye: «Ti taa' iwien kobiile ya tuonl ya paaku mɔnɔn ki de' tijier la, ta rí baa unil kɛ rí lɛ finfimu kí ji.»

⁸ Nɛ u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Andre u yé Simɔn Pier ya ninjɛ nnɔ tɔke' *Yesu ki ye: ⁹ «Kibujebuk kiba te niɛ saan ki n̄mɔbe kpɔnɔ unun nin mujɛnwawaamu mule ama binib biɛ yɛbe ki kpɛ ma nɔ, n̄ li tien bɛ ba?»

¹⁰ Nɛ *Yesu tɔke' bɛ ki ye: «Cère mɛn binib nnɔ kɛ rí kɛle.» Timɔsɔngt là yɛbe ni'saan, nɛ bi kɛle' tu'bo. Bijɛb là li baa tɛn itur inun. ¹¹ *Yesu yuure' kpɔnɔ nnɔ, ki faare' Uwien, ki gbiire' binib nnɔ, nɛ ki tien' nnɔ mujɛnwawaamu nnɔ mɔ. U là de' bi'kɛ bi yíe ma bo nɛ. ¹² Bi'kɛ n̄mɔn' ki gbo', nɛ u tɔke' u'panpaankaab ki ye bɛ rí tantaan tijenjɛnt tà s̄ien' nnɔ n̄ɔ niba la n̄ɛnde. ¹³ Bi tantaan' binib nnɔ n̄mɔn' kpɔnɔ unun nnɔ ki gbo' tijenjɛnt tà s̄ien' nnɔ, ki gbien' ikpɛncub piik nin ile.

¹⁴ Binib nnɔ laa' *Yesu tien' miyɔkm ya bonn nnɔ ma nnɔ nɛ ki ye: «Ujɛ wuɔ mɔnbe ki yé *Uwien ya n̄ɔbonsɔknl wà li baa unɛndun wuu ni nnɔ nɛ.»

¹⁵ *Yesu bɛnde' ki ye bi nuunh bɛ rí cuo wɔ kí tien bi'ber, nɛ ki siere' bi'saan, ki liɛbe' ki don' lijuɔl u'baba.

Yesu cuonh miñunm bo (Matie 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Kutaajuɔku juɔre' ma nnɔ nɛ u'panpaankaab bure' miñunciɛnm bó, ¹⁷ ki t̄i kɔn' buñɛrbu, ki joh miñunciɛnm ya kpenpuol, Kapɛrnawum ya du bó. N̄i biire' ki laa' *Yesu n̄a laan baa' bi'saan. ¹⁸ Kutafaaku fii' ki joh ki gbiekeh, nɛ inungbegbel fih. ¹⁹ Bi kùre' buñɛrbu ki baa' kɔnsini unun bii uluob, nɛ ki laa' *Yesu cuonh miñunm bo ki nɛkndeh buñɛrbu nnɔ, nɛ bujɛwaanbu cuo' bɛ. ²⁰ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Min nɛ. La sɛn mɛn jɛwaanbu.» ²¹ U len' nnɔ ma nnɔ bi'yɛnm sɔnge nɛ bi taa' wɔ buñɛrbu nnɔ ni. Nɛ i ya t̄aan bo bi pɔk ki baa' ugbe, bi li n̄ɛ nà saan buñɛrbu ni.

Linigol nuunh Yesu

²² Kutaaku faa', nɛ linigol là juɔre' miñunciɛnm ya gbaatɔl nnɔ tiere' ki ye buñɛrbu buba nɛ wun te ni'saan, ki bɛnde' ki ye bù wun fii' uyo wà nnɔ, *Yesu n̄a kɔn' bù, u'panpaankaab baba nɛ wun kɔn' bù ki bure'. ²³ Ama in̄ertɔ n̄ɛn' Tiberiyad ya du bó ní ki baa' nà saan Yonbdaan wun taa' kpɔnɔ ki faare' Uwien, ki de' binib bi n̄mɔn' nnɔ. ²⁴ Linigol nnɔ laa' *Yesu nin u'panpaankaab n̄a ji te ni'saan ma nnɔ nɛ bi kɔn' in̄erde nnɔ, ki joh miñunciɛnm ya kpenpuol, Kapɛrnawum ya du bó, bɛ rí t̄i nuun wɔ.

Yesu nɛ yé limiɛl ya jier

²⁵ Bi t̄i laa' wɔ miñunciɛnm ya kpenpuol, nɛ ki niire' wɔ ki ye: «Cɛnbaa, a baa' niɛ saan u lɛ yo ba?» ²⁶ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, ni jin' tijier ki gbo' ma nnɔ, nɛn bo nɛ ni nuunh nni, na yé ni bɛnde' miyɔkm ya bont nnɔ ya tingi nɛ ki nuunh nni. ²⁷ La sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà saah. Ama li sɔnh mɛn ki nuunh tijier tà dienh nɛ limiɛl là n̄a n̄mɔbe gbenm. Unil ya Bijɛ nɛ li de nɛ tijier bugbɛn, kimɛ Baa Uwien bugbɛn wuɔn' ki ye u de' wɔn nɛ u'tuɔm.»

²⁸ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «Ti li tien mila kí sɔn Uwien yíe it̄on yà?» ²⁹ Nɛ *Yesu ye: «Uwien yíe lituonl là si: ní teke min wà u sɔn' nni ní nnɔ nɛ kí ji.» ³⁰ Nɛ bi ye: «A li tien mi lɛ yɔkm ya bonn tí lɛ n̄ɔ kí teke n̄ɛ kí ji? A li sɔn ba? ³¹ Ti'yaajɛb là jin' tijier tà bi yih t̄u *mann nnɔ kupenpelku ni. N̄i kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «U de' bɛ tijier tà n̄ɛn' paaki bó ní bɛ rí ji.» ³² Nɛ *Yesu ye: «N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, na yé Moyis nɛ là de' nɛ tijier tà n̄ɛn' paaki bó ní nnɔ. Ama n'Baa nɛ dienh nɛ tijiem̄nt tà n̄ɛh paaki bó ní. ³³ Kimɛ tijier tà Uwien dienh nɛ t̄u nnɔ, tun nɛ n̄ɛh paaki bó ní ki dienh unɛndun ya nib limiɛl.» ³⁴ Nɛ bi ye: «Yonbdaan,

li dienh te tu ya jier uyo ke.» ³⁵ Ne u ye: «Min ne yé limiel ya jier. Wà ke baa' n'saan la, kònm ña ji li cuo wò. Wà ke teke' nni ki jin' la, ñuñun ña ji li cuo wò. ³⁶ N kpie' ki take' ne ño: ni laa' nni, ama na nín teke' nni ki jin'. ³⁷ Binib bà ke n'Baa taah be ki dienh nni li baa n'saan. Wà ke baa' n'saan la, ma rí wíe wò. ³⁸ Kimε n ñen' paaki bó ní rí lá tien wà sòn' nni ní yíe nà ne, ma baa' rí tien n'bugben yíe nà. ³⁹ Wà sòn' nni ní yíe nà si: u de' nni binib bà ke nnò, n la cère bi'ni uba rí bole, ama rí mεkre bi'ke uwenfòrke ya daali*. ⁴⁰ Kimε n'Baa yíe nà si: «Binib bà ke laa' min u'Bije ki teke' nni ki jin' nnò rí le limiel là ña ñmòbe gbenm ne. Ne n li mεkre be uwenfòrke ya daali.» »

⁴¹ U ya yo ne Sufmbε ya cienb bunbeh u'bo, kimε u len' ki ye: «Min ne yé tijier tà ñen' paaki bó ní.» ⁴² Ne ki takeh tób ki teh: «Uje wuò Yosef ya bije *Yesu ña ñí-ii? Ti ben u'naa nin u'baa-a! Be tien' u len' ki ye u ñen' paaki bó ní?»

⁴³ Ne *Yesu liebe' ki take' be ki ye: «La bunbeh men tób saan. ⁴⁴ N'Baa wà sòn' nni ní nnò ña dère' nil, ki baa' n'saan la, nil ña rí fre kí baa n'saan. Unil wà ke baa' n'saan la, n li mεkre udaan uwenfòrke ya daali. ⁴⁵ Uwien ya ñòbonsòknb là kele' ki ye: «Uwien li wòkn bi'ke miwòknm.» Unil wà ke cii' n'Baa len' nà miwòknm nnò ni, ki teke' nè la, udaan li baa n'saan. ⁴⁶ Uba ña laa' Baa Uwien, wà ñen' ní u'saan nnò baba ne laa' wò. ⁴⁷ N takeh ne imòn ne, unil wà teke' nni ki jin' la, u ñmòbe limiel là ña ñmòbe gbenm ne. ⁴⁸ Min ne yé limiel ya jier. ⁴⁹ Ni'yaajeb là jin' tijier tà bi yih tù *mann nnò kupenpelku ni. Nin nen ke ño bi kpo'. ⁵⁰ Ama tijier tà ñen' paaki bó ní nnò, unil jin' tun la, wa rí kpo. ⁵¹ Min ne yé tijier tà ñen' paaki bó ní ki dienh binib limiel. Unil jin' tu ya jier la, u li fuobe ne uyo ke. N'gbenent ne yé tijier tà n li de tù uñendun ya nib ño be rí le limiel.» ⁵² Nen bo ne *Sufmbε findeh bi'ñmiel ni ki teh: «Uje wuò li tien mila kí de' te u'gbenent tí ñmòn-i?»

⁵³ Ne *Yesu ye: «N takeh ne imòn ne, na ñmòn Unil ya Bije ya gbenent, ka ñuh u'sèm la, miel ña te ni'ni. ⁵⁴ Unil wà ñmòn n'gbenent ki ñuh n'sèm la, limiel là ña ñmòbe gbenm te u'ni, ne n li mεkre wò uwenfòrke ya daali. ⁵⁵ Kimε n'gbenent yé tijiemònt ne, ne n'sèm yé midemònm. ⁵⁶ Unil wà ñmòn n'gbenent ki ñuh n'sèm la, u te nin nni, ne n'mò te nin wò. ⁵⁷ N'Baa yé limiel ya daan ne ki sòn' nni ní, wòn bo ne n fuobe. Nnò ne unil ñmòn n'gbenent la, min bo ne u'mò li fuobe. ⁵⁸ Tijier tà ñen' paaki bó ní te nnò ne. Ta te ten ni'yaajeb là jin' tà nnò. Ben kpo'-a. Ama unil jin' tu ya jier la, u li fuobe ne uyo ke.» ⁵⁹ *Yesu là wòknh *Sufmbε ya taanl ya duku kùà te Kapernawum ni nnò ne ki len' nen ke.

Yesu ya panpaankaab biba siere' u'saan

⁶⁰ U'panpaankaab cii' nnò ma nnò ne bi'ni bà yebe ye: «Tigber tuu faa ne. Nme li fre kí cenge tù?»

⁶¹ U bende' u'yεnm ni ki ye bi bunbeh tigber nnò bo, ne ki niire' be ki ye: «Nì saa' ni'yεnm ne-εε? ⁶² Ni nín ji bi laa' Unil ya Bije liebe' ki doh paaki bó u là te nà saan ne le? ⁶³ *Mifuoñaanm ne dienh limiel. Unisaal baba ña rí fre kí tien bonn. Tigber tà n take' ne nò ñen' *Mifuoñaanm saan ne ki dienh limiel. ⁶⁴ Ama ni'ni biba ña teke' ki jin'.» Kimε *Yesu là ben haali micincinm bà ña teke' wò ki jin', ki ben wà lá li kuore wò mò. ⁶⁵ Ne u tí ye: «Nen bo ne n take' ne ki ye n'Baa ña cèbe' wà la, wa rí fre kí baa n'saan.»

⁶⁶ Kí ñe u ya yo ne u'panpaankaab ni bà yebe siere' u'saan ka ji takeh nin wò. ⁶⁷ Ne u niire' piik nin bile nnò ki ye: «Ni'mò yíe ní siere bi?» ⁶⁸ Ne Simòn Pier jiin' wò ki ye: «Yonbdaan, ti siere' la, ti li jo ñme saan-i? Sin ne ñmòbe limiel

* **6:39** Uwenfòrke ya daali yé lidaali là Uwien li bu binib ke tibuur nnò ne.

là ña ñmɔbe gbenm ya gber. ⁶⁹ Ti teke' ki jin', ki ben ki ye sin ne yé Uwien ya Niñaan.»

⁷⁰ Ne u tɔke' be ki ye: «Min ne ña gènde' ne piik nin bile-ee? Ama ni'ni uba yé usenpol ne.» ⁷¹ *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, u niireh Simɔn Iskariyɔt ya bije Sudas ne. Nin Sudas mɔ yé u'panpaankaab piik nin bile nnɔ ya uba ma ke nnɔ, wɔn ne lá li kuɔre wɔ.

7

Yesu ya ninjieɓ ña teke' wɔ ki jin'

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu cuonh Galile ya tinfenm ni, ka yíe wɔ rí jo Sude ya tinfenm ni, kime Sufmbe ya cienb bà te ni'bó nnɔ nuunh be rí ku wɔ ne. ² Tɔ, nĩ là sien' waamu ne *Sufmbe rí jele kunacenku kùà bi yih kù Ininbon ya nacenku nnɔ. ³ Ne u'ninjieɓ tɔke' wɔ ki ye: «Siere nie saan, kí li joh Sude ya tinfenm bó ña a'panpaankaab mɔ rí tĩ le a teh miyɔkm ya bont tà. ⁴ Unil yíe u'yel rí fii la, wa buɔh u sɔnh nà. A teh miyɔkm ya bont tà nnɔ, cère binib ke rí le a teh nà.» ⁵ Kime ben u'ninjieɓ mɔnɔn ña là teke' wɔ ki jin'.

⁶ Ne *Yesu tɔke' be ki ye: «N'yo ña laan baa'. Ninbi wɔn uyo ke mɔn ni'bo ne. ⁷ Uñendun ya nib ña rí fre kí li nen ninbi. Bi nen min ne, kime n lienh ki teh bi'tuon bre ne. ⁸ Ninbi li joh men kunacenku nnɔ. Min ña rí jo, kime n'yo ña laan baa'.» ⁹ U là tɔke' be nnɔ ne ki juore' Galile ya tinfenm ni.

Yesu jon' Ininbon ya nacenku ya jelm

¹⁰ *Yesu ya ninjieɓ bure' kunacenku nnɔ ma nnɔ ne u'mɔ lɔkre' ki paan'. ¹¹ *Sufmbe ya cienb nuunh wɔ kunacenku nnɔ ni, ne ki niireh ki teh: «U te le sɔ?»

¹² Ne linigol nnɔ bunbeh ki tɔkeh tɔb u'gber. Biba teh u yé unimɔn, ne bitɔb teh wa yé nimɔn, u tulndeh binib ne. ¹³ Ama uba ña len' u'gber paan bo, kime bi fenge *Sufmbe ya cienb ne.

¹⁴ Bi jele' kunacenku ki tĩ gbiire' siik ni uyo wà nnɔ, ne *Yesu jon' Uwien ya duku bó, ki tĩ wɔknh binib Uwien ya gber. ¹⁵ Nĩ cuo' *Sufmbe miyɔkm, ne bi len' ki ye: «Uje wuɔ ña benge' gbɔnku-a! U tien' mila ki ben kugbɔnku mie ya benm-i?» ¹⁶ Ne u tɔke' be ki ye: «N wɔknh binib nà nɔ, na yé min bugben ya wɔknm. Nĩ yé wà sɔn' nni ní nnɔ ya wɔknm ne. ¹⁷ Unil yíe wɔ rí tien Uwien yíe nà la, u li bende n wɔknh binib nà nɔ, nĩ yé Uwien ya wɔknm ne bii n lienh min bugben ya yel bo ne. ¹⁸ Unil wà lienh wɔn bugben ya yel bo la, u nuunh u'tiema kpieke ne. Unil wà nuunh wà sɔn' wɔ ya kpieke la, wɔn ne yé ugbemɔndaan, ka ñmɔbe tonnɛnku. ¹⁹ Moyis ne ña là de' ne *yiko-oo? Nin nen ke ni'ni uba ña pe yiko nnɔ bo. Be tien' ni nuunh ní ku nni?»

²⁰ Ne linigol nnɔ tɔke' wɔ ki ye: «Usenpol ne ñaake ñe! Njme nuunh wɔ rí ku ñe?» ²¹ Ne u ye: «N tien' miyɔkm ya bonn niba kpein ne *Saba ya daali, ne nĩ cuo' ni'ke miyɔkm. ²² Moyis là ye ní li jeh ipun. Upunjie ña ñen' Moyis saan, u ñen' ni'yaajekpiekb saan ne. Nen bo ne *Saba ya daali mɔnɔn, kibuk kà kpaan' ní jie ki'punl la, ni jeh kè ne. ²³ Ni jeh ipun *Saba ya daali ña ni la saa Moyis ya yiko ne. Ne min cère' uwien ya gbenent ke faake' *Saba ya daali, ne ni'benku ni ben' n'bo-oo? ²⁴ La likeh men nib ya nun bó ki buh be buur. Cère men ni'buur rí li cuube.»

Binib nuunh be rí bende Yesu yé udaan wà

²⁵ Yerusalem yaab biba lienh ki teh: «Uje wà bi nuunh be rí ku wɔ nnɔ ña sɔ-ɔɔ? ²⁶ Wɔn ne lienh binib ya nun bó ba teh wɔ niba nɔ! Bii ti'cienb mɔnbe ki bende' ki ye u yé Uwien ya Nigendke Kristo ne? ²⁷ *Kristo lá baa' la, uba ña rí bende u ñen' nà saan. Ama uje wuɔ wɔn ti'ke ben u ñen' nà saan.»

28 *Yesu te Uwien ya duku ya luo bo, ki wɔknh binib, nɛ ki len' ufaa bo ki ye: «Ni mɔnbe ki bɛn nni ki bɛn n nɛn' nà saan-a! Nin nɛn kɛ nɔ ma baa' n'ba ya baam. Wà sɔn' nni ní nnɔ yé ugbɛmɔndaan nɛ. Ama ninbi nja bɛn wɔ. 29 Min wɔn, n bɛn wɔ, kimɛ n nɛn' wɔn saan nɛ, nɛ wɔn nɛ sɔn' nni ní.»

30 Nɛn saan nɛ bi nuunh bɛ rí cuo wɔ. Ama uba nja tien' wɔ niba, kimɛ u'yo nja laan là baa'. 31 Linigol nnɔ ni binib bà yɛbe nɛ teke' wɔ ki jin', nɛ ki len' ki ye: «Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo lá baa' la, u li tien miyɔkm ya bont kí cɛn ujɛ wuɔ tien' ma bo nɔ-ɔɔ?»

Farisɛnmbɛ nin bitɔtuɔrciɛnb nuunh bɛ rí cuo Yesu

32 *Farisɛnmbɛ cii' linigol nnɔ bunbeh *Yesu bo nà kɛ nnɔ, nɛ bɛn nin bitɔtuɔrciɛnb sɔn' biguguurb bɛ rí tɪ cuo wɔ ní. 33 Nɛ *Yesu tɔke' linigol nnɔ ki ye: «Ma ji li wuɔke ní'saan, n li liɛbe wà sɔn' nni ní nnɔ bó. 34 Ni lá li nuun nni ka rí lɛ nni, kimɛ na rí fre kí jo n tɪ li te nà saan nnɔ.»

35 Nɛ *Sufmbɛ niireh tɔb ki teh: «U li jo lɛ saan nɛ ta rí lɛ wɔ? U li jo Grɛkmbɛ ya tinfɛnm mà *Sufmbɛ yɛrɛ' ki te mi'ni nnɔ nɛ kí tɪ rí li wɔknh Grɛkmbɛ-ɛɛ? 36 U len' ki ye ti li nuun wɔ, ka rí lɛ wɔ, ka rí fre kí jo u tɪ li te nà saan nnɔ. U lenm miɛ nɔ ya tingi si ba?»

Miñunm mà dienh limiɛl ya gɛr

37 Kunacɛnku nnɔ ya tontonddaali là yé uwɛngbɛngɛ nɛ. Nɛn daali nɛ *Yesu sɛrɛ' ki len' ufaa bo ki ye: «Uñuñun nɔmɔbe wà la, wɔ rí dɛn n'saan kí ñu. 38 Unil wà teke' nni ki jin' la, miñunm mà dienh limiɛl li puube u'fɛl ni tɛn likpenl nɛ. Ní kɛlɛ' nnɔ nɛ *Uwien ya gbɔnku ni.» 39 U len' nnɔ ma nnɔ, u niireh *Mifuoñaanm mà Uwien lá li de mè binib bà teke' wɔ ki jin' nnɔ nɛ. U ya yo ki laa' *Mifuoñaanm nja laan là jiiɛrɛ' ní, kimɛ Uwien nja laan là kpɛkɛ' Yesu.

Yesu bo, binib nja len' ki cii' tɔb bó

40 Linigol nnɔ cii' *Yesu len' nà nnɔ nɛ biba len' ki ye: «Ujɛ wuɔ mɔnbe ki yé *Uwien ya ñɔbonsɔknl wà li baa ní nnɔ nɛ.» 41 Bitɔb ye: «U yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo nɛ.» Nɛ bitɔb mɔ ye: «Kristo li fre kí li yé Galile ya nil-ii? 42 Na kɛlɛ' Uwien ya gbɔnku ni ki ye u li yé ti'yaajɛ *Dafid ya yaabil, kí li yé *Dafid ya du Bɛtɛlɛm ya nil nɛ-ɛɛ?» 43 Nnɔ nɛ Yesu bo, linigol nnɔ nja len' ki cii' tɔb bó, nɛ ki gbiire' icɛk ile. 44 Bi'ni biba là nuunh bɛ rí cuo wɔ ufaa bo nɛ, ama uba nja tien' wɔ niba.

45 Biguguurb bà bitɔtuɔrciɛnb nin *Farisɛnmbɛ sɔn' bɛ bɛ rí tɪ cuo *Yesu nnɔ liɛbe' bi'saan, nɛ bi niire' bɛ ki ye: «Bɛ tien' na cuo' wɔ ní?» 46 Nɛ bi ye: «Nil uba nja laan len' tɛn u ya jɛ.» 47 Nɛ *Farisɛnmbɛ nnɔ ye: «Ninbi mɔ cɛrɛ' u tuln' nɛ nɛ-ɛɛ? 48 Bicɛnɛb nin tinbi *Farisɛnmbɛ ni, unil te ki teke' wɔ ki jin'-ii? 49 Linigol là teke' wɔ ki jin' nnɔ nja bɛn *yiko ya gɛr nɛ. Bi yé binib bà Uwien wiɛ' bɛ miñuun nɛ.»

50 Nikodɛm, *Farisɛnmbɛ ya uba, wà là jon' *Yesu saan uyo uba nnɔ niire' bɛ ki ye: 51 «Ti'yiko bo, ti li fre kí biin unil, ka kpɛ' ki bun' wɔ tibuur ki bɛndɛ' u tien' nà-aa?» 52 Nɛ bi ye: «Sin, a'mɔ yé Galile yɔ nɛ-ɛɛ? Tùrɛ kí fiin *Uwien ya gbɔnku kí liike, a li lɛ Galile ya nil uba mɔnɔn nja laan nɛn' *Wien ya ñɔbonsɔknl?»

Upiinañmaa uba ya gɛr

53 [Nɛ bi'kɛ kùn'.]

8

1 *Yesu don' lijuɔl liba bo, bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl. 2 Ní faa' kutɛnɛnɛsɔnsɔnku, nɛ u liɛbe' Uwien ya duku bó. Binib taan' u'saan ki yɛbe, nɛ u kɛlɛ' ki wɔknh bɛ Uwien ya gɛr. 3 Nɛn saan nɛ *Yiko ya wɔnwɔknɛb nin

*Farisienmbe tuke' ní upii uba bi p̄l̄n' w̄n nin uje, ki lá sien' linigol nn̄o ya nun bó, ⁴ n̄e ki t̄oke' *Yesu ki ye: «C̄enbaa, upii wūo n̄o, bi p̄l̄n' w̄n nin je n̄e. ⁵ Moyis ya yiko ni, n̄i yé liw̄obl n̄e b̄e r̄i li yèkreh it̄en kí kuuleh ni ya piibol. T̄o, sin ye ba?» ⁶ Bi là len' nn̄o ñ̄o b̄e r̄i d̄ele *Yesu kudīeku n̄e, kí l̄e bi li dule n̄a bo kí biin w̄o. N̄e *Yesu ḡon' ki ñ̄m̄obe u' n̄obil ki d̄engeh tingi ni.

⁷ Bi ñ̄aake ki niireh w̄o ma nn̄o n̄e u yaare' ki t̄oke' b̄e ki ye: «Ni'ni w̄a ñ̄a laan tien' biere la, w̄n r̄i k̄pie kí wīe w̄o lit̄enl,» ⁸ ki līebe' ki ḡon' ki ñ̄m̄obe u' n̄obil ki d̄engeh tingi ni. ⁹ Bi cii' u len' nn̄o ma nn̄o n̄e bi'k̄e siereh uba uba, ki cin' bicīenb ki t̄i f̄ore' biwaab, ki t̄i d̄aan' *Yesu nin upii nn̄o, u se *Yesu ya nun bó. ¹⁰ N̄e *Yesu yaare' ki niire' w̄o ki ye: «Upii, bi te l̄e saan-i? Uba ñ̄a biin' ñ̄e-a?» ¹¹ N̄e u ye: «Yonbdaan, uba ñ̄a biin' nni.» N̄e *Yesu ye: «N' m̄o ñ̄a r̄i biin ñ̄e. Li joh, ki la ji r̄i li teh biere.>]»*

Yesu n̄e yé uñ̄endun ya wenwenku

¹² *Yesu tí t̄oke' linigol ki ye: «Min n̄e yé uñ̄endun ya wenwenku. Unil w̄a k̄e p̄e n'bo la, wa r̄i li cuonh cin̄ñ̄unl ni, ama u li l̄e kuwenwenku k̄ua dien̄h limīel.

¹³ «U len' nn̄o ma nn̄o n̄e *Farisienmbe t̄oke' w̄o ki ye: «A kundeh a'ba bo n̄e im̄on. A' m̄onkun nn̄o ñ̄a yé m̄on.» »

¹⁴ N̄e u t̄oke' b̄e ki ye: «N kundeh n'ba bo im̄on m̄onon la, n' m̄onkun nn̄o yé im̄on n̄e, kime n ben n ñ̄en' n̄a saan, ki ben n joh n̄a saan m̄o. Ninbi n̄e ñ̄a ben n ñ̄en' n̄a saan, ka ben n joh n̄a saan m̄o. ¹⁵ Ni buh tibuur unisaal buh ma bo n̄e. Min ñ̄a buh uba buur. ¹⁶ N li buh binib tibuur m̄onon la, n' buur cuube n̄e, kime na yé min baba n̄e buh binib tibuur, min nin n' Baa w̄a s̄on' nni ní nn̄o n̄e buh binib tibuur. ¹⁷ Ni' yiko ni, n̄i kele' ki ye bim̄onkunb bile len' tiḡebaabt la, bi' m̄onkun nn̄o yé im̄on n̄e. ¹⁸ N yé n' buḡben ya m̄onkunl n̄e. N̄e n' Baa w̄a s̄on' nni ní nn̄o m̄o yé n' m̄onkunl.» ¹⁹ N̄e bi niire' w̄o ki ye: «A'baa te la?» N̄e u jiin' b̄e ki ye: «Na ben nni, ka ben n' Baa m̄o. Ni bi ben nni la, ni bi li bende n' Baa m̄o.»

²⁰ U lien̄h nn̄o, ki laa' u te Uwien ya duku ya luo bo n̄e, bi dien̄h Uwien mipum n̄a saan nn̄o, ki w̄aknh binib. Uba ñ̄a cuo' w̄o, kime u'yo ñ̄a laan baa'.

Yesu len' ki ye u ñ̄en' ní paaki bó n̄e

²¹ *Yesu tí t̄oke' b̄e ki ye: «N bureh n̄e. Ni li nuun nni, ka r̄i l̄e nni, kí t̄i k̄po nin ni'biere. N joh n̄a saan nn̄o, na r̄i fre kí jo ni'saan.»

²² N̄e Sufmb̄e niireh t̄ob ki teh: «U ye w̄o r̄i ku u'ba n̄e bii? Kime u len' ki ye u jo n̄a saan nn̄o, ta r̄i fre kí jo ni'saan.»

²³ N̄e u t̄oke' b̄e ki ye: «Ninbi yé kitink bo yaab n̄e. Ama min ñ̄en' ní paaki bó n̄e. Ni yé uñ̄endun wuu yaab n̄e, n̄e min ñ̄a yé uñ̄endun wuu ȳo. ²⁴ N̄en bo n̄e n t̄oke' n̄e ki ye ni li k̄po nin ni'biere. Kime na teke' ki jin' ki ye n yé n yé w̄a ma nn̄o ni li k̄po nin ni'biere n̄e.»

²⁵ N̄e bi niire' w̄o ki ye: «A yé ñ̄me?» N̄e u ye: «N t̄oke' n̄e micincinm ki ye n yé w̄a nn̄o, n yé w̄on n̄e. ²⁶ N ñ̄m̄obe tiḡber t̄u ȳebe r̄i len' ni'bo kí biin n̄e. Ama w̄a s̄on' nni ní nn̄o yé ugb̄em̄ondaan n̄e. N cii' tiḡber t̄a u'saan nn̄o n t̄okeh tun n̄e uñ̄endun yaab.»

²⁷ *Yesu len' nn̄o ma nn̄o, ba bende' ki ye u lien̄h u' Baa ya ḡber n̄e. ²⁸ N̄en saan n̄e u t̄oke' b̄e ki ye: «Ni li fin Unil ya Bij̄e uyo w̄a paaki bó nn̄o n̄e kí bende kí ye «n yé n yé w̄a» n̄e. Ni li bende kí ye ma s̄onh niba n'ba bo. N t̄okeh n' Baa w̄akn' nni n̄a n̄e. ²⁹ W̄a s̄on' nni ní nn̄o te nin nni n̄e. Wa d̄aan nni n' baba, kime n teh n̄a s̄onge u'ȳenm n̄e uyo k̄e.» ³⁰ *Yesu lien̄h nn̄o ma nn̄o n̄e binib teke' w̄o ki jin' ki ȳebe.

* **8:11** Bi k̄pie' ki kele' tiḡbont t̄a nn̄o ya tuba ni miḡbiirm 7:53 kí t̄i baa 8:11 ñ̄a te tu'ni.

Ibiere coh binib tiyonbt yaam

³¹ Nε *Yesu tōke' *Sufmbε bà teke' wō ki jin' nnō ki ye: «Ni pε n'gber bo ka dāan' tū la, ni mōnbe ki yé n'panpaankaab nε, ³² ki li bende tigbεmōnt. Nε tigbεmōnt nnō li n̄en nε tiyonbt ni.» ³³ Nε bi ye: «Ti yé *Abraham ya yaabii nε. Uba ηa li cuo' tε yonbt. Bε tien' a ye ti li n̄ε tiyonbt ni?» ³⁴ Nε u ye: «N tōkeh nε imōn nε, wà kε teh ibiere la, u yé ibiere ya yonb nε. ³⁵ Uyonb ηa rí li tuu ki yé u'yonbdaan den yō. Ama unil maa' u'bije la, u li tuu ki yé u'den yō uyo kε nε. ³⁶ Nεn bo nε Uwien ya Bije n̄en' nε tiyonbt ni la, ni li mōnbe kí n̄ε tu'ni nε. ³⁷ N ben ki ye ni yé *Abraham ya yaabii nε. Ama ni nuunh ní ku nni nε, kimε na tuo' n'gber. ³⁸ Min tōkeh nε n laa' nà n'Baa saan nε. Nε ninbi teh ni cii' nà ni'baa saan.» ³⁹ Nε bi ye: «Ti'baa si *Abraham nε.» Nε u ye: «Ni bi yé *Abraham ya bumu la, ni bi li sōnh u là sōn' ma bo nε. ⁴⁰ N tōke' nε n cii' tigbεmōnt tà Uwien saan nnō, nε ni nuunh ní ku nni. *Abraham ηa là tien' nnō. ⁴¹ Ninbi teh tēn ni'baa nε.» Nε bi ye: «Tinbi ηa yé gbaandbumu. Ti ηmōbe Baa uba nε. Wōn si Uwien.» ⁴² Nε u ye: «Ni'baa bi si Uwien la, ni bi li yíe nni nε, kimε n n̄en' ní Uwien saan nε. Ma baa' n'ba ya baam, wōn nε sōn' nni ní. ⁴³ Bε tien' na ciih n lienh ki teh bà? Kimε na li yíe ní cenge n'gber nε. ⁴⁴ Ni'baa si usenpol nε, nε ni nuunh ní li teh u yíe nà. U yé unikul nε haali uηendun ya cinm, ka tōkeh gbεmōnt, kimε gbεmōnt ηa te u'ni. U'lenm si kutonnenku nε, kimε u yé utonnendaan nε, ki yé kutonnenku ya baa. ⁴⁵ Ama min tōkeh tigbεmōnt nε. Nεn nε cère' na teknh n'gber ki jinh. ⁴⁶ Ni'ni, ηmε li fre kí wuōn kí ye n fii' ma, n tien' ibiere? N tōkeh tigbεmōnt nε. Bε tien' na teknh n'gber ki jinh-i? ⁴⁷ Unil wà kε yé Uwien yō la, wōn nε ciih Uwien ya gber. Ninbi ηa ciih, kimε na yé u'yaab.»

Unil wà kε boh Yesu ya gber ηa rí kpo fiebu

⁴⁸ *Sufmbε tōke' wō ki ye: «Ta bi len'-ii? A yé Samari ya nil nε. Usenpol nε ηaake ηε.» ⁴⁹ Nε u tōke' bε ki ye: «Senpol ηa ηaake nni. N boh n'Baa nε, nε ninbi ηa boh nni. ⁵⁰ Min ηa nuunh rí kpieke n'ba; uba nε kpiekreh nni. Wōn nε si wō rí liike tu ya gber. ⁵¹ N tōkeh nε imōn nε, unil boh n'gber la, wa rí kpo fiebu.»

⁵² Nε *Sufmbε tōke' wō ki ye: «Fenfennō wuō ti bende' ki ye usenpol nε ηaake ηε. Ti'yaaje *Abraham nin *Uwien ya n̄abonsōknb là kpo', nε sin len' ki ye unil boh a'gber la, wa rí kpo fiebu-a! ⁵³ A cen' ti'yaaje *Abraham nε-εε? Wōn nin *Uwien ya n̄abonsōknb kε kpo'. Sin yé ηmε nε?» ⁵⁴ Nε u tōke' bε ki ye: «N bi kpiekreh n'ba nε la, n'kpieke nnō bi yé fεnm nε. N'Baa nε kpiekreh nni, wōn wà ni ye u yé ni'Wien nnō. ⁵⁵ Na ben wō, ama min ben wō. N bi ye ma ben wō la, n bi li tien utonnendaan tēn ninbi nε. Ama min ben wō, nε ki boh u'gber. ⁵⁶ Ni'yaaje *Abraham là maale' ki ye u li lε n'yo, nε ki pokn'. U laa' n'yo nnō, n̄en bo nε u là ηmōbe uyensōnge.» ⁵⁷ Nε *Sufmbε ye: «ηa baa' ibin piηun, nε ki ye a laa' *Abraham?» ⁵⁸ Nε u ye: «N tōke' nε imōn nε, ba laan là maa' *Abraham ma nnō ki laa' n te nε.»

⁵⁹ Nεn saan nε bi gēnde' iten bε rí yēke kí ku wō, nε u lōkre' ki n̄en' Uwien ya duku ya luo bo.

9

Yesu likre' uje uba bi maa' wō ujuōn

¹ *Yesu cuonh ki joh nε ki tī laa' uje uba, bi maa' wō ujuōn. ² Nε u'panpaankaab niire' wō ki ye: «Cenbaa, uje wuō nε tien' ibiere bii u'naa nin u'baa nε tien' ηō bi maa' wō ujuōn-i?» ³ Nε *Yesu jiin' bε ki ye: «Na yé uje bugben ya biere bo, ka yé u'naa bii u'baa ya biere mō bo. Nī te nnō ηō unil kε rí lε Uwien li sōn lituonl là kí de wō nε. ⁴ Nī laan wien ma nō, nī kpe tí sōn wà sōn' nni ní

nnɔ ya tuonl nɛ. Ni li biire, nɛ nil ɲa ɲ fre kí sɔn. ⁵ N laan te uɲɛndun ni ma nɔ, n yé uɲɛndun ya wenwenku nɛ.»

⁶ U len' nnɔ ki tĩ gben', nɛ ki sii' tiɲinsɛnt tingi ni, ki taa' u'nɔbil ki bunbun' titɛnt, ki fàan' ujuɔn nnɔ ya nun, ⁷ ki tɔke' wɔ ki ye: «Jo kí tĩ fɛnde kujɛbieku kùa bi yih kù Silowe nnɔ ni.» Silowe ya tingi si: Bi sɔn' wà. Ujuɔn nnɔ jon' ki tĩ fɛnde' ki liebeh ní ma nnɔ, u ji like nɛ.

⁸ Nɛ ukɔnkuɔnlieb nin binib bà bɛn ki ye u yé wà tĩ ɲ miɛh nnɔ niireh tɔb ki teh: «Na yé uje wuɔ nɛ là tĩ ɲ kɛ ki miɛh nnɔ-ɔɔ?» ⁹ Biba ye wɔn nɛ. Bitɔb ye bi naan nɛ, wɔn ɲa ɲí. Nɛ wɔn bugbɛn ye: «Min nɛ.» ¹⁰ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «A'nun likre' mila bo?» ¹¹ Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «Uje wà bi yih wɔ *Yesu nnɔ, wɔn nɛ bun' titɛnt ki fàan' n'nun, nɛ ki tɔke' nni ki ye ɲ li joh Silowe ya jɛbieku ni kí tĩ fɛnde. N jon' ki tĩ fɛnde', nɛ ki likre'.» ¹² Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U te lɛ saan-i?» Nɛ u ye: «Ma bɛn.»

Farisɛnmbɛ niire' ujuɔn wà likre' nnɔ iniire

¹³ Nɛ bi taa' wɔ ki jon' *Farisɛnmbɛ saan. ¹⁴ Tɔ, lidaali là *Yesu bun' titɛnt ki likre' ujuɔn nnɔ là yé *Saba ya daali nɛ. ¹⁵ Nɛ *Farisɛnmbɛ mɔ niire' uje wà là yé ujuɔn nnɔ nĩ tien ma bo ɲɔ u likre'. Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «U bun' titɛnt nɛ ki fàan' n'nun, nɛ n fɛnde', ki likre'.»

¹⁶ Nɛ *Farisɛnmbɛ ya biba ye: «Uje bugbɛn ɲa ɲɛn' ní Wien saan, kime wa boh *Saba ya daali.» Nɛ bitɔb ye: «Unil yé ubierdaan la, wa ɲ fre kí tien yɔkm ya bont tɛn u teh ma nɔ.» Bi len' ka cii' tɔb bó nɛ ki gbiire' icɛk ile. ¹⁷ Nɛ bi liebe' ki niire' uje wà là yé ujuɔn nnɔ ki ye: «Sin wà u likre' ɲɛ nnɔ, a maaleh ki teh u yé ɲmɛ nɛ?» Nɛ u ye: «U yé *Uwien ya ɲɔbonsɔknl uba nɛ.»

¹⁸ *Sufmbɛ ya cienb ɲa teke' ki jin' ki ye u là yé ujuɔn, nɛ ki likre'. Nɛ ki yin' u'naa nin u'baa ní ¹⁹ ki lá niire' bɛ ki ye: «Ni'bijɛ sɔ nɔ-ɔɔ? Ni maa' wɔ ujuɔn nɛ-ɛɛ? Nĩ tien' mila u ji likeh fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ?» ²⁰ Nɛ u'naa nin u'baa ye: «Ti bɛn ki ye ti'bijɛ nɛ. Ti là maa' wɔ ujuɔn nɛ. ²¹ Ama ta bɛn nĩ tien' ma u likre' fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ, ka bɛn udaan wà likre' wɔ mɔ. Wa ji yé buk, niire wɔ mɛn. U li tɔke nɛ u'gbɛr.» ²² U'naa nin u'baa là fɛnge *Sufmbɛ ya cienb ma nnɔ nɛ cèrɛ' bi len' nnɔ, kime *Sufmbɛ ya cienb là kpaan' buɲɔbu ki ye wà len' ki ye *Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, bi li ɲɔrɛ wɔ bi'taanl ya duku ni nɛ. ²³ Nɛn bo nɛ u'naa nin u'baa len' ki ye: «Wa ji yé buk, niire wɔ mɛn.»

²⁴ *Farisɛnmbɛ tí yin' uje wà là yé ujuɔn nnɔ, ki lá tɔke' wɔ ki ye: «Tɔke tigbɛmɔnt Uwien ya nun bó. Tinbi bɛn ki ye uje bugbɛn yé ubierdaan nɛ.»

²⁵ Nɛ u ye: «U yé ubierdaan la, ma bɛn. N bɛn nà nnɔ nɛn si: N là yé ujuɔn nɛ, fɛnfɛnnɔ wuɔ n likre'.» ²⁶ Nɛ bi niire' wɔ ki ye: «U tien' mila ki likre' ɲɛ?» ²⁷ Nɛ u jiiin' bɛ ki ye: «N kpɛ' ki tɔke' nɛ, nɛ na tuo' ní cii. Bɛ bo nɛ ni nuunh ɲ tí ɲ liebe kí tɔke nɛ? Nĩ mɔ la lii nuunh ní tien u'panpaankaab nɛ-a?» ²⁸ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi suke' wɔ, ki tɔke' wɔ ki ye: «Sin nɛ yé u'panpaankɛ. Tinbi yé Moyis ya panpaankaab nɛ. ²⁹ Tinbi bɛn ki ye Uwien là tɔke' Moyis nɛ tigbɛr, ama uje wuɔ wɔn, ta bɛn u ɲɛn' nà saan.» ³⁰ Nɛ u ye: «Liike mɛn miyɔkm ya bonn-a! U likre' nni, nɛ na bɛn u ɲɛn' nà saan-a! ³¹ Ti bɛn ki ye Uwien ɲa cengeh bierdaan ya kaare. Unil boh Uwien ki teh Uwien ya yíem la, Uwien cengeh u ya kaare nɛ. ³² Uɲɛndun ya cincinyo kí lá baa dinnɔ, ta laan cii' nil likre' wà bi maa' wɔ ujuɔn. ³³ Uje bugbɛn ɲa bi ɲɛn' ní Uwien saan la, wa bi li fre kí tien niba.» ³⁴ Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Bi maa' sin a yé ubierdaan, nɛ a yíe á wɔkn tinbi-ii?» Nɛ ki ɲɔrɛ' wɔ ki ɲɛn' litaanl ya duku ni.

Bà cinbe ki yé ijɔn

³⁵ *Yesu cii' bi ɲɔrɛ' wɔ ki ɲɛn' litaanl ya duku ni. Nɛ u jon' ki tĩ laa' wɔ, ki niire' wɔ ki ye: «Sin, a teke' Unil ya Bijɛ ki jin'-ii?» ³⁶ Nɛ u jiiin' wɔ ki ye: «Cɛnbaa,

ημε νε γέ Unil ya Bijε? Tōke nni ηο ρί teke wō kί ji.» ³⁷ Ne *Yesu ye: «A laa' wō; wōn ne tōkeh ηε tigber nō.» ³⁸ Ne u ye: «Yonbdaan, n teke' ηε ki jin',» ne ki gbaan' u'nintuoli ki puke' wō.

³⁹ Ne *Yesu ye: «N baa' uηendun wuu ni, ρί bu tibuur ne, kί cēre binib bà ηa lenh ρί likre, ηο bà like ρί juōn.» ⁴⁰ Farisienbε bà te u'saan nnō cii' u len' ma bo, ne ki niire' wō ki ye: «Ti'mō yé ijùōn ne-εε?» ⁴¹ Ne u tōke' bε ki ye: «Ni bi yé ijùōn la, na bi li ηmōbe biere. Ama ni lienh ki teh ni yé binunyaanb ne, nen bo ne ni juore' ki te ni'biere ni.»

10

Yesu ne yé upekpaamàn

¹ «N tōkeh ne imòn ne, unil wà maabe' ki kōn' upepeke ni, ka ñen' nañōbu ki kōn' la, u yé unasu ne, ki yé udukond. ² Ama unil wà ñeh bunañōbu ki kōh nnō, wōn ne yé upekpaal. ³ Unil wà gu bunañōbu nnō li pīire wō bù ne. Ipe ben u'nieke. U yih wōn bugben ya pe ya yel, ne ki ñendeh yè. ⁴ U tī ñen' u'pe ke la, u le usen ne i pe u'bo, kimε i ben u'nieke. ⁵ Ya ρί paan caan bo. I li sen wō ne mōnōn, kimε ya ben cenb ya nieke.»*

⁶ *Yesu pōn' bε mikpenjenm miε nō, ama ba cii' mi'tingi.

⁷ Ne u tī tōke' bε ki ye: «N tōkeh ne imòn ne, min ne yé upepeke ya nañōbu. ⁸ Binib bà ke kpie' ki baa' nin nni nnō yé binasub ne, ki yé idukond, ama ipe ηa cenge' bi'bó. ⁹ Min ne yé bunañōbu. Unil ñen' min ki kōn' la, u li ηmere, kί li kōh ki ñeh, ki li le u li ji bà. ¹⁰ Unasu baa' la, u nuunh wō ρί suu ipe kί kōkōre kί sasaa ne. Min baa' ρί lá de yè limiel ne, ηο niba la pōre i'fuobm ni.

¹¹ «Min ne yé upekpaamàn. Upekpaamàn li tuo kί kpo u'pe bo. ¹² Unil wà ηa cinbe ki yé pekpaal ki kpaah ipe ilike bo, ηο ka yé pedaan mō nnō, laa' ukèr we ní la, u li sen kί cēre yè ne. Ukèr li cuo iba, ne yà sīen' ρί yeyere. ¹³ Wà kpaah ipe ilike bo nnō ηa tōnge yè. Nen ne cēre u li sen kί dāan yè. ¹⁴ Min yé upekpaamàn ne, ki ben n'pe, ne n'pe mō ben nni, ¹⁵ ten n'Baa ben nni ma, n'mō ben wō nnō. Ne min li tuo kί kpo n'pe bo. ¹⁶ N ηmōbe ipetō yà ηa yé upepeke wuu ya pe. N li kί kpaah i'mō ne, ne i li cengeh n'nieke bó. I'ke li taan kί tien upepeke uba ne, kί li ηmōbe upekpaal uba. ¹⁷ N'Baa yīe nni, kimε n li tuo kί kpo, ηο kί liebe kί mekre. ¹⁸ Uba ηa ρί fre kί ku nni. Min ne tuo' bε ρί ku nni. N ηmōbe mituōm ρί kpo, ki ηmōbe mituōm ρί mekre mō. N'Baa ne cēbe nni ρί tien nnō.»

¹⁹ *Yesu len' nnō ne Sufmbε ya gber ηa tí cende'. ²⁰ Bi'ni bà yebe tōke' ki ye: «Usenpol uba ne ηaake wō. U waare' ne. Bε tien' ni cengeh u'bó?» ²¹ Ne bitōb ye: «U'lenm ηa yé unil wà usenpol ηaake wō ya lenm. Unil wà usenpol ηaake wō li fre kί likre ijùōn-ii?»

Sufmbε ηa teke' Yesu ki jin'

²² Sufmbε là jeleh kunacunku Yerusalem ni ki tien bi là tien' lituōrl ki mōnge' Uwien ya duku uyo wà nnō ne. Ni là yé tiwōrcient ya yo ne.† ²³ *Yesu là cuonh ki joh ki liebeh Salomōn ya ninbonku ni Uwien ya duku ya luo bo. ²⁴ *Sufmbε ya cienb guōn' wō, ne ki niire' wō ki ye: «A li cēre tí li jie nè ρί tī wuōke-a? A yé Uwien ya Nigendke Kristo la, tōke te imòn.»

²⁵ Ne u tōke' bε ki ye: «N là tōke' ne, ne na teke' nni ki jin'. N sōnh itūon yà n'Baa ya yel bo nnō ne wōngeh n yé udaan wà. ²⁶ Ninbi ηa yé n'pe. Nen bo ne na teke' nni ki jin'. ²⁷ N'pe cengeh n'nieke bó. N ben yè, ne i pe n'bo. ²⁸ N dienh

* **10:5** *Yesu ya yo nnō upedaan nin u'yul ne là sōbe ki yé upekpaal. Bi là taakeh bi'pe ki gōndeh upepeke uba ni ne, ne uguguurl gu yè. Nī faa' la, ne wà ke ρί baa upepeke nnō saan kί yin u'pe, yè ρί ñe kί paan u'bo. † **10:22** Ba ηa yé Sufmbε là kōn' Uwien ya duku ni ki kuōn' kù tijōnkt, ne bi tien' lituōrl ki liebe' ki mōnge' kù. Sufmbε ji la jeleh kunacunku ki tien nen bó ne.

n'pe limiel là ña ñmabe gbenm. Ya ní kpo kí juore fɛnm, uba mɔ ña ní fre kí fie yè n'saan. ²⁹ N'Baa nɛ de' nni yè; u'tuɔm cɛn' mituɔm kɛ.† Uba ña ní fre kí fie bonn wɔn n'Baa ya nuɔ ni. ³⁰ Min nin n'Baa te miba nɛ.»

³¹ Nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb tí yuure' iten bɛ ní yèke kí ku wɔ. ³² Nɛ u tɔke' bɛ ki ye: «N sɔn' ní'nun bó itùonmɔnmɔn ì yɛbe n'Baa ya yel bo. Li ɛ tuonl bo nɛ ni nuunh ní yèke nni iten kí ku nni?» ³³ Nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb ye: «Na yé tuonmɔnmɔnl bo nɛ ti nuunh tí yèke ñɛ iten kí ku ñɛ. A suke' Uwien nɛ. Sin yé unil, nɛ ki taah a'ba ki teh Uwien.» ³⁴ Nɛ u ye: «Nì keke' ní'yiko ya gbɔnku ni ki ye ni yé iwien nɛ. ³⁵ Ti bɛn ki ye uba ña ní fre kí ñmire nà keke' *Uwien ya gbɔnku ni. Tɔ, Uwien là tɔke' binib bà u'gber nnɔ, u ye bi yé iwien nɛ. ³⁶ Nɛ min wà Uwien gènde' nni ki sɔn' nni ní uñɛndun wuu ni nnɔ, n len' ki ye n yé u'Bijɛ, nɛ ni ye n suke' wɔ-ɔɔ? ³⁷ Ma sɔnh n'Baa ya tùon la, la teke nni mɛn kí ji. ³⁸ Ama n sɔnh yè la, na li li teke nni kí ji mɔnɔn la, teke mɛn n sɔnh itùon yà nnɔ kí ji, ñɔ kí bɛnde mɔnmɔnm kí ye n'Baa te nin nni, nɛ n'mɔ tɛ nin wɔ.»

³⁹ Nɛn saan nɛ bi tí nuunh bɛ ní cuo wɔ, nɛ u ñmɛrɛ' bi'nuɔ ni.

⁴⁰ U liebe' ki jon' Sudɛn ya kpenpuol bó, ki tí te San là cin' ki siih binib Uwien ya ñunm nà saan nnɔ. ⁴¹ Nɛ binib baa' u'saan ki yɛbe, ki len' ki ye: «San ña là tien' yɔkm ya bonn niba, ama u là len' uje wuɔ ya gber tà nnɔ yé imɔn nɛ.» ⁴² Nɛ binib teke' Yesu ki jin' ní'saan ki yɛbe.

11

Lasaar ya kuum

¹⁻² Uje uba nɛ là te ki bun, bi yih wɔ Lasaar. U yé Mari nin Mart ya ninjɛ nɛ. Wɔn nin bɛn kɛ là kɔh udu uba ni nɛ, bi yih wù Betani. Mari nnɔ yé upii wà là taa' ɛfina ki wule' Yonbdaan ya tãan bo, ki taa' u'yur ki ñminjɛmire' yè nnɔ nɛ. ³ Uje nnɔ ya ninsieb nnɔ sɔn' bi tí tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, unil wà a yíe wɔ nnɔ bun nɛ.»

⁴ Yesu cii' ma nnɔ nɛ ki ye: «Iwien bugbɛn ña yé kuum. Ama ì li cèrɛ binib ní kpíeke Uwien ñɔ kí kpíeke wɔn Uwien ya Bijɛ mɔ.»

⁵ Yesu là yíe Mart nin u'ninɛ nin Lasaar ya gber. ⁶ U cii' Lasaar bun ma nnɔ nɛ u juore' ki tien' u te nà saan nnɔ iwien ile. ⁷ Iwien ile nnɔ gèbre' nɛ u tɔke' u'panpaankaab ki ye: «Cèrɛ mɛn tí liebe Sude ya tinfɛnm bó.» ⁸ Nɛ u'panpaankaab ye: «Cɛnbaa, na yé idɛn yiɛ nɛ Sufmbɛ là nuunh bɛ ní yèke iten kí ku ñɛ ní'bó nɛ a tí liebeh ní'bó-oo?» ⁹ Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Uwien uba ña te tikur piik nin tule-ee? Unil cuonh uwien ni la, wa ní gbíere, kimɛ uñɛndun wuu ya wenwenku nɛ cèrɛh u lenh. ¹⁰ Ama unil cuonh kuñɔnku la, u li gbíere nɛ, kimɛ na wien.» ¹¹ Yesu len' nnɔ ki tí gben', nɛ ki tí ye: «Tí'jɔ Lasaar gùɔn'-a, ama n li jo kí tí finde wɔ.» ¹² Nɛ u'panpaankaab ye: «Yonbdaan, u gùɔn' la, u li faake-a!»

¹³ Yesu là yíe wɔ ní tɔke kí ye Lasaar kpo' nɛ. Ama u'panpaankaab bɛn maaleh ki teh u lienh migɔmɔnm ya gber nɛ. ¹⁴ Nɛn saan nɛ *Yesu ji tɔke' bɛ ní wien ki ye: «Lasaar kpo'-a! ¹⁵ U kpo', ma te ní'saan ma nnɔ, ninbi bo nɛ ní tien' nni uyɛnsonge, kimɛ nɛn nɛ li cèrɛ ní tùɔrɛ kí teke nni kí ji. Tí jo mɛn u'bó.» ¹⁶ Nɛ u'panpaankaab ya uba, bi yih wà Toma ki liebe' ki yih wɔ lilebl nnɔ tɔke' bitɔb ki ye: «Cèrɛ mɛn tí'mɔ ní jo kí tí kpo nin wɔ.»

Yesu nɛ yé mimɛkrm, ki yé limiel

¹⁷ *Yesu tí baa' Betani ya du ni uyo wà nnɔ, ki laa' Lasaar tien' likul ni iwien inan nínɔ.* ¹⁸ Betani ña fɔke nin Yerusalem. Ní li te tɛn kɔnsini uta nɛ. ¹⁹ Nɛn

† **10:29** Bi kpíe' ki keke' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni ní keke' ki ye: «N'Baa de' nni nà nnɔ yɛbe ki cɛn' nibonn kɛ» nɛ. * **11:17** Liike Matie 27:60.

nε cère' Sufmbε là baa' Mart nin Mari saan, bε rí lá suon bε bi'ninjε ya kuum bo ki yεbe.

²⁰ Mart cii' *Yesu we ní, nε u tobreh wɔ usen bó. Ama Mari wɔn juore' ki kε iden nε. ²¹ Mart tí tɔke' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, a bi te niε saan la, n'ninjε ηa bi kpo'. ²² Ama n bεn ki ye fεnfennɔ wuɔ mɔnɔn, a miε' Uwien nibonn ná kε la, u li de ηε nè nε.» ²³ Nε *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «A'ninjε li mεkre.» ²⁴ Nε Mart ye: «N bεn ki ye u lá li mεkre uwenfɔrke ya daali, lidaali là binib li mεkre nnɔ nε.» ²⁵ Nε Yesu ye: «Min nε yé mimεkrm ki yé limiεl. Unil teke' nni ki jin' la, u kpo' mɔnɔn la, u li fuobe nε. ²⁶ Wà kε fuobe ki teke' nni ki jin' la, wa rí kpo fiebu. A teke' n len' ná nɔ ki jin-ii?» ²⁷ Nε Mart ye: «Hnn, Yonbdaan, n teke' ki jin' ki ye a yé Uwien ya Bijε nε, ki yé Uwien ya Nigendkε Kristo wà li baa ní unɛndun ni nnɔ.»

²⁸ Mart len' nnɔ, nε ki bure' ki tí yin' u'ninε Mari, ki bunbe' ki tɔke' wɔ ki ye: «Cεnbaa baa' ní, ki yih ηε.»

²⁹ Mari cii' nnɔ ma nnɔ nε ki pɔk ki fii', ki jon' u'saan. ³⁰ *Yesu ηa laan kɔn' udu ni, u laan te usen ni, Mart tuobe' wɔ ná saan nnɔ nε. ³¹ *Sufmbε bà te iden Mari saan, ki suondeh wɔ nnɔ laa' u pɔk ki fii' ki ñen' saali ma nnɔ nε bi'mɔ paan' u'bo. Bi là maaleh ki teh u joh likul bó nε wɔ rí tí muɔ.

³² Mari tí baa' *Yesu te ná saan uyo wà ki laa' wɔ nnɔ, nε ki gbaan' u'nintuɔli, ki tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, a bi te niε saan la, n'ninjε ηa bi kpo'.» ³³ Yesu laa' u muɔh, ki laa' *Sufmbε bà pε u'bo nnɔ mɔ muɔh ma nnɔ, nε u'yεnm saa' ki gbien', ³⁴ nε u niire' bε ki ye: «Ni sube' wɔ lε saan-i?» Nε bi ye: «Yonbdaan, dεn kí tí liike-a!»

³⁵ Nε saan nε Yesu muɔ'. ³⁶ Nε *Sufmbε ye: «Liike mεn u là yíe wɔ ní tí kpε ma.» ³⁷ Nε bi'ni biba ye: «Wɔn wà là likre' ujuɔn-ii? Wa bi li fre kí cère Lasaar la kpo-oo?»

³⁸ Nεn saan nε *Yesu ya yεnm tí saa' ki gbien', nε u bure' likul bó. Ní là yé kujɔlulnku nε, nε litenl bi ku'ñɔbu. ³⁹ Yesu ye: «Biire mεn litenl nnɔ.» Ujε wà kpo' nnɔ ya ninε Mart tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, u lii nuuke'-a! Kime u tien' len iwien inan sɔ.» ⁴⁰ Nε *Yesu ye: «Ma tɔke' ηε ki ye a teke' nni ki jin' la, a li lε Uwien ηmɔbe ukpieke ma bo-oo?» ⁴¹ Nεn saan nε bi biire' litenl nnɔ, nε u yaare' ki liike' paaki ki ye: «N'Baa, n faareh ηε nin a cenge' n'bó ma nɔ. ⁴² N bεn ki ye uyo kε a cengeh n'bó nε. Ama linigol liε bo nε cère' n len' nnɔ, ηɔ bε rí teke' kí jí kí ye sin nε sɔn' nni ní.» ⁴³ U len' nnɔ, nε ki tien' ufaa bo ki ye: «Lasaar, ñε ní!» ⁴⁴ Nε ujε wà bi yé utenkpii nnɔ ñen' likul ni ní, tikpɛlɔer biε ki tenten' u'nuɔ nin u'taan, kutɔku piibe u'nun bó. Nε Yesu tɔke' bε ki ye: «Ñenñen mεn tikpɛlɔer nnɔ, kí cère wɔ rí li joh.»

Bi kpaan' iyε bε rí ku Yesu

(Matie 26:1-5; Mark 14:1-2; Luk 22:1-2)

⁴⁵ Sufmbε bà là baa' Mari saan ki laa' Yesu tien' nibonn ná nnɔ, bi'ni bà yεbe teke' wɔ ki jin'. ⁴⁶ Ama bi'ni biba mɔ jon' *Farisienmbε saan ki tí tɔke' bε *Yesu tien' ná nnɔ. ⁴⁷ Nεn saan nε bitɔtuɔrcienb nin *Farisienmbε nnɔ yin' bi'buur ya cεkl yaab ki taan', nε ki tɔke' bε ki ye: «Ti li tien mila? Kime ujε bugben teh miyɔkm ya bont cεen nε. ⁴⁸ Ti cère' u tuu ki teh nnɔ la, binib kε li teke' wɔ kí jí, nε Erom yaab li baa kí lá bere tí'Wien ya duku, kí gben tí'bol ya nib kε.»

⁴⁹ Bi yih bi'ni uba Kayif, wɔn nε là yé bitɔtuɔrcienb ya cien libinl nnɔ, nε u tɔke' bitɔb ki ye: «Na bεn niba, ⁵⁰ ka bεn ki ye ní mɔn unibaab rí kpo tí'du ya nib bo ηɔ tí'bol kε la gben-ii?» ⁵¹ U len' ma nnɔ, na yé wɔn bugben ya yεnm ni nε u len' nnɔ. U là yé bitɔtuɔrcienb ya cien libinl nnɔ ma nnɔ, nε cère' u len' tɛn uñɔbonsɔknl ki ye *Yesu li kpo bi'bol ya nib kε bo. ⁵² Na yé bi'bol ya nib baba

bo nε u li kpo. U li kpo kí taan Uwien ya bumu mùà yere' ni'kε saan nnò kí tien bε unibaab nε.

⁵³ Kí ñε nen daali nε bi sien' ki ye bi li ku Yesu nε. ⁵⁴ Nen bo nε *Yesu ña ji cèreh *Sufmbε lenh wò. U siere' ni'saan ki bure' udu uba bó, bi yih wù Efrayim, wa fòke nin kupenpelku, nε wòn nin u'panpaankaab tí te ni'bó.

⁵⁵ Ní là sien' waamu nε bε í jele *Sufmbε ya Pak ya nacenku. Nε binib ñen' idugbaan ni ki baa' Yerusalem ki yebe, bε í lá ñen bi'yul bo tijoknt kí bonde kunacenku nnò. ⁵⁶ Bi te Uwien ya duku ya luo bo ki nuunh Yesu ma nnò nε ki niireh tób ki teh: «Ni maaleh mila? U li baa kunacenku kuu bii wa í baa?» ⁵⁷ Bitòtuòrcienb nin *Farisienmbε là len' ki ye unil ben u te nà saan la, wò í wuòn bε, bε í jo kí tí cuo wò.

12

Mari fàan' Yesu ya tàan lɛfina
(*Matie 26:6-13; Mark 14:3-9*)

¹ Ní là sien' iwien iluob nε Sufmbε í jele bi'Pak ya nacenku, nε *Yesu jon' Betani ya du ni. Lasaar wà u là mεkre' wò nnò, kòh nen ni nε. ² Bi tien' *Yesu tijier ni'saan. Mart nε là gbiinh bε tijier nnò nε Lasaar mò yé bà jinh tijier *Yesu saan nnò ya uba. ³ Mari taa' lɛfina uba u te litrjenku, u'daaku faa cεen, bi yih lɛfina nnò naar, ki lá fanfaan' *Yesu ya tàan, ki taa' u'yur ki ñminmire' yè. Lɛfina nnò ya nu teke' kuduku kε. ⁴ Nε *Yesu ya panpaankaab ya uba, bi yih wà Sudas Iskariyot, wòn wà lá li kuore Yesu nnò ye: ⁵ «Bε tien' ba í taa lɛfina nnò kí kuore kí lε iwentun kobiita ya paaku kí taa kí de bijiinb-i?» ⁶ Na yé Sudas tòngeh bijiinb nε. Kimε u là yé unasu nε. Wòn nε ñuuke kiliksòrk ma nnò, u suh bi taah ilike yà ki kpiendeh len nnò nε. Nen nε cèrè' u len' nnò. ⁷ Nε *Yesu tòke' Sudas ki ye: «Cèrè wò wò í fuore. U taa' lɛfina wuò wò í bonde n'subm nε. ⁸ Bijiinb lí li te ni'saan uyo kε nε; ama min ña í li te ni'saan uyo kε.»

⁹ Sufmbε ligol cii' *Yesu te Betani ya du ni, nε ki baa' u'saan. Na yé Yesu baba bo nε bi baa'. Bi nuunh bε í lε Lasaar wà *Yesu là mεkre' wò bitenkpiib ni nnò mò nε. ¹⁰ Nen saan nε bitòtuòrcienb sien' ki ye bi li ku Lasaar mò, ¹¹ kimε wòn bo nε *Sufmbε teke' *Yesu ki jin' ki yebe, ka ji pε ben bitòtuòrcienb bo.

Bi kpiεkreh Yesu u tí kòn' Yerusalem ni
(*Matie 21:1-11; Mark 11:1-11; Luk 19:28-40*)

¹² Kutaaku faa', nε linigocienl là baa' Yerusalem ni lè í jele kunacenku nnò cii' *Yesu we ní, ¹³ nε bi bere' mubiεbisiimu ya fεr ki tobreh wò usen bó, ki wuureh ki teh:

«Osana!

Uwien ya mòm í li te wà we ní

Yonbdaan ya yel bo nnò bo.

Uwien ya mòm í li te Israyel yaab ya ber bo.»

¹⁴ *Yesu laa' unjuunfanfaan ki jèke' ten ní kele' ma *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

¹⁵ «*Siyon* yaabe, la cèrè mèn nè í cuo nε jεwaanbu.

Liike mèn, ni'bercien we ní,

ki jèke unjuunfanfaan.»

¹⁶ *Yesu ya panpaankaab ña laan là cii' ni'tingi u ya yo. Uwien kpiεke' wò uyo wà nnò, nε bi tiere' ki ye ní kele' u'bo nnò nε *Uwien ya gbònkú ni, ki bende' ki ye linigol nnò tien' wò bi bi li tien wò ma bo nε.

¹⁷ Linigol là là te *Yesu saan lidaali là u là mεkre' Lasaar ki yin' wò ki ye wò í ñε ní likul ni nnò, ben nε là tòke' binib tigber nnò. ¹⁸ Nen bo nε binib ligol

* **12:15** Bi liebe' ki yih Yerusalem nε Siyon.

tuobe' wə usen bó, kime bi là cii' u tien' miyəkɲm ya bonn nnə ma bo. ¹⁹ Nɛn saan nɛ *Farisiɛnmbɛ təkɛh təkɛ ki teh: «Ni laa'-aa? Ninbi ɲa ji li fre kí tien niba. Uɲɛndun ya nib kɛ ji pɛ wən bo nɛ.»

Grɛkmbɛ biba nuunh bɛ rí lɛ Yesu

²⁰ Grɛkmbɛ† biba mə là baa' Yerusalɛm kunacɛnku nnə ya yo bɛ rí lá puke Uwien. ²¹ Bi nɛkn' Filip. U yé Betsayida ya du wà te Galile ya tinfɛnm ni nnə yo nɛ, nɛ ki təkɛ' wə ki ye: «Uciɛn, ti yíe tí lɛ *Yesu nɛ.» ²² Nɛ Filip jon' ki tí təkɛ' Andre. Nɛ bi'kɛ bile jon' ki tí təkɛ' Yesu. ²³ Nɛ *Yesu təkɛ' bɛ ki ye: «Uyo wà Uwien li kpiɛke Unil ya Bijɛ nnə baa' ní ɲə. ²⁴ N təkɛh nɛ imən nɛ, bi bule' mijibim ma kpo' la, mɿ li juore mi'baba nɛ. Ama mɿ kpo' la, mɿ li pàre kí yɛbre nɛ. ²⁵ Wà kɛ yíe wə rí fie u'miɛl la, wən nɛ li kpo kí juore fɛnm. Ama wà kɛ ɲa tɔngɛh u'miɛl uɲɛndun wuu ni la, wən nɛ li lɛ limiɛl là ɲa ɲməbe gbenm. ²⁶ Unil yíe wə rí sən n'tuon la, udaan rí li pɛ n'bo. N te nà saan la, n'tonsənl mə li te nɛn saan nɛ. Unil sənɲ n'tuon la, n'Baa li kpiɛke wə.»

Yesu lienh u'kuum bo

²⁷ «Fɛnfɛnnə, n'yɛnm saa' ki gbien'-a! N li len kí ye ba? N ye: «N'Baa, ɲɛ nni ijɛnd yà we ní nə ni-ii?» Ama n baa' nɛn bo nɛ ki lá tu' uyo wuu nə. ²⁸ N'Baa, wuən a'kpiɛke.»

Nɛn saan nɛ unieke uba ɲɛn' paaki bó ní ki ye: «N wuən' n'kpiɛke ɲə, ki li liebe kí wuən wù mə nɛ.»

²⁹ Linigol là se ni'saan ki cii' unieke nnə bó nnə, ya biba ye utaa nɛ dun', nɛ bitəkɛ ye Uwien ya tond uba nɛ len' wə.

³⁰ Nɛ u ye: «Na yé min bo nɛ cère' udaan wà len' nə len', ninbi bo nɛ u len'.

³¹ Fɛnfɛnnə wuə nɛ Uwien li bu uɲɛndun wuu ya nib tibuur. Fɛnfɛnnə nɛ Uwien li ɲəre wà yé uɲɛndun wuu ya ciɛn nnə. ³² Min wən, uyo wà bi li fin nni paaki bó nnə‡, nɛ n li dɛre binib kɛ kí nɛkn n'ba.» ³³ U len' nnə ɲə wə rí wuən u li kpo mikuum mà ya bol nɛ.

³⁴ Nɛ linigol nnə təkɛ' wə ki ye: «Ti cii' *Uwien ya gbənkɲ ye Uwien ya Nigɛndkɛ *Kristo li fuobe uyo kɛ nɛ. A tien' mila ki len' ki ye bi li fin Unil ya Bijɛ udəpənpən bo paaki bó? Nɲmɛ yé Unil ya Bijɛ bugbɛn-i?» ³⁵ Nɛ u təkɛ' bɛ ki ye: «Kuwenwenku ɲa ji li wuəkɛ' ni'ni. Li cuonh mɛn uyo wà kuwenwenku laan te, ɲə licinɲunl la pɿln nɛ. Unil wà kɛ cuonh licinɲunl ni la, wa bɛn u joh nà bó. ³⁶ Kuwenwenku laan te ma nə, teke mɛn kù kí ji, ɲə kí li yé kuwenwenku yaab.»

*Yesu len' nnə, nɛ ki ɲɛn' ni'saan ki jɛnde' ki tí bəle'.

Sufmbɛ ɲa teke' Yesu ki jin'

³⁷ Nin u là tien' miyəkɲm ya bont tù yɛbe bi'nun ni ma kɛ nnə, ba teke' wə ki jin'. ³⁸ Ba teke' wə ki jin' ɲə *Uwien ya ɲəbonsəknl Esayi là len' nà nnə nɛ rí tien nɛ. U là ye:

«Yonbdaan, ɲmɛ tuo' ki teke' ti len' nà nnə ki jin'-i?

Nɲmɛ bɛnde' a ɲməbe mituəm ma bo?»

³⁹ Esayi tí là len' nà bo cère' ba li li fre kí teke kí ji. U là ye:

⁴⁰ «Uwien juən bi'nun,

ki libe' bi'yɛnm,

ɲə bi la lɛnh,

ki la cii' ni'tingi bi'yɛnm ni,

ki la lèbre bi'tetem,

ɲə wə rí buu bɛ.»

† **12:20** Migbiirm miɛ ni bi ye Grɛkmbɛ la, bi niireh bà ɲa yé Sufmbɛ nɛ. ‡ **12:32** Bi li fin nni paaki bó nnə ya tingi te bolm mile bo nɛ. Miba si: kí fin udəpənpən bo. Mitəm si: kí dùo paaki u'Baa saan.

⁴¹ Esayi là len' nnɔ, kimɛ u là laa' *Yesu ya kpɛke ma nnɔ nɛ cɛrɛ' u len' u'gbɛr.

⁴² Nin nɛn kɛ, *Sufmbɛ ya ciɛnb bà yɛbe mɔnɔn là teke' *Yesu ki jin'; ama *Farisiɛnmbɛ bo nɛ ba len' upaan bo ki ye bi teke' wɔ ki jin'. Bi là fɛnge' bi li ɲɔrɛ bɛ litaanl ya duku ni nɛ. ⁴³ Kimɛ bi yíe binib ya kpɛkm ki cɛn' Uwien yaam.

Yesu tɔke' binib tigbɛr tà nnɔ nɛ lá li biin bɛ

⁴⁴ *Yesu len' ufaa bo ki ye: «Wà kɛ teke' nni ki jin' la, na yé u teke' min baba nɛ ki jin', u teke' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ ki jin' nɛ. ⁴⁵ Wà kɛ laa' nni la, u laa' wà sɔn' nni ní nnɔ mɔ nɛ. ⁴⁶ Min yé kuwenwenku nɛ ki baa' uɲɛndun ni, ɲɔ unil wà kɛ teke' nni ki jin' la, u la juore cinɲunl ni. ⁴⁷ Unil cii' n'gbɛr, ka bon' tù la, na yé min nɛ li biin wɔ, kimɛ ma baa' rí lá biin uɲɛndun ya nib, n baa' rí lá ɲmɛn bɛ nɛ. ⁴⁸ Wà kɛ wiɛ' nni, ka teke' n'gbɛr la, u laa' nibonn ná li biin wɔ. Uwenfɔrke ya daali la, n'gbɛr nnɔ nɛ li biin wɔ, ⁴⁹ kimɛ ma tɔkeh n'bugbɛn ya gbɛr. N'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ, wɔn nɛ tɔke' nni n li len ma bo nin n li wɔkn ma bo. ⁵⁰ N bɛn ki ye u'gbɛr dienh binib limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. Nnɔ nɛ n tɔkeh tà kɛ nɔ n tɔkeh tù n'Baa tɔke' nni tù ma bo nɛ.»

13

Yesu sɔkre' u'panpaankaab ya tàan

¹ Ní là sien' waamu nɛ *Sufmbɛ ya Pak ya nacenku rí jele. *Yesu bɛn ki ye u'yo baa' wɔ rí ɲɛ uɲɛndun wuu ni, kí liɛbe u'Baa bó. U là yíe u'nib bà te uɲɛndun ni nnɔ. U là yíe bɛ ki tĩ gben' nɛ.

² *Yesu nin u'panpaankaab là jinh kutaajuɔku ya jier uyo wà nnɔ ki laa' usɛnpol de' Simɔn Iskariyɔt ya bijɛ Sudas iyɛnmaale ɲɔ wɔ rí kuɔre Yesu. ³ Yesu bɛn ki ye u'Baa de' wɔ mituɔm tibont kɛ bo, ki bɛn mɔ ki ye u ɲɛn' ní Uwien saan nɛ, ki tí liɛbeh Uwien saan. ⁴ Wɔn nin u'panpaankaab kɛ ki jinh, nɛ u fii' ki sere', ki gore' u'paaki bó ya lierl ki ble', ki taa' kukpɛlciɛku ki gbin' u'ciɛk ni, ⁵ nɛ ki taa' miɲunm ki kuore' kusɛnku ni, ki cin' ki sɔkreh u'panpaankaab ya tàan*, ki taah u gbin kukpɛlciɛku kùà nnɔ ki ɲmireh yè. ⁶ U tĩ baa' Simɔn Pier saan, nɛ u tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan, sin rí lá sɔkre min ya tàan-ii?» ⁷ Nɛ *Yesu ye: «Fɛnfɛnnɔ ɲa rí cii n teh ná nɔ ya tingi, ama a lá li cii nè uyo uba nɛ.» ⁸ Nɛ Pier ye: «ɲa li li sɔkre n'tàan fiebu.» Nɛ *Yesu ye: «Ma sɔkre' a'tàan la, ɲa rí lɛ gbiin n'saan.» ⁹ Nɛ Simɔn Pier ye: «Yonbdaan, nnɔ la, la sɔkre n'tàan baba. Sɔkre n'nuɔ nin n'yul mɔ.» ¹⁰ Nɛ *Yesu ye: «Unil sɛi' la, wa rí li nuunh wɔ rí pɔk kí sɛi kí lere, u li sɔkre u'tàan baba nɛ, kimɛ u'gbɛnɛnt kɛ wien nɛ. Ní'mɔ wien nɛ, ama na nín yé ni'kɛ nɛ wien.» ¹¹ Kimɛ *Yesu bɛn udaan wà li kuɔre wɔ, nɛn nɛ cɛrɛ' u len' ki ye: «Na yé ni'kɛ nɛ wien.»

¹² Tɔ, u sɔkre' bi'tàan ki tĩ gben', ki gole' u'lierl nnɔ, nɛ ki liɛbe' ki tĩ kèlɛ', ki niire' bɛ ki ye: «Ni cii' n tien' nɛ ná nɔ ya tingi-ii? ¹³ Ni yih nni ni'Cɛnbaa nin ni'Yonbdaan ma nɔ, ni ɲmɔbe imɔn nɛ, kimɛ n yé wɔn nɛ. ¹⁴ Min ni'Yonbdaan nin ni'Cɛnbaa sɔkre' ni'tàan ma nɔ, ni'mɔ rí li sɔkreh ni'tɔb ya tàan nnɔ. ¹⁵ Kimɛ min wuɔn' nɛ ni li teh ma nɛ, ni'mɔ rí li teh ni'tɔb tɛn n tien' nɛ ma nɔ. ¹⁶ N tɔkeh nɛ imɔn nɛ, utonsɔnl ɲa cɛn' u'cɛnbaa, utond mɔ ɲa cɛn' wà sɔn' wɔ. ¹⁷ Ni bɛnde' n len' ná nɔ ya tingi ma nɔ, ni teh nnɔ la, Uwien ya mɔnm li te ni'bo nɛ.

¹⁸ «Ma lienh ni'kɛ bo, min n bɛn n gɛnde' binib bà; ama ná kɛlɛ' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ li tien nɛ. Ní kɛlɛ' ki ye: «Min nin unil wà taakeh ki jinh n'jier nɛ fii' ki sere' n'bo.» ¹⁹ N tɔke' nɛ nibonn ná ɲa laan tien' ya gbɛr fɛnfɛnnɔ, ɲɔ ní

* **13:5** Itàan ya sɔkrɛm là yé liyonbtuonl nɛ.

lá tien' la, ní bende kí ye <n yé n yé wà> nε†. ²⁰ N tókeh nε imòñ nε, unil teke' n sòn' unil wà la, u teke' min nε. Unil teke' nni la, u teke' wà sòn' nni ní nnò nε.»

Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye bi'ni uba li kuore wò
(*Matie 26:20-25; Mark 14:17-21; Luk 22:21-23*)

²¹ *Yesu len' nnò ki tí gben', u'yenm saa' ki gbien', nε u tóke' bε ki ye: «N tókeh nε imòñ nε, ni'ni uba li kuore nni.» ²² Nε u'panpaankaab jìebèh ki likèh tób, ka bεn u niireh wà. ²³ Bi jinh ma nnò, u'panpaankaab ni u yíe wà ki gbien' nnò nε kε ki buòke wò. ²⁴ Nε Simòn Pier kεnbe' wò ki ye wò ní niire *Yesu kí ye u niireh ηmε nε? ²⁵ Nε u'panpaanke nnò gbien' *Yesu bo, ki niire' wò ki ye: «Yonbdaan, ηmε nε?» ²⁶ Nε *Yesu tóke' wò ki ye: «N wóre' kpònò ki se' ki de' wà la†, wòn nínò.» Nε ki wóre' kpònò ki se', ki de' Simòn Iskariyot ya bijε Sudas. ²⁷ Sudas teke' kpònò nnò uyo wà nnò, nε *Satan kàn' u'fèl ní. Nε *Yesu tóke' wò ki ye: «Tien a ye á tien nà nnò tonm!»

²⁸ Binib bà kε ki jinh tijier nnò ni uba mònòn ηa bende' nà cère' *Yesu tóke' wò ki ye nnò. ²⁹ Sudas nε ηuuke kiliksark ma nnò, biba maale' ki ye *Yesu tóke' wò ki ye wò ní jo kí tí de bε kunacenku ya bont nε, bii wò ní jo kí tí de bijiinb nε niba. ³⁰ Sudas teke' kpònò nnò ma nnò nε ki pòk ki ñen' i ya tàan bo. Ní là yé kuñonku nε.

Yesu gbiereh u'panpaankaab bε ní li yíe tób

³¹ Sudas ñen' uyo wà nnò nε *Yesu tóke' bε ki ye: «Fenfennò Uwien kpiεke' Unil ya Bijε. Wòn bo nε bi li kpiεke Uwien mò. ³² Wòn bo nε bi kpiεke' Uwien la, Uwien bugbεn mò li kpiεke wò. U li kpiεke wò fenfennò nε. ³³ N'bumu, ma ji li wuòke ni'saan. Ni li nuun nni, ama n là tóke' *Sufmbe ya cienb nà nnò, n ji li tóke ni'mò nè fenfennò, kí ye: «Na ní fre kí jo n joh nà saan.» ³⁴ N de' nε liwòbfènl nε: «li yíe mèn tób.» N yíe nε ma nnò, ni'mò ní li yíe tób nnò. ³⁵ Ni yíe tób la, nεn nε li cère binib kε ní bende kí ye ni yé n'panpaankaab.»

Yesu tóke' ki ye Pier li niε kí ye wa bεn wò
(*Matie 26:31-35; Mark 14:27-31; Luk 22:31-34*)

³⁶ Nε Simòn Pier niire' wò ki ye: «Yonbdaan, a joh lε bó?» Nε *Yesu jiiñ' wò ki ye: «N joh nà bó nnò ηa ní fre kí paan n'bo fenfennò. A lá li paan n'bo uyo uba nε.» ³⁷ Nε Pier niire' wò ki ye: «Yonbdaan, bε bo nε ma ní fre kí paan a'bo fenfennò? N li tuo kí kpo a'bo-a!» ³⁸ Nε *Yesu tóke' wò ki ye: «A li mònbe kí tuo kí kpo n'bo-oo? N tókeh ηε imòñ nε, a li niε bolm mita kí ye ηa bεn nni nε kí yaan ukuojε ní muò.»

14

Yesu nε yé usen wà joh Uwien saan

¹ *Yesu tóke' u'panpaankaab ki ye: «La cère mèn ni'yenm ní saa. Teke mèn Uwien kí ji, kí teke n'mò kí ji. ² Mifεnm yebe n'Baa den. Ma bi yebe la, n bi li tóke nε kí ye n joh ní tí bonde mifεnm kí ble nε-εε? ³ N jon' ki tí bonde' mifεnm ki ble' nε la, n li liεbe ní, kí lá taa nε, ηò ni'mò ní tí ní li te min te nà saan. ⁴ N joh nà bó nnò, ni bεn ni bó ya sεn.» ⁵ Nε Toma tóke' wò ki ye: «Yonbdaan, ta bεn a joh nà bó, ti li tien mila kí bende ni'bó ya sεn-i?» ⁶ Nε *Yesu tóke' wò ki ye: «Min nε yé usen wà wòngèh binib tigbεmònt, ki dienh bε limiél. Uba ηa ní fre kí jo n'Baa saan ka ñen' min saan. ⁷ Ni bi bεn nni la, ni bi li bende n'Baa mò nε. Fenfennò ni bεn wò, ki laa' wò mò.»

⁸ Nε Filip tóke' wò ki ye: «Yonbdaan, wuòn tε a'Baa nε ní li dèkre tε.» ⁹ Nε *Yesu tóke' wò ki ye: «Filip, n te ni'saan ní wuòke' ki kpaan' nò, nε ηa bεn nni-ii! Unil

† 13:19 Liike 8:28. ‡ 13:26 Ki wóre' kpònò ki se' ki de' unil yé kujotieku ya diεku nε Sufmbe bo.

wà laa' nni la, u laa' n'Baa nε. Bε tien' a tōke' ki ye rí wuɔn nε n'Baa? ¹⁰ Na teke' ki jin' ki ye n te nin n'Baa nε, nε n'Baa mɔ te nin nni-ii? N tōkeh nε tigber tà nɔ ɲa yé n'bugben yaar. N'Baa wà te nin nni nnɔ nε sɔnh u'tùon.

¹¹ «Teke men kí ji kí ye n te nin n'Baa nε, nε n'Baa mɔ te nin nni. Na teke' n'gber ki jin' la, teke nni men kí ji miyɔkm ya bont nnɔ bo. ¹² N tōkeh nε imɔn nε, unil wà ke teke' nni ki jin' la, u li sɔn itùon yà n sɔn' yè nɔ. U li sɔn itùon yà yebe nin n sɔn' yà nɔ mɔnɔn, kime n joh n'Baa bó nε. ¹³ Ni miε' nà ke n'yel bo la, n li tien nε, ɲɔ bε rí kpíeke n'Baa min u'bije bo. ¹⁴ Ni miε' nni * nà ke n'yel bo la, n li tien nε.»

Uwien li sɔn Utotorl uba ni

¹⁵ Ni yíe nni la, ni li boh n'wɔb nε, ¹⁶ nε n li gbáan n'Baa wɔ rí de nε Utotortɔ wɔ rí li te ni'saan uyo ke. ¹⁷ U yé *Mifuoñaanm nε, ki yé tigbermɔnt ya daan. Uɲɛndun ya nib ɲa rí fre kí teke mε, kime ba lenh mε, ka ben mε mɔ. Ama Ninbi wɔn, ni ben mε; mɔ te ni'saan, ki li te ni'ni mɔ.

¹⁸ Ma rí cère nε ní li te ten mutenkpiibumu. N li liebe ní ni'saan. ¹⁹ Ní sɛn' waamu, uɲɛndun ya nib ɲa ji li le nni, ama ninbi li le nni, kime n fuobe, nε ni'mɔ li fuobe. ²⁰ Ni'daali baa' la, ni li bende kí ye min nin n'Baa taan' ki yé unibaab nε, nε ninbi nin min mɔ taan' ki yé unibaab.

²¹ «Unil wà yíe nni si: wà ben n'wɔb ki boh yè nε. N'Baa li yíe unil wà yíe nni, nε n'mɔ li yíe udaan, kí cère udaan rí bende nni.»

²² Nε Sudastɔ, wà ɲa yé Sudas Iskariyɔt nnɔ niire' wɔ ki ye: «Yonbdaan, be bo nε a li cère tinbi rí bende ɲε, ka rí cère uɲɛndun ya nib rí bende ɲε?» ²³ Nε *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Wà yíe nni la, u li boh n'gber nε, n'Baa li yíe wɔ, nε ti li baa u'saan, kí li kɔh u'saan. ²⁴ Wà ɲa yíe nni la, wa rí li boh n'gber. Ni cengeh tigber tà nɔ ɲa yé n'yaar, tù yé n'Baa wà sɔn' nni ní nnɔ yaar nε.

²⁵ «N laan bie ki te ni'saan ma nnɔ nε ki tōke' nε tigber tuu nɔ. ²⁶ Ama *Mifuoñaanm mà yé Utotorl nnɔ, n'Baa li sɔn mε ní n'yel bo. Men nε li wɔkn nε ni'ke, kí tiere nε n tōke' nε tigber tà nnɔ.

²⁷ «Li te men uyenduɔn ni. N dienh nε n ɲmɔbe uyenduɔn wà nnɔ nε; ma dienh nε wù ten uɲɛndun ya nib dienh ma bo. La cère men ni'yenm rí saa, ki la sen jεwaanbu. ²⁸ Ni cii' n tōke' nε ki ye n li jo kí liebe ní ni'saan. Ni yíe nni la, n joh n'Baa saan ma nnɔ ni bi li ɲmɔbe uyensɔnge nε, kime n'Baa cɛn' nni. ²⁹ N tōkeh nε nibonn nà ɲa laan tien' ya gber fenfennɔ, ɲɔ ní lá tien' la, ní teke kí ji nε. ³⁰ Ma ji li tōke nε tigber nε rí wuɔke, kime uɲɛndun wuu ya cien we ní, wa rí fre kí tien nni niba. ³¹ Ama ní kpe uɲɛndun ya nib rí bende kí ye n yíe n'Baa, nε ki teh u tōke' nni ma bo. «Fii men tí jo.» »

15

Yesu nε yé busumɔnbu

¹ «Min nε yé busumɔnbu* nε n'Baa yé ukpaal wà tùɔreh busubu nnɔ. ² Isigben yà ke te n'bo ka lùonh nnɔ, u li gε yí kí wiε nε. Ama isigben yà ke lùonh nnɔ, u li kpekpeere kí tùɔre yí, nε yí rí tùɔre kí lùon. ³ N tōke' nε tigber tà nɔ tùɔre' ni'tetem ɲɔ. ⁴ Li te men nin nni, ten n te nin nε ma. Usigben te u'ba, ka tuuke busubu bo la, wà rí fre kí lùon. Nnɔ nε ni'mɔ ɲa te nin nni la, na rí fre kí tien bonn.

⁵ «Min nε yé busubu, nε ninbi yé isigben. Unil wà ke te nin nni, n'mɔ te nin udaan la, u li te ten usigben wà lùonh ki gbiekeh nε. Na te nin nni la, na rí fre kí tien bonn. ⁶ Unil wà ɲa te nin nni la, bi li jende wɔ kí tĩ wiε nε wɔ rí kuore ten usigben wà ɲa tuuke subu bo. Isigben yà kuore' la, bi gèndeh yí ki kpíendeh

* **14:14** Bi kpíe' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni nni ɲa te tu'ni. * **15:1** Busubu nnɔ yé tisir tà bi taah tu'bii ki ɲeh fen nnɔ nε.

umu ni ne í wih. ⁷ Ni te nin nni, ki ñmabe n'gber ni'fel ni, ki mie' Uwien ni yie na la, u li de ne ne ne. ⁸ Ni ye n'panpaakaab, ki te ten isigben ya lùonh ki gbiekeh la, nen ne kpierekreh n'Baa. ⁹ N'Baa yie nni ma nnò ne n'mò yie ne. Li te men n'yiem ni. ¹⁰ N boh n'Baa ya wòb, ne ki te u'yiem ni. Ni'mò boh n ya wòb la, ni'mò li te n'yiem ni ne.

¹¹ «N tòke' ne nen ke ñò ní li ñmabe uyensonge wà n ñmabe wù nnò ne; ñò ni'yenm ní li sange kí tí gben. ¹² N yie ní li teh ná si: li yie men tób ten n yie ne ma bo. ¹³ Nil ña ñmabe yiem ki cen' wà li tuo kí kpo u'jotieb bo. ¹⁴ Ni teh n tòke' ne ná la, ni ye n'jotieb ne. ¹⁵ Ma ji li yih ne n'tonsònb; n li yih ne n'jotieb ne, kime utonsònl ña ben u'cenbaa ya gber ke; ama min tòke' ne tigber tá ke n cii' tù n'Baa saan nnò. ¹⁶ Na ye ninbi ne gènde' nni, min ne gènde' ne, ki de' ne lituonl kí ye ní li joh, kí li te ten isigben ya lùonh isibii ya li tuu ki te. Nen bo, ni mie' n'Baa nibonn ná ke n'yel bo la, u li de ne ne ne. ¹⁷ N yie ni li teh ná si: ní li yie tób ne.»

Uñendun ya nib li nen Yesu nin u'yaab

¹⁸ «Uñendun ya nib nen ne la, ní li ben kí ye bi kpie' ki nende' min ne. ¹⁹ Ni bi ye uñendun yaab la, uñendun yaab bi li yie ne ne, kime uñendun ya nib yie bi'yaab ne. Ama ninbi ña ye uñendun yaab. N ñen' ne uñendun ya nib ni ma nnò ne cère' bi nen ne. ²⁰ Li tien men n là tòke' ne ná ki ye: «Utonsònl ña cen' u'cenbaa nnò.» Bi jènde' min la, bi li jènde ni'mò ne. Bi tuo' n'gber la, bi li tuo ni'mò yaar ne. ²¹ Min bo ne bi li tien ne nen ke, kime ba ben wà sòn' nni ní. ²² Ma bi baa' kí lá tòke' be n'gber la, uba ña bi li biin be kí ye bi tien' ibiere, ama fenfennò, ba ji li fre kí dule niba bo kí ye ba tien' biere. ²³ Unil nen nni la, u nen n'Baa mò ne. ²⁴ Ma bi sòn' yòkm ya tòn ya nisaal ña laan sòn' yè bi laa' la, uba ña bi li biin be kí ye bi tien' biere. Ama fenfennò bi laa' yè ne ki nen min nin n'Baa ke. ²⁵ Ama nen ke tien' ñò nè ní cère ná kele' bi'yiko ya gbònkú † ni nnò nè ní tien ne. Ní kele' ki ye: «Bi nen nni ne ka ñmabe bi nen nni bà bo.»

²⁶ «Tò, n'Baa li cère ní sòn Utotorl ní. U ye *Mifuoñaanm ne, ki ye tigbemònt ya daan, ki ñen' ní n'Baa saan. Mí lá baa' uyo wà la, mí li kun n'bo imò. ²⁷ Ni'mò li kun n'bo imò, kime ni te n'saan haali n'tuonl ya cincinyo ne.»

16

¹ «N tòke' ne nen ke ñò ní lá tien' la, ni la wíe ni'tekjim ne. ² Bi li ñòre ne itáan ya dur ni. Uyo uba mònòn we ní, unil ku' ne la, u li maaleh ki teh u tien' lituòrl ne ki de' Uwien. ³ Ba bende' n'Baa ye udaan wà, ka bende' n'mò ye udaan wà, nen ne li cère be ní tien' ne nnò. ⁴ N tòke' ne bi lá li tien' ne ma bo, ñò u ya yo lá baa' la, ní li tien kí ye n là tòke' ne ne ñò.»

Mifuoñaanm ya tuonl

«Ma là tòke' ne tù n'tuonl ya cincinyo, kime min nin ninbi ne là te. ⁵ Ama fenfennò, n liebeh wà sòn' nni ní nnò saan ne, ne ni'ni uba ña niire' nni n joh ná bo-a?» ⁶ Kime n len' ki ye n li bure kí cère ne ma nnò ne ni'yenm saa' kí gbien'. ⁷ Ama n tòkeh ne imò ne, n jon' ne la, ní li mòn ni'bo, kime ma jon' la, Utotorl nnò ña ní baa ní. N jon' la, n li sòn wò ní ni'saan. ⁸ U lá baa' la, u li cère uñendun ya nib ní bende kí ye bi ye bibierdenb, kí cère be ní bende kí ye Uwien cuube, kí bende kí ye Uwien li bu be tibuur. ⁹ U li cère be ní bende kí ye bi ye bibierdenb, kime ba teke' nni ki jin'. ¹⁰ U li cère be ní bende kí ye Uwien cuube, kime n li jo n'Baa saan, ne na ji li le nni. ¹¹ U li cère be ní bende kí ye bi li bu be tibuur, kime Uwien bun' uñendun wuu ya cien tibuur ñò.

† 15:25 Bi ye bi'yiko ya gbònkú la, bi niireh Uwien ya jòtiekpaaku ya gbònkú ne. Liike 10:34.

¹² «N biε ki ηmabe tigber tū yebe r tōke nε, ama tū li kpieke nin nε fenfenno. ¹³ Uyo wà *Mifuoñaanm lá li baa nnò; mεn mà yé tigbemònt ya daan nnò; mī li pekre nε tigbemònt ya sεn kε ni. Ma r tōke mi'bugben ya gber, ama mī cii' tà nnò, tun nε mī li tōke nε. Mī li tōke nε nà lá li tien' ya gber mò. ¹⁴ Mī li kpieke nni, kimε mī li taa n ya gber nε kí tōke nε. ¹⁵ N'Baa ya bont kε yé n'yaar nε, nεn nε cère' n ye mī li taa n ya gber nε kí tōke nε.»

Ni'yensaa li kpende uyensonge

¹⁶ «Ni sien' waamu, na ji li lε nni, nī pukn' waamu la, ni li lε nni.»

¹⁷ Nε u'panpaankaab biba niireh tōb ki teh: «U len' nà nò ya tingi si ba? U ye nī sien' waamu, ta ji li lε wò, nī pukn' waamu la, ti li lε wò, ki ye u joh u'Baa bó! ¹⁸ Nε ki tí ye «U yih ba waamu?» Ta ben u ye wò r ye bà?»

¹⁹ *Yesu bende' bi yíe bε r niire wò iniire, nε u tōke' bε ki ye: «Ni niireh tōb n len' ma ki ye: «nī sien' waamu, na ji li lε nni, nī pukn' waamu la, ni li lε nni nnò ya tingi nε-a?» ²⁰ N tōkeh nε imòn nε, ninbi li muò kí kpiende, nε uηendun ya nib li pokn. Ninbi ya yεnm li saa, ama ni'yensaa nnò lá li kpende uyensonge. ²¹ Upii benh nin timer la, u te uyensaa ni nε u'merwien bo. Ama u tí maa' ki gben' la, uyensonge li cère wa ji li tiere imerwien nnò bó, kimε unifaan kòn' uηendun ni. ²² Nī te nnò nε ni'mò bo; fenfenno, ni te uyensaa ni nε. Ama n lá li liebe kí lε nε, nε ní li te uyensonge ni. Uba ηa r fre kí ñen ni'yensonge nnò ni'fèl ni.

²³ «Nεn daali na ji li niire nni bonn niba bó. N tōkeh nε imòn nε, ni miε' n'Baa nibonn n'yel bo la, u li de nε nè nε. ²⁴ Na laan miε' bonn n'yel bo haali nin fenfenno. Miε mεn, ní li lε ηò kí lε uyensonge kí tí gben.»

Yesu faake' nin uηendun

²⁵ «N tōke' nε ni'kε mikpenjenm ni nε. Uyo uba we ní ma ji li pò kpenjenm kí tōke nε gber. Ama n li tōke nε n'Baa ya gber nè r li wien nε. ²⁶ Ni'daali ni li miε n'Baa tibont n'yel bo. Ma tōkeh nε ki teh min nε li miε n'Baa kí de nε, ²⁷ kimε n'Baa bugben nε yíe nε, ni yíe nni, ki teke' ki jin' ki ye n ñen' ní wòn saan ma nnò bo. ²⁸ Tò, n ñen' n'Baa saan nε ki baa' uηendun ni, n tí li ñe uηendun ni kí liebe n'Baa bó.»

²⁹ Nε u'panpaankaab tōke' wò ki ye: «A laa'-aa! Fenfenno a ji lienh nī wien nε, ηa ji pòh kpenjenm. ³⁰ Fenfenno ti bende' ki ye a ben tibont kε, ηa nuunh nil r niire ηε niire kí yaan á bende u ye wò r niire kí ye bà; nεn nε cère' ti teke' ki jin' ki ye a ñen' ní Uwien saan nε.» ³¹ Nε *Yesu niire' bε ki ye: «Ni teke' ki jin' fenfenno wuò nò-òò? ³² Tò, uyo uba we ní, ki lí baa'-a, ni'kε li yere wà kε r taa u ya bó kí cère nni n'baba; ama ma te n'baba, kimε n'Baa te nin nni. ³³ N tōke' nε tigber tuu nò ηò ni te nin nni ma nnò, ní li te uyenduon ni nε. Uηendun wuu ni, ni te ijend ni nε, ama li co mεn ni'ba, kimε n faake' nin uηendun ki gben' u'tuòm ηò.»

17

Yesu kàareh Uwien

¹ Tò, *Yesu len' nnò ki gben', nε ki yaare' ki liike' paaki bó, ki ye: «N'Baa, uyo baa', wuòn a'Bije ya kpieke, ηò a'Bije mò r wuòn a'kpieke. ² A de' wò mituòm unisaal kε bo ηò wò r taa limiel là ηa ηmabe gbenm kí de a de' wò binib bà nnò kε nε. ³ Limiel là ηa ηmabe gbenm si ben r bende kí ye sin baba nε yé Uwien imòn, kí bende *Yesu Kristo wà a sòn' wò ní nnò mò. ⁴ Min wuòn' a'kpieke kitink bo, ki sòn' a de' nni lituonl là r sòn nnò ki gben'. ⁵ N'Baa, fenfenno, kpieke nni a'saan. De nni ukpieke wà n là ηmabe wù a'saan ki laa' uηendun ηa laan te nnò.

⁶ «N cèrè' binib bà a gènde' bε uηendun ya nib ni, ki de' nni nnɔ bende' a yé udaan wà. Bi là yé a'yaab nε, nε a taa' bε ki de' nni, nε bi boh a'gber. ⁷ Fεnfennɔ, bi bende' ki ye a de' nni nibonn nà kε nnɔ ñen' a'saan nε, ⁸ kimε n tɔke' bε a tɔke' nni tigber tà nnɔ, nε bi teke' tù, ki mɔnbe ki bende' ki ye n ñen' ní a'saan nε, ki teke' ki jin' ki ye sin nε sɔn' nni ní.

⁹ «N kàareh ηε ki dienh ben nε. Ma kàareh ηε ki dienh uηendun ya nib. Ama n kàareh ηε ki dienh binib bà a de' nni bε nnɔ nε, kimε bi yé a'yaab nε. ¹⁰ Nà kε yé n'yaann yé a'yaann nε, nε nà kε mɔ yé a'yaann yé n'yaann nε. Ben nε cèreh binib lenh n'kpieke. ¹¹ Ma ji li te uηendun ni, ben nε li te uηendun ni; min we ní a'saan nε. N'Baa uñaan, a de' nni a'yel là nnɔ, cèreh liyel bugben ya tuɔm ní li gu bε, bε ní li yé unibaab ten min nin sin yé unibaab ma bo. ¹² N là te bi'saan uyo wà nnɔ, n là gu bε nin a'yel là a de' nni nnɔ ya tuɔm nε. N guure' bε, nε ní kpaan' wà ní kpo kí juore fεnm nnɔ baba ηa ní la, bi'ni uba ηa kpo' ki juore' fεnm. U kpo' ki juore' fεnm ηɔ nà kele' a'gbɔnku ni nnɔ nè ní tien nε. ¹³ Fεnfennɔ, n we ní a'saan nε. N laan te uηendun ni ma nnɔ nε ki lienh nnɔ, ηɔ bε ní li ηmɔbe uyensonge wà n ηmɔbe wù nnɔ kí tì gben. ¹⁴ N tɔke' bε a'gber, nε ηendun ya nib nende' bε, kimε ba yé ηendun yaab, ten n'mɔ ηa yé ηendun yɔ ma. ¹⁵ Ma kàareh ηε ki teh á ñen bε uηendun ni, ama n kàareh ηε ki teh a la cèreh usenpol ubierɔ nε ní tien bε niba. ¹⁶ Ba yé ηendun yaab ten n'mɔ ηa yé ηendun yɔ ma. ¹⁷ Cèreh ben li cinbe ki yé a'yaab tigbemɔnt bo. A'gber nε yé tigbemɔnt nnɔ. ¹⁸ A sɔn' nni ní uηendun ni ma nnɔ, nε n'mɔ sɔn' ben uηendun ni. ¹⁹ Ben bo nε n taa' n'ba ki de' ηε, ηɔ bi'mɔ ní li cinbe ki yé a'yaab tigbemɔnt bo.

²⁰ «Ma kàareh ηε ki dienh ben baba, n kàareh ηε ki dienh binib bà bi li tɔke bε n'gber bε ní teke nni kí ji nnɔ mɔ nε. ²¹ N kàareh ηε ηɔ bi'ke ní taan kí li yé unibaab nε. Ten sin n'Baa a te nin nni ma n'mɔ te nin ηε nnɔ, cèreh bi'mɔ ní li te nin te, ηɔ uηendun ya nib ní teke kí ji kí ye sin nε sɔn' nni ní. ²² A de' nni ukpieke wà nnɔ, n'mɔ de' bε wù, ηɔ bε ní taan kí li yé unibaab ten min nin sin yé unibaab ma, ²³ kimε n te nin bε, nε a'mɔ te nin nni. Nnɔ nε bi taan' ki yé unibaab ki tì gben', ηɔ uηendun ya nib ní bende kí ye sin nε sɔn' nni ní, kí bende kí ye a yíe bε ten a yíe nni ma bo. ²⁴ N'Baa, a de' nni binib bà nnɔ, n yíe ní te nà saan la, bi'mɔ ní li te nin nni nε, kí lε a de' nni ukpieke wà nnɔ, kimε a yíe nni ki laa' ηa laan ñen' uηendun. ²⁵ N'Baa ugbemɔndaan, uηendun ya nib ηa ben ηε, ama min ben ηε. Nε biε nɔ mɔ ben ki ye sin nε sɔn' nni ní. ²⁶ N cèrè' bi bende' a yé udaan wà, ki li liεbe kí cèreh bε ní bende ηε, ηɔ a yíe nni miyíem ma nnɔ ní li te bi'ni, ηɔ n'mɔ ní li te nin bε.»

18

Yesu ya cuom

(Matie 26:47-56; Mark 14:43-50; Luk 22:47-53)

¹ *Yesu len' nnɔ ki tì gben', nε wɔn nin u'panpaankaab bure' ki tì puore' kubunbunku kù a bi yih kù Sedrɔn nnɔ. Isiin ya kpàabu buba te ni'saan, nε wɔn nin u'panpaankaab kɔn' bu'ni. ² Sudas, wà kuɔre' *Yesu nnɔ, mɔ ben ni'saan, kimε *Yesu nin u'panpaankaab là sɔbe ki taakeh nè nε. ³ Nε Sudas taa' Erom ya sojacɛkl liba nin Uwien ya duku ya guguurb bà bitɔtuɔrcienb nin *Farisienmbε sɔn' bε nnɔ, bi joh ni'saan ki tuke ifr nin imɔnafin nin tijekɔnwent. ⁴ *Yesu ben nà kε li tu wɔ ma nnɔ, nε ki tuobe' bε usen bó, ki niire' bε ki ye: «Ni nuunh ηmε?» ⁵ Nε bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu nε.» Nε u ye: «Min sɔ.» Sudas wà kuɔre' wɔ nnɔ mɔ te bi'ni. ⁶ U len' ki ye wɔn sɔ ma nnɔ, nε bi sulnh puoli bó ki luh. ⁷ *Yesu tí niire' bε ki ye: «Ni nuunh ηmε?» Nε bi ye: «Ti nuunh Nasaret ya *Yesu nε.» ⁸ Nε u ye: «N tɔke' nε ki ye min sɔ nɔ. Ni

nuunh min ne la, cère men biε be ní li joh.»⁹ U len' nnɔ ɲɔ u là len' tigber tà nnɔ tù ní tien ne. U là len' ki ye: «N'Baa a de' nni binib bà nnɔ, ma cère' uba mɔnɔn bole'.»

¹⁰ Tɔ, Simɔn Pier ɲmɔbe kijusiek, ne ki nère' ki ge' ki paare' bitɔtuɔrcienb ya cien ya tonsɔnl uba ya nɔjietubl. Bi yih utonsɔnl nnɔ Malkus ne. ¹¹ Ne *Yesu tɔke' Pier ki ye: «Jiin a'jusiek kí cùn ki'tuɔku ni. N'Baa sien' ki ye ní ji ijend ya nnɔ n la ji yè-εε?»

Bi tuke' Yesu ki jon' Anni saan

¹² Sojacεkl nnɔ nin li'cien nin Sufmbe ya guguurb nnɔ cuo' *Yesu ki lòle' u'nuɔ, ¹³ ne ki kpiε' ki tuke' wɔ ki jon' Anni saan. Anni yé Kayif ya cuɔje ne. Kayif ne là yé bitɔtuɔrcienb ya cien libinl nnɔ. ¹⁴ Wɔn Kayif ne là tɔke' *Sufmbe ya cienb ki ye ní mɔn unibaab ní kpo bi'du ya nib bo nnɔ.

Pier niε' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:69-70; Mark 14:66-68; Luk 22:55-57)

¹⁵ Bi tuke' *Yesu ki joh ma nnɔ, ne Simɔn Pier nin *Yesu ya panpaankεtɔ uba pe u'bo. Bitɔtuɔrcienb ya cien ben *Yesu ya panpaankεtɔ bugben. Nen bo ne u paan' *Yesu bo ki kɔn' bitɔtuɔrcienb ya cien nnɔ den uluo bo. ¹⁶ Ama Pier wɔn juore' ki se saali ne bunañɔbu saan. Ne upanpaankεtɔ wà bitɔtuɔrcienb ya cien ben wɔ nnɔ jon' ki tí laa' upiitonsɔnl wà gu bunañɔbu nnɔ, ne ki cère' Pier kɔn'. ¹⁷ Ne upii nnɔ niire' Pier ki ye: «Sin, a'mɔ ɲa lii yé uje wuɔ ya panpaankaab ya uba-aa?» Ne u jiin' wɔ ki ye: «Ma yé u'panpaanke.»

¹⁸ Tiwɔr là te, ne bitɔtuɔrcienb ya cien ya tonsɔnb nin biguguurb sère' umu, ki lokreh. Ne Pier mɔ te bi'saan ki lokreh.

Bitɔtuɔrcienb ya cien niire' Yesu iniire

(Matie 26:59-66; Mark 14:55-64; Luk 22:66-71)

¹⁹ Bitɔtuɔrcienb ya cien niire' *Yesu iniire u'panpaankaab bo nin u wɔknh miwɔknm ma nnɔ bo. ²⁰ Ne *Yesu jiin' wɔ ki ye: «N len' binib ke ya nun bó ne, ki wɔkn' uyo ke ní táan ya dur ni nin Uwien ya duku ya luo bo, *Sufmbe ke taakeh ná saan. Ma len' gber tuba bɔlm ni. ²¹ Be tien' a niireh min-i? Niire binib bà cenge' n'gber n tɔke' be ki ye bà. Ben ben n tɔke' be ki ye bà mɔnmɔnm.»

²² *Yesu len' nnɔ ma nnɔ, ki laa' biguguurb ya uba se ki neke wɔ, ne ki kpɔbe' wɔ utεnpε, ki niire' wɔ ki ye: «A jiindeh bitɔtuɔrcienb ya cien ne nɔ nnɔ-ɔɔ?» ²³ Ne *Yesu jiin' wɔ ki ye: «N len' ní bre ne la, wuɔn ná cère' ní bre; ne n tí len' ní mɔn ne la, be tien' a ñih nni?»

²⁴ Nen saan ne Anni cère' bi taa' *Yesu ki jon' bitɔtuɔrcienb ya cien Kayif saan u'nuɔ juore' ki lùo.

Pier tí niε' ki ye wa ben Yesu

(Matie 26:71-75; Mark 14:69-72; Luk 22:58-62)

²⁵ Simɔn Pier se ki lokreh umu, ne bi niire' wɔ ki ye: «Sin, a'mɔ ɲa lii yé u'panpaankaab ya uba-aa?» Ne u niε' ki ye: «Ma yé u'panpaanke.» ²⁶ Ne bitɔtuɔrcienb ya cien ya tonsɔnb ya uba, wà Pier bi ge' ki paare' u'tubl nnɔ ya den yɔ uba tɔke' Pier ki ye: «Ma bi laa' ɲε u'saan bukpaabu nnɔ ni-ii?» ²⁷ Ne Pier tí niε' ki ye wa ben Yesu. Ne ukuoje pɔk ki muɔ' i ya tãan bo.

Bi taa' Yesu ki jon' Pilat saan

(Matie 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; Luk 23:1-5)

²⁸ Nen saan ne bi taa' *Yesu ki ñen' Kayif den, ki jon' udu nnɔ ya gobina den, bi yih wɔ Pilat. Ní là yé kutεnɲεsɔnsɔnku ne. *Sufmbe ya cienb ɲa là yíe be ní kuɔn bi'ba jɔknt ɲɔ kí fre kí jele bi'Pak ya nacenku ne. Nen ne cère' ba tuo' ki

kɔn' Pilat den*. 29 Nɛn bo nɛ Pilat nɛn' saali bi'saan, ki niire' bɛ ki ye: «Ujɛ wuɔ tien' ba ni biindeh wɔ?» 30 Nɛ bi jiin' wɔ ki ye: «Wa bi yɛ nibiɛrɔ la, ta bi cuo' wɔ ki ŋukn' ŋɛ.» 31 Nɛ Pilat ye: «Ninbi bugbɛn, taa wɔ mɛn kɪ tɪ bu wɔ ni'yiko ye ma bo.» Nɛ bi ye: «Tinbi Sufmbɛ ŋa ŋmɔbe sɛn tɪ ku nil.»

32 Bi len' nà nɔ nɛ wuɔn' ki ye *Yesu là len' nà ki tɔke' binib, u li kpo mikuum mà ya bol nnɔ nɛ rɪ tien. 33 Pilat tɪ liebe' ki kɔn' tibuur ya duku ni, ki yin' *Yesu ki là niire' wɔ ki ye: «Sin, a yɛ *Sufmbɛ ya bɛr nɛ-ɛɛ?» 34 Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «A len' nà nɔ, a maale' a'ba nɛ bii bi tɔke' ŋɛ nɛ ki ye n yɛ *Sufmbɛ ya bɛr-i?» 35 Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Min ŋa yɛ Suf-a! A'bol ya nib nin bitɔtuɔrciɛnb nɛ taa' ŋɛ ki ŋukn' nni. A tien' bɛ nɛ?» 36 Nɛ *Yesu ye: «N'bel ŋa yɛ uɛndun wuu ni ya bɛl. N'bel bi yɛ uɛndun wuu ni ya bɛl la, n'nib bi li kɔn' tijɛr ŋɔ *Sufmbɛ ya ciɛnb la fre kɪ cuo nni. Ama fɛnfɛnnɔ, n'bel ŋa nɪn te niɛ saan.» 37 Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Nɛn mɛn la, a yɛ ubɛr nɛ-a!» Nɛ *Yesu jiin' wɔ ki ye: «Sin nɛ ye n yɛ ubɛr. N baa' uɛndun wuu ni rɪ là tɔke' binib tigbɛmɔnt nɛ. Nɛn bo nɛ bi maa' nni. Unil wà kɛ pɛ tigbɛrmɔnt bo nɛ cengeh n'ból.» 38 Nɛ Pilat niire' wɔ ki ye: «Tigbɛmɔnt si ba?»

Bi bun' Yesu tibuur ki ye u kpɛ mikuum

(Matie 27:15-31; Mark 15:6-20; Luk 23:13-25)

Pilat len' nnɔ ma nnɔ nɛ ki tɪ nɛn' *Sufmbɛ bó, ki tɪ tɔke' bɛ ki ye: «Min ŋa laa' u'biil. 39 Ama binl kɛ binl ni'Pak ya nacenku ya yo la, n tuu ki nɛndeh lipɛkl ya nil uba nɛ ki wiɛnh. Nɛn bo, ni yɛ rɪ taa *Sufmbɛ ya bɛr nnɔ nɛ kɪ wiɛ-ɛɛ?» 40 Nɛ bi wuure' ki ye: «La wiɛ wɔn, wiɛ Barabas.» Barabas nnɔ là yɛ unil wà yɛ' Erom yaab ya nɔbu bó nɛ.

19

1 Nɛn saan nɛ Pilat cɛrɛ' bi taa' *Yesu ki nɪ' wɔ inalɛbe. 2 Sojambɛ taa' ikonkon ki lɔnlɔn' uyukpɛkpiɛ ki kpɛle' u'yul, ki taa' kuliɛrmɔnmɔnku kuba ki goln' wɔ, 3 nɛ ki nɛkndeh wɔ ki tɔkeh wɔ ki teh: «Sufmbɛ ya bɛrɔ, ti fuondeh ŋɛ-a!» Nɛ ki kpɔbreh wɔ itɛnpɛ.

4 Nɛ Pilat tɪ nɛn' saali, ki tɔke' *Sufmbɛ ki ye: «N li taa wɔ kɪ nɛn nɪ saali ni'saan ŋɔ nɪ bɛnde kɪ ye ma laa' u'biil.» 5 Nɛn saan nɛ *Yesu nɛn' nɪ saali ki kpɛ ikonkon ya yukpɛkpiɛ, ki guo kuliɛrmɔnmɔnku nnɔ. Nɛ Pilat tɔke' bɛ ki ye: «Ujɛ bugbɛn sɔ.»

6 Ama bitɔtuɔrciɛnb nin biguguurb laa' wɔ ma nnɔ nɛ ki wuureh ki teh: «Kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo! Kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo!» Nɛ Pilat tɔke' bɛ ki ye: «Ni'bugbɛn rɪ taa wɔ kɪ tɪ kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo, kimɛ min ŋa laa' u bii' nà nɪ kpɛ kuum.»

7 Nɛ bi tɔke' wɔ ki ye: «Tinbi ŋmɔbe yiko uba nɛ, nɛ yiko nnɔ bo, u kpɛ mikuum nɛ, kimɛ u taa' u'ba ki tien' Uwien ya Bijɛ nɛ.»

8 Pilat cii' bi ye *Yesu taa' u'ba ki tien' Uwien ya Bijɛ ma nnɔ, nɛ bujɛwaanbu tɔrɛ' ki cuo' wɔ cɛɛn. 9 Nɛ u tɪ liebe' ki kɔn' tibuur ya duku nnɔ ni ki tɪ niire' *Yesu ki ye: «Sin, a yɛ lɛ bó yɔ nɛ?» Ama *Yesu ŋa jiin' wɔ. 10 Nɛ Pilat tɔke' wɔ ki ye: «Ŋa gɛrɛh min nɛ-ɛɛ? Ŋa bɛn ki ye n ŋmɔbe mituɔm rɪ wiɛ ŋɛ bii rɪ kpɛ ŋɛ udɔpɔnpɔn bo-oo?» 11 Nɛ *Yesu tɔke' wɔ ki ye: «Uwien de' ŋɛ mituɔm mà nnɔ baba ŋa nɪ la, ŋa ŋmɔbe tuɔm miba n'bo. Nɛn bo nɛ unil wà taa' nni ki ŋukn' ŋɛ nnɔ ya biil cɛn' a'yaal.»

12 Nɛn saan nɛ Pilat nuunh u li tien ma kɪ wiɛ Yesu, ama *Sufmbɛ wuureh nɛ ki teh: «A wiɛ' wɔ la, ŋa ji yɛ ubɛrciɛn Sesa* ya jɔ, kimɛ unil wà kɛ yih u'ba ubɛr la, u yɛ Sesa ya nɛnnɛnd nɛ.»

* 18:28 Sufmbɛ kɔn' bà ŋa yɛ Sufmbɛ den la, bi saa' bi'yiko nɛ, ki kuɔn' bi'ba tijɔknt kɪ tɪ kpaan uyo uba.

* 19:12 Sesa nɛ là yɛ Erom yaab likeh mitinfɛnm mà nnɔ kɛ ya bɛrciɛn.

13 Pilat cii' bi len' nnɔ ma nnɔ, nɛ ki tí ñɛn' *Yesu saali, nɛ ki kèle' tibuur ya biɛk bo, bi yih libùol là «Itɛn ya bɛnbɛnl nnɔ.» *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih ni'saan ki teh «Gabata» nɛ. 14 Ní là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh bi'Pak ya nacenku nnɔ nɛ, ki tuo liwenyul ya yo, nɛ Pilat tɔke' bɛ ki ye: «Ní'ber sɔ.» 15 Nɛ bi wuure' ki ye: «U kpɛ mikuum nɛ! U kpɛ mikuum nɛ! Kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo!» Nɛ Pilat niire' bɛ ki ye: «N kpɛ ní'ber udɔpɔnpɔn bo-oo?» Nɛ bitɔtuɔrciɛnb jiin' wɔ ki ye: «Ta ñmɔbe bɛrtɔ ki kɛnde' ubɛrciɛn Sesa bo.» 16 Nɛn saan nɛ Pilat taa' *Yesu ki ñukn' bɛ bɛ ní tí kpɛ wɔ udɔpɔnpɔn bo. Nɛ bi taa' wɔ ki bure'.

Bi kpɛ' Yesu udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:32-44; Mark 15:21-32; Luk 23:26-43)

17 *Yesu bugbɛn tuke u'dɔpɔnpɔn ki ñɛn' udu ni, ki joh niba saan, bi yih nɛ «Kuyukpɔbku ya Bùol.» *Sufmbɛ ya lenm ni, bi yih ni'saan «Golgota» nɛ. 18 Bi kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nɛn saan nɛ, nɛ ki kpɛ' bijɛb bile mɔ; uba ukɛle uba, utɔ mɔ ukɛltɔ, nɛ *Yesu fo siik ni. 19 Pilat keɛle' mikɛlm miba ki ye: «Nasaret ya *Yesu wà yé *Sufmbɛ ya bɛr nnɔ sɔ», nɛ ki cère bi taa' ki tɛbn' u'dɔpɔnpɔn bo. 20 Ní keɛle' *Sufmbɛ ya lenm ni nin Erom yaab ya lenm ni nin Grɛkmbɛ ya lenm ni nɛ. Bi kpɛ' *Yesu udɔpɔnpɔn bo nà saan nnɔ ña fɔke nin udu ni, nɛn nɛ cère' *Sufmbɛ bà yebe kaan' mikɛlm nnɔ. 21 Nɛ *Sufmbɛ ya tɔtuɔrciɛnb tɔke' Pilat ki ye: «Ña bi li kɛle kí ye *Sufmbɛ ya bɛr, a bi li kɛle kí ye: wɔn nɛ ye u yé *Sufmbɛ ya bɛr nɛ.» 22 Nɛ Pilat tɔke' bɛ ki ye: «N kɛle' nà nɔ n kɛle' nɛ.»

23 Sojambɛ kpɛ' *Yesu udɔpɔnpɔn bo ki gben', nɛ ki gbiire' u'wɛngolkaar igbiin inan, wà kɛ ugbiin uba ki tí siɛn' u'lierfɔfɔkrku. Kulierfɔfɔkrku nnɔ ña ñmɔbe ñɛñiɛ kí ñɛ paaki kí tí ci tingi, kimɛ bi là lòn' kù nɛ. 24 Nɛn saan nɛ bi tɔke' tɔb ki ye: «Ti là kɛre kù mɛn, cère mɛn tí fùɔre imúɔn, kí liike wà li ji kù.» Nɛn kɛ tien' ñɔ nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ ní tien nɛ. Ní kɛle' ki ye: «Bi gbiire' n'wɛngolkaar, nɛ ki fùɔre' imúɔn, bɛ ní liike wà li ji n'lierku.» Tɔ, sojambɛ nnɔ tien' nɛn nɛ.

25 *Yesu ya naa nin u'naa ya ninsɛ nin Klopas ya po Mari nin Mari Madelenn se u'dɔpɔnpɔn saan. 26 *Yesu laa' u'naa nin u'panpaanke wà u yíe wɔ ki gbien' nnɔ se ki buɔke, nɛ u tɔke' u'naa ki ye: «Upii, a'bijɛ sɔ.» 27 nɛ ki tɔke' u'panpaanke nnɔ mɔ ki ye: «A'naa sɔ.» Kí ñɛ nɛn daali nɛ u'panpaanke nnɔ cère' *Yesu ya naa te u'den.

Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo

(Matie 27:45-56; Mark 15:33-41; Luk 23:44-49)

28 Ni ya puoli bó nɛ *Yesu bɛn ki ye fɛnfennɔ u sɔn' u'tùon kɛ ki gben'-a, nɛ ki len' ki ye: «Uñuñun nɛ ñmɔbe nni,» ñɔ nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ní tien. 29 Licuɔl liba se ni'saan ki gbe midɛñmiñmiikm miba, nɛ bi taa' ticitɔnt ki sèkn' mi'ni, ki taa' ki tuun' kusiiku kùà bi yih kù isɔp nnɔ ya lenbɛnl bo, ki tɛnde' ki kòle' u'ñɔbu. 30 U muɔre' midaam nnɔ nɛ ki ye: «N tien' ní'kɛ ki gben' nínɔ», ki gòn', nɛ ki kpo'.

Soja uba cɔke' Yesu ya kɛle ni likpaanl

31 Ní là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh bi'Saba nɛ. U ya *Saba là yé uwɛngbenge nɛ. Nɛn bo nɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb ña là yíe nikipil ní li te dɔpɔnpɔn bo, nɛ ki tɔke' Pilat ki ye wɔ ní cère u'sojambɛ ní ñí kí kuɔ bi kpɛ' binib bà nnɔ ya tàan†, kí jiin bɛ. 32 Nɛ sojambɛ nnɔ baa' ki ñí' ki kuɔ' binib bà bi kpɛ' bɛ idɔpɔnpɔn bo nin *Yesu nnɔ ya tàan. Bi ñí' ki kuɔ' ukpiɛk ye, ki ñí' ki kuɔ' ulie

† 19:31 Bi là ñih ki kòh binib bà bi kpaakeh bɛ idɔpɔnpɔn bo ya tàan ñɔ bɛ ní kpo tonm nɛ.

mə yɛ. ³³ Ama bi tɪ baa' *Yesu saan ma nnə, ki laa' u kpo'-a, nɛn bo nɛ ba kuə' u'yɛ. ³⁴ Nɛ sojambɛ nnə ya uba taa' likpaanl ki cəke' *Yesu ya kele ni. Nɛ misɛm nin miɲunm pək ki ɲɛn' i ya taa' bo. ³⁵ Unil wà laa' tibont nnə nɛ təkɛ' u laa' nà. U len' nà nɔ yé imònn nɛ, nɛ u bɛn ki ye u təkɛ' tigbɛmònt nɛ, ɲə ni'mə ní teke kí ji. ³⁶ Bi tien' *Yesu nnə ɲə nà kele' *Uwien ya gbənkɔ ni nnə nɛ ní tien nɛ. Ní kele' ki ye: «Ba ní kuə u'kpəbl liba mənən.» ³⁷ Ní tɪ liebe' ki kele' *Uwien ya gbənkɔ ni ki ye: «Bi li caan unil wà bi cəke' wə likpaanl nnə bo inun.»

Yesu ya subm

(*Matie 27:57-61; Mark 15:42-47; Luk 23:50-56*)

³⁸ Ni ya puoli bó nɛ Yosɛf wà yé Arimate ya du ya nil nnə baa' ki miɛ' Pilat ki ye wə ní cəbe wə wə ní jiin' *Yesu ya gbɛnɛnt udəpənpənn bo. Pilat tuo', nɛ u jon' ki tɪ jiin' tɔ. Yosɛf bugbɛn là yé *Yesu ya panpaankɛ nɛ ka tuo' nil ní bɛnde, kimɛ u là fɛngɛ *Sufmbɛ ya ciɛnb nɛ. ³⁹ Nikodɛm, wà là baa' *Yesu saan miba kuɲənkɔ nnə mə baa', ki tuke' lɛfina. Bi cùuke lɛfina wà bi yih wə *miir nnə nin bi yih wà alowɛs nnə nɛ. Lɛfina nnə ya kpɛke li baa' tɛn kilo pita. ⁴⁰ Yosɛf nin Nicodɛm taa' kukpɛlcɛku ki tɛntɛn' *Yesu ya gbɛnɛnt, nɛ ki taa' lɛfina nnə ki tien' tu'bo, *Sufmbɛ subɛh bitɛnkpiib ma bo. ⁴¹ Isiin ya kpàabu buba te bi kpɛ' *Yesu nà saan nnə. Bi là gbin' ufɛle uba bukpaabu nnə ni ka laan subɛ' nil len. ⁴² Ní là yé lidaali là *Sufmbɛ bondeh Saba nɛ, nɛ ufɛle nnə mə ɲa fəke nin ni'saan. Nɛn bo nɛ bi taa' *Yesu ki tɪ subɛ' u'ni.

20

Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni

(*Matie 28:1-8; Mark 16:1-8; Luk 24:1-12*)

¹ *Saba ya daali gɛbrɛ', kutaaku kùà li faa nnə nɛ Mari Madelenn wəre' ki fii' ní biike, ki bure' likul nnə bó. U tɪ baa' ki laa' kutɛnkɔ kùà bi là taa' ki biin' likul nnə ɲa ji bi. ² Nɛ u sɛn' ki jon' Simən Pier nin *Yesu ya panpaankɛtə wà u yíe wə ki gbien' nnə saan, ki tɪ təkɛ' bɛ ki ye: «Bi ɲɛn' Yonbdaan likul nnə ni ɲə! Ta bɛn bi taa' wə ki ble' nà saan!»

³ Nɛn saan nɛ Pier nin *Yesu ya panpaankɛtə nnə ɲɛn' ki joh likul nnə bó. ⁴ Bi joh ma nnə bi'kɛ bile tiinh nɛ, ama upanpaankɛtə nnə sɛn' ki cɛn' Pier ki kpɛ' ki baa' li'saan, ⁵ nɛ ki gbien' ki liike', ki laa' tikpɛlcɛr nnə nɛ də len, ama wa kən'. ⁶ Simən Pier, wà paan' puoli bó ní nnə, mə baa', nɛ ki kən' likul nnə ni, ki laa' tikpɛlcɛr nnə də len, ⁷ ki laa' kukpɛlcɛku kùà bi là taa' ki pibn' *Yesu ya yul nnə jɛnde' ki də likonkonl, ku'ba. ⁸ Nɛn saan nɛ upanpaankɛ wà bi kpɛ' ki baa' likul saan nnə mə kən' ki laa', nɛ ki teke' ki jin'. ⁹ Kimɛ haali nin u ya yo ba laan là cii' nà kele' *Uwien ya gbənkɔ ni ki ye *Yesu lá li mɛkre bitɛnkpiib ni nnə ya tingi. ¹⁰ Nɛ *Yesu ya panpaankaab nnə liebe' ki kùn'.

Yesu cère' Mari Madelenn laa' wə

(*Matie 28:9-10; Mark 16:9-11*)

¹¹ Tə, Mari juore' ki se saali nɛ likul nnə saan ki muəh. U se ki muəh, nɛ ki lá gbien' ki liike' li'ni, ¹² ki laa' Uwien ya tondb bile bi guo tiwɛnpɛnpɛnt ki ke *Yesu ya gbɛnɛnt là də nà saan nnə. Uba kɛ u'yul là kunh nà bó, nɛ utə mə kɛ u'taan là kunh nà bó nnə. ¹³ Nɛ bi niire' wə ki ye: «Upii, bɛ tien' a muəh?» Nɛ u jiin' bɛ ki ye: «Bi ɲɛn' n'Yonbdaan nɛ, ma bɛn bi taa' wə ki ble' nà saan.» ¹⁴ U len' nnə ma nnə nɛ ki jiɛbe' ki laa' *Yesu se, ama wa bɛnde' ki ye *Yesu nɛ. ¹⁵ Nɛ *Yesu niire' wə ki ye: «Upii, bɛ tien' a muəh? A nuunh ɲmɛ?» Mari maale' ki ye uje wà gu bukpaabu nnə nɛ, nɛ ki təkɛ' wə ki ye: «Cɛnbaa, sin nɛ taa' wə la, wuən' nni, a ble' wə nà saan ní jo kí taa.» ¹⁶ Nɛ *Yesu ye: «Mari.» Nɛ u jiɛbe' ki təkɛ' wə *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye: «Rabuni.» Ní'tingi si «Cɛnbaa.» ¹⁷ Nɛ *Yesu

ye: «La li co nni*, kime ma laan don' n'Baa bó, ama jo kí tí tóke n'ninjieb kí ye: n doh n'Baa wà yé ni'mo ya baa nnó bó ne. U yé n'Wien ne, ki yé ni'mo ya Wien.» ¹⁸ Ne Mari Madelenn jon' ki tí tóke' *Yesu ya panpaankaab ki ye: «N laa' Yonbdaan,» ne ki tóke' be' *Yesu tóke' wó tigber tà nnó.

Yesu cère' u'panpaankaab laa' wó

(Matie 28:16-20; Mark 16:14-18; Luk 24:36-49)

¹⁹ Tó, *Saba ya daali gèbre', kutaaku kùà li faa' nnó ya tajuoku, ne *Yesu ya panpaankaab taan' ki te kuduku kuba ni ki pìnpìin' inañuon, kime bi là fenge *Sufmbe ya ciēnb ne. Ne *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni, ki tóke' be' ki ye: «Li te men uyenduon ni.» ²⁰ U len' nnó, ne ki wuon' be' u'nuo nin u'kele ni ya gbien. U'panpaankaab laa' wó ma nnó, ne bi'yenm sange. ²¹ Ne u tí tóke' be' ki ye: «Li te men uyenduon ni. N'Baa sɔn' nni ma nnó, ne n'mo sɔn' ninbi.» ²² U len' nnó, ne ki piebe' bi'bo, ki tóke' be' ki ye: «Teke men *Mifuoñaanm. ²³ Ni fère' binib bà bi'biere la, Uwien mo li fère be. Na fère' bà la, Uwien mo ña rí fère be.»

Toma laa' Yesu ne ki teke' ki jin'

²⁴ *Yesu ya panpaankaab piik nin bile ya uba bi yih wà Toma, ki liebe' ki yih wó lilebl nnó, ña là te nin bitob uyo wà *Yesu baa' bi'saan nnó. ²⁵ Bipanpaanketob tóke' wó ki ye: «Ti laa' Yonbdaan.» Ne u tóke' be' ki ye: «Ma laa' bi là kpé' u'nuo ni ipenjen ná saan ya gbien, ka taa' n'nobil ki tuun' igbien nnó ni, ka taa' n'nuo ki tuun' bi là còke' u'kele ni ná saan nnó ya gbiel ni la, ma rí teke kí ji fiebu.»

²⁶ Tó, iwien iniin gèbre', ne *Yesu ya panpaankaab tí taan' ki te kuduku ni. Toma mo ji te bi'ni. Nin inañuon pipi ma ke nnó *Yesu baa' ki lá sere' bi'siik ni ki ye: «Li te men uyenduon ni.» ²⁷ Ne ki tóke' Toma ki ye: «Tende a'nobil kí me nie saan, kí liike n'nuo ya gbien, kí tende a'nuo kí tuun n'kele ya gbiel mo ni. Ji la maaleh tema, teke kí ji.» ²⁸ Ne Toma ye: «A yé n'Yonbdaan nin n'Wien ne.» ²⁹ Ne *Yesu tóke' wó ki ye: «A laa' nni ma nnó ne ki teke' ki jin'. Bà ña laa' nni ki teke' ki jin' nnó, Uwien ya manm te bi'bo.»

Nà cère' San kele' kugbonku kuu

³⁰ *Yesu tien' miyokm ya bontor mo tú yebe u'panpaankaab ya nun ni. Ba kele' tú kugbonku kuu ni. ³¹ Bi kele' tuu no ño ní teke kí ji kí ye *Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo, ki yé Uwien ya Bijε ne. Ni teke' wó ki jin' la, wón bo ne ni li le limiel.

21

Yesu tí cère' u'panpaankaab laa' wó

¹ Ni ya puoli bó ne *Yesu tí cère' u'panpaankaab laa' wó Tiberiyad ya ñunciem ya gbaal. U cère' bi laa' wó ma so: ² Simon Pier nin Toma wà bi liebe' ki yih wó lilebl nnó nin Natanayel wà ñen' ní Kana ya du wà te Galile ya tinfenm ni nnó nin Sebede ya bijiebi nin *Yesu ya panpaankaatob bile ne là taan' ki te. ³ Ne Simon Pier tóke' be' ki ye: «N joh lijenbel ne.» Ne bi ye: «Ti'mo li paan a'bo.» Ne bi ñen' ki bure' ki tí kón buñerbu. Ba cuo' bonn haali kuñonñmenku.

⁴ Ní tí wendeh uyo wà nnó, ne bi laa' *Yesu se miñunm ya gbaal. Ama u'panpaankaab nnó ña bende' ki ye wón ne. ⁵ Ne u niire' be' ki ye: «Hee! Nacenbe, na laa' bonn bi?» Ne bi ye: «Ta laa' bonn.» ⁶ Ne u tóke' be' ki ye: «Wie men bubebu buñerbu ya jie bó, ni li le.» Bi wie' ki cuo' ijen i yebe ceen ne ka fre' ki dere' bubebu nnó kí jiin' ní.

* **20:17** Bi li fre kí lebre la li co nni kí ye la me nni mo.

⁷ Nε *Yesu ya panpaanke wà u yíe wà ki gbien' nnò tòke' Pier ki ye: «Yonbdaan nε.» Simòn Pier cii' Yonbdaan nε ma nnò, ki laa' u te liñil nε, nε u taa' u'lierl ki gole', ki lu' miñunm ni ki joh u'saan. ⁸ U'panpaanketòb bà s'ien' nnò we ní buñerbu ni ki dieh bubebu bù gbe ijén. Ba là fòke nin ñunm ya gbaal. Ní li te tén meta kobk nε. ⁹ Bi tí baa' miñunm ya gbaal ki ñén' buñerbu ni nε ki laa' ikuòn ya mu uba, ujen puu u'ni, ki laa' kpònò mò. ¹⁰ Nε *Yesu tòke' bε ki ye: «Taa ní men ni cuo' ijén yà nò ya iba.»

¹¹ Nén saan nε Simòn Pier liebe' buñerbu nnò ni, ki tí dere' bubebu ki ñén' liwél bo, bù gbe ijengbengbenge kobk nin piñun nin ita. Nin í yεbe ma ke nnò, bubebu nnò ña kere'. ¹² Nε *Yesu tòke' bε ki ye: «Dén men kí ηmòn.» U'panpaankaab ya uba mònòn ña tonge wà ní niire wà kí ye: «Sin ηme nε?» Kimε bi ben ki ye Yonbdaan nε. ¹³ Nén saan nε *Yesu nekñ', ki yuure' kpònò ki de' bε, ki taa' ujen nnò mò ki de' bε. ¹⁴ *Yesu tí mεkre' bitenkpiib ni ki cère' u'panpaankaab laa' wà ma, bolmta sò.

Yesu ye Pier ní li likeh u'nib

¹⁵ Bi jin' tijier nnò ki gben' uyo wà nnò, nε *Yesu niire' Simòn Pier ki ye: «Simòn, San ya bijε, a yíe nni ki cen' bie nò-ò?» Nε u jiin' wà ki ye: «Hnn, Yonbdaan, sin mònòn ben ki ye n fe ηε.» Nε *Yesu tòke' wà ki ye: «Li likeh n'pebumu.» ¹⁶ Nε ki liebe' ki niire' wà ki lere' ki ye: «Simòn, San ya bijε, a yíe nni-ii?» Nε u tí jiin' wà ki ye: «Hnn, Yonbdaan, sin mònòn ben ki ye n fe ηε.» Nε *Yesu tòke' wà ki ye: «Li yé n'pekpaal.» ¹⁷ Nε ki liebe' ki niire' wà nta ki ye: «Simòn, San ya bijε, a fe nni-ii?» Nε Pier ya yεnm saa', kimε *Yesu niire' wà bolmta sò ki ye: «A fe nni-ii?» Nε u jiin' wà ki ye: «Yonbdaan, a ben tibont ke, ki ben ki ye n fe ηε.» Nε *Yesu tòke' wà ki ye: «Li kpaah n'pe. ¹⁸ N tókeh ηε imòn nε, a là yé unacenfaan ma nnò, a là guoh a'kpεlcer a'ba nε, ki joh a yíe nà bó. Ama a tí pore' uyo wà la, a li yuon a'nuò, nε unitò ní goln ηε, kí taa ηε kí jo ña yíe nà bó.» ¹⁹ U len' nnò ñò wà ní wuòn, Pier lá li kpo mikuum mà ya bol kí kpiεke Uwien nε. U len' nnò ki gben', nε ki tòke' wà ki ye: «Paan n'bo ní.»

Pier niire' Yesu upanpaanketò nnò ya gber

²⁰ Pier jiebe', ki laa' *Yesu yíe upanpaanke wà ki gbien' nnò pε bi'bo. Upanpaanke nnò nε là gbien' *Yesu bo, bi là jinh tijier uyo wà nnò, ki niire' wà ki ye: «Yonbdaan, ηme ye wà ní kuòre ηε?» ²¹ Pier laa' wà ma nnò, nε ki niire' *Yesu ki ye: «Yonbdaan, bε lá li tu wuò mò?» ²² Nε *Yesu jiin' wà ki ye: «N yíe wà ní li te kí tí baa uyo wà n li baa ní la, ní yé a'gber-ii? Sin, li pε n'bo ní dee.»

²³ Li ya ñàbonl bo nε *Yesu yaab ni bi lienh ki teh u'panpaanke nnò ña ní kpo. *Yesu wòn ña tòke' ki ye wa ní kpo. Ama u tòke' wà ki ye: «N yíe wà li te kí tí baa uyo wà n li baa ní la, ní yé a'gber-ii» nε?

²⁴ Upanpaanke nnò nε tòke' binib tigber tuu, ki kele' tù kugbònkku kuu ni. Nε ti ben ki ye u'gber nnò yé imòn nε.

²⁵ *Yesu tien' tibont tù yεbe. Bi bi ye bε ní kele tu'ke jeje la, n maale' ki ye unjendun wuu ya fεnm ña ní baa bε ní ble bi li kele tigbònt tà nnò.

* **21:15** Grekmbε ya lenm ya ñàbonl là ya tingi si: bie nò nnò li fre kí li yé binitòb bii tibontòr mò.

Yesu ya tondb ya tòn

Nà wəngəh kugbənku kuu te ma bo

Bi yih wà kəle' kugbənku kuu nnə Luk nɛ. Kugbənku bugbɛn yé tigbɛmənɔnt tà u kəle' tū nnə ya tutukl nɛ. Kù təkəh Yesu ya tondb là kpaande' u'gbɛmənɔnt uɛndun ni ma bo nɛ. Bi cin' ki kpaande' tū Yerusalem ni nɛ, ki tuən' mitinfɛnm mà guən' Yerusalem nnə, ki ɲməɲmɔbe ki tī baa' idu yà kɛ guən' Mediterane ya ɲunciɛnm nnə.

Kugbənku kuu cin' nin Yesu ya dùom paaki bó Uwien saan ya gbɛr nɛ (1:9). U cère' Mifuoñaanm jiiɛ' ní u'tondb bo ki toreh bɛ bi'tòn ni (2:1-12).

Kí cin iyul 2 kí tī baa iyul 12, bi lienh Yesu ya tond Pier bo nɛ ní yɛbe. Binib bà là kpiɛ' ki teke' Yesu ki jin' nnə kɛ là yé Sufmbɛ nɛ. Sufmbɛ ya ciɛnb là jènde' bi'mə tɛn bi là jènde' Yesu ma bo nɛ. Nin bi jèndeh bɛ ma kɛ nnə Mifuoñaanm diɛnh bɛ lifɛl nɛ bi təkəh binib Yesu ya gbɛmənɔnt, ki teh miyɔkm ya bont (3-8).

Kí cin iyul 13 kí tī baa ku'biɛn, bi ji lienh Pəl bo nɛ ní yɛbe. Bi lienh Pəl concuon' ma bo ki təkə' binib Uwien ya gbɛr nɛ. Pəl mə là yé Suf nɛ, ki yé Farisiɛnmbɛ ya cɛkl ya uba, ki yé unil wà jèndeh Kristo ya taanl yaab cɛɛn.

Lidaali liba nɛ u lá joh Damas ya du bó wə rí tí rí tī jènde bà mə teke' Yesu ki jin' ni'bo nnə. Nɛ Yesu tī jie' wə usɛn ki cère' u tien' u'yo. U ya Pəl nɛ ji cère' Yesu ya gbɛmənɔnt yere' Mediterane ya ɲunciɛnm ya tinfɛnm ni, ki ɲməɲmɔbe ki tī baa' uduciɛn Erom ni.

Yesu pùon' ki ye u li de u'tondb Mifuoñaanm

¹ N'jə Teofil, n'gbənkpiɛku ni, n təkə' ɲɛ *Yesu cin' ki tien' nà nin u wəkn' nà, ² ki tī baa' lidaali là Uwien taa' wə ki don' paaki bó nnə. Kí yaan Uwien rí taa wə kí dùo paaki bó nnə *Mifuoñaanm cère' u wəkn' binib bà u gènde' bɛ ki tien' u'tondb nnə bi li kpe isɛn yà. ³ U kpo' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni ma nnə, u cère' bɛn nɛ laa' wə mibolm mà yɛbe, ki tī baa' iwien pinan, ɲə wə rí wuən bɛ kí ye u mənbe ki fuobe. U cère' bi laa' wə, nɛ u təkə' bɛ Uwien ya bɛl ya gbɛr. ⁴ Lidaali liba wən nin bɛn jinh tijier*, nɛ u təkə' bɛ ki ye: «Ni la jènde Yerusalem ni, ama ní li te len, kí tī baa lidaali là n'Baa Uwien li de nɛ u là pùon' ki ye u li de nɛ nà nnə. Ni cii' lipuonl nnə min saan nɛ. ⁵ Ni là cii' n ye: San là taa' miñunm nɛ ki sīi' binib Uwien ya ɲunm, ama ninbi wən, ní sīen' iwenkàankɛ nɛ, n li cère *Mifuoñaanm nɛ rí jiiɛ ní ni'bo.»

Uwien cère' Yesu don' paaki bó

⁶ *Yesu ya tondb taan' u'saan nɛ ki niire' wə ki ye: «Yonbdaan, nɛn mɛn la, fɛnfɛnnə nɛ a li fie tinbi Israyɛl yaab ya bɛl, kí jiiɛn kí de tɛ-ɛɛ?»

⁷ Nɛ *Yesu jiiɛn' bɛ ki ye: «Lidaali là nin uyo wà tibont nnə li tien nnə ɲa yé ni'gbɛr, Baa Uwien nɛ sien' ni'kɛ u yíe ma bo. ⁸ Ama uyo wà *Mifuoñaanm li jiiɛr ní ni'bo nnə, ni li lɛ mituəm, kí li yé n'mənkunb Yerusalem ni nin Sude ya tinfɛnm kɛ ni nin Samari ya tinfɛnm kɛ ni nin utingbɛn kɛ bo.»

⁹ U len' nnə ma nnə nɛ Uwien cère' u doh paaki bó bi'nun ni. Nɛ kutɛwəlgbənku kuba baa' ki lèkn' u'bo, ba ji laa' wə. ¹⁰ U doh uyo wà nnə nɛ bi juore' ki se ki likeh paaki bó. Bi se ki likeh ma nnə nɛ ki laa' i ya tàan bo bijɛb bile se bi'saan, ki guo tikpɛlcɛpient, ¹¹ ki niire' bɛ ki ye: «Galile yaabɛ, bɛ tien' ni se ki likeh paaki nɔ? Uwien nɛ ɲɛn' *Yesu wuə ni'saan ki don' paaki. U li baa ní tɛn ni laa' u doh ma bo nɛ.»

* **1:4** Bi li fre kí lebre wən nin bɛn jinh tijier nnə kí yé wən nin ben te mə.

Yesu ya tondb nin binitɔb taan' bε rí kàare

¹² Tɔ, *Yesu ya tondb siere' lijuɔl là bi yih lè Olifi ya siin ya juɔl nnɔ bo ki liebe' Yerusalem ni. Lijuɔl nnɔ ɲa fɔke nin Yerusalem. Ní lii te kɔnsini uba nε. ¹³ Bi tí baa' Yerusalem ni ma nnɔ nε ki kɔn' bi tí rí taakeh ki te paaki ya duku kùà ni nnɔ. Píer nin San nin Saak nin Andre nin Filip nin Toma nin Batelemi nin Matie nin Alfe ya bijε Saak nin Simɔn wà ya nun mɔn u'du bo ya gber nin Saak ya bijε Sudas nε kɔn' ki te kuduku nnɔ ni. ¹⁴ Bipiib biba mɔ là te bi'ni, bi ya uba si: *Yesu ya naa Mari nin *Yesu ya ninjieb. Bi'ke kpaan' buñɔbu, nε ki tuu ki taakeh ki kàareh.

Bi gènde' Matiyas ki lère' Sudas ya lènl

¹⁵ I ya dɛn nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ taan' litaanl. Bi là li baa binib kobk nin pile. Nε Píer fii' ki sere' bi'siik ni, ki tɔke' bε ki ye: ¹⁶ «N'yaabε, ní kpe *Mifuoñaanm là cère' *Dafid len' Sudas ya gber tà, bi kele' tù *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ rí tien nε. Wɔn Sudas nε là le ki wɔngɛh binib bà cuo' *Yesu nnɔ usɛn. ¹⁷ Sudas là yé tinbi *Yesu ya tondb ya uba nε. *Yesu là gènde' u'mɔ ki de' wɔ ti sɔnh lituonl là nɔ nε.» ¹⁸ (Sudas tien' nibonn nà bre, nε bi pɛn' wɔ ilike, u taa' ki de' kitink kiba; nε ki lu' ki'bo libenlibl u'puoku kpiere', nε u'nier ke ñɛn'. ¹⁹ *Yerusalem ya nib ke cii' tigber nnɔ. Nɛn bo nε bi yin' kitink nnɔ bi'lenm ni ki ye: «Akaldama» Ni'tingi si: Misɛm ya tink.) ²⁰ Píer tí len' ki ye: «Ní kele' iyuon ya gbɔnku kùà te *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ ni ki ye: <U'den rí tien kulɛngbonku, ɲɔ nil la ji rí li kɔ yl.> Ní tí kele' ki ye:

<Unitɔ rí lère u'lènl.>

²¹ Binib te ki tɔke' nin tε uyo wà ke Yonbdaan *Yesu là te nin tε ti joh ni'ke saan nnɔ, ²² ki cin' uyo wà San là siih binib Uwien ya ñunm ki tí baa' lidaali là Uwien ñɛn' wɔ ti'buɔl ki cère' u don' paaki nnɔ. Ní kpe bɛn ya uba nε rí kpɔbn ti'bó, kí li yé umɔnkunl Yonbdaan ya mɛkrm bo.»

²³ Nɛn saan nε bi gènde' bijεb bile. Bi yih uba Yosef, ki baanh wɔ Basabas, ki liebe' ki baanh wɔ Yustus mɔ, ki yih utɔ Matiyas. ²⁴ Nε bi kàare' ki ye: «Yonbdaan, sin nε bɛn binib ke ya fɛl ni te ma bo. Binib bile biε ni, wuɔn tε a gènde' wà, ²⁵ ɲɔ wɔ rí lère Sudas ya lènl a'tondb ya tuonl ni, kimε Sudas dàan' lè nε ki jon' u kpe wɔn li te nà saan». ²⁶ Bi kàare' Yonbdaan ki gben', nε ki fùore' imúɔn bε rí liike bi li gènde wà. Nɛn nε wuɔn' bε ki ye bi li gènde Matiyas nε. Nε bi taa' wɔ ki kpɔbn' *Yesu ya tondb piik nin uba nnɔ bó.

2*Mifuoñaanm ya baam*

¹ *Pantekot ya nacenku ya daali, nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ke taan' ki te buɔl liba. ² Nε bi cii' i ya tãan bo kuwaaku kuba ñɛn' ní kutaaku bó, ki naan tɛn kutafaabiiku, ki lá gbe kuduku kùà bi ke ku'ni nnɔ. ³ Nɛn saan nε bi laa' nibonn niba baa' ki naan imupien, ki pàareh ki paakeh wà ke ya yul bo. ⁴ Nε *Mifuoñaanm kɔn' bi'ke ki tí gben', ki cère' bi lienh ilenbol, mɔ yíe wà ke rí len ma bo.

⁵ U ya yo ki laa' *Sufmbε bà pε Uwien bo mɔnmɔnm nnɔ te Yerusalem ni nε. Bi ñɛn' idu yà ke te uɲɛndun ni nε ki baa'. ⁶ Bi cii' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya waaku bó ma nnɔ nε ki taan' ni'saan ki yebe. Bi cii' bi lienh ma nnɔ nε ní bεke' bε ki gbien', kimε wà ke ciih bi lienh u'tiema lenm nε. ⁷ Ní bεke' bε ki gbien' ba ji bɛn bi li ye bà, ki ñuɔreh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ, nε ki ye: «O, binib bà lienh nɔ, bi'ke ɲa yé Galile yaab-ii? ⁸ Ní tien' mila ɲɔ tí'ni wà ke ciih bi lienh u'yaajelenm-i? ⁹ Tí'ni biba ñɛn' Pat ya du bó ní nε, bitɔb ñɛn' Medi ya du bó ní, bitɔb mɔ ñɛn' Elam ya du bó ní, bitɔb mɔ ñɛn' Mesopotami bó ní,

bitàb mǎ yé Sude ya tinfenm yaab, bitàb mǎ ñen' Kapadosi ya tinfenm bó ní, bitàb mǎ ñen' Pǎnt ya tinfenm bó ní, bitàb mǎ ñen' Asi ya tinfenm bó ní, ¹⁰ bitàb mǎ ñen' Friji ya tinfenm bó ní, bitàb mǎ ñen' Panfli bó ní, bitàb mǎ ñen' Esipt bó ní, bitàb mǎ ñen' Libi ya du wà bi yih wù Sirenn nnǎ ya tinfenm bó ní. Bitàb mǎ ñen' Erom bó ní. ¹¹ Tí'ni, biba yé *Sufmbε ne, bitàb mǎ yé Sufkpenkpend. Bitàb mǎ yé Kret yaab, bitàb mǎ yé Arabi yaab. Tí'ke ciih bi lienh tí'lenm ni ne ki tǎkeh Uwien sǎn' itùoncién yà nnǎ.» ¹² Ní beke' be ki gbien', ba ji ben bi li maale kí ye bà, ne ki niireh tǎb ki teh: «Ní'tingi si ba?» ¹³ Ama biba mǎ sukreh be ne ki teh bi ñun' midaam ne ki yibe'.

Pier tǎke' linigol Uwien ya gber

¹⁴ Nén saan ne Pier nin u'tǎb piik nin uba nnǎ fii' ki sere', ne Pier len' ufaa bo, ki tǎke' linigol nnǎ ki ye: «Ninbi *Sufmbε nin ninbi bà ke te *Yerusalem ni nǎ, cenge mén n'ból mǎnmǎnm, ní tǎke ne ní'tingi. ¹⁵ Ni maaleh ki teh binib bie ñun' midaam ne ki yibe'-ee? Ba ñun' daam, kimε ní laan te kutenjaaku ya kur tuwε ne. ¹⁶ Ama *Uwien ya ñǎbonsǎknl Sowel là len' nà nnǎ ne teh. U là len' ki ye:

¹⁷ <Uwien ye: iwenfǎrke yà we ní nǎ;
n li cère n'Fuoñaanm ní baa binib ke bo,
ni'bijiéb nin ni'bisieíb li sǎnkn n'ñǎbon,
ni'nacenfǎnb nin ni'jecien li le tibont tideknt yaam.

¹⁸ U ya yo ne n lá li cère n'Fuoñaanm ní baa n'tonsǎnb,
bijiéb nin bipiib bo,
be ní tien n'ñǎbonsǎknb.

¹⁹ N li tien micincilm kutaaku nin kitink bo,
n li cère misém nin umu nin kumuñiijuǎku ní li te,

²⁰ uwien li blike ten licinñunl,
ne uñmaal ní mónde ten misém,
kí yaan Yonbdaan ya daali ní baa ní,
u li yé uwengbenge ne, ki li ñmǎbe ukpieke.

²¹ Nén daali wà ke li muǎ kí yin Yonbdaan ya yel ne li ñmare.» »

²² Pier tí len' ki pukn' ki ye: «Israyel yaabe, cenge mén n'ból. Ninbi mǎnǎn ben ki ye Uwien cère' Nasaret ya *Yesu tien' miyǎkm ya bont nin tibont tǎ ke nisaal ña ní fre kí tien tù, ñǎ wǎ ní wuǎn ne *Yesu yé udaan wà ne. ²³ Bi taa' wǎ ki ñukn' ne, ne ni cère' bà ña pe yiko bo kpe' wǎ udǎpǎnpǎn bo ki ku' wǎ. Uwien là ben ne ki sien' ki ye nè ní tien nnǎ. ²⁴ Ama Uwien mǎkre' wǎ ki ñen' wǎ mikuum ya jend ni, kimε kuum ña ñmǎbe tuǎm mè ní juon wǎ kutenkpiiku ni. ²⁵ *Dafid là len' u'bo ki ye:

<N tuu ki lenh Yonbdaan n'nun bó ne.

U te n'ñǎjie bó,
ñǎ niba la sén n'fèl ne.

²⁶ Nén bo ne n ñmǎbe uyensǎnge,
ki lienh miyensǎnglenm,

n ben ki ye n li kpo,
ama n ñmǎbe lidǎndǎnl,

²⁷ kimε ña ní cère ní juore kutenkpiiku ni,
ka ní cère min a'niñaan ní bùre.

²⁸ A wuǎn' nni limiél ya sen.

A te n'saan ma nnǎ,
a li cère n li ñmǎbe uyensǎnge kí tí gben ne.» »

²⁹ Pier tí len' ki ye: «N'yaabe, ní kpe' ní tǎre kí tǎke ne tí'yaaje *Dafid ya gber ne. U là kpo', ne bi sube' wǎ. U'kul bie ki te tí'du ni haali nin dinnǎ. ³⁰ U là yé *Uwien ya ñǎbonsǎknl ne, ki ben ki ye Uwien là pùon' ki pole' ki ye u lá

li cère u'yaabil liba ní kèle u'berbiek bo. ³¹ Uwien là cère' *Dafid bende' ki ye u'Nigendke Kristo lá li mekre bitenkpiib ni. Nen bo ne *Dafid là len' u'bo ki ye: <Uwien ña cère' u juore' kutenkpiiku ni, ka cère' u'gbenent bure'.>

³² U ya *Yesu ne Uwien mekre' wə bitenkpiib ni, ne ti'ke yé bimònkunb.

³³ U'Baa Uwien kriike' wə, ki taa' wə ki kàan' u'jie bó, ki de' wə u là pùon' ki ye u li de wə Mifuoñaanm mà nnə, ne u cère' mí baa' ti'bo. Ni ciuh nà, ki likeh nè nə, ní yé *Mifuoñaanm ya tuonl ne. ³⁴ Ti ben ki ye *Dafid ña là don' paaki, ama wən bugben là len' ki ye:

<Yonbdaan Uwien təke' n'Yonbdaan ki ye:

Kèle n'nojie bó,

³⁵ kí tí baa uyo wà n li cère á te a'nennendb bo litaal.> »

³⁶ Ne Pier tí len' ki ye: «Israyel yaabe, ni'ke ní mənbe kí bende kí ye ninbi kpe' *Yesu wà udəpənpən bo nnə, Uwien tien' wən ne Yonbdaan, ki tien' wə Kristo u'Nigendke.»

³⁷ Linigol nnə cii' Pier len' nnə ma nnə ne ní jin' be, ki saa' bi'yenm ki gbien', ne bi niire' Pier nin *Yesu ya tondbəb ki ye: «Ti'yaabe, ti nín li tien mila?»

³⁸ Ne Pier jii' be ki ye: «Lèbre mən ni'tetem, kí cère tí sii ni'ni wà ke Uwien ya ñunm *Yesu Kristo ya yel bo, ñə Uwien ní fère ne ni'biere, kí pu ne *Mifuoñaanm, ³⁹ kimé ti'Yonbdaan Uwien là pùon' lipuonl ki ye u li taa *Mifuoñaanm kí de u yin' binib bà ke nnə. Ben si: ninbi nin ni'bumu nin bà ke te fəkm nnə.»

⁴⁰ Pier taah inəbontə i yebe ki sureh be, ki saakreh bi'gbenent ki teh: «Wie mən fenfenə ya nib bà yé bibierdenb nnə ya gber ñə Uwien ní ηmien ne.»

Binikpiekb bà là teke' Yesu ki jin' nnə là fuobe ma bo

⁴¹ Ne bi sii' binib bà tuo' u'gber nnə Uwien ya ñunm. Ni'daali binib bà pukn' bà teke' *Yesu ki jin' bó nnə li baa ten itur ita. ⁴² Bi tuu ki cengeh *Yesu ya tondb ya wəknm nin inunmón ne, ki te ten bi te naa nin baa, ki taakeh ki jinh tijier*, ki taakeh ki kàareh. ⁴³ Tə, Uwien cère' *Yesu ya tondb teh miyəkm ya bont cəen. Nen bo ne binib ke fenge Uwien. ⁴⁴ Binib bà ke teke' *Yesu ki jin' nnə kpe buñəbu ne, ki taah bi'bont ke ki gbiinh təb. ⁴⁵ Bi kuəreh bi'tinmu nin bi ηməbe tibont tà, ne ki taah ilike ki gbiinh təb, ní wiəbe be ma bo. ⁴⁶ Idaan ke bi là kpe buñəbu ne, ki tuu ki taakeh Uwien ya duku ya luo bo, ki taakeh təb den ki jinh tijier, ki ηməbe uyennmaa nin lifəsəngl, ⁴⁷ ki pèkeh Uwien, ne bi'du ya nib ke yé bi'gber. Ne idaan ke Yonbdaan ηmiəndeh binib ki pukndeh bi'bó.

3

Pier nin San cère' uwəb uba faake'

¹ Lidaali liba ne Pier nin San joh Uwien ya duku bó tikur tuta ya kaare ya yo. ² Tə, uje uba là te bi maa' wə uwəb. Idaan ke bi yuunh wə ki lá kaandeh Uwien ya duku ya nañəbu bəa bi yih bə Bunañəmənmənbu nnə saan, wə ní li miəh binib bà kəh Uwien ya duku ya luo bo nnə ne tibont. ³ U laa' Pier nin San tuo be ní kə Uwien ya duku ya luo bo, ne u miə' be nibonn. ⁴ Pier nin San caan' u'bo inun, ne Pier təke' wə ki ye: «Liike te.» ⁵ Ne u tūəre' ki likeh be, ki daan u li le bi'saan nibonn ne. ⁶ Ne Pier təke' wə ki ye: «Ma ηməbe like, ka ηməbe nəkm. Ama n li de ηe n ηməbe nà ne. *Yesu Kristo wà yé Nasaret ya nil nnə ya yel bo, fii kí cuon!» ⁷ Ne ki cuo' u'nojie, ki fin' wə. Ne u'taan nin u'tegbiemu pək ki faake' i ya taaan bo. ⁸ U maabe' ki ci', ki sere', ki cin' ki cuonh, ne ki paan' bi'bo ki kən' Uwien ya duku ya luo bo, ki cuonh, ki məbreh, ki pèkeh Uwien.

* 2:42 Bi taakeh ki jinh tijier tà nnə li fre kí li yé Yonbdaan ya jier bii tijiefənt tuba.

⁹ Linigol kɛ laa' u cuonh ki pèkeh Uwien. ¹⁰ Bi bɛnde' ki ye wɔn nɛ tɪ rí kɛ Uwien ya duku ya Nañòmɔnmɔnbu saan ki miɛh nnɔ. Bi laa' u faake' ma nnɔ nɛ nɪ cuo' bɛ miyɔkm nin bujɛwaanbu.

Pier lienh nin linigol Uwien ya duku ya luo bo

¹¹ Ujɛ nnɔ ña dàan' Pier nin San. Nɪ cuo' binib nnɔ kɛ miyɔkm nɛ bi sɛn' ki baa' bi'saan kuninbonku* kuba ni, bi yih kù «Salomɔn ya ninbonku.» ¹² Tɔ, Pier laa' binib nnɔ ma nnɔ, nɛ ki niire' bɛ ki ye: «Israyel yaabɛ, bɛ tien' nɪ cuo' nɛ miyɔkm-i? Bɛ tien' ni likeh tɛ tɛn ti'tiema tuɔm nin ti pɛ Uwien bo mɔnmɔnm ma nnɔ nɛ cère' ujɛ wuɔ faake'?» ¹³ Uwien wà *Abraham nin *Isaak nin Sakɔb nin ti'yaajɛb là pukeh wɔ nnɔ nɛ kpɛke' u'tonsɔnl *Yesu wà ninbi kuɔre' wɔ ki yɛ' wɔ Pilat ya nun bó nnɔ. Pilat wɔn là yɛ wɔ rí taa wɔ kí wiɛ nɛ, nɛ na tuo'. ¹⁴ Ninbi, yɛ' wà yé uñaan, ki yé ugbɛmɔndaan, nɛ ki ji tɔke' Pilat ki ye wɔ rí taa unikul kí wiɛ. ¹⁵ Ni ku' wà yé limiel ya daan, nɛ Uwien mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni. Tinbi nɛ yé bimɔnkunb. ¹⁶ Ti du u'yel bo ma nnɔ nɛ liyel bugbɛn ya tuɔm cère' ujɛ wà ni likeh wɔ ki bɛn wɔ nɔ faake'. Ti teke' *Yesu ki jin' ma nnɔ nɛ cère' ujɛ wuɔ laa' laanfɛ ki tɪ gben' ki se ni'kɛ ya nun bó nɔ.

¹⁷ «N'yaabɛ, n bɛn ki ye ninbi nin ni'ciɛnb ku' *Yesu ma nnɔ, na bɛn nɛ ki sɔn' li ya tuonl. ¹⁸ Uwien là cère' u'ñɔbonsɔknb kɛ len' uyo bo ki ye u'Nigɛndkɛ Kristo lá li jɛnde nɛ. Nɛn nɛ tien'. ¹⁹ Nɛn bo, lèbre mɛn ni'tetem, kí liɛbe kí paan Uwien bo ñɔ wɔ rí fère nɛ ni'biere. ²⁰ Nnɔ nɛ Yonbdaan li de nɛ lifuorl, ki li sɔn ní u'Nigɛndkɛ Kristo ni'saan. Wɔn si *Yesu; u là gɛnde' wɔ ninbi bo nɛ. ²¹ Nɪ kɛ wɔn *Yesu rí li te paaki bó nɛ, kí tɪ baa uyo wà Uwien li fɛnde tibont kɛ. Nɪ tɛn u là cère' u'ñɔbonsɔknb len' nà kɛ uyo bo nnɔ nɛ. ²² Moyis wɔn là len' ki ye: «Yonbdaan Uwien li cère' ni'ni uba rí ñɛ uñɔbonsɔknl ni'bo tɛn min. Ní cenge u li tɔke nɛ nà kɛ. ²³ Unil wà kɛ ña tuo' uñɔbonsɔknl nnɔ ya ñɔbu bó la, Uwien li ñɛn wɔ u'nib ni nɛ ki gben' u'gbɛr.» ²⁴ *Uwien ya ñɔbonsɔknb kɛ, ki cin' Samiel nin biñɔbonsɔkntɔb bà paan' u'bo nnɔ mɔ là len' nà teh idɛn yɛ nɔ ya gbɛr. ²⁵ Ninbi nɛ yé Uwien ya ñɔbonsɔknb nnɔ ya yaabii, nɛ ki li jonde kujɔtieku kù a u là cuo' kù nin ni'yaajɛb nnɔ bo. U là tɔke' ni'yaajɛ *Abraham ki ye u li tien inibol yà kɛ te utingbɛn bo nnɔ u'mɔnm u ya yaabii bo nɛ. ²⁶ Mikpiɛkm, ninbi bo nɛ Uwien là gɛnde' u'tonsɔnl Yesu, ki sɔn' wɔ ni'saan wɔ rí lá tien nɛ Uwien ya mɔnm, kí ñɛn ni'ni wà kɛ u'tuonbiere ni.»

4

Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab bun' Pier nin San tibuur

¹ Pier nin San laan biɛ ki lienh nin linigol nnɔ; u ya yo nɛ bitɔtuɔrkaab nin Uwien ya duguurb ya ciɛn nin Saduseyɛnmbɛ baa' bi'saan. ² Bi'benku ni ben' Pier nin San bo, kime bi wɔknh binib ki teh *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni ma nnɔ, binib bà kpo' mɔ li mɛkre nɛ. ³ Bi cuo' bɛ ki laa' uwien lu' ñɔ, nɛ bi taa' bɛ ki tɪ pɛkn' ki cère' bi te len nɪ tɪ faa'. ⁴ Nin nɛn kɛ, binib bà cii' Pier nin San len' nà nnɔ, bi'ni bà yɛbe teke' *Yesu ki jin'. Bijɛb bà teke' wɔ ki jin' nnɔ li baa tɛn itur inun.

⁵ Kutaaku faa', nɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb taan' Yerusalem ni. ⁶ Bà là taan' nnɔ ya biba si: bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn Anni nin Kayif nin San nin Aleksand nin bitɔtuɔrciɛnb ya cɛkl ya nitɔb kɛ. ⁷ Bi cère' Pier nin San sere' bi'siik ni nɛ bi niire' bɛ ki ye: «Ni taa' ba ya tuɔm nɛ bii ni taa' ñmɛ ya yel nɛ ki buu' uwɔb wuɔ nɔ?»

* **3:11** Bi yih nà saan kuninbonku nnɔ te Uwien ya duku ya luo bo nɛ. Bi là taa' itɛn nɛ ki mɛn' ku'kpenkpen, ki lɛ' ki yekn' Uwien ya duku ya luo ya guoncɛnciɛnl là guɔn' ki linde' kù nnɔ.

8 Nɛn saan nɛ *Mifuoñaanm cɛrɛ' Pɛr tɔkɛ' bɛ ki ye: «Bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnbɛ, 9 ti tore' uwɔb nnɔ ma nnɔ, nɛ ni buh tɛ tibuur dinnɔ, ki niireh tɛ ki teh ti tien' mila ki buu' wɔ. 10 Tɔ, ninbi nin Israyɛl ya nitɔb kɛ ɔ́ bɛndɛ kɛ ye Nasarɛt ya *Yesu Kristo wɔ ninbi kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nnɔ, Uwien mɛkre' wɔ bitɛnkpiib ni. U ya yel ya tuɔm nɛ cɛrɛ' ujɛ wuɔ faake' ki se ni'nun bɔ́ nɔ. 11 *Yesu bo nɛ ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Litɛnl là ninbi bidumɛb wiɛ' lɛ nnɔ,
lɛn nɛ lá tien' litɛnkpiɛkl là co kuduku.»

12 Miɲmienm ɲa ɔ́ ɲɛ uba saan ki kɛndɛ' *Yesu saan, kimɛ *Yesu ya yel baba ɲa ɲí la, Uwien ɲa dɛ' nil uba liyel uɲɛndun wuu ni ɲɔ lɛn bo tí frɛ kɛ ɲɛrɛ.»

13 Bi sekn' ki laa' Pɛr nin San ɲa yé nikpɛkpiɛkb udu ni, ka bɛn gbɔnku ki gbien', ki ɲmɔbɛ lifɛl ki lienh ma nnɔ, nɛ ni cuo' bɛ miyɔkm. Nɛ bi bɛndɛ' ki ye bɛn nin *Yesu nɛ là tɛ. 14 Tɔ, bi laa' ujɛ wɔ faake' nnɔ se Pɛr nin San saan ma nnɔ nɛ ba ji bɛn bi li ye bà. 15 Bi cɛrɛ' bi ɲɛn' Pɛr nin San tibuur ya duku nnɔ ni, nɛ bi cin' ki gbierɛh 16 ki teh: «Ti li tien mila binib biɛ nɔ? Binib bà kɛ tɛ Yerusalem ni bɛn ki ye bi mɔnbe ki tien' miyɔkm ya bonn nɛ, ta ɔ́ frɛ kɛ niɛ. 17 Ama ta yíe tigbɛr nnɔ ɔ́ yɛbrɛ udu ni ni'kɛ saan. Nɛn bo, cɛrɛ mɛn tí mɔnde bi'bo inun kɛ wɔbn bɛ, bi la ji ɔ́ tɔkɛ nil *Yesu ya gbɛr.»

18 Nɛ bi liɛbɛ' ki yin' bɛ ki kuɔn', ki piɛn' bɛ ki ye bi la ji ɔ́ wɔkn nil *Yesu ya gbɛr, ki la ji ɔ́ tɛ u'yel mɔ. 19 Ama Pɛr nin San tɔkɛ' bɛ ki ye: «Nì kpɛ tí tuo ni ya ɲɔbu bɔ́ bii Uwien ya ɲɔbu bɔ́ nɛ? Ninbi mɔnɔn maale mɛn kɛ liike. Ni lɛ ba mɔn Uwien saan ní-i? 20 Tinbi ɲa ɔ́ frɛ kɛ li ɲmin kɛ la tɔkɛ ti laa' nà nin ti cii' nà.» 21 Biciɛnb nnɔ tí mɔnde' bi'bo inun nɛ ki taa' bɛ ki wiɛ'. Ba laa' bi li dule nà bo kɛ dɛrɛ bi'tub, kimɛ udu ya nib kɛ pɛkeh Uwien miyɔkm ya bonn nnɔ bo nɛ. 22 Pɛr nin San tien' miyɔkm ya bonn, ki cɛrɛ' ujɛ wɔ faake' nnɔ ya bin gɛbrɛ' ibin pinan.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnɔ kàareh

23 Tɔ, bi taa' Pɛr nin San ki wiɛ' ma nnɔ nɛ bi liɛbɛ' ki jon' bi'tɔb saan, ki tí tɔkɛ' bɛ bitɔtuɔrciɛnb nin *Sufmbɛ ya ciɛnb nnɔ tɔkɛ' bɛ nà nnɔ kɛ. 24 Bi cii' ma nnɔ nɛ bi'kɛ kpaan' buɲɔbu, ki kàareh Uwien ki teh: «Yonbdaan, sin nɛ ɲɛn' kutaaku nin kitink nin miɲunciɛnm, ki ɲɛn' tibont tà kɛ tɛ kutaaku bo nin tà kɛ tɛ kitink bo nin tà kɛ tɛ miɲunciɛnm ni. 25 Sin nɛ là cɛrɛ' Mifuoñaanm ya tuɔm bo, a'tonsɔnl ti'yaajɛ *Dafid lɛn' ki ye:

«Bɛ bo nɛ bà ɲa yé *Sufmbɛ ya benku ni ben' ki tí kɛndɛ'?

Bɛ bo nɛ idu ya nib maaleh yɛnmaalfɛnm-i?

26 Uɲɛndun ya bɛrciɛnb bonde' bi'ba,

nɛ idu ya bɛrb taan' bi'tɔb saan,

bɛ ɔ́ kɔn nin Yonbdaan nin u'Nigɛndkɛ Kristo tijɛr.»

27 Imɔn nɛ, ubɛr Herod nin Pɔns Pilat nin bà ɲa yé Israyɛl yaab nin Israyɛl yaab là taan' udu wuu ni, ki ku' *Yesu wɔ yé a'tonsɔnñaan ki yé a'Nigɛndkɛ nnɔ. 28 Bi taan' ki tien' a'tuɔm nin a'yíem bo, a là sien' ki ye nà ɔ́ tien nnɔ nɛ. 29 Yonbdaan, fɛnfɛnnɔ gbien kɛ liike bi wɔbndɛh tɛ liwɔbl là ba, kɛ de tinbi a'tonsɔnb lifɛl ɲɔ tí li tɔkɛh binib a'gbɛr ki la fɛngɛ. 30 Wuɔn a'tuɔm kɛ cɛrɛ biwiɛnb ɔ́ faake, miyɔkm ya bont ɔ́ li teh, a'tonsɔnñaan *Yesu ya yel bo.»

31 Bi kàarɛ' ki gben' ma nnɔ nɛ bi taan' ki tɛ nà saan nnɔ jɛngɛ'. *Mifuoñaanm baa' bi'kɛ bo, nɛ bi laa' lifɛl ki tɔkɛh binib Uwien ya gbɛr.

Binib bà teke' Yesu ki jin' nnɔ taakeh bi'bont ki gbiinh tɔb

32 Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnɔ kpɛ buɲɔbu nɛ, ki ɲmɔbɛ iyɛnmaale iba. Uba ɲa lienh ki teh u'bonn yé u'baba yaann. Bi'kɛ là taakeh bi'bont nɛ ki gbiinh. 33 *Yesu ya tondɔ ɲmɔbɛ mitɔciɛnm ki kundɛh imɔn ki teh Yonbdaan

*Yesu mənbe ki məkre' bitenkpiib ni. Nε Uwien juokeh bi'ke ki gbiekeh. ³⁴ Bi'ni uba ŋa te ki luo' niba, kimε bà kε ŋmabe mutinmu bii iden nnə kuəreh nε ki taah bi kuəreh ki lenh ilike yà nnə, ³⁵ ki lá dienh *Yesu ya tondb, nε bi gbiinh, ki dienh unil kε ní wiεbe wə ma bo.

³⁶ Ujε uba te bi'ni, bi yih wə Yosεf. Nε *Yesu ya tondb baanh wə Banabas, ni'tingi si: «wà sɔngreh binib ya yenm.» U yé Lefi ya yaabil nε. Bi maa' wə Ciip ya du ni nε. ³⁷ U ŋmabe bukpàabu buba, ki kuəre' bù, nε ki taa' u kuəre' ki laa' ilike yà nnə, ki lá de' *Yesu ya tondb.

5

Ananias nin u'po Safira ya gber

¹ Tə, ujetə mə là te bi'ni, bi yih wə Ananias, ki yih u'po Safira. U kuəre' u'kpàabu buba, ki teke' ilike. ² Wəon nin u'po kpaan' buñəbu nε u bore' ilike nnə ya niba bó ki taa' u'ba, ki tuke' nà bó s'ien' nnə ki lá de' *Yesu ya tondb. ³ Nε Pier niire' wə ki ye: «Ananias, bε tien' a taa' a'fəl ki cèbe' *Satan nə nnə, ki lere' *Mifuoñaanm, ki bore' bukpàabu nnə ya like ya niba bó ki taa' a'ba! ⁴ ŋa laan là kuəre' bukpàabu nnə ma nnə, bù là yé a'yaabu nε. A kuəre' bù ma nə, ilike nnə mə yé a'yi nε. Bε tien' a maale' a'fəl ni á tien nə? A lere' Uwien nε, ŋa lere' nib.» ⁵ Ananias cii' iñəbon nnə ma nnə, nε ki lu' ki kpo'. Nε bujewaanciεnbu cuo' binib bà kε cii' tigber nnə. ⁶ Nεn saan nε binacenfənb baa' ki taa' bukpəlbū, ki pəbn' wə, ki yuure' ki ñen' ki t̄i sube'.

⁷ N̄i tien' t̄en tikur tuta, nε u'po kən' ní, ka bεn nà tien'. ⁸ Nε Pier niire' wə ki ye: «Təke nni tigbεm̄ont, ni kuəre' bukpàabu bùa nnə ya like kεkε sə-əə?» Nε u ye: «Hnn, i'kεkε n̄inə.» ⁹ Nε Pier t̄ake' wə ki ye: «Bε tien' sin nin a'cε kε kpaan' buñəbu ki biike' *Yonbdaan ya Fuoñaanm-i? Liike, bà sube' a'cε nnə nε tuo bunañəbu nə. Bi li yuure a'mə, k̄i ñen.» ¹⁰ Nε u'mə lu' u'nun bó i ya t̄aan bo ki kpo'. Binacenfənb nnə kən' ní ki laa' u kpo', nε bi t̄i yuure' u'mə, ki t̄i sube' u'cε saan. ¹¹ Bujewaanciεnbu cuo' Kristo ya taanl yaab kε nin binib bà kε cii' tigber nnə.

Yesu ya tondb teh miyək̄m ya bont

¹² *Yesu ya tondb teh miyək̄m ya bont udu ya nib ni cεen. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə kε kpε buñəbu nε, ki taan' ki te Salomən ya ninbonku* ni. ¹³ Nitəb ŋa kaabe' ki taakeh nin bε, ama udu ya nib kε là p̄εkeh bε nε. ¹⁴ Nε binib ligol, bijεb nin bipiib kε teknh Yonbdaan ki jinh uyo kε ki pukndeh bi'bó. ¹⁵ *Yesu ya tondb teh miyək̄m ya bont ma nnə, nε binib yuunh biwiεnb ki là blinh tikaagbont nin igado bo isengbε, ŋə Pier lá ḡəbreh, u'jinjinku mənən lu' bi'bo la, bε ní faake. ¹⁶ Linigol mə tukeh biwiεnb nin binib bà isenpol ŋaake bε nnə, ki ñeh ní idu yà nεke Yerusalem nnə ni, ki bàareh *Yesu ya tondb saan nε bi c̄ereh bi'ke faakreh.

Bi cuo' Yesu ya tondb

¹⁷ Tə, bitətuərciεnb ya ciεn nin binib bà kε pε u'bo ki yé Saduseyεnmbε nnə laa' *Yesu ya tondb teh nnə ma nnə, nε bi taa' bi'bo iponponbe, ki jon' ¹⁸ ki cuo' bε, ki t̄i pεkn' udu nnə ya pεkl ni. ¹⁹ Ama ni'daali ya ñənkū, nε Yonbdaan Uwien ya tond baa' ki lá piire' lipεkl ya nagenku, ki ñen' bε, nε ki t̄ake' bε ki ye: ²⁰ «Li joh m̄en Uwien ya duku ya luo bo, k̄i t̄i ní li t̄akeh binib mifuoɓf̄ənm miε ya gber kε.» ²¹ Bi tuo' u'ñəbu bó, nε kutεn̄n̄esənsənkū bi kən' Uwien ya duku ya luo bo, ki wəknh binib Uwien ya gber.

Bitətuərciεnb ya ciεn nin binib bà pε u'bo nnə baa' ki lá yin' *Sufm̄bε ya buur ya cεkl yaab bà bi liebe' ki yih bε Israyel ya ciεnb nnə kε ki taan', nε ki

* 5:12 Liike 3:11.

sòn' biguguurb bε ní jo lipεkl bó kí tí taa *Yesu ya tondb ní. ²² Bi tí baa' ní'saan ka laa' bε, nε ki liεbe' ní ki lá tǎke' ki ye: ²³ «Tí tí baa' ki laa' lipεkl ya duku pi mǎnmǎnm nε, biguguurb mǎ se kunagεnku saan ki gu. Nin nεn kε ti piire' ma, ta laa' nil uba mǎnǎn len.» ²⁴ Uwien ya duku ya guguurb ya ciεn nin bitǎtuǎrciεnb cii' tigbεr nnǎ ma nnǎ, nε ní bεke' bε *Yesu ya tondb bo cεεn, kimε ba bεn ní tien' ma† ²⁵ Nεn saan nε unil uba baa', ki tǎke' bε ki ye: «Liike mεn-a! Bijεb bà ni pεkn' bε nnǎ, bi te Uwien ya duku ya luo bo ki wǎknh binib Uwien ya gbεr.» ²⁶ Nεn saan nε Uwien ya duku ya guguurb ya ciεn nin u'nib bure' bε ní tí cuo *Yesu ya tondb ní. Ba cuo' bε nin ufaa, bi tuke' bε ní suoo nε, kimε bi fεnge udu ya nib la yεke bε tεn nε.

²⁷ Bi tuke' bε ki tí baa', nε ki cère' bi sere' *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab ya nun bó, nε bitǎtuǎrciεnb ya ciεn tǎke' bε ki ye: ²⁸ «Ta là wǎbn' ki pien' nε ki ye ni la ji ní wǎkn nil *Yesu ya gbεr-ii? Nε ni cère' ní'wǎknm gbe Yerusalem ni ní'kε saan-a! Ni yíε ní ye uje bugbεn ya kuum n̄en' tinbi nε-a!»

²⁹ Nε Pier nin *Yesu ya tondb tǎke' bε ki ye: «Nì kpe tí tuo Uwien ya n̄ǎbu bó ki cεn' nin tí tuo binib ya n̄ǎbu bó. ³⁰ Ninbi nε kpe' *Yesu udǎpǎnpǎn bo, ki ku' wǎ, nε ti'yaajεb ya Wien mεkre' wǎ bitεnkpiib ní, ³¹ ki kpieke' wǎ, ki taa' wǎ ki kǎan' u'jie bó, wǎ ní li yé ubεr, kí li yé Uηmienl, kí cère Israyel yaab ní lèbre bi'tetem ηǎ Uwien ní fère bε bi'biere. ³² Tinbi nε yé tigbεr nnǎ ya mǎnkunb, nε Uwien taa' *Mifuoñaanm mà ki de' binib bà boh wǎ nnǎ mǎ yé tu'mǎnkunl.»

³³ *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab cii' bi len' nnǎ ma nnǎ, nε bi'benku ni ben' bi'bo ki tí kende', nε bi yíε bε ní ku bε. ³⁴ Tibuur yaab nnǎ ya uba fii' ki sere' bi'nun bó, bi yih wǎ Gamaliel. U yé *Farisiεnmbε ya uba nε, ki yé *Yiko ya wǎnwǎknl mǎ, ki ηmǎbe liyel *Sufmbε kε saan. U tǎke' bε ki ye bε ní taa *Yesu ya tondb nnǎ kí n̄ε saali waamu. ³⁵ Bi n̄en' saali, nε u tǎke' tibuur ya cεkl yaab nnǎ ki ye: «Israyel yaabε, liike mεn ní'yul bo nin ni yíε ní tien bijεb biε nǎ nǎ. ³⁶ Kimε uje uba nε là te nǎ laan wuǎke', bi yih wǎ Teyuda. U là yih u'ba unikpεkpiek nε, nε bijεb kobiinan pε u'bo. Bi ku' wǎ nε binib bà kε pε u'bo nnǎ yere', nε licεkl nnǎ juore' fεnm. ³⁷ Uje nnǎ yaam gèbre', nε Galile ya nil uba mǎ fii' ki sure' binib bi paan' u'bo ki yebe, bi yih wǎ Sudas. Nì là yé uyo wǎ bi kǎanh kukεnku nnǎ nε. Bi ku' u'mǎ, nε binib bà kε pε u'mǎ bo nnǎ, mǎ yere'. ³⁸ Nεn bo nε n tǎkeh nε, ji la tuuke mεn bijεb biε ya gbεr. Cère bε mεn bε ní li joh. Bi lienh nǎ nǎ nin bi sǎnh lituonl là nǎ yé unisaal yaam nε la, n̄ li juore fεnm nε. ³⁹ Ama n̄i yé Uwien yaam nε la, na ní fre kí pien bε. Ni kǎnh nin bε tijer la, nba la, ni lá li lε ni kǎnh nin Uwien nε.»

Gamaliel len' nnǎ ma nnǎ, nε bi tuo'. ⁴⁰ Bi yin' *Yesu ya tondb, bi liεbe' ki kǎn' ní, nε bi n̄i' bε, ki pien' bε ki ye bi la ji ní li tǎkeh nil *Yesu ya gbεr, nε ki taa' bε ki wiε'. ⁴¹ *Yesu ya tondb siere' bi'saan nin uyεnsǎnge, kimε bi bεn ní kpe bε ní ji ifε *Yesu ya yel bo nε. ⁴² Idaan kε, bi tuu ki joh Uwien ya duku ya luo bo nin binib den nε, ki tí wǎknh binib, ki tǎkeh tigbεmǎnmǎnt ki teh *Yesu nε yé Uwien ya Nigεndkε Kristo.

6

Bi gènde' jεb bilole bε ní li toreh Yesu ya tondb

¹ Idεn ya binib bà teke' *Yesu ki jin' ya cεkl yεbreh ki pukndeh nnǎ, nε *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' ki lienh Grεkmbε ya lenm nnǎ cin' ki kǎnh nin Suftǎb bà lienh bi'yaajelenm nnǎ* ki teh daan kε daan bi gbiinh tibont la, bi

† **5:24** Bi li fre kí lεbre ba bεn ní tien' ma kí ye ba bεn tigbεr nnǎ li kpaan ma mǎ. * **6:1** U ya yo binib bà là teknh *Yesu ki jiinh nnǎ, biyεbnb là yé *Sufmbε nε. Bi'ni biba là lienh Grεkmbε ya lenm nε, ki pε Grεkmbε ya tentienm bo. Bitǎb lienh bi'yaajelenm, ki pε bi'yaajetentienm bo. Ben nε là yebe.

sundeh bi ya kpopiib bó nɛ. ² Nɛ *Yesu ya tondb piik nin bile nnɔ yin' binib bà kɛ teke' *Yesu ki jin' nnɔ ki taan', nɛ ki tɔke' bɛ ki ye: «Na mɔn tí juore tijier ya gbiirm bo kí dàan Uwien ya gber ya tɔkm. ³ Nɛn bo, tí'yaabɛ, gènde mɛn ní'ni jɛb bilole bà *Uwien ya Fuoñaanm te bi'bo, bi ñmɔbe miyɛnfuom, ki yé binimɔnb binib ya nun bó, ñɔ tí cère bɛ rí li sɔnh li ya tuonl. ⁴ Tinbi *Yesu ya tondb wɔn, tí li mɔndeh ki kàareh nɛ, kí li tɔkeh binib Uwien ya gber.»

⁵ *Yesu ya tondb len' nà nnɔ ñmaake' binib nnɔ kɛ, nɛ bi gènde' Etienn, u teke' *Yesu ki jin' mɔnmɔnm, *Mifuoñaanm te u'bo. Bi gènde' Filip nin Prokɔr nin Nikanɔr nin Timɔn nin Pamena nin Antiyɔk ya Nikola, u yé Sufkpenkpend. ⁶ Bi taa' jɛb bilole nnɔ ki wuɔn' *Yesu ya tondb, bi taa' bi'nuɔ ki paan' bi'bo nɛ ki kàare' ki de' bɛ.

⁷ Uwien ya gber yereh ni'kɛ saan, nɛ binib teknh *Yesu ki jinh ki yɛbreh ki pukndeh Yerusalem ni. Bitɔtuɔrkaab ligol mɔ tuo' ki teke' *Yesu ki jin'.

Bi cuo' Etienn

⁸ Uwien juoke' Etienn ki gbien', ki de' wɔ mituɔm ki gbien', ki cère' u teh miyɔkm ya bont udu ya nib ni. ⁹ *Sufmbɛ bà te litaanl ya duku kùà bi yih kù bà ña ji yé yonbe ya taanl ya duku nnɔ, ya biba nin Sirɛnn ya du nin Aleksandri ya du nin Silisi ya du nin Asi ya tinfɛnm yaab kɛ taan' ki findeh nin Etienn. ¹⁰ Ama ba fre' ki faake' nin wɔ, kimɛ u lienh nin *Mifuoñaanm de' wɔ miyɛnfuom mà nnɔ nɛ. ¹¹ Nɛn saan nɛ bi de' bijɛb biba ilike bɛ rí nɛn u'bo kí ye bi cii' u suke' Moyis nin Uwien. ¹² Bi len' nnɔ ma nnɔ nɛ udu ya nib nin bi'ciɛnb nin *Yiko ya wɔnwɔknb kpre', nɛ ki bere' ki tí cuo' Etienn, ki taa' wɔ ki jon' *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab saan, ¹³ nɛ ki tuke' bitonnɛndɛnb ní bi lá len' ki ye: «Uyo kɛ ujɛ wuɔ sukreh Uwien ya duku nɛ, ki saah Moyis ya yiko. ¹⁴ Kimɛ ti cii' u len' ki ye Nasaret ya *Yesu li we Uwien ya duku kuu, kí lèbre mitetem mà Moyis là wɔkn' tɛ mè nnɔ.» ¹⁵ Nɛ tibuur ya cɛkl yaab nnɔ kɛ caan' Etienn bo inun ki laa' u'nun bó te tɛn Uwien ya tond' ya nun bó.

7

Etienn len' ki jin' Sufmbɛ ya buur ya cɛklyaab

¹ Nɛn saan nɛ bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn niire' Etienn ki ye: «Bi len' ma nɔ, tù te-ee?» ² Nɛ Etienn jii' ki ye: «N'baambɛ nin n'ninjieɛ, li cengeh mɛn. Uyo wà tí'yaaje *Abraham laan là kɔ Mesopotami ya du ni, ka laan jon' ki tí kɔn' Haraan ya du ni nnɔ, nɛ Uwien wà ñmɔbe ukpiɛke puɔ' u'saan, ³ ki tɔke' wɔ ki ye: «Nɛ a'du ni nin a'yaab ni, kí jo n li wuɔn ñɛ udu wà nnɔ ni.» ⁴ Nɛn saan nɛ u fii' Kalde yaab ya du ni, ki tí kɔn' Haraan ya du ni. U te wun ni nɛ haali u'baa tí kpo', nɛ Uwien cère' u baa' ki kɔn' udu wà ni kɔ u'ni fɛnfɛnnɔ nɔ. ⁵ Uwien ña de' wɔ tink kiba udu wuu ni, wa de' wɔ tink kí kpe nin kutɛpenku ya pɛn mɔnɔn, ama u pùon' ki ye u li taa udu wuu kí de wɔn nin u'yaabii nɛ, wù rí li yé bi'yu uyo kɛ. Uyo wà Uwien pùon' lipuonl liɛ nnɔ, ki laa' *Abraham ña laan ñmɔbe buk. ⁶ Nɛ Uwien tɔke' wɔ ki ye: «A'yaabii lá li tien bicɛnb udutɔ ni, nɛ u'nib rí taa bɛ kí tien iyonbe, kí jènde bɛ ibin kobiinan. ⁷ Ama min Uwien nɛ li dɛre bi li yé udu wà ya nib ya yonbe nnɔ ya tub. Ni ya puoli bó nɛ a'yaabii li ñɛ udu nnɔ ni, kí baa kí lá li pukeh nni niɛ saan.» ⁸ Nɛ Uwien cuo' nin *Abraham kujɔtiɛku ki tɔke' wɔ ki ye upunjie nɛ yé kudɛku kùà wɔngɛh bi'jɔtiɛku nnɔ. Nɛn bo nɛ *Abraham maa' *Isaak, nɛ ki jie' u'punl wienniin daali. *Isaak mɔ maa' Sakɔb, ki mɔ jie' u'punl. Sakɔk mɔ tien' nnɔ u'bijieɛ. Bɛn nɛ yé tí'yaajɛb piik nin bile nnɔ.

⁹ «Tí'yaajɛb nnɔ taa' iponponbe bi'waake Yosef bo, nɛ ki kuɔre' wɔ binib bo wɔ rí tí rí li yé uyonb Esipt bó. Ama Uwien là te nin wɔ, ¹⁰ nɛ ki ñɛn' wɔ u'jɛnd kɛ ni, ki juoke' wɔ, ki de' wɔ miyɛnfuom, ki cère' Esipt ya bɛrciɛn Farahɔn yé

u'gber; ne ki taa' wə ki tien' udu nnə nin u'den ke ya cien. ¹¹ Tə, mikònm miba ya bol lu' Esipt nin Kanaan ya du ni ni'ke saan. Ni là yé micεεkciεnm ne binib bo. Ti'yaajeb ŋa ji là ŋməbe bi li ji bà. ¹² Sakəb cii' tijier te Esipt ni, ne u cère' u'bijiεb jon' miba ki tì de'. ¹³ Bi jon' nle ma nnə, ne Yosef cère' u'ninjiεb bende' wə, ne Farahən mə bende' Yosef ya bol si là. ¹⁴ Nən saan ne Yosef sən' bε rí tì taa u'baa Sakəb nin u'den yaab ke ní Esipt ni. Bi là te binib pilole nin binun ne. ¹⁵ Sakəb nin u'den yaab ke jon' ki tì kə Esipt ni, ne u tì kpo'. Ni tete ne u'bijiεb, ti'yaajeb mə tì kpo', ¹⁶ ne bi taa' bε ki tì sube' ufεle uba ni Sikem ya du ni. *Abraham ne là taa' ilike ki de' ufεle nnə Sikem ni, Hemər yaab saan.

¹⁷ «Uyo wà Uwien li tien u là pùon' lipuonl là ki de' *Abraham nnə nek'n' ní. U ya yo ne ti'bol ya nib pòre' ki yεbre' Esipt ni, ¹⁸ ki tì baa' uyo wà ubertə teke' libel Esipt ni. Wən ŋa tu' Yosef. ¹⁹ U là lere' ti'bol ya nib, ki jènde' ti'yaajeb, ki wəbn' bε bε rí taa bi'cεnfendmu kí tì wiε mù rí kpo. ²⁰ U ya yo ne bi maa' Moyis, u là yé kibuk kà mən Uwien ya nun bó ne. Bi wube' kè ki'baa den inmaale ita ne. ²¹ Bi taa' kè ki tì wiε' uyo wà nnə, ne Farahən ya bise leke' ki'bo, ki yuure' kè, ki wube' kè ten u'tiema buk. ²² Bi wəkn' Moyis Esipt yaab ya yenfuom ke. U là yé unil wà ŋməbe mituəm u'lenm ni nin u'tuon ni ne.

²³ «Tə, uyo wà u laa' ibin pinan nnə, ne u taa' iyenmaale ki jon' wə rí tì fuonde u'yaab Israyel yaab. ²⁴ U tì baa' ki laa' Esipt ya nil uba ŋməbe Israyel yə uba ki jèndeh, ne u teke' Israyel yə bo, ki ŋi' ki ku' Esipt yə nnə. ²⁵ U tien' nnə ki maaleh ki teh u'yaab li bende kí ye Uwien li cère wən ne rí ŋen bε bi'nennendb ya nuə ni, ama ba bende'. ²⁶ Kutaaku faa' sə u laa' Israyel yaab bile kənh. U yie wə rí pàa bε, ne ki təke' bε ki ye: «Ni'ninjiel ne, bε tien' ni ŋməbe təb ki jèndeh?» ²⁷ Ama wà ŋməbe u'tə ki jèndeh nnə pe' Moyis ki jende', ki təke' wə ki ye: «ŋme ne kàan' ŋe ti'ber ŋə a li buh te tibuur-i? ²⁸ A yie á ku nni ten a wun ku' Esipt yə ma nnə ne-a!» ²⁹ U len' nnə ma nnə ne Moyis sən' ki jon' Madiyan ya du ni, ki tì kə, ne ki maa' mubujebumu mule ni'bó.

³⁰ «Ibin pinan gèbre', ne Uwien ya tond uba baa' Moyis saan kupenpelku ni, Sinayi ya juəl saan, ki te kufetuku kuba ni kù teknh umu ka wih. ³¹ Moyis laa' nè ma nnə, ne nì cuo' wə miyək'm. Uyo wà u nekndeh wə rí liike nnə, ne ki cii' Yonbdaan len' ki ye: ³² «Min ne yé a'yaajeb ya Wien, ki yé *Abraham nin *Isaak nin Sakəb ya Wien.» Bujəwaanbu cuo' Moyis, u'gbenent ŋəh, ne wa ji kaabe' ki liike'. ³³ Nən saan ne Yonbdaan təke' wə ki ye: «Cεkre a'tacaan, kime a se nà saan nə n te ni'saan ne. ³⁴ Imən, n laa' n'nib Israyel yaab ya cεεkm kpe ma bo Esipt ni, ki cii' bi'kpiende bó, ne ki jiiere' ní rí ŋmiεn bε. Fεnfennə li joh, n sən' ŋe Esipt bó, á tì ŋen bε len ne.»

³⁵ «Moyis wà Israyel yaab là yie' wə, ki təke' ki ye ŋme kàan' wə uber wə rí li buh bε tibuur nnə, Uwien tien' wən ne uber nin Uŋmiεnl, ki sən' wə, ki cère' u'tond wà là baa' u'saan kufetuku kuba ni nnə toreh wə. ³⁶ Wən ne ŋen' bε Esipt ni. U tien' miyək'm ya bont udu nnə ni nin miŋuncienmónmónm saan nin kupenpelku ni ibin pinan. ³⁷ Wən Moyis ne təke' Israyel yaab ki ye: «Uwien li cère ni'ni uba rí ŋe uŋəbonsəknl ni'bo ten min.» ³⁸ Israyel yaab là taan' kupenpelku ni uyo wə nnə, wən ne là te ti'yaajeb nin Uwien ya tond wà lienh nin wə nnə ya siik ni. Utond nnə là təke' wə tigber tà dienh limiel Sinayi ya juəl bo wə rí lá təke te ne. ³⁹ Nin nən ke ti'yaajeb ŋa tuo' ki bon' wə. Bi yie' u'ŋəbu bó, ne ki yie bε rí liebe Esipt ni, ⁴⁰ ne ki təke' Arən ki ye: «Mε te ibule yí rí li le te usen, kime Moyis wà ŋen' te Esipt ni nnə, ta ben nà tu' wə.» ⁴¹ U ya yo ne bi mən' ubul uba u naan kinabuk, ki tūəre' lituərl ki de' wə, ne ki jele' kunacenku ki pokn' bi mən' ubul wə nnə bo ki gbien'. ⁴² Nən ne cère' Uwien búle' bε ibuən, ki səl'n' bε bi pukeh tiwenwent tà te kutaaku bo nnə, ten *Uwien ya ŋəbonsəknb kele' ma *Uwien ya gbənk'u ni. Bi kele' ki ye:

«Israyel yaabe, ni là kòre' tiwent ki tien' ituɔɛ yà
nín ni tien' ituɔɛtɔ yà kupenpelku ni ibin pinan nnɔ,
ni là tien' ki de' min nɛ-ɛɛ?»

⁴³ Na là tien' ki de' min,
ama ni là yuure' ubul Molok ya ninbonl nɛ ki tuke',
ki yuure' ubul wà naan linmaabil bi yih wɔ Erefann nnɔ mɔ.
Ni là mɛn' ibule nnɔ ki ye ni li gbaandeh ki pukeh yin nɛ.
Nɛn bo nɛ n li cɛre bɛ ní cuo nɛ tiyonbt
kí jon ná bó fáke ki cɛn' nin *Babilonn.»

⁴⁴ «Ti'yaajɛb là te kupenpelku ni ma nnɔ bi là ηmɔbe bɛn nin Uwien cendeh
lininbonl là ni nɛ. Kujɔtiɛku ya gbɔnku mɔ là te len ni nɛ. Uwien nɛ là tɔke'
Moyis ki ye wɔ ní tien lininbonl nnɔ. Nɛ Moyis tien' lè Uwien wuɔn' wɔ ki ye
lè ní li naan ma bo nnɔ. ⁴⁵ Ti'yaajɛb là taa' lininbonl nnɔ ki de' bi'yaabii. Nɛ bi
teke' lè ki ηuuke ki tí baa' uyo wà Sosuwe yé bi'sɛnlierl nnɔ. Bɛn nin Sosuwe là
joh bɛ ní tí teke udu wà, bɛn bo Uwien là ηɔre' inibol u'ni nnɔ ma nnɔ, bi là tuke
lè nɛ. Lininbonl nnɔ là te nɛn saan nɛ, ki tí baa' ubɛr *Dafid ya yo. ⁴⁶ Uwien
ya yɛnm sɔnge *Dafid bo, nɛ *Dafid miɛ' wɔ usɛn wɔ ní mɛ kuduku ki de' wɔn
Uwien wà yé u'yaajɛ Sakɔb ya Wien nnɔ*. ⁴⁷ U'bijɛ Salomɔn nɛ mɛn' Uwien
kuduku.

⁴⁸ «Ama Uwien wà ηa ηmɔbe Nacentɔ ηa kɔh nib mɛn' tidur tà ni tɛn *Uwien
ya ñɔbonsɔknl là len' ma ki ye Uwien ye:

⁴⁹ «Kutaaku nɛ yé n'berbiɛk,
kitink yé n'tàan taanh ná bo nɛ,
ni li mɛ bɛ ya dubol nɛ kí de nni,
ηɔ ní li kɔh ku'ni ki fuoreh?»

⁵⁰ Na yé min nɛ ñɛn' tibont kɛ-ɛɛ?» »

⁵¹ Etienn tí len' ki ye: «Ni'yul faa, nɛ ni'fɛl bo te tɛn binib bà ηa pɛ Wien
bo, ka cengeh u'gbɛr, ki yienh *Mifuoñaanm uyo kɛ. Ni te tɛn ni'yaajɛb nɛ.

⁵² Ni'yaajɛb là jènde' *Uwien ya ñɔbonsɔknɔ kɛ, ki ku' binib bà tɔkeh ki teh
Uwien ya Gbɛmɔndaan li baa' ní nnɔ. Fɛnfɛnnɔ, u baa' ní, nɛ ni kuɔre' wɔ, ki
ku' wɔ. ⁵³ Uwien là sɔn' u'tondb bi lá de' ninbi nɛ u'yiko, nɛ na bon' wɔ.»

Bi yèke' Etienn itɛn ki ku' wɔ

⁵⁴ Etienn len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi'benku ni ben' ki tí kɛnde', nɛ bi gbienh u'bo
inɔbii. ⁵⁵ Ama *Mifuoñaanm te Etienn bo ma nnɔ, nɛ u yaare' ki liike' kutaaku
bo, ki laa' Uwien ya wenwenku windeh, ki laa' *Yesu se Uwien ya jie bó. ⁵⁶ Nɛ
u ye: «Liike mɛn, n laa' kutaaku yɛ, nɛ ki laa' Unil ya Bijɛ† se Uwien ya jie bó.»

⁵⁷ U len' nnɔ ma nnɔ nɛ bi wuure' ufaa bo, ki pipi' bi'tub, nɛ ki taan' ki bere'
ki tí cuo' wɔ, ⁵⁸ ki ñɛn' wɔ udu nnɔ ni, bɛ ní tí yèke wɔ itɛn kí ku wɔ, nɛ ki gore'
bi'liercɛncien ki ble' ki guun' unacenfaan uba bi yih wɔ Sɔl. ⁵⁹ Bi yèkreh wɔ
itɛn uyo wà nnɔ, nɛ u kàareh ki teh: «Yonbdaan Yesu, teke n'naank.» ⁶⁰ Nɛ ki
gbaan', ki wuure' ufaa bo ki ye: «Yonbdaan, la tɔnge bi'biere yii nɔ.» U len' nnɔ
ki gben', nɛ ki kpo'.

8

¹ Sɔl mɔ se bà ku' Etienn nnɔ ya ciɛk bó nɛ.

Sɔl jèndeh Kristo ya taanl yaab

Kí ñɛ nɛn daali nɛ bi cin' ki jèndeh *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem
ni nnɔ ki gbiekeh. Nɛn bo nɛ bi'ke yere', ki jon' Sude nin Samari ya tinfɛnm
ni. *Yesu ya tondb baba nɛ ji là sɛn' Yerusalem ni. ² Binib bà pɛ Uwien bo

* **7:46** Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni, ni kele' ki ye kí mɛ kuduku kí de Sakɔb nɛ. † **7:56** Bi
liɛbe' ki yih Yesu nɛ Unil ya Bijɛ.

mənmənm nɔ nɛ sube' Etienn, ki muɔ' u'kuum ki gbien'. ³ Səl wən là ñikndeh wə r' bere *Kristo ya taanl nɛ. U joh iden nɛ kí tĩ coh bijeb nin bipiib ufaa bo kí tĩ pekndeh.

Filip təkhe Uwien ya gbemənmənt Samari ni

⁴ *Kristo ya taanl yaab yere' ma nɔ, nɛ ki cuonh ni'kɛ saan ki təkhe binib u'gbemənmənt. ⁵ Filip jon' Samari ya tinfenm ya du uba ni ki tĩ təkhe binib Uwien ya Nigendke Kristo ya gber. ⁶ Udu nɔ ya nib cengeh Filip bó, ki lenh u teh miyəkɔm ya bont tà nɔ mɔ, nɛn nɛ cère' bi pɛ u'gber bo mənmənm. ⁷ Isenpol ŋaake binib bi yɛbe nɛ u ŋuɔh yɛ bi'saan, i siereh ki wuureh ufaa bo. U cèreh iwəb nin idien mɔ faakreh ki yɛbe. ⁸ Nɛn bo nɛ udu nɔ ya nib ya yɛnm sange' ki gbien'.

⁹ Ujɛ uba mɔ là te udu nɔ ni, bi yih wə Simən, u teh iñəke nĩ coh Samari ya tinfenm ya nib miyəkɔm. U là yih uba unikpekpiɛk nɛ. ¹⁰ Nɛ binib kɛ tuo' u'ñabu bó, ka tuuke wə yé wə, ki lienh u'bo ki teh: «Uwien ya tuəm nɛ kpende' unil wuɔ. Bi yih nɛn nɛ mitocienm.» ¹¹ Bi tuonh u'ñabu bó, kimɛ u ñɛn' uyo nɛ ki teh iñəke nĩ coh bɛ miyəkɔm. ¹² Ama Filip baa' ki lá təkhe' bɛ Uwien ya bɛl ya gbemənmənt, ki liebe' ki təkhe' bɛ *Yesu Kristo yé udaan wə, bi teke' ki jin' nɛ u sii' bijeb nin bipiib kɛ Uwien ya ñunm. ¹³ Simən, uñəkdaan nɔ mənən teke' ki jin', nɛ Filip sii' u'mɔ Uwien ya ñunm. Wa ji siereh Filip saan, ki lenh u teh miyəkciɛnm ya bont, nɛ nĩ coh wə miyəkɔm cɛɛn. ¹⁴ *Yesu ya tondb bà te Yerusalem ni nɔ cii' Samari ya tinfenm ya nib mɔ teke' Uwien ya gber ki jin', nɛ bi sən' Pier nin San ni'bó. ¹⁵ Bi tĩ baa', nɛ ki kàare' ki de' Samari ya nib bà teke' ki jin' nɔ, ŋɔ Uwien r' de bɛ *Mifuoñaanm. ¹⁶ Kimɛ *Mifuoñaanm ŋa laan là jii're' ní bi'ni uba mənən bo. Bi là sii' bɛ Uwien ya ñunm baba nɛ, Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ¹⁷ Nɛn saan nɛ Pier nin San taa' bi'nuɔ ki paan' bi'bo, ki kàare' ki de' bɛ, nɛ *Mifuoñaanm jii're' ní bi'bo. ¹⁸ Simən uñəkdaan nɔ, laa' *Yesu ya tondb taa' bi'nuɔ ki paan' binib bo, *Mifuoñaanm jii're' ní bi'bo ma nɔ, nɛ u ye u li de bɛ ilike, ¹⁹ bɛ r' de wə mituəm nɔ, ŋɔ u'mɔ taa' u'nuɔ ki paan' unil wə bo la, *Mifuoñaanm r' jii're' ní udaan bo. ²⁰ Nɛ Pier təkhe' wə ki ye: «Sin nin a'like kɛ r' juore fɛnm, kimɛ a maale' ki ye a li fre kí taa ilike kí de Uwien ya paabu nɛ. ²¹ A'niba ŋa li te tigber tuu ni, kimɛ a'yɛnmaale ŋa cuube Uwien ya nun bó. ²² Lèbre a'tetem, kí wiɛ a'biɛrm miɛ nɔ, kí kàare Yonbdaan, nba la, u li fère ŋɛ a'yɛnmaalbiere yii nɔ. ²³ Kimɛ n laa' a ŋmɔbe iponponbe ki gbien', nɛ ibiere lùo ŋɛ iŋmi yaam.» ²⁴ Nɛ Simən uñəkdaan nɔ, təkhe' Pier nin San ki ye: «Ni bugben kàare mɛn Yonbdaan kí de nni, ŋɔ ni len' ná nɔ niba la tu nni.» ²⁵ Pier nin San kun' Yonbdaan bo imən, ki təkhe' binib u'gber ki tĩ gben' nɛ ki liebeh Yerusalem. Bi joh ma nɔ nɛ ki təkhe' tigbemənmənt Samari ya tinfenm ya du yà yɛbe ni.

Etiyopi ya keracien uba teke' Yesu ki jin'

²⁶ Lidaali liba nɛ Yonbdaan ya tond uba təkhe' Filip ki ye: «Fii, kí taa unəgen bó, kí tĩ kpien usen wə ñɛh Yerusalem ki joh Gasá ya du bó nɔ. Nib ŋa ji kpiendeh usen bugben.» ²⁷ Filip fii' ki bure'. U joh ma nɔ nɛ ki laa' ujeɔarke uba, u yé Etiyopi ya keracien uba nɛ. Wən nɛ likeh Etiyopi ya piiber Kandasi ya faal kɛ. U là baa' Yerusalem ni ki puke' Uwien nɛ. ²⁸ U liebe' ki kunh ki kaa kutenlolku ni, nɛ ki kàanh *Uwien ya ñəbonsəknl Esayi là kele' kugbənku kùà nɔ. ²⁹ Nɛ Mifuoñaanm təkhe' Filip ki ye: «Cuon kí nɛkn kutenlolku kuu nɔ.» ³⁰ Filip sɛn' ki nɛkn' kù, nɛ ki cii' u kàanh *Uwien ya ñəbonsəknl Esayi là kele' kugbənku kùà nɔ. Nɛ Filip niire' wə ki ye: «A kàanh kugbənku kùà nɔ, a ciih ku'tingi-ii?» ³¹ Nɛ u ye: «Nil ŋa wuən' nni ku'tingi la, n li tien mila kí cii?» Nɛ

ki tãke' Filip ki ye wã rí kã ní kí kèle u'saan. ³² U kãanh *Uwien ya gbãnkũ ni nã saan nnã, nĩ kèle' ki ye:

«Bi tũke wã tẽn bi tũke upe nẽ ki joh bẽ rí tĩ kòre.

U te tẽn bi gureh kipebuk ya kobr nẽ ka muah.

Nnã nẽ u'mã ña len' tuba.

³³ Bi yuãn' wã, nẽ ki mun' wã imàn,

ñmẽ ji li len u'yaabii bó?

Kimẽ bi gben' u'miẽl uñẽndun wuu ni ñã.»

³⁴ Nẽ uje nnã tãke' Filip ki ye: «N faare' ñe nẽ, laan tãke nni, *Uwien ya ñãbonsãknl nnã len' ñmẽ ya gber nẽ? Wãn bugben ya gber nẽ bii u len' uba yaar nẽ?» ³⁵ Nẽn saan nẽ Filip ñi' mikelmm nnã bo ki tãke' wã *Yesu ya gbẽmãmãmõt.

³⁶ Bi jojoh ki tĩ baa' libuol liba miñunm te ni'saan, nẽ uje nnã tãke' Filip ki ye: «Liike-a, miñunm sã-a! A li tuo kí sũ nni Uwien ya ñunm-ii?» ³⁷ [Nẽ Filip ye: «A teke' *Yesu ki jin' mãmãmãm la, usen te.» Nẽ u ye: «N teke' ki jin' ki ye

*Yesu Kristo yẽ Uwien ya Bijẽ nẽ.»]

³⁸ Nẽn saan nẽ u cẽre' bi sien' kutẽnlolku nnã, nẽ wãn nin Filip kẽ bile jũire', ki kãn' miñunm ni, nẽ Filip sũi' wã Uwien ya ñunm. ³⁹ Bi ñẽn' miñunm ni uyo wã nnã, nẽ Yonbdaan ya Fuoñaanm taa' Filip ki bure'. Uje nnã ña ji laa' wã nẽ ki liẽbe' ki kãn' u'tẽnlolku ni, ki joh nin uyensonge. ⁴⁰ Filip wãn, bi tĩ laa' wã Asõt ya du ni nẽ. U ñeh idu yã kẽ ni nnã, u tãkeh binib tigbãmãmãmõt nẽ, ki tĩ baa' Sesare ya du ni.

9

Sãl pekre' ki paan' Yesu bo

¹ U ya yo ki laa' Sãl laan biẽ ki ñmãbe limutuol binib bã teke' Yonbdaan ki jin' nnã bo nẽ, ki nuunh wã rí ku bẽ. U jon' bitõtũrciẽnb ya ciẽn saan, ² wã rí kèle kugbãnkũ kí de wã usen wã rí jo *Sufmbẽ ya táan ya dur tà te Damas ya du ni nnã. U tĩ laa' ni'bó binib bã pẽ *Yesu ya sẽn bo, nĩ yẽ bijeb bii bipiib la, wã rí cuo bẽ kí lãle, kí taa bẽ ní Yerusalem ni.

³ Sãl joh ki tĩ nẽke Damas ya du ma nnã, nẽ kuwenwenku kuba ñẽn' paaki bó ní i ya tãan bo, ki wende' ki yile' u'bo. ⁴ U lu' tingi ni, nẽ ki cii' uniẽke uba bó u teh: «Sãl, Sãl, bẽ tien' a jẽndeh nni?» ⁵ Nẽ Sãl niire' ki ye: «Yonbdaan, a yẽ u lẽ daan nẽ?» Nẽ u tãke' wã ki ye: «Min *Yesu nẽ, a jẽndeh min nẽ. ⁶ Ama fii, kí kã udu ni, bi li tãke ñe a li tien ma bo.» ⁷ Sãl nin bijeb bã tãke nnã jekẽ ki se, ka ji li fre kí len, kimẽ bi cii' uniẽke bó nẽ, ama ba laa' wã lienh. ⁸ Sãl fii', u'nunbii kẽ, ama wa ji lenh. Nẽ bi cuo' u'nuã, ki dẽre' wã ki kãn' Damas ya du ni. ⁹ U tien' iwien ita ka lenh, ka jinh, ka ñuh mã.

¹⁰ Tã, unil uba là te Damas ya du ni, ki teke' Yonbdaan ki jin', bi yih wã Ananiyas. Yonbdaan yin' wã tidẽknt yaam ki ye: «Ananiyas.» Nẽ u ye: «Min sã, Yonbdaan.» ¹¹ Nẽ Yonbdaan tãke' wã ki ye: «Fii, kí tĩ kpĩen usen wã bi yih wũ usen wã cuube nnã, kí li joh Sudas den, kí tĩ niire uje uba bó, u te ki kãareh, bi yih wã Sãl. U yẽ Tars ya du ya nil nẽ. ¹² U laa' uje uba tidẽknt yaam, bi yih wã Ananiyas, u kãn' ní u'saan, ki lá taa' u'nuã ki paan' u'bo, wã rí likre.»

¹³ Nẽ Ananiyas jii'n' ki ye: «Yonbdaan, n cii' binib len' uje bugben ya gber ki yebe. Bi ye u jẽnde' a'ñib ki gbien' Yerusalem ni. ¹⁴ Bitõtũrciẽnb de' wã usen u baa' niẽ saan mã wã rí cuo binib bã taakeh a'yel bo nnã nẽ.» ¹⁵ Nin nẽn kẽ Yonbdaan tãke' wã ki ye: «Li joh u'saan, kimẽ min nẽ gẽnde' wã, wã rí cẽre bã ña yẽ Israyel yaab nin bi'berb nin Israyel yaab rí bende n yẽ udaan wã. ¹⁶ Min bugben nẽ li wuãn wã u li ji ijend yã kẽ n'yel bo.» ¹⁷ Nẽn saan nẽ Ananiyas fii' ki jon' Sudas den, ki tĩ kãn' Sãl saan, ki taa' u'nuã ki paan' u'bo, nẽ ki ye: «N'ñinje

* **8:37** Bi kpĩe' ki kèle' tigbãnt tà nnã ya tuba ni migbiirm 37 ña te tu'ni.

Səl, Yonbdaan *Yesu wà cèrè' a laa' wə usen ni, uyo wà a we ní nnə nɛ sən' nni ní, ní baa kí cèrè á likre, kí cèrè *Mifuoñaanm ní jiire ní a'bo.» ¹⁸ Nɛ nibonn niba ñɛn' Səl ya nun ni i ya taaŋ bo ki lu' ki naan tijenpəkr. U ya yo nɛ u likre', ki fii', bi sii' wə Uwien ya ñunm, ¹⁹ nɛ u jin' tijier ki laa' mituəm.

Səl kpaande' Uwien ya gber Damas ya du ni

Səl tien' Damas ya du ni iwenkàankɛ binib bà teke' Yonbdaan ki jin' nnə saan. ²⁰ Nɛ ki cin' i ya taaŋ bo ki kəh *Sufmbɛ ya taaŋ ya dur ni, ki təkɛh binib ki teh *Yesu yé Uwien ya Bijɛ nɛ. ²¹ Miyəkm cuo' binib bà kɛ ciih u təkɛh tigbɛr tà nnə, nɛ bi niireh təb ki teh: «Bo, na yé wəŋ nɛ là jəndeh binib bà taakeh *Yesu ya yel bo Yerusalem ni nnə-ə? Wa baa' wə ní lá cuo' bà mə te niɛ saan nə nɛ, kí ləle bɛ, kí taa bɛ kí jo Yerusalem, kí tɪ ŋukn bitətuərɛiənb-ii?» ²² Səl wəŋ tūəreh ki faakreh nɛ, ki lienh ki jinh *Sufmbɛ bà te Damas ya du ni nnə, ki wəŋgeh bɛ ki teh *Yesu mənbe ki yé Uwien ya Nigəndkɛ Kristo nɛ.

²³ Iwien yà yɛbe gɛbre', nɛ *Sufmbɛ nnə gbierɛ' ki kpaan' bɛ ní ku Səl. ²⁴ Idaan kɛ, ñəŋku nin wien ni, bi kɛ ki gu udu nnə ya guon ya naŋuəŋ nɛ, Səl lá ñɛn' ní la, bɛ ní ku wə. Nɛ u cii' bi kpaan' u'bo iyɛ ma bo. ²⁵ Nɛ kuñəŋku kuba, wəŋ nin binib bà te nnə yuure' wə kukəndəncənciəŋku kuba ni, ki ñɛn' liguonl.

Səl liebe' Yerusalem bó

²⁶ Nɛ Səl bure' ki tɪ baa' Yerusalem, ki yíe wə ní taan nin binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə; nɛ bi'kɛ fəŋge' wə, ka teke' ki jin' ki ye u'mə ji yé unil wà teke' *Yesu ki jin' nɛ. ²⁷ Nɛn saan nɛ Banabas taa' wə ki jon' *Yesu ya tondb saan, ki tɪ təkɛ' bɛ Səl là laa' Yonbdaan usen ni ma bo nin Yonbdaan len' nin wə ma bo nin u laa' lifəl ki təkɛ' binib *Yesu ya gber Damas ya du ni ma bo. ²⁸ Banabas təkɛ' bɛ ma nnə nɛ bi tuo' ki cèrè' Səl nin bɛn te. U təkɛh nin bɛ ki cuonh Yerusalem ni ni'kɛ saan, ki təkɛh binib Yonbdaan ya gber nin lifəl. ²⁹ U là təkɛ' *Sufmbɛ bà lienh Grəkmbɛ ya lenm nnə mə tigbɛr nnə, nɛ bi finde' nin wə, ki nuunh bɛ ní ku wə. ³⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə cii' bi nuunh bɛ ní ku Səl ma nnə, nɛ bi taa' wə ki jon' Sesare ya du ni, ki cèrè' u bure' Tars ya du bó. ³¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Sude ya tinfənm ni nin Galile ya tinfənm ni nin Samari ya tinfənm ni nnə kɛ là te uyənduəŋ ni nɛ, ki faakreh mitekjim ni, ki boh Yonbdaan bi'fuobm ni nɛ, *Mifuoñaanm saakreh bi'gbɛnɛnt ki cèreh bi yɛbreh ki pukndeh.

Pier cèrè' Ene faake'

³² Tə, Pier joh ni'kɛ saan ma nnə, nɛ ki jon' Lida ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnə mə saan. ³³ U laa' uje uba ni'saan u'gbɛnɛnt faan' bi yih wə Ene. U də kukaagbəŋku bo haali ibin iniin ka freh ki fih. ³⁴ Nɛn saan nɛ Pier təkɛ' wə ki ye: «Ene, *Yesu Kristo de' ŋɛ laanfɛ ŋə. Fii, kí gbəgbəbe a'kaagbəŋku.» Nɛ u pək ki fii' i ya taaŋ bo. ³⁵ Binib bà kɛ te Lida ya du ni nin Sarənn ya du ni nnə laa' wə, nɛ ki ləbre' bi'tetem, ki paan' Yonbdaan ya sɛn bo.

Pier cèrè' upii uba mɛkre' Yope ya du ni

³⁶ Upii uba là te Yope ya du ni ki teke' *Yesu ki jin', bi yih wə Tabita, ki liebe' ki yih u'yel bugbɛn Grəkmbɛ ya lenm ni ki teh Dorkas, ni'tingi si: «upieɛɛl». U là sənɪ itùonmənəmən i yɛbe, nɛ ki punh bijiinb mipum. ³⁷ Uwien uba sə u lá bunge', ki kpo'. Bi sii' wə, nɛ ki taa' wə ki tɪ ble' lidutətuəl ya duku kuba ni paaki. ³⁸ Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnə cii' Pier te Lida ya du ni. Idu nnə ŋa fəke nin i'tə ma nnə, nɛ bi sən' bijəb bile, bɛ ní tɪ yin Pier wə ní ŋikn kí baa bi'saan tonm. ³⁹ Bi tɪ baa' ki təkɛ' Pier nɛ u fii' ki paan' bi'bo ki bure'. U tɪ baa' ni'saan, nɛ bi taa' wə ki don' paaki ya duku nnə ni. Bikpopiib bà kɛ taan' ni'saan nnə te Pier ya nun bó ki muəh, ki wəŋgeh wə tikpəlcɛr tà Dorkas là ñɛle' tū uyo wà u là fuobe nnə. ⁴⁰ Pier ŋəre' bi'kɛ ki ñɛn', nɛ ki gbaan', ki kàare', ki pekre' utəŋkpɪi nnə bó ki len' ki ye: «Tabita, fii.» Nɛ u likre', ki laa' Pier, nɛ

ki fii' ki kèle'. ⁴¹ Pier cuo' u'nuo ki fin' wə, nε ki yin' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnə nin bikpopiib nnə, ki taa' wə ki wuən' bε u fuobe. ⁴² Binib bà kε te Yope ya du ni nnə cii' tigber nnə. Nεn bo nε binib teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe. ⁴³ Pier tien' Yope ya du ni ki wuəke'. U là te ujε u'ba den nε, bi yih wə Simən u yé ugbənjəbl.

10

Kərneyi laa' Yonbdaan ya tond uba tidεknt yaam

¹ Ujε uba là te Sesare ya du ni, bi yih wə Kərneyi. U yé Sojambε kobk ya cien nε. Bi yih Sojacεkl nnə «Itali ya Sojambε nε.» ² Kərneyi nin u'den yaab kε pε Uwien bo mənəmən nε, ki boh wə. U punh bijiinb mipum ki gbiekeh, ki kàareh idaan kε. ³ Lidaali liba ya tajuəku tikur tuta ya yo, nε u cinbe ki laa' Uwien ya tond uba tidεknt yaam, u kən' ní u'saan ki yin' wə ki ye: «Kərneyi.» ⁴ U liike' Uwien ya tond nnə, nε bujεwaanbu cuo' wə, nε u ye: «Yonbdaan, a ye ba?» Nε Uwien ya tond nnə təke' wə ki ye: «A'kaare nin a punh bijiinb mipum ma nnə nε cère' Uwien tiere' a'bó. ⁵ Fεnfεnnə, sən binib bε n̄ jo Yope ya du ni, kí t̄i yin ujε uba ní, bi yih wə Simən, ki baanh wə Pier. ⁶ U te ugbənjəbl uba den nε, bi yih u'mə Simən. Iden nnə te miñuncienm ya gbaal nε.» ⁷ Uwien ya tond wà len' nin Kərneyi nnə bure', nε Kərneyi pək ki yin' u'tonsənb ni bile nin u'sojambε bà te u'saan idaan kε, ki sən̄h wə itùon nnə ni ya uba, wə pε Uwien bo mənəmən nnə, ⁸ ki təke' bε u laa' nà nnə kε, nε ki sən' bε Yope ya du bó.

Uwien wuən' Pier nibonn niba tidεknt yaam

⁹ Kutaaku faa' ki laa' bi te usen ni ki neke Yope ya du. Kuwensiiku ya yo, nε Pier don' u te kudulekaaku kùà ni nnə ya paaki wə n̄ kàare. ¹⁰ Mikònm cuo' wə, nε u yé wə n̄ ji. Bi teh tijier bε n̄ de wə uyo wà nnə, nε u laa' tidεknt yaam, ¹¹ kutaaku ye, ki laa' nibonn niba, n̄ naan bukpelbu ki piε, bi co ni'n̄əgben inan n̄i jiih ní tingi. ¹² Itàan inan ya went kε ya bol nin tiwent tà fuunh kubenku bo kε ya bol nin inuən kε ya bol te nibonn nnə bo. ¹³ Nε u cii' unieke uba bó u ye: «Pier, fi kí ku kí ηmən.» ¹⁴ Nε Pier ye: «Kayi, Yonbdaan, n t̄i fii' ma, ma ηmən' nibonn nà yé likuəl, ki yé tijəknt ya bonn fiebu.» ¹⁵ Nε unieke nnə tí ye: «Uwien mən̄ge' nà la, la ye n̄i yé jəknt.» ¹⁶ Unieke nnə ye nnə bolm mita, nε nibonn nnə pək ki liebe' ki don' kutaaku. ¹⁷ Uyo wà Pier te ki maaleh wə n̄ bende u laa' nibonn nà tidεknt yaam nnə ya tingi nnə, nε binib bà Kərneyi sən' bε, bi te ki niireh bε n̄ bende Simən den nnə baa' ni'saan, ki lá sere' bunañəbu ni, ¹⁸ nε ki yin' ki niire' ki ye: «Ujε wà bi yih wə Simən, ki baanh wə Pier nnə te iden yà sə-ə?» ¹⁹ Pier laan biε ki te ki maaleh u laa' nibonn nà tidεknt yaam nnə ya tingi, nε *Mifuoñaanm təke' wə ki ye: «Liike, bijeb bita biba nuunh ηε. ²⁰ Fii kí jiiire, kí paan bi'bo, ki la jie, kime min nε sən' bε ní.» ²¹ Nε Pier jiiire', ki təke' bijeb nnə ki ye: «Min nε yé unil wà ni nuunh wə nnə. Ni nuunh nni bε bo?» ²² Nε bi təke' wə ki ye: «Kərneyi nε sən' tε ní. U yé Sojambε kobk ya cien nε, ki yé ugbəməndaan, ki boh Uwien. *Sufmbε kε pəkεh wə ki gbiekeh nε. Uwien ya tond uba təke' wə ki ye wə n̄ yin ηε, á baa u'den wə n̄ cenge a'gbεr.» ²³ Pier taa' bε ki kən', ki cère' bi gən'.

Ni faa' nε u fii' ki paan' bi'bo. Yope ya du ya nib bà teke' *Yesu ki jin' nnə ya biba p̄iere' wə. ²⁴ N̄i tí liebe' ki faa' nε Pier baa' Sesare ya du ni. U baa' ki laa' Kərneyi yin' u'den yaab nin u'jətiemənb bi taan' ηə, ki kε ki gu wə. ²⁵ Pier baa' uyo wà nnə, nε Kərneyi tuobe' wə, ki lá gbaan' u'nintuəli, ki puke' wə. ²⁶ Nε Pier təke' wə ki ye: «Fii», nε ki cuo' wə ki fin' ki ye: «N'mə yé unisaal nε.» ²⁷ U lienh nin wə ki t̄i kən', nε ki laa' binib taan' ki yebe. ²⁸ Nε u təke' bε ki ye: «Ninbi, ni ben ki ye unil wà kε yé Suf ηa ηməbe sən wə n̄ kə wà ηa yé Suf den bii wə n̄

taan nin udaan. Ama min wòn Uwien wuòn' nni ki ye n la ye uba yé jàknt ka kpe ní nekñ wò. ²⁹ Nèn bo nè ni yin' nni ma nnò, n baa', ka yíe'. N ji niireh nè nè, ni cinbe ki yin' nni bε bo?» ³⁰ Nε Kòrneyi tàke' wò ki ye: «Dεtòlbó ya tajuòku tikur tuta ya yo, tén wu ya yo, n là te n'den ki kàareh, nè ki laa' uje uba i ya tãan bo, u se n'nun bó ki guo tikpɛlɔer tù windeh teen. ³¹ Nε u tàke' nni ki ye: «Kòrneyi, Uwien teke' a'kaare, ki tiere' a punh bijiinb mipum ma nnò bó. ³² Nèn bo, sòn binib bε ní jo Yope ya du ni, kí tì yin uje wà te ni'bó, bi yih wò Simòn, ki baanh wò Pier nnò ní. U te ugbànjebl uba den nè, bi yih u'mò Simòn, u'den te miñunciem ya gbaal.» ³³ U tàke' nni ma nnò, i ya tãan bo, nè n sòn' bε ní tì yin ηε ní. A baa' ma nò, ní mòn. Fεnfennò, ti'ke te niε saan Uwien ya nun bó nè, ki yíe tí cii tigber tà ke u tàke' ηε á lá tàke te nnò.»

Pier tàke' Uwien ya gber Kòrneyi den

³⁴ Nε Pier len' ki ye: «Imòn nè, fεnfennò n bende' ki ye Uwien ηa yíe uba ki cεn' utò. ³⁵ Inibol ke ni, unil te ki boh Uwien, ki teh nà cuube la, Uwien ya yεnm sange u'bo nè. ³⁶ Ni bεn tigbεmòmònt tà Uwien cère' Israyel yaab cii' tù nnò. Tù yé tigber tà cère' Uwien nin binib taan' buñòbu kí ñε *Yesu Kristo wà yé unil ke ya Yonbdaan nnò bo nè. ³⁷ Ki bεn San là kpaandeh uyo wà ki teh binib ní lèbre bi'tetem wò ní sii bε Uwien ya ñunm nnò gèbre' ma nnò, nibonn nà tien', ki cin' Galile ya tinfεnm ni ki tì baa' Sude ya tinfεnm ke ni. ³⁸ Ki bεn mò ki ye Uwien cère' *Mifuoñaanm te Nasaret ya *Yesu bo, ki de' wò mituòm. U là cuonh ni'ke saan nè ki teh nà mòn, ki cèreh binib bà ke usenpol jèndeh bε nnò faakreh, kimε Uwien là te nin wò. ³⁹ U tien' tibont tà ke *Sufmbε ya du ni nin Yerusalem ni nnò, tinbi nè yé tu'mònkunb. U ya *Yesu nè bi kpe' wò udòpònpò bo, ki ku' wò. ⁴⁰ Ama wòn nè, Uwien mεkre' wò wienta daali bitenkpiib ni, ki cère' binib laa' wò. ⁴¹ Wa cère' udu ya nib ke laa' wò, ama Uwien gènde' tinbi bà uyoyo ti yé bimònkunb nnò, u cère' tinbi nè laa' wò. U mεkre' bitenkpiib ni ma nnò, tinbi nin wòn nè taan' ki jin', ki ñun'. ⁴² U tàke' tinbi nè ki ye tí li kpaandeh ki tàkeh udu ya nib u'gber, kí li yé u'mònkunb ki ye Uwien gènde' wòn nè, wò ní bu binifuob nin bitenkpiib ke tibuur. ⁴³ *Uwien ya ñòbonsòknb ke là kun' wòn *Yesu bo imòn ki ye wà ke teke' wò ki jin' la, Uwien li fère udaan u'biere u'yel bo.»

Mifuoñaanm jiiere' ní bà ηa yé Sufmbε bo

⁴⁴ Pier laan biε ki lienh, nè *Mifuoñaanm jiiere' ní binib bà ke cengeh u lienh tigber tà nnò bo. ⁴⁵ Nε *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' ki piere' Pier nnò, laa' Uwien de' bà ηa yé *Sufmbε nnò mò *Mifuoñaanm nè ní cuo' bε miyòkm. ⁴⁶ Bi cii' bi lienh ilenbol ki pèkeh Uwien. Nèn saan nè Pier len' ki ye: ⁴⁷ «Uwien de' binib biε mò *Mifuoñaanm tén tinbi ma nò, ηmε ji li fre kí ye bi la sii bε Uwien ya ñunm-i?» ⁴⁸ Nε ki de' usen bi sii' bi'ke Uwien ya ñunm, *Yesu Kristo ya yel bo. Nèn saan nè bi gbáan' Pier ki ye wò ní tien bi'saan iwenkàankε kí pukn.

11

Pier liεbe' ní Yerusalem ki tàke' Kristo ya taanl yaab u tien' nà

¹ *Yesu ya tondb nin Sude ya tinfεnm yaab bà ke teke' *Yesu ki jin' nnò cii' bà ηa yé *Sufmbε mò teke' Uwien ya gber ki jin'. ² Pier liεbe' ní Yerusalem u yo wà nnò nè *Sufmbε bà teke' *Yesu ki jin' nnò findeh nin wò ³ ki teh: «Bε tien' a kòn' bà ηa yé *Sufmbε den, ki jin' nin bε tijier-i?» ⁴ Nèn saan nè Pier taa' tigber cin' ma bo, ki tàke' bε tù tentien' ma bo ki ye: ⁵ «N là te Yope ya du ni ki kàareh, nè ki laa' nibonn niba tideknt yaam, ní ñεn' ní kutaaku bo, ki naan bukpelbu ki piε, bi co ni'ñògben inan, ní jiih ní ki lá nekñ' nni. ⁶ N liike' nè mòmòmòm, nè ki laa' itàan inan ya went ke ya bol nin kumuòku ni ya went ke ya bol nin

tiwent tà fuunh kubenku bo ke ya bol nin inuən ke ya bol te nibonn nnə bo. ⁷ Nε n cii' unieke uba bó u təke' nni ki ye: «Pier, fii kí ku kí ηmən.» ⁸ Nε n ye: «Kayi, Yonbdaan, n tĩ fii' ma, nibonn nà yé likuəl ki yé tijəktnt ya bonn ηa laan kən' n'ñəbu ni fiebu.» ⁹ Nε unieke nnə tí len' kutaaku bo ki ye: «Uwien mənge' nà la, la ye nĩ yé jəktnt.» ¹⁰ Unieke nnə ye nnə bolm mita, nε ni'ke liebe' ki don' kutaaku. ¹¹ Nε i ya tään bo, bijeb bita baa' ní ti te* iden yà nnə ya nañəbu saan. Bi sən' be Sesare ya du bó ní nε be rí lá yin nni. ¹² Nε *Mifuoñaanm təke' nni ki ye rí paan bi'bo, ki la ηməbe gəngənde. Nε ti'ninjieɓ biluob biε nə piere' nni, ti tĩ baa' ki kən' uje nnə den, ¹³ nε u təke' te u laa' Uwien ya tond uba baa' u'den ma bo, ki təke' wə ki ye wə rí sən binib be rí jo Yope ya du ni, kí tĩ yin uje wà bi yih wə Simən, ki baanh wə Pier nnə ní. ¹⁴ U li təke wə tigber tà li cère wən nin u'den yaab ke rí ηmere. ¹⁵ N cin' n li lienh, nε *Mifuoñaanm pək ki jiire' ní bi'bo ten mĩ là jiire' ní ti'bo micincinm ma nnə. ¹⁶ Nεn saan nε n tiere' Yonbdaan là təke' te liñəbonl là nnə. U là ye: «San là taa' miñunm nε ki sii' binib Uwien ya ñunm, ama ninbi wən, n li cère *Mifuoñaanm nε rí jiire' ní ni'bo.» ¹⁷ Uwien de' tinbi bà teke' Yonbdaan *Yesu Kristo ki jin' bupaabu bùa nnə, u de' bi'mə bu ya paabaabu nε. Min yé ηme nε kí fre kí pien Uwien u la tien u yie ma?» ¹⁸ *Sufmbε nnə cii' Pier len' nnə ma nnə, nε ba ji finde' nin wə. Bi pəke' Uwien, nε ki təke' ki ye: «Imən, Uwien nε mənbe ki cère' bà ηa yé *Sufmbε nnə mə ləbre' bi'tetem ki laa' limiel.»

Antiyək yaab teke' Yesu ki jin'

¹⁹ Tə, bi ku' Etienn uyo wà nnə, nε bi cin' ki jəndeh binib bà teke' *Yesu ki jin', nε bi yere' ni'ke saan, ki tĩ baa' Fenisi ya tinfenm nin Ciip nin Antiyək ya du ni, ki təkeh *Sufmbε baba *Yesu ya gber. ²⁰ Ama bi'ni bà yé Ciip nin Sirənn yaab nnə baa' Antiyək ya du ni, nε ki cin' ki təkeh bà ηa yé *Sufmbε nnə mə Yonbdaan *Yesu ya gbəmənəmnt. ²¹ Bi là ηməbe Yonbdaan ya tuəm nε. Nεn bo nε binib teke' Yonbdaan ki jin', ki ləbre' bi'tetem, ki paan' u'sen bo ki yebe. ²² Tigber nnə lu' *Kristo ya taanl yaab bà te Yerusalem ni nnə ya tubl ni, nε bi sən' Banabas Antiyək ya du bó. ²³ U tĩ baa' ki laa' Uwien tien' be tinimənt ma nnə nε u'yenm sənge' ki gbien'. Nε u saake' bi'ke ya gbənent ki ye be rí li pε Yonbdaan ya sən bo nin inunmón. ²⁴ Banabas là yé unimən nε, ki teke' *Yesu ki jin', nε *Mifuoñaanm te u'bo. Nεn bo nε binib là teke' Yonbdaan ki jin' ki yebe ki pukn' u'bó.

²⁵ Ni ya puoli bó nε Banabas bure' Tars ya du bó wə rí tĩ nuun Səl. ²⁶ U tĩ laa' wə, nε ki taa' wə ki baa' Antiyək ya du ni. Banabas nin Səl tien' len libinñmenl nε ki te Kristo ya taanl yaab ni ki wəkn' linigol Uwien ya gber. Bi cin' ki yin' binib bà teke' Yesu ki jin' «Kristo yaab» Antiyək ya du ni nε.

²⁷ U ya yo nε *Uwien ya ñəbonsəknb biba ñen' Yerusalem, ki baa' Antiyək ya du ni. ²⁸ Bi yih uba Agabus. U fii' ki sere', nε *Mifuoñaanm cère' u len' ki ye mikəncienm miba li lu utingben ke bo. (Mikəncienm nnə mənbe ki lu' ubercien Klod ya yo nε.) ²⁹ Agabus len' nnə ma nnə nε bà teke' *Yesu ki jin' nnə ye unil ke rí de u li fre kí de nà, be rí taa kí tĩ tore bi ya təb bà te Sude ya tinfenm ni nnə. ³⁰ Bi'ke de', nε bi taa' ki sən' Banabas nin Səl be rí tĩ de *Kristo ya taanl ya cienb bà te Sude ni nnə.

12

Uber Herod jənde' bà teke' Yesu ki jin'

¹ U ya yo nε uber Herod cin' ki jəndeh *Kristo ya taanl yaab biba. ² U cère' bi ku' San ya ninje Saak nin kijusiek. ³ U tien' nnə, ki laa' nĩ ηmaake' Sufmbε,

* **11:11** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni, nĩ kele' ki ye n te nε.

ne u cèrè' bi tí cuo' Pier mɔ. Nì là yé uyo wà *Sufmbɛ jelah kunacenku kùà bi ñmɔnh kpɔnɔ wà ña ñmɔbe ñàke nnɔ ne. ⁴ Bi cuo' wɔ ma nnɔ ne ki taa' wɔ ki tí pɛkn'. Ne ki cèrè' Sojambɛ icɛk inan gu wɔ. Cɛkl kɛ cɛkl ñmɔbe sojambɛ binan ne. Herod yíe *Sufmbɛ ya Pak í gèbre ñɔ ne wɔ í ñen Pier kí bu wɔ tibuur udu ya nib ya nun bó. ⁵ Pier te lipɛkl ni ma nnɔ ne *Kristo ya taanl yaab mɔ te ki kàareh Uwien nin inunmón, ki dienh wɔ.

Uwien ya tond uba ñen' Pier lipɛkl ni

⁶ Tɔ, kutaaku kùà li faa ñɔ Herod í ñen Pier kí bu wɔ tibuur nnɔ ya ñonku ki laa' Pier dɔ sojambɛ bile ya siik ni ne ki gòh, ki lùo tikudɔkr tule. Biguguurb mɔ se bunañɔbu saan ki gu. ⁷ Ne Yonbdaan Uwien ya tond uba pɔk ki puɔ' ne u'wenwenku wende' kuduku nnɔ ni. U ñi' Pier ya kele ni ki finde' wɔ, ne ki tɔke' wɔ ki ye: «Fii tonm», ne tikudɔkr nnɔ lore' u'nuɔ ni ki lu'. ⁸ Ne utond nnɔ tí tɔke' wɔ ki ye: «Gbin a'ningbenl, kí cɛke a'tacaan.» Pier tien' nnɔ, ne u tí ye: «Gole a'liergbenku kí paan n'bo ní.» ⁹ Ne Pier paan' u'bo ki ñeh, ki maaleh ki teh nì yé tidɛknt ne. Wa maaleh ki teh utond nnɔ tien' nà nnɔ mɔnbe ki yé imòn ne. ¹⁰ Bi ñeh ma nnɔ ne ki gèbre' uguguurl uba, ki tí gèbre' ulie, ki tí baa' tikur ya nagenku kùà pi saali ya nañɔbu nnɔ. Kunagenku nnɔ piire' ku'ba, ne bi ñen', ki kpíen' usen uba ki cuon' waamu, ne utond nnɔ pɔk ki bure' ki dāan' wɔ. ¹¹ Nɛn saan ne Pier ya nun bó wende', ne u ye: «Fɛnfennɔ ne n bende' ki ye nì yé tigbɛmònt. Yonbdaan ne mɔnbe ki sɔn' u'tond ní u lá fie' nni Herod ya nuɔ ni, ki ñen' nni *Sufmbɛ yíe bɛ í tien nni nà nnɔ ni.»

¹² Pier cii' nà tien' wɔ nnɔ ya tingi, ne ki bure' San wà bi baanh wɔ Mark nnɔ ya naa Mari donbó. Binib taan' ni'saan ki kàareh ki yebe. ¹³ U tí baa', ki ñi' saali ya nagenku, ne upiitonsɔnl uba baa' ki lá liike' udaan wà ñih. Bi yih upii nnɔ Loda. ¹⁴ U bende' Pier ya niɛke, u'yɛnm sɔnge ki gbien' ne wa piire, ki sɛn' ki liebe' u'tɔb saan, ki tí tɔke' bɛ ki ye Pier ne se bunañɔbu saan saali. ¹⁵ U len' nnɔ ma nnɔ, ne bi tɔke' wɔ ki ye u waare' ne. Nin nɛn kɛ u ñiikeh ki teh nì yé imòn ne. Ne bi tɔke' wɔ ki ye nì lii yé Uwien ya tond wà gu wɔ ne. ¹⁶ Pier biɛ ki se ki ñih kunagenku, bi piire' ki laa' wɔn ne, ne nì beke' bɛ cɛen. ¹⁷ Nɛn saan ne u yuon' u'nuɔ ki wuɔn' bɛ ki ye bɛ í ñmile. Bi ñmile' ne u tɔke' bɛ Yonbdaan tien' ma ki ñen' wɔ lipɛkl ni, ne ki len' ki pukn' ki ye bɛ í jo kí tí tɔke Saak nin bi ya tɔb tigbɛr nnɔ. Ne ki ñen' ki bure' niba bó. ¹⁸ Nì faa' uyo wà nnɔ, ne sojambɛ nnɔ ya yɛnm saa' ki gbien', ne bi niireh tɔb ki teh Pier wuɔ nín tien' mila? ¹⁹ Nɛn saan ne Herod cèrè' bi nuun' wɔ. Bi nuun' wɔ, ka laa', ne u yin' biguguurb nnɔ, ki niire' bɛ tigbɛr nnɔ, ne ki cèrè' bi ku' bɛ, ne ki siere' Sude ya tinɛnm ni, ki bure' Sesare ya du bó, ki tí tien' ni'bó idɛn ile.

Uɓɛr Herod ya kuum

²⁰ Herod ya benku ni piebe' Tir nin Sidɔn ya nib bo ki gbien'. Ne bi'kɛ kpaan' buñɔbu bɛ í jo kí lɛ wɔ. Bi kpíe' ki laa' uje uba ne bi yih wɔ Blatus, wɔn ne gu Herod ya dugɔkaaku. Wɔn nin ben kpaan' tù ñɔ wɔ í cuo ubɛr ya dunl tigbɛr nnɔ í gben ne, kimɛ tijier ñeh Herod ya du ni ne ki bàareh bi'du ni. ²¹ Bi sien' lidaali là bɛ í cende tɔb nnɔ baa', ne Herod gole' u'berlierl, ki kèle' u'berbiek bo, ne ki cin' ki lienh binib kɛ ya nun bó. ²² U lienh ma nnɔ, ne bi'kɛ wuureh ki teh: «Nì yé Uwien ya niɛke ne, na yé nisaal yu.» ²³ Ne Yonbdaan ya tond uba pebe' wɔ i ya tàan bo, ki cèrè' iwíen iba ya bol lu' u'bo, ne ininbieb ñmɔnh wɔ u tí kpo', kimɛ wa kpíeke' Uwien.

²⁴ U ya yo ne Uwien ya gbɛr tùɔre' ki yere' ki gbe ni'kɛ saan. ²⁵ Banabas nin Sɔl ben wɔn, bi là taa' mipum ki tí de' *Kristo ya taanl ya ciɛnb Yerusalem ni ma nnɔ, ne ki taa' San wà bi baanh wɔ Mark nnɔ, ki liebe' ki jon' Antiyɔk ya du bó.

13

Mifuoñaanm cère' bi gènde' Banabas nin Səl ki sən' bε

¹ *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyək ya du ni nnə, *Uwien ya ñəbonsəknb nin *Yesu ya gbεr ya wənwəknb te bi'ni. Bεn si: Banabas nin Simeyən, bi baanh wə unibən nin Lusiyus, u yé Sirenn ya du ya nil nin Manayenn, bi taan' ki wube' wən nin Herod Antipas nε. Utə si Səl. ² Lidaali liba nε bi ləle' buñəbu ki taan' buol liba ki dondeh Yonbdaan, nε *Mifuoñaanm təkε' bε ki ye: «Bore nni mən Banabas nin Səl bi'ba, bε rí sən n yin' bε lituonl là bo nnə.» ³ Bi ləle' buñəbu ki kàare' ki tī gben' ma nnə, nε ki taa' bi'nuə ki paan' Banabas nin Səl bo, ki cèbe' bε bi bure'.

Banabas nin Səl jon' Ciip ya dekl bó

⁴ Tə, *Mifuoñaanm sən' Banabas nin Səl ma nnə, nε bi bure' ki tī baa' Selusi ya du ni, ki kən' buñerciēnbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁵ Bi tī baa' lidekl nnə ya du uba ni bi yih wù Salaminn, nε ki kəh *Sufmbε ya táan ya dur ni ki təkεh binib Uwien ya gbεr. San Mark mə là təkε nin bε ki toreh bε. ⁶ Bi cuon' ki càare' lidekl nnə kε, nε ki tī baa' ligbaatəl ya du uba ni, bi yih wù Pafos, ki cende' uje uba, u yé uñəkdaan, ki yé utonnēñəbonsəknl. U yé Suf nε, bi yih wə Bar Yesu. ⁷ Uñəkdaan nnə là te lidekl nnə ya gobina saan nε, u yé ununwiendaan, u'yel si Səgiyus Pəlus. U ciēke wə rí cii Uwien ya gbεr, nε ki cère' bi yin' Banabas nin Səl ní. ⁸ Bar *Yesu nnə ya yetəl si Elimas nε. Grəkmbε ya lenm ni Elimas ya tingi si uñəkdaan nε. U jεh Banabas nin Səl ya gbεr, nε ki ñikndeh wə rí pien gobina nnə u la teke *Yesu kí ji. ⁹ Nε *Mifuoñaanm cère' Səl, wà bi liebe' ki yih wə Pəl nnə caan' Elimas bo inun, ¹⁰ ki təkε' wə ki ye: «Utonnendaan sin, a'biere nε yεbre' nin ηε, a yé usenpol ya bijε nε, ki nēn nà kε mən. A nuunh á saa Yonbdaan ya gbεmənt kí tī kpaan mila nε? ¹¹ Fēnfennə, sin nin Yonbdaan nε kòle'. U li cère á juən teteli, ka ji li lenh bənbənl mənən kí tī baa uyo wà u yíe.» I ya táan bo, nī tien' tēn ligunl yaam ki bīike' u'nun bó, nε u yekn' ki juən', ki tulnh ki nuunh wà li cuo u'nuə kí diε wə. ¹² Gobina nnə laa' nī tien' nnə ma nnə, nε u teke' Yonbdaan ki jin', kime Yonbdaan ya gbεr tà bi wəknb wə nnə jin' wə cēn.

Pəl nin Banabas jon' Pisidi ya tinfenm ya du uba ni bi yih wù Antiyək

¹³ Pəl nin u'təntəknlieb kən' buñerciēnbu Pafos ya du ni, ki bure' ki tī baa' Pεje ya du ni, u te Panfili ya tinfenm ni. Nēn saan nε San Mark dāan' bε ki liebe' Yerusalem. ¹⁴ Pəl nin Banabas bēn siere' Pεje ya du ni, ki bure' ki tī baa' Antiyək ya du ni, u te Pisidi ya tinfenm ni. *Saba ya daali, nε bi kən' ki kèle' bi'taanl ya duku ni. ¹⁵ Bi kaan' Moyis là kele' *yiko ya gbənkku kua nnə ni nin *Uwien ya ñəbonsəknb là kele' nà nnə ki gben', nε litaanl ya duku nnə ya ciēnb sən' bε rí tī təkε bε kí ye bi ηməbe tigbεr bε rí təkε kí saake binib ya gbēnēt la, bε rí təkε. ¹⁶ Nēn saan nε Pəl fii' ki sere' ki yuon' unuə ki len' ki ye: «Israyel yaab nin ninbi bà kε boh Uwien nnə, li cengeh mən. ¹⁷ Tinbi Israyel ya bol ya Wien nε là gènde' ti'yaajεb, ki cère' bi pòre' uyo wà bi là te Esipt ni nnə. Nε Uwien taa' u'tuəm ki ñēn' bε u'ni. ¹⁸ U jēnde' nin bε kupenpelku ni ibin pinan nε, ¹⁹ ki yaan ki gben' inibol ilole yà là kə Kanaan ya tink bo nnə, ki taa' bi'tink nnə ki de' tε, kí kpēnde' ti'yaak.

²⁰ «Kí ñε uyo wà Israyel yaab là kə Esipt ni nnə kí tī baa uyo wà Uwien de' bε Kanaan ya tink nnə, nī tien' tēn ibin kobiinan nin piṛjun nε. Ni ya puoli bó nε Uwien gèndeh bi'ni biba ki teh bi'senlierb, ki ηməηməbe ki tī baa' u'ñəbonsəknl Samiēl ya yo. ²¹ U ya yo nε bi ye bi yíe bε rí li ηməbe ubεr, nε Uwien gènde' Kis ya bijε Sawul, u yé Bensamēn* ya baamul ya nil ki tien'

* **13:21** Bensamēn yé Sakəb ya bufərkaak nε, ki yé Israyel yaab ya baamul piik nin ile nnə ya liba ya yaajε.

bi'ber. U yé bi'ber ki tí baa' ibin pinan, ²² ne Uwien ñen' wə libel ni, ki taa' *Dafid ki tien' bi'ber. Uwien len' wən *Dafid bo ne ki ye: «N laa' Yese ya bije *Dafid, u yé unil wà n'yenm sange u'bo ne. U li tien n yíe nà ke.» ²³ Uwien ñen' wən *Dafid ya yaabii ni ne *Yesu ki tien' Israyel yaab ya Nmienl kí ñe u là pùon' lipuonl là nnə bo. ²⁴ San liere' *Yesu usen ki baa' ki lá təke' Israyel yaab ki ye be ní lèbre bi'tetem ηə wə ní sii be Uwien ya ñunm. ²⁵ San là benh wə ní gben u'tuonl ma nnə, ne ki niire' be ki ye: «Ni ben n yé ni maaleh ki teh n yé wà nnə ne-εε? Na te nnə, wən pe ní n'puoli bó ne, ama ma nín kpe ní lore u'taceningben mənən.» »

²⁶ Tə, ne Pəl tí təke' be ki ye: «N'yaab *Abraham ya yaabii nin bà ηa yé *Sufmbε ki boh Uwien nnə, Uwien là cère' tinbi ne cii' tigber tà li cère tí ηmere nnə. ²⁷ Nin nen ke Yerusalem ya nib nin bi'berb ηa bende' *Yesu yé udaan wà, ka cii' *Uwien ya ñəbonsəknb là len' nà, bi kàanh nè *Saba ke Saba ya daali nnə ya tingi. Nen bo ne bi bun' *Yesu tibuur. *Uwien ya ñəbonsəknb là len' ki ye bi li tien nnə ne. ²⁸ Ba laa' bi li dule nà bo kí ye u kpe mikuum. Nin nen ke bi mie' Pilat usen be ní ku wə. ²⁹ Bi tien' wə ní kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye bi li tien wə ma bo ki gben' ma nnə ne ki jiin' wə udəpənpən bo, ki taa' wə ki tí sube'. ³⁰ Ama Uwien cère' u məkre' bitenkpiib ni. ³¹ *Yesu cère' binib bà là pe u'bo ki ñen' Galile ki lá baa' Yerusalem nnə laa' wə iwien yà yebe. Fənfənnə ben ne yé u'mənkunb udu ya nib ya nun bó. ³² Tinbi mənən təkheh ne tu ya gbəmənəmən ne ki teh Uwien là pùon' lipuonl ki de' ti'yaajeb ne. ³³ U tien' lipuonl nnə ki de' tinbi bà yé bi'yaabii ne; ki məkre' *Yesu ten ní kele' ma Uwien ya yuon ya gbənkū ni, iyul ile, ki ye:

«Sin ne yé n'Bije.

Dinnə ne n wuən' ki ye n yé a'Baa.»

³⁴ Uwien cère' *Yesu məkre' bitenkpiib ni, ka ji li liebe len, ki niireh nin wə ní bère. U là len' nen ne ki ye:

«N li de ne tibont tà n là pùon' ki ye n li de tù *Dafid nnə, tù ñen' ní n ya bùol ne, ki kpe be ní li du tu'bo.»

³⁵ Nen bo ne ní tí kele' kugbənkū nnə ni niba saan ki ye:

«Ŋa ní cère a'niñaan ní bère.»

³⁶ *Dafid là fuobe uyo wà nnə, u là yé Uwien ya tonsənl ne, ki teh Uwien yíe ma. U tí kpo', ne bi sube' wə u'yaajeb saan, u bère'. ³⁷ *Yesu wən, Uwien məkre' wə ne, wə bère'. ³⁸⁻³⁹ N'yaabε, Moyis ya yiko ηa là fre' ki bù' ne gbəməndənb ama wa ke teke' *Yesu ki jin' la, Uwien li bù wə ugbəməndaan ne. Ní li ben kí ye wən bo ne bi təkheh ne ki teh Uwien li fère ne ni'biere. ⁴⁰ Tə, liike mən ni'yul bo ki la cère *Uwien ya ñəbonsəknb là len' nà nnə ní tu ne. Bi là len' ki ye: ⁴¹ «Ninbi bà yih bitəb fənm nnə, liike mən, kí cère nè ní ji ne ní juore fənm, kime n li tien miyək m ya bonn niba, uyo wà ni laan fuobe, unil təkhe' ne lituonl nnə bó la, na ní teke kí ji.» »

⁴² Pəl nin Banabas ñeh litaanl ya duku nnə ni uyo wà nnə, ne bi gbáan' be ki ye *Saba wà we ní nnə ya daali, be ní tí ní liebe ní, kí lá təkhe be tu ya gber. ⁴³ Litaanl nnə yaare' uyo wà nnə, ne *Sufmbε ligol nin binib bà yé Sufkpenkpend ki pukeh Uwien nnə paan' Pəl nin Banabas bo. Ne Pəl nin Banabas təkheh be ki teh Uwien juoke' be ma nnə, be ní li tuu ki pe u'sen bo mənəmən.

⁴⁴ Tə, *Saba wà tuən' nnə ya daali, udu nnə ya nib bà yebe taan' be ní cenge Yonbdaan ya gber. ⁴⁵ *Sufmbε ya cienb laa' linigol nnə taan' ma nnə, ne bi ponbe' nin be ki gbien', ki sukreh Pəl, ki saah u təkheh tigber tà nnə. ⁴⁶ Nin nen

ke Pól nin Banabas laa' lifèl ki tóke' be ki ye: «Nì bi kpe tí kpiε kí tóke ninbi ne Uwien ya gber. Ne ni yie', ka teke' tù, ki maale' ki ye na kpe ní le limiel là ña ñmábe gbenm. Nen bo ne ti li pekre bà ña yé *Sufmbε bó. ⁴⁷ Yonbdaan tóke' te nà sò. U ye:

«N tien' sin ne kuwenwenku á li wende inibol ke,
kí cère binib bà ke te utingben bo í ñmere.» »

⁴⁸ Binib bà ña yé *Sufmbε nnó cii' bi len' nnó ma nnó, ne bi'yenm sange' ki gbien', ne bi pèkeh Yonbdaan ya gber cεen. Ne binib bà ke Uwien sien' ki ye be ní le limiel là ña ñmábe gbenm nnó, teke' ki jin'. ⁴⁹ Nen saan ne Yonbdaan ya gber yereh mitinfenm nnó ke ni. ⁵⁰ *Sufmbε ben wón, bi cère' bipiikpekpiεkb bà te udu nnó ni, ki pukeh Uwien nnó nin udu nnó ya cienb kpre' Pól nin Banabas bo, ki jènde' be, ne ki ñore' be ki ñen' bi'du ni. ⁵¹ Pól nin Banabas kpakpaare' bi'taan ya tengunku ki wíε' nèt†, ne ki bure' Ikoniýom ya du bó. ⁵² Binib bà teke' *Yesu ki jin' Antiýok ya du ni nnó wón *Mifuoñaanm te bi'bo ne bi ñmábe uyensonge ki gbien'.

14

Pól nin Banabas te Ikoniýom ya du ni

¹ Pól nin Banabas tí baa' Ikoniýom ya du ni, ne ki tien' bi bi tien' mà Antiýok ni nnó. Bi kón' *Sufmbε ya taanl ya duku ni ki tóke' binib Uwien ya gber. Nen bo ne *Sufmbε nin Grekmbε teke' ki jin' ki yebe. ² Ama *Sufmbε biba tien' uyufaa, ka teke' ki jin', ki sure' bà ña yé *Sufmbε nnó bi kpre' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnó bo, ki maaleh bi'bo nà bre. ³ Nin nen ke Pól nin Banabas tien' udu nnó ni ki wuóke'. Bi là ñmábe lifèl ki lienh ki du Yonbdaan bo ne, ne u cèreh bi teh miýokm ya bont ña wá ní wuón kí ye bi tókeh u'juokm ya gber tà nnó yé imòñ ne. ⁴ Ama udu nnó ya nib ña len' ki cii' tób bó, ne ki gbiire' icεk ile. Biba se *Sufmbε ya ciεkbó, ne bitáb mǎ se *Yesu ya tondb ya ciεkbó. ⁵ *Sufmbε nin bi'cienb nin bà ña yé *Sufmbε nnó ya biba bonde' bi li tien' *Yesu ya tondb ma, ki ye bi li jènde be ne, kí yeke be iten kí ku be. ⁶ Pól nin Banabas cii' bi nuunh be ní tien be ma, ne ki sen' ki jon' Likawoni ya tinfenm ya du Lista nin Debe nin idu nnó ya tengbaan ni. ⁷ Ne ki tókeh ni'mǎ bó yaab tigbemónmǎnt nnó.

Pól nin Banabas te Lista ya du ni

⁸ Uje uba là te Lista ya du ni, u'taan faan wà ní fre kí fii kí sere. Bi maa' wó uwáb ne, wa cuon' fiebu. ⁹ Lidaali liba Pól lienh ne u cengeh. Pól caan' u'bo inun, ki bende' ki ye u'tekjim li cère wá ní faake. ¹⁰ Ne ki len' ufaa bo ki ye: «Fii kí sere.» Ne uje nnó fii' ki maabe' ki ci', ki cin' ki cuonh. ¹¹ Linigol laa' Pól tien' nà nnó, ne ki wuure' Likawoni yaab ya lenm ni ki ye: «Ho! Ibule ne kpènde' binib ki baa' ti'saan-a!» ¹² Ne bi yin' Banabas *Seyus, ki yin' Pól Hermes*, kime Pól ne sǎbe ki lienh. ¹³ Ubul *Seyus nnó ya duku te udu nnó ya guon ya nañóbu saan ne saali. Seyus ya tǎtuǎrke tuke' ní inaje nin misipuum mà u tien' mè uyukpekpiε yaam ki baa' iguon nnó ya nañóbu saan, ki yíε wón nin linigol nnó ní tǎǎre lituǎrl kí de Banabas nin Pól.

¹⁴ Ama *Yesu ya tondb Banabas nin Pól cii' nnó ma nnó, bi'yenm saa' ki gbien', ne bi cuo' bi'lier ki kere'†, ki sen' ki kón' linigol nnó ya siik ni, ne ki wuureh ¹⁵ ki teh: «Ti'jotiebe, be bo ne ni teh niε ya bonn-i? Ti'mǎ yé binib ten ninbi ne. Ti baa' ki tókeh ne tigbemónmǎnt ne ki teh ni'bule yii yé fenm ne, ní wíε yí ki paan' Uwien wà fuobe bo. Wón ne ñen' kutaaku nin kitink nin

† **13:51** Sufmbε bo kí kpakpaare itaan ya tengunku ya tingi si: nà ke ji tu unil la, ní yé u'yaar ne, na ji yé uba yaar. * **14:12** Grekmbε ya du ni bi yih ibule ya cien ne Seyus, ne ki yih i'tond Hermes. † **14:14** Liike Matie 26:65.

miñunciem nin tibont ke. ¹⁶ Uyo bo, u là cèrè' inibol ke pe ì yíe nà bo ne. ¹⁷ Nin nen ke wà dàan' mimòm ya tienm ñò wò ní wuòn binib u yé udaan wà. U cèreh utaa nih, tijier teh, ni jinh ki gbuokeh, ki te liwiél ni.» ¹⁸ Nin *Yesu ya tondb len' nà ke nnò bi ñikn' ne ki tí pien' linigol nnò lí la tùore tuòrl kí de be.

¹⁹ Nen saan ne *Sufmbè biba ñen' Antiyòk nin Ikoniyòm ya du bó ki baa' ní, ki lá sure' linigol nnò, ki cèrè' lí kpre' Pòl nin Banabas bo, ki yèke' Pòl iten, ki fuun' wò ki ñen' udu ni, ki maaleh ki teh u kpo' ne. ²⁰ Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò baa' ki lá sere' ki guòn' wò, ne u fii', ki liebe' ki kòn' udu nnò ni.

Pòl nin Banabas liebe' ki jon' Antiyòk ya du ni

Kutaaku faa' ne Pòl nin Banabas siere' ki jon' Debe ya du bó, ²¹ ki tí tókeh ni' bó yaab tigbémòmòmònt nnò. Ne binib teke' tù ki paan' *Yesu ya sen bo ki yebe. Bi siere' ki liebe' Lista ya du nin Ikoniyòm ya du nin Antiyòk ya du wà te Pisidi ya tinfem ni nnò ni. ²² Bi gèbreh idu nnò ni ma nnò, ne ki saakreh bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya gbènt, ki gbierèh be ki teh be ní li tuu ki ñmòbe mitekjim, ki tókeh be ki teh ti li jènde kí gbien ne kí yaan kí kò Uwien ya bèl ni. ²³ Nen saan ne bi gènde' *Kristo ya táan ke ni bicienb, ne ki lòle' buñòbu, ki kàare' ki de' be, ki taa' be ki ñukn' Yonbdaan wà bi teke' wò ki jin' nnò.

²⁴ Pòl nin Banabas ñen' Pisidi ya tinfem ni, ne ki jon' Panfili ya tinfem ni. ²⁵ Bi tí baa' Peje ya du ni ki tóke' udu nnò ya nib Uwien ya gber, ne ki bure' Atali ya du bó. ²⁶ Bi tí baa', ne ki kòn' buñercienbu, ki puore' miñunciem ki liebe' Antiyòk ya du bó. U ya du ni ne *Kristo ya taanl yaab kàare' ki ye Uwien ní juoke be bi sòn' lituonl là nnò bo.

²⁷ Bi tí baa', ne ki taanl *Kristo ya taanl yaab, ki tóke' be Uwien cèrè' bi tien' tibont tà ke nnò nin u wuòn' bà ña yé *Sufmbè mitekjim ya sen ma bo. ²⁸ Pòl nin Banabas tien' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò saan ki wuòke'.

15

Bi finde' upunjie bo Antiyòk ya du ni

¹ Tò, binib biba ñen' Sude ya tinfem bó ní ki baa' Antiyòk ya du ni, ki lá wòknh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ki teh: «Na jìe' ni' pun Moyis ya yiko ye ma bo la, Uwien ña ní ñmien ne.» ² Pòl nin Banabas ña tuo', ne ki finde' nin be tigber nnò bo ki gbien'. Nen bo ne bi'ke tuo' ki ye Pòl nin Banabas nin binitòb biba ní jo Yerusalem, kí tí le *Yesu ya tondb nin u'taanl ya cienb ifinfinde nnò bo. ³ Ne *Kristo ya taanl yaab bà te Antiyòk ni nnò pìere' be*. Bi joh ma nnò ne ki ñeh binib bà teke' *Yesu ki jin', ki te Fenisi nin Samari ya tinfem ni nnò saan, ki tókeh be ki teh bà ña yé *Sufmbè mò lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin'. Ne ní sòngreh bi'ke ya yem ki gbiekeh.

Bi taan' litaanl Yerusalem ni

⁴ Bi tí baa' Yerusalem ni, ne *Kristo ya taanl yaab nin bi'cienb nin *Yesu ya tondb teke' be kucènku. Ne Pòl nin Banabas tóke' be Uwien cèrè' bi tien' tibont tà ke nnò. ⁵ *Farisienmbè ya cekl yaab bà lèbre' bi'tetem ki teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba, fii' ki sere', ki len' ki ye bà ña yé *Sufmbè ki teke' *Yesu ki jin' nnò, ní kpe be ní jìe' bi'pun ne, kí li boh Moyis ya yiko. ⁶ Nen saan ne *Yesu ya tondb nin u'taanl ya cienb taanl be ní liike bi li tien ma tigber nnò. ⁷ Bi finde' ki gbien' ma nnò, ne Pìer fii' ki sere', ki tóke' be ki ye: «N'yaabè, ni ben ki ye Uwien gènde' nni ni'ni ní wuòke' ñò bà ña yé *Sufmbè ní cii u'gbémòmòmònt n'ñòbu ni, kí teke' *Yesu kí ji ne. ⁸ Uwien ben binib ya fèl ni te ma bo, ne ki de' be *Mifuoñaanm ten u là de' ti'mò ma bo ñò wò ní wuòn be, kí ye u gènde' be ne. ⁹ Wa bore' tinbi

* 15:3 Bi li fre kí lebre ki pìere' kí ye ki tore' mò.

nin ben, kime mitekjim bo ne u sakre' bi'fel bo ya joknt. ¹⁰ Ni te nno la, be tien' fenfennò ni delkeh Uwien, ki wòbndeh be, be ní tuke litukl là tinbi nin ti'yaajeb ña fre' ki tuke' lè? ¹¹ Ama tinbi wòn, Yonbdaan *Yesu ya juokm bo ne ti teke' wò ki jin' ki ñmere'. Ni te nno ne bà ña yé *Sufmbé mọ ya bùol.»

¹² Píer len' ki gben', ne linigol nno ñmile', ki cengeh Banabas nin Pól li len kí ye bà. Ne bi cin' ki tókeh be Uwien cère' bi tien' miyokm ya bont tà bà ña yé *Sufmbé ni nno ma bo. ¹³ Banabas nin Pól len' ki gben' ma nno ne Saak mọ ye: «N'yaabe, cenge men. ¹⁴ Simón tóke' te Uwien cin' ki tien' ma bo. U gènde' bà ña yé *Sufmbé mọ ni binib ki tien' u'yaab. ¹⁵ Ni tien' ten' *Uwien ya ñòbonsòknb là len' ma bo ne, kime ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

¹⁶ «Yonbdaan là len' ki ye:

*Dafid ya den lu'†, n li liebe ní kí mé yí,

N li liebe ní kí fin lilengbenl nno kí cère iden nno ní li se.

¹⁷ Nen bo ne binib bà s'ien' ke li nuun min Yonbdaan.

Inibol yà ke n yin' yé, yé ní li yé n'ye nno li nuun nni.

Yonbdaan ne len' nno,

ne ki tien' tibont nno ke.

¹⁸ U cère' binib bende' tibont nno haali uyo bo ne.» »

¹⁹ Saak tí len' ki ye: «Nen bo ne n maale' ki ye ní mòn ti la li wòbndeh bà ña yé *Sufmbé, ki lèbre' bi'tetem ki paan' Uwien bo nno nin ti'yaajetentienm.

²⁰ Ama cère men tí kele kugbònkú kí tóke be kí ye: bi la li jinh bule ya jier, kime tú yé tijoknt ne, ki la teh nanmaal, ki la ñmònh wènkpil, ki la ji sèm. ²¹ Kime haali ti'yaajeb ya yo kí lá baa dinnò, Moyis ñmòbe binib bà wòknh u'yiko ne idu ke ni. Bi tuu ki kàanh wò ne *Saba ke *Saba ya daali *Sufmbé ya táan ya dur ni.»

Bi kele' kugbònkú ki de' bà ña yé Sufmbé

²² Nen saan ne *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab ke nin bi'ciénb gbieré' ki kpaan' ki gènde' bijeb biba bi'ni ki pukn' Pól nin Banabas bó be ní sòn be Antiyòk ya du bó. Bi gènde' Sudas wà bi baanh wò Basabas nin Silas ne. Bi yé binib bà bi boh be *Kristo ya taanl yaab ni ne. ²³ Bi de' be kugbònkú kùà nno bi kele' ku'ni ki ye ma sò: «Tinbi *Yesu ya tondb nin *Kristo ya taanl ya ciénb, fuondeh ti'yaab bà ña yé Sufmbé ki te Antiyòk ya du ni nin Siri ya tinfenm ni nin Silisi ya tinfenm ni nno. ²⁴ Ti cii' ti'yaab biba jon' ni'saan, ki tí tóke' ne tigber tà ñaابه ni'yenm ki diénh ne iyenmaale. Ta sòn' be be ní tí tóke ne gber. ²⁵ Nen bo ne ti taan' ki kpaan' buñòbu, ki gènde' ti'ni binib, tí sòn be ni'saan, ben nin Banabas nin Pól, ti'yaab bà ti yíe be nno. ²⁶ Bi yé binib bà ña tange' bi'miel Yonbdaan *Yesu Kristo ya tuonl bo ne. ²⁷ Ti sòn' Sudas nin Silas, be ní lá tóke ne buñòbu ni tigber tà ti kele' tú kugbònkú kuu ni nno ne. ²⁸ *Mifuoñaanm tore' te ti kpaan' buñòbu, ti la wòbn ne kí de ne *yiko uba wò ní li yé ni'bo litukl kí pukn tibont tà yé ni'bo tibonmònt nno bó. Tun si: ²⁹ ni la ñmònh tòtuòrnònt, ki la jinh sèm, ki la ñmònh wènkpil, ki la teh nanmaal. Ni cuo' ni'ba tu ya bont bo la, nen ne mòn. Ni'yaam ní li ñme.»

³⁰ Tò, bi cèbe' bi sòn' binib bà nno bi bure' Antiyòk ya du bó. Bi tí baa' ni'bó, ne ki taan' *Kristo ya taanl yaab ke, ki taa' kugbònkú nno ki ñukn' be. ³¹ Bi kaan' kù ma nno, ne bi'ke ya yenm sange', kime kù saake' bi'gbenent. ³² Sudas nin Silas yé *Uwien ya ñòbonsòknb ma nno, ne ki tóke' be tigber tú yebe ki saake' bi'gbenent be ní li pe Uwien ya sen bo mòmòm. ³³ Bi wuòke' ni'saan waamu ne ki yaan binib bà teke' *Yesu ki jin' nno cèbe' be be ní liebe bà sòn' be nno saan nin uyenduon. ³⁴ [Silas wòn juore' ki te Antiyòk ya du ni ne.]‡

† 15:16 Migbiirm mié ya ciim te bolm mile bo ne. Dafid ya den lu' bii Dafid ya bel lu'. ‡ 15:34 Bi kpié' ki kele' tigbònt tà nno ya tuba ni migbiirm 34 ña te tu'ni.

³⁵ Pól nin Banabas mɔ juore' Antiyək ya du ni, ki tɔkeh nin binib bi yɛbe ki tɔ wɔknh binib, ki tɔkeh bɛ Yonbdaan ya gbɛr.

Pól nin Banabas pàare' tɔb

³⁶ Iwenkàankɛ gèbre', nɛ Pól tɔke' Banabas ki ye: «Cèrɛ tí liɛbe idu yà kɛ ni, tí là tɔke' binib Yonbdaan ya gbɛr nnɔ, kí tí fuonde binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ kí liike bi ŋuuke u'gbɛr ma bo.» ³⁷ Banabas là yíe wɔ́ n̄ tuke San wà bi liɛbe' ki yih wɔ́ Mark nnɔ nɛ. ³⁸ Ama Pól ŋa tuo' wɔ́ n̄ liɛbe kí tɔke nin San Mark, kime u là siere' ki dāan' bɛ Panfili ya tinfɛnm ni, nɛ ka tore' bɛ bi'tùon ni. ³⁹ Pól nin Banabas finde' nin tɔb n̄ tí ben' ki fiire', nɛ wà kɛ taa' u ya bó. Nɛn saan nɛ Banabas taa' San Mark ki kɔn' buñercienbu, ki bure' Ciip ya dekl bó. ⁴⁰ Nɛ Pól gènde' Silas wɔ́ n̄ p̄iɛrɛ wɔ́. Binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ kàare' Yonbdaan ki ye wɔ́ n̄ juoke bɛ, nɛ bi bure', ⁴¹ ki ñɛh *Kristo ya táan yà te Siri nin Silisi ya tinfɛnm ni nnɔ saan, ki cèrɛh i'ñib faakreh mitekjim ni.

16

Timote p̄iɛrɛ' Pól nin Silas

¹ Pól nin Silas tí baa' Dɛbe nin Lista ya du ni, ki laa' ujɛ uba teke' *Yesu ki jin' ki te mifɛnm nnɔ, bi yih wɔ́ Timote. U'naa yé Suf nɛ, ki teke' *Yesu ki jin', nɛ u'baa yé Grɛk. ² Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Lista nin Ikoniyɔm ya du ni nnɔ kɛ p̄ɛkeh Timote nɛ. ³ Pól yíe Timote n̄ p̄iɛrɛ wɔ́. *Sufmbɛ bà te ni'saan nnɔ bo nɛ u jìe' Timote ya punl, kime *Sufmbɛ nnɔ kɛ bɛn ki ye Timote ya baa yé Grɛk nɛ. ⁴ Bi cuonh ki ñɛh idu ni ma nnɔ, nɛ ki tɔkeh binib bà teke' ki jin' ki te i'ni nnɔ, *Yesu ya tondb nin u'taanl yaab ya ciɛnb bà te Yerusalem ni ñɛn' isɛn yà nnɔ, nɛ ki sureh bɛ bɛ n̄ li pɛ i'bo. ⁵ Nɛn bo nɛ *Kristo ya táan yaab faakreh mitekjim ni, nɛ binitɔb teknh wɔ́ ki jinh ki pukndeh bi'bó daan kɛ daan.

Uwien yíe Pól n̄ jo Maseduɔnn ya tinfɛnm bó

⁶ *Mifuoñaanm pien' Pól nin u'tɔntɔknlieb bi la tɔke Uwien ya gbɛr Asi ya tinfɛnm ni. Nɛn bo nɛ bi gèbre' Friji nin Galasi ya tinfɛnm, ⁷ ki tí baa' Misi ya tinbien, ki maaleh bɛ n̄ jo Bitini ya tinfɛnm ni, nɛ *Yesu ya Fuoñaanm ŋa de' bɛ sɛn. ⁸ Nɛn saan nɛ bi gèbre' Misi ya tinfɛnm, ki tí baa' Trowas ya du ni. ⁹ Kuñonku nɛ Pól laa' Maseduɔnn ya tinfɛnm ya jɛ uba tidɛknt yaam, u se u'saan ki gbáanh wɔ́ ki teh wɔ́ n̄ baa ní Maseduɔnn kí lá tore bɛ. ¹⁰ Pól laa' Maseduɔnn ya jɛ nnɔ tidɛknt yaam ma nnɔ, nɛ ti * p̄ɔk ki bonde' i ya tãan bo, tí jo Maseduɔnn ya tinfɛnm bó, kime ti bɛnde' ki ye Uwien nɛ yin' tɛ ni'bó tí tí tɔke u'gbɛmɔnmɔnt.

Upii uba teke' Yesu ki jin' Filip ya du ni

¹¹ Nɛn saan nɛ ti kɔn' buñercienbu Trowas ya du ni, ki cubn' Samotras ya dekl bó. Kutaaku faa' nɛ ti bure' Neyapoli ya du bó. ¹² Nɛ ki ñɛn' nɛn saan, ki jon' Filip ya du bó; u yé Maseduɔnn ya tinfɛnm ya ducenciɛn nɛ. Erom yaab nɛ ŋuuke udu nnɔ. Ti tien' u'ni iwenkàankɛ nɛ. ¹³ *Saba ya daali, nɛ ti ñɛn' udu nnɔ ni, ki jon' ukpen uba ya gbaal. Ti maale' ki ye *Sufmbɛ taakeh nà saan ki kàareh lii te nɛ nɛ. Ti laa' bipiib biba taan' ni'saan, nɛ ti kèlɛ' ki tɔke' bɛ Uwien ya gbɛr. ¹⁴ Upii uba là te bi'ni, bi yih wɔ́ Lidi. U yé Tiyatiir ya du ya pii nɛ, ki pukeh Uwien, ki kuɔrɛh ikpɛlde ì mɔn ki yé imónmón. Yonbdaan cìbre' u'yɛnm ki cèrɛ' u cenge' mɔnmɔnm, ki tuo' Pól len' nà nnɔ. ¹⁵ Ti s̄ii' wɔ́n nin u'den yaab kɛ Uwien ya ñunm ma nnɔ, nɛ u tɔke' tɛ ki ye: «Ni tuo' ki ye n mɔnbe ki teke' Yonbdaan ki jin' la, dɛn mɛn, kí li te n'den.» Nɛ ki cékn' tɛ ti tuo'.

* **16:10** Wà kɛlɛ' kugbɔnku kuu nnɔ ye tinbi ma nnɔ, n̄ wuɔn' ki ye u'mɔ tɔke nin Pól nɛ.

Bi pekñ' Pól nin Silas Filip ya du ni

¹⁶ Lidaali liba ne ti tí là joh bi taakeh nà saan ki kàareh nnò. Ne uje faan uba cende' te usen ni, ki yé uyonb; ki ñmòbe ipol iba, ki tókeh binib nà li wun ní tien. U teh nnò ne ki lenh lifaal lí yébe ki dienh u'cénbaambe. ¹⁷ U paan' tinbi nin Pól bo ki wuureh ki teh: «Binib bié nò yé Uwien wà ña ñmòbe Nacentò ya tonsónb ne. Bi tókeh ne ni li kpíen usen wà kí ñmere ne.» ¹⁸ U teh nnò ne idaan ké, Pól ya benku ni tí piebe', ne u jiebe' ki tóke' ipol nnò ki ye: «Yesu Kristo ya yel bo, siere mén u'saan.» Ne ñ siere' u'saan i ya tãan bo. ¹⁹ Tò, uje faan nnò ya cénbaambe laa' ba ji li fre kí le faal u'bo, ne bi cuo' Pól nin Silas, ki tuke' be ufaa bo ki jon' udu nnò ya nib taakeh nà saan nnò, ñò u'ciénb ní bu be tibuur. ²⁰ Ne ki taa' be ki wuón' Erom yaab ya buur ya ciénb ki ye: «Binib bié nò yé *Sufmbe ne, ki tuke' fénfénm ki baa' tí'du ni, ²¹ ki wòknh mitetem mà ña kpé tinbi Erom yaab ní tuo mè, ki niireh nin tí paan mi'bo.»

²² Bi len' nnò ma nnò ne linigol kpre' bi'bo. Tibuur yaab nnò dère' ki gore' Pól nin Silas ya went, ne ki ye be ní ñí be ilenben. ²³ Bi ñí' be céen, ne ki taa' be ki tí pekñ', ki tóke' wà gu lipékl nnò ki ye wò ní li gu be mòmòmnm. ²⁴ Bi tóke' wò ma nnò ne u kuón' be lipékl ya dubenku ni, ki taa' bi'taan ki sekn' idò ya ñmòbe ibon ni, ki lòle' ki mòkn' yí.

²⁵ Ni tí tuo kuyòku, ne Pól nin Silas te ki kàareh, ki gèh iyuon ki pèkeh Uwien, ne lipékl ya nitòb cengeh bi'bó. ²⁶ Ne kitink jènge' i ya tãan bo ki gbien', ki cère' lipékl ya duku ya tenpuul mò jènge', ne li'ngent ké pípiire'. Tikudòkr tà lùò lipékl ya nib nnò ké cecere'. ²⁷ Wà gu lipékl nnò finde', ki laa' tinagent yeyé ma nnò, ne u nère' u'jusiek wò ní ku u'ba, ki maaleh ki teh lipékl ya nib nnò ké ñen' ki sensen' ne. ²⁸ Ne Pól tien' u'bo ki ye: «La tien a'ba nà bre, tí'ké te ni'saan.»

²⁹ Wà gu lipékl nnò ye be ní taa umu ní, ne ki tòre' ki kòn' lipékl ya du ni, ki gbaan' Pól nin Silas ya nun bó, u'gbenent ké ñòh. ³⁰ Ni ya puoli bó ne u taa' be ki ñen' saali, ki niire' be ki ye: «Biciénbe, n li tien mila kí ñmere?» ³¹ Ne bi jiin' wò ki ye: «Teke Yonbdaan *Yesu kí ji, sin nin a'den yaab ké li ñmere.» ³² Nen saan ne bi tóke' wòn nin u'den yaab ké Yonbdaan ya gber. ³³ Ne u taa' be u ya yo kuñònkú nnò ké ki tí sòkre' bi wun ñíñí' be ma nnò ya gbien. Ne Pól nin Silas sii' wòn nin u'den yaab ké Uwien ya ñunm i ya tãan bo. ³⁴ Ne u taa' Pól nin Silas ki jon' u'den, ki tí de' be tijier. U teke' Uwien ki jin' ma nnò ne wòn nin u'den yaab te uyensonge ni.

³⁵ Kutaaku faa' ne Erom ya buur yaab nnò sòn' bi'sojambe be ní jo kí tí tóke wà gu lipékl nnò wò ní taa bijeb nnò kí wié. ³⁶ Wà gu lipékl nnò tóke' Pól ki ye tibuur yaab sòn' ki tóke' nni ki ye ní taa ne kí wié. Nen bo, ñe mén kí li joh nin uyenduón. ³⁷ Ne Pól ye: «Tibuur yaab cère' bi ñíñí' tinbi Erom yaab binib ya nun bó ka bun' te buur, ne ki pekñ' te. Fénfénno bi ji yíe be ní bóle kí wié te ma nò, ta ní tuo. Cère tibuur yaab bugben ní baa kí ñen te.»

³⁸ Sojambe nnò liebe' ki tí tóke' tibuur yaab nnò Pól len' nà nnò. Bi cii' Pól nin Silas yé Erom yaab ma nnò ne bujéwaanbu cuo' be. ³⁹ Ne bi baa' Pól nin Silas saan ki tien' be kafala, ne ki ñen' be lipékl ni, ki gbáan' be be ní siere udu nnò ni. ⁴⁰ Pól nin Silas ñen' kupenpekndu nnò ni, ne ki jon' Lidi den, ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò, ki saake' bi'gbenent, ne ki bure'.

17*Pól nin Silas te Tesalonik ya du ni*

¹ Pól nin Silas siere' Filip ya du ni, ne ki gèbre' Anfipolis nin Apoloni ya du ni, ki tí baa' Tesalonik ya du ni. *Sufmbe ya taanl ya duku kuba te len. ² Pól kòn' litaanl ya duku nnò ni ten u tí ní teh ma bo. Ne ki taa' *Saba uta ki tókeh be *Uwien ya gbònkú ya gber. ³ U tókeh tigber nnò ya tingi ki teh Uwien ya

Nigèndkε Kristo li jènde, kí kpo kí mèkre bitenkpiib ni nε. Nε ki teh n tǎkeh nε *Yesu wà ya gbεr nǎ, wǎn nε yé Uwien ya Nigèndkε Kristo. ⁴*Sufmbε biba nin Grεkmbε bà pukeh Uwien nnǎ ligol nin bipiikpεkpiεkb mǎ ligol ya yεnm sǎnge' Pǎl len' nǎ nnǎ bo, nε bi kpǎbn' wǎn nin Silas bó.

⁵*Sufmbε bà ya yεnm ηa sǎnge' Pǎl len' nǎ nnǎ bo nnǎ, taa' u'bo iponponbe, nε ki taa' idukond isenje ni, ki kpǎbn' bi'ba bó, ki cère' udu nnǎ ya nib taan' ki yebe ki kpre' Pǎl nin Silas bo, ki teh fεnfεnm udu ni. Bi jon' uje uba den, bi yih wǎ Sasǎn ki tí kǎn' nin mituǎm, ki nuunh bε rí taa Pǎl nin Silas kí jo udu nnǎ ya nib taan' nǎ saan nnǎ, ⁶nε ka laa' bε. Ba laa' bε ma nnǎ nε ki cuo' Sasǎn nin binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ ya biba ufaa bo, ki taa' bε ki jon' udu nnǎ ya ciεnb saan, nε ki wuureh ki teh: «Binib bà cuon' ki saa' unjendun kε nnǎ, baa' niε saan mǎ, ⁷nε Sasǎn teke' bε u'den. Bi kende' uberciεn Sesa ya yiko bo, nε ki lienh ki teh ubertǎ te, bi yih wǎ Yesu.» ⁸Tigbεr nnǎ cǎke' linigol nin udu nnǎ ya ciεnb kε, ⁹nε bi teke' Sasǎn nin bi'tǎb nnǎ ilike, ki yaan ki wiε' bε.

Pǎl nin Silas te Bere ya du ni

¹⁰Ní biire' nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ cère' Pǎl nin Silas bure' i ya tǎan bo Bere ya du bó. Bi tí baa' nε ki jon' *Sufmbε ya taanl ya duku bó. ¹¹*Sufmbε bà kǎ Bere ya du ni nnǎ teknh tigbεr ki cεn' Tesalonik yaab. Nεn bo nε bi teke' Pǎl tǎke' bε tigbεr tǎ nnǎ mǎnmǎnm, nε ki fiinh *Uwien ya gbǎnku daan kε daan bε rí liike tú te bii ta te. ¹²Bi'ni binib teke' *Yesu ki jin' ki yebe. Nε Grεkmbε ya piikpεkpiεkb nin bijεb mǎ teke' wǎ ki jin' ka dindin. ¹³Ama uyo wǎ *Sufmbε bà te Tesalonik ya du ni nnǎ cii' Pǎl te Bere ya du mǎ ni ki tǎkeh binib Uwien ya gbεr nnǎ, nε bi jon' ni'mǎ bó ki tí tí cère' linigol kpre'. ¹⁴Nεn saan nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ cère' Pǎl siere' i ya tǎan bo ki kp̄ien' usen wǎ joh miñunciεnm bó nnǎ. Silas nin Timote bεn juore' Bere ya du ni nε. ¹⁵Bà p̄lereh Pǎl nnǎ, p̄lere' wǎ ki tí baa' Atenn ya du ni nε. Nε Pǎl tǎke' bε ki ye bi tí baa' la, bε rí tǎke Silas nin Timote kí ye bε rí baa' ní u'saan tonm.

Pǎl tǎkeh Uwien ya gbεr Atenn ya du ni

¹⁶Pǎl gu Silas nin Timote Atenn ya du ni uyo wǎ nnǎ, nε ki laa' ibule gbe udu nnǎ ni, nε u'yεnm saa' ki gbien'. ¹⁷U te *Sufmbε ya taanl ya duku ni, nε wǎn nin *Sufmbε nin binib bà pukeh Uwien nnǎ tǎkeh tigbεr. Idaan kε u joh binib taakeh nǎ saan nε ki tǎkeh binib bà bàareh ni'saan nnǎ *Yesu ya gbεr. ¹⁸Binib biba mǎ là te ni'saan ki bεnge' miyεnfuom, bεn nin Pǎl lienh. Biba yé *Epikuryεnmbε, nε bitǎb yé *Stoyisiεnmbε. Biba lienh ki teh «Uje wuǎ ñǎñǎbleh ki teh ba nε?» Nε bitǎb lienh ki teh: «U lii lienh niba bó ya bule ya gbεr nε.» Bi len' nnǎ, kimε Pǎl tǎkeh *Yesu ya gbεmǎnmǎnt nin mimεkrm ya gbεr nε. ¹⁹Bεn nin wǎn jon' udu nnǎ ya buur ya bùol, bi yih nǎ saan Ayeropaji* nnǎ, nε bi niire' wǎ ki ye: «A li fre kí tǎke te a wǎknh binib miwǎknfεnm mǎ nǎ-ǎǎ?» ²⁰Kimε a kpaakeh ti'tub nε nin a'gbεcent tuu, nε ti yíe tí cii tu'tingi. ²¹Tǎ, Atenn ya du ya nib kε nin bicεnb bà te udu nnǎ ni nnǎ fε tigbεcent ya tǎkm nε. Nεn bo nε bi taakeh ki kaah uyo kε ki tǎkeh tú.

²²Pǎl fii' ki sere' Ayeropaji ya nib nnǎ ya siik ni, nε ki ye: «Atenn yaabε, n sekn' ki laa' ni pε ibule bo cεεn nε. ²³N cuonh ni'du ni uyo wǎ nnǎ nε ki likeh ni'ponpob, ki tí laa' liba bi kele' li'bo ki ye: «Ta bεn wǎ nnǎ mǎ yaal sǎ.» Ni pukeh wǎ, ka bεn wǎ nnǎ min baa' rí tǎke nε u ya gbεr nε. ²⁴Wǎn nε yé Uwien, ki ñεn' unjendun nin tibont tǎ kε te u'ni nǎ. Wǎn wǎ yé kutaaku nin kitink ya Yonbdaan nnǎ, ηa kǎ nib mεn' tidur tǎ nnǎ ni. ²⁵Wa nuunh nil ya torm, niba ηa pǎre' wǎ, kimε wǎn nε dienh binib limiεl nin mitafaam mǎ bi fuoreh mè

* **17:19** Ayeropaji yé ligbεngbεnl liba ya yel nε Grεkmbε ya lenm ni. Bi là liebe' ki yih binib bà taakeh li'bo nnǎ mǎ ki teh Ayeropaji yaab nε.

nɔ nin tibont kɛ. ²⁶ U ñɛn' unibaab nɛ, ki cɛrɛ' u pɔrɛ' inibol yà te utingbɛn kɛ bo nɔ. Wɔn Uwien nɛ sien' iyo kɛ, ki bobore' inibol kɛ nin i'kɔnkɔn. ²⁷ U là tien' nnɔ nɔ binib n̄ li nuunh wɔ nɛ. Nba la, bi n̄an̄n̄aanh kí nuunh wɔ la, bi li t̄i lɛ wɔ. Imɔn wa li jɛnde' ti'ni uba mɔnɔn saan. ²⁸ Wɔn bo nɛ ti te, ki fuobe, ki cuonh. Ni'yonyuonb biba mɔ là len' nnɔ nɛ. Bi là len' ki ye: «Ti mɔ yé Uwien ya bumu nɛ.» ²⁹ Ti yé Uwien ya bumu ma nnɔ, ta bi li maaleh ki teh Uwien naan tɛn ibule nɛ. Unisaal nɛ taa' u'yɛnmaale nin u'bɛnm ki kpɛn' itɛn, ki duore' miñɔkm nin ilike ya kurku ki tien' yí. ³⁰ Uwien n̄a tɔnge binib n̄a laan là bɛn wɔ ki teh tibont tà nnɔ. Ama fɛnfɛnnɔ u ji tɔkeh uɛɛndun ya nib kɛ nɛ ki teh bɛ n̄ lɛbre bi'tetɛm. ³¹ Kimɛ u sien' lidaali là u li bu uɛɛndun ya nib kɛ tibuur t̄u n̄ li cuube. U gɛnde' unil wà li bu binib tibuur nnɔ. U cɛrɛ' udaan mɛkre' bitɛnkpiib ni n̄a wɔ n̄ wuɔn binib kí ye u mɔnbe ki gɛnde' wɔn nɛ.»

³² Binib nnɔ cii' Pɔl len' ki ye binib li mɛkre bitɛnkpiib ni ma nnɔ, nɛ biba lɛ' wɔ, bitɔb mɔ len' ki ye: «Ti là li cenge a'gber tuu uyo uba nɛ.» ³³ Nɛ Pɔl siere' bi'saan ki bure'. ³⁴ Nin nɛn kɛ binib biba teke' *Yesu ki jin', ki kpɔbn' Pɔl bó. Bi'ni bi yih uba Denis u yé Ayeropaji ya nil, utɔ mɔ yé upii, bi yih wɔ Damaris nin binitɔb mɔ.

18

Pɔl te Korɛnt ya du ni

¹ Pɔl siere' Atɛnn ni, nɛ ki jon' Korɛnt ya du bó. ² U t̄i cende' Suf uba bi yih wɔ Akilas nin u'po. Bi maa' wɔ Pɔnt ya tinfɛnm ni nɛ, ki yih u'po Prisil. Bi ñɛn' Itali ya ducien Erom bó nɛ ki baa' na wuɔke'. Kimɛ ubɛrcien Klod nɛ là ble' liwɔbl ki ye *Sufmbɛ kɛ n̄ ñɛ Erom ya du ni. Pɔl nin bɛn cuo' kujɔtiɛku. ³ Bɛn nin Pɔl ya tuonl kɛ là tɛ nɛ, bi là pɔh ininbon* nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl jon' ki t̄i te bi'den, bi tɛ ki sɔnh. ⁴ *Saba kɛ *Saba ya daali Pɔl joh *Sufmbɛ ya taanl ya duku ni nɛ bi tɔkeh tigbɛr, nɛ u ñikndeh *Sufmbɛ nin Grɛkmbɛ n̄ teke *Yesu kí ji.

⁵ Silas nin Timote ñɛn' Maseduann ya du bó, ki baa' ní uyo wà nnɔ, nɛ Pɔl taa' u'ba ki de' Uwien ya gber ya tɔkm baba, ki t̄uɔreh ki tɔkeh *Sufmbɛ ki teh *Yesu nɛ yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo. ⁶ Ba tuo' Pɔl ya ñɔbu bó, ki sukreh wɔ ma nnɔ, nɛ u gbɛgbɛ' u'wɛngolkaar ya tɛngunku ki tɔke' bɛ ki ye: «Na n̄mɛrɛ' la, ni'yaar bo, na ñɛn' min. Fɛnfɛnnɔ n li pekɛrɛ bà n̄a yé *Sufmbɛ bó nɛ.» ⁷ Pɔl siere' ni'saan, ki jon' uje uba den, bi yih wɔ Titiyus Yustus, u yé unil wà pukeh Uwien nɛ. U'den nin litaanl ya duku nnɔ buɔke nɛ. ⁸ Litaanl ya duku nnɔ ya cien Krispus nin u'den yaab kɛ teke' Yonbdaan ki jin'. Korɛnt yaab mɔ cii' Pɔl tɔkeh *Yesu ya gber tà nnɔ, ki teke' ki jin' ki yebe, nɛ bi s̄ii' bɛ Uwien ya ñunm.

⁹ Kuñɔnku kuba nɛ Yonbdaan tɔke' Pɔl tidɛknt yaam, ki ye: «La li fɛnge, li tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt nnɔ, ki la li n̄min. ¹⁰ N te nin n̄ɛ, uba n̄a n̄ fre kí tien n̄ɛ nà bre, kimɛ n'yaab yebe udu wuu ni.» ¹¹ Pɔl tien' ni'saan libinl liba nin in̄maale iluob nɛ, ki wɔknh binib Uwien ya gber.

Bi tuke' Pɔl ki jon' Galiyɔn saan tibuur

¹² Tɔ, uyo wà Galiyɔn là yé Akayi ya tinfɛnm ya gobina nnɔ nɛ *Sufmbɛ ya cienb kpaan' Pɔl bo iyɛ, nɛ ki cuo' wɔ, ki jon' tibuur, ¹³ ki t̄i tɔke' ki ye: «Uje wuɔ sureh binib bɛ n̄ li pukeh Uwien yiko n̄a ye ma bo nɛ.» ¹⁴ Pɔl yàare' wɔ n̄ len, nɛ Galiyɔn tɔke' *Sufmbɛ nnɔ ki ye: «U bi bii' libiil liba nɛ, bii u bi tien' kinunbɔnk kiba nɛ la, ninbi Sufmbɛ, n bi li duɔn n'yɛnm kí cenge ni'bó. ¹⁵ Ama ni findeh nin tɔb in̄ɔbon bo nin binib ya yel bo nin ni'yiko bo wɔn la, n̄i yé ni'yaar nɛ. Min n̄a yíe n li yé wà li bu tuu ya gber.» ¹⁶ Nɛ ki n̄ɔrɛ' bɛ ki ñɛn' tibuur ya duku

* **18:3** Bi là nukeh tigbɔnt nɛ ki pɔh ininbon nnɔ, mitɔm la, bi taah tikpɛlɛɛr nɛ ki pɔh yè.

ni. ¹⁷ Nε binib bà kε te ni'saan nnɔ cuo' litaanl ya duku ya cien, Sɔstenn, ki ñih wɔ tibuur ya duku ya nun bó, ama Galiyɔn ɲa li tɔnge' tù.

Pɔl liebe' Antiyɔk ya du bó

¹⁸ Pɔl biε ki tien' Korɛnt ya du ni ki wuɔke'. U cɛbe' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ, nε wɔn nin Prisil nin Akilas bure' bε rí tɪ kɔ buñercienbu Sankre ya du ni. U kuo' u'yur wun ni nε u là pùon' lipuonl là nnɔ bo. Bi kɔn' buñercienbu u ya du ni nε ki cubn' Siri ya tinfenm bó. ¹⁹ Bi tɪ baa' Efɛs ya du ni nε Pɔl dɔan' u'tɔntɔknlieb, ki jon' *Sufmbε ya taanl ya duku ni bi tɪ tɔkeh tigber. ²⁰ Bi gbáan' wɔ wɔ rí tien bi'saan iwenkáankε, nε wa tuo', ²¹ ki cɛbe' bε, ki tɔke' bε ki ye Uwien tuo' la, u tɪ li liebe ní bi'saan uyo uba. Nε ki kɔn' buñercienbu ki siere' Efɛs ya du ni, ki bure' ²² ki tɪ baa Sesare ya du ni. U tɪ baa' ma nnɔ nε ki don' Yerusalem bó, ki fuonde' *Kristo ya taanl yaab, nε ki ñen' ni'bó ki cɔn' Antiyɔk ya du bó. ²³ U tien' iwenkáankε Antiyɔk ya du ni, nε ki tɪ bure'. U joh ma nnɔ nε ki ñen' Galasi nin Friji ya tinfenm ni, ki faake' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya tekjim.

Apolos jon' Efɛs nin Korɛnt ya du ni

²⁴ Ujε uba baa' Efɛs ya du ni, ki yé Suf, bi yih wɔ Apolos. Bi maa' wɔ Aleksandri ya du ni nε. U yé unil wà freh ki lienh nε, ki bɛn tigber tà keke' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ mɔnmɔnm. ²⁵ Bi là wɔkn' wɔ u li paan ma bo Yonbdaan ya sɛn bo. U'yɛnm pε *Yesu ya gber bo cɛen, nε u tɔkeh tù binib, ki wɔknh bε tù te ma bo mɔnmɔnm. Ama u bɛn San là siih binib Uwien ya ñunm ma bo nnɔ baba nε. ²⁶ Apolos kɔn' *Sufmbε ya taanl ya duku ni, ki cin' ki tɔkeh binib *Yesu ya gber nin lifɛl. Prisil nin Akilas cenge' u'gber ki gben', nε ki taa' wɔ ki jon' bi'den, ki tɪ tùɔre' ki tɔke' wɔ Uwien ya sɛn ya gber mɔnmɔnm. ²⁷ Apolos yíe wɔ rí jo Akayi ya tinfenm bó ma nnɔ nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ saake' u'gbɛnɛnt, ki keke' kugbɔnku ki de' wɔ wɔ rí tɪ de bi'tɔb bà te ni'bó nnɔ bε rí teke wɔ kucɛnku mɔnmɔnm. U tɪ baa' ni'bó nε ki tore' binib bà teke' *Yesu ki jin' Uwien ya juokm bo nnɔ nɪ yebe. ²⁸ Kimε u lienh ki jinh *Sufmbε binib kε ya nun bó nε, nε ki ñiikeh nà keke' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ bo, ki wɔngeh ki teh *Yesu yé Uwien ya Nigendke Kristo nε.

19

Pɔl tɪ te Efɛs ya du ni

¹ Apolos laan biε ki te Korɛnt ya du ni u yo wà nnɔ, nε Pɔl ñen' ijuɔn ya du bó, ki baa' Efɛs ya du ni, nε ki laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ ya biba len, ² ki niire' bε ki ye: «Ni tɪ teke' *Yesu ki jin' ma nɔ, *Mifuoñaanm jiiire' ni'bo ɲɔ-ɔɔ?» Nε bi ye: «Tinbi ɲa laan li cii' nil len' ki ye *Mifuoñaanm te mɔnɔn.» ³ Nε Pɔl niire' bε ki ye: «Bi sii' nε Uwien ya ñunsii u lε ba?» Nε bi jiiin' wɔ ki ye: «Bi sii' tε San là siih binib Uwien ya ñunsii wà nnɔ nε.» ⁴ Nε Pɔl tɔke' bε ki ye: «San là siih binib Uwien ya ñunm mitetem ya lèbrm bo nε, nε ki tɔkeh bε ki teh bε rí teke wà li paan u'puoli bó ní nnɔ kí ji. Ni'tingi si: bε rí teke' *Yesu kí ji.» ⁵ Bi cii' Pɔl len' nà nnɔ, nε ki cɛre' u sii' bε Uwien ya ñunm Yonbdaan *Yesu ya yel bo. ⁶ Pɔl taa' u'nuɔ ki paan' bi'bo, nε *Mifuoñaanm jiiire' ní bi'bo, nε bi lienh milencɛnm, ki sɔkndeh Uwien ya ñɔbon. ⁷ Binib nnɔ kε là li baa piik nin bile.

⁸ Pɔl là joh *Sufmbε ya taanl ya duku ni, ki tɪ baa' inmaale ita nε, ki lienh nin binib ka fenge, ki tɔkeh bε Uwien ya bɛl ya gber, ki ñikndeh ki sureh bε bε rí tuo u tɔkeh tigber tà nnɔ. ⁹ Ama bi'ni biba ya yul faa, ba tuo' ki teke' tigber nnɔ, nε ki séreh binib bà teke' *Yesu ki jin' ki pε u'sɛn bo nnɔ linigol ya nun bó. Nɛn bo nε Pɔl siere' ki dɔan' bε, ki taa' bà teke' Yesu ki jin' nnɔ, ki jon' Tiranus ya keraduku bó ki tɪ wɔknh bε idaan kε. ¹⁰ U tien' nnɔ ki tɪ dukn' ibin ile nε.

Nen bo ne Asi ya tinfenm ya nib, bà yé *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε ke cii' Yonbdaan ya gber.

Sikefa ya bijieb ya gber

¹¹ Uwien cèrè' Pól teh miyokm ya boncient cεen, ¹² haali bi tí taah mupa-paajemū nin tikpelcεr tà ke mε' Pól nnō mōnōn ki tí paakeh bi'wiēnb bo nin isenpol ηaake binib bà bo, ne bi faakreh i ya tãan bo. ¹³ *Sufmbε biba mō là te ki cuonh ni'kε saan ki ηuōh isenpol binib saan. Bi yíe bε í taa Yonbdaan *Yesu ya yel, kí li ηuōh isenpol binib saan, ne ki lienh ki teh: «*Yesu wà Pól tōkeh binib u'gber nnō ya yel bo, siere mēn.» ¹⁴ Bitōtuarcienb ya cien uba ne là te ki ηmōbe bijieb bilole, ki yé Suf, bi yih wō Sikefa. Bēn ne là cuonh ki teh nnō. ¹⁵ Ne usenpol cèrè' uje wà u ηaake wō nnō tōke' bε ki ye: «N bēn Yesu, ki bēn Pól yé udaan wà. Ninbi le? Ni'mō yé ηmembε ne?» ¹⁶ Ne ki fii' ki ciin' bε, ki faake' nin bi'kε ki jēnde' bε ki gbien', ki bunbunge' bε. Ne bi'kε sēn' ki ñēn' u'den inil. ¹⁷ Efes ya nib, bà yé *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε ke cii' tigber nnō, bujewaambu cuo' bi'kε; ne bi kpiεke' Yonbdaan Yesu. ¹⁸ Linigol là teke' *Yesu ki jin' nnō ya biba bàareh ki lá tōkeh binib ya nun bó bi là teh nà na mōn nin bi là teh inōke ma bo. ¹⁹ Bà là teh inōke nnō ya biba tūkeh bi'ñōk gbōnt ní ki lá taakeh ki cokndeh, ki siēnh binib ke ya nun bó. Bi bù' tigbōnt nnō ya daaku, ki laa' nī te tilikur itur piñun ne. ²⁰ Nnō ne Yonbdaan ya tuōm bo, u'gber yere' ni'kε saan ki ηmōbe mituōm.

Kukpiinku kpi' Efes ya du ni

²¹ Ni ya puoli bó ne Pól maale' ki ye u li ñε Maseduōnn nin Akayi ya tinfenm bó ne kí jo Yerusalem. Ne ki ye: «N tí baa' ni'bó la, n li jo Erom ya du bó mō.» ²² Nen saan ne u gēnde' bà toreh wō nnō ya bile, bi yih uba Timote, ki yih utō Erat, ki sōn' bε Maseduōnn ya tinfenm bó. Ne wōn juore' Asi ya tinfenm ni ki tien' iwenkãanke.

²³ U ya yo ne kukpiinku kpi' Efes ya du ni Yonbdaan ya sēn bo ki bre cεen. ²⁴ Uje uba là te udu nnō ni, bi yih wō Demetriyus. U taah ilike ya kur ne ki teh muduwawaamu mùa naan tēn ubul *Atemis ya duku, ki kuōreh binib bo. Lituonl nnō bo bitonsōnb lenh kpεle cεen ne. ²⁵ Demetriyus taan' binib bà ke sōnh lituonl nnō nin binib bà mō sōnh li ya tuonbol, ne ki tōke' bε ki ye: «N'jōtiebε, ni bēn ki ye ti fuobe lituonl là bo sō-a! ²⁶ Ama Pól wōn lienh ki teh, ibule ηa yé bonn, binib ne mēh yī. U sure' binib bà bi tuo' u'ñōbu bó yebe. Na yé niε saan Efes ni baba, Asi ya tinfenm ke ni ne. Ninbi mōnōn cii', ki sekn' ki laa' mō. ²⁷ U teh nnō la, na yé ti'tuonl baba ne li saa. Ubucien *Atemis mō ya duku li juore fēnm ne. Atemis wà, Asi ya tinfenm ya nib nin uñendun ya nib ke pukeh wō nnō, mō ηa ji li ηmōbe kpiεke.»

²⁸ Binib nnō cii' nnō ma nnō ne bi'benku ni ben' ki gbien' ne bi wuureh ki teh: «Efes yaab ya bul *Atemis yé ubucien ne.» ²⁹ Nen saan ne udu nnō ya nib ke kppe', ki tōke ligol ki joh udu nnō ya nib taakeh nà saan nnō, ne ki cuo' Pól ya tōntōknlieb bile usen ni. Bi yih uba Gayus, ki yih utō Aristak. Bi yé Maseduōnn ya tinfenm ya nib ne. ³⁰ Pól yíe wō í jo linigol nnō saan, ne binib bà teke' *Yesu ki jin' nnō pien' wō. ³¹ Mitinfenm nnō ya cienb bà yé Pól ya jōtieb nnō mō sōn' ki tōke' wō ki ye u la jo linigol nnō taan' nà saan nnō. ³² U ya yo ne linigol nnō ηmōbe kuwaaku ki gbien', ka ji bēn nà bó si nà bó. Biba wuureh ki lienh tuba, bi'tōb mō wuureh ki lienh tutōr. Bi'ni biba ηa ji là bēn nà cèrè' bi taan' ni'saan mōnōn. ³³ *Sufmbε bà te ni'saan nnō gēnde' uje uba ki lien' usen, bi yih wō Aleksand. Linigol nnō ni biba tōke' wō tigber nnō ya tingi, ne u yuon' unuō ki wuōn' ki ye u yíe wō í tōke linigol nnō tigber nnō ya tingi ne.

³⁴ Ama linigol nnò bende' ki ye u yé Suf ma nnò, nε bi taakeh ki wuureh ki tì baa' ten tikur tule ki teh: «Efes yaab ya bul Atemis yé ubucien nε.»

³⁵ Udu nnò ya keraci cère' linigol nnò ηmile', nε u len' ki ye: «Efes yaabe, unil kε ben ki ye ninbi Efes yaab nε gu ubucien Atemis ya duku, ki ben ki ye u'nennenku ñen' kutaaku bo nε ki jiiere' ní. ³⁶ Uba ηa ní fre kí niε kí ye ta te. Nεn bo, ni bi li duon ni'yenm nε, ki la tien niba ka maale'. ³⁷ Kimε ninbi nε tuke' bijeb biε nò ki baa' niε saan. Ba saa' niba ubul ya duku ni, ka suke' ti'bule mò. ³⁸ Demetriyus nin u'tonsɔnb ηmòbe tigber nin unil la, tibuur ya bùol te, bà buh tibuur mò te, bε ní jo nen bó kí tì len. ³⁹ Ni tí ηmòbe tigbetɔr ki pukn' la, bi li tùare tù udu ya taancienl là ñendeh *yiko nnò ni nε. ⁴⁰ Ta ben la, dinnò ya taanl liε bo, ti'du ya cienb li biin tε kí ye ti nuunh tí kpiin udu nε; kimε ta ηmòbe ti li ñi nà bo kí tɔke nà cère' ti taan'.» U len' nnò ki gben', nε ki cère' bi'ke siere'.

20

Pɔl jon' Maseduonn nin Gres ya du ni

¹ Kukpiinku nnò ya waaku tì ηmile' ma nnò, nε Pɔl cère' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò taan' u'saan, nε u saake' bi'gbenent, ki cèbe' bε ki bure' Maseduonn ya tinfenm bó. ² U ñeh idu yà te mitinfenm nnò ni, ki tɔkeh binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò tigber tù yebe ki saakreh bi'gbenent, ki tì baa' Gres ya du ni, ³ ki tien' len inmaale ita. U là benh wò ní kò buñercienbu uyo wà kí jo Siri ya tinfenm bó nnò nε ki cii' *Sufmbε kpaan' u'bo iyε bε ní tien wò nà bre, nε u ye u li liebe' kí ñε Maseduonn ya tinfenm bó nε. ⁴ Nε binib biba piere' wò. Bà piere' wò nnò ya yel si: Sopater, u yé Bere ya du ya nil nε, ki yé Pirus ya bijε nin Aristak nin Sekundus, bi yé Tesalonik ya du ya nib nε nin Gayus, u yé Debe ya du ya nil nε nin Ticik nin Trofim, bi yé Asi ya tinfenm ya nib nε nin Timote. ⁵ Binib bugben liere' usen ki jon' Trowas ya du ni ki tì gu tε*. ⁶ Tinbi wɔn, kpɔnò wà ηa ηmòbe ñake ya *nacenku gèbre' nε ki yaan ti kɔn' buñercienbu Filip ya du ni. Tì tì tu' bε Trowas ya du ni wiennɔn daali nε, ki tien' len iwien ilole.

Pɔl te Trowas ya du ni

⁷ *Saba ya daali ya tajuɔku nε ti taan' tí ji Yonbdaan ya jier, nε Pɔl cin' ki tɔkeh binib Uwien ya gber. Ní faa' la, u li bure ma nnò nε u tɔke' bε tù ki tì baa' kuyɔku ya siik. ⁸ Tì taan' lidutɔtuɔl liba ya paaki ya duku ni nε. Ifr yebe kuduku nnò ni. ⁹ Unacenfaan uba kε lidutɔtuɔl nnò ya dutaaku ya dubonl bo, bi yih wò Etikus. Pɔl tɔke' tigber ki wuɔke' ma nnò nε migùɔnm ñɔnde' unacenfaan nnò u gùɔn' ki gbɔkre', nε ki cere' ki lu' tingi. Bi jiiere' bε ní fin wò ki laa' u kpo'-a! ¹⁰ Nεn saan nε Pɔl jiiere' ki bùɔn' ki yuure' wò, nε ki tɔke' bε ki ye: «Cuo mɛn ni'ba, wa kpo'.» ¹¹ Pɔl liebe' ki don' kuduku nnò ya paaki nε ki gbiire' Yonbdaan ya jier bi jin', nε u tí tɔke' bε tigber ki wuɔke'. Ní tì tuo mifaam, nε u bure'. ¹² Bi tuke' unacenfaan nnò ní u fuobe nε unil kε ya yenm duɔn'.

Pɔl ñen' Trowas ki jon' Mile

¹³ Tinbi kɔn' buñercienbu, ki liere' usen ki bure' Asɔs ya du bó. Pɔl ye ti li taa wò buñercienbu ni nen bó nε, kimε u là yíe wò ní cuon nε kí jo ní' bó. ¹⁴ U tì tu' tε Asɔs ni, nε ti taa' wò buñercienbu nnò ni ti bure' Mitilenn ya du bó. ¹⁵ Tì siere' ni'saan ki bure', ní ηmòηmòbe ki tì faa' ki laa' ti gaake Kiyoye dekl nε. Kutaaku faa' nε ti baa' lidektɔl saan, bi yih ε Samos, kutaaku tí liebe' ki faa' nε ti baa' Mile ya du ni. ¹⁶ Kimε Pɔl ηa yíe wò ní wuɔke Asi ya tinfenm ni nε ki lɔke' Efes ya du. U là benh wò ní baa Yerusalem tonm nε, ki maaleh ní tuo' la, wò ní baa len *Pantekot ya nacenku ya daali.

* 20:5 Liike 16:10.

Pól cèbe' Kristo ya taanl là te Efes ni nnò ya ciēnb

¹⁷ Pól te Milē ya du ni, nē ki sǎn' ki yin' *Kristo ya taanl ya ciēnb bà te Efes ya du ni nnò. ¹⁸ Bi baa' u'saan uyo wà nnò, nē u tǎke' bē ki ye: «Kí ñē lidaali là n'taal tē Asi ya tinfenm ni nnò, ninbi nē bēn n là fuobe nin nē idaan kē ma bo. ¹⁹ N jiin' n'ba tingi nē ki sǎn' Yonbdaan ya tuonl nin tinunsiir, ki jin' ijend, kimē *Sufmbē biba là kpaan' iyē bē rí li teh nni nà bre nē. ²⁰ N tǎke' nē *Yesu ya gbēr binib taakeh nà saan nin ni'den ka bǎle' nē tigbēr tà kē li tore nē. ²¹ N tǎke' *Sufmbē nin bà ña yé *Sufmbē ki ye bē rí lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sēn bo, kí teke Yonbdaan *Yesu kí ji. ²² Fēnfennò min nē te usēn ni ki joh Yerusalem nò. *Uwien ya Fuoñaanm nē wǎbn' nni rí jo. Ma bēn nà li tǐ tu nni ni'bó. ²³ Ama n nín bēn ki ye *Mifuoñaanm tǎkeh nni idu kē ni ki teh bi li tǐ lǒle nni ni'bó, kí jènde nni mǎ. ²⁴ Ama min ña nín tǎngēh n'miēl tēn lēn nē yé n'bo nibonmǎnn. N yíe rí sǎn ki tǐ baa' n'tuonl ya biēn nē. N yíe rí tien Yonbdaan *Yesu ye rí tien nà nnò nē. Nēn si: rí tǎke binib Uwien ya juokm ya gbēmǎnmǎnt.

²⁵ «N là cuonh ki tǎkeh ninbi bà kē Uwien ya bēl ya gbēr nnò, n bēn ki ye na ji li lē nni. ²⁶ Nēn bo nē n tǎkeh nē dinnò wuǎ ki teh ni'ni wà kē kpo' ki juore' fēnfēnm la, na ñēn' min, ²⁷ kimē n tǎke' nē Uwien yíe nà kē, ka bǎle' nē niba. ²⁸ Li ñuuke mēn ni'ba mǎnmǎnm, kí li ñuuke binib bà *Mifuoñaanm guun' nē bē nnò mǎ mǎnmǎnm. Li likeh bē mēn. Bi yé Uwien ya taanl nē. U taa' u'Bije ya sēm nē ki dē' lè. ²⁹ N bēn ki ye n bure' la, binib li kǎ ni'ni, kí li bre tēn ikèr, kí li nuunh bē rí bere litaanl nnò, kí tien li'nib nà bre ka rí lǎkre uba mǎnǎn. ³⁰ Bitonnendēnb li ñē ninbi mǎnǎn ni kí lere binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò bē rí wiē u'sēn kí paan bēn bo. ³¹ Nēn bo, la gǎh mēn, kí li tien kí ye ibin ita sǎ n gbiereh ni'ni wà kē nin tinunsiir nē ñǎnku nin wien ni.

³² «Fēnfennò n taa' nē ki ñukn' Uwien; ki tǎkeh nē ki teh ní tiere Uwien ya juokm ya gbēr bó. Tigbēr nnò ñmǎbe mituǎm, ki li cère ní li faa mitekjim ni, kí li de nē lifaal là u bonde' lè ki ble' binib bà kē yé u'yaab nnò. ³³ N là te ni'saan ma nnò, ma binbe' uba ya likbu ki niireh nin u'wēngolkaar. ³⁴ Ninbi mǎnǎn bēn ki ye n ya nǎje bo nē min nin n'tǎntǎknlieb là fuobe. ³⁵ N tuu ki sǎnh ki wǎngēh nē ki teh ni'mǎ rí li sǎnh nin inunmǎn ñǎ kí li toreh bijiinb, kí li tien Yonbdaan *Yesu mǎnǎn là len' liñǎbonl là ki ye: «Wà diēnh ya yēnm sǎngē ki cēn' wà teknh nnò.» »

³⁶ Pǎllen' ki tǐ gben', nē wǎn nin bēn kē gbaan' nē u kǎare'. ³⁷ Nēn saan nē bi'kē cin' ki muǎh ki joh ki tǐ lǎkndeh Pól. ³⁸ Bi'yēnm tǔǎre' ki saa' u len' liñǎbonl là ki ye ba ji li lē wǎ nnò bo nē, nē ki pǐere' wǎ, wǎ rí tǐ kǎ buñercienbu.

21

Pól doh Yerusalem bó

¹ Ti cèbe' bē ma nnò nē ki kǎn' buñercienbu, ki bure' ki cubn' ki tǐ baa' Kǎs ya dekl; wienle daali nē ti baa' Lod ya dekl, ki ñēn' nēn saan ki bure' Patara ya du bó. ² Ti laa' ni'saan buñercienbu buba bù fih bù rí bure Fenisi ya tinfenm bó, nē ti kǎn' bù ki bure'. ³ Ti jojoh ki tǐ likeh Ciip ya dekl tǐ'nun bó, nē ki ñmieke' lè unǎgēn bó, ki cubn' Siri ya tinfenm bó, ki tǐ baa' Tir ya du ni. Bi li ñēn ituk buñercienbu nnò ni nēn saan nē. ⁴ Ti laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' udu nnò ni, nē ki tien' bi'saan iwien ilole. *Mifuoñaanm cère' bi tǎke' Pól ki ye u la dùo Yerusalem bó. ⁵ Iwien ilole nnò gèbre' ma nnò, nē ti liēbe' ki bure'. Ti joh tǐ kǎ buñercienbu, nē bēn nin bi'puob nin bi'bumu kē pǐere' tē ki ñēn' udu nnò ni. Ti'kē gbaan' miñunciēnm nnò ya gbaal, ki kǎare', ⁶ nē ti cèbe' tǎb, ti kǎn' buñerbu nnò, nē bēn liēbe' ki kun'.

⁷ Ti kǎn' buñercienbu mifǎrkaam Tir ya du ni nē ki tǐ baa' Tolemays ya du ni. Ti jon' ki fuonde' binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te ni'saan nnò, nē ki tien'

bi'saan uwien uba. ⁸ Kutaaku faa' nε ti tí liebe' ki bure' ki tí baa' Sesare ya du ni, ki jon' ki tí te Filip wà tǎkeh *Yesu ya gbemǎnmǎnt nnǎ den. U yé bi là gènde' jǎb bilole* bà nnǎ ya uba nε. ⁹ U là ηmǎbe bisieǎb binan nε ba ben jǎb, ki sǎkndeh Uwien ya ñǎbon. ¹⁰ Ti tien' ni'saan iwenkǎanke, nε *Uwien ya ñǎbonsǎknl uba ñen' Sude ya tinfem bó ki baa' ní bi yih wǎ Agabus. ¹¹ U tu' tε ni'saan nε ki teke' Pǎl ya ningbenl, ki lòle' wǎn Agabus ya tàan nin u'nuǎ, ki len' ki ye *Mifuoñaanm ye ma sǎ: «Udaan wà si liningbenl liε nnǎ *Sufmbε li tí lòle wǎ nnǎ nε Yerusalem ni, kí taa wǎ kí ηukn bà ηa yé *Sufmbε.» ¹² Ti cii' nnǎ ma nnǎ nε tinbi nin binib bà te ni'saan nnǎ gbáan' Pǎl ki ye u la dùo Yerusalem bó. ¹³ Nε Pǎl ye: «Ni teh bε nǎ, ki mǎmuǎh ki saah n'yem-i? Min bonde' ki gben' nε. Bi li tí lòle nni bii bi li tí ku nni Yerusalem ni Yonbdaan *Yesu bo mǎnǎn la, n lí li jo nε.» ¹⁴ Wa tuo' ti'yaam ma nnǎ nε ti dàan' wǎ, ki ye: «Yonbdaan ní tien u yíe ma.»

¹⁵ Ti tien' ni'saan iwenkǎanke yà nnǎ gèbre', nε ti bonde' ki tí gben' ki don' Yerusalem bó. ¹⁶ Binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Sesare ya du ni nnǎ ya biba mǎ pǎere' tε. Bi tuke' tε ki jon' uje uba den ti tí gǎn', bi yih wǎ Minasǎn, u yé Ciip ya nil nε, ki pε Yesu ya sǎn bo ní wuǎke'.

Pǎl baa' Yerusalem ni ki jon' Saak den

¹⁷ Tǎ, ti baa' Yerusalem ni ma nnǎ nε binib bà teke' *Yesu ki jin' nnǎ teke' tε nin uyensǎnge. ¹⁸ Kutaaku faa' nε tinbi nin Pǎl jon' Saak den ki tí fuonde' wǎ. *Kristo ya taanl ya cienb kε mǎ là taan' ni'saan. ¹⁹ Pǎl fuonde' bε ki tí gben', nε ki tǎke' bε ni'ke dokdoki kí ñε u'tuonl bo Uwien tien' nà bà ηa yé *Sufmbε ya siik ni. ²⁰ Bi cii' Pǎl len' nà nnǎ, nε bi pǎke' Uwien, ki tǎke' wǎ ki ye: «Ti' ninjε, a laa'-aa! *Sufmbε itur itur nε teke' *Yesu ki jin', nε bi'ke ya nun mǎn bε ní li boh Moyis ya yiko nε. ²¹ Bi cii' bi ye a wǎknh *Sufmbε bà kε te inibotǎ ya du ni nnǎ ki teh bi la ji ní li pε Moyis ya yiko bo, ki la ji ní li jeh bi'bumu ya pun, ki la ji ní li pε bi'yaajǎbok bo. ²² Ti li tien mila? Bi lí li cii a'baam bó nε. ²³ Tǎ, á tien ti li tǎke ηε nà nǎ. Bijǎb binan biba te ti'ni, ki là pùon' lipuonl; ²⁴ taa bε ní jo Uwien ya duku ni, kí tí tien tijǎknt ya ñenm ya tuǎrl, á pè bi li tí taa tibont tà kí tien lituǎrl nnǎ bo, ηǎ bε ní kuo bi'yur. A tien' nnǎ la, binib kε li bende kí ye bi lienh tà a'bo nnǎ ta te, kí bende kí ye a'mǎ pε Moyis ya yiko bo nε. ²⁵ Binib bà ηa yé *Sufmbε ki teke' *Yesu ki jin' nnǎ, ben wǎn, ti là maale' ki ye ní mǎn tí kele kugbǎnku nε kí tǎke bε kí ye bi la ηmǎnh tǎtuǎrnǎnt, ki la ηmǎnh wenkpiil, ki la jinh sǎm, ki la teh nanmaal.»

²⁶ Kutaaku tí faa' nε Pǎl taa' bijǎb nnǎ, wǎn nin ben tí taan' ki cin' ki teh tijǎknt ya ñenm ya tuǎrl nnǎ. Nε u kǎn' Uwien ya duku ya luo bo, ki tǎke' utǎtuǎrke lidaali là bi li tien lituǎrl nnǎ kí gben ηǎ wà kε ní de Uwien u'pum.

Bi cuo' Pǎl Uwien ya duku ya luo bo

²⁷ Tǎ, bi li tien lituǎrl nnǎ kí tí dukn iwien ilole nε. Iwien nnǎ tí benh yí ní gben, nε *Sufmbε bà ñen' Asi ya tinfem bó ní nnǎ laa' Pǎl Uwien ya duku ya luo bo, ki cǎere' linigol kpre' Pǎl bo, nε ki cuo' wǎ, ²⁸ ki wuureh ki teh: «Israyel yaabε, la tuo mǎn, uje wà sǎ cuonh ni'ke saan, ki wǎknh binib kε miwǎknh mǎ saah tinbi *Sufmbε nin Moyis ya yiko nin Uwien ya duku. U tuke' binib bà ηa yé *Sufmbε mǎnǎn, ki kǎn' Uwien ya duku ni, ki kuǎn' kù tijǎknt.» ²⁹ Kimε bi là laa' Pǎl nin Trofim, wà yé Efes ya du ya nil nnǎ tǎke udu ni ma nnǎ nε bi maale' ki ye Pǎl taa' wǎ ki kǎn' Uwien ya duku ni nε.

³⁰ Kukpiinku kpi' udu ni ni'ke saan, nε udu nnǎ ya nib sǎn' ki taan' ní, ki cuo' Pǎl, ki dǎere' wǎ ki ñen' Uwien ya duku ni, nε ki pǎk ki pǎin' inañuǎn. ³¹ Uyo wà bi nuunh bε ní ku Pǎl nnǎ, nε Erom ya Sojambε ya cien cii' bi ye: «Yerusalem kε

* 21:8 Liike 6:5.

kpi' nɔ.» ³² I ya tàan bo, nɛ ucien nnɔ taa' Sojambɛ nin sojambɛ kobk ya cienb biba, ki tiinh ki joh linigol nnɔ saan. Bi laa' Sojambɛ nnɔ nin bi'cien ma nnɔ, nɛ bi dàan' ka ji ñih Pɔl. ³³ Nɛn saan nɛ sojambɛ ya cien nnɔ cuon' ki nɛkn' Pɔl, ki cuo' wɔ, ki tɔke' u'sojambɛ ki ye bɛ rí taa tikudɔkr tule kí lòle wɔ, nɛ ki niire' Pɔl yé udaan wà nin u tien' bà. ³⁴ Ama linigol nnɔ ni, biba wuureh ki lienh tuba, nɛ bitɔb mɔ wuureh ki lienh tutɔr. Kuwaaku nnɔ bo nɛ sojambɛ ya cien nnɔ ña fre' ki bende' nà tien', nɛ ki tɔke' u'sojambɛ ki ye bɛ rí taa Pɔl kí jo bi'tonsɔnduku saan. ³⁵ Bi tuke wɔ ki joh ki tĩ baa' kuduku nnɔ ya nañɔkɔkɔl saan, nɛ sojambɛ tĩ gben' ki yuure' wɔ paaki, kimɛ linigol nnɔ ñmɔbe kinunbɔnk nɛ. ³⁶ Udu nnɔ ya nib kɛ pɛ puoli nɛ ki wuureh ki teh: «Ku wɔ mɛn! Ku wɔ mɛn!»

Pɔl len' wɔ rí fie u'ba Sufmbɛ saan

³⁷ Bi ye bɛ rí kuɔn Pɔl kuduku nnɔ ni uyo wà nnɔ nɛ u niire' sojambɛ ya cien nnɔ Grɛkmbɛ ya lenm ni ki ye: «A li tuo kí cèbe nni rí tɔke ñe liñɔbonl liba-aa?» Nɛ ucien nnɔ niire' wɔ ki ye: «A ciih Grɛkmbɛ ya lenm nɛ-ɛɛ? ³⁸ Nɛn mɛn la, sin ña rí Esipt ya jɛ wà cère' linigol yìe' ti'du ya cienb ya ñɔbu bó idɛn yìe nɔ ki tuke' binikub itur inan ki jon' kupenpelku ni nnɔ-a?» ³⁹ Nɛ Pɔl ye: «Min yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfɛnm ni, u'yel kpére' nnɔ ni, ki yé len ya nil. A tuo' la, á cèbe nni rí len nin linigol lie nɔ.»

⁴⁰ U cèbe' Pɔl ki ye wɔ rí len, nɛ Pɔl sere' linañɔkɔkɔl nnɔ bo, ki yuon' unuɔ ki ye bɛ rí ñmile, bi ñmile' cim, nɛ u len' bɛ *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye:

22

¹ «N'baambɛ nin n'ninjieɛɛ, cenge mɛn fɛnfɛnnɔ n li tɔke nɛ tigber tà kí fie n'ba nɔ.»

² Bi cii' u lienh bi ya lenm ma nnɔ, nɛ bi tùɔre' ki ñmile' cim.

Nɛn saan nɛ Pɔl ye: ³ «N yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du wà te Silisi ya tinfɛnm ni nnɔ ni. Ama bi wube' nni udu wà ni sɔ. Gamaliel nɛ là wɔkn' nni ti'yaajeb ya yiko ya bom mɔnmɔnm. Nɛ n'nun là mɔn Uwien ya tuonl bo, tɛn ni'kɛ ya nun mɔn ma li'bo fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ. ⁴ N là jèndeh binib bà pɛ *Yesu ya sɛn bo nɛ haali bi tĩ kpuokeh, ki coh bijeb nin bipiib, ki lùoh bɛ tikudɔkr, ki tĩ pɛkndeh. ⁵ Bitɔtuɔrcienb ya cien nin *Sufmbɛ ya buur ya cɛkl yaab li fre kí tɔke nɛ kí ye n len' nà nɔ ñi yé imɔn nɛ. Bi là kele' tigbɔnt mɔnɔn ki de' nni rí tĩ de *Sufmbɛ bà te Damas ya du ni nnɔ, bɛ rí cèbe nni rí cuo binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te ni'bó nnɔ, kí lòle bɛ tikudɔkr kí taa bɛ kí baa Yerusalem ni, kí lá dɛre bi'tub.»

Pɔl tɔke' bɛ u teke' Yesu ki jin' ma bo (Itùon 9:1-19; 26:12-18)

⁶ «N là joh ki tĩ nɛkn' Damas ya du, kuwensiiku ya yo, nɛ kuwenwenciɛnku kuba ci' ki ñɛn' paaki bó ní, ki wende' ki yile' n'bo. ⁷ N lu' tingi ni, nɛ ki cii' unieke uba bó u teh: «Sɔl, Sɔl, bɛ tien' a jèndeh nni?» ⁸ Nɛ n niire' ki ye: «Yonbdaan, a yé u lɛ daan nɛ?» Nɛ u jiin' nni ki ye: «Min Nasarɛt ya *Yesu nɛ, a jèndeh min nɛ.» ⁹ Min nin bà là te nnɔ laa' kuwenwenku nnɔ ama ba cii' wà lienh nni nnɔ ya nieke bó. ¹⁰ Nɛ n tí niire' ki ye: «Yonbdaan, n li tien mila?» Nɛ u jiin' nni ki ye: «Fii kí jo Damas ya du ni, bi li tĩ tɔke ñe a li tien nà kɛ.» ¹¹ Kuwenwenku nnɔ wende' n'nun ni ma nnɔ, ma ji lenh, nɛ min nin bà tɔke nnɔ cuo' n'nuɔ ki dɛh n tĩ baa' Damas ya du ni.

¹² «Ujɛ uba là te len, bi yih wɔ Ananiyas. U pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm, ki boh Moyis ya yiko nɛ *Sufmbɛ bà kɛ kɔ Damas ni nnɔ pèkeh wɔ. ¹³ U baa' ki sere' n'saan nɛ ki tɔke' nni ki ye: «N'ninjɛ Sɔl, likre.» Nɛ n pɔk ki likre' i ya tàan bo ki laa' wɔ. ¹⁴ Nɛ u tɔke' nni ki ye: «Ti'yaajeb ya Wien juɔ' ki gènde' ñe, á bende u'yiem, kí lɛ *Yesu ugbɛmɔndaan, kí cii u'nieke bó. ¹⁵ Kimɛ a li yé u'mɔnkunl

nε binib kε ya nun bó, kí tǎke bε a laa' nà nin a cii' nà. ¹⁶ Ji la taande, fii kí cère bε ní sǎi ηε Uwien ya ñunm, á tε u'yel wǎ ní fère ηε a'biere.»

¹⁷ «Ni ya puoli bó nε n liεbe' Yerusalem. Lidaali liba nε n te Uwien ya duku ni ki kàareh nε ní tien' nni tidεknt yaam, ¹⁸ n laa' Yonbdaan nε u tǎke' nni ki ye: «Fii kí ñε Yerusalem ni tonm, kimε len ya nib ηa ní teke a li tǎke bε n'gber tà nnǎ.» ¹⁹ Nε n jiiin' wǎ ki ye: «Yonbdaan, bi ben ki ye min nε là joh *Sufmbε ya táan ya dur ni, ki coh binib bà teke' ηε ki jin' nnǎ, ki tí pεkndeh, ki jèndeh bε ki gbiekeh. ²⁰ Bi là kuuleh a'mǎnkunl Etienn uyo wǎ nnǎ, min mǎnǎn là te ni'saan, ki tuo' ki ye ní mǎn, nε ki gu binib bà kuuleh wǎ nnǎ ya wεngolkaar.» ²¹ Nε u tǎke' nni ki ye: «Li joh, kimε n li sǎn ηε nà bó fǎke, bà ηa yé *Sufmbε nnǎ saan.» »

Ba kaabe' ki ñi' Pǎl kimε u yé Erom yǎ nε

²² Linigol nnǎ cenge' Pǎl bó ki tí baa' uyo wǎ u ye Yonbdaan ye wǎ ní jo bà ηa yé *Sufmbε saan nnǎ, nε ki cin' ki wuureh ki teh: «Gben mεn unil wuǎ ya gber kitink bo, kimε na kpε wǎ ní li fuobe.» ²³ Nε ki tǔǎreh ki wuureh, ki goreh bi'liεrgbenkt ki wiεnh, ki yiih titεnt ki pléh paaki ki teh kutεngunku. ²⁴ Nε Sojambε ya cien nnǎ tǎke' u'sojambε ki ye bε ní taa Pǎl kí kuǎn bi'duku ni, kí ñí wǎ inalebe, kí wǎbn wǎ wǎ ní tǎke u tien' bà ηǎ bi wuureh u'bo nǎ nnǎ. ²⁵ Bi lòle' Pǎl, bε ní ñí wǎ inalebe uyo wǎ nnǎ, nε u tǎke' Sojambε kobk ya cien wǎ se u'saan nnǎ ki ye: «Ni ηmǎbe usen ní ñí Erom yǎ, ka kpiε' ki bun' wǎ tibuur ki laa' u'biil-ii?» ²⁶ Sojambε kobk ya cien nnǎ cii' nnǎ ma nnǎ nε ki jon' bi'cien nnǎ saan, ki tí tǎke' wǎ ki ye: «A bi ye á tien bε sǎ! Ujε nnǎ yé Erom yǎ nε.» ²⁷ Nε bi'cien nnǎ jon' Pǎl saan, ki tí niire' wǎ ki ye: «A yé Erom yǎ nε-εε?» Pǎl tuo'. ²⁸ Nε ucien nnǎ ye: «Min pèn' ilike í yεbe nε ki yaan ki kpεnde' Erom ya nil.» Nε Pǎl ye: «Bi maa' min n yé Erom ya nil nε.» ²⁹ Pǎl len' nnǎ ma nnǎ nε bà bi li ñí wǎ kí wǎbn wǎ wǎ ní len nnǎ sule' ki sere' i ya táan bo. Ucien nnǎ bende' ki ye u lòle' unil wǎ nnǎ yé Erom yǎ ma nnǎ nε bujεwaanbu cuo' wǎ.

Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' Pǎl tibuur

³⁰ Tǎ, sojambε ya cien nnǎ yíe wǎ ní tǔǎre kí bende *Sufmbε biindeh Pǎl nibonn nà bo ma nnǎ, kutaaku faa' nε u lore' Pǎl, ki cère' bitǎtuǎrcienb nin *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab kε taan', nε u cère' Pǎl baa' ki lá sere' bi'nun bó.

23

¹ Pǎl caan' tibuur ya cien nnǎ bo inun nε ki ye: «N'yaabε, n ben n'yεnm ni ki ye ma ηmǎbe biil Uwien ya nun bó haali nin fεnfεnnǎ.» ² U len' nnǎ ma nnǎ, nε bitǎtuǎrcienb ya cien Ananiyas tǎke' bà se ki nεke Pǎl nnǎ ki ye bε ní ñí u'ñǎbu bó nε bi ñí'. ³ Nεn saan nε Pǎl tǎke' wǎ ki ye: «A yíe a li mǎn binib ya nun ni nε, Uwien nε li ñí sin. A kε niε saan ki ye a buh nni tibuur ti'yiko ye ma bo nε, nε ki kende' *yiko bugben bo ki ye bε ní ñí nni.» ⁴ Nε binib bà te ni'saan nnǎ tǎke' Pǎl ki ye: «A sukreh bitǎtuǎrcienb ya cien sǎ-ǎ?» ⁵ Nε Pǎl ye: «Weee! N'yaabε, ma ben ki ye u yé bitǎtuǎrcienb ya cien. N bi ben la, ma bi li len nnǎ, kimε ní kele' *Uwien ya gbǎnku ni ki ye: «Ña ní len a'du ya cien fεnfεnm.» »

⁶ Tǎ, Pǎl ben ki ye bi'ni biba yé Saduseyεnmbe nε, bitǎb mǎ yé Farisiεnmbe. Nε u wuure' tibuur ya cεkl yaab nnǎ ya siik ni ki ye: «N'yaabε, n yé Farisiεn nε, nε n'baa mǎ yé Farisiεn. N ηmǎbe lidεndεnl ki ye bitεnkpiib li mεkre. Lidεndεnl nnǎ bo nε, bi buh nni tibuur.» ⁷ U len' nnǎ u'ñǎbu ηa lu', nε Farisiεnmbe nin Saduseyεnmbe cin' ki findeh nin tǎb, nε linigol nnǎ bore' mile. ⁸ Saduseyεnmbe ben, maaleh ki teh tεnkpiib ηa ní mεkre, Wien ya tondb ηa te, ciiku mǎ ηa te, ama *Farisiεnmbe ben teh ni'kε te nε. ⁹ Bi biε findeh nin tǎb, ki ηmǎbe kuwaaku ki gbien', nε *Yiko ya wǎnwǎknb ni bà yé *Farisiεnmbe nnǎ ya biba fii' ki sere' ki len' ufaa bo ki ye: «Ta laa' ujε wuǎ ya biil. Nba la,

Uwien ya tond bii niba nε len' nin wɔ.» ¹⁰ Ifinfinde nnɔ brikreh ki joh ma nnɔ, Sojambε ya ciεn nnɔ fεnge bi la lá dεre kí tɔnde Pɔl nε ki tɔke' u' sojambε ki ye bε ní jiiire kí jo kí tí ñεn Pɔl bi'ni, kí jiiin bi'duku ni.

¹¹ Ni'daali ya ñɔnku nε Yonbdaan baa' Pɔl saan, ki tɔke' wɔ ki ye: «Cuo a'ba. A tɔke' binib n'gber Yerusalem ni ma bo nnɔ, a li tí tɔke tù nnɔ nε Erom ya du ni mɔ.»

Sufmbε kpaan' iyε bε ní ku Pɔl

¹² Kutaaku faa' nε *Sufmbε biba taan' ki kpaan' iyε ki pole' ki ye ba ku' Pɔl la, ba ní ji ka ní ñu mɔ. ¹³ Binib bà kpaan' iyε nnɔ gɛbre' pinan. ¹⁴ Bi jon' bitɔtuɔrcienb nin *Sufmbε ya ciεnb saan, ki tí tɔke' bε ki ye: «Ti pole' ki ye ta ku' Pɔl la, ta ní ji bonn. ¹⁵ Fεnfennɔ ninbi nin *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab tuo' la, ní sɔn unil wɔ ní jo Sojambε ya ciεn saan kí tí tɔke wɔ kí ye wɔ ní cère Pɔl ní baa ni'saan, ní tùre kí fiin u'gber. Tinbi bonde' ηɔ tí ku wɔ, wa ní baa nie saan.»

¹⁶ Pɔl ya ninse ya bije cii' bi bonde' ma bo, nε ki jon' Sojambε ya tonsɔnduku bó, ki tí kɔn' ki tɔke' Pɔl. ¹⁷ Nεn saan nε Pɔl yin' Sojambε kobk ya ciεn uba, ki tɔke' wɔ ki ye: «Pìere unacien wuɔ ni'ciεn saan, kime u ηmɔbe tigber tuba wɔ ní tɔke wɔ.» ¹⁸ Nε sojambε kobk ya ciεn nnɔ taa' wɔ ki jon' bi'ciεn nnɔ saan, ki tí tɔke' wɔ ki ye: «Lipekl ya nil Pɔl nε yin' nni ki tɔke' nni ki ye ní pìere unacien wuɔ a'saan, u ηmɔbe tigber tuba wɔ ní tɔke ηε.» ¹⁹ Sojambε ya ciεn nnɔ cuo' unacien nnɔ ya nuɔ bi jende', nε u niire' wɔ ki ye: «A yíe á tɔke nni bε ya gber-i?» ²⁰ Nε u ye: «*Sufmbε biba bonde', ki ye bi li tɔke ηε kí ye á wun taa Pɔl ní tibuur ya ciεnb saan, ηɔ bε ní tùre kí fiin u'gber. ²¹ Bi tɔke' ηε la, a la tuo, kime bijeb bà nuunh bε ní gùbn usen bó kí ku Pɔl nnɔ gɛbre' pinan. Bi pole' ki ye ba ku' Pɔl la, ba ní ji ka ní ñu mɔ. Fεnfennɔ bi bonde' ki gben'-a, bi ji cengeh sin bó nε.» ²² Nε Sojambε ya ciεn nnɔ tɔke' unacien nnɔ ki ye: «La tɔke nil kí ye a tɔke' nni tigber tù nɔ», nε ki cère' u bure'.

Bi taa' Pɔl ki jon' gobina Feliks saan

²³ Sojambε ya ciεn nnɔ yin' sojambε kobk ya ciεnb ni bile ki tɔke' bε ki ye bε ní taa Sojambε kobiile nin bitenjεkb pilole nin sojambε bà bukeh ikpaan nnɔ kobiile, bε ní bonde kí lá bure kuñɔnku tikur tuwε ya yo Sesare ya du bó. ²⁴ Ní bonde itaan mɔ kí taa Pɔl kí jo gobina Feliks saan, wɔ ní ñε caabu, niba la tien wɔ. ²⁵ Sojambε ya ciεn nnɔ kele' kugbɔnku bε ní tí de gobina Feliks. U kele' ki ye:

²⁶ «Min Klod Lisiyas nε fuondeh sin uciεn, gobina Feliks. ²⁷ *Sufmbε là cuo' uje wuɔ ki benh bε ní ku wɔ nε. N cii' u yé Erom yɔ ma nnɔ nε n taa' Sojambε ki tí fie' wɔ bi'saan. ²⁸ N là yíe ní bende bi biindeh wɔ bà bo ma nnɔ, nε ki taa' wɔ ki jon' *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab saan. ²⁹ Bi bun' wɔ tibuur, nε n bende' ki ye bi biindeh wɔ bi'yiko bo nε. Ma laa' u tien' nà, ní kpe bε ní ku wɔ bii bε ní pekɔn wɔ. ³⁰ N cii' bi ye *Sufmbε kpaan' iyε bε ní bɔle kí ku wɔ ma nnɔ nε n cère' bi taa' wɔ i ya tãan bo ki baa' a'saan, ki tɔke' binib bà biindeh wɔ nnɔ ki ye bi'mɔ ní jo a'saan, kí tí tɔke ηε bi biindeh wɔ bà bo.»

³¹ Tɔ, Sojambε nnɔ paan' bi'ciεn tɔke' bε nà nnɔ bo, nε ki taa' Pɔl kuñɔnku ki jon' Antipatis ya du bó. ³² Kutaaku faa' nε Sojambε bà cuonh tingi ni nnɔ liebe' bi'duku bó, nε bitenjεkb nnɔ gɛbre' nin Pɔl ki joh Sesare ya du bó. ³³ Bi tí baa' ki taa' kugbɔnku nnɔ ki de' gobina Feliks, nε ki taa' Pɔl mɔ ki ηukɔn' wɔ. ³⁴ Gobina nnɔ kaan' kugbɔnku nnɔ ki gben', nε ki niire' Pɔl ki ye «A yé mi le tinfεnm bε yɔ nε?» Nε Pɔl ye: «N yé Silisi yɔ nε.» U cii' u yé Silisi yɔ ma nnɔ, ³⁵ nε u tɔke' wɔ ki ye: «Binib bà biindeh ηε nnɔ mɔ baa' ní la, n li cenge a'gber.» Ki cère' u te ubεr Herod là mεn' kubεrduku kùa nnɔ ni, nε bi gu wɔ.

24

Sufmbε biin' Pəl

¹ Iwien inun gèbre', nε bitətuərçienb ya cien Ananias baa' Sesare ya du ni nin *Sufmbε ya cienb biba nin ləya uba bi yih wə Tətulus. Nε bi biin' Pəl gobina Feliks ya nun bó. ² Bi yin' Pəl u baa' nε Tətulus cin' ki biindeh wə ki teh: «Ucien Feliks, sin bo nε ti ηməbe uñəkpaan ki tì gben' kí ñε a laa' miyεnfuom mà ki tuke' milèbrm ki baa' ti'du wuu ni nnə. ³ Ti lenh a teh mimənm mà uyo ke ni'ke saan, nε ki faareh ηε. ⁴ Ma yíe rí len kí wuəke kí ηaabe a'yεnm. Nεn bo, n gbáanh ηε a'nimənt bo, á cenge ti'bo waamu. ⁵ Ti sekn' ki laa' uje wuə yé unibierə nε. U kpíindeh *Sufmbε bà ke te uηendun wuu ni nε, ki cèreh bi teh fεnfεnm. Wəon nε yé licεkl là pε Nasarət ya *Yesu ya sεn bo nnə ya cien. ⁶ U là bikn' wə rí kuəon Uwien ya duku tijəknt mənən nε ti cuo' wə. [Ti là yíe tí bu wə tibuur ti'yiko ye ma bo nε. ⁷ Nε Sojambε ya cien Lisiyas baa' ki lá taa' ufaa ki fie' wə ti'saan, ⁸ ki təke' binib bà biindeh wə nnə ki ye bε rí jo a'saan.]* Sin mənən bun' wə tibuur la, a li bende ti biindeh wə bà bo.» ⁹ Sufmbε taan' Tətulus buñəbu ki ye u len' tà nə tù te nε.

Pəl lienh Feliks ya nun bó wə rí fie u'ba

¹⁰ Nεn saan nε Feliks yuon' unuə ki de' Pəl usen wə rí len. Nε Pəl ye: «N bεn ki ye a ηuuke udu wuu ni tien' ibin yà yεbe, nεn bo, n li təke ηε n'gbemənt nin midum. ¹¹ N don' Yerusalem bó ki tì puke' Uwien ma na gèbre' iwien piik nin ile. A li fre kí niire binib kí liike tù te bii ta te. ¹² Nil ηa laa' n te Uwien ya duku ni bii *Sufmbε ya táan ya dur ni bii udu ni niba saan ki findeh nin uba bii ki sureh binib bε rí kpre. ¹³ Ba rí fre kí wuəon ηε fεnfεnnə wuə nə bi biin' nni bà bo. ¹⁴ N bεn nà sə rí təke ηε: n pε *Yesu ya sεn bo ηə rí li pukeh ti'yaajεb ya Wien mənəmnm nε, nε bεn *Sufmbε lienh ki teh usen nnə ηa yé sεnmən. N boh nà ke kele' *yiko ya gbənkni ni nin *Uwien ya ñəbonsəknb kele' nà ke nnə mə nε. ¹⁵ N ηməbe lidendənl là nnə, bεn mənən ηməbe li ya dēndēnbaabl nε, ki ye Uwien li mεkre bitenkpiib, bà mən nin bà bre ke. ¹⁶ Nεn bo nε n tuu ki ñikndeh n la li ηməbe biil Uwien nin binib saan.

¹⁷ «N tien' ibin yà yεbe ka te Yerusalem ni, nε ki liebe' ní rí lá pu n'du ya jiiinb bupaabu, kí tùəre lituərl kí de Uwien. ¹⁸ Nεn saan nε bi laa' nni n te uyo wə Uwien ya duku ya luo bo ki teh tijəknt ya ñεnm ya tuərl nnə. Ba laa' nni nin nigol, ka laa' n cère' nib mə kpre' ma. ¹⁹ Ama *Sufmbε bà ñεn' ní Asi ya tinfεnm bó ní nnə, nε là laa' nni. Bi bi ηməbe n'bo tigber la, bεn nε bi li baa a'saan kí là biin nni, ²⁰ bii bεn bà biindeh nni nə, bε rí təke ηε *Sufmbε ya buur ya cεkl yaab bun' nni tibuur Yerusalem ni ma nnə bi laa' n'biil li la? ²¹ Nba la, n là sere' bi'nun bó ma ki wuure' ki len' liñəbonl là baba ki ye: «N teke' ki jin' ki ye Uwien li mεkre bitenkpiib nnə bo nε ni buh nni tibuur dinnə.» »

²² Feliks bεn *Yesu ya sεn ya paanm bo ya gber mənəmnm. Nεn bo nε u təke' bε ki ye: «Liebe ní mən lidaali liba. Sojambε ya cien Lisiyas lá baa' ní la, n li liike ni'gber ya tingi.» ²³ Nε ki təke' Sojambε kobk ya cien ki ye wə rí li gu Pəl, ki la li wəbndeh wə isen iba ni. U'yaab ye bε rí tore wə la, u la piendeh bε.

²⁴ Iwenkəankε gèbre', nε Feliks təke nin u'po Drusil ki baa' tibuur ni. U'po nnə yé Suf nε. Feliks sən' bε rí tì yin Pəl ní wə rí lá təke bε tigber tà li cère bε rí teke *Yesu Kristo kí ji ηə bε rí cenge. ²⁵ Pəl te ki lienh ki wəngēh unil li teh ma kí li cuube nin u li coh u'ba ma bo, kimε Uwien li bu binib tibuur ma nnə, nε bujəwaanbu cuo' Feliks, nε u ye: «Fεnfεnnə á li fre kí li joh, n lá laa' mifεnm la, n li liebe kí yin ηε.» ²⁶ Feliks daan ki teh nba la Pəl li de wə ilike nε. Nεn bo nε u sən h ki yih wə uyo ke bi təkeh tigber.

* 24:8 Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni migbiirm 6b-8a ηa te tu'ni.

²⁷ Ibin̄n̄m̄en ile gèbre', n̄e gobina wà bi yih wà Pòsiyus F̄estus nn̄o baa' ki lá lèrè' Feliks ya lènl. Feliks yíe wà r̄ s̄onge *Sufm̄b̄e ya ȳnm̄ ma nn̄o n̄e ki dàan' P̄ol juore' ki paake.

25

P̄ol ye ub̄ercien Sesa n̄e li bu u'buur

¹ Gobina F̄estus baa' Sesare ya du ni, ki tien' len iwien ita n̄e ki don' Yerusalem bó. ² U t̄i baa' n̄e bit̄tūrcienb̄ nin *Sufm̄b̄e ya buur ya c̄ekl yaab nn̄o ya s̄enlierb̄ baa' u'saan, ki lá biin' P̄ol, ki gb̄aan' F̄estus c̄en, ³ ki ye u la yíe, wà r̄ ñikn̄ kí c̄ère b̄e r̄ taa P̄ol kí baa Yerusalem ni. Kim̄e bi kpaan' iȳe u we ní la, b̄e r̄ ku wà us̄en ni n̄e. ⁴ N̄e F̄estus t̄ake' b̄e ki ye: «P̄ol laan bīe ki te lip̄ekl ni n̄e Sesare ya du ni. N̄e min m̄on̄on li lībe kí kun i t̄aan yíe bo n̄e. ⁵ U ñm̄obe libiil la, c̄ère m̄en ni' c̄ienb̄ r̄ paan n'bo kí t̄i biin wà n̄en bó.»

⁶ F̄estus lii tien' Yerusalem ni iwien iniin bii iwien piik n̄e ki yaan ki lībe' Sesare ya du bó. Kutaaku faa' n̄e u k̄on' ki k̄èle' tibuur ya duku ni ki s̄on' b̄e r̄ t̄i taa P̄ol ní. ⁷ P̄ol baa' ma nn̄o n̄e *Sufm̄b̄e bà ñ̄en' ní Yerusalem nn̄o gūon' wà, ki biindeh wà ñ̄i bre is̄en yà ȳebe ni, ka r̄ fre kí wūon kí ye bi lienh t̄a nn̄o t̄u te. ⁸ P̄ol yíe wà r̄ fie u'ba n̄e ki len' ki ye: «Ma saa' *Sufm̄b̄e ya yiko, ka saa' Uwien ya duku, ka bii' ub̄ercien Sesa m̄o.»

⁹ F̄estus yíe wà r̄ s̄onge *Sufm̄b̄e ya ȳnm̄, n̄e ki niire' P̄ol ki ye: «A yíe á dùo Yerusalem bó b̄e r̄ t̄i bu ñ̄e tibuur tigb̄er tuu bo n'nun bó-oo?» ¹⁰ N̄e P̄ol j̄iin' wà ki ye: «N li sere ub̄ercien Sesa ya nun bó u'buur ya duku ni n̄e. Bi li bu n̄ni tibuur n̄en saan n̄e. Sin m̄on̄on ben m̄on̄m̄on̄m̄ ki ye ma bii' *Sufm̄b̄e niba. ¹¹ N bi bii' bii n bi tien' nibonn n̄a k̄p̄e mikuum la, ma bi li nuunh r̄ ñ̄m̄ere. Ama bi biindeh n̄ni n̄a bo ñ̄a yé gb̄em̄ònt la, uba ñ̄a r̄ fre kí taa n̄ni kí ñ̄ukn̄ b̄e. Ub̄ercien Sesa n̄e li bu n'buur.» ¹² N̄en saan n̄e F̄estus nin u'gb̄egbierkaab taan' ki liike' tigb̄er nn̄o n̄e u t̄ake' P̄ol ki ye: «A ye ub̄ercien Sesa n̄e li bu a'buur ma n̄o a li jo w̄on saan n̄e.»

Ūber Agripa yíe wà r̄ cenge P̄ol ya gb̄er

¹³ Iwenk̄aank̄e gèbre', n̄e ub̄er Agripa nin u'nins̄e Berenis t̄ake ki baa' Sesare ya du ni, b̄e r̄ fuonde F̄estus. ¹⁴ Bi tien' len id̄en ile ma nn̄o n̄e F̄estus t̄ake' ub̄er Agripa P̄ol ya gb̄er ki ye: «Uj̄e uba te lib̄uol līe n̄o, Feliks n̄e lá p̄ekn' wà, u juore' ki te lip̄ekl ni. ¹⁵ N là jon' Yerusalem uyo wà nn̄o n̄e bit̄tūrcienb̄ nin *Sufm̄b̄e ya c̄ienb̄ baa' ki lá biin' uje bugb̄en ki ye u k̄p̄e mikuum n̄e. ¹⁶ N̄e n j̄iin' b̄e ki ye tinbi Erom yaab ya tentienm̄ ni, bi biin' unil la, ti t̄i r̄ k̄òle' w̄on nin binib bà biindeh wà nn̄o n̄e, wà r̄ cii bi biindeh wà bà bo, kí c̄ère u'm̄o r̄ len u li len ma kí fie u'ba. Ta r̄ d̄ere nil ya tubl ka k̄pīe' ki bun' wà buur. ¹⁷ N t̄ake' b̄e nn̄o, n̄e bi baa' ní. Kutaaku faa' ma, ma taande', n k̄on' ki k̄èle' tibuur ya duku ni n̄e, ki s̄on' bi t̄i taa' uje nn̄o ní. ¹⁸ N̄e binib bà biindeh wà nn̄o fii' ki sere' ki gūon' wà ki biindeh wà. Min maaleh ki teh bi li biin wà nibonn n̄a bo nn̄o li bre ki t̄i k̄ende' n̄e, ama na te nn̄o. ¹⁹ N laa' bi find̄eh nin wà n̄a bo nn̄o, yé bi' Wien bo ya paanm̄ ya gb̄er n̄e nin uje wà bi yih wà *Yesu u k̄p̄o' ñ̄o P̄ol lienh ki teh u fuobe nn̄o ya gb̄er n̄e. ²⁰ Ma là b̄en n li tien ma tigb̄er nn̄o. N̄e n niire' P̄ol ki ye u yíe wà r̄ jo Yerusalem b̄e r̄ t̄i bu wà tibuur tigb̄er nn̄o bo n̄en bó-oo? ²¹ Ama u ye ub̄ercien Sesa n̄e li bu u'buur. N̄en bo n̄e n c̄ère' u te lip̄ekl ni, kí t̄i baa lidaali là n li c̄ère b̄e r̄ taa wà kí jo ub̄ercien saan.»

²² N̄e ub̄er Agripa t̄ake' F̄estus ki ye: «Min m̄on̄on bi yíe r̄ cenge uje bugb̄en bó.» N̄e F̄estus t̄ake' wà ki ye: «Wenli a li wun cenge u'bó.»

²³ Kutaaku faa' n̄e ub̄er Agripa nin Berenis baa' binik̄p̄ek̄pīek̄b̄ ya baam, ki t̄ake nin sojamb̄e ya c̄ienb̄ nin udu nn̄o ni ya c̄ienb̄, ki lá k̄on' kuducienku k̄u ub̄er teknh binib ku'ni nn̄o ni. N̄e F̄estus s̄on' bi taa' P̄ol ní. ²⁴ N̄e ki len' ki ye:

«Uber Agripa nin ninbi bà ke te nin te nie saan nɔ, ni likeh uje wà nɔ, *Sufmbɛ ke là baa' n'saan Yerusalem ni, ki tí baa' nie saan mɔ, ki là wuureh ki teh na kpe wɔ ní ji li fuobe. ²⁵ Min ya bùol ma laa' u tien' nà ní kpe kuum; ama wɔn nin u'yul ye ubercien ne li bu u'buur ma nnɔ, ne n ye ní mɔn ní jon wɔ nen bó ne. ²⁶ N yíe ní kele kugbɔnku kí de ubercien kí tɔke wɔ Pɔl ya gber ne, ka ben n li cinbe kí kele kí kun nà bó, nen bo ne n taa' wɔ ki sien' ní'nun bó. N cinbe ki sien' wɔ sin uber Agripa ya nun bó ne, á niire wɔ u'gber nnɔ te ma bo, ɲɔ n bende' n li kele kí kun nà bó. ²⁷ Kimɛ n maale' ki ye nà mɔn ní cère be ní taa' lipɛkl ya nil kí jo Ubercien saan ka tɔke' bi biin' udaan nà bo.»

26

Pɔl len' wɔ ní fie u'ba Agripa ya nun bó

¹ Tɔ, uber Agripa tɔke' Pɔl ki ye: «A ɲmɔbe usen á len kí fie a'ba.»

Ne Pɔl yuon' unuɔ ki cin' ki tɔkeh ki teh: ² «Uber Agripa, n'yenm songe cɛen nin n laa' usen dinnɔ wuɔ ma ní len a'nun bó kí fie n'ba *Sufmbɛ biin' nni mibiinm mà ke nnɔ ni. ³ N ben ki ye a ben *Sufmbɛ ya tentienm ke, ki ben bi findeh nin tɔb nà bo. Nen bo ne n gbáanh ɲɛ á duɔn a'yenm kí li cengeh n li len kí ye bà.

⁴ «*Sufmbɛ ke ben n là te ma n'nacenfɛnm ni. Bi ben haali micincinm n là fuobe ma bo n'du ya nib ni nin Yerusalem ni. ⁵ Bi ben nni ní wuɔke' ki ye n yé Farisienmbe ya cɛkl yɔ ne. Li ya cɛkl ne boh Moyis ya yiko mɔnmɔnm ki cɛn' icɛktɔ. Bi yíe la, bi li fre kí kun imɔn. ⁶ N ɲmɔbe lidɛndɛnl Uwien là pùon' lipuonl là ki de' ti'yaajɛb nnɔ bo ne. Nen bo ne bi buh nni tibuur dinnɔ. ⁷ Tinbi *Sufmbɛ ya baamul piik nin ile nnɔ ke pukeh Uwien ɲɔnku nin wien ni, ne ki daan ki ye Uwien li tien u'puonl nnɔ. Uber Agripa, li ya dɛndɛnl bo ne *Sufmbɛ biindeh nni. ⁸ Ninbi Sufmbɛ, be bo ne na teke' ki jin' ki maaleh ki teh Uwien ɲa ní mɛkre tenkpiib-i? ⁹ Min mɔnɔn là maaleh ki teh ní kpe, ní tuo' la, ní ɲɛ isɛn ke kí saa Nasarɛt ya *Yesu ya yel ne. ¹⁰ N là teh nnɔ ne Yerusalem ni. Min nin n'yul là coh Uwien ya nib ne ki tí pekndeh, kí ɲɛ bitɔtuɔrcienb de' nni usen wà nnɔ bo. Bi là ye bi li ku be la, n'mɔ se bi'ciɛk bó ne. ¹¹ Uyo ke n là joh *Sufmbɛ ya táan ya dur ni ne ki tí jèndeh Uwien ya nib, ki wɔbndeh be be ní suke wɔ. N'benku ni là piebe' bi'bo ki gbien', ne n joh idu yà ɲa te *Sufmbɛ ya tinfɛnm ni bó, ki tí jèndeh be.»

Pɔl tɔke' u teke' Yesu ki jin' ma bo (Itùon 9:1-19; 22:6-16)

¹² «Nnɔ ne lidaali liba bitɔtuɔrcienb de' nni usen ní jo kí tí cuo binib bà teke' *Yesu ki jin' ki te Damas ya du ni nnɔ. ¹³ Uber Agripa, n là te usen ni ki joh Damas bó ma nnɔ, kuwensiiku ya yo ne n laa' kuwenwenku kuba ɲɛn' paaki bó ní ki windeh ki cɛn' uwien, ki wende' ki yile' min nin n'tɔntɔknlieb bo. ¹⁴ Tí'ke lu' tingi ni, ne n cii' unieke uba bó u len' *Sufmbɛ ya lenm ni ki ye: <Sɔl, Sɔl, be tien' a jèndeh nni? Ní bre a'bo nin á mɔ nin Uwien.> ¹⁵ Ne n niire' wɔ ki ye: <Yonbdaan, a yé u le daan ne?> Ne u tɔke' nni ki ye: <Min *Yesu ne, a jèndeh min ne. ¹⁶ Fii kí sere, kimɛ n baa' a'saan, ki gènde' ɲɛ á sɔn n'tuonl ne, kí li yé n cère' a laa' tibont tà nɔ nin n lá li cère á le tà nnɔ ya mɔnkunl. ¹⁷ N sɔnh ɲɛ *Sufmbɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ saan ne. N li cère bi la fre kí tien ɲɛ niba. ¹⁸ Tí wende bi'nun bó, kí ɲɛn be licinɲunl ni, kí cère be ní li te kuwenwenku ni, kí fie be *Satan ya nuɔ ni, kí taa be kí ɲukn Uwien, ɲɔ Uwien ní fère be bi'biere, kí de be lifaal là Uwien li de lè binib bà teke' min *Yesu ki jin' ki yé u'yaab nnɔ.> »

Pɔl tɔke' u teke' Yesu ki jin' ki sɔn' itùon yà

¹⁹ «Tò, uber Agripa, kí ñe nen daali ma, ma yie' udaan wà len' nni paaki bó tidedknt yaam nnò ya ñòbu bó. ²⁰ N kpie' ki tòke' Damas ya du ya nib ne Uwien ya gber, ki tuon' Yerusalem yaab nin Sude ya tinfenm ke yaab nin bà ña yé Sufmbε. N tòke' be ki ye be ní lèbre bi'tetem kí paan Uwien ya sen bo kí sòn itùon yà wàngèh ki teh bi mánbe ki lèbre' bi'tetem. ²¹ Nen bo ne *Sufmbε cuo' nni Uwien ya duku ya luo bo, ki nuunh be ní ku nni. ²² Ama Uwien pi n'bo haali nin dinnò, ne ki cère' n yé u'mànkunl mubumu nin bicienb ke ya nun bó. Ma tòkeh tuba ki kende' *Uwien ya ñòbonsòknb nin Moyis là len' ki ye tà li tien nnò. ²³ N tòkeh ki teh Uwien ya Nigendke Kristo li bi li ji ijend ne, kí li yé unil wà li kpie kí mekre bitenkpiib ni, kí li wàngèh *Sufmbε nin bà ña yé *Sufmbε Uwien ya wenwenku.»

²⁴ Pòl lienh wò ní fie u'ba ma nnò, ne Festus len' ufaa bo ki ye: «Pòl, a yé uwaar ne. A'benicienm ne cère' a waare'.» ²⁵ Ne Pòl jiin' wò ki ye: «Ucien Festus, ma yé waar. N lienh tigbemònt ne, na yé waarlenm. ²⁶ Uber Agripa ben tigber nnò. Nen bo ne n laa' lifèl ki lienh u'nun bó. N ben ki ye tigber nnò tuba ña luon' wò, kime tigber nnò ña là tien' balm ni. ²⁷ Uber Agripa, a teke' *Uwien ya ñòbonsòknb là len' nà nnò ki jin'-ii? N ben ki ye a teke' ki jin'.»

²⁸ Ne Agripa niire' Pòl ki ye: «Nì sien' waamu ne á sure nni ní tien Kristo yò.» ²⁹ Ne Pòl ye: «N kàareh Uwien tuo' la, nì yé fenfenno bii uyo uba ne la, sin nin binib bà ke cengeh n'bo nnò, ní tien *Kristo yaab ten min ne. Ama ma yie be ní lòle ne tikudòkr ten min.»

³⁰ Ne uber Agripa nin gobina Festus nin Berenis nin binib bà ke te kuducencienku kùà uber teknh binib ku'ni nnò fii', ³¹ ki ñeh ne ki tòkeh tab ki teh: «Uje wuò ña tien' nà kpe kuum bii pekl.» ³² Ne Agripa tòke' Festus ki ye: «Uje bugben ña bi ye ubercien Sesa ne li bu u'buur la, ti bi li fre kí wiε wò.»

27

Bi taa' Pòl ki bure' Erom ya du bó

¹ Tò, bi tòke' ki ye ti li jo Itali bó ma nnò, ne bi taa' Pòl nin lipèkl ya nitòb ki de' Sojambε kobk ya cien uba bi yih wò Juliyus. U te sojacèkl là ni nnò ya yel si «Ubercien ya Sojambε ne.» ² Buñercienbu buba là te ki yé Adramiti ya du ya ñerbu, ki joh Asi ya tinfenm bó, ne ti kòn' bù ki bure'. Tinbi nin uje uba ne là tòke bi yih wò Aristak. U yé Maseduonn ya tinfenm ya nil ne, ki kò Tesalonik ya du ni. ³ Kutaaku faa' ne ti baa' Sidon ni. Sojambε ya cien Juliyus ñuuke Pòl nin tinimònt ma nnò ne ki cèbe' wò, wò ní jo u'jotieb saan be ní tì teke wò kucènku. ⁴ Ti siere' ni'saan ki joh, kutafaaku tobreh te ma nnò, ne ti likn' Ciip ya dekl ki nuon lè, ⁵ ki tì puore' miñuncienm mà nuon Silisi nin Panfili ya tinfenm nnò, ne ki tì baa' Lisi ya tinfenm ya du uba ni bi yih wò Mira. ⁶ Nen saan ne Sojambε ya cien nnò laa' Aleksandri ya du ya ñercienbu buba, bù joh Itali ya du bó, ne u cère' ti kòn' bun.

⁷ Ti là tien' iwenkàanke ne ki jènjàndeh ki tì nekn' Kinid ya du. Tì ñerbu là joh sosuo ne, kime kutafaaku là tobreh te ne, ne ti wiε' ti bi cuube nà bó nnò, ki cubn' Salomone ki tì linde' Kret ya dekl, ki nuon lè. ⁸ Ti kpàakeh miñuncienm nnò nin ijend ne, ki ñmòñmòbe ki tì baa' libùol liba saan bi yih lè «ñersienbòmòmònl», ni'saan ña fòke nin Lase ya du.

⁹ Ti wuòke' usen ni ne *Sufmbε ya ñòlòle ya yo tì gèbre'. U ya yo gèbre' la, uñerkure ji ñmòbe kinunbònk ne. Nen bo ne Pòl gbiere' be ki ye: ¹⁰ «N'jotiebε, n likeh ma nò, ti biε ki joh nin buñerbu buu la, kinunbònk li tu te, ne na yé buñerbu baba ne li saa ituk ní ñende, tinbi binib mònòn te len.» ¹¹ Ama Sojambε ya cien nnò du uñerdaan nin uñerkurl bo ki cen' Pòl len' nà nnò. ¹² Ne ñersienbùol nnò mò ña mòn nil ní li te ni'saan tiwòrcient ya yo ma nnò, bà yebe

ye nĩ mǎn bε ń bure nε, nĩ tuo' la, bε ń baa Kret ya ñersienbùol bi yih nĩ'saan Feniks. Nersienbùol nnǎ ñmǎbe kǎkǎbùon ile nε. Liba te nintuǎli bó ugen bó, litǎl te nintuǎli bó ujie bó. Bi yíe tiwǎrcient nnǎ ya yo kí lε bi te nen saan nε.

Kutafaabiiku fii' miñuncienm bo

¹³ Kutafaaku kuba ñen' ugen bó ní, ka faa nε bi ye bi bi maale' nǎ nnǎ li tuo, nε ki lore' buñercienbu nnǎ ki bure', ki kpàakeh Kret ya dekl. ¹⁴ Ama bi bure' ma, na taande' nε kutafaabiiku kuba fii' lidekl nnǎ bó ní ki yile' bi'bo bi yih kù «Lenpuoli ya jie bó ya tafaaku». ¹⁵ Kutafaaku nnǎ yile' buñerbu nnǎ bo ma nnǎ bua ji li fre kí tuobe kù. Kù pe' tε ki cǎn', nε ti cère' buñerbu nnǎ paan' ku'bo. ¹⁶ Ti jojoh ki tí likn' lidekl liba, bi yih lè Koda, nε ki ñikn' ki yuure' ti'ñercienbu dñeh buñerwawaabu bùa nnǎ ¹⁷ ki kpñen' buciēnbu ni. Nε biñerkurb taa' inmi ki lòle' ki pǎnpǎn' ki cuo' buciēnbu nnǎ ya tingi. Bi là fenge nba la, buñerbu nnǎ li tí yèke litengbil là bi yih lè Sirt* nnǎ nε. Nen bo nε bi taa' nǎ co buñercienbu bù la joh tontonm nnǎ ki jǎn' bu'bo ki cùn' miñunm ni, ki cère' bù paan' kutafaaku bo. ¹⁸ Kutaaku tí faa' ki laa' kutafaaku biε ki joh ki faa, ki jèngeh buñercienbu, nε bi ñen' ituk iba ki wie' miñunm ni. ¹⁹ Wienta daali nε biñerkurb ñen' buñercienbu bugben ya went tuba mǎ ki wie' miñunm ni. ²⁰ Ti tien' iden yà yebe ka laa' wien, ka laa' ñmaabii mǎ. Kutafaaku nnǎ li biε ki faa nε. Ta ji daan ki ye ti li ñmere.

²¹ Tǎ, nĩ wuǎke' binib bà te buñercienbu ni nnǎ ña jin' niba. Nen saan nε Pǎl fii' ki sere' bi'nun bó ki tǎke' bε ki ye: «N'jǎtiebε, ni bi là tuo' n'ñǎbu bó, ka siere' Kret ya dekl ni la, kinunbǎnk kiε ña bi li tu tε, tibont mǎ ña bi li ñende. ²² Fεnfennǎ wuǎ n gbáanh nε nε, cuo mēn ni'ba kime ni'ni uba ña ń kpo, buñerbu baba nε li saa. ²³ N yé Uwien ya nil nε, nε ki pukeh wǎ. Kuñonku kuu nǎ u sǎn' u'tond uba n'saan, ²⁴ u lá tǎke' nni ki ye: «Pǎl, la sēn jεwaanbu. A li li sere ubercien Sesa ya nun bó nε. Uwien li juoke ñε kí cère binib bà ke te nin ñε buñercienbu ni nnǎ ń ñmere.» ²⁵ Nen bo, n'jǎtiebε, cuo mēn ni'ba. N teke' Uwien ki jin' ki du ki ye u li tien u tǎke' nni nǎ nnǎ. ²⁶ Ama kutafaaku li tuke tε kí tí gbèn lidekl liba.»

²⁷ Tǎ, piik nin ñonkunan sǎ, kutafaaku tuke tε ti te Adriyatik ya ñuncienm bo. Nĩ tí tuo kuyǎku nε biñerkurb maale' ki ye ti nekn' liwεl liba nε. ²⁸ Bi yíe bε ń bikn' kí liike miñunm nnǎ ñǎ ki kpε ma bo, nε ki taa' uñmi ki lòle' likuluǎnl liba ki wie' miñunm ni ki bikn' ki laa' nĩ kpε meta pita nin ulole nε. Ti jende' ki pukn', nε bi tí bikn' ki laa' meta pile nin uniin. ²⁹ Bi fenge nba la, buñercienbu nnǎ la tí yèke iten nε. Nen bo nε bi lòle' ikuluǎn inan ki jǎn' buñerbu nnǎ ya puoli ki cuo' bù ki sien', ki tureh kutaaku ń faa kí tu bε. ³⁰ Biñerkurb nnǎ nuunh bε ń lǎkre kí ñε buñercienbu nnǎ ni ma nnǎ nε ki jiiin' buñerwawaabu nnǎ ki pùkn' miñunm bo, ki nen' ki ye bi joh bε ń tí lòle' ikuluǎn nε kí jǎn' buñercienbu nnǎ ya nun bó. ³¹ Nε Pǎl tǎke' sojambε nin bi'cien ki ye: «Binib biε ñen' buñerbu buu ni la, na ń ñmere» ³² Nen saan nε sojambε cere' inmi yà lùo buñerwawaabu nnǎ, ki cère' bù bure'.

³³ Nĩ wendeh pǎpi nε Pǎl gbáan' bi'ke bε ń ñikn' kí ji tijier, nε ki ye: «Dinnǎ wuǎ nǎ nĩ tien' iwien piik nin inan sǎ, ni te iyēnben ni ka jinh niba. ³⁴ Nen bo ñikn' mēn kí ji tijier, kime nĩ li tore nε ní ñmere. Ni'ni uba mǎnǎn ya yul ña ń gǎare» ³⁵ Pǎl len' ki gben', nε ki taa' kpǎnǎ, ki faare' Uwien bi'ke ya nun bó, ki kuǎ' ki cin' ki ñmǎnh. ³⁶ Nen saan nε bi'ke cuo' bi'ba ki mǎ jin' tijier. ³⁷ Ti là te binib kobiile nin pilole nin biluob nε buñercienbu nnǎ ni. ³⁸ Bi'ke jin' ki gbo', nε ki ñen' tijier tǎ te buñerbu ni nnǎ ki wie' miñunm ni ñǎ bù ń yuǎke.

* **27:17** Litengbil là bi yih lè Sirt nnǎ te Libi ya ñuncienm ni nε, ka fǎke nin ñungbaal.

³⁹ Uwien puo' uyo wà nnò, biñerkurb ña bende' bi te nà saan, ama bi laa' lijaal liba miñunciem ya gbaal. Ne bi ye nì tuo' la, bi li cère buñercienbu nnò ní tì ñe nen saan ne. ⁴⁰ Ne ki cere' ikuluon nnò ya ñmi, ki cère' i juore' miñunm ni. Ne ki lore' tiñekurlenbent ya ñmi, ki taa' kukpəlciəku kuba ki jòn' buñerbu ya nun bó paaki, ki cère' kutafaaku tureh be ki cuube miñunm nnò ya gbaal. ⁴¹ Bi tì leke' litengbil liba bo miñunm linde' lè. Buñerbu don' li'bo, ne liñeryul bubn', bua ji li fre kí jo. Ne inungbegbel fih ki yèkreh ufaa bo ki wieleh buñerbu nnò ya juul bó.

⁴² Sojambε nnò maale' ki ye bi li ku lipəkl ya nib nnò ne ño uba la wo kí ñe kí sen kí ñmere. ⁴³ Ama sojambε ya cien nnò yíe wò ní ñmien Pəl, ne ka tuo' be ní tien bi maale' nà nnò, ne ki ye bà freh ki woh nnò ní kpíe kí maabe kí lu miñunm ni, kí wo kí puore. ⁴⁴ Bà sien' nnò mō ní cuo idəyek bii ineryəyəl kí puore. Bi tien' nnò ne bi'ke puore' caabu.

28

Pəl te Malt ya dekl bo

¹ Ti ñen' miñunm nnò ni ma nnò ne bi təkə' te ki ye bi yih lidekl nnò Malt ne. ² Lidekl nnò ya nib tien' te tinimənt cεen. Utaa cin' ki niuh, tiwər te ma nnò, ne bi sère' umu ki cère' ti'ke jebe' wù. ³ Pəl wore' tidəbikuont, ki lá kpíen' umu ni. Umu nnò ya wəl cère' uwe ñen' tidəbri nnò ni, ki kère' Pəl ya nuò ki juore' ki juən. ⁴ Lidekl nnò ya nib laa' uwe juən Pəl ya nuò bo ma nnò, ne ki təkəh təb ki teh: «Ujε wuò lí yé unikul ne. U ñmere' ka kpo' miñunciem ni, ama ti'bul wà cuube nnò ña ní cère wò ní li fuobe.» ⁵ Nen saan ne Pəl gbε' uwe nnò, u lu' umu ni ka cii' u'luol bó. ⁶ Bi maaleh ki teh nì li duun ne, bii Pəl li kpo i ya taa' bo ne. Bi lilikeh nì tì wuəke', bi laa' bonn ña tien' wə, ne bi liebe' ki maale' ki ye u yé ubul ne.

⁷ Tə, lidekl nnò ya cien uba là te bi yih wə Publiyus. U'kpàabu ña fəke nin ti te nà saan nnò. Ne u teke' te iwien ita, ki cənde' te ten ti yé u'jətieb ne. ⁸ Publiyus ya baa də ki bun, u'gbenent ton, u juh misəm. Pəl jon' u də nà saan nnò, ki tì taa' u'nuò ki paan' u'bo ki kàare' ki de' wə, ne u faake'. ⁹ Pəl tien' nnò ma nnò, ne biwientəb bà te lidekl nnò bo nnò baa' u'saan, ne u cère' bi'mə faake'. ¹⁰ Binib nnò seln' te cεen. Ti ye tí siere uyo wà nnò, ne bi pun' te nà ke cieke te.

Pəl baa' Erom ya du ni

¹¹ Ti là tien' ni'saan inmaale ita ne, ki yaan ki kən' Aleksandri ya ñercienbu buba ki bure' bù ñməbe ibuleb* ya nennənku. Buñercienbu nnò là juore' ni'saan tiwərcient ya yo ne. ¹² Ti tì baa' Sirakus ya du ni, ki tien' len iwien ita, ¹³ ne ki ñen' len' ki nən' miñunciem, ki tì baa' Ləjiyo ya du ni. Kutaaku faa', kutafaaku kuba fii' ugen bó ní, ne ti taa' iwien ile ki baa' Pusəl ya du ni. ¹⁴ Ti laa' binib bà teke' *Yesu ki jin' nnò ya biba len, ne bi gbáan' te tí tien bi'saan iwien ilole. Ti tentien' nnò ne ki tì baa' Erom ya du ni. ¹⁵ Binib bà teke' ki jin' ki te Erom ya du ni nnò cii' ti we ní ne ki tuobe' te usen bó. Biba tì tuobe' te Apiyus ya daak saan ne, bitəb mō tì tuobe' te Ticendur tuta saan. Pəl laa' be ma nnò, ne ki faare' Uwien, ne u'gbenent saake'. ¹⁶ Ti tì baa' Erom ya du ni ma nnò, ne bi de' Pəl u'duku u'ba, ki cère' soja uba gu wə.

Pəl təkə' Erom yaab Uwien ya gber

¹⁷ Iwien ita gəbre', ne Pəl yin' *Sufmbε ya cienb, bi taan', ne u təkə' be ki ye: «N'yaabε, ma tien' ti'du ya nib bonn, ka saa' ti'yaajebok liba. Ama bi cuo' nni Yerusalem ni ne, ki taa' nni ki ñukn' Erom yaab. ¹⁸ Bi bun' nni tibuur ki laa' ma

* **28:11** Ibuleb nnò yé Grεkmbε ya bule ya yel ne. Bi là maaleh ki teh yin ne gu biñerkurb miñunciem bo. Bi yih ibuleb nnò ya liba Kastər, ki yih li'tə mō Polus.

ηmabe biil, ne bi yie be ri taa nni ki wie, kimε ba laa' n tien' na ni kpe be ri ku nni. ¹⁹ Ama *Sufmbe ηa tuo' be ri wie nni ma nno ne cere' n len' ki ye ubercien Sesa ne li bu n'buur. Na ye n yie ri biin n'bol ya nib ne. ²⁰ N yin' ne ri la wuon ne tu ya gber ne. Tinbi Israyel yaab la ηmabe lidendenl la nno bo ne bi lole' nni tikudokr.»

²¹ Ne bi take' wo ki ye: «Sude ya tinfenm ya nib ηa kele' a'gber gbanku ni ki de' te. Ti'yo uba mo ηa nen' ni'bo ri, ki la take' te a'gber bii ki len' tigbebiert tuba a'bo. ²² Ama ti yie ti cii a'nbu ni ne sin bugben maaleh ki teh ba, kimε ti ben ki ye idu ke ni, binib ηa tuonh a'cekl ya gber.»

²³ Ne bi sien' lidaali la bi li liebe ri Pal saan. Ni'daali, ne bi baa' u te na saan nno, ki yebe cen. Pal cin' kutenηaaku ne ki takeh Uwien ya bel ya gber ki ti baa' kutaajuaku. U nnikeh Moyis nin *Uwien ya nbonsoknb la kele' na *Uwien ya gbanku ni nno bo ne, ki takeh be *Yesu ya gber ki nikndeh be ri tuo tu. ²⁴ Bi'ni biba tuo' tu, ne bitob yie' ka teke' tu ki jin'. ²⁵ Bi ti siereh ka cii' tob bo ma nno, ne Pal len' linbonl liba ki ye: «*Mifuoñaanm la cere' *Uwien ya nbonsoknl Esayi take' ni'yaajeb tigber ta nno ye tigbemont ne. ²⁶ Mi la ye: «Li joh ki ti take Israyel yaab ki ye:

Ni li tuore ki cenge ama na ri cii ni'tingi,

ni li tuore ki liike ama na ri le,

²⁷ kimε binib nno ya yul faa ne,

bi kpe' bi'tub ne,

ki pi' bi'nun,

ka yie bi'nun ri le,

ka yie bi'tub ri cii,

ka yie be ri bende ni'tingi bi'yenm ni,

ka yie be ri lebre bi'tetem ηo ri buu be.» »

²⁸ Ne Pal ti take' be ki ye: «Bende men ki ye Uwien san' nni ba ηa ye *Sufmbe saan ne ri ti take be minmienm ya gber. Ben li cengeh tu.»

²⁹ [Pal len' nno ma nno, ne *Sufmbe nno siere' ki findeh nin tob ki gbiekeh.]†

³⁰ Pal tien' ibinmen ile ne ki te kuduku ku a u paanh ku'bo nno ni, ki teknh ba ke baareh u'saan nno. ³¹ U takeh binib Uwien ya bel ya gber nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya gber, ki ηmabe lifel ki lienh, ne uba ηa piendeh wo.

† 28:29 Bi kpie' ki kele' tigbont ta nno ya tuba ni migbiirm 29 ηa te tu'ni.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Erom yaab nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Yesu ya tond Pɔl nɛ kele' kugbɔnku kuu nɔ. U yé Suf nɛ, ki maa' Tars ya du ni. U là bɛn Kujɔtiɛkpaaku ya gbɔnku ya gbɛr mɔnmɔnm nɛ, ki yé Farisiɛn, ka sɛ yiko ya gbɛr bo. U là jɛndɛh Kristo yaab cɛɛn nɛ. Nɛ ki tí lá joh Damas bó wɔ rí tí jɛnde ní mɔ bó yaab. Kristo jie' wɔ usɛn, ki tien' wɔ u'ya, nɛ u ji tɔkeh binib wɔn Kristo ya gbɛr.

Pɔl ya sɛn ya jom nta bo nɛ u kele' kugbɔnku kuu ki de' Erom yaab. Bi'ni biba là teke' Kristo ki jin' ka yé Sufmbɛ. Ama Sufmbɛ bà teke' Kristo ki jin' ki juore' ki pɛ yiko bo ya biba lienh ki teh bà ɲa yé sufmbɛ nnɔ mɔ li boh yiko nnɔ nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl kele' kugbɔnku kuu nɔ.

Kí cin liyul 1 kí tí baa iyul 8, Pɔl ye unisaal kɛ yé ubiɛrdaan nɛ. Nɛ yiko ɲa rí fre kí ɲɛn nil biɛre ni. Ama unil kɛ li ɲmɛre kí ɲɛ mitekjim nin Mifuoɲaanm ya torm bo nɛ.

Kí cin iyul 9 kí tí baa 11, Pɔl kele' Uwien ya nib Israyɛl yaab nin Kristo yaab ya gbɛr nɛ. Kristo yaab ya tekjim te tɛn busubu nɛ. Bu'ɲaan cin' Sufmbɛ ya bùol nɛ. Ama na yé Sufmbɛ kɛ nɛ teke' Kristo ki jin'. Nin nɛn kɛ ɲɔ Uwien bie ki yíe bɛ nɛ ki yih bɛ u'yaab.

Kí cin iyul 12 kí tí baa 15, Pɔl wuɔn' binib li pukeh Uwien ma bo nin bi li ɲmɛ nin tɔb ma bo, ki sure' bà ya tekjim faa bɛ rí li ciilh ki dienh bà ya tekjim ɲa faa nnɔ. U tí fɔre' nin ifuonde nɛ (liyul 16).

Ifuonde

¹ Min Pɔl nɛ kieh nɛ kugbɔnku kuu. N yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ. Uwien nɛ yin' nni rí li yé Yesu Kristo ya tond, ki gɛnde' nni rí li kpaandɛh wɔn Uwien ya gbɛmɔnmɔnt. ² Uwien là pùon' tɛ ti ya gbɛmɔnmɔnt nɛ haali uyoyo, ki cɛre' u'ɲɔbonsɔknɛ kele' tù u'gbɔnku ni. ³ Tù lienh u'Bije bo nɛ. U tien' u'ba unisaal nɛ bi maa' wɔ *Dafid ya lontunku ni. ⁴ Ama *Mifuoɲaanm bo nɛ Uwien wuɔn' ki ye u yé u'Bije ki cɛre' u ɲmɔbe mituɔm kí ɲɛ u'mɛkrm bitɛnkpiib ni bo. Wɔn nɛ yé *Yesu Kristo tí Yonbdaan. ⁵ Wɔn bo nɛ n laa' mijuokm ki yé u'tond, ɲɔ u'yel bo rí li tɔkeh inibol kɛ ki teh bɛ rí teke wɔ kí ji, kí li boh wɔ. ⁶ Ní mɔ te inibol nnɔ ni nɛ, kime *Yesu Kristo yin' ní mɔ nɛ. ⁷ N kieh kugbɔnku kuu rí de ninbi bà kɛ te Erom ya du ni Uwien yíe nɛ, ki yin' nɛ ki tien' u'yaab nnɔ nɛ. Tí Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl nuunh wɔ rí jo kí tí fuonde Kristo yaab bà te Erom ni nnɔ

⁸ Micincinm n li kpiɛ kí faare n'Wien nɛ. *Yesu Kristo bo nɛ n li faareh wɔ ní kɛ bo, kime bi lienh uɲɛndun ni ní kɛ saan ní tekjim bó. ⁹ Wɔn Uwien wà n sɔnh nin n'fɛl kɛ ki dienh wɔ u'Bije ya gbɛmɔnmɔnt ya tɔkm ni nnɔ nɛ yé n'mɔnkunl ki ye n tuu ki tien' ní bó n'kaare ni. ¹⁰ N kàareh ki mieh wɔ uyo kɛ ki teh u tuo' la, wɔ rí de nni usɛn rí baa ní saan nɛ. ¹¹ Kime n'nun mɔn rí lɛ nɛ kí cɛre ní lɛ *Mifuoɲaanm ya paabu ɲɔ kí tùɔre kí li faa mitekjim ni nɛ. ¹² N len' nà nɔ ya tingi si: n baa' ní saan la, min nin ninbi, wà kɛ rí saake u'tɔ ya gbɛnɛnt kí ɲɛ tí ɲmɔbe mitekjim ma nnɔ bo nɛ. N ya tekjim rí saake ní gbɛnɛnt, ní mɔ yaam rí saake n'yaar.

¹³ N'yaabɛ, n yíe ní li bɛn kí ye n tuu ki bobndɛh rí baa ní saan nɛ, ka laan laa' bɔnl. N yíe n'tuonl rí cuon ní mɔ saan tɛn lí cuon' ma inibotɔ saan nnɔ nɛ.

14 Ní yé liwəbl ne n'bo rí təke binib ke tigbemənmənt, bə ya nun wende' nin bə ya nun ɲa wende', bə ben niba nin bə ɲa ben niba mə. 15 Nən bo ne n'nun mən rí təke ninbi bə te Erom ni mə tigbemənmənt nnə.

Tigbemənmənt yé Uwien ya tuəm ne

16 Fε ɲa ɲməbe nni tigbemənmənt ya tək m bo. Tù yé Uwien ya tuəm ne, ki li ɲmien binib bə ke teke' tù ki jin': bə yé *Sufmbε mikpikm nin bə ɲa yé *Sufmbε mə. 17 Kimε tun ne wəngɛh Uwien ɲlikeh nà bo ki bəh binib bigbeməndənb. U ɲlikeh mitekjim baba bo ne ki bəh binib bigbeməndənb ten nɲ kele' ma u'gbənk u ni ki ye: «Ugbeməndaan li fuobe u'tekjim bo ne.»

Binib ke bre ne

18 Uwien wəngɛh haali paaki bó ne ki teh u'mutuol fii' binib bo. Kimε bi sənɲ itùonbiere ne ka pe u'bo, ki piendeh tigbemənt ya sən bi'tùonbiere nnə bo. 19 Kimε bi ben unisaal li fre kí bende nà ke Uwien bo. Wən Uwien ne wuən' bε nɛ. 20 Imən, haali uɲəndun ya cincinyo kí lá baa fεnfennə nə, nib ɲa kpele ki laa' Wien nin bi'nunbu, ama bi lenh u ɲen' tibont tà ne ki bendeh ki teh u mənbe ki yé Uwien, ki ɲməbe mituəm mà ɲa ɲməbe gbenm. Nən bo ne ba ji li fre kí ye ba ben wə. 21 Nin bi ben wə ma ke nnə, ba kpiekreh wə ki ye u yé Uwien, ka faareh wə mə. Ama bi juore' nin bi'yenmaalkuon ne, ka ɲməbe yenm, ki te libənbənl ni. 22 Bi yih bi'ba biyɛnfodənb ne, ki nín ji yé ijɔr. 23 Bi dāan' Uwien wə ɲa rí kpo ya kpiek m, ne ki lèbe' ki kpiekreh unisaal wə li kpo ya nennənku nin inuən nin itāan inan ya went nin tiwənbəl nkaar ya nennənt.

24 Nən bo ne Uwien sɛln' bε, bi pe bi'yenm yie nà bo, ki sənɲ tijəkt ya tùon, ki jindeh bi'ba ifε. 25 Bi taa' kutonnənku ne ki lèbe' Uwien ya gbemənt, ki pukeh tibont tà Uwien ɲen' tù, ki sənɲ itùon ki dienh tù, ki dāan' wən Uwien wə ɲen' tibont nnə ke ki kpe kupɛnpɛku uyo wə ɲa ɲməbe gbenm nnə. Ami.

26 Nən bo ne Uwien sɛln' bε, bε rí li sənɲ ifε ya tùon bi'yenm yie ma bo. Ne bi'puob teh nà ɲa kpe tienm, ki dāan' miduənm nin bijeb, ki duəndeh nin bi'piitəb. 27 Bijeb mə dāan' miduənm nin bipiib, bi'menku kəh bijetəb ni ki gbiekeh, ne bi teh nà ɲa kpe tienm, ki yé ifε nin bi'jetəb. Nən bo ne bi lenh bi'yul bo ya tudere wə kpe bi'tùonbiere nnə.

28 Ba təngɛ' Uwien ma nnə, ne u sɛln' bε, bε rí li ɲməbe yenmaalfenm, kí li teh nà ɲa kpe tienm. 29 Bi cère' mitetem mà ke ɲa mən ya bol nin mibiərm nin ununfəke nin iponponbe nin linikul nin ikənkən nin milɛrkjim nin iyenmaalbiere ne yebre' nin bε. Bi yé bitonnendənb ne, 30 ki yé bitɛnfuonb, ki yé Uwien ya nennəndb, ki yé bikɛlnbaandənb, ki yie tigbengt nin tina-cenkpekuont, ki yé idukond, ka boh bi'naambe nin bi'baambe, 31 ki yé ijɔr, ki yé binib bə ba du bi'bo, ki yé binunkuondənb, ka muəh nil cεcεkm. 32 Bi ben Uwien sien' ki ye binib teh nnə la, bi kpe mikuum ne. Nin nən ke bi tuu ki teh nnə ne, ka juore' nən baba bo, ki liebe' ki saakreh binitəb bə mə teh nnə ya gbənənt.

2

Uwien li bu unil ke tibuur

1 Tə, sin unil wə biindeh a'tə nnə, a yie la, á li yé wə ke, a'mə te libiil ni ne Uwien saan. A biindeh a'tə ma nnə a biindeh a'ba ne. Kimε a biindeh wə nà bo nnə, a'mə teh nən ne. 2 Ti ben ki ye Uwien dieh binib bə teh tu ya bont ya tub la, u ɲməbe imən ne. 3 Sin unil wə biindeh binitəb bə teh tu ya bont, ki mə teh tù nnə, a maaleh ki teh a li ɲε tibuur ni Uwien saan ne-εε? 4 Uwien tien' ɲε tinimənt ki gbien', ki ɲməbe a'bo lifèsəngl nin kuminku, ne a yin' nən ke fεnm-ii? ɲa ben ki ye Uwien tien' ɲε tinimənt ɲə á lèbre a'tetem ne-εε? 5 A'yul faa, ɲa yie á lèbre a'tetem ma nnə, a bondeh a'ba bo Uwien ya benpiebcien ne, ki gu

lidaali là u'mutuol li fii binib bo wə́ rí bu be tibuur ni'donbó nnə. ⁶ Nən daali nɛ u li jiin unil kɛ u'tùon kpɛ ma bo. ⁷ Binib bà mɪndeh ki sənɪh itùon yà mən, ki nuunh ukpɛke nin lisel nin limiel là ɲa ɲməbe gbenm Uwien saan nnə, Uwien li cère bɛn nɛ rí li tuu ki fuobe nin wə́. ⁸ Ama binib bà pɛ bi'yɛnm yíe nà bo, ki wiɛ' tigbɛm̀nt ya sɛn, ki pɛ tibonbiert ya sɛn bo nnə, Uwien ya mutuol li fii, u'benku ni rí piebe bi'bo kí gbien. ⁹ Binib bà kɛ teh nà bre nnə, ijend nin micɛɛkm li lu bi'bo. Ní li lu bà yé *Sufmbɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ kɛ bo nɛ. ¹⁰ Ama bà kɛ teh nà mən li ɛ ukpɛke nin lisel nin uyenduən. Bà yé *Sufmbɛ nin bà ɲa yé *Sufmbɛ kɛ li ɛ nɛ, ¹¹ kimɛ Uwien ɲa ɲməbe gèngènde.

¹² Binib bà kɛ ɲa bɛn *yiko ki teh nà bre la, bi li kpo, ama Uwien ɲa rí nɪ *yiko bo kí bu be buur. Ama binib bà kɛ bɛn *yiko ki teh nà bre nnə Uwien li nɪ *yiko nnə bo nɛ kí bu be tibuur. ¹³ Kimɛ na yé bà bɛn *yiko nɛ yé bigbɛm̀ndɛnb Uwien saan, ama Uwien bùh bà teh *yiko nnə ye ma bo nɛ bigbɛm̀ndɛnb. ¹⁴ Bà ɲa yé *Sufmbɛ, ka bɛn *yiko ɲə ki teh *yiko nnə ye ma nnə, ba bɛn ma ki teh nnə, bi'yɛnmaale nɛ yé bi'yiko. ¹⁵ Bi teh nnə ma nnə, nɛn nɛ wəngɛh ki teh yiko ye nà nnə te bi'yɛnm ni nɛ. Bi'yɛnm ni bi bɛn nà mən nin nà bre. Nən bo nɛ bi'yɛnmaale biindeh be uyo uba, ki teknh be uyotə mə. ¹⁶ N təkɛh binib tigbɛm̀nɔnt tà nnə wəngɛh ki teh nɪ lá li te nnə nɛ lidaali là Uwien li cère *Yesu Kristo rí bu binib tibuur, kí cère be rí nɛn nà kɛ buə bi'fɛl ni upaan bo nnə.

Sufmbɛ nin yiko ya gbɛr

¹⁷ Tə, sin Suf wà lienɪ ki teh a yé Suf, ki du *yiko bo baba, ki jɛbnɪ a'ba ki teh a bɛn Uwien, ¹⁸ ki bɛn u yíe nà, ki bɛn nà mən nin nà ɲa mən, kí nɛ *yiko bo, ¹⁹ ki maaleɪ ki teh a yé ununyaan nɛ ki dɛɪh ijùən, ki yé bà te licinñunl ni ya wenwenku, ²⁰ ki wəknh ijɔr mibɛnm, ki wəknh mubumu, kimɛ a bɛn *Uwien ya yiko ma nnə, a maaleɪ ki teh a bɛn tibont kɛ nɛ, ki maaleɪ ki teh a lienɪ nà kɛ nnə yé tigbɛm̀nt nɛ. ²¹ Tə, sin wà wəknh bitəb nə nnə, be tien' ɲa wəknh a'ba? Sin wà təkɛh binib ki teh bi la suh nnə, be tien' a suh? ²² Sin wà lienɪ ki teh nib la teh naɲmaal nnə, be tien' a teh ɛ? Sin wà ɲa yíe á cii bule ya nu nnə, be tien' a suh tibudur ya bont-i? ²³ A jɛbnɪ a'ba *yiko bo, ki liɛbe' ki saah wə́ ma nnə, a yuəndɛh Uwien nɛ. ²⁴ Kimɛ nɪ keɛ' *Uwien ya gbənkɪ ni ki ye: «Ninbi nɛ cèreh inibotə sukreh Uwien.»

²⁵ Tə, a jɛ' a'punl ki boh yiko la, upunjɛ ɲməbe kpɛle nɛ. Ama a jɛ' a'punl ki saah yiko la, nɪ te tɛn ɲa jɛ' nɛ. ²⁶ Wà ɲa jɛ' punl, boh *yiko la, Uwien ya bùol nɪ te tɛn u jɛ' u'punl nɛ. ²⁷ Sin wà yé Suf ki ɲməbe yiko, u keɛ' kugbənkɪ ni, ki liɛbe' ki jɛ' a'punl mə nnə, ɲa boh *yiko nnə ma nnə, wà ɲa jɛ' punl, ki boh wə́ nnə nɛ li bu ɲɛ tibuur. ²⁸ Na yé unil wà yé Suf upaan bo baba nɛ yé Sufm̀n. Na yé wà jɛ' u'punl bi'ke laa' u jɛ' nɛ yé upunjɛm̀n. ²⁹ Suf ya yɛnm nɛ wəngɛh ki teh u yé Sufm̀n. Upunjɛm̀n nɛ lifɛl ni nɛ. U ya punjɛ nɛn' *Mifuoŋaanm saan nɛ, wa nɛn' *yiko wà bi keɛ' wə́ kugbənkɪ ni nnə. Na yé binib nɛ li pəkɛ wà yé Sufm̀n, Uwien nɛ li pəkɛ wə́.

3

Uba ɲa te ki yé gbɛm̀ndaan Uwien saan

¹ *Sufmbɛ ya kpɛle nɪn si ba? Bii bi'punjɛ ɲməbe kpɛle-ee? ² Ni'ke ɲməbe kpɛle wà yebe nɛ isɛn kɛ ni, kimɛ Uwien kpɛ' ki taa' u'gbɛr ki ɲukn' bɛn nɛ. ³ Nɪ ye nɛ rí wuən kí ye ba? Nɪ ye nɛ rí wuən kí ye bi'ni biba ɲa paan' Uwien ye ma bo la, nɪ li pien Uwien u la tien u ye ma bo nɛ-ɛɛ? ⁴ Na rí tien nnə fiebu. Binib kɛ yé bitonnɛndɛnb mənən la, Uwien wən tuu ki yé ugbɛm̀ndaan nɛ tɛn nɪ keɛ' ma u'gbənkɪ ni ki ye: «A'lenm ni nɛ bi li bɛnde kí ye

a yé ugbemàndaan.

Bi bun' nin ηε tibuur la,

a li faake nin βε.»

⁵ Tɔ, nǐ yé ti teh nà ηa cuube nǐ wəngɛh ki teh Uwien yé ugbemàndaan la, ti nín ji li len kí ye ba? Ti li ye Uwien diɛh ti'tub la, u teh nà ηa cuube nε-εε? (N lienh binib lienh ma bo nε.) ⁶ Na te nnɔ fiebu. U teh nà ηa cuube la, u li tien mila kí bu uɛndun ya nib tibuur-i?

⁷ Tɔ, nǐ yé n'tonnenku wəngɛh Uwien ya gbemànt ki cèreh binib kpiɛkreh wɔ la, βε tien' u diɛh n'tub ki teh n yé ubiɛrdaan-i? ⁸ Tí li teh nà bre ηɔ nè ní kpɛnde nà mən-ii? Binib biba sukreh tε ki teh ti lienh ki teh nnɔ nε. Bidɛnb li lε utudɛre wà bi kpε wù nε.

⁹ Nǐ ye nè ní wuɔn kí ye ba? Nǐ ye nè ní wuɔn kí ye tinbi Sufmbε, ti cɛn' binitɔb nε-εε? Na te nnɔ fiebu. N là wəkn' nε ki ye *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε kε te ibiɛre ya yonbt ni nε. ¹⁰ Nɛn nε kɛle' *Uwien ya gbənkɔ ni. Nǐ kɛle' ki ye:

«Uba mənɔn ηa te ki yé gbemàndaan,

¹¹ uba ηa te ki ηmɔbe yɛnfuom,

uba ηa te ki nuunh Uwien,

¹² bi'kε dàan' u'sɛn nε,

ki taan' ki juore' fɛnm.

Uba mənɔn ηa te ki teh nà mən.

¹³ Bi'niɛke yε tɛn itɛnkpiifɛle nε,

bi'lɛn ya tòn si milɛrm baba nε,

Bi'ñuɔn ηmɔbe tilɔbr tɛn iwaalɛb nε.

¹⁴ Inɔbonbil nin miɲùum baba nε gbe bi'ñuɔn ni.

¹⁵ Bi'taan ton linikul bo nε.

¹⁶ Bi'ñɛn' nà kε saan la, bi saah nε,

ki kuɔndɛh binitɔb micɛɛkm ni.

¹⁷ Ba βɛn yɛnduɔn ya sɛn.

¹⁸ Ba fɛnge Wien.»

¹⁹ Tɔ, ti βɛn ki ye *yiko len' nà kε nnɔ, u len' ki de' binib bà li boh wɔ nnɔ nε, ηɔ uba la dule nɪba bo kí ye wa bii'. Nnɔ nε uɛndun ya nib kε li βɛnde kí ye bi ηmɔbe libiil Uwien saan. ²⁰ Nɛn bo nε unil teh *yiko ye ma bo la, na ní cère Uwien ní bù wɔ gbemàndaan. Yiko cèreh binib βɛndɛh nà yé ibiɛre baba nε.

Uwien bùh binib bigbemàndɛnb mitekjim bo nε

²¹ Fɛnfɛnnɔ wuɔ Uwien ji wuɔn' u ñɛh usɛn wà ki bùh binib bigbemàndɛnb, na yé u tukndɛh *yiko ye ma bo nε. Yiko nin Uwien ya ñɔbonsɔknb là juɔ' ki len' nɛn nε u'gbənkɔ ni. ²² U bùh binib bigbemàndɛnb bi'tekm *Yesu Kristo kí ji bo nε. Bà kε teke' *Yesu Kristo ki jin' la, u bùh βε bigbemàndɛnb nε. Kimɛ bi'kε te miba nε. ²³ Bi'kε tien' ibiɛre nε ki luo' Uwien ya kpiɛke. ²⁴ Ama Uwien ya juokm bo nε u bù' βε bigbemàndɛnb *Yesu Kristo ya tuɔrl là dɛ' βε ki wiɛ' nnɔ bo. Na yé bi'nimànt bo nε. ²⁵ Uwien taa' wɔn nε ki tien' lituɔrl u'sɛm bo, ki dɛ' bà kε teke' wɔ ki jin' ki wiɛ', ki wuɔn' wɔn Uwien ya gbemànt, ka dɛrɛ' binib ya tub bi'biɛre bo uyo bo, ²⁶ u là duɔn' u'yɛnm uyo wà nnɔ. Fɛnfɛnnɔ wuɔ u wuɔn' u'gbemànt ki ye wà kε teke' *Yesu ki jin' nε yé ugbemàndaan. U tien' nnɔ ηɔ binib ní βɛnde kí ye wɔn Uwien nε yé ugbemàndaan.

²⁷ Nǐ te nnɔ la, uba biɛ ki ηmɔbe u li jɛbn u'ba nà bo-oo? Nǐ yé fɛnm. Na yé binib ya tòn bo nε Uwien bùh βε bigbemàndɛnb, u bùh βε bigbemàndɛnb bi'tekjim bo nε. ²⁸ Kimɛ ti βɛn ki ye Uwien bùh unil ugbemàndaan u'tekjim bo nε, na yé u teh *yiko ye ma bo nε u bùh wɔ ugbemàndaan. ²⁹ Uwien yé *Sufmbε baba ya Wien nε, ka yé bà ηa yé *Sufmbε ya Wien-ii? U yé bi'mɔ ya Wien nε. ³⁰ Kimɛ Uwien te uba nε. Wɔn nε bùh bà yé *Sufmbε nin bà ηa yé

*Sufmbε bigbemòndεnb mitekjiabaabm bo. ³¹ Ti lienh nà nnò, nì ye nε í ye mitekjim bo *yiko ña ji yé bonn nε-εε? Nnò ña ní! Ti wəngεh *yiko cinbe ki te ma bo nε.

4

Uwien bù' Abraham ugbemòndaan u'tekjim bo nε

¹ Tò, ti li ye ba kí taa kí jo ti'yaaje *Abraham ya gber bo? Wən nin u'yul là laa' ba? ² Nì bi yé u'tuonmənəmən nε cère' Uwien bù' wə ugbemòndaan la, u bi ηməbe u li jεbn u'ba nà bo. Ama Uwien ya bùol na te nnò. ³ Kimε nì kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nεn bo nε Uwien bù' wə ugbemòndaan.» ⁴ Unil sən' lituonl ki teke' nibonn la, na yé paabu, nì ye u'paaku nε. ⁵ Unil wà ña nuunh Uwien í juoke wə u'tuon bo, ama ki teke' wən Uwien wà juokeh bibierdεnb nnò ki jin' la, u'tekjim bo nε Uwien li bù wə ugbemòndaan. ⁶ Nnò nε *Dafid mə là pokn' binib bà Uwien bù' bε bigbemòndεnb, ka tukn' bi'tuon nnò ya mənəm bo. *Dafid là ye:

⁷ «Binib bà Uwien fère' bε bi'biil, ki subn' bi'biere bo nnò, u'mənəm te bi'bo.

⁸ Unil wà Yonbdaan ña í tange u'biere nnò u'mənəm te udaan bo.»

⁹ Mimənəm nnò te ki de' bà jie' ipun baba nε bii mī te ki de' bà mə ña jie' nε? Tí liebe ní *Abraham ya gber bo. Ti ye u teke' Uwien ki jin' ma nnò nε cère' Uwien bù' wə ugbemòndaan. ¹⁰ U lε yə ba nε u bù' wə ugbemòndaan-i? Uyo wà u jie' u'punl nnò bii uyo wà wa laan là jie' nε? Uyo wà wa laan là jie' nnò nε. ¹¹ Nì ya puoli bó nε Uwien cère' *Abraham jie' u'punl. Upunjie nnò nε yé kudiekū kù wəngεh ki teh *Abraham ya tekjim bo nε Uwien bù' wə ugbemòndaan ki laa' wa laan jie' punl. Nεn nε cère' *Abraham yé binib bà kε teke' Uwien ki jin' ka jie' pun ya yaaje ηə Uwien í bù bi'mə bigbemòndεnb. ¹² Binib bà jie' ipun, ka pε upunjie baba bo, ama ki tεkn' *Abraham ya taal ni, ki teke' Uwien ki jin' tən *Abraham là teke' Uwien ki jin' ma, ki laa' wà laan jie' punl nnò, u yé bi'mə ya yaaje nε.

Uwien pùon' binib bà teke' wə ki jin' nnò mimənəm

¹³ Na yé *Abraham là bon' *yiko nε Uwien pùon' ki ye uɲɛndun li yé wən nin u'yaabii ya faal, kimε mitekjim bo nε Uwien bù' wə ugbemòndaan. ¹⁴ Nì yé Uwien bi pùon' ki ye uɲɛndun li yé bà boh *yiko nnò ya faal nε la, mitekjim ña ji bi li ηməbe kpεle, lipuonl nnò mə bi li juore fεnm nε. ¹⁵ Kimε *yiko ya saam nε cèreh Uwien ya mutuol fih binib bo. Yiko ña te la, unil li saa wə-ɔɔ?

¹⁶ Nεn bo nε Uwien pùon' lipuonl mitekjim bo, ηə lè í li yé bupaabu, kí li kpε *Abraham ya yaabii kε bo. Na yé lí li te kí de bà pε *yiko bo baba nε, lí li te ki de' bà mə teke' Uwien ki jin' tən *Abraham nnò nε. Kimε *Abraham yé tinbi bà kε teke' Uwien ki jin' nnò ya yaaje nε. ¹⁷ Tən nì kele' ma *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «N tien' ηε inibol ligol ya yaaje.» *Abraham nε yé ti'kε ya yaaje Uwien ya nun bó. Wən Uwien nε mεkreh bitenkpiib, nε ki naanh tibont nin u'ñəbon. ¹⁸ Nì là naan lipuonl nnò ña í tien nε. Nin nεn kε *Abraham tuu ki daan nε. U teke' Uwien ki jin' nε Uwien tien' wə inibol ligol ya yaaje. Tən nì kele' ma *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «A'yaabii li yebe ka ηməbe fuul.»

¹⁹ Nì là sien' waamu nε wə í lε ibin kobk, ki bende' ki ye u nεke mikuum, nε u'po Sara mə tonde' ki yé uɲɔl. Ama nin nεn kε *Abraham ya dum ña kùore' waamu mənən. ²⁰ *Abraham ña maale' milele lipuonl nnò bo, u'dum mə ña kùore', ama u tùəreh ki faakreh mitekjim ni nε, ki kpiεkreh Uwien, ²¹ ki cinbe ki bεn ki ye Uwien pùon' nà nnò, u ηməbe mituəm mà u li fre kí tien nε. ²² Nεn bo nε Uwien bù' wə ugbemòndaan. ²³ Nì kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «Uwien bù' *Abraham ugbemòndaan.» Na yé *Abraham baba bo nε nì kele'

nnɔ. ²⁴ Nɪ kɛle' ti'mɔ bo nɛ. Ti teke' Uwien wà cèrè' Yonbdaan *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ ki jin', nɛ wɔn Uwien bù' ti'mɔ bigbɛmɔ̀ndɛnb. ²⁵ Uwien cèrè' wɔn *Yesu nɛ kpo' ti'biere bo, ki cèrè' u mɛkre' bitɛnkpiib ni, ɲɔ wɔn bo wɔ rí bù tɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb.

5

Uwien cèrè' binib nin wɔn taan' buɲɔbu

¹ Tɔ, ti'tekjim bo nɛ Uwien bù' tɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb, ki cèrè' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo, tinbi nin wɔn taan' buɲɔbu. ² Wɔn *Yesu Kristo nɛ cèrè' ti laa' mijuokm Uwien saan, kimɛ ti teke' wɔ ki jin'. Ti fuobe mi ya juokm ni nɛ ki ɲmɔbe lidɛndɛnl ki jɛbnh ti'ba ki teh ti li lɛ ukpiɛke Uwien saan. ³ Na yé nɛn baba bo nɛ ti jɛbnh, ti jɛbnh ijɛnd mɔ ni nɛ. Kimɛ ti bɛn ti ye ijɛnd ni nɛ ti lɛnh lifɛl, ⁴ nɛ lifɛl cèreh ti ɲmɔbe kuminku, kuminku mɔ diɛnh tɛ lidɛndɛnl. ⁵ Lidɛndɛnl nnɔ ɲa rí yuɔn tɛ. Kimɛ Uwien de' tɛ *Mifuoɲaanm ma nnɔ, mɛn nɛ cèreh ti bɛndeh ti'fɛl ni u yíe tɛ ki gbien' ma bo.

⁶ Imɔ̀n, uyo wà ta là ɲmɔbe tuɔm nnɔ, nɛ *Kristo teke' tinbi bibiɛrdɛnb ya kuum ki kpo'. Uwien nɛ sien' u ya yo. ⁷ Nɪ faa nin unil rí teke ugbɛmɔ̀ndaan ya kuum kí kpo. Nba la, uba li kaabe kí kpo unimɔ̀n bo. ⁸ Ama Uwien wuɔn' ki ye u yíe tɛ, ki cèrè' *Kristo teke' ti'kuum ki kpo' uyo wà ti laan là biɛ ki yé bibiɛrdɛnb nnɔ. ⁹ Fɛnfɛnnɔ, *Kristo ya sɛm bo nɛ Uwien bù' tɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb ma nnɔ, bɛ li tien ɲɔ wa ji li ɲɛn tɛ Uwien ya benpiebe wà we ní nnɔ ni? ¹⁰ Uyo wà ti là yé Uwien ya nɛnnɛndb nnɔ nɛ u cèrè' tinbi nin wɔn taan' buɲɔbu kí ɲɛ u'Bijɛ ya kuum bo. Tinbi nin wɔn taan' buɲɔbu ma nnɔ, bɛ li tien ɲɔ ta ji li ɲmɛrɛ u'Bijɛ ya fuobm bo? ¹¹ Na yé nɛn baba bo nɛ ti jɛbnh ti'ba, ti jɛbnh Uwien bo mɔ nɛ. Yonbdaan *Yesu Kristo taan' tinbi nin Uwien buɲɔbu fɛnfɛnnɔ ma nnɔ, nɛ cèrè' ti jɛbnh.

Adam nin Kristo ya gber

¹² Unibaab bo nɛ ibiɛrɛ cin' uɲɛndun ni. Ibiɛrɛ nnɔ nɛ tuke' mikuum ki baa', nɛ binib kɛ kpuokeh kimɛ bi'kɛ teh ibiɛrɛ nɛ. ¹³ Kí yaan Uwien rí de Moyis *yiko nnɔ ki laa' ibiɛrɛ te nɛ uɲɛndun ni. Yiko ɲa laan là te ma nnɔ, ba là tɔngɛh binib ya biɛrɛ. ¹⁴ Ama kí ɲɛ Adam ya yo kí tɪ baa Moyis ya yo mikuum jinh binib nɛ. Nin ba tien' biɛrɛ tɛn Adam là kɛnde' Uwien ya ɲɔbu bó ki bii' ma kɛ nnɔ mikuum jinh bɛ nɛ. Adam là yé unil wà we ní nnɔ ya nɛnnɛnku nɛ.

¹⁵ Ama Uwien ya paabu nin Adam ya biil ɲa tɛ, ka kɛ mɔ. Unibaab ya biil bo nɛ mikuum jin' binib bi yɛbe ma nnɔ, bɛ li tien ɲɔ unibaab *Yesu Kristo mɔ bo Uwien ɲa rí juoke binib bi yɛbe, kí de bɛ bupaabu bù rí li yɛbe ka ɲmɔbe bù kɛ nin bà ni? ¹⁶ Uwien ya paabu tien' nà nin unibaab nnɔ ya biɛrɛ tien' nà ɲa tɛ. Wɔn unibaab ya biɛrɛ bo nɛ Uwien ye binib kɛ kɛ utudɛrɛ. Ama Uwien ya juokm bo nɛ u bùh binib bigbɛmɔ̀ndɛnb nin bi'biere yɛbe ma kɛ nnɔ. ¹⁷ Unibaab ya biil bo nɛ mikuum ɲmɔbe mituɔm binib kɛ bo kí ɲɛ wɔn unibaab nnɔ. Nɪ te nnɔ la, bɛ li tien ɲɔ binib bà laa' Uwien ya nimɔ̀nciɛnt tà cèrè' Uwien bù' bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb nnɔ ɲa ji li lɛ Uwien ya fuobm, kí ji libɛl unibaab *Yesu Kristo bo? ¹⁸ Unibaab ya biil nɛ tuke' utudɛrɛ ki baa' binib kɛ bo. Nnɔ nɛ unibaab ya tuonmɔ̀nmɔ̀nl mɔ bo, Uwien bùh binib kɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb ki cèreh bi fuobe. ¹⁹ Unibaab ɲa bon' Uwien ma nnɔ nɛ cèrè' binib kɛ yé bibiɛrdɛnb Uwien saan. Nnɔ nɛ unibaab mɔ bon' Uwien ma nnɔ cèrè' binib kɛ yé bigbɛmɔ̀ndɛnb Uwien saan.

²⁰ Uwien lá taa' *yiko ki baa' nɛ binib ya biil yɛbre' ki gbien'. Ama ibiɛrɛ yɛbe nà saan la, Uwien ya nimɔ̀nt mɔ yɛbe ni'saan cɛɛn nɛ. ²¹ Ibiɛrɛ là ɲmɔbe mituɔm nɛ ki tukeh mikuum ki bàareh. Nnɔ nɛ Uwien ya nimɔ̀nt mɔ ɲmɔbe

mituom ki cèreh binib yé bigbemòndenb u'saan, ki li le limiel là ña ñmabe gbenm kí ñe Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

6

Ti kpo' nin Kristo ma nnò, ti li fuobe nin wò mò ne

¹ Tò, nì te nnò ma nnò, nì ye nè ñ ye ba? Nì ye nè ñ ye tí li tuu ki teh ibiere ño Uwien ya nimònt ñ li yebreh ne-εε? ² Na te nnò fiebu. Ti ñen' ibiere ya wòbl ni ño, ti li tien mila kí liebe kí li fuobe ibiere ni? ³ Bii na ben ki ye bi s'ii' tinbi bà ke Uwien ya ñunm ti taan' nin *Yesu Kristo nnò ti taan' u'kuum mò ne-εε? ⁴ Bi s'ii' te Uwien ya ñunm ti taan' Kristo ya kuum ma nnò, bi taan' ki sube' tinbi nin wòn ne. Ne u'Baa Uwien ya kpieke bo, u cère' u mekre' bitenkpiib ni ño ti'mò ñ li te mifuobfènm ni.

⁵ Ne tinbi nin wòn taan' u'kuum ma nnò, ti li taan u'mekrm mò ne. ⁶ Tùore men kí li ben kí ye bi kpe' wò udòpònpò bo ma nnò, bi kpe' ti'tetekpaam mò nin wò ne. Mitetekpaam nnò la ji ñ li ñmabe tuom ño ti la ji ñ li yé ibiere ya yonbe. ⁷ Imòn, unil kpo' la, u ñen' ibiere ya yonbt ni ne. ⁸ Ti kpo' nin Kristo ma nnò, ti teke' ki jin' ki ye ti li fuobe nin wò mò ne. ⁹ Ti ben ki ye u mekre' bitenkpiib ni ma nnò, wa ji li kpo, kuum ña ji ñmabe tuom u'bo. ¹⁰ U kpo' bolm miba kpein ne ki gben' ibiere ya tuom. Fenfennò u fuobe, ne u'fuobm nnò yé Uwien yaam ne. ¹¹ Nnò ne ni'mò li bùh ni'ba ten ni'mò kpo' ki ñen' ibiere ya tuom ni, ne ki fuobe ki de' Uwien *Yesu Kristo bo.

¹² Nen bo, ni la ji ñ cère ibiere ñ li ñmabe tuom ni'gbenent tà li kpo nnò bo, ki la ji ñ li teh tù yé nà. ¹³ Ni la taah ni'gbenenbel ki teh ibiere ten ñ yé itùonbiere ya jèwent ne. Ama ni te ten binib bà mekre' ki liebe' ki fuobe ma nnò, taa men ni'ba kí de Uwien, kí taa ni'gbenenbel kí de wò ten ñ yé itùonmòmòm ya jèwent ne. ¹⁴ Na ji li te biere ya yonbt ni, kimε yiko ña ji ñuuke ne, Uwien ya nimònt ne ji ñuuke ne.

Ti ñe ibiere ni kí li teh nà mòn Uwien ya nun bó

¹⁵ Nì tingi si ba? Tí li teh ibiere kí ye *yiko ña ji ñuuke te, Uwien ya nimònt ne ji ñuuke te-εε? Na te nnò fiebu! ¹⁶ Na ben ki ye a taa' a'ba ki de' unil, ki boh wò ten a yé u'yonb la, a mònbe ki yé udaan ya yonb ne-εε? A taa' a'ba ki de' ibiere la, a yé ibiere ya yonb ne, ne ibiere bàareh nin mikuum ne. Nì yé a tí taa' a'ba ki de' Uwien, ki boh wò la, u li bù ñe ugbemòndaan ne. ¹⁷ Tí faare men Uwien. Ninbi bà là yé ibiere ya yonbe uyo uba nnò, fenfennò ni ji boh bi wòkn' ne miwòknm mà Uwien ya sen bo nnò nin ni'fèl ke ne. ¹⁸ Uwien ñen' ne ibiere ya yonbt ni, ne ki tien' ne tigbemònt ya yonbe. ¹⁹ Ni'jiint bo ne n taa' minisaaltetem ki tien' kunennenu ño ní fre kí cii. Uyo uba ni là taa' ni'ba ki tien' tijòkt nin fenfenm ya yonbe ne, ki teh nà ña kpe sen Uwien ya nun bó ma nnò, fenfennò ní ji ñ taa' ni'ba kí tien' tigbemònt ya yonbe, kí li yé Uwien ya nib imòmòm.

²⁰ Ni là yé ibiere ya yonbe ma nnò, niba ña là wòbndeh ne ní li teh nà cuube Uwien ya nun bó. ²¹ Ni là teh tibont tà uyo uba nnò, tù ji coh ne ife ne fenfennò, ne tu'fòrm là bàareh nin mikuum ne. ²² Ama fenfennò Uwien ñen' ne ibiere ya yonbt ni, ki tien' ne u ya yonbe, ne ni ji teh tibont tà mòn u'nun bó. Ne mifòrm, ni li le limiel là ña ñmabe gbenm. ²³ Ibiere ya paaku si mikuum ne, ne Uwien ya paabu si limiel là ña ñmabe gbenm, Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

7

Yiko nin Kristo yaab ya gber

¹ N'yaabe, n lienh nin ninbi bà nnò, ni yé binib bà ben *yiko mòmòm ne. Ni ben ki ye unil te *yiko ya wòbl ni uyo wà u laan fuobe ne. ² Nnò ne *yiko bo

ujε laan fuobe la, u'po ηa ηmabe sen wə́ rí fii u'saan, ama u'ce kpo' la, u ηmabe usen wə́ rí liebe kí kun ticεr. ³ Upii nεbre' ki kun' ticεr uyo wà u'ce laan fuobe la, bi li yin wə́ upiinaηmaa nε. Ama u'ce kpo' la, wa ji te yiko ya wə́bl ni. U liebe' ki kun' ujetə́ la, ba rí yin wə́ piinaηmaa.

⁴ N'yaabε, ni'mə́ yaam te nnə́ nε. Kristo là kpo' ma nnə́, ni'mə́ là kpo' nin wə́ nε, ka te yiko ya wə́bl ni, ni ji yé uba yaab nε. Ni'tingi si: ni ji yé Kristo wà mεkre' bitenkpiib ni nnə́ yaab nε, ηə́ tí li sən̄h itùon yà mən̄ ki dienh Uwien. ⁵ Imə́n, uyo wà ti là pε minisaaltetem bo nnə́, *yiko nε là cèreh ti len̄h iyenmaalbiere, ki teh tibont tà bàareh nin mikuum. ⁶ Fεnfennə́ ti te ten ti kpo' nε ki ñen' nà là co te nnə́ ni, ka ji te yiko ya wə́bl ni. Ti ji pε Mifuoñaanm wə́ngeh te usenfaan wà nnə́ bo nε, ki sən̄h Uwien ya tuonl; ta ji pε Moyis kele' yiko wà nnə́ là wə́ngeh te usenkpaan wà nnə́ bo.

Yiko nε cèreh unil bende ibiere

⁷ Tə́, nǐ ye nè rí ye ba? Nǐ ye nè rí ye yiko yé ibiere ya bonn nε-εε? Na te nnə́ fiebu! Kimε *yiko ηa bi te la, ma bi li bende nà yé ibiere ya bonn. Nà bi kele' *yiko ya gbə́nku ni ki ye: «La ηmabe nunfə́ke la,» ma bi li bende kí ye ununfə́ke yé biere. ⁸ Yiko ya wə́bl bo nε ibiere laa' usen ki cère' n ηmabe ununfə́ke kε ya bol. Yiko ηa bi te la, biere ηa bi ηmabe tuəm. ⁹ Uyo wà ma là ben yiko nnə́, n là fuobe nε. Ama n tí bende' *yiko nnə́ ya wə́bl ma nnə́, nε ibiere laa' mituəm n'bo, ¹⁰ nε n kpo'. Yiko ya wə́bl là bi li de nni limiel nnə́, baa' nin mikuum nε min bo. ¹¹ Kimε *yiko ya wə́bl bo nε, ibiere laa' usen, ki lere' nni, ki cère' n kpo'. ¹² Imə́n, *yiko nin u'wə́bl ñen' Uwien saan nε ki mən, ki cuube.

¹³ Tə́, nà yé nibonmən̄mən̄n nε kpende' n'bo mikuum-ii? Na te nnə́ fiebu! Ibiere nε cère' n kpo'. Nibonmən̄mən̄n nnə́ bo nε ibiere laa' usen ki ku' nni, ηə́ yǐ rí tùre kí wuən̄ ì yé bà. Yiko nnə́ ya wə́bl nε wuən̄' te ibiere bre ki gbien' ma bo.

Ibiere coh binib tiyonbt ma bo

¹⁴ Imə́n, ti ben ki ye *yiko ñen' Uwien saan nε. Min wən, n yé unisaal nε, nε ibiere cuo' nni tiyonbt. ¹⁵ Ma ben n teh nà, kimε n yíe rí tien nà la, ma teh nεn. Ama n nεn nà nnə́ n teh nεn nε. ¹⁶ N teh ma yíe rí tien nà la, nεn nε wuən̄' ki ye n tuo' ki ye *yiko yé nibonmən̄mən̄n nε. ¹⁷ Nǐ te nnə́ la, na yé min nε teh nnə́, ibiere yà te nni nnə́ nε teh nnə́. ¹⁸ N ben ki ye bonmən̄mən̄n ηa te nni, n niireh n yé unisaal ma nnə́ nε. N yíe rí tien nà mən, ama ma rí fre kí tien nè. ¹⁹ Kimε n yíe rí tien mimən̄m mà nnə́, ma teh mè. Nà bre, ma yíe rí tien nè nnə́, n teh nεn nε. ²⁰ N teh ma yíe nà la, na yé min nε teh, ibiere yà te nni nnə́ nε teh.

²¹ Nεn bo, n laa' n te mitetem mà ni so: min wà yíe rí tien nà mən nnə́, n len̄h n freh ki teh nà bre baba nε. ²² N fε *Uwien ya yiko n'yen̄m ni cεen nε, ²³ ama n laa' mituəm miba mə́ te nni, ki mə́h nin n'yen̄maalmən̄mən̄, ki cère' ibiere yà te nni nnə́ cuo' nni tiyonbt, n te i'wə́bl ni. ²⁴ Min wuə́ ya cεcεkdaan! N̄mε li fie nni ibiere yà te nni, ki li baa nin nni mikuum nnə́ saan-i? ²⁵ N faareh Uwien, kimε wən nε li fie nni kí ñε ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

Min wən n'yen̄maale ni, n te *Uwien ya yiko ya yonbt ni nε, ama minisaaltetem ya sen ni wən, n yé ibiere ya yonb nε ki te i'yiko ni.

8

Mifuoñaanm nε dienh limiel

¹ Fεnfennə́ Uwien ηa ji li dεre bà yé *Yesu Kristo yaab ya tub. ² Kimε unil yé *Yesu Kristo yə́ la, *Mifuoñaanm ya tuəm mà dienh limiel nnə́, nε ñen' udaan ibiere nin mikuum ya tuəm ni. ³ Uwien tien' *yiko ηa rí fre kí tien nà. Kí ñε unisaal ya jiiint bo nε *yiko ηa là ηmabe tuəm. Nεn bo nε ibiere bo, Uwien sən̄' ní u'tiema Bijε uηendun wuu ni nin tigben̄ent, tū naan tinbi bibierden̄b yaar.

Uwien taa' wɔn nɛ ki tien' lituɔrl ki gben' ibiere ya gber. ⁴ U tien' nnɔ ɲɔ tinbi bà daan' minisaaltetem ki pɛ *Mifuoñaanm yíe nà bo nɛ ní fre kí tien *yiko ye nà kɛ mɔnmɔnm. ⁵ Binib bà pɛ minisaaltetem bo nnɔ teh unisaal yíe nà nɛ. Ama bà pɛ *Mifuoñaanm bo nnɔ, bɛn teh mí yíe nà nɛ. ⁶ Unisaal yíe nà nnɔ bàareh nin mikuum nɛ. Ama *Mifuoñaanm yíe nà nnɔ nɛn dienh limiel nin uyɛnduɔn nɛ. ⁷ Kimɛ binib bà teh unisaal yíe nà nnɔ yé Uwien ya nɛnnɛndb nɛ. Ba boh *Uwien ya yiko, ka li li fre kí bo wɔ mɔ. ⁸ Bà pɛ minisaaltetem bo nnɔ ɲa ní fre kí sɔnge Uwien ya yɛnm. ⁹ Ninbi bɛn wɔn, na pɛ nisaaltetem bo, ni pɛ *Uwien ya Fuoñaanm bo nɛ, kimɛ Uwien ya Fuoñaanm te ni'ni. Kristo ya Fuoñaanm ɲa te unil wà ni la, udaan ɲa yé u'ɲɔ. ¹⁰ Kristo te ninbi ni ma nnɔ, ibiere cèrè' ni'gbɛnɛnt li kpo mɔnɔn la, *Mifuoñaanm nɛ yé ni'miel kí ñɛ Uwien bù' nɛ bigbɛmɔndɛnb ma nnɔ bo. ¹¹ Uwien wà cèrè' *Yesu mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ ya Fuoñaanm te ni'ni ma nnɔ, wɔn wà cèrè' Kristo mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ li de ni'gbɛnɛnt tà lá li kpo nnɔ mifuoɓm kí ñɛ *u'Fuoñaanm mà te ni'ni nnɔ bo.

¹² N'yaabɛ, nɛn bo nɛ ti ɲmɔbe lifɛnl. Ama ta ɲmɔbe fɛnl nin unisaal ya tetem ɲɔ tí li teh unisaal yíe nà. ¹³ Kimɛ ni pɛ minisaaltetem bo la, ni li kpo nɛ, ama kí ñɛ *Uwien ya Fuoñaanm bo, ni wiɛ' unisaal yíe nà la, ni li fuobe nɛ. ¹⁴ *Uwien ya Fuoñaanm pekreh binib bà kɛ nnɔ nɛ yé Uwien ya bumu. ¹⁵ Uwien de' nɛ *u'Fuoñaanm mà nnɔ ɲa co nɛ yonbt ɲɔ ní liebe kí sɛn bujɛwaanbu, ama *u'Fuoñaanm nɛ tien' nɛ u'bumu, nɛ ki cèrè' ti yih wɔ ti'Baa.* ¹⁶ *Uwien ya Fuoñaanm nin mi'yul nɛ kundeh imɔn ti'yɛnm ni ki teh ti yé Uwien ya bumu. ¹⁷ Ti yé Uwien ya bumu ma nnɔ, ti yé u'faajib mɔ nɛ. Ti yé Uwien ya faajib nɛ tinbi nin Kristo kɛ. Ti taan' ki jɛndeh nin Kristo ma nnɔ, tinbi nin wɔn li taan kí lɛ ukpiɛke mɔ nɛ.

Uwien lá li kpiɛke u'nib

¹⁸ N bɛn ki ye fɛnfɛnnɔ ya jɛnd ɲa ɲmɔbe bɛ ní taa yè kí kpaan nin ukpiɛke wà Uwien lá li ñɛn wù upaan bo kí de tɛ nnɔ. ¹⁹ Kimɛ Uwien ñɛn' tibont tà kɛ nnɔ gu nin inunmɔn nɛ lidaali là Uwien li wuɔn bà yé u'bumu. ²⁰ Uwien ñɛn' tibont tà kɛ nnɔ juore' fɛnm. Na yé tù yíe nɛ ki juore' fɛnm, wɔn Uwien nɛ cèrè' tù juore' fɛnm. Ama tù ɲmɔbe lidɛndɛnl ki ye ²¹ lidaali liba tu'mɔ li ñɛ mituɔm mà kuuleh tù, ki cèrèh tù te tiyonbt ni nnɔ ni, ki mɔ ní lɛ Uwien ya bumu ya kpiɛke, ki li te liwiɛl ni. ²² Ti bɛn ki ye haali nin fɛnfɛnnɔ Uwien ñɛn' tibont tà kɛ nnɔ jɛndeh nɛ ki kpiɛndeh tɛn upii nɛ bɛnh nin imɛrwien. ²³ Na yé tibont nnɔ baba, tinbi bà Uwien de' tɛ *u'Fuoñaanm, mí yé u'paacindkaabu nnɔ, ti'mɔ kpiɛndeh ti'fɛl ni nɛ, ki gu lidaali là Uwien li wuɔn kí ye ti mɔnbe ki yé u'bumu, u de' tɛ ki wiɛ' nnɔ. ²⁴ Ti ɲmɛrɛ' ama ní laan yé lidɛndɛnl nɛ. Unil ɲmɔbe lidɛndɛnl nibonn bo la, wa laan laa' nè nɛ. U laa' nè la, na ji yé dɛndɛnl u'bo. ²⁵ Ti ɲmɔbe lidɛndɛnl nibonn bo, ka laan laa' nè la, ti li mɛnde nɛ kí li gu.

²⁶ Nnɔ nɛ *Uwien ya Fuoñaanm toreh tɛ ti'jiint ni, kimɛ ta bɛn u yíe tí li kàareh wɔ ma bo. Nɛ *u'Fuoñaanm kàareh wɔ ki dienh tɛ, ki dunh haali nil ɲa ní fre kí lɛ u li taa iñɔbon yà kí tɛkn mí lienh nà nnɔ. ²⁷ Uwien, wà bɛn binib ya fɛl ni te ma bo, bɛn *u'Fuoñaanm ya yɛnmaale. Mɛn nɛ kàareh wɔ u yíe ma bo ki dienh u'yaab.

²⁸ Ti bɛn ki ye Uwien teh tibont tà kɛ nnɔ u teh tù binib bà yíe wɔ ya mɔnm bo nɛ. Bi yé binib bà u yin' bɛ u là bobn' ma bo nɛ. ²⁹ Kimɛ u là bɛn bɛ ki laa' ba laan maa' bɛ, nɛ ki sien' ki ye bɛ ní li naan u'Bijɛ, ɲɔ u'Bijɛ ní li yé kibukpiɛk libugol ni. ³⁰ Uwien yin' bà nnɔ, u là juɔ' ki gɛnde' bɛn nɛ. U yin' bà nnɔ, u cèrè'

* **8:15** Grekmbe ya lenm ni bi keɛ' ki ye: Aba nɛ. Liñɔbonl nnɔ ñɛn' *Sufmbe ya lenm ni nɛ, nɛ li'tingi si: Baa.

ben ne yé bigbemàndenb. U cèrè' ben bà yé bigbemàndenb nnò, u de' ben ne ukpieke.

Niba ña ní fre kí bore tinbi nin Uwien ya yíem

³¹ Ti li len tu ò ba kí pukn-i? Uwien se tí'ciék bó la, ñmε ji li fre kí tien tε niba? ³² Wa yíe' u'tiema Bijε mánan bo, ama u taa' wò kí cèbe' wò ní tí kpo tí'ké ya biere bo nε. U de' tε u'Bijε ma nnò, bε li tien u la juoke tε kí de tε tibont ké? ³³ Ñmε li fre kí biin Uwien gènde' binib bà? Uwien mánan ye bi yé bigbemàndenb nε. ³⁴ Nεn bo, ñmε li fre kí ye bi kpe utudere? Yesu Kristo kpo'. Na yé u kpo' baba, u mεkre' bitenkpiib ni mò nε, ki te Uwien ya jie bó, kí kàareh wò kí dienh tε. ³⁵ Bε li fre kí bore tinbi nin Kristo u la li yíe tε? Ijend bii uyensaa bii bi jèndeh tε ma nnò bii mikònm bii micεcεkm bii kinunbònk bii mikuum-i? ³⁶ Ní te tεn ní kele' ma *Uwien ya gbònk ni nε. Ní kele' kí ye:

«Sin bo nε bi kuuleh tε idaan ké,
ki likeh tε tεn tí yé ipe nε bi tuke kí joh bε ní tí kòre.»

³⁷ Ama *Yesu Kristo wà yíe tε nnò ya tuòm bo nε, tí faa kí cεn' wà ké mèn' kí faake'. ³⁸ Imòn, n ben kí ye niba ña te kí fre kí bore tinbi nin Uwien u la yíe tε. Mikuum, limiél, Uwien ya tondb, paaki bó ya tuòm ké ya bol, fεnfεnnò ya gber, uyo wà we ní ya gber, mituòm mà ké te ya bol, ³⁹ nà ké te paaki bó, nà ké te dεtingi, Uwien ñen' nà ké nnò, niba ña te kí fre kí bore tinbi nin Uwien u la yíe tε. U wuòn' tε u'yíem nnò kí ñε Yonbdaan *Yesu Kristo bo nε.

9

Uwien nin u'nib Israyel yaab ya gber

¹ Tò, n yé Kristo yò nε kí tókeh tígbe mònt, ma nendeh. N'yεnm nin *Mifuoñaanm nε yé bimònkunb kí ye ² n te uyensaacien ní, nε ní wí n'fèl ní kí gbiekeh uyo ké. ³ Imòn, n bi yíe Uwien ní wíε nni miñuòm kí bore min nin Kristo, n'yaab bà yé n'bol ya nib nnò bo. ⁴ Ben nε yé Israyel yaab. Uwien tien' ben nε u'bumu, kí de' bε u'kpieke, kí cuo' nin bε kujòtiéku mibolm mà yεbe, kí de' bε *yiko, kí wuòn' bε bi lí pukeh wò ma bo, nε kí pùon' bε ipuon. ⁵ Israyel ya bol cin' nin bi ya yaajeb nε. Uwien ya Nigendké Kristo tien' u'ba unisaal kí ñen' bi ya bol ní nε. Wòn nε yé Uwien kí ñmòbe mituòm tibont ké bo. Wòn si kupεnpeku uyo wà ña ñmòbe gbenm. Amí.

⁶ Na yé Uwien ña fre' kí tien' u là pùon' lipuonl là nnò nε. Ama Israyel ya yaabii ké ña cinbe kí yé Israyel ya bol ya nib. ⁷ *Abraham ya yaabii mò ké ña cinbe kí yé Uwien ya puonl ya bumu. Kimε Uwien là pùon' *Abraham kí ye u'bijε *Isaak ya bumu baba nε lí yé u'yaabiimòn. ⁸ Ní'tingi si: na yé unisaal maa' mubumu mùa nε yé Uwien ya bumu. Uwien ya puonl ya bumu baba nε yé u'bumu, kí yé *Abraham ya yaabii. ⁹ Uwien là pùon' *Abraham kí ye ma sò: «Ní lá ñmèn nò la, n lí liébe ní kí lé a'po Sara ñuuke kibujébuk nε.»

¹⁰ Na yé nεn baba: tiere mεn Lebeka mò ya gber. Wòn nin tí'yaajε *Isaak là maa' ileb nε, mù yé mujεmu. ¹¹⁻¹² Ama ba laan la maa' mubumu nnò, kí niireh nin mù ní tien nà mòn bii nà bre, nε Uwien juò' kí tóke' Lebeka kí ye ucien lá lí tien uwaal ya yonb nε. Uwien len' nnò ñò wò ní wuòn kí ye wa tukndeh nil ya tuonl bo kí gèndeh wò, ama u'yíem bo nε u gèndeh unil, nε miyíem nnò ña ñmòbe lèbrm. ¹³ Ní te tεn ní kele' ma *Uwien ya gbònk ni nε. Ní kele' kí ye: «N yíe Sakòb, nε kí nεn Esawu.»

¹⁴ Ní te nnò la, tí nín lí len kí ye ba? Tí lí ye Uwien teh nà ña cuube nε-εε? Na te nnò fiebu! ¹⁵ Uwien là tóke' Moyis kí ye: «N yíe ní muò unil wà micεcεkm la, n muòh wòn nε. N tí yíe ní tien wà tinimònt la, n teh wòn nε.» ¹⁶ Nεn bo, na yé unil ya yíem bo, ka yé u'ñiknm bo nε Uwien muòh wò micεcεkm. Uwien ya nimònt bo nε u muòh unil micεcεkm. ¹⁷ Ní kele' *Uwien ya gbònk ni kí ye

Uwien tɔke' Farahɔn ki ye: «N kàan' ηε ubεr ηɔ sin bo rí wuɔn binib n ηmɔbe mituɔm ma bo nε, ηɔ binib kε rí cii n'yel bó utingben kε bo.» ¹⁸ Nnɔ nε Uwien yíe wɔ rí muɔ wà micεεkm la, u muɔh wɔn nε, nε u yíe wà ya yul rí li faa la, u cèreh li faa nε.

Uwien ya benpiebe nin u muɔh binib micεεkm ma bo

¹⁹ Nεn bo, uba li niire nni kí ye: nĩ te nnɔ la, bε bo nε Uwien kɔnh nin binib ki teh ba teh ni'donbó? Bii u li fre kí ye: ηmε li fre kí pien Uwien u la tien u yíe ma? ²⁰ Tɔ, sin unisaalɔ, a ten ki yé ηmε nε ki nieh nin Uwien-i? Timaar li fre kí niire, wà mɛn' tũ kí ye «Bε tien' a mɛn' te nɔ nnɔ-ɔɔ?» ²¹ Umaar ηa ηmɔbe sɛn wɔ rí tien u'yɔkr u yíe ma-aa? U li fre kí bore tuba kí mε lisɛnl là ηmɔbe kuñuɔrku, kí taa tutɔr kí mε là ηa ηmɔbe ñuɔrku.

²² Uwien là yíe wɔ rí wuɔn biba kí ye u'mutuol fii' bi'bo, ki yíe bε rí bende kí ye u ηmɔbe mituɔm nε. Nin nεn kε bà fin' u'mutuol ki bi kpe mikuum nnɔ, u taa' lifɛsɔngl cɛen nε ki ηmɔbe bε. ²³ U là yíe wɔ rí wuɔn bitɔb mɔ kí ye u muɔ' bε micεεkm nε, ki yíe bε rí bende u'kpieke yebe ki kpe ma bo nε. U là bonde' ben nε wɔ rí de bε ukpieke nnɔ. ²⁴ Tinbi nε yé u bonde' bà nnɔ. Na yé u yin' te *Sufmbe ya bol ni baba nε, bà ηa yé *Sufmbe mɔ te len nε. ²⁵ Nĩ te ten nĩ kele' ma Ose ya gbɔnku ni nnɔ nε. Nĩ kele' ki ye:

«Linibol là ya nib ηa là yé n'yaab nnɔ,
n li yin bε n'yaab,
linibol là ma là yíe lè nnɔ,
n li yíe lè.

²⁶ Bi là tɔke' bε nà saan ki ye ba yé n'nib la,
bi li yin bε ni'saan min Uwien wà fuobe ya bumu.»

²⁷ Israyel yaab bεn wɔn, *Uwien ya ñɔbonsɔknl Esayi mɔ là len' bi'gbεr ki ye: «Israyel yaab yebe ten likpentɛngbil mɔnɔn la, bi'ni binikàankaab nε li ηmɛre.

²⁸ Kimε Yonbdaan li sɔn u'tuonl kitink bo u là len' ma bo nnɔ kí tĩ gben ka rí taande.» ²⁹ Nĩ liebe' ki te ten Esayi tí là len' ma ki ye:

«Yonbdaan mituɔm kε ya daan
ηa bi cère' ti'bol sɛn' waamu la,
ti bi kunde' ten Sodɔm nin Gomɔr yaab nε.»

Israyel yaab nin mitekjim ya gbεr

³⁰ Ti len nà nnɔ ya tingi si ba? Ni'tingi si: bà ηa yé *Sufmbe ka là nuunh Uwien rí bù bε bigbεmɔndɛnb nnɔ, fɛnfɛnnɔ Uwien bù' bε bigbεmɔndɛnb bi'tekjim bo nε. ³¹ Ama Israyel yaab bεn là nuunh Uwien rí bù bε bigbεmɔndɛnb *yiko ya bom bo nε ka laa'. ³² Bε bo nε ba laa'? Kimε ba teke' Uwien ki jin', ki maaleh ki teh bi'tuon bo nε Uwien li bù bε bigbεmɔndɛnb. Nnɔ nε bi gbiere' milum ya tɛnl, ³³ ten nĩ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Liike mɛn, n taa' milum ya tɛnl ki ble' Siyɔn ya du ni. Lĩ yé litɛnl là binib lεkeh li'bo ki luh nε. Ama wà du li'bo la, fε ηa rí ji wɔ.»

10

¹ N'yaabε, n'nun mɔn nà bo n kàareh Uwien si: Israyel yaab rí ηmɛre nε. ² N li fre kí kun bi'bo imɔn kí ye bi'nun mɔn Uwien ya tuonl bo, ama ba bεn bi li sɔn ma bo nε. ³ Ba bεn Uwien bùh binib bigbεmɔndɛnb isɛn yà ni, nε ki nuunh bi'tiema sɛn, bε rí li yé bigbεmɔndɛnb, ki yíe' ka paan' isɛn yà bo Uwien bùh binib bigbεmɔndɛnb nnɔ bo. ⁴ Kimε Kristo baa' ma yiko ηa ji ηmɔbe tuonl. Wà ke teke' wɔ ki jin' la, Uwien li bù udaan ugbεmɔndaan nε.

Wà kε teke' Kristo ki jin' li ηmɛre

⁵ Bà nuunh be ní li yé bigbemòndenb *yiko bo nnò, Moyis là kele' bi'gber ki ye: «Unil wà teh *yiko ye ma la, *yiko nnò bo ne u li fuobe.» ⁶ Ama bà nuunh be ní li yé bigbemòndenb mitekjim bo nnò ya gber wòn, ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye bi la li maaleh bi'yenn ni ki teh: «Ŋme li dùo paaki bó?» Ní'tingi si: Ŋme li jiiin Kristo ní? ⁷ Ki la li maaleh mò ki teh: «Ŋme li jiiire dentingi?» Ní'tingi si: Ŋme li mekre Kristo ní? ⁸ Ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye ba? Ní kele' ki ye: «Uwien ya gber neke a'saan, ki te a'ñòbu nin a'fèl ni.»

Tigber nnò yé mitekjim ya gber tà ti tókeh tù binib nnò ne.

⁹ A yàare' ki len' binib ke ya nun bó ki ye *Yesu ne yé Yonbdaan, ki ŋmòbe midum a'fèl ni ki ye Uwien mekre' wò bitenkpiib ni la, Uwien li ŋmien ŋe.

¹⁰ Kimé a ŋmòbe midum a'fèl ni la, Uwien bù' ŋe ugbemòndaan ne. Ne a yàare' ki len' binib ke ya nun bó ki ye *Yesu yé a'Yonbdaan la, Uwien li ŋmien ŋe.

¹¹ Imòn, ní kele' *Uwien ya gbònkú ni ki ye: «Wà ke du u'bo la, fe ŋa ní ji udaan.»

¹² Nen bo, *Sufmbe nin bà ŋa yé *Sufmbe ke te miba ne. Bi'ke ya Yonbdaan te uba ne ki teh bà ke muòh ki yih wò mimònm. ¹³ Imòn: «Wà ke li muò kí yin Yonbdaan ya yel nnò, wòn ne li ŋmere.»

¹⁴ Tò, binib ŋa teke' wò ki jin' la, bi li tien mila kí muò kí yin wò? Ba cii' u'gber la, bi li tien mila kí teke wò kí ji? Unil ŋa kpaande' tù la, bi li tien mila kí cii' tù? ¹⁵ Ba sòn' nil wò ní tí kpaande' tù la, ŋme li kpaande' tù? Ní te ten ní kele' ma *Uwien ya gbònkú ni ki ye: «Binib bà tuke tigbemònmònt ki we ní nnò ya cènl mòn cèen ne.» ¹⁶ Nin nen ke na yé binib ke ne tuo' tigbemònmònt nnò. Nen bo ne Esayi là len' ki ye: «Yonbdaan, ŋme tuo' ki teke' ti len' nà nnò ki jin'-i?» ¹⁷ Nen bo, mitekjim ñeh tigber ya ciim ni ne, ne tigber nnò yé Kristo ya gber ne.

¹⁸ Tò, n niireh ne-a, Israyel yaab ŋa là cii' ne-ee? Ben ne là cii'-a!

Ní te ten ní kele' ma *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

«Bi cii' bi'ñòfaam bó utingben ke bo,

bi'ñòbon jon' utingben bo ni'ke saan.»

¹⁹ Tò, n tí niireh ne-a, Israyel yaab ŋa là cii' ní'tingi ne-ee? Ben ne là cii' ní'tingi-a! Moyis là len' ŋò ki ye Uwien ye:

«N li cère ní li ponbe linibol là ŋa yé niba nnò,

kí cère bà ŋa ben niba ya bol ní fin ní'mutuol.»

²⁰ Esayi mò là mēnge' lifèl ki len' ki ye Uwien ye:

«Binib bà ŋa nuunh nni nnò, n cère' ben ne laa' nni.

Binib bà ŋa là niireh n'bo nnò, n taa' n'ba ki wuòn' ben ne.»

²¹ Israyel yaab ben wòn, u len' bi'gber ki ye: «N tun' liwentunŋmenl, ne ki kenbeh ki yih linibol là ŋa boh nni ka ciih n'ñòbu bó nnò.»

11

Uwien ŋa wie' Israyel yaab

¹ Nen bo, n niireh ne-a, Uwien wie' u'nib Israyel yaab ne-ee? Wa wie' be fiebu. Kimé min Pòl mònòn yé Israyel yò ne, ki yé *Abraham ya yaabil, ki yé Bensamen ya lontunku yò. ² Uwien ŋa wie' u'nib bà uyo bo u là juò' ki gènde' be nnò. Na ben nà kele' *Uwien ya gbònkú ni Eli bo ne-ee? Ní kele' ki ye Eli biin' Israyel yaab Uwien saan ki ye: ³ «Yonbdaan, bi kuku' a'ñòbonsòknb, ki wewe' a'ponpob. Min baba ne s'ien', ne bi nuunh be ní ku n'mò.» ⁴ Ama Uwien jiiin' wò ki ye: «N s'ien' n'ba bijeb bà ŋa gbaan' ki pèke' ubul Baal nnò itur ilole ne.» ⁵ Ní te nnò ne haali nin dinnò, Israyel yaab ni ní s'ien' binikàankaab bà Uwien gènde' be u'nimònt bo nnò ne. ⁶ U là gènde' be u'nimònt bo ne na yé bi'tùon bo. Ní bi yé bi'tùon bo ne la, Uwien ya nimònt ŋa ji bi li yé nimònt.

⁷ Nnɔ la, ti nín li ye ba? Israyel yaab nuun' nà nnɔ, ba laa' nɛ, Uwien gènde' bà nnɔ nɛ laa' nɛ. Bitɔb nnɔ wɔn, Uwien cèrè' bi'yul faa nɛ. ⁸ Nĩ te tɛn nĩ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Nĩ kele' ki ye:

«Uwien fùɔrè' bi'yɛnm,
nɛ ki cèrè' bi'nun ŋa lenh,
bi'tub ŋa ciuh kí lá baa fɛnfennɔ wuɔ.»

⁹ *Dafid mɔ lá len' bi'bo ki ye:

«Bi'jier ní li yé bi'bo kudiekku,
kí li yé bi'bo ticuɔr,
kí li yé bi li lɛke nà bo kí lu,
kí li yé bi'bo utudɛrè wà bi kpɛ wù.

¹⁰ Cèrè bi'nun ní bɔnde bi ji la lenh,
kí cèrè bɛ ní li tuu ki niibeh ibuɔn.»

¹¹ Nɛn bo, n niireh nɛ-a, Israyel yaab lu' ŋɔ bi la ji ní fii kpɛlkpɛl nɛ-ɛɛ? Na te nnɔ fiebu! Bi'lum nnɔ bo nɛ bà ŋa yé Israyel yaab mɔ li ŋmɛrɛ. Nɛn nɛ li fin bi'ponponbe. ¹² Nĩ yé *Sufmbɛ ya biil cèrè' uɛɛndun laa' mimɔnm Uwien saan, nɛ bi'lum cèrè' bà ŋa yé *Sufmbɛ mɔ laa' lifaal Uwien saan la, bi lá li lɛ miŋmɛrm kí tĩ gben ma nnɔ, nĩ ji li te mila bo?

Bà ŋa yé Sufmbɛ ya ŋmɛrm ya gber

¹³ Tɔ, n ji cinbe ki lienh ninbi bà ŋa yé *Sufmbɛ nnɔ nɛ. *Yesu sɔn' nni ní take nɛ u'gber ma nnɔ, n poknh n'tuonl bugben bo nɛ, ¹⁴ ki daan ki ye nĩ tuo' la, ní fin n'bol ya nib ya mutuol ŋɔ kí ŋmiɛn bi'ni bi'ba nɛ. ¹⁵ Nĩ yé Uwien wiɛ' *Sufmbɛ ki cèrè' wɔn nin inibotɔ yà te uɛɛndun ni taan' buñɔbu la, u lá li liebe kí teke bɛ ma nnɔ, nĩ ji li te mila bo? Na li yé bitenkpiib ya mɛkrm-ii?

¹⁶ Tɔ, Uwien si kpɔnɔ ya niba bó la, nĩ wuɔn' ki ye wɔn si kpɔnɔ nnɔ keke nɛ. Uwien si busubu ya ŋaan la, nĩ wuɔn' ki yé wɔn si bu'sigben mɔ nɛ. ¹⁷ Israyel yaab te tɛn olifi ya sucaankaabu bùa bi cɔrè' bu'sigben iba nɛ, ki taa' bà ŋa yé Israyel yaab ki te tɛn olifi ya subu bùa pɛn' kumuɔku ni nnɔ ya sigben ki nɛbn' kí kpɔbn' yà sɛn' nnɔ bo nɛ. Fɛnfennɔ sin nin yà sɛn' nnɔ kɛ ji jondeh busubu nnɔ ya ŋaan yà jindeh bù nnɔ bo nɛ. ¹⁸ Nɛn bo, la jɛbnh a'ba bi cɔrè' isigben yà nnɔ bo. A li tien mila kí jɛbn a'ba, kimɛ na yé sin nɛ tuke isiŋaan, isiŋaan nɛ tuke ŋɛ.

¹⁹ Nba la, a li ye: «Bi cɔrè' isigben nnɔ ŋɔ bɛ ní taa min nɛ kí nɛbn i'bùol.» ²⁰ Imɔn, isigben nnɔ ŋa teke' Uwien ki jin', nɛ bi cɔrè' yĩ, sin teke' Uwien ki jin' nɛ bi taa' ŋɛ ki nɛbn' i'bùol. Ama a la nín li jɛbnh a'ba, á li fɛnge. ²¹ Kimɛ Uwien cɔrè' busubu ya sigbenmɔn la, a bɛn ki ye u li daan sin wà yé usigbennɛbnkɛ nnɔ nɛ-ɛɛ? ²² Sekn kí bɛnde Uwien ya nimɔnt nin u'biɛrm. U bre binib bà ŋa ji pɛ u'bo nnɔ bo, nɛ ki teh sin wà pɛ u'bo nnɔ tinimɔnt. A tuu ki pɛ u'bo la, u li tuu ki teh ŋɛ tinimɔnt nɛ. Nnɔ ŋa ní la, u li wiɛ a'mɔ nɛ. ²³ Nĩ te nnɔ nɛ Israyel yaab mɔ bo: bi wiɛ' bi'yufaa la, Uwien li jiin bɛ kí nɛbn bi là cɔrè' bɛ nà saan nnɔ nɛ. U ŋmɔbe mituɔm wɔ ní jiin bɛ kí nɛbn. ²⁴ Sin wà yé olifi ya subu bùa pɛn' kumuɔku ni ya sigben bi taa' ŋɛ ki nɛbn' olifi ya sucaankaabu bo nnɔ, a yé usigbencaan nɛ, ŋa yé busubu nnɔ ya sigbenmɔn. Nnɔ nɛ Uwien ye wɔ ní jiin kí nɛbn busucaankaabu nnɔ ya sigbenmɔn bu'bo la, na ní li faa.

Israyel kɛ li ŋmɛrɛ nɛ

²⁵ N'yaabɛ, n yíe ní take nɛ tigbɛbɔlkaar tuba nɛ, ŋɔ ni la li maaleh ki teh ni yé biyɛnfodɛnb. Israyel yaab biba li li ŋmɔbe uyufaa nɛ haali nin uyo wà bà ŋa yé Israyel yaab kɛ li paan Uwien ya sɛn bo. ²⁶ Nnɔ nɛ Israyel yaab kɛ li ŋmɛrɛ, tɛn nĩ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni. Nĩ kele' ki ye:
«Uŋmiɛnl li ñɛ Siyɔn ya du ni nɛ,

kí gben Sakɔb ya yaabii ya biil.

²⁷ N li gben bi'biere,

n li cuo nin be kujɔtieku kua nnɔ nínɔ.»

²⁸ Tɔ, bi yíe' tigbɛmɔnmɔnt ma nnɔ, nɛ ki kpende' Uwien ya nennendb ɲɔ ninbi nɛ ní jonde. Ama Uwien biɛ ki yíe be nɛ kí ñɛ bi'yaajeb bo, kimɛ wɔn nɛ là gènde' be ki tien' u'yaab. ²⁹ Kimɛ Uwien pun' unil bupaabu bùa la, wa liɛbeh ki teknh bù, u tí yin' unil la, u yin' wɔ nɛ, wa lèbreh u'yɛnmaale. ³⁰ Imɔn, uyo bo ni'mɔ ɲa là boh Wien. Ama fɛnfɛnnɔ *Sufmbɛ ɲa bon' Uwien ma nnɔ nɛ u muɔ' nɛ micɛɛkm. ³¹ Fɛnfɛnnɔ ba bon' Uwien ma nnɔ nɛ Uwien muɔ' nɛ micɛɛkm. Nɛn nɛ li cère Uwien ní muɔ bi'mɔ micɛɛkm. ³² Kimɛ Uwien kuɔn' binib kɛ uyufaa ni, ɲɔ wɔ ní muɔ bi'kɛ micɛɛkm nɛ.

Uwien ya yɛbn ɲa ɲmɔbe kpaanm

³³ Bo! Uwien ya faal mɔ laan yɛbe-a!

U'yɛnfuom nin u'bɛnm yɛbe cɛɛn nɛ!

Níl ɲa ní fre kí bɛnde u'yɛnmaale,

ka ní fre kí bɛnde u teh ma bo mɔ.

³⁴ «ɲmɛ bɛn Yonbdaan ya yɛnmaale?

ɲmɛ li fre kí gbierɛ wɔ?

³⁵ Bii ɲmɛ kpiɛ' ki de' wɔ nibonn,

ɲɔ wɔ ní jiin kí pè wɔ?»

³⁶ Nibonn kɛ ñɛn' wɔn saan nɛ. Wɔn nɛ cère' ni'kɛ te, nɛ wɔn si ni'kɛ mɔ. Wɔn si ukpieke uyo wà ɲa ɲmɔbe gbenm. Ami.

12

Kristo yɔ li ɲmɔbe mitetem má

¹ Nɛn bo, n'yaabɛ, Uwien ya nimɔnt bo nɛ n gbierɛh nɛ ní taa ni'ba kí de Uwien tɛn kitɔtuɔrwɛnk kà fuobe, ki mɔn, ki sɔnge Uwien ya yɛnm. Nɛn nɛ yé mipum ma sɔnge Uwien ya yɛnm. ² Ni la li te tɛn uɲɛndun wuu ya nib. Ama cère mɛn Uwien ní lèbre ni'yɛnmaale kí de nɛ iyɛnmaalfaan ɲɔ ní li sekndeh kí bɛnde Uwien yíe ná: ná mɔn, ka pɔre' niba, ki sɔnge u'yɛnm.

³ Tɔ, Uwien de' nni bupaabu bùa nnɔ bo, nɛ n tɔkeh ni'kɛ ki teh ni la li bùh ni'ba ki gèbreh ni kpe ma bo. Unil kɛ ní tùɔre kí bɛnde u yé wà, ki li bùh u'ba ki kpàandeh Uwien cère' u teke' Kristo ki jin' ma bo. ⁴ Unisaal ya gbɛnɛnt te tuba nɛ, ki ɲmɔbe igbɛnɛnbɛl ì yɛbe. Ama i'kɛ ɲa tɛ tùon. ⁵ Ti'mɔ yaam te nnɔ nɛ. Nin ti yɛbe ma kɛ nnɔ ti taan' nin Kristo ma nnɔ, ti ji te tigbɛnɛnt tuba nɛ, nɛ wà kɛ yé tigbɛnɛnt nnɔ ya gbɛnɛnbɛl ki tuuke i'tɔ bo. ⁶ Uwien ya juokm bo nɛ u de' ti'kɛ bupaabu jeje. Nɛn bo, Uwien de' wà uñɔbonsɔkn ya paabu la, udaan ní li sɔkndeh ki kpàandeh Uwien de' wɔ mitekjim ma bo. ⁷ Uwien de' wà bupaabu wɔ ní li toreh binib la, wɔ ní li toreh. Uwien de' wà bupaabu wɔ ní li wɔknh la, wɔ ní li wɔknh. ⁸ Uwien de' wà bupaabu wɔ ní li saakreh binib ya gbɛnɛnt la, wɔ ní li saakreh binib ya gbɛnɛnt. Uwien de' wà bupaabu wɔ ní li punh binib tibont la, wɔ ní li punh ki la cuɔleh. Uwien de' wà ticiɛnt wɔ ní li likeh binib la, wɔ ní li sɔnh u'tuonl mɔnmɔnm. Uwien de' wà bupaabu wɔ ní li muɔh binib micɛɛkm la, wɔ ní li muɔh be nin lifɛsɔngl.

⁹ Ní li yíe binib imɔnmɔn. Cère mɛn ni'nun ní li mɔn ná mɔn ya tienm bo, kí li nɛn ná bre. ¹⁰ Ní li yíe tɔb tɛn ninjieɔ yíe tɔb ma bo. Ní li ñikndeh ki boh tɔb, ama ní cère mibom ní li kpíɛreh ki ñɛh ninbi. ¹¹ Li yíe mɛn lituonl ki la tiinh gbɛnɛnbien. Cère mɛn ni'nun ní li mɔn Yonbdaan ya tuonl bo. ¹² Ni ɲmɔbe lidɛndɛnl là u'saan nnɔ cère mɛn ni'yɛnm ní li sɔnge li'bo. Ní li ɲmɔbe kuminku ijɛnd ni, kí li kàareh uyo kɛ. ¹³ Ní li toreh Uwien ya nib bà ñi pɔre' bɛ, kí cère ni'nun ní li mɔn bicɛnb ya tek m bo. ¹⁴ Ní li kàareh Uwien wɔ ní tien binib bà

jèndeh ne nnɔ u'mɔnm. Ní li teh wɔ́ rí tien be u'mɔnm, ni la teh wɔ́ rí wie be ὴum. ¹⁵ Li poknh men nin bà poknh, kí li muɔh nin bà muɔh. ¹⁶ Li lienh men ki ciih tɔb bó. La li wɔ́ngheh men ni'ba, li jiindeh men ni'ba tingi binib ya nun bó, ki la maaleh ki teh ni yé biyɛnfodɛnb.

¹⁷ Unil tien' ηe nà bre la, la jiiin wɔ́ nà bre. Li nuunh men ní li teh nà mɔn binib ke ya nun bó. ¹⁸ Ní yé ni li fre, ne ní li ñe ninbi ne la, li ñikndeh men kí li ηme nin unil ke. ¹⁹ N'jɔtiebe, unil tien' ne nà bre la, ninbi nin ni'yul la nuunh ní tu wɔ́ fɛnl, ama cère men Uwien ya mutuol rí fi wɔ́ rí tien u li tien ma. Kime ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Yonbdaan ye: «Min ne li tu lifɛnl, min ne li jiiin unil ke u'tuonl kpe ma bo.» ²⁰ Ní liɛbe' ki kele' ki ye: «Mikònm ηmɔbe a'nennɛnd la, de wɔ́ wɔ́ rí ji, uñuñun ηmɔbe wɔ́ la, de wɔ́ miñunm. A teh nnɔ la, ni naan ten a woreh imukuɔn ne ki cokndeh u'yul bo.» ²¹ La cère mibiɛrm rí faake nin ηe. Li faa nin mibiɛrm a'mɔnm bo.

13

Li boh men udu ya cienb

¹ Unil ke rí li boh biciɛnb bà likeh udu nnɔ. Kime nil ηa yé cien ηɔ Uwien ηa tien' wɔ́ cien. Bà ke yé udu ya cienb nnɔ, Uwien ne tien' be biciɛnb. ² Nen bo, wà ke yie' udu ya cien ya ñɔbu bó la, u yie' Uwien sien' ki ye nen li te ma bo ne. Unil teh nnɔ la, u nuunh u'ba bo utudere ne. ³ Nnɔ ne binib bà teh nà mɔn ηa fenge udu ya cienb, bà teh nà bre ne fenge be. Nen bo, ηa yie á li fenge be la, li teh nà mɔn, ηɔ be rí li pèkeh ηe. ⁴ Kime udu ya cienb sɔnh Uwien ya tuonl là li pukn ηe a li te mɔnmɔnm ne. Ama a teh nà bre la, li fenge. Kime na yé fɛnm ne udu ya cienb ηmɔbe usen be rí dere a'tub. Bi dieh binib ya tub la, bi sɔnh Uwien ya tuonl ne be rí wuɔn kí ye Uwien ya mutuol fih bà teh nà bre bo. ⁵ Nen bo, na yé ni boh udu ya cienb ki fenge utudere baba ne. Ama ni boh be kime ni'yɛnm ni, ni ben ki ye nen ne mɔn.

⁶ Nen bo ne ni pèh lenpo. Kime lenpotekb nnɔ, Uwien ne sien' bi'mɔ be rí li sɔnh li ya tuonl nin inunmón. ⁷ Li teh men unil ke u kpe ní li teh wɔ́ nà. Li pèh men lenpo ki dienh bilɛnpotekb, kí li pèh tikre ki dienh tikrtekb, kí li boh bà kpe ní li boh be, kí li selndeh bà kpe ní li selndeh be.

Li yte men tɔb

⁸ La ηmɔbe men uba fɛnl. Lifɛnbaabl là ni li ηmɔbe lè si: ní li yie tɔb ne, kime unil wà yie u'tɔ la, udaan bon' *yiko ye nà ke nnɔ ne. ⁹ Imòn, *yiko wà ye: «La teh nanmaal, ki la ku nil, ki la suh, ki la ηmɔbe nunfɔke utɔ ya bonn bo» nin wà ke sien' nnɔ taan' ki te yikobaab wà ye: «Li yie a'tɔ ten a yie a'ba ma bo» nnɔ ni ne. ¹⁰ Unil wà ηmɔbe miyiem ηa teh u'tɔ nà bre. Nen si unil ηmɔbe miyiem la, u boh *yiko ye nà ke nnɔ ne.

Bonde men ki li gu Kristo ya baam

¹¹ Tɔ, n lienh nnɔ kime ni ben ti te uyo wà. Ní yé uyo wà ni li finde migùnm bo ne. Kime lidaali là ti li ηmɛre nnɔ ηa ji fɔke ten lidaali là ti teke' Kristo ki jin' nnɔ. ¹² Kuyɔku gèbre'-a! Kutaaku ya wendm ηa ji fɔke. Nen bo, cère men tí dāan licinñunl ya tuonl, kí bèle kuwenwenku ni ya jɛwent. ¹³ Cère men tí li te mɔnmɔnm ten binib te ma uwien ni. Cère men ti la li yie uninfɛnjin, ki la ñuh ki yibeh, ki la teh sɔnsɔndl, ki la teh fɛnfɛnm, ki la kɔnh jɛr, ki la ηmɔbe nenk. ¹⁴ Taa men Yonbdaan *Yesu Kristo kí tien ni'lierl, ki la ji rí de ni'gbɛnent sen tù rí tien tù yie nà.

14

La biindeh men tɔb jier ya jim bo

¹ Tɔ, teke mɛn wà ɲa faa tekjim ni, ki la niɛh nin wɔ u maaleh ma bo. ² Nba la, uba li fre kí maale kí ye tijier tuba ɲa kùɔ u'tekjim bo, kí lɛ wà ɲa faa tekjim ni nnɔ kùɔ tinɔnt, nɛ ki jinh tikpinfer baba. ³ Wà jinh ni'kɛ nnɔ, la li séreh wà jinh tijier tubambɛ nnɔ. Wà mɔ ɲa jinh tijier tubambɛ nnɔ, la biindeh wà jinh ni'kɛ nnɔ. Kimɛ Uwien teke' u'mɔ nɛ. ⁴ A yé ɲmɛ ki biindeh u'tɔ ya tonsɔnl-i? U teh ní mɔn bii u teh na mɔn la, ní likeh u'cɛnbaa nɛ. Nɛ u li tien nè rí li mɔn nɛ, kimɛ Yonbdaan li fre kí sere u'ciɛk bó.

⁵ Ní te nnɔ nɛ iwentun mɔ bo. Uba maaleh ki teh iwentun iba cɛn' i'tɔ nɛ, utɔ mɔ maaleh ki teh i'kɛ te miba nɛ. Unil kɛ rí li teh u maaleh ma bo. ⁶ Unil wà boh liwentunl liba ki cɛn' i'tɔ la, u boh lɛ ki selndeh Yonbdaan nɛ. Unil wà jinh ni'kɛ la, u jinh ki selndeh Yonbdaan nɛ, kimɛ u faareh Uwien nɛ kí yaan kí ji. Wà mɔ ɲa jinh tijier tubambɛ nnɔ, wa jinh tù ki selndeh Yonbdaan nɛ, kimɛ u'mɔ ɲa jinh tù ki faareh Uwien nɛ. ⁷ Ti'ni uba ɲa fuobe ki de' u'ba. Uba mɔ ɲa kpuokeh ki dienh u'ba. ⁸ Ti fuobe la, ti fuobe ki de' Yonbdaan nɛ. Ti tí kpo' la, ti kpo' ki de' Yonbdaan nɛ. Nɛn bo nɛ ti fuobe bii ti kpo' la, ti yé Yonbdaan yaab nɛ. ⁹ Kimɛ Kristo kpo' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni, ɲɔ wɔ rí li yé bitɛnkpiib nin binifuob kɛ ya Yonbdaan nɛ. ¹⁰ Nɛ sin, ní te nnɔ la, bɛ tien' a biindeh a'tɔ? A'mɔ, bɛ tien' a séreh a'ninjɛ? Ti'kɛ li jo kí sere Uwien ya nun bó, nɛ wɔ rí bu te tibuur. ¹¹ Kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Min Yonbdaan wà fuobe nɛ len' ki ye:
nisaal kɛ nisaal li gbaan n'nintuɔli,
kí yàare u'ñɔbu kí ye min nɛ yé Uwien.»

¹² Nɛn saan nɛ unil kɛ li tɔke [Uwien] u tien' ma bo.

Uba la cère u'tɔ rí ture Uwien ya sɛn ni

¹³ Nɛn bo, cère mɛn ti dàan' tɔb ya biinm. Ni li cɛ nà bo si: ni la tien' niba nè rí tuln ni'yɔ Uwien ya sɛn ni, kí cère wɔ rí kɔ libiil ni. ¹⁴ Yonbdaan *Yesu bo, n mɔnbe ki bɛn ki ye jier tuba ɲa yé jɔknt. Unil ye tijier tuba yé tijɔknt la, tù yé tijɔknt wɔn baba bo nɛ. ¹⁵ A jinh tijier ki bɛn ki ye ní li saa a'tɔ ya yɛnm la, ɲa ji kpe yíem ya sɛn. La cère Kristo kpo' unil wà bo nnɔ rí juore fɛnm a jinh tijier tà nnɔ bo. ¹⁶ La cère mɛn nibonn nà mɔn ki de' nɛ nnɔ rí li yé nibonn nà bi'tɔb li suke nɛ ni'bo. ¹⁷ Kimɛ Uwien ya bɛl ɲa yé jim nin ñunm ya gber. Lɛ yé tibont tà *Mifuoñaanm dienh tɛ tù nnɔ ya gber nɛ. Tun si: tigbɛmɔnt nin uyɛnduɔn nin uyɛnsɔnge. ¹⁸ Unil ɲmɔbe mi ya tetem, ki sɔnh ki dienh Kristo la, Uwien ya yɛnm sɔnge u'bo nɛ, nɛ binib pɛkeh wɔ.

¹⁹ Nɛn bo, cère mɛn tí li nuunh nà li cère tí li kpe buñɔbu, ki li cère tí'ni wà kɛ rí li faakreh mitekjim ni. ²⁰ La saah Uwien ya tuonl tijier bo. Imɔn, jier tuba ɲa yé jɔknt, ama nà bre si: unil li ji tijier tà nè rí tuln u'tɔ Uwien ya sɛn ni nɛ. ²¹ Nà mɔn si: á dàan tinɔnt nin midaam nin tijier tà kɛ li tuln a'yɔ Uwien ya sɛn ni nɛ. ²² A'tekjim bo a ɲmɔbe iyɛnmaale kɛ tu ya bont bo la, cère nè rí li te a'fɛl ni Uwien ya nun bó. Unil wà jɛke' wɔ rí tien nibonn u'yɛnmaale ɲa biindeh wɔ la, Uwien ya mɔnm te u'bo nɛ. ²³ Ama unil jinh tijier ki jieh la, u biindeh u'ba nɛ Uwien ya nun bó. Udaan jieh ma nnɔ, wa teh mitekjim ye ma bo, kimɛ nà kɛ ɲa yé tekjim yaann yé ibiere nɛ.

15

Li toreh mɛn tɔb bɛ rí faake mitekjim ni

¹ Tinbi bà faa mitekjim ni nnɔ, ní mɔn tí li toreh bà ɲa faa tekjim ni nnɔ nɛ bi'jiint ni, ki la li nuunh tí li teh ti'yɛnm yíe ma. ² Cère mɛn tí'ni wà kɛ rí li teh nà sɔnge u'tɔ ya yɛnm, ki mɔn ki de' wɔ, kí li toreh wɔ wɔ rí faake mitekjim ni. ³ Kimɛ Kristo ɲa là nuunh wɔ rí li teh u'yɛnm yíe ma. Tɛn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bà sukreh ɲɛ nnɔ, ya suk juore' min bo nɛ.» ⁴ Nà kɛ là kele'

*Uwien ya gbɔnku ni uyo bo nnɔ, nɪ lɑ kele' nɛ rɪ wɔkn tɛ nɛ. Nɪ lɑ kele' nɛ rɪ de tɛ kuminku nin uyenduɔn ɲɔ tɪ li ɲmɔbe lidɛndɛnl nɛ. ⁵ Uwien wɑ yɛ kuminku nin uyenduɔn ya daan nnɔ, rɪ cɛrɛ nɪ li lienh ki ciɪh tɔb bɔ *Yesu Kristo yɛ ma bo, ⁶ ɲɔ nɪ'kɛ rɪ taa iyɛnmaale iba kɪ kpaan buɲɔbu, kɪ pɛke Uwien, tɪ Yɔnbdaan *Yesu Kristo ya Baa.

Kristo baa' unil kɛ bo nɛ

⁷ Nɛn bo, li teknh mɛn tɔb tɛn Kristo teke' nɛ ma ɲɔ nɛ rɪ de Uwien ukpɛke. ⁸ N tɔkeh nɛ nɛ, Kristo lɑ tien' *Sufmbɛ ya tonsɔnl, ɲɔ Uwien lɑ pɔon' bi'yaajɛb nɑ nnɔ nɛ rɪ tien nɛ. Nɛn nɛ wɔngɛh ki teh Uwien yɛ umɛmɔndaan. ⁹ Kristo baa' ɲɔ bɑ ɲa yɛ *Sufmbɛ mɔ rɪ kpɛke Uwien kɪ ɲɛ u muɔh binib micɛcɛkm ma nnɔ bo nɛ tɛn nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:
«Nɛn bo nɛ n li pɛke ɲɛ inibol kɛ ni,
kɪ gɛ iyuon kɪ donde ɲɛ.»

¹⁰ Nɪ tɪ kele' ki ye:

«Ninbi inibotɔ nnɔ,
li poknh mɛn nin Uwien ya nib.» ¹¹ Nɪ tɪ liebe' ki kele' ki ye:

«Ninbi inibotɔ kɛ,
li pɛkeh mɛn Yɔnbdaan,
inibol kɛ rɪ li dondeh wɔ.»

¹² Esayi mɔ lɑ len' ki ye:

«Unil uba li ɲɛ Yɛsɛ ya bol ni,
wɔn nɛ li fi kɪ li ɲmɔbe mituɔm inibol kɛ bo,
inibol kɛ li ɲmɔbe lidɛndɛnl wɔn bo nɛ.»

¹³ Uwien wɑ yɛ lidɛndɛnl ya daan, rɪ de nɛ uyɛnsɔngɛ nin uyenduɔn kɪ gbien isɛn kɛ ni, kɪ ɲɛ nɪ'tekjim bo, ɲɔ *Mifuoɲaanm ya tuɔm rɪ cɛrɛ nɪ'dɛndɛnl nnɔ rɪ li yɛbreh ki gbiekeh.

Pɔl lienh u'tuonl bo

¹⁴ N'yaabɛ, ninbi ya bɔol wɔn, min nin n'yul bɛn n'yɛnm ni ki ye nɪ'nimɔnt yɛbe ki gbien', ni ɲmɔbe mibɛnm isɛn kɛ ni, ki li fre kɪ li gbierɛh tɔb. ¹⁵ Nin nɛn kɛ n mɛngɛ' lifɛl ki kele' kugbɔnku kuu ni nibɛmbɛ saan, ɲɔ rɪ tiɛrɛ nɛ tigbɛr tɑ ni kpɛ' ki ciɪ' tɔ ɲɔ nɛ. N kele' nnɔ kɪ ɲɛ Uwien lɑ de' nni bupaabu bɔa ¹⁶ ki tien' nni *Yesu Kristo ya tonsɔnl bɑ ɲa yɛ *Sufmbɛ saan nnɔ nɛ. N sɔnh lituonl nnɔ tɛn utɔtuɔrkɛ nɛ, ki tɔkeh bɑ ɲa yɛ *Sufmbɛ nnɔ Uwien ya gbɛmɔnmɔnt, ɲɔ bɛ rɪ li yɛ lituɔrl lɑ *Mifuoɲaanm cɛrɛ' lɪ yɛ Uwien yaal, u'yɛnm sɔngɛ li'bo.

¹⁷ *Yesu Kristo bo nɛ n li fre kɪ jɛbn n'ba n sɔnh lituonl lɑ ki dienh Uwien nnɔ bo. ¹⁸ Kimɛ ma rɪ fre kɪ mɛngɛ fɛl kɪ len niba bo, kɪ kɛndɛ Kristo taa' nni n sɔn' lituonl lɑ ki cɛrɛ' bɑ ɲa yɛ *Sufmbɛ boh Uwien nnɔ bo. N'lenm nin n'tuon ni nɛ u tien' nɛ, ¹⁹ kɪ ɲɛ miyɔkm ya bont nin Uwien ya Fuoɲaanm ya tuɔm bo. Nnɔ nɛ n fre' ki tɔke' Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nɪ'kɛ saan, kɪ ɲɛn' Yerusalem ki tɪ baa' Iliri ya tɪnfɛnm ni. ²⁰ N'nun lɑ mɔn rɪ tɔke tigbɛmɔnmɔnt nnɔ nib ɲa laan lɑ ciɪ' Kristo ya yɛl nɑ saan nnɔ nɛ, kimɛ ma lɑ yɛ rɪ ɲuɔn uba ya tɛnpuul bo.

²¹ N lɑ yɛ rɪ tien tɛn nɪ kele' ma *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ. Nɪ kele' ki ye:

«Ba lɑ tɔke' binib bɑ u'gbɛr nnɔ li lɛ wɔ,
ba ɲa lɑ ciɪ' u'gbɛr nnɔ li ciɪ tɔ.»

Pɔlyɛ wɔ rɪ jo Erom bɔ

²² Nɛn nɛ lɑ tuu ki piendɛh nni ki cɛrɛ' ma fre' ki baa' nɪ'saan. ²³ Fɛnfɛnnɔ ma ji ɲmɔbe tuonl itɛn nnɔ ni. N ɲɛn' ibin ibin ki nuunh rɪ baa nɪ'saan, nɛ ka laa' bɔnl. ²⁴ Ama n yɛ rɪ jo España. N daan n joh nɛ la, rɪ ɲɛ kɪ lɛ nɛ, kɪ jondɛ nɪ'tɔntɔkn bo waamu ɲɔ nɪ tore nni rɪ baa nɪ'bɔ.

²⁵ Ama fɛnfɛnnɔ, n laan joh Yerusalem nɛ Uwien ya nib ya torm bo. ²⁶ Kimɛ Kristo yaab bɑ te Maseduɔnn nin Akayi ya tɪnfɛnm ni nnɔ cɛkre' bi'yɛnm bɛ

ń tore Kristo yaab bà yé bijiinb ki te Yerusalēm ni nnɔ. ²⁷ Imòñ, bi là cèkre' bi'yenm nε, nε nĩ li bi kpε bε ń tore bε nε. Kime *Sufmbε laa' Uwien ya mɔnm mà nnɔ, bi gbiire' mē nin bà ɲa yé *Sufmbε nε. Nεn bo nε nĩ kpε bà ɲa yé *Sufmbε mɔ ń gbiire bi'bont nin Sufmbε. ²⁸ N taan' mipum nnɔ ki gben', ki taa' ki jon' Yerusalēm ki tĩ de' bε la, n li ñε ni'saan nε kí yaan kí jo España ya du bó. ²⁹ Nε n ben ki ye n we ní ni'saan la, n li baa nin Kristo ya mɔnm mà yebe nε.

³⁰ N'yaabε, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nin *Mifuoñaanm ya yíem bo, nε n gbáanh nε, ní tore nni kí li kàareh Uwien ki dienh nni, ³¹ ɲɔ wɔ ń ñεn nni Sude ya tugbendεnb ya nuɔ ni, kí li kàareh wɔ mɔ ki teh wɔ ń cère mipum mà n tuke mē ki joh Yerusalēm bó nnɔ, Uwien ya nib ń tĩ teke mē mɔnmɔnm. ³² Nnɔ nε Uwien tuo' la, n li baa ni'saan nin uyensonge, kí fuore waamu. ³³ Uwien wà yé uyenduɔn ya daan ń li te nin ni'ke. Ami.

16

Ifuonde

¹ Tɔ, n yíe ní teke ti'ninsε Febe nε. U yé wà sɔnh Kristo ya taanl là te Sankre ya du ni nnɔ ni nε. ² Yonbdaan ya yel bo, teke mēn wɔ tēn nĩ kpε bε ń li teknh Uwien ya nib ma bo. Uyo wà kε u lá cieke ní tore wɔ la, ní tore wɔ. Kime wɔn mɔnɔn là tore' binib bi yebe. U là tore' min mɔnɔn.

³ Ní fuonde Prisil nin Akilas kí de nni. Bi yé n'tonsɔnlieb nε *Yesu Kristo ya tuonl ni. ⁴ Bi là nuunh bε ń ɲmien min nε ki tĩ benh bε ń kpo. Nεn bo nε n faareh bε. Na yé min baba nε faareh bε, Kristo ya táan yaab bà ɲa yé *Sufmbε nnɔ mɔ kε faareh bε nε. ⁵ Ní fuonde Kristo yaab bà taakeh bi'den ki kàareh nnɔ mɔ kí de nni. Ní fuonde n'jɔ Epayinεt kí de nni. Wɔn nε kpiε' ki teke' Kristo ki jin' Asi ya tinfenm ni. ⁶ Ní fuonde Mari kí de nni. U'gbenent ben' ni'bo cεen nε. ⁷ Ní fuonde n'ninjieb Andronikus nin Yuniyas. Min nin ben nε là te lipεkl ni. Bi ɲmɔbe liyel *Yesu ya tondb saan. Bi kpiε' ki teke' Kristo ki jin' nin nni mɔnɔn.

⁸ Ní fuonde n'jɔ Ampliyatus kí de nni. N yíe wɔ ki gbien' Yonbdaan bo nε. ⁹ Ní fuonde n'jɔ Urbēn. U yé ti'tonsɔnlie nε Kristo ya tuonl ni. Ní fuonde n'jɔ Stakis mɔ kí de nni. ¹⁰ Ní fuonde Apelεs wà wuɔn' ki ye u mɔnbe ki yé Kristo yɔ nnɔ kí de nni. Ní fuonde Aristobul nin u'den yaab. ¹¹ Ní fuonde n'den yɔ Herodiyɔn, kí fuonde Narsis nin u'den yaab bà pε Yonbdaan bo nnɔ. ¹² Ní fuonde Trifenn nin Trifos bà ya gbenent ben' Yonbdaan ya tuonl ni nnɔ, kí fuonde ti'jɔ PERSID wà mɔ ya gbenent ben' Yonbdaan ya tuonl ni nnɔ. ¹³ Ní fuonde Yonbdaan ya tonsɔnmɔn Lufus nin u'naa wà yé n'mɔ ya naa nnɔ. ¹⁴ Ní fuonde ASENKIRT nin Flegon nin HERMES, kí fuonde Patrobas nin HERMAS nin ti'ninjieb bà te bi'saan nnɔ. ¹⁵ Ní fuonde Filolɔg nin Yuli, kí fuonde Nere nin u'ninsε nin Olimpás nin Uwien ya nib bà kε te bi'saan nnɔ. ¹⁶ Ní fuonde ni'tɔb mɔnmɔnm. Kristo ya táan yaab kε fuondeh nε.

Igbierfɔrke

¹⁷ N'yaabε, n gbáanh nε nε, liike mēn ni'yul bo nin binib bà boreh nε ki cèreh ni tùreh nnɔ. Bēn nε niēh nin bi là tɔke' nε Uwien ya gber tà nnɔ. Ni la nekndeh bi ya nib, ¹⁸ kime ba yé ti'Yonbdaan Kristo ya tonsɔnb. Bi sɔnh bi'pòr bo nε, nε ki ɲmɔbe uñɔɲmaa, ki lereh binib bà ya benm ɲa yebe. ¹⁹ Ninbi ben wɔn, unil kε ben ni ɲmɔbe mibom ma bo. Nεn nε cère' n'yenm songe ni'bo. N yíe ní li ɲmɔbe miyεnfuom kí gbien, kí li teh nà mɔn nε, kí li ceke ki lɔkeh nà bre. ²⁰ Na ń wuɔke Uwien, uyenduɔn ya daan, li cère ni tε kí mεre *Satan. Ti'Yonbdaan *Yesu ń juoke nε.

²¹ N'tonsɔnlie Timote fuondeh nɛ. N'den yaab Lusiyus nin Sasɔn nin Sosipater mɔ fuondeh nɛ.

²² Min Tɛtiyus wà Pɔl cèrè' n kɛlɛ' kugbɔnku kuu nnɔ mɔ fuondeh nɛ Yonbdaan ya yel bo.*

²³ Gayus wà teke' min Pɔl nin Kristo ya taanl yaab kɛ ya cɛnku nnɔ mɔ fuondeh nɛ. Erat wà ŋuuke udu wuu ya like nnɔ mɔ fuondeh nɛ. Ti'ninjɛ Katus mɔ fuondeh nɛ.

[²⁴ Yonbdaan *Yesu Kristo n juoke nɛ. Ami.]†

²⁵ Cèrè mɛn tí kpiɛke Uwien. U ŋmɔbe mituɔm mà li cèrè tí li faa mitekjim ni. N tɔkeh *Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt tà nnɔ nɛ ye nnɔ. Tù là buɔ nɛ haali uyo bo nɛ Uwien kpiire' tù, ²⁶ ki cèrè' fɛnfennɔ tù te upaan bo. *Uwien ya ŋɔbonsɔknɔ là kɛlɛ' tù bi'gbɔnt ni ma nnɔ nɛ cèrè' tù jì te kuwenwenku ni. Uwien wà tuu ki te nnɔ, nɛ là sien' ki ye inibol kɛ n cii tù, ŋɔ kí li ŋmɔbe mibɛnm kí teke wɔ kí jì kí li boh wɔ. ²⁷ Uwien baba nɛ yé uyɛnfodaan, ki kpɛ ukpiɛke uyo wà ŋa ŋmɔbe gbenm *Yesu Kristo bo. Ami.

* **16:22** Pɔl nin u'yul ŋa cinbe ki kɛlɛ' kugbɔnku bugben. U lienh nɛ uje uba cengeh ki kɛh bi yih wɔ Tɛtiyus. † **16:24** Bi kpiɛ' ki kɛlɛ' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni migbiirm 24 ŋa te tu'ni.

Kugbɔnkpiɛku kua Pɔl kele' ki de' Korɛnt yaab nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl ya sɛn ya jom nle bo nɛ u caan' Kristo ya taanl là te Korɛnt ni nnɔ. Korɛnt yé Grɛkmbɛ ya ducɛnciɛn ya uba nɛ. Udu nnɔ ya ñɛrsienbùon bo nɛ cère' u là ñmɔbe lifaal ki gbien'. Binib bà yɛbe là fuobe fɛnfɛnm nɛ udu nnɔ ni, ki pɛ ibule bo.

Pɔl cii' bi ye Kristo yaab ni biba mɔ fuobe fɛnfɛnm nɛ (1:11; 7:11). Udu nnɔ ya nib ya tetem bo nin bi là lienh Kristo yaab bo tigbɛr tà nnɔ, nɛ cère' bi kele' kugbɔnku ki niire' Pɔl bi li te ma bo. Nɛ Pɔl kele' kugbɔnku kuu ki jiin' bɛ bi'niire nnɔ.

Kí cin iyul 1 kí tí baa iyul 4, Pɔl ye binib bà kɛ tɔkeh Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ, kɛ sɔnh lituonbaabl nɛ. Nɛn bo nɛ nà kpɛ bɛ rí li findeh nin tɔb.

Kí cin iyul 5 kí tí baa iyul 11:16, Pɔl ye Kristo yaab ña ji yé yonbe. U ye unil yé Kristo yɔ ki biɛ ki teh fɛnfɛnm la, bɛ rí pien wɔ (iyul 5–6). U wuɔn' bɛ bi li te ma bo upiikuɔn ya sɛn ni (iyul 7) nin bi li fuobe ma bo nin bà ña yé Kristo yaab (iyul 8–10). U sureh bɛ bɛ rí li nuunh tɔb ya mɔnm, kí li boh tɔb nɛ, kí li yíe tɔb, ki la ñmɔbe pàpàare (iyul 13).

Iyul 15 ni, Pɔl ye Uwien mɛkre' Kristo ma nnɔ, u li mɛkre bitɛnkpiib mɔ. Pɔl sureh Korɛnt yaab bɛ rí taan mipum kí tí tore Kristo yaab bà yé bijiinb Yerusalem bó. U tí fɔre' nin ifuonde nɛ (16).

Ifuonde

¹ Uwien ya yíem bo nɛ u yin' min Pɔl, rí li yé *Yesu Kristo ya tond. Min nin tí'ninjɛ Sɔstɛnn nɛ kiɛh kugbɔnku kuu ² tí de Uwien ya taanl yaab bà te Korɛnt ya du ni nnɔ. U gènde' bɛ kí ñɛ *Yesu Kristo bo nɛ ki tien' u'yaab. U gènde' bɛ bɛ rí li ñmɔbe mitetem mà dɛkre' u'bo nin binib bà kɛ muɔh ki yih Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel ní kɛ saan nnɔ nɛ. U yé tinbi nin bɛn kɛ ya Yonbdaan nɛ. ³ Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien u tien' Korɛnt yaab mimɔnm mà nnɔ bo

⁴ N tuu ki faareh n'Wien ní'bo kí ñɛ u tien' nɛ mimɔnm ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ bo nɛ. ⁵ Kimɛ ni yé u'yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' nɛ mimɔnm ki gbien' isɛn kɛ ni, milɛnm nin mibɛnm kɛ ni, ⁶ kí ñɛ bi tɔke' nɛ tigbɛr tà Kristo bo, ni teke' tù, ki cère' tù kpɛ' iñaan ní'ni nnɔ bo. ⁷ Nɛn bo, ninbi bà gu nin inunmɔn lidaali là tí'Yonbdaan *Yesu Kristo li ñɛn u'ba upaan bo nnɔ Uwien ya paabu buba mɔnɔn ña ji pɔre' nɛ. ⁸ Wɔn nɛ li cère ní li faa kí tí fɔre ñɔ lidaali là tí'Yonbdaan *Yesu [Kristo] li baa ní nnɔ bi la lɛ bi li biin nɛ nà bo. ⁹ Uwien yé umɛmɔndaan nɛ. Wɔn nɛ yin' nɛ ní taan nin u'Bijɛ tí'Yonbdaan *Yesu Kristo.

Miborm mà te Kristo ya taanl yaab ni

¹⁰ N'yaabɛ, tí'Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nɛ n sureh nɛ ní li lienh ki ciih tɔb bó, ki la cère borm rí li te ní'ni. Ama ní li kpɛ buñɔbu mɔnmɔnm, kí li ñmɔbe iyɛnmaale iba, kí li kpɛ usɛn uba. ¹¹ Tɔ, n'yaabɛ, Kolowe* den yaab tɔke' nni ki ye ifinfinde te ní'ni. ¹² N ye rí len nà si: ní'ni biba lienh ki teh bɛn pɛ Pɔl bo nɛ, bitɔb teh bɛn pɛ Apolos bo nɛ, bitɔb teh bɛn pɛ Pier† bo nɛ, bitɔb mɔ teh bɛn pɛ Kristo bo nɛ. ¹³ Kristo bobore' nɛ-ɛɛ? Bi kpɛ' Pɔl nɛ udɔpɔnpɔn

* **1:11** Kolowe yé upii nɛ. † **1:12** Ní kele' migbiirm miɛ ni ki yé Kefasi nɛ. Bi liebe' ki yih wɔn nɛ Pier. Liike San 1:42.

bo ni'bo-oo? Pɔl ya yel bo nɛ bi sɪi' nɛ Uwien ya ñunm-ii? ¹⁴ N faareh Uwien, Kripus nin Gayus baba ña ñi la, ma sɪi' uba ni'ni Wien ya ñunm. ¹⁵ Nɛn bo, uba ña ñi fre kí ye bi sɪi' nɛ Uwien ya ñunm n ya yel bo nɛ. ¹⁶ Oo! N sɪi' Sitefanas nin u'den yaab mɔ. Ma teke' ki jin' ki ye n liebe' ki sɪi' uba Uwien ya ñunm ki pukn'. ¹⁷ Kimɛ Kristo ña sɔn' nni ñi li siih binib Uwien ya ñunm. U sɔn' nni ñi li tɔkeh binib u'gbɛmɔnmɔnt nɛ, ki la tuuke unisaal ya yɛnfogbɛr ñɔ *Yesu ya kuum udɔpɔnpɔn bo la juore fɛnm.

Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya tuɔm nin u'yɛnfuom

¹⁸ Imɔn, Kristo ya kuum udɔpɔnpɔn bo yé tiwaargbɛr nɛ bà pɛ fɛnm ya sɛn bo, ama tinbi bà Uwien ñmiɛndeh tɛ nnɔ, tinbi bo ñi yé Uwien ya tuɔm nɛ.

¹⁹ Kimɛ ñi kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye Uwien ye:

«N li gben biyɛnfodɛnb ya yɛnfuom,
kí cɛre bibɛnbɛnb ya bɛnm ñi juore fɛnm.»

²⁰ Tɔ, uyɛnfodaan ji te la? Yiko ya wɔnwɔknl ji te la? Miniɛm ya nil ji te la uyo wuu nɔ? Uwien wuɔn' ki ye uɛndun ya yɛnfuom yé liwaarl nɛ. ²¹ Kimɛ uɛndun wuu ya nib nin bi'yɛnfuom kɛ ba fre' ki bɛnde' Uwien u'yɛnfuom ni. Nɛn bo nɛ Uwien cɛkre' u'yɛnm wɔ ñi cɛre binib bà teke' Kristo ki jin' nnɔ ñi ñmɛre kí ñɛ tiwaargbɛr tà ti kpaandeh tù ki tɔkeh binib nnɔ bo. ²² *Sufmbɛ nuunh bɛ ñi lɛ miyɔkm ya bont nɛ, nɛ Grɛkmbɛ nuunh miyɛnfuom. ²³ Ama tinbi tɔkeh binib bi kpɛ' Kristo udɔpɔnpɔn bo ma nnɔ ya gbɛr nɛ. Tù yé tigbɛr tà cɔkreh *Sufmbɛ nɛ, ki yé tiwaargbɛr bà ña yé *Sufmbɛ bo. ²⁴ Ama Kristo yé Uwien ya tuɔm nin u'yɛnfuom nɛ binib bà Uwien yin' bɛ nnɔ bo; *Sufmbɛ nin bà ña yé *Sufmbɛ kɛ. ²⁵ Kimɛ binib yih Uwien ya tuonl là liwaartuonl nnɔ cɛn' unisaal ya yɛnfotuonl, nɛ u'jiint mɔ ñmɔbe mituɔm ki cɛn' unisaal ya tuɔm.

²⁶ N'yaabɛ, tiere mɛn Uwien yin' nɛ ki laa' ni yé bidɛnb bà. Unisaal bo ni'ni biyɛnfodɛnb nin inigbengbeng ña yɛbe, nɛ ba yé iden yà ñmɔbe mituɔm yaab mɔ ña yɛbe. ²⁷ Ama binib likeh bà ki teh ba bɛn niba nnɔ, Uwien gɛnde' bɛn nɛ wɔ ñi jin bi yih bà biyɛnfodɛnb nnɔ ifɛ, ki gɛnde' bi yih bà ijiin nnɔ wɔ ñi jin bi yih bà bifɛfaab nnɔ ifɛ. ²⁸ Binib likeh bà ki teh ba ñmɔbe pukm uɛndun ni ki yindɛh bɛ, ki yih bɛ fɛnm nnɔ, Uwien gɛnde' bɛn nɛ, ki tien' binib likeh bà ki teh bi ñmɔbe mipukm nnɔ fɛnm. ²⁹ U tien' nnɔ ñɔ uba la li jɛbnh u'ba wɔn Uwien ya nun bó nɛ. ³⁰ Wɔn nɛ taan' ninbi nin *Yesu Kristo, ki cɛre' Kristo yé ti'bo miyɛnfuom. Wɔn Kristo bo nɛ u bù' tɛ bigbɛmɔndɛnb, ki gɛnde' tɛ tí li yé u'yaab, ki dɛ' tɛ ki wiɛ'. ³¹ Nɛn bo, ñi te tɛn nà kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ nɛ. Ñi kɛle' ki ye: «Unil ye wɔ ñi wuɔn u'ba la, wɔ ñi wuɔn u'ba Yonbdaan bo.»

2

Pɔl tɔkeh binib bi kpɛ' Kristo udɔpɔnpɔn bo ma nnɔ ya gbɛr

¹ N'yaabɛ, min mɔnɔn là baa' ni'saan ma nnɔ, ma baa' nin iñɔbon yà ya ciim faa, ka baa' nin binib ya yɛnfuom ñi là tɔke nɛ Uwien ya bonbɔlkaar ya gbɛr, ² kimɛ ma là jɛke' ñi tɔke nɛ gbɛr tuba ki kɛnde' *Yesu Kristo ya gbɛr, wɔn wà bi kpɛ' wɔ udɔpɔnpɔn bo nnɔ ya gbɛr. ³ N là te ni'saan ma nnɔ n là yé ujiin nɛ, ki fɛnge, nɛ n'gbɛnɛnt ñɔh pepebu. ⁴ N là te ni'saan ma nnɔ, na yé n là bɛn milɛnm nɛ bii n là taa' miyɛnfuom nɛ ki wɔkn' nɛ bii ki tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt nnɔ. Ama *Mifuoñaanm nɛ wɔngɛh mi'tuɔm n teh nà kɛ nnɔ ni, ⁵ ñɔ ni'tekjim la li pɛ binib ya yɛnfuom bo ama mɛ ñi li pɛ Uwien ya tuɔm bo.

Uwien ya yɛnfuom

⁶ Tɔ, ti nín wɔknh Kristo yaab bà tien' binicekrkaab mitekjim ni nnɔ miyɛnfuom nɛ. Na yé uɛndun wuu ya yɛnfuom, ka yé bà ñmɔbe mituɔm uɛndun bo ya yɛnfuom mɔ, kimɛ bi gben' bi'gbɛr. ⁷ Tinbi tɔkeh Uwien ya

yenfuom ya gber ne. Tù yé tigdebaalkaar tà là juore' ki buo ne. Kí yaan Uwien ní ñen unendun wuu nnó u là juo' ki bonde' miyefuom bugben wó ní de te ukpieke ne. ⁸ Bà ñmábe mituom unendun wuu bo ya uba mánón ña bende' miyefuom nnó. Kimé bi bi bende' mē la, ba bi kpé' Yonbdaan ukpieke ya daan udópónpón bo. ⁹ Ama ní te ten ná kele' *Uwien ya gbónku ni ne. Ní kele' ki ye: «Uwien bonde' ná ki ble' bà yíe wó nnó, nil ya nunbu ña tuun' ni'bo, u'tubl ña cii' ni'bó, wa lí maale' ni'bó mánón.»

¹⁰ U cère Mifuoñaanm kpiire' nen ne ki wuón' tinbi. Kimé mí likeh ki lenh nibonn ké ne, haali tigber tà te Uwien ya fèl bo mánón. ¹¹ Na yé unisaal baba ña ní la, ñmē li fre kí bende' ná te u'fèl bo? Nnó ne *Uwien ya Fuoñaanm baba ña ní la, uba ña ben ná te Uwien ya fèl bo. ¹² Tinbi wón, ta maaleh ten unendun ya nib maaleh ma bo, ama Uwien ne de' te *u'Fuoñaanm ña tí fre kí bende u punh te bupaabu bùa nnó. ¹³ Ti lienh nibonn ná bo nó, ta taah nisaal ya yenfuom ya ñábon ki lienh. Ama ti lienh *Uwien ya Fuoñaanm ye tí len inábon yá ne. Ti teh nnó ma nnó ti taah inábon yá ñeh ní *Uwien ya Fuoñaanm saan ne ki wáknh binib bà *Uwien ya Fuoñaanm te bi'ni*. ¹⁴ Unil wá ñmábe inisaalyenmaale baba ña ní fre kí teke *Uwien ya Fuoñaanm ya gber. Wón bo tù yé tiwaargber ne, ne wa ní fre kí cii' tu'tingi, kimé *Uwien ya Fuoñaanm ne cèreh binib bende' hù. ¹⁵ Ama wá ñmábe *Uwien ya Fuoñaanm wón li fre kí bende tibont ké ya tingi, ne uba ña ní fre kí bende udaan ya yenmaale. ¹⁶ Ní te ten ná kele' *Uwien ya gbónku ni ne. Ní kele' ki ye:

«Ñmē ben Yonbdaan ya yenmaale?

Ñmē li fre kí gbiere wó?»

Ama tinbi wón, ti ñmábe Kristo ya yenmaale ne.

3

Uwien ya tonsónl ya tuónl

¹ N'yaabé, ma fre' ki len'* nin ne ten n bi li len ma nin bà ñmábe *Mifuoñaanm nnó. Ama n len' nin ne ten ni yé binib bà pé minisaaltetem bo ne, ki yé mucenfendmu Kristo ya sen ni. ² N là de' ne mibiim ne, ma là de' ne jier tà kpieke, kimé na là li fre kí ji tù. Fenfennó mánón na lí li bié kí fre kí ji tù, ³ kimé ni laan lí bié ki pé minisaaltetem bo ne. Iponponbe nin ikànkà yá te ní'ni nnó ne wáneh ki teh ni bié ki ñmábe minisaaltetem ne, ki ñaake ki teh unisaal teh ná baba. ⁴ Ní'ni biba lienh ki teh ben pé Pól bo ne, bitá b lienh ki teh ben pé Apolos bo ma nnó, na pé nisaaltetem bo níno-óó? ⁵ Apolos yé be ne? Bii min Pól yé be ne? Ti yé Uwien ya tonsónb ne. Ne kí ñe tinbi bo Uwien cère' ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. Ti'ni wá ké sòn' Yonbdaan de' wó lituonl là ne. ⁶ Min Pól caan' busubu ne, ne Apolos jóke' bù miñunm, ama Uwien ne cèreh bù kpienh. ⁷ Nen bo, wá caakeh nin wá jóknh miñunm ké ña yé niba, ama Uwien wá cèreh ní kpienh nnó ne yé niba. ⁸ Wá caakeh nin wá jóknh ké te miba ne, ne wá ké li lé u'suul u'tiema tuonl bo ne. ⁹ Kimé ti te ki sòn' Uwien ya tuonl ne†. Ni te ten Uwien ya kpáabu ne, ki te ten Uwien ya duku má.

¹⁰ Uwien ne de' nni bupaabu ki cère' n yé udumécien wá ñmábe miyefuom, ki pu' kuduku ya tenpuul, ne uba ji ñuánde' h. Ama unil ké ní liike u'yul bo nin u ñuánde' h ma bo. ¹¹ Kimé uba ña ji li fre kí pu tenputál ki kende' là te nnó bo;

* **2:13** Migbiirm mié ya fóm ya ciim te bolm mile bo ne: ki wáknh binib bà Uwien ya Fuoñaanm te bi'ni bii ki tákeh binib Mifuoñaanm ya gber. * **3:1** Liike Itúon 18:1-17. † **3:9** Bi li fre lébre ti te ki sòn' Uwien ya tuonl kí ye tinbi nin Uwien te ki sòn' u'tuonl má.

len si: *Yesu Kristo. ¹² Uba li fre kí taa miñòkm bii ilike ya kur bii iten yà mən ki ηməbe kudaaku kí ηuən litenpuul nnə bo. Utə mə li fre kí taa idə bii timuər bii ikək kí caan litenpuul nnə bo. ¹³ Unil ke ya tuonl lá li ñe upaan bo Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnə ne. Kimε ni'daali li baa nin umu ne. Umu nnə ne li bikn wà ke ya tuonl kí wuən li yé là ba. ¹⁴ Wà ke mu ηa win' u ηuən' nà litenpuul nnə bo la, u li le u'tuonl ya suul. ¹⁵ Wà ke umu win' u ηuən' nà la, u'tuonl juore' fεnm ne. Wən bugben nín li ηmεre ama u li te ten unil wà càare' umu ni ne ki ηmεre'.

¹⁶ Na ben ki ye ni yé Uwien ya duku ne, ne *u'Fuoñaanm te ni'ni-ii? ¹⁷ Unil bere' Uwien ya duku la, Uwien li gben udaan ya gber ne, kime kù yé wən Uwien ya tiema duku ne†, ne ninbi ne yé kuduku bugben.

¹⁸ Uba la lereh u'ba. Unil te ni'ni ki yih u'ba uyenfodaan ten unendun wuu ni ya nib maaleh ma bo la, wə ní kpiε kí tien u'ba uwaar ηə kí mənbe kí li yé uyenfodaan. ¹⁹ Kimε unendun wuu ya yεnfuom yé liwaarl ne Uwien bo.

Ní te ten nà kele' *Uwien ya gbənkú ni ne. Ní kele' ki ye:

«U taah biyεnfodεnb ya cekn ne ki coh be.»

²⁰ Ní tí liεbe' ki kele' ki ye:

«Yonbdaan ben biyεnfodεnb ya yεnmaale.

U ben ki ye ya yé bonn.»

²¹ Nεn bo, uba ji la ηməbe gbengt kí ye wən pe wuə bo bii wuə bo, kime nibonn ke yé u'yaann ne. ²² Min Pəl bii Apolos bii Pierš bii unendun wuu bii limiel bii mikum nin tibont tà te fεnfennə nə, haali nin tà we ní nnə, ninbi si ní'ke. ²³ Ama ni'mə yé Kristo yaab ne, ne Kristo mə yé Uwien ya.

4

Pəl nin Korent yaab ya gber

¹ Nεn bo, unil ke ní li ben kí ye ti yé Kristo ya tonsənb ne, ki yé binib bà Uwien taa' u'gbəbəlkaar ke ya bol ki ηukn' te tí taa tù kí təke binib. ² Tə, ni ben ki ye bi de' unil lituonl la, ní kpe wə ní sən lè ni'donbó ne. ³ Min wən, ninbi ne li biin nni bii tibuur ya nib mənən ne li biin nni la, n'baka ηa kpe len. Min nin n'yul ηa biindeh n'ba. ⁴ Imən, n'yεnmaale ηa jèndeh nni niba bo, ama na yé nεn ne wəngεh ki teh n cuube Uwien ya nun bó. Yonbdaan ne yé wà buh nni tibuur. ⁵ Nεn bo, la ci mən kí bu buur tu'daali ηa laan baa. Guure mən Yonbdaan ní baa kí bu tibuur. Wən ne li ñεn tibont tà buə licinñunl ni upaan bo, kí kpiire iyεnmaale yà te unil ke ya fεl bo kí wuən. Nεn saan ne unil ke li le u kpe kupεnpeku kùa Uwien saan.

⁶ N'yaabe, n len' nà nə, n taa' min nin Apolos ya gber ne kunεnnenku ní gbiere ne, ní tekni ti ya taal ni ηə ki la teh niba ki tí gèbreh nà kele'. Ni la li ηməbe gbengt ki teh ni pe uba bo ne, ki nεn utə. ⁷ Bε wuən' ki ye a cεn' bitəb-i? A ηməbe ba ηə Uwien ηa de' ηε nè? Uwien ne de' ηε nè la, bε tien' a ji ηməbe tigbengt ten uba ηa de' ηε nè?

⁸ Ni laa' ni yé nà ke ηə-a! Ni ji yé bifàadεnb ne-a, ki kpende' bi'berb ne tinbi juore' fεnm-a! Imən, n bi yé ní mənbe kí li yé bibεrb ne, ηə tí'mə ní tεbn ne kí li yé bibεrb. ⁹ Kimε, min bo, ní naan Uwien tien' tinbi Yesu ya tondb, binigbaarkaab ne. Ti te ten binib bà bi bun' bε tibuur ki ye bi kpe mikum ne. Imən, ti yé tilaar ya bonn ne unendun wuu ni. Uwien ya tondb nin binib ke leh te ne. ¹⁰ Kristo bo, tinbi te ten iwaar ne, ne ninbi yé biyεnfodεnb kí ñe ni yé Kristo yaab ma nnə bo-a! Tinbi yé ijiin ne, ne ninbi yé bifεfaab. Bi kpiεkreh ninbi ne ki yuəndeh tinbi. ¹¹ Mikònm nin uñuñun ηməbe te, haali nin fεnfennə

† 3:17 Bi li fre kí lεbre kù yé wən Uwien ya tiema duku ne kí ye kù yé kuñaanku mə. § 3:22 Liike 1:12.

wuɔ. Ta ηmɔbe wɛngolkaar. Binib n̄ih tɛ, ta ηmɔbe ti kɔ n̄a. ¹² Ti j̄ɛndeh ki sɔnh it̄uon nɛ ki jinh ti'nɔjɛ bo. Bi sukreh tɛ, nɛ ti teh «Uwien r̄ tien bɛ u'mɔnm.» Bi j̄ɛndeh tɛ, nɛ ti tuonh ijend nnɔ. ¹³ Bi lienh ki saah tɛ, nɛ ti duɔndeh bi'yɛnm. Bi likeh tɛ tɛn ti yɛ tinagbokmuɔr nɛ uɛndun wuu ni, ki likeh tɛ tɛn ti yɛ tijɔknt ya bonn nɛ unil kɛ bo haali nin fɛnfɛnnɔ.

¹⁴ Ma kele' tigber bugben r̄ jin nɛ ifɛ, ama n nuunh r̄ pekre nɛ n̄i kp̄ien usɛn nɛ, kimɛ ni te tɛn n'tiema bumu nɛ, nɛ n ȳie nɛ. ¹⁵ Kimɛ ni ηmɔbe biwɔnwɔkn̄b itur piik mɔnɔn Kristo ya sɛn ni la, ni'baa te uba nɛ. Min nɛ yɛ ni'baa, kimɛ min nɛ tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt nɛ ni teke' *Yesu Kristo ki jin'. ¹⁶ Nɛn bo nɛ n gbáanh nɛ, n̄i tɛkn n'taal ni Kristo ya sɛn ni. ¹⁷ Nɛn bo nɛ n sɔn' Timote ni'saan. U sɔnh Yonbdaan ya tuonl ni'donbó nɛ. N ȳie wɔ tɛn n'tiema buk nɛ. U li tiere nɛ n fuobe ma bo Kristo ya sɛn ni. N wɔkn̄h nɛn nɛ ni'ke saan Kristo ya táan kɛ ni.

¹⁸ Ni'ni biba là maaleh ki teh ma ji li baa ni'saan nɛ. Nɛn nɛ cɛre' bi gbengreh bi'ba. ¹⁹ Ama Yonbdaan tuo' la, n li baa ni'saan na r̄ taande. Binib bà gbengreh bi'ba nnɔ n lá baa' la, na yɛ n li tukn bi'lenm baba bo nɛ, n li tukn kí liike bi'tuɔm mɔ kpɛ ma bo nɛ. ²⁰ Kimɛ Uwien ya bɛl ηa yɛ lenm ya gbɛr, li yɛ mituɔm ya gbɛr nɛ. ²¹ Tɔ, ni cinbe ki ȳie ba? Ni ȳie r̄ baa ni'saan nin iningben nɛ bii r̄ baa kí li ηmɔbe miyiem nin uyenduɔn nɛ?

5

Pɔl k̄anh nin Korɛnt yaab lisɔnsɔndl bo

¹ Tɔ, bi lienh ni'ke saan ki teh uba te ni'ni ki teh lisɔnsɔndl liba ya bol. Bi lienh ki teh udaan diere' u'baa ya po nɛ. Haali binib bà ηa pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnɔn ηa teh li ya sɔnsɔndl. ² Nin nɛn kɛ nɛ ni biɛ ki ηmɔbe tigbengt-a! Ni bi li te tɛn ni kɛ mikuum nɛ, kí n̄ɛn udaan wà tien' ni ya bonn ni'ni. ³ Min ηa te nin nɛ. Nin nɛ kɛ n likeh ki lenh nà kɛ teh ni'ni. Nɛn bo, n bun' udaan wà tien' ni ya bonn tibuur n bi te nin nɛ la, n li bu wɔ ma bo ηɔ. ⁴ N̄i taan litaanl Yonbdaan *Yesu ya yel bo. Ni taan' la, n'yɛnmaale li te nin nɛ, Yonbdaan *Yesu ya tuɔm mɔ te nin nɛ, ⁵ n̄i taa udaan kí cɛbe *Satan* wɔ r̄ ji ijend u'gbɛn ni ηɔ u'naank r̄ ηmɛre lidaali là Yonbdaan li bu binib tibuur nnɔ.

⁶ Ni gbengreh ni'ba nà bo nnɔ ηa mɔn. Na bɛn ki ye bi bun' kp̄ɔnyom, ki taa' kp̄ɔnɔ ya n̄ɔke waamu ki tien' len la, kp̄ɔnɔ nnɔ kɛ nuuleh nɛ-ɛɛ? ⁷ Nɛn mɛn ibiere yà te ni'ni kí wiɛ tɛn bi wiɛnh ma kp̄ɔnɔ ya n̄ɔke wà saa', ki la li ηmɔbe jɔknt, kí li te tɛn kp̄ɔnɔyom mà bi bun' mè mifɛnfɛnm ka tien' n̄ɔke mi'ni. Ni mɔnbe ki te tɛn kp̄ɔnɔ wà ηa ηmɔbe n̄ɔke nɛ. Kimɛ Kristo wà yɛ ti'Pak ya Pebuk nnɔ là taa' u'ba ki tien' lituɔrl ki de' Uwien, ti'tuonbiere bo nɛ. ⁸ Nɛn bo, ti'tetem kɛ ni, cɛre mɛn tí li jeleh kunacenk̄u, kí la li ηmɔbe biere iba nin itɔ. Lisɔnsɔndl nin ibiere kɛ ya bol te tɛn kp̄ɔnɔ ya n̄ɔke nɛ. Ama tí li jeleh nin iyɛnmaal̄mɔnmɔn nin tigbɛmɔnt. Nɛn nɛ te tɛn kp̄ɔnɔ wà ηa ηmɔbe n̄ɔke.

⁹ Tɔ, n là kele' n'gbɔnk̄u ni ki ye ni la li ηmɔbe k̄ank̄aan nin isɔnsɔndl. ¹⁰ Ma niireh kutataaku ni uɛndun ya nib bà yɛ isɔnsɔndl nin binunfɔkdenb nin binasub nin bà pɛ ibule bo nnɔ. N̄i bi yɛ bɛn la, ni bi li n̄ɛ uɛndun wuu ni nɛ. ¹¹ N là kele' nà nnɔ ya tingi si: ni la ηmɔbe k̄ank̄aan nin wà yih u'ba Kristo yɔ, ki biɛ ki yɛ usɔnsɔndl bii ununfɔkdaan bii wà pɛ ubul bo bii utɛnfuon bii uɛyibl bii unasu nɛ. Ni la taan nin ni ya nitunbu kí ji tijier mɔnɔn. ¹²⁻¹³ Na yɛ min nɛ li bu kí biin bà ηa yɛ Kristo yaab, Uwien nɛ li bu kí biin bɛ. Bà yɛ Kristo yaab bɛn wɔn, ninbi nɛ li bu kí biin bɛn, kimɛ n̄i kele' *Uwien ya gbɔnk̄u ni ki ye: «N̄ɛn mɛn unibiɛrɔ ni'ni.»

* 5:5 Pɔl ye bɛ r̄ taa udaan kí cɛbe Satan ma nnɔ u ye wɔ r̄ ye bɛ r̄ ηɔre udaan bi'cɛkl ni nɛ.

6

La taah men tɔb ki joh buur

¹ U ɛ sen bo nɛ, ni'ni wà kɛ nin u'tɔ laa' tigber la, u taah tù ki joh tibuur ya dɛnb bà ɲa cuube Uwien saan, bɛ ní tĩ bu tù, ka ní cère Uwien ya nib ní tùɔre tù? ² Na bɛn ki ye Uwien ya nib nɛ li bu uɲɛndun yaab tibuur-ii? Nĩ yé ninbi nɛ li bu uɲɛndun yaab tibuur la, bɛ tien' na ji li fre kí tùɔre ni'gbɛwawaar-i? ³ Na bɛn ki ye ti li bu Uwien ya tondb tibuur, ki ji niireh nin fɛnfɛnnɔ wuɔ ya gber-ii? ⁴ Ni laa' tu ya gber ya bol ni'ni la, ni taah binib bà Kristo ya taanl ɲa yíe bi'gber nɛ ki teh ni'buur ya nib. ⁵ N len' nà nɔ yé ni'fɛ nɛ. Yɛnfodaan uba mɔnɔn ɲa te ninbi Kristo yaab ni kí li freh ki tùɔreh tigber ni'ni-ii? ⁶ Bɛ tien' ni'ni wà nin u'tɔ laa' tigber la, u taah tù ki joh tibuur ya dɛnb bà ɲa teke' Kristo ki jin' saan ki tĩ buh tù?

⁷ Imɔn, ni taah tɔb ki joh tibuur ma nnɔ, nĩ wuɔn' ki ye na kpɛn' sen nɛ. Na bi kpɛ unil tien' nɛ nà bre la, ní tuo-oo? Bii u jin' ni'bonn la, ní dàan wɔ-ɔɔ? ⁸ Ama ninbi nɛ teh binitɔb nà bre, ki jinh ki pendeh bɛ, nɛ bi yé ni'yaab nɛ. ⁹ Na bɛn ki ye binib bà ya tetem ɲa cuube ɲa ní kɔ Uwien ya bɛl ni-ii? La lɛreh mɛn ni'ba. Isɔnsɔnd nin bà pɛ ibule bo nin binaɲmaab nin bijɛb bà taah bi'tɔb ki teh bipiib ki duɔndeh nin bɛ ¹⁰ nin binasub nin binunfɔkɔdɛnb nin bidɛyib nin bitɛnfuonb nin bà fienh bi'tɔb ya bont nnɔ ɲa ní kɔ Uwien ya bɛl ni. ¹¹ Ni là te nnɔ nɛ, ni'kɛ ɲa ní mɔnɔn la, ama Uwien sɛi' ki lùɔre' nɛ ki bore' nɛ ki tien' u'yaab ki bù' nɛ bigbɛmɔndɛnb, Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo nin wɔn ti'Wien ya Fuoɲaanm bo.

Li teh mɛn nà li kpiɛkreh Uwien

¹² «Niba ɲa yé n'bo kuɔl*.» Nĩ yé imɔn nɛ, ama na yé ni'kɛ nɛ yé n'bo nibonmɔnmɔnn. «Niba ɲa yé n'bo kuɔl». Nĩ yé imɔn nɛ, ama min ɲa ní taa n'ba kí tien niba ya yonb. ¹³ «Tijier bo nɛ kupuoku te, kupuoku bo nɛ tijier mɔ te.» Tɔ, Uwien li cère ni'kɛ nile ní gben. Ama tigbɛnɛnt tun ɲa te ki de' sɔnsɔndl, tù te ki de' Yonbdaan nɛ, nɛ Yonbdaan mɔ te ki de' tigbɛnɛnt. ¹⁴ Nɛ Uwien wà cère' Yonbdaan mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ li cère u'tuɔm bo ti'mɔ ní mɛkre.

¹⁵ Na bɛn ki ye ni'gbɛnɛnt yé Kristo ya gbɛnɛnbɛl nɛ-ɛɛ? N taa n'gbɛnɛnt tà yé Kristo ya gbɛnɛnbɛl nnɔ kí tien ujenkpend ya gbɛnɛnbɛl-ii? Ma ní tien nnɔ fiebu. ¹⁶ Na bɛn ki ye wà kɛ mɔkn' ujenkpend la, wɔn nin ujenkpend nnɔ taan' ki tien' tigbɛnɛnt tuba nɛ-ɛɛ? Kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye uje nin upii taan' la, «bɛn bile nnɔ taan' ki tien' unibaab nɛ.» ¹⁷ Ama wà kɛ taan' nin Yonbdaan la, wɔn nin Yonbdaan ya yɛnm taan' ki tien' miyɛnm miba nɛ.

¹⁸ Wiɛ mɛn lisɔnsɔndl. Unil teh ibiɛrtɔ la, na likeh u'gbɛnɛnt. Ama u teh lisɔnsɔndl la, u teh u'tiɛma gbɛnɛnt nɛ ibiɛre. ¹⁹ Na bɛn ki ye ni'gbɛnɛnt yé *Mifuoɲaanm ya duku nɛ-ɛɛ? Uwien nɛ de' nɛ mɛ, nɛ mĩ te ni'ni. Nɛn bo na ji si niba. ²⁰ Kimɛ Uwien nɛ pɛn' ki ñɛn' nɛ ti'yonbt ni. Nɛn bo, ní li taah ni'gbɛnɛnt ki sɔnh itùon yà kpiɛkreh wɔn Uwien.

7

Upii nin yiko ya gber

¹ Tɔ, tí ji ní liike mɛn ni kele' nni kugbɔnku tigber tà bo nnɔ. Nĩ mɔn uje ní li coh u'ba upii bo nɛ*. ² Ama linaɲmaal ya pɛnm bo, jɛ kɛ jɛ ní li ɲmɔbe u'po, pii kɛ pii mɔ ní li ɲmɔbe u'ɛɛ. ³ Uje ya mɛnku kɔn' u'po ni la, na kpɛ u'po ní yíe. Upii mɔ ya mɛnku kɔn' u'ɛɛ ni la, na kpɛ u'ɛɛ mɔ ní yíe. ⁴ Upii ɲa si u'tiɛma gbɛnɛnt, u'ɛɛ nɛ si tù. Uje mɔ ɲa si u'tiɛma gbɛnɛnt, u'po nɛ si tù. ⁵ Uba la yíe kí ye wa ní

* **6:12** Niba ɲa yé n'bo kuɔl yé mikpenjenm nɛ Korent yaab là pɔh mè. * **7:1** Nĩ mɔn uje ní li coh u'ba upii bo nɛ. Biba maaleh ki teh Korent yaab nɛ len' i ya ñɔbon.

duon nin u'to. Ni ye ni la yie ni le libonl ki kaare ne la, ni kpie ki len ki cii tab bo, ki laan daan waamu. Ama ni liebe ki tukre ki li fuobe upii nin u'ce fuobe nin tab ma bo. Nno na ni la, *Satan li biike ne, ki ne na ni fre ki cuo ni'ba ma nno bo. ⁶ N len' na na ye wobl. N de' ne usen ni ye la, ni li teh nno ne. ⁷ N bi ye unil ke ni li te ten min ne†, ama Uwien de' unil ke u'tiema paabu ne. U de' uba buu ya paabu ne, ki de' uto mo buu ya paabu.

⁸ N takeh ijekpak nin ipiikpak nin bikpopiib ne ki teh ni mon be ni juore ki li te ten min ne. ⁹ Ama ba ni fre ki cuo bi'ba la, bijeb ni kuon bipiib, bipiib mo ni kun ticer. Kime bijeb kuon' bipiib, bipiib mo kun' ticer la, nen tu nin upii ya menku ni li nmobe uje u wlnh bii uje ya menku ni li nmobe upii u'mo wlnh.

¹⁰ Piicieb nin bipiib ba nmobe ciebe, n li take ne na na ye ni'bo liwobl ne. Na nen' min saan, Yonbdaan ne ye nno: Upii la fii u'ce saan. ¹¹ Upii fii' u'ce saan la, u la liebe ki kun cer bii wo ni liebe ki taan u'ce buabu. Uje mo la nore u'po.

¹² Ba sien' nno, na ye Yonbdaan ne takeh be, min nin n'yul ne takeh be. Ni ye uje ye Kristo yo na u'po na ye Kristo yo ki tuo' ki ye u li te nin wo la, u la nore upii nno. ¹³ Upii mo ye Kristo yo na u'ce na ye Kristo yo ki tuo' ki ye u li te nin wo la, u la fii u'ce nno saan. ¹⁴ Kime uje na ye Kristo yo na u'po ye Kristo yo la, u'po nno bo Uwien li tien wo ten u ye u'yo ne. Upii mo na ye Kristo yo na u'ce ye Kristo yo la, u'ce nno bo Uwien li tien wo ten u ye u'yo ne. Na bi te nno la, bi'bumu bi li ye ba ye tijaknt Uwien ya nun bo ya bumu ne, ama mu ji ye ba na ye jaknt Uwien ya nun bo yaamu ne.

¹⁵ Ama uje wa na ye Kristo yo ye wo ni wie u'po bii upii wa na ye Kristo yo ye wo ni fii u'ce saan la, u li fre ki tien u ye ma. U ya yo wa ye Kristo yo nin wa na ye Kristo yo nno na ji te gber. Uwien na yin' ne ni li nmobe uyenduon ne-ee?

¹⁶ Upii, sin bo a'ce bi li nmere la, a ben-ii? Uje, sin bo a'po bi li nmere la, a ben-ii?

Uba la nuunh wo ni lebre Uwien sien' wo ma bo

¹⁷ Nen nen' len la, Yonbdaan sien' unil ke ma bo la, wo ni li fuobe nno. Uwien yin' unil ke ki laa' u se usensien wa la, wo ni juore ki li se wun ni. N takeh nen ne Kristo ya taan ke ni. ¹⁸ Uwien yin' unil ki laa' u jie' u'punl na la, u la li buoh binib la bende ki ye u jie'. U yin' wa mo ki laa' wa jie' u'punl la, u la ji ni jie'.

¹⁹ Unil jie' u'punl bii wa jie' la, na ye nen ne ye nibonmonn. Ama Uwien ya wab ya bom ne ye nibonmonn. ²⁰ Uwien yin' unil ke ki laa' u se usensien wa la, wo ni juore ki li se wun ni. ²¹ Uwien yin' ne ki laa' a ye uyonb la, la cere ne ni li wi ne. Ama a laa' usen a fre ki ne tiyonbt nno ni la, la cere ne ni nmere ne. ²² Kime Yonbdaan yin' unil ki laa' u te tiyonbt ni la, u nen' udaan ibiere ya yonbt ni ne, u ji ye u'yo ne. Nno ne Yonbdaan ti yin' wa mo ki laa' wa te yonbt ni la, u ji ye Kristo ya yonb ne. ²³ Uwien ne pen' ki nen' ni'ke ti'yonbt ni. Nen bo, la ji ni li ye men nib ya yonbe. ²⁴ To, n'yaabe, Uwien yin' wa ke ki laa' u se usensien wa la, wo ni juore ki li se wun won Uwien ya nun bo.

Ba na kuon' piib nin ba na kun' cer ya gber

²⁵ Ba na kuon' piib nin ba na kun' cer ben won, ma nmobe Yonbdaan ya mesen ni wun be. Ama n li take be n maaleh ma bo ne, kime n ye unil wa Yonbdaan muo' nni ki cere' n kpe be ni li du n'bo ne.

²⁶ Ti jinh ijend ya fenfenn nno bo, n maale' ki ye ni mon wa ke ni juore ki li te ten u te ma bo ne. ²⁷ A nmobe upii la, la li nuunh sin nin won ni gbiire. Na laan nmobe pii la, ji la li nuunh a kuon. ²⁸ Ama a ye a kuon upii la, na ye biere. Kijefenbuk mo ye ke ni kun ticer la, na ye biere. Ba kuon' bipiib nin ba kun' ticer li le ijend bi'fuobm ni. Ma ye ijend nno ni tu be ne cere n len' nno.

† 7:7 Pol ye u bi ye unil ke ni li te ten won ma nno u ye wo ni ye u bi ye unil ke ni juore ki li ye lijekpakl ten won ne.

²⁹ N'yaabe, n yíe rí len nà sɔ: uyo wà sɛn' nnɔ ɲa ji yebe. Nɛn bo, kɪ ñɛ fɛnfɛnnɔ kɪ li joh wà ɲmɔbe upii la, wɔ rí tien tɛn wa ɲmɔbe, ³⁰ wà muɔh la, wɔ rí tien tɛn wa muɔh, wà poknh la, wɔ rí tien tɛn wa poknh, wà daanh tibont la, wɔ rí tien tɛn wɔn ɲa si tibont nnɔ, ³¹ wà jondeh uɲɛndun ni ya bont bo la, wɔ rí tien tɛn wa cinbe ki jondeh tu'bo, kimɛ uɲɛndun wuu nɔ ji te ma bo nnɔ wa ji li wuɔke.

³² Ma yíe niba rí li wiɛbe nɛ. Wà ɲa ɲmɔbe pii ya nun mɔn Yonbdaan ya tɔn bo nɛ. U'nun mɔn u li tien ma bo ɲɔ Yonbdaan ya yɛnm rí li sɔnge u'bo nɛ. ³³ Ama wà ɲmɔbe upii ya nun mɔn u li fuobe ma bo uɲɛndun wuu ni nɛ. U'nun mɔn u li tien ma bo ɲɔ u'po ya yɛnm rí li sɔnge u'bo nɛ, ³⁴ nɛ u'yɛnmaale gbiire' mile. Upii wà ɲa ɲmɔbe cɛ nin kijɛfɛnbuk ya nun mɔn Yonbdaan ya tɔn bo nɛ, ki nuunh bi'yɛnmaale nin bi'fɛl kɛ rí li te ki de' Yonbdaan. Ama upii wà ɲmɔbe cɛ ya nun mɔn u li fuobe uɲɛndun wuu ni ma bo nɛ, nɛ u'nun mɔn u li tien ma bo ɲɔ u'cɛ ya yɛnm rí li sɔnge u'bo.

³⁵ N len' nnɔ ki nuunh ni'tiema mɔnm nɛ, ma nuunh rí de nɛ wɔbl. Ama n nuunh ní li teh nà mɔn ki dɛkre' nɛ, kɪ taa ni'ba kɪ de Yonbdaan kɪ li te ki de' wɔn baba.

³⁶ † Ní yé unil ɲmɔbe kijɛkpɛng u'mɛnku te ki'ni ní tɪ kɛnde', wà yíe wɔ rí saa kɛ kɪ jin kɛ fɛ, ki yíe nibonn kɛ rí li te ni'donbɔ la, wɔ rí tien nà mɔn u'bo. Bɛ rí kuɔn tɔb. Na yé biere. ³⁷ Ama unil cɛkre' u'yɛnm, uba ɲa wɔbn' wɔ, ki yíe nɛ ki gɛnde' ki ye wɔn nin u'jɛkpɛng rí li te, wa rí mɛ kɛ fiebu la, u tien' ní mɔn nɛ. ³⁸ Tɔ, wà kuɔn' u'jɛkpɛng la, u tien' ní mɔn nɛ, ama wa juore' lijɛkpɔkl la, u tien' ní mɔn ki cɛn' u bi kuɔn' la.

³⁹ Uyo wà upii ya cɛ laan fuobe la, u yé u'cɛ nɛ. Ujɛ nnɔ tɪ kpo' la, u li fre kɪ kun u yíe ujɛ wà, ama ní kpɛ ujɛ nnɔ rí li yé Kristo yɔ nɛ. ⁴⁰ N ya bùol, min maale' ki ye u juore' ka liɛbe' ki kun' jɛ la, u li ɲmɔbe uyɛnsɔnge ki gbien'. Na yé *Uwien ya Fuoñaanm nɛ pekreh n'mɔ bi?

8

Titɔtuɔrnɔnt ya gber

¹ Tɔ, tí ji rí liike mɛn titɔtuɔrnɔnt ya gber. Tun bo wɔn la, ti bɛn ki ye «ti'ke ɲmɔbe mibɛnm nɛ.» Ama mibɛnm cɛreh unil gbɛngreh u'ba nɛ, nɛ miyíem cɛreh unil kpɛnh mitekjim ya sɛn ni. ² Unil maaleh ki teh u bɛn niba la, wa laan bɛnde' ki kpaan' u bi li bɛnde ma bo. ³ Ama wà yíe Uwien la, Uwien bɛn udaan nɛ.

⁴ Tɔ, titɔtuɔrnɔnt ya ɲmɔnm wɔn la, ti bɛn ki ye ibule yà kɛ te uɲɛndun wuu ni nɔ ɲa yé bonn, ki bɛn ki ye niba ɲa te ki kɛnde' Uwien bo. ⁵ Imɔn, tibont te kutaaku nin kitink bo binib taah tɔ ki teh bi'wien. Imɔn, bɛn bo iwien te ligol nɛ, nɛ yonbɛnb mɔ ligol. ⁶ Ama tinbi bo Uwien te uba nɛ ki yé ti'Baa. Wɔn nɛ ñɛn' tibont kɛ, nɛ wɔn bo nɛ ti fuobe. Yonbdaan mɔ te uba nɛ. Wɔn si *Yesu Kristo. Kɪ ñɛ wɔn bo nɛ tibont kɛ te, nɛ ti'mɔ te kɪ ñɛ wɔn bo nɛ.

⁷ Ama na yé binib kɛ nɛ ɲmɔbe mi ya bɛnm. Biba paan' ibule bo ki mɛn' nɛ ki dɔan' yí na laan wuɔke'. Nɛn bo nɛ bi biɛ ki ɲmɔnh titɔtuɔrnɔnt la, bi maaleh ki teh tɔ yé titɔtuɔrnɔnt nɛ. Bi'fɛl ɲa co ma nnɔ nɛ bi'yɛnmaale jɛnde' bɛ, nɛ bi maaleh ki teh tɔ kuɔnde' bɛ tijɔkt. ⁸ Na yé tijier nɛ li cɛre tí li yé binib bɔ cuube Uwien ya nun bó. Ti jin' la, na rí pukn tɛ niba, ta tí jin' mɔ la, na rí kùore tɛ niba.

⁹ Ama ní liike ni'yul bo, ki la cɛre wà ya tekjim ɲa faa rí lu Uwien ya sɛn ni, kɪ ñɛ ni ɲmɔbe usɛn ní li teh tibont tà nnɔ bo. ¹⁰ Kimɛ unil wà ya tekjim ɲa

† **7:36** Migbiirm 36 kɪ tí baa 38 ya gber ya ciim te bolm mile bo nɛ. Biba maaleh ki teh migbiirm bugbɛn liɛnh wà ɲmɔbe kijɛkpɛng ya gber nɛ. Bitɔb maaleh ki teh mí liɛnh bibaa wà ɲmɔbe bisɛ ka yíe wɔ rí gɛbre cer ya kunm bo nɛ.

faa laa', sin wà ñmabe mibenm, jinh tijier ibule ya duku ni la, u'mo ya fël li cúun ne wò rí li ñmònh titòtuòrnònt ki ciibe. ¹¹ Nnò ne a'benm nnò bo a'tò wà ya tekjim ña faa li bole. Ne Kristo kpo' u'mò bo ne. ¹² Ni teh u'yaab i ya biere ya bol, ki saah bi'yenm bi'fël ña co ma nnò bo la, ni teh Kristo ne ibiere. ¹³ Nèn bo, n jinh nà li cère n'tò rí lu Uwien ya sen ni la, ma ji li ji nè fiebu ño ki la cère n'tò rí lu Uwien ya sen ni.

9

Yesu ya tondb ñmabe usen wà

¹ Ma si n'ba bi? Ma yé *Yesu ya tond bi? Ma laa' Yonbdaan *Yesu bi? Na yé n sòn' Yonbdaan ya tòn ma nnò ne cère' ni yé u'yaab-ii? ² Ma yé *Yesu ya tond binitòb bo mònàn la, ninbi bo wòn n yé wò ne. Kimε ni yé Yonbdaan yaab ma nnò ne yé kudíeku kùa wuòn' ki ye n yé u'tond.

³ Binib bà biindeh nni nnò n li jiiin be nà so: ⁴ Ta ñmabe sen tí ji kí ñu tí tòn bo bi? ⁵ Ta ñmabe sen wà ke rí li ñmabe upii wà yé Kristo yo, kí li tóke nin wò bi? Yonbdaan ya tondtòb nin u'ninjieb nin Pier* ña teh nnò ne-εε? ⁶ Bii min nin Banabas baba ne ña sòn' tuontòl la, ta rí ji? ⁷ U le soja ba ne sòn' sojatuoñl ka teknh paaku fiebu? Bii ñme ne li caan busubu ka rí mò bu'bii? Bii ñme ne kpaah tiwent ka rí ñu tu'biim-i?

⁸ N len' nà nò yé unisaal ya yenmaale baba ne-εε? Yiko ya gbònt ni mònàn nà te nnò-òò? ⁹ Kimε Moyis kele' yiko ya gbònt nnò ni ki ye: «A taa unε u taanh iji la, ña rí lòle u'ñòbu†.» Uwien tuukeh inε ya gber ne-εε? ¹⁰ Na yé tinbi bo ne Uwien cinbe ki len' nnò-òò? Imòn, tinbi bo ne nì kele' nnò. Nì kpe wà kòn' bukpaabu nin wa gun' bu'ji ke rí li daan ki ye wà ke li le u ya bó ne. ¹¹ Ti cère' ni laa' *Mifuoñaanm ya mòn' ma nnò, ni de' te ni'faal ya niba bó la, nì bre ne-εε? ¹² Binitòb ñmabe usen be rí teke tibont ni'saan la, ta ñmabe usen ki cen' be-εε?

Ama tinbi ña tange' nèn ke, kimε ta yíe niba rí pien Kristo ya gbemòmònt ma nnò ne cère' ta yíe ti li yé uba bo tukl, ne ki ñmabe sukke nibonn ke bo. ¹³ Na ben ki ye binib bà sòn' itòn Uwien ya duku ya luo bo nnò bi'jier ñeh kuduku nnò ya luo bo ne-εε? Ne bà mò sòn' itòn Uwien ya ponpuol saan nnò, mò ñmabe bi ya bó ne binib tukeh tibont tà ki lá dien' Uwien u'ponpuol bo nnò ni. ¹⁴ Nnò ne Yonbdaan là de' usen ki ye binib bà kpaandeh tigbemòmònt nnò, rí li fuobe tun bo.

¹⁵ Ama min ña tange' i ya sen ke. Ne n kieh kugbònkku kuu ma nò, na yé n nuunh ní de nni n kpe ní de nni nà nnò ne. N kpo' la, nì tu nin uba rí cère rí lúo n jebnh n'ba nà bo nnò. ¹⁶ Kí tóke binib tigbemòmònt tun wòn la, na yé rí li jebnh n'ba, kimε nì yé n'bo liwòbl ne. Ma tóke' tó la, nì bre n'bo ne. ¹⁷ Min nin n'yul ne bi cèkre' n'yenm ki sòn' lituoñl bugben la, n bi li nuunh lisuul ne. Na yé n yíe ne ki sòn' lè. Bi niin' nni ne n sòn' lè, n bi li sòn' lè ma bo. ¹⁸ Nèn bo, n'suul si ba? N'suul si rí li tókeh binib tigbemòmònt tuu ki la nuunh niba ne, ki la tuuke n tóke' binib tigbemòmònt bugben la, n kpe be rí de nni tibont tà nnò.

¹⁹ Ma yé uba ya yonb, ama n taa' n'ba ki tien' binib ke ya yonb ño rí le binib bà yebe kí de Kristo ne. ²⁰ *Sufmbε saan, n teh bi teh ma bo ne ño rí le be kí de Kristo. Imòn, ma ji te Moyis ya yiko ya wòbl ni, ama n lá te nin be la, n pe bi teh ma bo ne ño rí le be kí de Kristo. ²¹ Bà ña ben Moyis ya yiko nnò saan mò n teh ten ben ne ño rí le bi'mò kí de Kristo. Na yé n kende' *Uwien ya yiko bo ne, kimε n boh Kristo ya yiko ne. ²² Bà ya tekjim ña faa' mò saan la, n te ten ben

* 9:5 Liike 1:12. † 9:9 Israyel yaab là yé be rí gu tibont la, bi taah inε ne ñ taanh ki ñende' tibont nnò ya bim.

nε ηο ρί ε bi'mo kí de Kristo. Nen bo, binib ke saan n te ten ben nε ηο ρί ñikn kí cère bi'ni biba ρί ηmere. ²³ Tigbemənmənt bo nε n teh nen ke, ηο n'mo ρί ε n ya bó tu'mənm ni.

²⁴ Na ben ki ye binib te minənsenniəm bo la, bi'ke tiinh nε, ama unibaab wà li sən kí faake nnə nε li ε lisuul-ii? Nen bo, ni'ke ρí li tiinh ki nuunh ní ε lisuul. ²⁵ Wà ke nuunh wə ρí niε kí sən la, u coh u'ba tibont tà yebe ni nε. U teh nnə ηο wə ρí ε lisuul là nnə ηa wuəkreh. Tinbi wən, ti məh ki nuunh lisuul là li tuu ki te nε. ²⁶ Nen bo, min tiinh la, ma ηaake ki tiinh ka ben n joh nà bó, ka te ten unəkunil wà ñih ka ηməbe u ñih wà. ²⁷ N biendeh n'gbenent ki gbiekeh, ki teh n'ba ten uyonb ηο min wà təkheh bitəb tigbemənmənt tuu nnə, min bugben la lá lúo n ya bó nε.

10

La li ηməbe mən Israyel yaab là ηməbe mitetem mà kupenpelku ni nnə

¹ N'yaabe, n yé ní li ben nà là tu' ti'yaajeb nε. Kutewəlgəbənku kuba nε là jiiire' ní ki wəngəh bi'ke usen, nε bi'ke puore' miñunciənm. ² Kutewəlgəbənku nin miñunciənm nnə yé bi'ke bo Uwien ya ñunsii nε ki tien' bε Moyis ya panpaankaab. ³ Bi'ke là taan' ki jin' tijiebaabt tà ñen' Uwien saan nε, ⁴ ki taan' ki ñun' miñunbaabm mà ñen' Uwien saan. Iməñ, bi'ke là ñuh miñunm mà nnə Uwien nε là cère' mĩ təh ki ñeh kujətenku kuba ni. Kutənkunə nnə yé Uwien yaaku nε, nε bi là te nà ke saan la, kù te nε. Kutənkunə nnə là yé Kristo nε. ⁵ Nin nen ke Uwien ya yenm ηa sənge' bi'ni bà yebe bo. Nen bo nε bi là kpokpo' kupenpelku ni.

⁶ Tibont tuu là tu' ti'yaajeb ηο nè ρí de tε ucekn ηο ti la tien nà bre ten ben nε. ⁷ Ni'mo la li pε ibule bo ten bi'ni biba là tien' ma. Nĩ kele' *Uwien ya gbənku ni ki ye: «Binib nnə là kèle' ki jin' ki ñun', nε ki fii' ki caan' kujelku.» ⁸ Ti la li teh mən sənsəndl ten bi'ni biba là tien' ma, ki cère' binib itur pile nin ita kpo' uwien uba nnə. ⁹ Ti la biike mən Yonbdaan* ten bi'ni biba là tien' ma ki cère' iwε kəkère' ki ku' bε nnə. ¹⁰ La li ηulnh mən ten bi'ni biba là ηulnh ma ki cère' Uwien ya tond wà kuuleh baa' ki kuku' bε nnə.

¹¹ Tibont tuu nnə ke là tu' ti'yaajeb ηο nè ρí de binitəb ucekn nε. Bi kele' tū ηο tū ρí gbiere tinbi bà ηa ji fəke nin ugbengbenyo nnə nε. ¹² Nen bo, wà maale' ki ye u se mənəmən mitekjim ya sən ni la, wə ρí li ben ki la lu. ¹³ Mibiikm mà tu' nε nə, yé mibiikm mà li fre kí tu unisaal ke nε. Uwien yé uməməndaan ma nnə, wa ρí cère mibiikm mà li faake nin nε ρí tu nε. Ama mibiikm lá tu nε la, u li de nε mituəm ní juun kí teke, kí wuəñ nε ni li kpíen isen yà kí ñε len.

La li tuuke mən ibule nin ituəre ya gber

¹⁴ Nen bo, n'jətiebε, wiε mən ibule nin ituəre ya gber. ¹⁵ N lienh nin ninbi bà nnə, ni yé biyenfodenb nε. Ninbi mənəñ ρí maale kí liike n len' nà nə ya tingi. ¹⁶ Ti jinh Yonbdaan ya jier la, ti ñuh midaam mà, ki faareh Uwien mi'bo nnə ηa taakeh tε nin Kristo ya sēm-ii? Ti kəh kpənə wà ki gbiinh ki ηmənh nnə ηa taakeh tε nin Kristo ya gbenent-ii? ¹⁷ Kpənə nnə te kpənə uba ma nnə, nin tí yebe ma ke nnə ti taan' ki tien' tigbenent tuba nε. Kimε ti'ke taakeh ki gbiinh u ya kpənəbaab nε.

¹⁸ Liike mən Israyel yaab teh ma bo. Binib bà jinh bi taah tiwənt tà ki teh ituəre liponpuol bo ki dienh Uwien nnə, ben nin wən taakeh nε kí ñε liponpuol nnə bo. ¹⁹ N len' nà nə ya tingi si ba? N ye ρí ye ibule yé niba nε-εε? Bii n ye ρí ye bi taah tiwənt tà ki punh yĩ nnə ya nənt nε yé niba? ²⁰ Na te nnə. N ye ρí ye bi tūəreh ituəre yà nnə, ba tūəreh ki dienh Wien, bi tūəreh ki dienh isenpol nε.

* **10:9** Bi kpie' ki kele' tigbənt tà nnə ya tuba ni nĩ kele' ki ye Kristo nε.

Ne ma yie ninbi nin isenpol ri li te gber. ²¹ Na ri fre ki nu Yonbdaan ya deyiek, ki liebe ki nu isenpol yaak mo. Na ri fre ki ji Yonbdaan ya jier, ki liebe ki ji isenpol yaar mo. ²² Bii ti yie ti fin Yonbdaan ya mutuol ne? Ti nmabe mituam ki cen' wo-oo?

Cere men ni teh na ke ri li kpierekreh Uwien

²³ To, «Niba na ye kuol†» ama na ye ni'ke ne ye nibonmnmnmn. «Niba na ye kuol.» Ama na ye ni'ke ne li tore unil wo ri kpre mitekjim ya sen ni. ²⁴ Uba la nuunh u'tiema mnm, ama wo ri li nuunh bitob yaam. ²⁵ Ni leke' tinant ta ke bo kidaak ni la, de men ki nmnm, ki la cere' ni'yenmaale ri li jendeh ne, ni li niireh tu ye ba yaar, ²⁶ kime «Yonbdaan si kitink nin tibont ta ke te ki'bo.»

²⁷ Wa na ye Kristo yo yin' ne tijier ya jim, ni tuo' ki jon' la, u de' ne na ke la, ji men, ki la cere' ni'yenmaale ri li jendeh ne, ni li niireh tu ye ba yaar. ²⁸ Ama unil take' ne ki ye ni ye titatuarnant la, ni la ji. Wa take' ne ki ye ni ye titatuarnant nno bo ne na ri ji no udaan ya yenmaale la jendeh wo. ²⁹ N niireh u ya daan ya yenmaale ne la jendeh wo, ma niireh ninbi yi.

To, nba la, uba li fre ki maale u'yenm ni ki ye: «Be bo ne wa ri fre ki tien u bi nmabe usen wo ri tien na ki ne utu ya yenmaale bo? ³⁰ N faareh Uwien ki jinh tijier la, be bo ne bi li liebe ki biin nni n faareh Uwien tijier ta bo nno bo?»

³¹ Nen bo, ni jinh bii ni nuh bii ni teh na ke la, ni li teh ni'ke ki kpierekreh Uwien. ³² Ni ye Suf bii wa na Suf bii Uwien ya taanl yo ne la, ni la cere ni'tentiem ri tuln bi'ni uba mnm. ³³ Ni li teh ten n teh ma bo. N songreh binib ke ya yenm tibont ke ni ne, ka nuunh n'yul bo ya mnm, ki nuunh linigol ya mnm no be ri nmere ne.

11

¹ Tekn men n'taal ni ten n tekni Kristo ya taal ni ma.

Uje nin upii li te ma bo ikaare ni

² N pekeh ne nin ni tien n'bo tibont ke ni ma, ki pe Kristo ya nikpieb ya wknm ma n la wkn' ne me nno bo mnmnmnm nno. ³ Ama n yie ni bende ki ye je ke je ya cien si Kristo ne. Pii ke pii mo ya cien si uje ne, ne Kristo mo ya cien si Uwien. ⁴ Uje wa ke kaareh bii u sokndeh Uwien ya nabon ki cuube nibonn la, u jindeh u'cien ne ife. ⁵ Ama upii wa mo ke kaareh bii u sokndeh Uwien ya nabon, bonn na naake u'yul bo la, u mo jindeh u'cien ne ife, kime ni te ten u kuo' u'yur* ne. ⁶ Upii laa' wa ri taa niba ki nekni u'yul bo la, wo ri tu ki ce u'yur-a! Ama upii cen' u'yur bii u kuo' tu la, ni ye u'bo ife ne. Nen bo, wo ri li taah niba ki nekndeh u'yul bo. ⁷ Uje kaareh la, wa kpe wo ri li cuube bonn, kime u ye Uwien ya nennnku ne, ki wongeh Uwien ya kpieke. Ama upii won wongeh uje ya kpieke ne. ⁸ Na ye Uwien la taa' upii ya gbenent bo ne ki tien' uje, u la taa' uje ya gbenent bo ne ki tien' upii, ⁹ ne na ye upii bo ne Uwien la nen' uje ama uje bo ne Uwien la nen' upii. ¹⁰ Nen bo ne Uwien ya tondb bo, ni kpe upii ri taa niba ki nekni u'yul bo ki wun ki ye u nmabe usen wo ri tien u teh na. ¹¹ To, nin nen ke Yonbdaan ya sen ni won, pii na te la, je na te. Je mo na te la, pii na te. ¹² Kime ni ye imn ne, Uwien la taa' uje ya gbenent bo ne ki tien' upii, ne upii mo ne maah uje. Ne nen ke nen' Uwien saan ne.

¹³ Ninbi mnm maale men ki liike, upii kaareh niba na naake u'yul bo la, ni cuube-ee? ¹⁴ Uwien nen' tibont ma bo mnm wun' ki ye uje tuke tiyufokrt la, ni ye ife ne. ¹⁵ Upii won bo, tiyufokrt ye ukpieke ne. Kime Uwien de' wo tiyufokrt tu ri li piibe u'yul bo ne. ¹⁶ Unil nuunh wo ri li nieh isen ke ni la,

† 10:23 Liike 6:12. * 11:5 Pal ya yo upii la kuo' u'yur bii u cen' tu la, ni ye u'bo ife ne.

udaan ní li ben ki ye tinbi ña ñmabe mi ya tetem, Uwien ya táan yaab mɔ ña ñmabe mɛ.

Yonbdaan ya jier

(*Matie 26:26-29; Mark 14:22-25; Luk 22:14-20*)

¹⁷ Tɔ, n gbierɛh nɛ ma nɔ ní li tɔke nɛ usɛn wà bo ma ní pɛke nɛ, kimɛ ni taakeh ni'táan la, na teh ná li tore nɛ, ni teh ná li saa nɛ nɛ. ¹⁸ Mikpiɛkm n cii' bi ye ni taakeh itáan la, ni ñmabe ipàpàare nɛ. Nɛ n teke' ki jin' ki ye bi tɔke' nni tigber tà nnɔ, tuba yé tigbɛmònt nɛ. ¹⁹ Imòñ, uyo uba la, ní kpe miborm ní li te ní'ni ñɔ bɛ ní bɛnde bà cinbe ki yé bigbɛmòndɛnb nɛ. ²⁰ Ni lá taan' la, na yé ni cinbe ki jinh Yonbdaan ya jier nɛ, ²¹ kimɛ wà kɛ kpiɛleh wɔ ní ji u'tiema jier nɛ. Mikònm ñmabe uba, utɔ mɔ ñun' ki yibe' ñɔ. ²² Na ñmabe den ní ji kí ñu nɛn bó-oo? Bii ni yindeh Uwien ya taanl yaab nɛ, ki jindeh bijiinb ifɛ? N li len kí ye ba? N li pɛke nɛ nɛ-ɛɛ? Ma ní pɛke nɛ u ya sɛn bo.

²³ Tɔ, min cii' miwɔknm mà sɔ Yonbdaan saan nɛ ki taa' mɛ ki wɔkn' nɛ. Kuñɔnku kùà bi là li kuɔre Yonbdaan *Yesu nnɔ, nɛ u taa' kpɔnɔ ²⁴ ki faare' Uwien, ki kɔkuɔ', nɛ ki ye: «Nà sɔ yé n'gbɛnɛnt n taa' ki de' nɛ. Li teh mɛn nnɔ kí li tien n'bó.» ²⁵ Bi jin' ki tɛ gben', nɛ u taa' midaam mɔ, ki faare' Uwien, nɛ ki ye: «Midaam miɛ yé n'sɛm nɛ, ki wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku. Uyo wà kɛ ni ñuh mɛ la, ní li teh nnɔ ki tien n'bó.» ²⁶ Kimɛ uyo wà kɛ ni ñmɔnh kpɔnɔ wuɔ, ki ñuh midaam miɛ la, ni tɔkeh binib Yonbdaan ya kuum ya gber nɛ, kí tɛ baa lidaali là u li baa ní.

²⁷ Nɛn bo nɛ wà kɛ ñmɔnh Yonbdaan ya kpɔnɔ, ki ñuh u'daam, ka boh tijier bugbɛn la, u biindeh u'ba nɛ Yonbdaan ya gbɛnɛnt nin u'sɛm bo. ²⁸ Nɛn bo, unil kɛ ní tùɔre kí maale kí liike u'tetem te ma bo kí yaan kí ñmɔn kpɔnɔ nnɔ, kí ñu midaam nnɔ. ²⁹ Kimɛ unil ñmɔn' kpɔnɔ nnɔ, ki ñun' midaam nnɔ, ka bùh ki teh ní yé Yonbdaan ya gbɛnɛnt la, u ñmɔnh, ki ñuh ma nnɔ, u nuunh u'tiema yul bo ya tudɛre nɛ. ³⁰ Nɛn nɛ cɛre' ní'ni bà yɛbe yé biwiɛnb, bitɔb yé ijiin, bà yɛbe mɔ kpo'. ³¹ Ti tùɔre' ki maale' ki liike' ti'tetem te ma bo la, Yonbdaan ña ní dɛre ti'tub nnɔ. ³² Ama u dieh ti'tub la, u cekndeh tɛ ñɔ u la lá bu kí biin uɛndun ya nib kí yekn tɛ nɛ.

³³ N'yaabɛ, nɛn bo, ni tɛ taan' ní ji la, ní li guureh tɔb. ³⁴ Mikònm ñmabe wà la, wɔ ní ji u'den, ñɔ ni la lá taan kí li nuunh ni'tiema tudɛre.

Tigber tà sɛn' nnɔ, n lá baa' la, n li tùɔre tu'mɔ.

12

Mifuoñaanm ya paabu

¹ Tɔ, tí ji ní liike mɛn *Mifuoñaanm ya paabu ya gber. N'yaabɛ, ma yíe ní li te ka ben Mifuoñaanm dienh bupaabu bùà kɛ ya bol nnɔ ya gber. ² Ni ben ki ye na laan là pɛ Uwien ya sɛn bo ma nnɔ, ibule nɛ là co nɛ ticuɔr nɛ na ní fre kí ñmɛre i'saan, ki ben mɔ ki ye ibule nnɔ ña lienh. ³ Nɛn bo nɛ n yíe ní tùɔre kí bɛnde kí ye *Uwien ya Fuoñaanm cɛreh unil tɔkeh tigber la, wa ní fre kí len kí ye: *Yesu ní juore fɛnm. *Mifuoñaanm ña ní la, nil mɔ ña ní fre kí len kí ye: *Yesu yé Yonbdaan.

⁴ *Mifuoñaanm ya paabu te ibol ibol nɛ, ama mi ya Fuoñaanbaabm nɛ dienh ní'kɛ. ⁵ Itùon te ibol ibol nɛ, ama wà kɛ sɔnh ki dienh Yonbdaan uba nɛ. ⁶ Itùon ya sɔnm te ibol ibol nɛ, ama Uwien uba nɛ cɛreh unil kɛ sɔnh itùon. ⁷ *Mifuoñaanm dienh wà kɛ bupaabu nɛ ní li toreh unil kɛ nɛ. ⁸ *Mifuoñaanm nɛ dienh uba miyɛnfolenm. Mi ya Fuoñaanbaabm nɛ dienh utɔ mɔ mibɛnm. ⁹ Mɛn nɛ dienh uba mitekjim mà yɛbe, ki dienh utɔ mɔ bupaabu bùà cɛreh u buuh biwiɛnb. ¹⁰ Mí dienh uba mituɔm wɔ ní li teh miyɔkm ya bont, ki cɛreh utɔ mɔ sɔkndeh Uwien ya ñɔbon, ki cɛreh utɔ mɔ sekndeh ki bɛndeh

nà yé *Mifuoñaanm yaann nin nà ña yé Fuoñaanm yaann, ki cèreh uba lienh milencenm ibol ibol, ki cèreh utò mǎ sǎkndeh milencenm nnǎ. ¹¹ Mi ya Fuoñaanbaabm nɛ cèreh tibont nnǎ kɛ teh. Mǐ dienh unil kɛ bupaabu jɛjɛ mǐ yíe ma bo nɛ.

Tigbenent te tuba nɛ, ama tu'gbenenbel te ligol nɛ

¹² Tǎ, liike mɛn unisaal ya gbenent te ma bo. Tù ñmǎbe igbenenbel ligol nɛ. Nin ì te ligol ma kɛ nnǎ, ì taan' ki tien' tigbenenbaabt nɛ. Kristo yaam mǎ te nnǎ nɛ. ¹³ Kimɛ ti'ni bà yé *Sufmbɛ nin bà ña yé Sufmbɛ, bà yé iyonbe nin bà ña yé yonbe, Mifuoñaanbaabm nɛ jüire' ní ti'kɛ bo ki yé ti'bo Uwien ya ñunsii, ki tien' tɛ unibaab. Ti'kɛ ñun' mi ya Fuoñaanbaabm nɛ tɛn miñunm.

¹⁴ Tǎ, tigbenent ya gbenenbel ña te liba, ì te ligol nɛ. ¹⁵ Litaal tǎke' ki ye: «Ma yé nuǎ ma nnǎ, ma yé gbenent ya gbenenbel» la, ì li fre kí bore li'ba ki la tuuke gbenent bo-oo? ¹⁶ Litubl mǎ tǎke' ki ye: «Ma yé nunbu ma nnǎ, ma yé gbenent ya gbenenbel» la, ì li fre kí bore li'ba ki la tuuke gbenent bo-oo? ¹⁷ Tigbenent kɛ bi yé bununbu nɛ la, unil bi li teh mila ki ciih? Tù tí bi yé litubl nɛ la, u bi li teh mila ki ciih unu? ¹⁸ Ama Uwien tien' tigbenent ya gbenenbel kɛ gbenenbel li'bùol u yíe ma bo nɛ. ¹⁹ Tigbenent kɛ bi yé ligbenenbel liba la, nǐ bi li yé tigbenent-ii? ²⁰ Nɛn bo, igbenenbel te ligol nɛ ki taan' ki tien' tigbenenbaabt.

²¹ Nɛn nɛ cère' bununbu ña ní fre kí tǎke unuǎ kí ye: «Ma ciɛke ñɛ.» Liyul mǎ ña ní fre kí tǎke itàan kí ye: «Ma ciɛke nɛ.» ²² Na te nnǎ. Tigbenent ya gbenenbel yà bi likeh yè tɛn ya yé bonn nnǎ mǎnǎn ñmǎbe lituonl nɛ. ²³ Igbenenbel yà ña ñmǎbe sel nnǎ, ti dienh yɛn nɛ lisel ki cɛn' i'tǎ. Nɛ tigbenent ya na'saan yé ifɛ ya bonn nnǎ, ti tǔrɛh nɛn saan nɛ mǎnmǎnm. ²⁴ Ama tigbenent ya nà saan ña yé fɛ ya bonn nnǎ ña nuunh mi ya tǔǎrm kɛ. Uwien nɛ tien' tigbenent nɛ ki de' tigbenent ya nà saan ña ñmǎbe sel nnǎ, lisel ki gbien', ²⁵ ñǎ tigbenent ya gbenenbel la boreh i'tǎ, ama yè ní li kpɛ buñǎbu kí li toreh i'tǎ. ²⁶ Tigbenent ya niba saan wi la, ni'kɛ saan wi nɛ. Niba saan laa' lisel la, ni'kɛ saan li ñmǎbe uyɛnsɔnge nɛ.

²⁷ Ninbi nɛ yé Kristo ya gbenent, nɛ unil kɛ yé tigbenent nnǎ ya gbenenbel. ²⁸ Uwien cère' binib bà sǎnh u'taanl ni si: mikpiɛkm, *Yesu ya tondb, nle bo *Uwien ya ñǎbonsǎknb, nta bo biwǎnwǎknb. Ni ya puoli bó nɛ u de' bà bupaabu bɛ ní li teh miyǎkm ya bont nin u de' bà bupaabu bɛ ní li buuh biwiɛnb nin u de' bà bupaabu bɛ ní li muɔh binib nin u de' bà bupaabu bɛ ní li likeh binitǎb nin u de' bà bupaabu bɛ ní li lienh milencenm ibol ibol nnǎ. ²⁹ Bi'kɛ yé *Yesu ya tondb nɛ-ɛɛ? Bi'kɛ yé *Uwien ya ñǎbonsǎknb nɛ-ɛɛ? Bi'kɛ yé biwǎnwǎknb nɛ-ɛɛ? Bi'kɛ teh miyǎkm ya bont nɛ-ɛɛ? ³⁰ Bi'kɛ ñmǎbe bupaabu bɛ ní li buuh biwiɛnb nɛ-ɛɛ? Bi'kɛ lienh milencenm ibol ibol nɛ-ɛɛ? Bi'kɛ sǎkndeh milencenm ibol ibol nnǎ nɛ-ɛɛ? ³¹ Tǎ, cère mɛn ni'nun ní li mǎn bupaabu bùa mǎn ki cɛn' bupaabu kɛ ya bol bo.

Ama fɛnfɛnnǎ n li wuǎn nɛ usɛn wà mǎn ki cɛn' isɛntǎ.

13

Miyɛm nɛ cɛn' nibonn kɛ

¹ N lienh binib ya lenm nin Uwien ya tondb ya lenm kɛ, ka nín ji yíe nib la, n te tɛn lisɛnbuǎl bii ligangaal là muɔh ki ñmǎbe kuwaaku nɛ. ² Nǐ yé n ñmǎbe bupaabu ki sǎkndeh Uwien ya ñǎbon, ki bɛn tigbɛr tǎ kɛ buǎ, ki ñmǎbe mibɛnm kɛ ya bol, ki ñmǎbe mitekjim ki tí gben', mǐ li fre kí cère ijuǎn ní nɛbre i'bùol ñǎ ka yíe nib la, ma yé bonn. ³ Nǐ yé n taa' n'faal kɛ ki gbigbiire' binib, ki tuo' bi wǎn' nni ñǎ ka yíe nib la, ma ñmǎbe kpɛle uba nin utǎ.

⁴ Unil ñmǎbe miyɛm la, u ñmǎbe lifɛsǎngl nɛ, ki ñmǎbe tinimǎnt, ka ñmǎbe nunfǎke, ka wǎngɛh u'ba, ka ñmǎbe gbɛngt, ⁵ ka teh fɛ ya bonn, ka nuunh

u'tiema mɔnm, ka yé benpiebdaan, ka ηuuh nib bo. ⁶ U'yenm ηa songe nà ηa cuube bo, ama u'yenm pe tigbermɔnt bo ne. ⁷ Unil ηmabe miyiem la, u ηmabe sukla tibont ke ni ne, ki du Uwien bo isen ke ni, ki ηmabe lidendenl isen ke ni, ki ηmabe kuminku nà ke li tu wɔ bo.

⁸ Miyiem ηa n gben fiebu. Uwien ya nɔbon ya sɔknm men li gben ne. Milencenm mà binib lienh mɛ nnɔ mɔ li gben. Mibenm mɔ li gben. ⁹ Fenfennɔ wuɔ ti ben jenjenku ne, ne ki sɔkndeh Uwien ya nɔbon mɔ jenjenku. ¹⁰ Ama nà mɔn ki tɔ gben' lá baa' uyo wà la, ti ben nà nin ti teh nà jenjenku nnɔ ke li gben ne.

¹¹ N là yé kibuk ma nnɔ, n là lienh mibuwaalenm ne, ki ben tibont ya tingi kibuk ben ma bo, ki maaleh kibuk maaleh ma bo. N tɔ tien' uciɛn, ne ki daan' ibuwaatɔn. ¹² Fenfennɔ, ti lenh tibont dɔmudɔmu ne, nɔ te ten ti likeh kinunliik kà ηa lenh mɔnmɔnm ni ne, ne ki lenh tijinjint. Ama uyo we ní tí lɛ tɔ nin ti'nunbu. Fenfennɔ ma laan ben tibont ki tɔ gben'. Ama uyo we ní n bende tɔ kɔ tɔ gben ten Uwien ben nni ma bo.

¹³ Tɔ, mitekjim nin lidendenl nin miyiem tuu ki te ne, ama tibont tuta nnɔ ni miyiem ne cen' tu'ke.

14

Mifuoñaanm ya paabu li toreh Kristo ya taanl yaab ke ne

¹ Li nuunh men ní li yé binib, kɔ cɛre ni'nun n li mɔn *Mifuoñaanm ya paabu bo; ni'ke tu nin bupaabu bùa li cɛre ní li sɔkndeh Uwien ya nɔbon.

² Kimɛ unil lienh milencenm la, wa lienh nin nib, u lienh nin Uwien ne. Uba ηa ciuh u lienh ki teh bà. *Mifuoñaanm ne cɛreh u lienh tigber tà buɔ. ³ Ama unil sɔkndeh Uwien ya nɔbon la, u lienh nin binib ne, ki toreh be bi kpienh mitekjim ya sen ni, ki saakreh bi'gbenent, ki songreh bi'yenm. ⁴ Wà lienh milencenm la, u kpiendeh u'ba ne mitekjim ya sen ni. Ama wà sɔkndeh Uwien ya nɔbon toreh Kristo ya taanl yaab ne be n kperɛ mitekjim ya sen ni. ⁵ N yé ni'ke n li lienh milencenm, ama n tɔ're' ki fe ní li sɔkndeh Uwien ya nɔbon ne. Wà sɔkndeh Uwien ya nɔbon cen' wà lienh milencenm. Ama nɔ yé unil te kɔ sɔkn milencenm nnɔ la, ni'mɔ li fre kɔ tore Kristo ya taanl yaab be n kperɛ mitekjim ya sen ni.

⁶ N'yaabe, nɔ yé n baa' ni'saan ki lá lienh milencenm baba, ka cɛreh ni bendeh Uwien ya gbɛbɔlkaar, ka cɛreh ni bendeh gbɛmɔnt, ka sɔkndeh ne Uwien ya nɔbon, ka wɔknh ne wɔknm miba nin mitɔm la, n toreh ne nɔnɔ-ɔɔ? ⁷ Tɔ, maale men kɔ liike bi taah tibont tà ki jelah kujelku nnɔ te ma bo. Nɔ yé liwol bii kubieku ne tu'muɔ ηa bore' la, bi li tien mila kɔ bende nà ke muɔh ma bo? ⁸ Unil piebe' butɔbu ya natunl ka piebe' mɔnmɔnm la, ηmɛ li bonde butɔbu? ⁹ Ni'mɔ yaam te nnɔ ne. Ni lienh inɔbon ñeh ni'ñuɔn ni nib ηa ciuh i'tingi la, bi li tien mila kɔ bende ni ye ní ye bà? Ni lienh ki wienh fenm ne.

¹⁰ Ma ben ilenbol ya nɔbu uɔendun wuu ni, ama lenm miba ηa te ka ηmabe mi'tingi. ¹¹ Ma ciuh nil ya lenm la, u yé ucaan ne n'bo, ne n'mɔ yé ucaan u'bo.

¹² Ni'mɔ yaam te nnɔ ne. Ni'nun mɔn *Mifuoñaanm ya paabu bo ma nɔ, tɔ're men kɔ li nuunh bù, ama ní li nuunh bupaabu bùa li tore Kristo ya taanl yaab be n kperɛ mitekjim ya sen ni.

¹³ Nen bo, unil lienh milencenm la, wɔ n li kàareh, Uwien n de wɔ bupaabu bùa li cɛre wɔ n fre kɔ sɔkn milencenm nnɔ. ¹⁴ Kimɛ n kàareh milencenm ni la, *Mifuoñaanm ne cɛre' n kàareh, n'bugben ηa ben n teh bà. ¹⁵ Nen bo, n li tien mila? *Mifuoñaanm cɛreh n kàareh milencenm ni la, n li kàareh n ben milenm mà mɔ ni ne. Mɔ cɛreh n geh iyuon milencenm ni la, n li geh n ben milenm mà mɔ ni ne. ¹⁶ Kimɛ *Mifuoñaanm cɛreh a faareh Uwien milencenm ni baba ηɔ unil te ni'ni, ka ben niba Uwien ya sen ni la, u li tien mila kɔ ye

«Ami»? Kimε wa ciih a lienh ki teh bà. ¹⁷ Imòn, a faareh Uwien nĩ mən cεen nε, ama na toreh bitəb bε rĩ kpére mitekjim ya sən ni.

¹⁸ N faareh Uwien nin n lienh milencenm ki cən' ni'kε ma nnə. ¹⁹ Ama n te Kristo ya taanl yaab ni, ki tu ki len' iñəbon injun i wien ki wəkn' bε la, nĩ tu nin rĩ len iñəbon itur piik milencenm ni.

²⁰ N'yaabε, la te mən tən mubumu ni'yennaale ni. Nà bre ya tienm wən, li te mən tən mucenfendmu, ama iyennaale ni wən, li maaleh mən bicienb maaleh ma bo. ²¹ Nĩ kεle' *Uwien ya gbənkun ni ki ye Yonbdaan ye: «N li cère linibotol ya nib nε rĩ len nin n'nib biε milencenm, nin nən kε ηə, ba rĩ cenge n'bó.»

²² Nən bo, milencenm ηa yé dīeku binib bà teke' Uwien ki jin' nnə bo, ama mĩ yé kudīeku bà ηa teke' wə ki jin' nnə bo nε. Uwien ya ñəbon ya səknm mən yé kudīeku bà teke' wə ki jin' nnə bo nε, ma yé dīeku bà ηa teke' wə ki jin' nnə bo.

²³ Nĩ yé Kristo ya taanl yaab kε taan' ηə bi'kε lienh milencenm la, binib bà ηa bən niba Uwien ya sən ni bii binib bà ηa teke' wə ki jin', kən' ní la, ba rĩ ye ni yé iwaar-ii? ²⁴ Ama unil kε səkndeh Uwien ya ñəbon, wə ηa teke' wə ki jin', bii wə ηa bən niba u'sən ni kən' ní la, binib kε lienh nà nnə nε li cère wə rĩ bende kí ye u yé ubierdaan, nε u'yenm rĩ saa u'biere bo. ²⁵ U'fəl bo ya gber kε li ñε upaan bo. Nnə nε u li gbaan, kí puke Uwien, kí ye nĩ yé imòn nε, Uwien mənbe ki te ni'ni.

Kristo yaab taan' la, bi la teh tibont ηmerkηmerki

²⁶ N'yaabε, ti li tien mila? Ni lá taan' la, wə ηməbe iyuon la, wə rĩ gè. Wə mə ηməbe miwəknm la, wə rĩ wəkn. Uwien cère' wə bende' u'gbəbəlkaar la, wə rĩ təke tū bitəb. Wə mə ηməbe bupaabu wə rĩ len milencenm la, wə rĩ len bii wə rĩ sək mē. Wə teh nà kε la, wə rĩ cère nē rĩ li toreh Kristo yaab bε rĩ kpére mitekjim ya sən ni. ²⁷ Binib ye bε rĩ len milencenm la, nē li yé bile bii bita. Nĩ la gèbre' binib bita. Bε rĩ li lienh uba uba. Uba mə rĩ li səkndeh bi lienh ki teh bà. ²⁸ Nil ηa te litaanl nnə ni kí sək la, bε rĩ li ηmin, kí li lienh bi'yenm ni nin Uwien. ²⁹ Nĩ yé Uwien ya ñəbon ya səknm mə la, bile bii bita rĩ sək, bitəb rĩ fiin kí liike bi səkndeh nà nnə ya tingi. ³⁰ Uwien cère' unitə bende' u'gbəbəlkaar litaanl nnə ni, ki ye wə rĩ sək tū la, wə bi lienh nnə rĩ ηmile. ³¹ Imòn, ni'kε li fre kí li səkndeh Uwien ya ñəbon ama ní li səkndeh uba uba. Ni teh nnə la, unil kε li bende Uwien ya gber, nε nĩ li saake unil kε ya gbenent. ³² Unil səkndeh Uwien ya ñəbon la, u li fre kí li coh u'ba. ³³ Kimε Uwien ηa yé fenfenm, u yé nibonn kε rĩ li te ni'donbó nε.

Nĩ te ma Kristo yaab ya táan kε ni si: ³⁴ Bipiib li ηmin nε itáan ni. Ba ηməbe sən bε rĩ len, bε rĩ li blinh bi'yul, kimε nĩ kεle' nnə nε Moyis ya gbənt ni. ³⁵ Bi yé bε rĩ tūəre kí cii niba ya tingi la, bε rĩ tĩ niire bi'cieb idonbó; kimε na kpε pii rĩ li lienh Kristo ya taanl ni.

³⁶ Bii Uwien ya gber ñen' ninbi saan nε-εε? Ninbi baba nε cii' tū-uu? ³⁷ Unil maaleh ki teh u yé *Uwien ya ñəbonsəknl bii u maaleh ki teh *Mifuoñaanm te u'ni la, wə rĩ bende kí ye n kεle' nà nə yé Yonbdaan ya wəbl nε. ³⁸ Unil wə ηa tange' nē la, Uwien mə ηa rĩ tange wə.

³⁹ N'yaabε, nən bo, cère mən ni'nun rĩ li món ní li səkndeh Uwien ya ñəbon, ki la pien nil u la len lencenm. ⁴⁰ Ama ní li teh nibonn kε ni'donbó, ki la teh ηmerkηmerki.

15

Kristo ya mēkrm bitenkpiib ni

¹ N'yaabe, n yie ní tiere ne n là tóke' ne tigbemənmənt tà, ni teke' tù, ki ŋuuke tù mənəmən nno ne. ² Ni ŋuuke tù n là tóke' ne tù ma bo la, tun bo ne ni li ŋmere. Nno ŋa ní la, ni teke' ki jin' fənm ne.

³ N là cii' nà nno n cinde' ki tóke' ne nən ne. Nən si: Ti'biere bo ne Kristo kpo'. Ní là kele' *Uwien ya gbənkú ni ki ye ní lá li tien nno ne. ⁴ Bi sube' wə, ne wienta daali u məkere' bitenkpiib ni. Ní là kele' *Uwien ya gbənkú ni ki ye ní lá li tien nno ne. ⁵ U cère' Piε* laa' wə, ni ya puoli bó ne u cère' bitondb piik nin bile nno ke laa' wə. ⁶ Ne ki liebe' ki cère' u'panpaankaab mə taan' ki laa' wə ki gèbre' binib kobiiŋun. Bi'ni bà yebe biε ki fuobe, ne biba mə kpo'-a! ⁷ U liebe' ki cère' Saak laa' wə, ne ki cère' bitondb ke mə laa' wə.

⁸ Bi'ke yaam tí gèbre', ne u cère' min wà te tən kibuk kà bi ləre' kè nno mə fəre' ki laa' wə. ⁹ Imə̀n, min ne yé *Yesu ya tondb ke ya gbaarkε. Ma kpe be ní yin nni *Yesu ya tond mənən, kimε n là jəndeh Uwien ya taanl yaab ne. ¹⁰ Ama Uwien ya juokm bo ne n ji te tən n te ma fənfənnə wuə nə. U juoke' nni mijuokm ma nno ŋa juore' fənm. Ma juore' fənm, kimε n'gbenent ben' lituonl ni ki cən' bi'ke. Na yé n taa' n'tiema tuəm ne ki sən' lituonl nno, n laa' Uwien ya juokm mə nno ne cère' n sən'. ¹¹ Tə, ní yé min ne bii ben ne tóke' ne tigbemənmənt la, ti'ke tóke' ne tigbebaabt ne, ne ni teke' tun ne ki jin'.

Uwien li məkere bitenkpiib

¹² Tə, ti tókeh ki teh Kristo məkere' bitenkpiib ni ne. Ní tien' mila ni'ni biba lienh ki teh bitenkpiib ŋa ní məkere? ¹³ Ní yé bitenkpiib ŋa ní məkere la, Kristo mə ŋa məkere' ne-a! ¹⁴ Kristo ŋa məkere' la, ti tókeh tigbemənmənt tà nno yé fənm ne, ne ni'tekjim mə yé fənm ne. ¹⁵ Bitenkpiib ŋa ní mənbe kí məkere la, ní wəngəh ki teh ti nendeh Uwien bo ne-a! Kimε ti lienh ki teh u məkere' Kristo ne, ne wa məkere' wə-a! ¹⁶ Tə, bitenkpiib ŋa ní məkere la, Kristo mə ŋa məkere' ne-a! ¹⁷ Ne Kristo ŋa məkere' la, ni'tekjim yé fənm ne, ne ni juore' ki te ni'biere ni ne. ¹⁸ Nno la, Kristo yaab bà kpo' nno mə juore' fənm ne. ¹⁹ Ní yé ti ŋməbe lidendənl Kristo bo uŋəndun wuu ni ya fuobm baba bo ne la, ti yé bicεckdənb ki cən' binib ke.

²⁰ Ama imə̀n ne, Uwien mənbe ki məkere' Kristo. Wən ne yé unil wà kpiε' ki məkere' bitenkpiib ni, ki wuə̀n' ki ye bitenkpiib mə lá li məkere. ²¹ Kimε unibaab bo ne mikuum baa', ne unibaab mə bo ne bitenkpiib li məkere. ²² Adam bo ne binib ke kpuokeh, ne Kristo mə bo ne binib ke li məkere. ²³ Ama wà ke nin u'sensien ne. Kristo ne yé unil wà kpiε' ki məkere'. U lá baa' la, binib bà yé u'yaab nno mə li məkere. ²⁴ Ni ya puoli bó ne Kristo li gben nà ŋməbe ufaa ke ya bol nin nà ŋməbe mituəm ke ya bol, kí taa libel kí jiin kí de u'Baa Uwien. Ugbengbenyo nínə. ²⁵ Kimε u li yé ubεr ne kí tí baa uyo wà Uwien li cère wə ní te u'nennəndb ke bo litaal. ²⁶ Mikuum ne yé unennəndfərke wà u li gben u'gber. ²⁷ Imə̀n, Uwien cère' u tε' nibonn ke bo litaal ŋə. Ama bi ye: «U tε' nibonn ke bo litaal la», nà yé u tε' Uwien mə bo ne, kimε Uwien ne cère' u tε' nibonn ke bo litaal. ²⁸ Uyo wà Kristo li yé ucien nibonn ke bo nno, u ya yo ne wən Kristo wà yé Uwien ya Bijε nno mə li jiin ticiεnt kí de Uwien wà de' wə ticiεnt nibonn ke bo nno. Nno ne Uwien li tūre kí li yé ubεr nibonn ke bo.

²⁹ Tə, maale mən kí liike binib bà cèreh bi siih be Uwien ya ŋunm bitenkpiib ya taal ni nno ya gber. Ní yé bitenkpiib ŋa ní məkere la, ní li tore be ba? Bitenkpiib ŋa ní məkere la, be bo ne bi cèreh bi siih be Uwien ya ŋunm bi'taal ni? ³⁰ Ní yé bitenkpiib ŋa ní məkere la, be bo ne tinbi sən ituon yà cèreh kinunbənk tuu ki bàareh tε? ³¹ N'yaabe, ní yé imə̀n ne, idaan ke mikuum kpàakeh nni ne. Ní liebe' ki ye imə̀n mə ne ki ye ninbi ne yé n'bo ijenjəbn Yonbdaan *Yesu Kristo ya sən ni. ³² Ní yé n mən' nin muwə̀nbiimu Efεs ya du bó inisaalyənmaale

* 15:5 Liike 1:12.

baba bo ne la, n kpele si ba? Ni ye bitenkpiib na ri mekre la, cere men ti li jinh ki nuh-a, kime wenli ti li wun kpo-a!

³³ La cere men uba ri lere ne. «A takeh nin unibiere la, a mo li ti gben ki saa ne.» ³⁴ Cuo men ni ba ki la teh men biere, kime ni ni biba na ben Wien. N len na no ye ni fe ne.

Ba li mekre ya gbenent li te ma bo

³⁵ Ama uba li fre ki niire ki ye: «Bitenkpiib li mekre mila bo? Bi mekre' la, bi gbenent li te mila bo?» ³⁶ Ujar sin, a bule' nibonbuonn na kpo' la, na ri pe. ³⁷ Nibonbuonn na a bule' ne nno na ye ni pen' na nno, ni ye ni la li loun na nno ne. Nba la, a bule' iji ne, mitom la, tibontar. ³⁸ Ne Uwien cereh mibim ke peh mipiem u ye ma bo. Ne bim ke bim nin mipiem ne.

³⁹ Bonn ke bonn nin ni gbenent ne. Binib ya gbenent te tu'ba ne, tiwent mo yaar tu'ba, inuon mo yaar tu'ba, ijen mo yaar tu'ba. ⁴⁰ Kutaaku bo ya bont te tu'ba, ne kitink bo yaar mo te tu'ba. Kutaaku bo yaar ya manbe nin kitink bo yaar ya manbe na te. ⁴¹ Uwien ya wien te u'ba ne, unmaal mo yu u'ba, inmaabii mo yu u'ba. Inmaabii manon ke ya wien na kpe.

⁴² Bitenkpiib la mekre' la, ni li te nno ne. Bi sube' be nin tigbenent ta nno li bure ne, ama bi li mekre nin ta nno tun na ri bure. ⁴³ Bi subeh nin tigbenent ta nno na nmabe sel, bi li mekre nin ta nno, tun nmabe ukpieke ne. Bi subeh nin tigbenent ta nno na nmabe tuom, bi li mekre nin ta nno, tun nmabe mituom ne. ⁴⁴ Bi subeh nin tigbenent ta nno, tu ye tinisaalgbenent ne. Bi li mekre nin ta nno ye *Mifuoñaanm li de ta ne. Tinisaalgbenent te la, *Mifuoñaanm dienh ta mo te ne. ⁴⁵ Nen bo ne ni kele' *Uwien ya gbanku ni ki ye: «Adamkiek la ye unisaal ne,» ama Adamforke† won ye *Mifuoñaanm ya daan ne ki dienh limiel. ⁴⁶ Na ye ti li kie ki li nmabe *Mifuoñaanm dienh tigbenent ta nno ne. Ti li nmabe tinisaalgbenent ne ki yaan ki la le *Mifuoñaanm dienh ta nno. ⁴⁷ Uwien la taa' titent ne ki tien' unikpiek. U ye titent ne. Unilie won, won nen' paaki bo ne ki jire' ni. ⁴⁸ Bi taa' titent ki tien' unikpiek wa nno te ma bo nno, ba ye kitink bo yaab mo te nno ne. Wa nen' paaki bo ki jire' ni te ma bo nno, ba li ye paaki bo yaab nno mo li te nno ne. ⁴⁹ Ti naan unil wa bi taa' titent ki tien' wo ma nno, nno ne ti la li naan wa nen' paaki bo ki jire' ni nno mo.

⁵⁰ N'yaabe, n ye ri take na so: na nmabe tigbenent nin misem na ri fre ki ko Uwien ya bel ni. Na li bure nin na na ri bure na ri fre ki taan.

⁵¹ Cenge men ri take ne tigbebaalkaar tuba. Ti ke na ri kpo ki gben ama ti ke ya gbenent li lebre ne. ⁵² Tigbenent ya lebrm nno na ri taande ni li tien ten bununbu ya kenbm ne uyo wa bi li piebe linatunforkaarl nno. Bi piebe' linatunforkaarl nno uyo wa la, bitenkpiib li mekre ki li nmabe tigbenent ta na ri bure, ne Uwien ri lebre ti mo ya gbenent. ⁵³ Kime ni kpe tigbenent ta li bure nno ri kpende ta na ji li bure ne, ne ta li kpo nno mo ri kpende ta na ji li kpo. ⁵⁴ Tigbenent ta li bure nno la kpende' ta na ri bure na tigbenent ta li kpo mo kpende' ta na ji kpo la, nen daali ne na kele' *Uwien ya gbanku ni nno li tien. Ni kele' ki ye:

«Uwien faake' nin mikuum, ki gben' mi gber.

⁵⁵ Mikuumε, a faa ji te la?

Mikuumε, a labpien ji te la?» ⁵⁶ Ibiere ne ye mikuum ya labpien, ne yiko bo ne ibiere nmabe ti bo mituom.

⁵⁷ Nin nen ke ti faare men Uwien, kime won ne dienh te ufaa ki ne Yonbdaan *Yesu Kristo bo.

† 15:45 Bi ye Adamforke la, bi niireh Kristo.

⁵⁸ Nɛn bo, n'yaab bà n yíe bɛ, tùɔre mɛn kí cuo kenken, kí cère ni'nun rí li mɔn Yonbdaan ya tuonl bo, ní li tuu ki sɔnh lè ki joh inun bó, kí li bɛn ki ye ni sɔnh ki dienh ti Yonbdaan la, ni'tòntònkú ɲa rí juore fɛnm.

16

Bi li taan ilike ma bo kí tore Kristo yaab bà te Yerusalem bó

¹ Tɔ, mipum mà ni li taan mè kí tore Uwien ya nib nnɔ ya gber wɔn, tien mɛn tɛn n là tɔke' Kristo ya táan yaab bà te Galasi ki ye bɛ rí tien ma bo nnɔ.

² Nawucu kɛ nawucu ya wenkpieke ya daali*, ni'ni wà kɛ rí li boreh u laa' nà bo ki blinh u'den niba saan u'tuəm kɛ ma bo. Ni la li gu rí baa ɲɔ kí yaan ní taan mipum nnɔ. ³ Ní gènde ni'ni biba, n lá baa' la, rí de bɛ tigbɔnt, kí sɔn bɛ, bɛ rí taa ni taan' mipum mà nnɔ kí tĩ de Kristo yaab bà te Yerusalem ni nnɔ.

⁴ Ní kɛ n'mɔ rí jo ni'bó la, n li tɔke nin bɛ.

Pɔl bondeh isɛn ya jom

⁵ N maaleh rí ñɛ Maseduɔnn nɛ kí baa ni'saan, kime n li cuon kí càare mi ya tinfɛnm nɛ. ⁶ Nba la, n li tien ni'saan iwenkàankɛ bii n li tien ni'saan kí tĩ gben tiwɔrciɛnt ya yo nɛ, ɲɔ ní tore nni n fre kí baa n joh nà bó. ⁷ Ma yíe miɛ bo n baa' ni'saan la, rí sere itàan bo ki gèbre', kime Yonbdaan tuo' la, n yíe rí tien ni'saan iwien ile nɛ.

⁸ Ama n li juore Efɛs ya du ni, kí tĩ baa Pantekot ya nacenku ya yo nɛ, ⁹ kime Uwien pɛkre' usɛn ki de' nni rí sɔn lituonciɛnl udu nnɔ ni nin binɛnnɛndb yebe ma kɛ nnɔ.

¹⁰ Timote baa' ni'saan la, ní ñikn kí teke wɔ mɔnmɔnm, kí cère u'yɛnm rí li dɔ, kime u'mɔ sɔnh Yonbdaan ya tuonl tɛn min nɛ. ¹¹ Nɛn bo, uba la liike wɔ fɛnm. Ní tore wɔ, ɲɔ wɔ rí liebe ní n'saan nin uyenduɔn, kime n gu wɔn nin ti'ninjieɓ bitɔb ya liebm ní nɛ.

¹² Ti'ninjɛ Apolos wɔn, n tùɔre' ki sure' wɔ wɔ rí pĩere ti'ninjieɓ ni'saan, ama wa yíe wɔ rí baa ni'saan fɛnfɛnnɔ wuɔ fiebu. U lá laa' usɛn la, u li baa ní.

Igbierfɔrkɛ nin ifuonde

¹³ La gɔh mɛn, kí li faa mitekjim ni, kí li ɲmɔbe lifèl, kí li faa. ¹⁴ Li teh mɛn tibont kɛ nin miyíem.

¹⁵ N'yaabɛ, n li liebe kí gbiere nɛ usɛn uba mɔ ni. Ni bɛn ki ye Sitefanas nin u'den yaab nɛ kpiɛ' ki teke' Kristo ki jin' nin Akayi ya tinfɛnm ya nib kɛ, nɛ ki taa' bi'ba ki de' Uwien ya nib ya torm. ¹⁶ Nɛn bo, li boh mɛn bi ya nib nin bà kɛ taakeh nin bɛ ki sɔnh itùon nin inunmɔn nnɔ.

¹⁷ Sitefanas nin Fotunatus nin Akayikus ya baam là sɔnge' n'yɛnm. Na là te n'saan ma nnɔ, bɛn nɛ la lèrɛ' ni'lɛnl. ¹⁸ Kime bi là duɔn' n'yɛnm ki duɔn' ni'mɔ yaam. Li pèkeh mɛn bi ya nib. ¹⁹ Kristo ya táan yaab bà te niɛ saan Asi ya tinfɛnm ni nnɔ fuondeh nɛ. Akilas nin Prisil nin Kristo ya taanl ya nib bà taakeh bi'den nnɔ mɔ fuondeh nɛ mɔnmɔnm Yonbdaan ya yel bo. ²⁰ Ti'yaab kɛ fuondeh nɛ. Ni'mɔ rí li fuondeh tɔb mɔnmɔnm. ²¹ Min Pɔl nin n'yul nɛ kele' ifuonde yii nɔ. † ²² Unil wà ɲa yíe Yonbdaan la, Uwien rí wiɛ wɔ miɲùum. Maranata! Ni'tingi si: Yonbdaan, dɛn! ²³ Yonbdaan *Yesu rí juoke nɛ. ²⁴ *Yesu Kristo bo nɛ n yíe ni'kɛ.

* **16:2** Nawucu ya wenkpieke nɛ ji yé Kristo yaab ya fofuordaali. † **16:21** Kí ñɛ Kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 16:20 Pɔl lienh nɛ uba kieh, ama wɔn nin u'yul nɛ kele' migbiirm 21 kí tĩ baa' 24.

Kugbɔnlieku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Korɛnt yaab nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kɛle' kugbɔnkpiɛku kùà ki de' Korɛnt yaab nnɔ ya puoli bó nɛ wɔn nin u'yul jon' ni'bó. U tɛ baa' nɛ bi'yɛnm ɲa ɲmaake' u'bo. Bi'ni biba mɔnɔn yɛ ki ye wa yé Yesu ya tond. Pɔl mɔ ya yɛnm ɲa ɲmaake' bi'bo. Nɛn bo nɛ wa wuɔke' bi'saan, ki liebe' Efɛs ya du bó. U tɛ baa' nɛ ki kɛle' kugbɔntɔku nin tinunsiir ki de' Tit wɔ ní tɛ de bɛ. Ku ya gbɔnku bole' nɛ, nil ɲa bɛn ní tien' ma. Tit tuke kugbɔnku nnɔ uyo wà ki joh Korɛnt nnɔ, Pɔl ya yɛnm ɲa dɔ. Tit liebe' ní ki lá cende' Pɔl Maseduɔnn ya du ni nɛ, ki tɔke' wɔ ki ye Korɛnt yaab tuo' u'gbɛr ki lèbre' bi'tetem, nɛ u'yɛnm ji duɔn' nɛ u kɛle' kugbɔnku kuu kí de bɛ.

Kí cin liyul 1 kí tɛ baa iyul 7 Pɔl len' ki fie' u'ba, ki ye u yé Kristo ya tond nɛ, nɛ ní yé u'bo lituonl nɛ. Ijɛnd nin kinunbɔnk tu' wɔ u'tuonl ni ki yɛbe, ama u juun' ki teke' nɛn kɛ.

Kí cin iyul 8 kí tɛ baa 9 Pɔl sureh Kristo yaab bà te Korɛnt ya du ni nnɔ bɛ ní pu Kristo yaab bà te Yerusalem ni, ka ɲmɔbe niba nnɔ mipum nin tinimɔnt.

Kí cin iyul 10 kí tɛ baa 13 Pɔl wuɔn' unil li ɲmɔbe mitetem mà, kí li yé Kristo ya tond nɛ. U ya bùol Kristo ya tond yé unil wà jiindeh u'ba tingi ki kpiindeh bitɔb nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. Min nin ti'ninje Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de Uwien ya taanl yaab bà te Korɛnt ya du ni nnɔ nin bà mɔ kɛ yé u'yaab ki te Akayi ya tinfɛnm kɛ ni nnɔ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Ni'mɔ ní li duɔndeh ni'tɔb ya yɛnm

³ Tí pèke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. U yé ti'Baa wà muɔh binib micɛɛkm ki gbiekeh nɛ, ki yé Uwien wà duɔndeh binib ya yɛnm isɛn kɛ ni. ⁴ U duɔndeh ti'yɛnm ijɛnd kɛ ni ɲɔ ti'mɔ ní li freh ki duɔndeh binib bà lenh ijɛnd kɛ ya bol ya yɛnm kí ɲɛ tinbi mɔnɔn lenh uyɛnduɔn wà u'saan nnɔ bo nɛ. ⁵ Nnɔ nɛ Kristo bo, ti lenh ijɛnd ki gbiekeh ma nnɔ wɔn Kristo bo nɛ Uwien duɔndeh ti'yɛnm mɔ ki gbiekeh. ⁶ Ti te uyɛnsaa ni la, ti nuunh ninbi ya yɛnduɔn nin ni'ɲmɛrm nɛ. Uwien duɔn' ti'yɛnm ɲɔ ti'mɔ ní duɔn ni'yaam ní juun kí tuo ti jinh ijɛnd yà nnɔ nɛ. ⁷ Nɛn bo, ti cinbe ki du ni'bo ki gbien', kime ti bɛn ki ye tinbi nin ninbi taakeh ki jinh ijɛnd ma nnɔ, ti li taan kí li ɲmɔbe uyɛnduɔn mɔ nɛ.

⁸ Ti'yaabɛ, ta yíe ní li te ka bɛn ki ye ijɛnd là tu' tɛ Asi ya tinfɛnm ni. Ijɛnd nnɔ ɲa là ɲmɔbe fuul. I là faake' nin tɛ cɛɛn nɛ, nɛ ta ji là daan ki ye ti li lɛ limiɛl mɔnɔn. ⁹ Imɔn, tinbi mɔnɔn là maale' ki ye ti'kuum ya yo baa' nɛ. Ní là tien' nnɔ ɲɔ ti la ji ní li du ti'ba bo, ama tí li du Uwien wà mɛkreh bitɛnkpiib nnɔ bo nɛ. ¹⁰ Wɔn nɛ ɲɛn' tɛ mi ya kubierm ni, ki tí li ɲɛn tɛ mi'ni mɔ. Imɔn, ti du wɔn bo nɛ ki ye u li ɲɛn tɛ len. ¹¹ Ni'mɔ toreh tɛ len nɛ nin ni'kaare. Nnɔ nɛ Uwien dien tɛ mimɔnm kí ɲɛ linigol ya kaare bo. Nɛ tinbi bo binib bà yɛbe mɔ li faare Uwien.

Nà cèrɛ' Pɔl pien' u'sɛn ya jom

¹² Ti jɛbnh ti'ba nà bo si: ti bɛn ti'yɛnm ni, ki ye ti ɲmɔbe mitetem mà nnɔ ɲɛn' Uwien saan nɛ. Mí wien nɛ, ki cuube uyɛndun wuu ni, ni'kɛ tu nin ninbi

bo. Uwien ya juokm ne cère' ti te nnɔ, na yé nisaalyenfuom. ¹³Ti kele' ne tigber tà ti'gbɔnt ni nnɔ, gber tuba ɲa te len ɲɔ ní kàan ka ní fre kí bende tu'tingi. Ne n teke' ki jin' ki ye ni li fre kí bende tu'ke ya tingi ¹⁴ten ni cin' ki bende ma ki teh tinbi ne yé ni'jenjebn, ne ni'mɔ li yé ti'ye lidaali là Yonbdaan *Yesu li baa ní nnɔ.

¹⁵N là ɲmɔbe mi ya dum ya bol ne ki cèkre' n'yenm ní kpiɛ kí baa ni'saan ɲɔ ní tí ní le mimɔnm kí pukn. ¹⁶N ñen' ni'saan la, n li jo Maseduɔnn ya tinfenm bó ne, kí tí ní liebe ní ni'saan ɲɔ ní de nni nà ke ciɛke nni ní fre kí jo Sude ya tinfenm bó. ¹⁷N cèkre' n'yenm ní tien nnɔ ma nnɔ, ma tũre' ki maale' ne-ɛɛ? Bii n cèkre' n'yenm ní tien nà nnɔ yé unisaal ya yenmaale ne, ɲɔ ní ye nen ne, kí liebe kí ye nen ɲa ñí? ¹⁸Uwien yé umemɔndaan ne. U ben ki ye ta tɔkeh ne ki teh nen ne, ki liebeh ki teh nen ɲa ñí. ¹⁹Kime *Yesu Kristo Uwien ya Bijɛ wà min nin Silfen* nin Timote là tɔke' ne u'gber nnɔ ɲa teh nen ne, kí liebe kí ye nen ɲa ñí. Ama u tuu ki ce ki teh nen ne. ²⁰Wɔn bo ne Uwien là pũon' ki ye u li tien nà ke nnɔ tien'. Wɔn bo mɔ ne ti teh «Ami» ki kpiɛkreh Uwien. ²¹Wɔn Uwien ne cère' tinbi nin ninbi faa mitekjim ni kí ñe Kristo bo. Wɔn ne gènde' te ki tien' u'yaab, ²²ki tien' u'diɛku ti'bo, ki cère' *Mifuoñaanm te ti'fèl bo. Nen ne wuɔn' ki ye ta ní lúo mimɔnm mà u bonde' mɛ ki ble' te nnɔ.

²³Min wɔn, n taa' Uwien ne ki tien' n'mɔnkunl, n nen la, u la dàan nni. Ma là yíe ní len tuba, tù ní saa ni'yenm ne. Nen ne cère' ma liebe' ní Korent ni. ²⁴Na yé ti nuunh tí wɔbn ne kí wuɔn ne ni li teke Uwien kí ji ma bo ne, kime ni co mitekjim kenken ne. Ama ti nuunh tinbi nin ninbi ní taan kí sɔn ɲɔ ní li ɲmɔbe uyensonge ne.

2

¹Min cèkre' nà sɔ n'yenm ni: ní yé n li liebe ní ni'saan, ni'yenm ní saa la, ma we ní. ²Kime min nin yul saa' ni'yenm la, ní ji li le ɲme wɔ ní de nni uyensonge? Na yé n saa' ninbi bà ya yenm nnɔ-ɔɔ? ³Nen bo ne n tí là kele' ne kugbɔnku kuba, kime ma là yíe ní baa n'yenm ní saa ninbi bà bi li de nni uyensonge nnɔ bo. N ben ni'ke ya tetem. Nà li sɔnge n'yenm nnɔ li sɔnge ni'ke mɔ yaam ne. ⁴N là kieh ne kugbɔnku nnɔ ma nnɔ, n'yenm ɲa là ɲme fimu nɔ, ní wi nni ki tí kende' ne n muɔh bribrí. Nin nen ke ɲɔ ma là kele' kugbɔnku bugben ní saa ni'yenm, n la yíe ní bende n yíe ne ki tí kpe ma bo ne.

Wà bii' nnɔ, ní fère wɔ

⁵Unil tien' uyensaa ya bonn la, na yé u saa' min baba ya yenm ne, u saa' ni'ke yaam ne. Ma yíe ní len kí tí kende. Na li yé ni'ke mɔnɔn la, u saa' ni'ni biba yaam. ⁶U ya daan wɔn, ni'ni bà yebe kɔn' nin wɔ ma, ní dèkre ne. ⁷Nen bo, ni ji bi li fère wɔ u'biil ne, kí duɔn u'yenm. Nnɔ ɲa ní la, u'yenm ji li saa kí tí kende ne. ⁸Nen bo ne n sureh ne ní wuɔn wɔ kí ye ni yíe wɔ. ⁹Kime n kieh ne kugbɔnku kuu ma nɔ, n yíe ní diire kí liike ni boh tibont isen ke ni bii na boh ne. ¹⁰Ni fère' unil wà u'biil la, n'mɔ fère wɔ nínɔ. N fère' wɔ u'biil ma nnɔ, na bi ciɛke min ní fère wɔ, ninbi bo ne n fère' udaan Kristo ya nun bó, ¹¹ɲɔ ki la de *Satan usen wɔ ní lere kí tuln te, kime ti ben u maaleh ti'bo yà.

Pɔl ya yenm saa' Trowas ya du ni

¹²N là jon' Trowas ya du bó ní tí tɔke Kristo ya gbemɔnmɔnt ne. Nin Yonbdaan de' nni usen ní sɔn lituonl bugben ma ke nnɔ, ¹³n'yenm ɲa là dɔ, kime ma là laa' n'ninje Tit. Nen bo ne n là cèbe' udu nnɔ yaab kí bure' Maseduɔnn ya tinfenm bó.

Yesu Kristo ne mɔn' ki faake'

* **1:19** Bi liebe' ki yih Silfen ne Silas. Liike Itũon 15:22, 40.

¹⁴Tɔ, tí faare mɛn Uwien. Uyo kɛ u cɛrɛh ti te binib bà wɔngɛh ki teh u mɔ̀n' ki faake' ya cɛkl ni nɛ kí ñɛ Kristo bo. Kí ñɛ tinbi bo nɛ u cɛrɛh binib bɛndɛh Kristo ya gbɛr ni'kɛ saan. U'gbɛr ya bɛndm nnɔ te tɛn lɛfina wà ya nu ñmɛ ki joh ni'kɛ saan nɛ. ¹⁵Imɔ̀n, Uwien bo, ti yé Kristo ya lɛfina nɛ ki nu ki ñmɛ. Bà pɛ miɲmɛrm ya sɛn bo nin bà pɛ usɛn wà li cɛrɛ bɛ rí juore fɛnm kɛ ciɪh lɛfina nnɔ ya nu nɛ. ¹⁶Lɛfina nnɔ yé biba bo mikuum ya nu nɛ, ki tukeh mikuum ki bàareh bɛ, ki yé bitɔ̀b bo limiɛl ya nu, ki cɛrɛh bi lɛnh limiɛl. Ñmɛ li fre kí sɔ̀n li ya tuonl-i? ¹⁷Tinbi ña taah Uwien ya gbɛr ya tɔ̀km ki teh ukpenkpende tɛn binib bà yɛbe teh ma bo. Uwien nɛ sɔ̀n' tɛ. Kristo bo nɛ ti tɔ̀keh wɔ̀n Uwien ya gbɛr u'nun bó, jɔ̀knt ña te ti'fɛl bo.

3

Kujɔ̀tiefɛnku ya tuonl

¹Ni maaleh tí biɛ kí taa ti'ba kí wuɔ̀n nɛ nɛ? Bii ni maaleh tí de nɛ tigbɔ̀nt kí wuɔ̀n kí ye ti yé *Yesu ya tondb nɛ? Bii ni maaleh ninbi nɛ rí de tɛ tigbɔ̀nt kí wuɔ̀n kí ye ti yé bɛ, tɛn binib biba teh ma bo? ²Ninbi nin ni'yul nɛ yé ti'bo kugbɔ̀nku. Kugbɔ̀nku nnɔ kele' ti'fɛl ni nɛ, nɛ unil kɛ bɛn kù, ki kaan' kù mɔ̀. ³Imɔ̀n, ni mɔ̀nbe ki yé Kristo bo kugbɔ̀nku nɛ kí ñɛ ti'tuonl bo. Kua kele' nin siem, kù kele' nin Uwien wà fuobe ya Fuoñaanm nɛ. Kua kele' tɛnpɛnpɛn bo, kù kele' binib ya fɛl ni nɛ.

⁴Kristo bo, ti ñmɔ̀be mi ya dum nɛ Uwien ya nun bó. ⁵Ta maale' ki ye ti li fre kí tien niba ti'tiɛma tuɔ̀m bo, ama Uwien nɛ cɛrɛh ti frɛh ki teh, ti teh nà. ⁶Wɔ̀n nɛ de' tɛ mituɔ̀m ki cɛrɛ' ti yé kujɔ̀tiefɛnku ya tonsɔ̀nb. Kujɔ̀tieku nnɔ ña ñɛn' Moyis kele' *yiko wà nnɔ, kù ñɛn' *Mifuoñaanm nɛ. Kimɛ *yiko bàareh nin mikuum nɛ, nɛ *Mifuoñaanm dienh limiɛl.

⁷Yiko nnɔ là kele' itɛnpɛnpɛn bo nɛ, ki ñmɔ̀be Uwien ya kpiɛke, ki cɛrɛ' Moyis ya nun bó windeh. Israyɛl yaab ña là li fre kí liike u'nun bó kí ñɛ ukpiɛke nnɔ bo. Ama ukpiɛke nnɔ ña wuɔ̀kreh. Ní yé *yiko wà bàareh nin mikuum ya tuonl là ñmɔ̀be u ya kpiɛke la, ⁸bɛ li tien *Mifuoñaanm ya tuonl ya kpiɛke ña rí cɛn nnɔ? ⁹Lituonl là bo Uwien li bu kí biin binib ñmɔ̀be ukpiɛke la, bɛ li tien lituonl là li cɛrɛ wɔ̀ rí bù binib bigbɛmɔ̀ndɛnb ña rí li ñmɔ̀be kí cɛn nnɔ? ¹⁰Nɛn bo nɛ ukpiɛke wà là windeh uyo bo nnɔ ña yé bonn fɛnfɛnnɔ ya kpiɛke wà ña ñmɔ̀be u ya tɔ̀ nɔ bo. ¹¹Ní yé nà ña wuɔ̀kreh ñmɔ̀be ukpiɛke la, bɛ li tien nà tuu kí te ña rí li ñmɔ̀be ukpiɛke kí cɛn nɛn-i?

¹²Ti du li ya dɛndɛnl bo nɛ ki ñmɔ̀be lifɛl. ¹³Ta teh tɛn Moyis là teh ma bo. U là pibndɛh u'nun bó ña Israyɛl yaab la lɛ ukpiɛke wà windeh ka rí wuɔ̀ke nnɔ ya gbenm nɛ. ¹⁴Ama bi'yɛnm juore' ki liibe nɛ. Haali nin dinnɔ bi kàanh Kujɔ̀tiekpaaku ya gbɔ̀nku la, nà là liɛke bi'nun bó nnɔ biɛ ki te nɛ, na lèkre'. Kristo ña rí la, uba ña rí fre kí lèkre nè. ¹⁵Imɔ̀n, haali nin dinnɔ bi kàanh Moyis ya gbɔ̀nt la, ní te tɛn niba nɛ cùube bi'yɛnm bo. ¹⁶Ama unil pekɛrɛ' ki paan' Yonbdaan bo nɛ la, u'yɛnm li cìbre. ¹⁷Kimɛ Yonbdaan yé *Mifuoñaanm nɛ. Nɛ Yonbdaan ya Fuoñaanm te nà saan la, liwiɛl nɛ te ni'saan. ¹⁸Tinbi bà kɛ niba ña ji liɛke ti'nun bó nnɔ, ti te tɛn kinunliik nɛ bi likeh ki lɛnh Yonbdaan ya kpiɛke windeh ma bo. Nɛ wɔ̀n wà yé *Mifuoñaanm nnɔ lèbreh tɛ ki cɛrɛh ti nɛngɛrɛh wɔ̀, ki lɛnh ukpiɛke u yɛbreh ki joh.

4

Uwien taa' u'faal ki ñukn' tinbi bà yé isɛncɛb nnɔ nɛ

¹Uwien ya nimɔ̀nt bo nɛ u taa' u'tuonl ki ñukn' tɛ. Nɛn bo nɛ ti'gbɛnɛnt ña ñɛndɛh. ²Ama ti wiɛ' itùon yà yé libɔ̀nbɔ̀nl ni ya tùon ki ñmɔ̀be ifɛ nnɔ. Ta taah cɛkn ki lɛrɛh nib, ka lèbreh Uwien ya gbɛr ye ma. Ama tinbi tɔ̀keh tigbɛmɔ̀nt

baba ne ni wien. Nno ne unil ke li du ti'bo Uwien ya nun bo. ³ Ne ni ye ti takeh tigbemomont ta nno ya tingi bie ki buo la, tu'tingi buo ba juonh fem nno bo ne. ⁴ Bi ye binib ba na teke' Kristo ki jin' ne. *Satan wa ye unendun wuu ya wien nno ne libe' bi'yem ki cere' ba lenh tigbemomont ya wenwenku. Kuwenwenku nno wongeh Kristo wa ye Uwien ya nenenku nno ya kpieke ne.

⁵ To, ti takeh ne tiber ta nno na lenh tinbi bo, tu lenh *Yesu Kristo bo ne ki teh won ne ye Yonbdaan. Tinbi ben won, ti takeh ne ki teh ti ye ni'tonsob ne won *Yesu bo. ⁶ Kime Uwien wa la ye: «Kuwenwenku ni wende licinunl ni nno», won ne wende' ti'fel ni no ti bende u'kpieke wa windeh [Yesu] Kristo ya nun bo nno.

⁷ Tinbi ba ye isenceb nno, Uwien taa' u'gbemomont ta ye lifaaciendl nno ki nukn' tinbi ne. Nen ne wuan' ki ye mituum ma na nmabe mi kpe nin ba nno nen' Uwien saan ne, ma nen' tinbi saan. ⁸ Bi pebeh te isen ke ni ne, ama ba freh ki mereh te. Ti te iyenben ni, ama ti tuu ki nmabe lidendendl ne. ⁹ Bi buuh te, ama ba nendeh te. Bi gbobreh te, ama ba freh ki gbendeh ti'gber. ¹⁰ Uyo ke ti jinh *Yesu la jin' ijend ya u'kuum ni nno ne ti'gben ni, no ne ni wuan ki ye u'fuobm mo te ti'ni. ¹¹ Imon, *Yesu bo, mikuum tuu ki kpaakeh te ne ti'fuobm ni uyo ke no ne ni wuan ki ye u'fuobm te ti'gbenent ta li kpo nno ni. ¹² Nno ne mikuum benh nin tinbi, ne ninbi lenh mifuobm.

¹³ To, na kele' *Uwien ya gbokku ni nno ti'mo teke' nen ne ki jin'. Ni kele' ki ye: «N teke' ki jin' ma nno, ne ki len'». Ti'mo teke' ki jin' ma nno, ne ki lenh. ¹⁴ Imon, ti ben ki ye Uwien wa mekre' Yonbdaan *Yesu nno li mekre' ti'mo ti li te nin *Yesu wa ni taa tinbi nin ninbi ki jo u'ba saan. ¹⁵ Ninbi bo ne i ya jend ke tu' te, no Uwien ya monm ni li yebreh ki joh, ki cere binib ba yebe ni li tuoreh ki faareh wo, ki kpiekreh wo.

Ki li fuobe mitekjim bo

¹⁶ Nen bo ne ti'gbenent na nendeh. Ti'gbenent jinh ki joh monon la, ti'yem ni won, ti fendeh ne daan ke daan. ¹⁷ Kime fenfennu ya jend na ye bonn na kpieke ti'bo, ka wuokreh mo. Ama i bondeh te ti le ukpieke wa yebe ka ti nmabe u kpe nin ba, ki li tuu ki te mo ne. ¹⁸ Tinbi na tonge bi lenh tibont ta, ama ti tonge ba lenh ta ne. Kime bi lenh ta nno na wuokreh, ne ba lenh ta nno, tun tuu ki te ne.

5

¹ To, ti ben ki ye ti fuobe nin tigbenent ta kitink kie bo no te ten lininbonl ne. Lininbonl nno la bere' la, ti nmabe iden ya li tuu ki te Uwien bonde' yi ki ble' te paaki bo. Won Uwien ne men' iden bugben, na ye nil ne men' yi. ² Ti laan te kitink kie bo ma no, ti jendeh ne ki dunh, ti'nun mon ti le iden ya te paaki bo nno ki ko. Iden nno te ten liliel ne ti taa ki gole. ³ Ti gole' liliel nno la, ta ji li te nil. ⁴ Ti'gbenent laan te ten lininbonl kitink kie bo ma no, ti dunh ten ti tuke litukl ne li kpieke nin te. Na ye ti ye ti daan ti nmabe tigbenent ta kitink kie bo no ne, ama ti nuunh ti li le tigbenent ta paaki bo nno ne ni pibn tu'bo no mifuobm ni fuobe ki nen na li kpo tu'ni nno. ⁵ Uwien nin u'yul ne bonde' te nen ke. U de' te *Mifuoñaanm ma nno ne wuan' ki ye ta ni luo mimom ma u bonde' me ki ble' te nno.

⁶ Nen bo ne ti nmabe lifel uyo ke. Ama ti ben ki ye ti laan nmabe ti'gbenent ta kitink kie bo no, ti te kucenkul ne, ka neke Yonbdaan den. ⁷ Kime mitekjim ne pekeh te, na ye ti lenh na ne pekeh te. ⁸ Imon, ti nmabe lifel, ki bi ye ti daan tuu ya gbenent ne ki jo ki li te Yonbdaan saan. ⁹ Ama ti juore' ki nmabe tigbenent tuu no bii ti daan' tu la, ti'nun mon na bo si: ti sange Yonbdaan ya yem ne. ¹⁰ Kime ni kpe ti'ke ni sere Kristo ya nun bo ne, wo ni bu te tibuur ki

cère unil ke ní le u kpe ná kí ñe u tien' ná kitink kie bo. Ní yé ná mən bii ná bre ne la.

Kristo ne taan' binib nin Uwien buñabu

¹¹ Ti ben Yonbdaan ya bom yé nibonn ná. Nen bo ne ti sureh binib be ní tuo u'ñabu bó. Uwien ben te mənəmən; n du ki ye ni'mə ben te mənəmən ni'fəl ni. ¹² Ta nuunh tí liebe kí taa ti'ba kí wuən ne, ama ti yíe ní le ni li ñi ná bo, kí li jebnh ni'ba kí ñe tinbi bo ne. Nen bo, ni li fre kí jiin binib bà jebnh bi'ba upaan bo ya bont bo, ki dàandeh ná te lifəl ni nnə bo. ¹³ Ní yé ti sənliwaartuonl ne la, ti sənliwaartuonl ki dienh Uwien ne. Ti tí sənliwaartuonl liyənfootuonl ne la, ti sənliwaartuonl ki dienh ninbi ne. ¹⁴ Kristo ya yíem ne sureh te ki cère' ti ηməbe yii ya yenmaale. Yin si: unibaab ne teke' binib ke ya kuum ki kpo'. Nen bo, unil ke taan' ki kpo' nin wə ne. ¹⁵ U teke' bi'ke ya kuum ki kpo' ηə nə ní wuən kí ye bà fuobe ηa ji fuobe ki de' bi'ba, ama bi fuobe ki de' wən wə teke' bi'ke ya kuum ki kpo', ki məkre' bitenkpiib ni nnə ne.

¹⁶ Nnə ne, ñe fənfenə kí li joh ta ji li büh nib unisaal büh binib ma bo. Ní yé uyo uba ti là büh Kristo unisaal büh binib ma bo mənən la, ta ji büh wə nnə. ¹⁷ Nen bo ne unil yé Kristo yə la, udaan ji yé unifaan ne. Nibonkpaann ghen'-a! Nibonfənn ne ji te. ¹⁸ Nen ke ñen' Uwien saan ne. Wən ne cère' tinbi nin wən taan' buñabu kí ñe Kristo bo, ki de' te lituonl ki ye tí təkə binitəb bi'mə ní taan wə buñabu. ¹⁹ Imən, Kristo bo Uwien cère' uηendun ya nib nin wən taan' buñabu. Wa ji tuuke binib ya biil. U de' te lituonl ki ye tí təkə binitəb bi'mə ní taan wə buñabu ne.

²⁰ Ti se Kristo ya taal ni ne ki təkəh ne tigber tuu, ne kí ñe tinbi bo Uwien nin u'yul ne lienh ne. Ti gbáanh ne ne, Kristo ya yel bo, taan mən nin Uwien buñabu. ²¹ Kristo ηa là tien' biere iba nin itə. Uwien là tun' wə ti ya biere ne, ηə kí ñe wən bo, Uwien ní bù te bigbeməndənb.

6

¹ Ti te ki sənliwaartuonl ya tuonl ma nnə bo ne ti sureh ne, ni la cère ni laa' bupaabu búa u'saan nnə ní juore fənm. ² Kimə ní kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye:

«Uyo wà ní kpe nnə
ne n teke' a'kaare.
MiηmERM ya daali,
ne n tore' ηe.»

Tə, ní ji kpaan' uyo sə, miηmERM ya daali sə.

³ Ta yíe ti teh ná ní tuln uba Uwien ya sən ni ηə uba ní len ti'tuonl bo fənfenə ne. ⁴ Ama tibont ke ni, ti wəngəh ki teh ti yé Uwien ya tonsənb ne, ki ηməbe kuminku ki gbien' ijend nin liwəbl nin iyənben ni. ⁵ Ti tuo' tipuər nin lipəkl nin binib kpreh ti'bo ma nin kujiinku ke ya bol, ki pèrə' migùənm, ki wəln' mikənm. ⁶ Nin nen ke ηə ti'tetem wien ne. Ti ηməbe mibənm Uwien ya sən bo, ki ηməbe liyenguol, ki teh tinimənt. *Mifuoñaanm te nin te, ti yíe binib imənmənt, ⁷ ki kpaandeh tigber tà yé tigbemənt, Uwien ya tuəm te nin te. Ti taah tigbemənt ne ki teh tijəkənwənt, ki ñih ki guənh. ⁸ Biba kpiəkreh te, ne bitəb yuəndeh te. Biba sukreh te, ne bitəb pəkəh te. Bi yih te bitonnəndənb ama ti yé bigbeməndənb ne. ⁹ Bi teh tən ba ben te ne, ama kí nín ben te kəin. Bi likeh te tən ti kpo' ηə, ama ti nín fuobe ne. Bi ñih te, ama ba kuuleh te. ¹⁰ Bi saah ti'yənm, ama ti'yənm tuu ki sənge ne. Bi maaleh ki teh ti yé bijiinb ne, ama tinbi ne cərəh bà yəbe lenh lifaal. Bi maaleh ki teh ta ηməbe niba ne, ama ti nín ηməbe ni'ke.

¹¹ Ninbi Korent yaabe, ta ηmìere' ne gber tuba, ti yíe ne nin ti'fəl ke ne. ¹² Ti ya yənm pə ni'bo cəen ne, ni ya yənm ne ηa pə ti'bo. ¹³ Ni'mə ní tien nnə kí jiin

tɛ. Ni'mɔ́ rí cèrɛ ni'yɛnm rí li pɛ ti'bo. Ni te tɛn n'tiɛma bumu ma nnɔ́ nɛ cèrɛ' n len' nɛ nnɔ́.

La teh mɛn tɛn bà ɲa pɛ Wien bo

¹⁴ La taa mɛn ni'yul kí kpɛle bà ɲa teke' Uwien ki jin', kimɛ ninbi nin bɛn ɲa rí fre kí li tɛ gbɛr. Nà cuube nin nà ɲa cuube li fre kí taan-ii? Kuwenwenku nin licinñunl li fre kí taan-ii? ¹⁵ Kristo nin *Satan li fre kí kpaan buñɔbu-uu? Wà teke' Kristo ki jin' nin wà ɲa teke' wɔ́ ki jin' tɛ tigbɛr-ii? ¹⁶ Uwien ya duku nin ibule tɛ-ɛɛ? Nɛ tinbi nɛ yé Uwien wà fuobe ya duku. Wɔ́n Uwien nɛ len' ki ye:

«N li te bi'siik ni nɛ ki cuonh nin bɛ,
ki li yé bi'Wien,

nɛ bɛ rí li yé n'nib.»

¹⁷ Nɛn bo nɛ Yonbdaan liɛbe' ki len' ki ye:

«Ñɛ mɛn bi'ni kí jɛnde bɛ.

La mɛ mɛn jɔknt ya bont,

ɲɔ́ rí teke nɛ.»

¹⁸ Wɔ́n Yonbdaan mituɔm kɛ ya daan tí len' ki ye:

«N li yé ni'Baa,

nɛ ní li yé n'bijiɛb nin n'bisieɛb.»

7

¹ N'jɔtieɛ, Uwien là pùon' tinbi nɛ tu ya bont kɛ. Nɛn bo cèrɛ mɛn tí ñɛn nà kɛ yé tijɔknt ti'gbɛnɛnt nin ti'fèl ni, kí cèrɛ Uwien rí tien tɛ u'yaab kí tí gbɛn, tí li boh wɔ́.

Pɔ́l ya yɛnm sɔnge Kristo yaab bà te Korɛnt ni nnɔ́ bo

² Li ñikndeh mɛn ni'yɛnm rí li pɛ ti'bo. Ta bii' uba, ka tuln' uba, ka lɛrɛ' ki jin' uba ya bonn. ³ Na yé n nuunh rí biin nɛ, nɛ ki lienh nɔ́. Kimɛ n kpiɛ' ki len' ɲɔ́ ki ye ti fuobe-ee, ti kpo'-oo; ti'yɛnm pɛ ni'bo nɛ. ⁴ N du ni'bo ki gbien'. Ninbi nɛ yé n'bo ijenjɛbn. N'yɛnm dɔ́ cɛɛn nɛ. Ti'jɛnd kɛ ni n'yɛnm sɔnge cɛɛn nɛ.

⁵ Tɔ́, ti tí baa' Maseduɔnn ya tinfɛnm ni ma, ta laa' fuorl, ama ti jin' ijɛnd kɛ ya bol nɛ len. Ikànkàn là jebe' tɛ ni'kɛ saan nɛ, nɛ bujɛwaanbu mɔ́ coh tɛ.

⁶ Ama Uwien wà dienh binib bà ya yɛnm saa' uyɛnduɔn nnɔ́ cèrɛ' Tit baa', nɛ ti'yɛnm duɔn'. ⁷ Na yé Tit ya baam baba nɛ duɔn' ti'yɛnm. U tɔ́kɛ' tɛ ki ye u laa' uyɛnduɔn wà ni'saan nnɔ́ mɔ́ duɔn' ti'yɛnm nɛ. U tɔ́kɛ' tɛ ki ye ni'nun mɔ́n ní tí rí lɛ nni, nɛ ni kɛ tinunsiir bo, ki ye ni'nun mɔ́n ní sere n'ciɛk bó. Nɛn kɛ nɛ cèrɛ' n'yɛnm tùɔrɛ' ki sɔnge' ki gbien'.

⁸ Ní yé n là keɛle' nɛ kugbɔnku kùà nnɔ́ saa' ni'yɛnm mɔ́nɔn la, ma là gbiɛnde' ku'kɛlm bo. Ama n là gbiɛnde' kù saa' ni'yɛnm ma nnɔ́ bo nɛ. Imɔ́n, n là gbiɛnde', kimɛ n là laa' kù saa' ni'yɛnm ama ni'yɛnsaa nnɔ́ ɲa wuɔ́kɛ'. ⁹ Ama fɛnfɛnnɔ́ n'yɛnm sɔnge'. Na yé n'yɛnm sɔnge' kù cèrɛ' ni'yɛnm saa' ma nnɔ́ bo nɛ. Ama n'yɛnm sɔnge' ni'yɛnsaa nnɔ́ cèrɛ' ni lèbrɛ' mitetem ma nnɔ́ bo nɛ. Uwien nɛ cèrɛ' ni'yɛnm saa'. Nɛn nɛ wuɔ́n' ki ye ta tien' nɛ nà bre. ¹⁰ Kimɛ uyɛnsaa wà sɔnge Uwien ya yɛnm cèrɛh unil lèbrɛh mitetem nɛ ki lɛnh limiɛl. U ya yɛnsaa ɲa kpɛ wù rí li wi nil. Ama uyɛnsaa wà ɲa cèrɛh nil lèbrɛh mitetem bàareh nin mikuum nɛ. ¹¹ Ni'yɛnsaa nnɔ́ sɔnge' Uwien ya yɛnm ma nnɔ́, na laa' ní tí fɔrɛ' ma bo-oo! Na laa' ni ji teh ni bi li tien nà tonm-ii! Na laa' ni'yɛnm ji saah ni'tùonbiɛrɛ bo, ni gbiɛndeh-ee! Na laa' ni ji fɛnge ibiɛrɛ ya tienm-ii? Na laa' ni'nun mɔ́n ní tí rí lɛ nni-ii? Na laa' ni'nun mɔ́n ní sere n'ciɛk bó-oo? Na laa' ni ji nuunh unil sɔ́n' itùonbiɛrɛ la, ní dɛrɛ u'tub-ii? Ni teh nnɔ́ ma nnɔ́, ní wuɔ́n' ki ye na te tigbɛr nnɔ́ ni nɛ.

¹² N là kele' nε kugbɔnku ma nnɔ, na yé wà bii nnɔ bo, ka yé u bii' wà nnɔ mɔ bo nε n kele' kù. Ama n là yíe ní wuɔn ninbi bugben Uwien ya nun bó, kí ye ni'nun mɔn ní li se ti'ciék bó nε. ¹³ Nεn nε duɔn' ti'yεnm.

Na yé nεn baba nε duɔn' ti'yεnm. Ni là cère' Tit ya yεnm dɔ, u ηmɔbe uyensɔnge ma nnɔ nε cère' ti'yεnm ti liebe' ki sɔnge' ki pukn'. ¹⁴ Ní yé ninbi bo n jebn' n'ba u'saan waamu la, na cuo' nni fε. Ti tuu ki tɔkeh nε tigbɛmɔnt ma nnɔ, nεn nε wuɔn' ki ye ninbi bo, ti jebn' ti'ba Tit saan ma nnɔ ti ηmɔbe imɔn nε. ¹⁵ U lá tiere' ni'ké là boh wɔ ma bo, ki teke' wɔ kucɛnku mɔnmɔnm, ki seln' wɔ ma bo la, u tùɔreh ki yíe nε ki pukndeh nε. ¹⁶ N'yεnm sɔnge' ki gbien', kimε n du ni'bo isen kε ni nε.

8

Pɔl sureh Kristo ya táan yaab bε ní tore bi'tɔb bà te Yerusalem bó nnɔ

¹ Ti'yaabε, ti yíe ní bende Uwien tien' Kristo ya táan yaab bà te Maseduɔnn ya tinfεnm ni mimɔnm mà nnɔ nε. ² Ijend tu' bε na ηmɔbe fuul ama bi juore' ki te uyensɔngciεn ni nε. Nin bi'jiint yebe ma kε nnɔ, bi de' mipum nin tinimɔnt ní yebe. ³ Bi de' bi'tuɔm kpε ma bo nε. N li fre kí kun imɔn kí ye bi de' ki gèbre' bi'tuɔm ya bien mɔnɔn. Bi cèkre' bi'yεnm nε ki de', ⁴ ki tuu ki cε ki teh tí cère bi'mɔ ya pum ní li te mipum mà li tore Uwien ya nib bà te Yerusalem bó nnɔ ni. ⁵ Bi tien' ní tí gèbre' ti là daan bε ma bo mɔnɔn. Bi kpiε' ki taa' bi'ba ki de' Yɔnbdaan nε, ki yaan ki taa' bi'ba ki de' ti'mɔ Uwien yíe ma bo. ⁶ Nεn bo nε ti gbáan' Tit wɔ ní tükre u là cin' mipum ya tuonl là ni'saan nnɔ kí tí gben lè. ⁷ Niba ηa pɔre' nε isen kε ni, kimε ni ηmɔbe mitekjim, ki ben ki lienh, ki ηmɔbe mibεnm, ki teh ni bi li tien nà kε ya bol tonm, ki ηmɔbe miyíem mà ti là wɔkn' nε mè nnɔ. Mipum ya sɛn ni mɔ, wuɔn mɛn kí ye ni ηmɔbe tinimɔnt.

⁸ N lienh ma nɔ, na yé n wɔbndeh nε nε, ama n yíe ní bende Uwien ya nitɔb ya nun mɔn bε ní de mipum ma bo nε. N tien' nnɔ ηɔ ní liike ni'mɔ ηmɔbe miyíem imɔnmɔn bii na ηmɔbe nε. ⁹ Kimε ni ben ti'Yɔnbdaan *Yesu Kristo ya nimɔnt kpε ma bo. U là yé ufàadaan nε. Ninbi bo nε u tien' u'ba ujiin, ηɔ u'jiint nnɔ ní cère ní tien bifàadεnb. ¹⁰ N ηmɔbe iyεnmaale yà sɔ tigber tuu bo. Iyεnmaale nnɔ yé ni ya kpele nε. Yin si: na yé ni là kpiε' ki de' mipum baba nε, ninbi nε là kpiε' ki caan' mipum nnɔ ya gber libinl là gèbre' nɔ. ¹¹ Tɔ, fεnfennɔ, ñikn mɛn kí sɔn lituonl nnɔ kí tí gben lè ni'tuɔm kpε ma bo. Ni là caan' uyo wà ki ye ni li sɔn lè nnɔ, ni là cèkre' ni'yεnm nε. Nεn bo, li ηmɔbe mɛn i ya yεnmaalbaabe kí sɔn lè kí tí gben. ¹² Kimε unil ηmɔbe iyεnmaalmɔnmɔn wɔ ní pu la, Uwien li teke u'pum nnɔ u'yεnmaalmɔnmɔn nnɔ bo nε, wa ní tɔnge mĩ yebe bii ma yebe. ¹³ Na yé ní pipre ni'bonn kε kí de bitɔb ηɔ kí li cεknh nε. Ní mɔn ni'ké yaam ní li kpε nε. ¹⁴ Kimε fεnfennɔ ni ηmɔbe ki gbien' ma nnɔ, ní mɔn ní tore bà ηa ηmɔbe nε. Ni'mɔ lá luu' la, bi'mɔ ηmɔbe ki gbien' la, bε ní tore nε. Nnɔ nε ni'ké yaam li kpε. ¹⁵ Tεn ní kele' ma *Uwien ya gbɔnku ní ki ye:

«Wà là laa' ní yebe

ηa là jin' ki gbεle'.

Wà mɔ là laa' waamu

mɔ ηa là jin' ní pɔre' wɔ.»

Bi sɔn' Tit nin u'tɔntɔknlieb Korεnt ya du bó

¹⁶ Tɔ, tí faare mɛn Uwien nin u cère' Tit mɔ ya nun mɔn ni'gber bo ma nnɔ bo. ¹⁷ Ti tɔke' Tit wɔ ní jo ni'saan nε u tuo'. Na yé u tuo' baba nε, u'nun là mɔn wɔ ní jo ni'saan nε, nε u cèkre' u'yεnm wɔ ní jo. ¹⁸ Ti li cère ti'ninje uba mɔ ní tɔke nin wɔ kí jo ni'saan. Kristo ya táan yaab kε pèkeh ti'ninje nnɔ nε kí ñε u sɔn' lituonl là tigbɛmɔnmɔnt ya tɔkm bo nnɔ. ¹⁹ Na yé nεn baba bo, Kristo ya táan yaab mɔnɔn gènde' wɔn nε wɔ ní tɔke nin tε tí taa bi taan' mipum mà nnɔ kí

jon Yerusalem. Ti li sɔn lituonl bugben kí kpíeke Yonbdaan ne, kí wuɔn kí ye ti ηmɔbe miyíem tí tore binib. ²⁰ Bi taan' mipum mà ki ηukn' te nnɔ yé ilikcenciɛn ne. Ta yíe uba ní lá suke te ilike nnɔ ya sɛn ni. ²¹ Kimɛ na yé ti nuunh tí li teh ná mɔn Yonbdaan ya nun bó baba ne, ti nuunh tí li teh ná mɔn binib ya nun bó mɔ ne.

²² Ti sɔn' tí'ninjɛ utɔ mɔ wɔ ní tɔke nin bà joh ní'saan nnɔ. Isɛn ke ni nin ituon ke ni, ti laa' u'nun mɔn binib ya torm bo. Fɛnfennɔ u du ní'bo ki gbien' ma nnɔ ne u'nun ji tũre' ki mɔn wɔ ní jo ní'saan. ²³ Tit wɔn yé n'tɔntɔknlie ne, ki yé n'tonsɔntɔ ní'saan. Tí'ninjieɓ ben yé Kristo ya táan ya tondb ne. Bi sɔnh be ní kpíeke Kristo ne. ²⁴ Nɛn bo, wuɔn be mɛn kí ye ni yíe be, ηɔ Kristo ya táan yaab ke ní bende kí ye ti jɛbnh ní'bo usɛn wà bo nnɔ yé imɔn ne.

9

Uwien yíe unil wà punh nin iyɛnmaalmɔnmɔn ne

¹ Mitorm mà ni li tore Uwien ya nib nnɔ wɔn, na ji cieke ní keɛ ne gbɔnku. ² Kimɛ n ben ní'nun mɔn binib ya torm bo. N lá jɛbn' n'ba ní'bo Maseduɔnn ya tinfɛnm yaab saan u ya sɛn ni ne, ki tɔke' be ki ye Kristo yaab bà te Akayi ya tinfɛnm ni nnɔ là bonde' ηɔ be ní de mipum haali libinl là gɛbre' nɔ. Ní'nun là mɔn binib ya torm bo ma nnɔ ne saake' bà yebe ya gbɛnɛnt. ³ Nɛn bo ne n sɔn' tí'ninjieɓ biɛ ní'saan ηɔ n jɛbn' ní'bo usɛn wà bo nnɔ la juore' fɛnm. Li yé mɛn binib bà mɔnbe ki bonde' ki gben' tɛn n là len' ma bo. ⁴ Na tien' nnɔ, ki cère' Maseduɔnn ya tinfɛnm yaab tɔke nin nni ki baa' ní'saan ki laa' na bonde' ki gben' la, ti du ní'bo usɛn wà bo nnɔ li yé tí'bo ifɛ ne, ma yíe ní ye í li yé ní'yi ne. ⁵ Nɛn bo ne n maale' ki ye ní kpe ní cèbe tí'ninjieɓ be ní liere te kí baa ní'saan kí tore ne, ní taan mipum mà ninbi nin ní'yul là pùon' ki ye ni li de mè nin tinimɔnt nnɔ. Nnɔ ne bi li bende kí ye ni cèkre' ní'yɛnm ne ki de', na yé fiem.

⁶ Bende mɛn kí ye: wà bule' waamu la, u lá li ce waamu ne. Wà bule' ní yebe la, u lá li ce ní yebe ne. ⁷ Wà ke ní de u cèkre' u'yɛnm wɔ ní de ma bo. U la de nin uyɛnsaa, ki la cère nè ní li yé u'bo liwɔbl mɔ. Kimɛ Uwien yíe wà dienh nin lifɛsɔngl ne. ⁸ Ne u ηmɔbe mituɔm wɔ ní de ne mimɔnm ke ya bol kí gbien, ηɔ ní tien ná ke cieke ne uyo ke isɛn ke ni, kí li biɛ ki ηmɔbe ki gbien', kí fre kí tien tinimɔnt ke ya bol. ⁹ Tɛn ní keɛ' ma *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«U punh bijiinb nin tinimɔnt ne,
ne u'nimɔnt ηa ηmɔbe gbenm».

¹⁰ Uwien wà dienh ukpaal tibonbuor, ki dienh wɔ tijier nnɔ, wɔn ne li de ní'mɔ tibonbuor kí cère tũ ní pɔre, kí cère ní'nimɔntuon ní yebe kí gbien. ¹¹ Uwien li cère ní li ηmɔbe ki gbien' isɛn ke ni, kí li teh tinimɔnt ke ya bol. Nnɔ ne ti taah ní'pum ki tí dienh binib bà nnɔ li faare Uwien. ¹² Kimɛ ni sɔnh mitorm ya tuonl là nnɔ ηa cèreh Uwien ya nib lenh ná pɔre' be baba, lí cèreh binib faareh Uwien mɔ ki yebe ne. ¹³ Ní'tuonl nnɔ wuɔn' ki ye ni boh Kristo ya gbɛmɔnmɔnt tà ni tɔkeh tũ binib ke ya nun bó nnɔ, ki taakeh ni ηmɔbe tibont tà nin tinimɔnt ki toreh ben nin binitɔb ke. Nɛn bo ne bi bende' ki ye ni sɔnh lituonl là nnɔ ηmɔbe kpɛle ne ki kpíekreh Uwien. ¹⁴ Bi kàareh ki dienh ne, ki wɔngɛh ki teh bi yíe ne ki gbien' kí ñɛ Uwien juoke' ne ki gbien' ma nnɔ bo. ¹⁵ Tí faare mɛn Uwien u'paabu bùa ηa ηmɔbe bù kpe nin bà nnɔ bo.

10

Pɔl kɔnh u'ba bo

¹ Min Pɔl, n ye ní niire ne ne: ní'ni biba lienh ki teh n te ní'saan uyo wà la, ma kaabe, ne ma lá neke ne la, n ji yé ukaaje-a! Kristo ya yenguol nin u'nimɔnt bo ne n tɔkeh ne ki teh: ² N faare' ne ne, la cère mɛn n lá baa ní'saan la, ní wuɔn

ne kí ye n yé ukaaje. Ama binib bà maaleh ki teh ti ηmabe minisaaltetem ne ki sòn̄h nn̄o, n li wuòn ben kí ye n yé ukaaje. ³ Imòn̄, ti yé binib ne ama ta m̀h nin nisaaltuòm. ⁴ Kimε ti ηmabe tijek̀nwent tà nn̄o ηa ñen' nisaal saan, t̀ ñen' Uwien saan ne ki ηmabe mituòm. Ti taah tu ya tuòm ne ki gbendeh nà ke ηmabe mituòm ya gber, ki c̀reh bitonnend̀nb ya yenmaale juonh f̀nm, ⁵ ki gbendeh nà ke yé tigbengt ya bonn ki piendeh binib bi la bende Uwien nn̄o ya gber, ki l̀breh unil ke ya yenmaale ẁ r̀ li boh Kristo. ⁶ Ni t̀ laa' uyo wà ni boh Kristo ki t̀ gben' la, ti li d̀ere wà ke ηa boh ẁ ya tub.

⁷ Li likeh m̀n tibont tu'donb̀. Unil du u'ba bo ki ye u yé Kristo ỳ la, ẁ r̀ taa kí ble u'yul ni kí ye u yé Kristo ỳ la, ti'm̀ yé Kristo yaab ne. ⁸ Yonbdaan de' t̀ ticiēt tí c̀ere ni'c̀ekl r̀ kp̀ere ne, wa ye tí bere l̀. N̄i yé n p̀keh n'ba ticiēt nn̄o bo n̄i t̀ kende' waamu m̀n̄n la, na coh nni f̀. ⁹ Ma ýe nè r̀ li naan t̀n n nuunh r̀ f̀ende ne ne kí ñe tigbont tà n kieh ne t̀ nn̄o bo. ¹⁰ Kimε biba lienh ki teh n kieh mimaam mà tigbont ni nn̄o faa ne ki c̀kreh binib, ama n ji lá te bi'ni la, n yé ujiin ne, ki lienh gbef̀nm. ¹¹ Wà ke lienh nn̄o r̀ li ben kí ye ta neke ni'saan ki kele' tigbont ni ki ye ma la, ti tí lá baa' m̀ la, ti li tien nn̄o ne.

¹² Ta tuo' tí taa ti'ba kí nenge binib bà ẁnḡeh bi'ba nn̄o, ki niireh nin tí g̀kn nin be. Ba ηmabe yenm. Bi taah bi'ba ne ki teh kunenǹnku, ki liebe' ki taah bi'ba ki kp̀andeh k̀. ¹³ Tinbi ben ẁn, ta r̀ li jebnh ti'ba kí t̀ kende. Ti li jebn ti'ba ki t̀ kpaan' Uwien sien' t̀ tí s̀n kí kpaan nà saan nn̄o ne. Ẁn ne c̀ere' ti baa' ni'm̀ saan. ¹⁴ Ti là baa' ni'saan ma nn̄o ta g̀bre' ti'bien. Ti là kpaan' Uwien sien' t̀ nà saan ne. Tinbi ne cinbe ki kpiε' ki baa' ni'saan ki t̀ke' ne Kristo ya gbem̀nm̄nt. ¹⁵ Ta r̀ g̀bre' ti'tuonl ya bien kí t̀ r̀ li jebnh ti'ba bit̀b yaal bo. Ama ti daan ki ye ni li kp̀ere mitekjim ni. Nn̄o ne ti li s̀n it̀on ni'ni ỳ r̀ li yebe. Ama ta r̀ g̀bre' Uwien sien' ki ye tí s̀n kí kpaan nà saan. ¹⁶ Ti li joh idu yà t̀ ni'yu bo ni, ki t̀keh binib tigbem̀nm̄nt, ta r̀ jo bit̀b s̀n' nà saan, kí li jebnh ti'ba bi't̀on bo. ¹⁷ N̄i kele' *Uwien ya gb̀nku ni ki ye: «Unil ye ẁ r̀ wuòn u'ba la, ẁ r̀ wuòn u'ba Yonbdaan bo.» ¹⁸ Na yé Yonbdaan ya yenm s̀nge unil wà p̀keh u'ba bo ne, ẁn Yonbdaan p̀keh wà la, u'yenm s̀nge ẁn bo ne.

11

P̀l nin bà taah bi'ba ki teh Yesu ya tondb nn̄o ya gber

¹ T̀, ni bi tuo' la, ní c̀be nni r̀ len nin ne mij̀rlenm waamu. Nikn m̀n kí tuo. ² N ýe ne c̀en ne, ka s̀ ni'bo t̀n Uwien ηa s̀ ni'bo ma. Kimε ni te t̀n ujefaan ne r̀ taa ne kí pun uje uba kpein, ẁn si Kristo. Ẁ r̀ teke ne t̀n ujefaan wà ηa ben je fiebu. ³ Ama n fenge nibonn niba ne. Nen si: uwe là taa' ucekn ki lere' Efa ma nn̄o, bi la lá taa gbef̀nf̀nm uba kí l̀bre ni'yenmaale kí saa ni'tetem mà cuube ni la ji r̀ li p̀ Kristo bo ni'donb̀ ne. ⁴ Be tien' unit̀ baa' ki lá t̀ke' ne *Yesu uba ya gber wa yé ti là t̀ke' ne wà ya gber bii u tí wuòn' ne nà ηa te nin ni là laa' *Mifuoñaanm ma nn̄o bii u tí t̀ke' ne tigbem̀nm̄nt tà ηa te nin ti là t̀ke' ne tà nn̄o la, ni tuonh-i? ⁵ Ma laa' bà yih bi'ba *Yesu ya tondm̀nb nn̄o c̀n' nni nà. ⁶ Nba la, milenm ni ne ma freh ki lienh m̀nm̄nm̄n ama mib̀nm̄n m̀n ni, na te nn̄o. Ti wuòn' ne isen ke ni nin ti teh nà ke ni, ki ye ti ben.

⁷ N là jiin' n'ba tingi, ki kp̄ien' ne, ki t̀ke' ne Uwien ya gbem̀nm̄nt ka teke' ni'saan bonn ma nn̄o, n bii' ne-εε? ⁸ N là pende' Kristo ya táant̀ yaab ne ki fre' ki s̀n' ki tore' ne, kimε ben ne là p̀h nni kupaaku. ⁹ Uyo wà n là te ni'saan nn̄o, n là cieke tibont ama ma là mieh uba niba. Kimε ti'ninjieb bà ñen' ní Masedùnn ya tinf̀nm bó ní nn̄o de' nni nà ke là cieke nni. Ma là ýe r̀ li yé ni'ni uba bo tukl isen ke ni, ka li li tien uba bo tukl m̀. ¹⁰ Kí ñe Kristo ya gbem̀nt tà n ηmabe t̀ nn̄o bo nil ηa te Akayi ya tinf̀nm ni kí pien nni n la

jɛbn n'ba ni ya bonn bo. ¹¹ Bɛ bo nɛ n len' nnɔ? Ma yie nɛ nɛ-ɛɛ? Uwien wɔn bɛn ki ye n yie nɛ.

¹² N teh nà nɔ, n li li teh nɛn nɛ, nɔ binib bà nuunh bi li dule nà bo kí wuɔn bi'ba kí ye tinbi nin bɛn kpɛ nnɔ, la ɛ bi li dule nà bo. ¹³ Bi ya nib nɛndeh nɛ ki teh bi yé Kristo ya tondb. Bi yé bitonsɔnb bà lɛreh binib nɛ, ki bɔndeh bi'nun bó ki teh bi yé Kristo ya tondb. ¹⁴ Bi teh nà nnɔ nɔ yé bonn nà coh yɔkm, kime *Satan mɔnɔn bɔndeh binib ya nun bó nɛ ki teh u yé Uwien ya tond wà yé kuwenwenku. ¹⁵ Nɛ u'tonsɔnb mɔ bɔndeh binib ya nun bó ki teh bi teh nà cuube la, ni'mɔ nɔ yé bonn nà coh yɔkm. Bi ti li fɔre kí ɛ utudɛre wà bi'tuon kpɛ wù nɛ.

Pɔljɛnde' Yesu Kristo bo

¹⁶ N tí ye ní len nɛ kí lere nɛ. Ni la maaleh ki teh n yé ujɔr nɛ. Bii ni tí maale' ki ye n yé ujɔr nɛ la, ní tien sukɛ n'bo nɔ n'mɔ ní fre kí jɛbn n'ba waamu. ¹⁷ N lienh nà nɔ nɔ yé Yonbdaan yie ní len ma bo. N lienh tɛn ujɔr nɛ, kime n nɔmɔbe n li ní nà bo kí jɛbn n'ba. ¹⁸ Binib bà yɛbe jɛbnh bi'ba minisaaltetem bo ma nnɔ, n'mɔ li fre kí jɛbn n'ba-a! ¹⁹ Ni yih ni'ba biyɛnfodɛnb nɛ. Bɛ tien' ni toh ki cengeh ijɔr ya gbɛr ki tuonh i'nuɔn bó? ²⁰ Kime ni tuonh bi teh nɛ iyonbe, ki jinh ki pendeh nɛ, ki fienh ni nɔmɔbe nà kɛ, ki yindeh nɛ, ki kpɔbreh nɛ. ²¹ N len' nà nɔ, ní yé ifɛ nɛ. Ti gbele' ti'ba cɛɛn nɛ ki te nnɔ.

Unil mɛnge' lifɛl ki jɛbn' u'ba nibonn bo la, n'mɔ li mɛnge lifɛl kí jɛbn n'ba nɛ, haali n li lienh mijɔrlɛnm mɔnɔn la. ²² Binib bugbɛn yé Ebrembe nɛ-ɛɛ? N'mɔ yé wɔn nɛ. Bi yé Israyɛl yaab nɛ-ɛɛ? N'mɔ yé wɔn nɛ. Bi yé *Abraham ya yaabii nɛ-ɛɛ? N'mɔ yé len nɛ. ²³ N ji ye ní tɔɔre kí len mijɔrm sɔ. Bi yé Kristo ya tonsɔnb nɛ-ɛɛ? N yé Kristo ya tonsɔnl ki cɛn' bɛ, ki sɔn' ki cɛn' bɛ, bi pɛkn' nni ki cɛn' bɛ, ki ní' nni ki cɛn' bɛ. N tuu ki lenh kinunbɔnk kà li fre kí baa nin nni mikuum. ²⁴ Bolm minun, *Sufmbe ní' nni inalɛbe nínm pita nin miwɛ. ²⁵ Bolm mita, Erom yaab mɔ ní' nni ilɛnbɛn. Miba, bi yɛke' nni itɛn. Bolm mita, buñɛrbu lin' nin nni. Miba mɔ n tien' miñunciɛnm bo liwentunɔmɛnl nin kuñɔnɔmɛnku. ²⁶ Uyo wà kɛ n joh isɛn la, n lenh kinunbɔnk kɛ ya bol nɛ. N laa' kinunbɔnk ikpen bo, ki laa' kinunbɔnk idukond saan, ki laa' kinunbɔnk n'yaab *Sufmbe saan, ki laa' kinunbɔnk bà nɔ yé *Sufmbe saan, ki laa' kinunbɔnk iducɛnciɛn ni, ki laa' kinunbɔnk nib nɔ kɔ nà saan, ki laa' kinunbɔnk miñunciɛnm bo, ki laa' kinunbɔnk bà nɛndeh ki teh bi yé Kristo yaab nnɔ saan. ²⁷ N'gbɛnɛnt ben' ituon ni, kujiinku kɔn' nni. N sɔbe ki pɛreh migùɔnm. Mikònm nin uñuñun kɛ cuo' nni, n gɔh ki tɛkreh ka jinh. N ñuh tiwɔr ka nɔmɔbe niba ní nɛkn n'ba bo. ²⁸ Ma kaan' ki gben' nà kɛ tu' nni. Ama n'nun mɔn nà bo si: Kristo ya táan kɛ yaab ya gbɛr nɛ ciɛke nni daan kɛ daan. ²⁹ Nɔmɛ yé ujiin nɔ ma tien' n'ba ten ujiin-i? Nɔmɛ tɔɔre' Uwien ya sɛn nɔ na wire' nni ki gbien'-i?

³⁰ Ní kpɛ ní jɛbn n'ba la, n li jɛbn n'ba n'jiint bo nɛ. ³¹ Yonbdaan *Yesu ya Baa Uwien wà si kupɛnpɛku uyo wà nɔ nɔmɔbe gbenm nnɔ bɛn ki ye ma nɛndeh. ³² N là te Damas ya du ni ubɛr Aletas ya yo nɛ. Udu nnɔ ya ciɛn là nuunh wɔ ní cuo nni, nɛ ki cɛre' u'sojambe se udu nnɔ ya guon ya nañɔbu saan ki gu. ³³ Ama bi ñɛn' nni likɛndɛnciɛnciɛnl ni nɛ udu nnɔ ya guonl là guɔn' wù nnɔ ya dubonl liba, nɛ n nɔmɛre' u'nuɔ ni.

12

Uwien kpiire' tibont tà ki wuɔn' Pɔl

¹ Ní kpɛ ní li jɛbnh n'ba-aa? Na nɔmɔbe kpɛle. Ama n li len tibont tà kɛ Yonbdaan kpiire' tù ki wuɔn' nni nnɔ bo. ² N bɛn uje uba u yé Kristo yɔ.* Ibin

* **12:2** Pɔl ye uje uba ma nnɔ, u niireh wɔn bugbɛn nɛ.

piik nin inan sɔ, Uwien taa' wɔ ki don' paaki ya paaki ya paaki bó. U don' nin u'gbenent nɛ-ɛɛ! Ma bɛn. Wa tí don' nin u'gbenent-ii! Ma bɛn. Uwien nɛ bɛn. ³ Udaan don' nin u'gbenent bii wa don' nin u'gbenent-ii! Ma bɛn. Uwien nɛ bɛn. Ama n bɛn ⁴ ki ye Uwien taa' wɔ ki don' paaki ki tí baa' wɔn Uwien den. Nɛn saan nɛ u cii' tigber tà nisaal ɲa ní lɛ u li taa inɔbon yà kí len kí tekɲ tù, ka ɲmɔbe sɛn wɔ ní len tù mɔ. ⁵ U ya daan bo n li jɛbn n'ba. Ama min bugben bo wɔn n li jɛbn n'ba n'jiint bo nɛ. ⁶ N bi yíe ní jɛbn n'ba la, n bi li fre kí jɛbn, nɛ na bi yé n'bo jàrm, kimɛ n bi li lienh tigbɛmɔnt baba nɛ. Ama ma jɛbnh n'ba, kimɛ ma yíe uba ní li ɲmɔbe n'bo iyɛnmaale yà cɛn' u lenh n teh nà nin u ciih n lienh nà. ⁷ Kimɛ Uwien kpiire' tibonmɔnmɔnt ki wuɔn' nni. Uwien ɲa yíe ní li jɛbnh n'ba tibont bugben bo ma nnɔ, nɛ ki cère' *Satan sɔn' nibonn niba, ní lá kɔn' n'gbenent ni, ki cɔkreh nni tɛn ukonkon nɛ ní pien nni n la li jɛbnh n'ba. ⁸ N gbáan' Yonbdaan bol mita nɛ ki ye wɔ ní ɲɛn nɛ n'gbenent ni, ⁹ ama u tɔke' nni ki ye: «N'juokm li dèkre ɲɛ. Kimɛ a yé ujiin uyo wà la, u ya yo nɛ n wɔngeh n'tuɔm.» Nɛn bo, n li tuo kí li jɛbnh n'ba n'jiin bo. Nnɔ nɛ Kristo ya tuɔm li te nni. ¹⁰ Nɛn bo, n lá te tijiint ni bii tisukr ni bii micɛɛkm ni bii liwɔbl ni bii iyɛnben ni Kristo bo la, n'yɛnm sɔnge nɛ. Kimɛ uyo wà mituɔm lá pɔre' nni la, u ya yo nɛ n tùɔreh ki lenh mituɔm.

Pɔl jieh Kristo yaab bà te Korɛnt ni nnɔ

¹¹ Ni laa'-aa! Ninbi nɛ cère' n lienh mijàrm. Ninbi nɛ bi li wuɔn binib n yé udaan wà. Nin ma yé niba ma kɛ nnɔ, bà yih bi'ba *Yesu ya tondmɔnb nnɔ ɲa cɛn' nni niba. ¹² N là te ni'saan ma nnɔ n là ɲmɔbe kuminku ki gbien', ki teh miyɔkm ya bont kɛ ya bol. Nɛn nɛ wɔngeh ki teh n yé *Yesu ya tond. ¹³ Kristo ya táantɔ yaab laa' bà ki cɛn' ninbi? Ma là yé ni'bo tukl ma nnɔ nɛ tien' n'biil-ii? Ní yé nɛn bo la, fère nni mɛn. ¹⁴ N bonde' ki gben' ní baa ni'saan bolmta sɔ. N baa' la, ma tí lí li yé ni'bo tukl, kimɛ n bàareh ninbi bo nɛ, ma bàareh ni'faal bo. Na yé mubumu nɛ nuunh lifaal ki blinh mu'baambɛ, bibaambɛ nɛ nuunh lifaal ki blinh bi'bumu. ¹⁵ Min li tuo kí taa n ɲmɔbe nà kɛ, kí sɔn lituonl kí tore nɛ, ki li tuo kí taa min bugben mɔnɔn kí cèbe nɛ. N yíe nɛ ki gbien' la, ninbi yíe nni ma bo nnɔ li kùore nɛ-ɛɛ?

¹⁶ Imɔn, ma là yé ni'bo tukl. Ama biba maaleh ki teh n là ɲmɔbe ununwien nɛ, ki taah ucekn ki lɛreh ki jinh nɛ. ¹⁷ Liike mɛn binib bà kɛ n sɔn' bɛ ni'saan nnɔ, n ɲi' uba bo ki lɛre' ki jin' nɛ-ɛɛ? ¹⁸ N là sɔn' Tit ni'saan ma ki cère' ti'ninje uba tɔke nin wɔ nnɔ, u la lɛre' ki jin' nɛ-ɛɛ? Min nin wɔn kɛ ɲa là ɲmɔbe iyɛnmaale iba nɛ ki kpe usɛn uba-aa?

¹⁹ Ni ɲɛn' uyo ki maaleh ki teh ti lienh ki nuunh tí lɛ imɔn nɛ ni'saan-a! Na te nnɔ. Ti yé Kristo yaab nɛ, ki te Uwien ya nun bó ki lienh. Ti'jɔtiebɛ, ti teh nɛn kɛ ki nuunh ni'tekjim nɛ ní kpére Uwien ya sɛn ni. ²⁰ Kimɛ n fɛnge n la lá baa' ni'saan kí lɛ ni te ma bi yíe ní li te ma bo, ni'mɔ ní lɛ n te na bi yíe n li te ma bo nɛ. N fɛnge n la lá baa' kí lɛ ifinfinde nin iponponbe nin ubenpiebe nin kunaniɛrku nin itɛnfuon nin kuɲɔkpɔbku nin tigbengt nin fɛnfɛnm nɛ te ni'ni nɛ. ²¹ N liɛbe' ki fɛnge n la lá baa' ni'saan Uwien cère' ní ji ifɛ ni'bo, kí muɔ binib bà yɛbe, ki tien' ibiɛre ka lèbre' bi'tetem, ki juore' ki teh tijɔknt ya bont, ki pɛ lisɔnsɔndl bo, ki teh fɛnfɛnm kɛ ya bol nnɔ bo nɛ.

13

Igbierfɔrke nin micèbm

¹ N ji we ní ni'saan bolmta sɔ. Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Bi ye bɛ ní gben tigber tà kɛ la, bi li cenge bimɔnkunb bile bii bita bó nɛ kí yaan kí gben tù.» ² N là baa' ni'saan miliem ma nnɔ n là tɔke' binib bà kɛ là tien' ibiɛre nnɔ nin bitɔb kɛ ɲɔ. Fɛnfɛnnɔ ma te ni'saan, n tí juɔ' ki tɔkeh bɛn nɛ ki teh n lá

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Galasi yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo ya táan yà te Galasi ya tinfenm ni nnɔ nɛ. Udu nnɔ ya nib bà yé Sufmbɛ nin bà ɲa yé Sufmbɛ kɛ teke' Kristo ki jin' nɛ.

Sufmbɛ biba wɔkn' Kristo ya táan nnɔ ni, ki caan' ki ye bà ɲa yé Sufmbɛ ki teke' Kristo ki jin' nnɔ ní paan yiko bo, kí li teh Sufmbɛ teh ma bo.

Nɛn bo nɛ Pɔl kele' ki ye na yé yiko bo nɛ Uwien bùh binib bigbɛmɔ̀ndɛnb, u bùh bɛ bigbɛmɔ̀ndɛnb mitekjim bo nɛ.

Kí cin iyul 1 kí tí baa iyul 2, Pɔl lienh wɔn bugbɛn ya gbɛr nɛ. U ye u yé Suf nɛ, ki yé Yesu Kristo ya tond bà ɲa yé Sufmbɛ saan (2:11-21).

Kí cin iyul 3 kí tí baa iyul 4, Pɔl ñiikeh Kujɔ̀tiekpaa ku ya gbɔnku bo nɛ ki wɔngeh ki teh Kristo nɛ sɔ̀n' Uwien ya puonl ya tuonl. U liebe' ki ye binib yé Kristo yaab la, bɛn nin Uwien taan' buñɔ̀bu nɛ (3:28). Ki ye Kristo yaab ɲa ji ɲmɔ̀be wuɔ̀ yé Suf, wuɔ̀ ɲa yé Suf, wuɔ̀ yé uyonb, wuɔ̀ ɲa yé yonb, wuɔ̀ yé uje, wuɔ̀ yé upii.

Kí cin iyul 5 kí tí baa iyul 6, Pɔl ye Kristo yaab ɲa ji yé yonbe.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ. Na yé nib nɛ gɛ̀nde' nni, ka yé nisaal nɛ cɛ̀re' n yé u'tond. Ti'Baa Uwien wà mɛkre' wɔ̀ bitɛnkpiib ni nin *Yesu Kristo bugbɛn nɛ cɛ̀re' n yé u'tond. ² Min nɛ kieh kugbɔnku kuu ní de Kristo ya táan yà te Galasi ya tinfenm ni nnɔ. Min nin n'yaab bà kɛ te n'saan nnɔ fuondeh nɛ.

³ Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí de nɛ uyenduɔ̀n. ⁴ Ti'Baa Uwien ya yíem bo nɛ *Yesu Kristo tuo' ki kpo' ti'biere bo ɲɔ̀ wɔ̀ ní ñɛn te idɛn yà bre ti te i'ni nɔ̀ ni. ⁵ Wɔ̀n Uwien nɛ si ukpieke uyo wà ɲa ɲmɔ̀be gbenm. Ami.

Galasi yaab wiɛ' tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt

⁶ Ní jin' nni nɛ nin ni wiɛnh Uwien wà yin' nɛ Kristo ya juokm bo ya gbɛr tontonm ma ki sikreh ki paakeh tigbɛtɔ̀r bo nnɔ. ⁷ Na yé gbɛmɔ̀nmɔ̀ntɔ̀r te nɛ. Binib biba nɛ te, ki saah ni'yɛnm, ki nuunh bɛ ní lɛ̀bre Kristo ya gbɛmɔ̀nmɔ̀nt.

⁸ Ama, ní yé tinbi bii Uwien ya tond mɔ̀nɔ̀n nɛ ñɛn' paaki bó ní ki lá tɔ̀ke' nɛ tigbɛr tà bore' nin ti là tɔ̀ke' nɛ tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà nnɔ la, Uwien ní wiɛ wɔ̀ minùum. ⁹ Ti là tɔ̀ke' nɛ ɲɔ̀, nɛ n tí liebe' ki tɔ̀keh nɛ fɛnfennɔ̀ wuɔ̀ ki teh: unil tɔ̀ke' nɛ tigbɛr, tù bore' nin ni là cii' tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà tí'saan nnɔ la, Uwien ní wiɛ wɔ̀ minùum.

¹⁰ Fɛnfennɔ̀ n nuunh binib nɛ ní li pɛ̀keh nni bii Uwien-i? N nuunh binib ya yɛnm nɛ ní li sɔ̀nge n'bo-oo? N bi biɛ ki nuunh binib ya yɛnm nɛ ní li sɔ̀nge n'bo la, ma bi li yé Kristo ya tonsɔ̀nl.

Ní tien' ma Pɔl tí yé Yesu Kristo ya tonsɔ̀nl

¹¹ N'yaabɛ, n yíe ní bɛnde kí ye n là tɔ̀ke' nɛ tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà nnɔ ɲa ñɛn' nil saan nɛ. ¹² Kimɛ ma là cii' tù nil saan, nil ɲa wɔ̀kn' nni tù, ama *Yesu Kristo nɛ kpiire' tù, ki cɛ̀re' n bɛnde' tù.

¹³ Ninbi mɔ̀nɔ̀n cii' n'tetem là te ma uyo wà n là pɛ Uwien bo *Sufmbɛ yaam nnɔ. N là jɛ̀ndeh Uwien ya taanl yaab ní tí kɛnde', nɛ n'nun mɔ̀n ní gben bɛ.

¹⁴ Tinbi *Sufmbɛ pɛ Uwien bo ma bo wɔ̀n la, n là cɛn' n'gbɔnku yaab bi yebe,

nε n'nun mɔ̀ là mɔ̀n ti'yaajebok bo ki cɛn' bε. ¹⁵ Ama Uwien gɛ̀nde' nni ki laa' ba laan maa' nni. U'nimɔ̀nt bo nε u yin' nni. U'yiem bo nε ¹⁶ u cɛ̀re' n bɛnde' u'Bije yé udaan wà ɲɔ̀ ní jo kí tĩ tɔ̀ke bà ɲa yé *Sufmbε nnɔ̀ u'gbε. I ya tãan bo ma gbien' uba bo, ¹⁷ ka don' Yerusalem bó ní tĩ lε bà kpιε' ki yé nin nni *Yesu ya tondb nnɔ̀. Ama n bure' Arabi ya tinfɛnm bó nε, ki ɲɛn' ni'bó ki liebe' ní Damas ya du ni.

¹⁸ Tɔ̀, ibin ita gɛ̀bre', nε n don' Yerusalem bó ní tĩ lε Pier*, ki tien' u'saan iwien piik nin inun. ¹⁹ Saak wà yé Yonbdaan ya ninjε nnɔ̀ baba ɲa ní la, ma là laa' *Yesu ya tond uba ki pukn'.

²⁰ N kieh ná ní de nε nɔ̀, Uwien bɛn ki ye ma nɛndeh.

²¹ Tɔ̀, n ɲɛn' nɛn bó ma nnɔ̀ n jon' Siri nin Silisi ya tinfɛnm bó nε.

²² U ya yo ki laa' Kristo ya táan yaab bà te Sude ya tinfɛnm ni nnɔ̀ ɲa laan bɛn nni. ²³ Ama bi là cii' ná baba si: «Ujε wà là jɛ̀ndeh tε nnɔ̀, ji cuonh ki tɔ̀keh binib mitekjim ya gbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà u'nun là mɔ̀n wɔ̀ ní ghen tù nnɔ̀ nε.» ²⁴ Nɛn bo nε bi pɛ̀keh Uwien n'bo.

2

Pɔ̀l nin Yesu ya tondtɔ̀b taan' ki kɛ̀le'

¹ Ibin piik nin inan gɛ̀bre', nε n liebe' ki don' Yerusalem bó nin Banabas. N là tɔ̀ke nin Tit mɔ̀ nε. ² Uwien nε là ye ní liebe ni'bó, nε n jon'. Min nin Kristo yaab ya ciɛnb taan' ki kɛ̀le' ti'ba, nε n tũ̀re' ki tɔ̀ke' bε tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt tà n kpaandeh tù bà ɲa yé *Sufmbε saan nnɔ̀. Kimε ma là yíe n sɔ̀n' ná bii n sɔ̀nh ná nnɔ̀ ní juore fɛnm nε.

³ Tɔ̀, Tit wà n là tɔ̀ke nin wɔ̀ nnɔ̀ là yé Grɛk nε. Ama Kristo yaab ya ciɛnb nnɔ̀ ɲa là wɔ̀bn' wɔ̀ wɔ̀ ní jie u'punl. ⁴ Ama binib bà yih bi'ba *Kristo yaab, ka yé bε nnɔ̀ nε là yíe wɔ̀ ní jie. Bi taa' miyɛnfuom nε ki kɔ̀n' ti'cɛkl ni bε ní pingε kí liike *Yesu Kristo cɛ̀re' ti teke' ti'yul ma nnɔ̀, ti biε ki pε yiko bo bii ta pε. Bi là maaleh bε ní liebe kí tien tε yiko ya yonbe nε. ⁵ Ama ta tuo' bi'ɲɔ̀bu bó fiebu, ɲɔ̀ tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt ya gbɛmɔ̀nt ní juore kí li te tù te ma bo ni'bùol nε.

⁶ Kristo yaab ya ciɛnb bɛn wɔ̀n, bi yé biciɛnb bii ba yé la, na teh nni bonn, kimε Uwien ɲa ɲmɔ̀be gɛ̀ngɛ̀nde. Biciɛnb nnɔ̀ mɔ̀nɔ̀n ɲa là wɔ̀bn' nni ní tien bontɔ̀nn kí pukn. ⁷ Ama bi bɛnde' ki ye Uwien gɛ̀nde' min nε ní li tɔ̀keh bà ɲa yé *Sufmbε *Yesu ya gbɛmɔ̀nmɔ̀nt tɛn u gɛ̀nde' Pier mɔ̀ ma wɔ̀ ní li tɔ̀keh tù Sufmbε. ⁸ Kimε wà de' Pier mituɔ̀m wɔ̀ ní li tɔ̀keh *Sufmbε tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt nnɔ̀, wɔ̀n nε de' n'mɔ̀ mituɔ̀m ní li tɔ̀keh tù bà ɲa yé Sufmbε nnɔ̀. ⁹ Nε Saak nin Pier* nin San, bà bi bɛn ki ye bi yé Kristo ya táan yaab ya sɛnlierb nnɔ̀ bɛnde' ki ye Uwien de' nni bupaabu, nε ki yoke' min nin Banabas ya nuɔ̀ ki wuɔ̀n' ki ye ti kpaan' buɲɔ̀bu, tinbi ní jo bà ɲa yé *Sufmbε bó, bi'mɔ̀ ní jo *Sufmbε bó. ¹⁰ Bi ye tí li tien bijiinb bó baba nε. N'mɔ̀ ya nun là mɔ̀n nɛn bo nε.

Pɔ̀l nin Pier finde' nin tɔ̀b Antiyɔ̀k ya du ni

¹¹ Ama Pier là baa' Antiyɔ̀k ya du ni uyo wà nnɔ̀, nε n kòle' ki len' nin wɔ̀, kimε wa là kpɛ̀n' sɛn nε. ¹² Kí yaan binib ní ɲε Saak saan kí baa ní nnɔ̀, ki laa' u taakeh ki jinh nin bà ɲa yé *Sufmbε nε. Ama binib nnɔ̀ lá baa' uyo wà nnɔ̀, nε u dekɛre' ki tĩ sere u'ba, kimε u là fɛnge' bà cε upunjie bo nnɔ̀ nε† ¹³ Nε Suftɔ̀b mɔ̀ kpɛ̀n' iɲuɔ̀n ilele ya sɛn tɛn Pier, ki cɛ̀re' Banabas mɔ̀ tũ̀re' ki paan' bi'bo. ¹⁴ Ama n laa' ba pε tigbɛmɔ̀nmɔ̀nt ya gbɛmɔ̀nt bo ni'donbó ma nnɔ̀, nε n tɔ̀ke'

* **1:18** Liike Itũon 9:26. * **2:9** Liike 1:18. † **2:12** Pɔ̀l ye bà cε upunjie bo ma nnɔ̀ u niireh Sufmbε bà teke' Yesu Kristo ki jin' ɲɔ̀ ki cε ki ye bà kε teke' Yesu Kristo ki jin' nnɔ̀ n li jeh ipun ki li pε bɛn Sufmbε ya yaajebok bo nnɔ̀ nε.

Pier bi'ke ya nun bó ki ye: «Sin a yé Suf ne, ki teh ten wà ña yé Suf, ña teh ten Suf. Be tien' a ji wəbndeh bà ña yé *Sufmbε be ní li teh ten Sufmbε?»

Mitekjim ne li cère Uwien ní bù binib bigbeməndənb

¹⁵ Bi maa' tinbi ti yé *Sufmbε ne. Ta te ten bà ña yé Sufmbε, ¹⁶ ne ti ben ki ye na yé unil teh yiko ye ma bo ne la, Uwien li bù wə ugbeməndaan, ama wà teke' *Yesu Kristo ki jin' la, Uwien bùh wən ne ugbeməndaan. Ti'mə teke' *Yesu Kristo ki jin' ñə Uwien ní bù tε bigbeməndənb ne. Ti teke' *Yesu Kristo ki jin' ma nnə ne cère' Uwien bù' tε bigbeməndənb. Na yé ti teh yiko ye ma bo ne la, Uwien li bù tε bigbeməndənb, kimε Uwien ña bù nil gbeməndaan kí ye u teh yiko ye ma bo.

¹⁷ Ní yé ti nuunh Kristo bo, Uwien ní bù tε bigbeməndənb, ne bi ye ti'mə yé bibierdənb la, ní ye nē ní ye Kristo sən̄h ki dienh ibiere ne-εε? Na te nnə fiebu! ¹⁸ Kimε n là wiε' yiko wà nnə n liebe' ki paan' u'bo la, n wuən' ki ye min nin n'yul ña teh ni'donbó ne. ¹⁹ Min wən *yiko bo, n te ten utenkpii ne. Wən ne cère' n te ten utenkpii; wa ji ηməbe tuəm n'bo. Ní te nnə ñə ní fre kí li fuobe Uwien yíe ma bo ne. Bi taan' ki kpε' min nin Kristo udəpənpən bo ne. ²⁰ Nən bo, n fuobe la, na ji yé min ne fuobe, Kristo ne fuobe nni. Kimε n fuobe fεnfennə wuə ma nə, Uwien ya Bijε wà yíe nni ki teke' n'kuum ki kpo' nnə, n teke' wən ne ki jin', ki fuobe. ²¹ Nà yé n ye ní tien Uwien ya paabu fεnm ne, kimε ní yé kí ñε *yiko bo ne Uwien bùh binib bigbeməndənb la, Kristo kpo' fεnm ne.

3

Yiko nin mitekjim ya gbεr

¹ Galasi yaabε, ni jōre' ne-εε? Be ne fūore' ni'yεnm-i? N tūore' ki tōke' ne bi kpε' *Yesu Kristo udəpənpən bo ma bo ñə! ² N yíe ní jii nni iniire yà sə baba. Ni teh yiko ye ma bo ne cère' Uwien de' ne Mifuoñanm bii ni cenge' tigbemənmənt ki teke' tū ki jin' ma nnə bo ne? ³ Ní tien' mila ni'yεnm gben' ki tī kpε nə! Ni là cin' nin *Mifuoñanm ya tuəm ne, be tien' ni ji nuunh ní tī fəre nin minisaaltuəm-i? ⁴ Ni laa' nà kε ni'fuobm ni nnə juore' fεnm ne-εε? Na ní tuo kí juore fεnm. ⁵ Uwien dienh ne *Mifuoñanm ki teh miyək̄m ya bont ni'siik ni ma nnə, ni teh yiko ye ma bo ne cère' u teh nnə bii ni cenge' tigbemənmənt ki teke' tū ki jin' ma nnə bo ne?

Uwien bù' Abraham ugbeməndaan u'tekjim bo ne

⁶ Kimε ní ke'le' *Uwien ya gbənk̄u ni ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nən bo ne Uwien bù' wə ugbeməndaan.» ⁷ Nən bo, bende mən kí ye binib bà teke' Uwien ki jin' nnə, bən ne yé *Abraham ya yaabii. ⁸ Uwien là juə' ki len' u'gbənk̄u ni ki ye u li bù bà ña yé *Sufmbε nnə bigbeməndənb bi'tekjim bo ne. Nən bo ne u là juə' ki tōke' *Abraham tigbemənmənt tuu ki ye: «Sin bo ne n li tien inibol kε mimənm.» ⁹ *Abraham là teke' Uwien ki jin' ne u tien' wə mimənm. Nnə ne bà mə teke' Uwien ki jin' nnə, u tien' bi'mə mimənm ten *Abraham.

¹⁰ Tə, binib bà kε teh yiko ye ma bo, ki du nən bo nnə, bi te Uwien ya ñuəm ni ne. Kimε ní ke'le' *Uwien ya gbənk̄u ni ki ye: «Wà kε ña boh nà kε ke'le' *yiko ya gbənk̄u ni nnə la, u te Uwien ya ñuəm ni ne.» ¹¹ Ní yé imən ne, Uwien ña ní bù nil gbeməndaan wən Uwien ya nun bó kí ñε u teh yiko ye ma nnə bo. Kimε ní ke'le' *Uwien ya gbənk̄u ni ki ye: «Ugbeməndaan li fuobe mitekjim bo ne.» ¹² Ama *yiko ya bom nin mitekjim ña tε. Ní yé unil teh *yiko ye ma la, yiko nnə bo ne u li fuobe. ¹³ Kristo de' tε ki wiε', ki ñen' tε *yiko ya ñuəm ni, ki teke' ti'sensien ki cère' mī lu' wən bo ne. Kimε ní ke'le' *Uwien ya gbənk̄u ni ki ye: «Bi ku' wà kε ki lεkn' udə bo la, ní yé miñuəm ne u'bo». ¹⁴ Ní tien' nnə

ηο κί ρε *Yesu Kristo bo, bà ηα yé *Sufmβε mο ρί ε Uwien là tien' *Abraham u'mənm mà nnə nε. Nnə nε mitekjim bo, ti'mə li ε Uwien là pùon' ki ye u li sən ní *Mifuoñaanm mà nnə.

Yiko ηα ρί pien Uwien ya puonl

¹⁵ N'yaabe, cère mən ρί taa kunennənku kuba binib ya fuobm ni kí wuən nε. Unil pole' ki kele' u'ñəbonfərkaal la, uba ηα ρί fre kí lèbre lè, ka ρί fre kí pukn niba mο li'bo. ¹⁶ Tə, Uwien là pùon' lipuonl ki de' *Abraham nin u'yaabil nε. Na kele' ki ye u'yaabii tən u niireh ligol nε, nı kele' ki ye u'yaabil nε. Li te liba nε, len si: Kristo. ¹⁷ N ye ρί ye nà sə: Uwien là cuo' nin *Abraham kujotieku nε ki pùon' ki ye kua ρί saa. Nı tien' ibin kobiinan nin ibin pita nε ki yaan u de' Moyis *yiko. Yiko nnə ηα ρί gben kujotieku nnə kí cère Uwien ya puonl ρί juore fənm. ¹⁸ Kimε nı yé yiko bo nε binib li ε mimənm Uwien saan la, na ji yé puonl bo nε bi li ε mè. Ama lipuonl bo nın nε Uwien là juoke' *Abraham.

¹⁹ Nı te nnə la, bε bo nε Uwien de' *yiko bugben-i? U là de' wə ki pukn ηο binib ρί li bəndeh bi'tùonbiere nε, kí tı baa uyo wà *Abraham ya yaabil là u là pùon' lipuonl ki de' lè nnə ρί baa ní. Uwien là cère' u'tondb nε taa' *yiko nnə ki de' ucəndənduol*, nε u taa' ki de' binib. ²⁰ Binib bile ya siik ni nε ucəndənduol te. Ama Uwien bugben nε là pùon' lipuonl nnə ki de' *Abraham, nil ηα là te bi'siik ni.

²¹ Nı te nnə la, yiko niəh nin Uwien là pùon' ipuon yà nnə nε-εε? Na te nnə fiebu! Yiko nnə bi li fre kí cère unisaal ρί ε limiel la, Uwien bi li nı wən bo nε kí bù binib bigbeməndənb. ²² Ama *Uwien ya gbənk u ye ibiere ya tuəm co uηəndun ya nib kε tıyonbt nε. Nən bo, Uwien li tien u pùon' ki ye ma nnə kí de binib bà teke' *Yesu Kristo ki jin' nnə bi'tekjim bo nε.

²³ Kí yaan Kristo ρί baa binib ρί teke wə kí ji nnə, yiko là co tε tıyonbt nε, ki gu uyo wà Uwien li wuən tε mitekjim ya sən. ²⁴ Nnə nε *yiko nnə là likeh tε kí tı baa' uyo wà Kristo baa' ní, ηο Uwien bù' tε bigbeməndənb ti'tekjim bo nnə.

²⁵ Ama Kristo tı baa' ma, ti teke' wə ki jin' nnə yiko ηα ji likeh tε.

²⁶ Ninbi bà kε teke' *Yesu Kristo ki jin' nnə, ni yé Uwien ya bumu nε kí nε ni'tekjim bo. ²⁷ Ninbi bà kε bi sii' nε Uwien ya nınm Kristo ya yel bo nnə, ni teke' Kristo ya tetem nε. ²⁸ Ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnə, borm ηα ji te ni'ni. Ninbi *Sufmβε nin bà ηα yé Sufmβε, ninbi iyonbe nin bà ηα yé yonbe, ninbi bijeb nin bipiib, ni'kε yé unibaab nε. ²⁹ Ni yé Kristo yaab ma nnə, ni yé *Abraham ya yaabii nε, ki li ε mimənm mà Uwien là pùon' mè *Abraham nnə.

4

Kristo yaab ηα ji yé yonbe

¹ Tə, n ye ρί ye nà si: kibuk kà li ji lifaal laan yé kibuwawaak uyo wà la, ka cən' yonb nin kən si lifaal ma kε nnə. ² Ama kí laan yé kibuk ma nnə, kí li boh binib bà likeh kè nin bà likeh kí'faal nnə nε, kí tı baa uyo wà kí'baa sien' ki ye kí ji yé uciən nnə. ³ Ti'mə yaam te nnə nε. Uyo wà ta laan là teke' Kristo ki jin' nnə, ti là yé iyaajebok yà te uηəndun ni ya yonbe nε.* ⁴ Ama nı lá kpaan' uyo wà Uwien sien' nnə, nε u sən' ní u'Bijε, ki cère' upii maa' wə, yiko ηuuke wə, ⁵ ηο wə ρί de binib bà yiko ηuuke bε nnə kí wiε. Nnə nε u tien' tε Uwien ya bumu. ⁶ Ni mənbe ki yé u'bumu nε. Nən bo nε u sən' ní u'Bijε ya Fuoñaanm ti'fəl ni, mı cèreh ti yih Uwien ti'Baa. ⁷ Nən bo, ηα ji yé yonb, a ji yé u'buk nε. A yé u'buk ma nnə, a'mə li ε u'mənm nε. Uwien nε cère' nı te nnə.

Pəlyayənm saa' Galasi yaab bo

* **3:19** Bi ye ucəndənduol wà nnə, bi niireh Moyis nε. * **4:3** Bi lèbre' iñəbon yà ki ye: ta laan là teke' Kristo ki jin' uyo wà nnə; i kele' Grəkmbε ya lenm ni ki ye: «Ti laan là yé mubumu uyo wà nnə nε.»

⁸ Na laan là ben Uwien ma nnɔ, ni là pɛ ibule bo nɛ ì co nɛ tiyonbt. Ibule nnɔ ɲa yé Wien. ⁹ Ama fɛnfɛnnɔ, ni bɛnde' Uwien, wɔn Uwien nɛ cère' ni bɛnde wɔ. Bɛ tien' ni nuunh ní liɛbe kí paan iyaajɛbok bo? Ya ɲmɔbe tuɔm, ka yé niba mɔ? Bɛ tien' ni yíe ní liɛbe kí li yé i'yonbe? ¹⁰ Ni ɲmɔbe ibok nɛ ki tùɔreh ki boh yè ibin iba ni nin inɲmaale iba ni nin iwien iba nin uyo uba. ¹¹ N'yɛnm saa' ni'bo, kimɛ n likeh n sɔn' lituonl là nin inunmón ki de' nɛ nnɔ la juore fɛnm nɛ.

¹² N'yaabɛ, n gbáanh nɛ nɛ, li te mɛn tɛn min, kimɛ n tien' n'ba tɛn ninbi bà yé *Sufmbɛ nɛ. Na bii' nni niba. ¹³ Ni ben ki ye iwien yà là ɲmɔbe nni nnɔ bo nɛ n laa' usɛn ki tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt mikpiɛkm. ¹⁴ Nin iwien nnɔ là cère' n'gbɛnɛnt ɲa ɲmɔbe liikm ma kɛ nnɔ, na là sɛnge' nni, ka liike' nni fɛnm. Ama ni là teke' nni tɛn n yé Uwien ya tond bii n yé *Yesu Kristo nin u'yul nɛ. ¹⁵ Ni là ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà nnɔ ji te la? Kimɛ n li fre kí kun nɛ imɔn kí ye ni bi là li fre kí lòkre ni'nunbii mɔnɔn kí de nni la, ni bi là lòkre' yè ki de' nni nɛ. ¹⁶ Fɛnfɛnnɔ, n tɔkeh nɛ tigbɛmɔnt ma nnɔ nɛ cère' n kpɛnde' ni'nɛnnɛnd-ii?

¹⁷ Binib biba te bi'nun mɔn bɛ rí li yíe ni'gber ama bi ɲmɔbe iyɛnmaale yà nnɔ ɲa mɔn. Bi nuunh bɛ rí bore min nin ninbi nɛ kí taa nɛ kí mɔkn bi'ba. ¹⁸ Ní mɔn, ni'nun rí li mɔn ní li tuu ki teh nà mɔn uyo kɛ nɛ, na yé n lá te ni'saan uyo wà baba nɛ la. ¹⁹ N'bumu, ni liɛbe' ki wi nni ni'bo tɛn imɛrwien nɛ. Ní li li wi nni nnɔ nɛ kí tì baa uyo wà ni li ɲmɔbe Kristo ya tetem. ²⁰ N bi yíe rí li te ni'saan fɛnfɛnnɔ wuɔ nɛ, kí bɛnde n li len nɛ ma bo, kimɛ n'yɛnm nɛ ñɛn' ni'ni.

Sara nin Agaar ya gber

²¹ Tɔke nni mɛn, ninbi bà yíe yiko rí li ɲuuke nɛ nnɔ, na ciuh u teh bà nɛ-ɛɛ? ²² Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «*Abraham là ɲmɔbe bijieɓ bile nɛ. Upiiyonb là maa' uba, nɛ u'po umɔn mɔ maa' utɔ. ²³ Upiiyonb nnɔ maa' wà nnɔ u maa' wɔ unisaal yíe ma bo nɛ. Ama u'po umɔn maa' wà nnɔ, Uwien nɛ là pùon' ki ye u li maa wɔ. ²⁴ Tigber tuu ya tingi ɲmɔbe imɛsɛn ile nɛ; kimɛ bipiib bile biɛ te tɛn Uwien là cuo' nin binib kujɔtieku kùà bolm mile nnɔ ya nɛnnɛnku nɛ. Kuba si: Uwien là cuo' kùà nin u'nib Sinayi ya juɔl bo nnɔ nɛ. Agaar nɛ yé ku ya jɔtieku ya nɛnnɛnku, nɛ u maa' mubumu mùà kɛ nnɔ yé iyonbe. ²⁵ Bi ye Agaar la, bi niireh Sinayi ya juɔl là te Arabi ya du ni nnɔ nɛ. Fɛnfɛnnɔ ya Yerusalem te tɛn upiiyonb nnɔ nɛ, kimɛ u'nib yé iyonbe nɛ. ²⁶ Ama Yerusalem wà te paaki nnɔ, wun ɲa te tɛn piiyonb. Wun nɛ yé ti'du ki te tɛn ti'naa. ²⁷ Kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Upiijɔɔ, li poknh,
sin wà ɲa ben mɛrwien nnɔ,
li yiknh nin uyɛnsɔnge,
kimɛ upii wà bi wiɛ' wɔ ya bumu li yɛbe,
ki cɛn' wà ɲmɔbe cɛ yaamu.»

²⁸ N'yaabɛ, ninbi ben wɔn, Uwien là pùon' lipuonl là nnɔ bo nɛ ni yé u'bumu tɛn *Isaak. ²⁹ Bi là maa' kibuk kà unisaal yíe ma bo nnɔ là jènde' uyo bo bi là maa' kà *Mifuoñaanm ya tuɔm bo nnɔ. Fɛnfɛnnɔ mɔ ní biɛ ki te nnɔ nɛ. ³⁰ Tɔ, ní kele' *Uwien ya gbɔnku ki ye ba? Ní kele' ki ye: «ɲɔre upiiyonb nnɔ nin u'bije, kimɛ upiiyonb nnɔ ya buk ɲa ɲmɔbe sɛn kɛn nin upiimɔn ya buk rí taan kí ji bi'baa ya faal» ³¹ Nɛn bo, n'yaabɛ, ta yé piiyonb ya bumu ama ti yé upiimɔn yaamu nɛ.

5

La liɛbe mɛn kí kɔ yonbt ni

¹ *Kristo teke' tɛ ki wiɛ', ɲɔ ti la ji rí li te yonbt ni nɛ. Nɛn bo, gore mɛn ki la cère niba rí liɛbe kí cuo nɛ yonbt.

² Cenge mɛn, min Pɔl nɛ tɔkeh nɛ ki teh: «Ni tuo' bi jiɛ' ni'pun la, Kristo ŋa ji yé niba ni'bo.» ³ N liebe' ki tɔkeh unil wà kɛ tuo' bi jiɛ' u'punl nɛ ki teh nĩ yé liwɔbl nɛ ki de' udaan, wɔ́ n̄ li boh yiko nnɔ́ kɛ kɪ tĩ gben. ⁴ Ninbi bà nuunh Uwien n̄ bù nɛ bigbɛm̀ndɛnb yiko bo nnɔ́, ni bore' ni'ba Kristo saan ŋɔ́, nɛ ki mun' ni'ba Uwien ya paabu. ⁵ Tinbi bɛn wɔn, ti'dɛndɛnl si: Uwien li bù tɛ bigbɛm̀ndɛnb ti'tekjim bo nɛ. *Mifuoñaanm nɛ cère' ti gu lidɛndɛnl nnɔ́ n̄ tien. ⁶ Kimɛ a yé *Yesu Kristo yɔ́ la, a jiɛ' a'punl bii ŋa jiɛ' la, na cieke. Nà cieke si: á teke Kristo kɪ ji ŋɔ́ a'tekjim n̄ cère á li yíe binitɔb nɛ.

⁷ Ni là cin' mɔnmɔnm nɛ, ŋmɛ nɛ pien' nɛ, ni la ji n̄ li boh gbɛm̀nt-i? ⁸ Mi ya p̄ienm ŋa ñɛn' Uwien wà yih nɛ saan. ⁹ Kpɔnɔ́ ya ñɔ́ke waamu mɔnɔn cèreh kpɔnɔ́ kɛ nuuleh nɛ. ¹⁰ Min wɔn, Yonbdaan cère' n ŋmɔbe midum ni'bo ki ye ni'yɛnmaale ŋa bore' nin n'yi. Ama wà taah fɛnfɛnm ki bàareh ni'ni nnɔ́ yíe la, wɔ́ n̄ li yé udaan wà kɛ, u li lɛ utudɛre nɛ.

¹¹ N'yaabɛ, n bi biɛ ki tɔkeh binib ki teh bɛ n̄ li jɛh ipun la, ba ji bi jɛndɛh nni. Kristo ya dɔpɔnpɔn ya gber ŋa ji bi li cère uba ya yɛnm n̄ saa. ¹² Cère mɛn binib bà taah fɛnfɛnm ki bàareh ni'ni nnɔ́ n̄ li jɛh bi'pun haali kɪ tĩ fàare bi'ba mɔnɔn!

Li toreh mɛn tɔb, kɪ cère Mifuoñaanm n̄ li pekreh nɛ

¹³ N'yaabɛ, ninbi wɔn, Uwien nɛ yin' nɛ ki dɛ' nɛ ki wiɛ'. Ni la dule nɛn bo kɪ li teh ni'yɛnm yíe nà. Ama n̄ li yíe tɔb, kɪ li toreh tɔb. ¹⁴ Kimɛ yiko kɛ taan' ki te yiko uba ni nɛ, wɔn si: «Li yíe a'tɔ tɛn a yíe a'ba ma bo.» ¹⁵ Liike mɛn ni'yul bo! Ni te tɛn muwɛnbiimu, ki coh tɔb la, ni joh migbenm nɛ.

¹⁶ N tɔkeh nɛ nɛ, cère mɛn Mifuoñaanm n̄ li pekreh nɛ. Nnɔ́ nɛ na ji li teh ni'yɛnm yíe nà. ¹⁷ Kimɛ unisaal yíe nà bore' nin *Mifuoñaanm yíe nà, nɛ *Mifuoñaanm yíe nà mɔ bore' nin unisaal yíe nà. Unisaal yíe nà ŋa cendeh nin *Mifuoñaanm yíe nà. Nɛn bo nɛ na n̄ fre kɪ li teh ni'yɛnm yíe nà. ¹⁸ *Mifuoñaanm pekreh nɛ la, yiko ŋa ji ŋmɔbe tuɔm ni'bo.

¹⁹ Tɔ́, unisaal ya yíem cèreh u sɔnh itùonbiɛrɛ yà nnɔ́, ti bɛn yè. Yɛn si: tijɔknt ya tùon nin linaŋmaal nin lisɔnsɔndl, ²⁰ nin ibule bo ya paanm nin liñɔkjil nin kinɛnk nin likɔnkɔnl nin iponponbe nin ubenpiebe nin kunaniɛrku nin ifinfinde nin umaapàare ²¹ nin ununfɔ́ke nin tidɛyibr nin unifenjin nin itùontɔ́ yà bre tɛn yíe. N là tɔ́ke' nɛ itùonbiɛrɛ nnɔ́ bó ŋɔ́, ki liebe' ki tɔkeh nɛ, binib bà kɛ teh tuu ya bont ŋa n̄ kɔ́ Uwien ya bɛl ni.

²² Ama *Mifuoñaanm cère' binib yíe tɔb, ki ŋmɔbe uyɛnsɔnge nin uyɛnduɔn nin kuminku, ki ŋmɔbe tinim̀nt, ki muɔh binib micɛɛkm, ki ŋmɔbe midum, ²³ ki ŋmɛ nin tɔb, ki coh bi'ba. Yiko ŋa te kɪ biin binib bà teh tuu ya bont. ²⁴ Binib bà yé Kristo yaab nnɔ́, wiɛ' bi'nisaaltetem tɛn bi kpe' mè Kristo ya dɔpɔnpɔn bo nɛ.

²⁵ *Mifuoñaanm nɛ cère' ti fuobe ma nnɔ́, cère mɛn mè n̄ li pekreh tɛ. ²⁶ Cère mɛn ti la li ŋmɔbe nacenkpekuont, ki la li dɛlkeh tɔb, ki la li ŋmɔbe ponponbe tɔb bo.

6

Li toreh mɛn tɔb

¹ N'yaabɛ, nĩ yé bi p̄iln' unil u teh nà bre la, ninbi bà *Mifuoñaanm pekreh nɛ nnɔ́, n̄ tien suoo, kɪ tore wɔ́ wɔ́ n̄ liebe kɪ kp̄ien usɛn wà mɔn. Ni'ni wà kɛ n̄ liike u'yul bo ki mɔ́ la kɔ́ biikm ni. ² Li toreh mɛn tɔb ijɛnd ni. Nnɔ́ nɛ ni li boh Kristo ya yiko. ³ Unil maaleh ki teh u yé niba nɛ, ka yé la, u lɛreh u'ba nɛ. ⁴ Wà kɛ n̄ fiin kɪ liike u'tuonl. U laa' l̄i mɔn la, wɔ́ n̄ li p̄ɛkeh u'ba u'tuonl nnɔ́ bo ki la taa' lè ki kp̄aandeh bi'tɔb yè. ⁵ Kimɛ wà kɛ teh nà la, n̄ likeh wɔn nɛ.

⁶ Bi wəknh wà Uwien ya gber ní li ñendeh u ηməbe tibont tà ke nnə ya niba bó ki dienh wà wəknh wə.

⁷ La lereh mən ni'ba, ba leh Wien. Kimε unil bule' nà la, u li ce nən nε. ⁸ Unil teh u'yεnm yíe nà la, u li lε u'yεnm yíe nà ya suul nε. Ni'tingi si: mikuum. Ama unil teh *Mifuoñaanm yíe nà la, u li lε *Mifuoñaanm ya suul nε. Ni'tingi si: limiel là ηa ηməbe gbenm. ⁹ Cère mən tí li teh mimənm ki la ye ti jii'. Kimε ti tuu ki teh mimənm la, uyo we ní tí lε lisuul. ¹⁰ Nən bo, ti ηməbe libònl ma nə, cère mən tí li sənh ki nuunh binib ke ya mənm, ni'ke tu nin ti'yaab bà mə teke' Kristo ki jin' nnə.

Tigbɛfərkaar

¹¹ Liike mən, min nin n'yul nε ke'le' ni gbenge ki de' nε. ¹² Binib bà wəbndeh nε ní li jeh ipun nnə nuunh bε ní li teh tibont binib ní li lənh bi'yεnm ní li sange bi'bo, ηə bi la jènde bε Kristo ya dəpənpən ya gber bo baba nε. ¹³ Kimε ben bà jeh ipun nnə bugben ηa boh yiko. Bi yíe ni li jeh ipun ηə bε ní li jebnh bi'ba ki teh ben nε wəbn' nε ni jie' ipun nε. ¹⁴ Min wən, ma lí li jebn n'ba niba bo ki kende' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya dəpənpən bo. Udəpənpən nnə bo nε uɛndun wuu ya bont te tən tikpir n'bo, nε n'yεnm ηa ji pε tu'bo. ¹⁵ Kimε unil jie' lipunl bii wa jie' la, na ciεke. Nà ciεke si: Uwien ní tien tε binifənb nε. ¹⁶ Uwien ní de binib bà ke kpe u ya sən uyenduən, kí muə bε micεεkm. Wə ní tien nnə u'nib ke*.

¹⁷ Tə, kí ñε dinnə kí li joh uba la ji ηməbe nni yenñaabe, kimε n jènde' *Yesu bo ma nnə ya gbien juore' ki te n'bo nε.

¹⁸ N'yaabε, ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nε. Ami.

* **6:16** Migbiirm miε ni bi lebre' liñəbonl là ki ye u'nib ke nnə ní ke'le' Grəkmbε ya lenm ni ki ye: Uwien ya nib Israyel yaab nε.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Efɛs yaab nnɔ

Nà wɔngeh Kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo ya taan yà te Efes ya du ni nin i'tɔ yà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ nɛ. U là te lipɛkl ni nɛ ki kele' kugbɔnku nnɔ (3:1; 4:1). Pɔl taan' u wɔkn' itáan nnɔ miwɔknm mà kɛ nnɔ mijenjenm bo nɛ ki kele' kugbɔnku kuu ni. U kele' kù ki de' Kristo yaab bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ nɛ. Kugbɔnku kuu ya mɛsɛnkpiɛke si: Efes yaab ɲ bɛnde Uwien bonde' wɔ ɲ sɔn itùon yà nɛ. Ní yé tibont tà là buɔ, Yesu cère' binib bɛnde' tù nɛ. Uwien bonde' haali uyoyo ɲɔ wɔ ɲ taan nà kɛ te kitink bo nin kutaaku bo nɛ kí taa kí ɲukn Yesu Kristo.

Kí cin liyul 1 kí tĩ baa 3, Pɔl tɔke' bɛ ki ye: Yesu Kristo nɛ baa' ki kpo' udɔpɔnɔn bo ki cère' bɛn nin Uwien taan' buñɔbu, ki gben' kinɛnk kà là te bà yé Sufmbɛ nin bà ɲa yé Sufmbɛ nnɔ ya sɛsɛke. Nɛn bo, borm ɲa ji te bi'siik ni.

Kí cin iyul 4 kí tĩ baa 6, Pɔl tɔkeh Kristo yaab ki teh bɛ ɲ li ɲmɔbe mitekjim nin uyɛnduɔn wà Uwien de' bɛ wù nnɔ, kí li fuobe mifuobfɛnm. Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ tɔkeh piicɛb ki teh bɛ ɲ bɛ ɲ li yíe bi'puob tɛn Kristo yíe u'taan yaab ma bo, ki kpo' bi'biere bo nnɔ nɛ.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. N kieh kugbɔnku kuu ɲ de bà yé Uwien yaab kí ñɛ *Yesu Kristo bo, ki du u'bo ki te [Efes ya du ni] nnɔ nɛ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ɲ juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Uwien tien' tɛ mimɔnm mà Yesu Kristo bo

³ Tí pèke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. Ti yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ nɛ Uwien tien' tɛ u'mɔnm kɛ ya bol. Mimɔnm nnɔ yé paaki bó yaam nɛ, ki yé *Mifuoñaanm yaam. ⁴ Tɔ, u là cère' ti yé Kristo yaab nɛ ki gènde' tɛ ki laa' wa laan ñɛn' uɲɛndun ɲɔ tí li yé u'yaab, ki la li ɲmɔbe biil u'nun bó. U yíe tɛ nɛ, ⁵ ki juɔ' ki gènde' tɛ ki tien' tɛ u'bumu *Yesu Kristo bo. U yíe nɛ ki cèkre' u'yɛnm ki tien' nnɔ, ⁶ ɲɔ tí li pèkeh wɔ u ɲmɔbe ukpiɛke wà nnɔ bo nin u tien' tɛ tinimɔnt tà kí ñɛ u'Bijɛ wà u yíe wɔ nnɔ bo.

⁷ Wɔn u'Bijɛ ya sɛm bo nɛ u de' tɛ ki wie', ki fère' tɛ ti'biere, ki wuɔn' tɛ u ɲmɔbe tinimɔnt tù yɛbe ki tĩ kɛ ma bo. ⁸ U tien' tɛ tinimɔnt nnɔ ki gbien', ki de' tɛ miyɛnfuom nin mibɛnm isɛn kɛ ni. ⁹ U cère' ti bɛnde' tibonbɔlkaar tà u'yíem bo, u là cèkre' u'yɛnm wɔ ɲ tien' tù Kristo bo nnɔ. ¹⁰ Ní lá kpaan' uyo la, u li tien' tibonbɔlkaar tà nnɔ si: u li taan nà kɛ te kutaaku bo nin nà kɛ te kitink bo nnɔ Kristo ɲ li yé ni'kɛ ya bɛr.

¹¹ Uwien cère' ti yé wɔn Kristo yaab ma nnɔ nɛ ki là juɔ' ki gènde' tɛ tí li yé u'yaab. Uwien teh tibont kɛ u jɛke' ma bo nin u yíe ma bo, ¹² ɲɔ tinbi bà kpiɛ' ki ɲmɔbe lidɛndɛnl Kristo bo nnɔ tí li pèkeh wɔn Uwien, u ɲmɔbe ukpiɛke wà nnɔ bo nɛ.

¹³ Wɔn Kristo bo nɛ ni'mɔ là cii' Uwien ya gbɛr. Tù yé tigbɛmɔnt nɛ, ki yé tigbɛmɔnmɔnt tà cère' ni ɲmɛrɛ'. Ni teke' wɔ ki jin', nɛ Uwien dieke' nɛ. *Mifuoñaanm mà u là pùon' ki ye u li de nɛ mè nnɔ nɛ yé kudɛku nnɔ.

¹⁴ *Mifuoñaanm nnɔ bo, ti bɛn kɛin ki ye ti li lɛ Uwien bonde' lifaal là ki ble' u

dε' bà ki wιε' bi yé yaab nnɔ. Nεn bo, cère mεn tí li pèkeh wɔ u ηmɔbe ukpieke wà nnɔ bo.

Pɔl kàareh ki dienh Efes yaab

¹⁵ Nεn bo nε n cii' ni tùare' ki teke' Yonbdaan *Yesu ki jin', ki tùare' ki yíe Uwien ya nib kε ma nnɔ, ¹⁶ nε n tuu ki faareh Uwien ni'bo, ki tien ni'bó n'kaare ni, ¹⁷ ki mieh ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Wien wà yé ti'Baa ki ηmɔbe ukpieke nnɔ wɔ ní cère *Mifuoñaanm ní de nε miyεnfuom kí wuɔn nε wɔ, ní tùare kí bende wɔ. ¹⁸ N mieh wɔ wɔ ní wende ni'nun bó, ní bende lidεndεnl là bo u yih nε nnɔ; kí bende u'faal là mɔn ki ηmɔbe lisel, u li taa lè kí de binib bà yé u'yaab nnɔ; ¹⁹ kí bende kí ye u'tuɔm yebe ka tí ηmɔbe mĩ kpe nin bà. U taah mè ki toreh tinbi bà teke' wɔ ki jin' nnɔ. U wuɔn' mituɔm bugben yebe ki kpe ma bo, ²⁰ uyo wà u taa' mè ki mεkre' Kristo bitenkpiib ni, ki taa' wɔ ki kàan' u'nɔjie bó paaki bó nnɔ nε. ²¹ Kristo te nεn saan nε ki ηmɔbe mituɔm ki cεn' nà kε te kutaaku bo ki ηmɔbe mituɔm kε ya bol nin nà kε ηmɔbe ticiεnt kε ya bol. U'yel cεn' iyel yà kε te. Na yé fεnfεnnɔ ya yel baba, lí cεn' uyo wà we ní nnɔ mɔ ye nε. ²² Uwien cère' Kristo nε tε' tibont kε bo litaal, ki tien' wɔ tibont kε ya ciεn. Wɔn nε yé u'taanl ya yul, ²³ nε u'taanl yé u'gbεnεnt. U te li'ni ki tí gben', nε Uwien mɔ te u'ni ki tí gben'.

2

Mifuobfεnm nin Kristo

¹ Uyo uba ni là teh ibiere nε ki biih Uwien, ki te tεn bitenkpiib u'nun bó; ² ki teh tεn uηεndun yaab, ki boh wà yé isεnpol ya ciεn ki te kutaaku nin kitink ya sεsieke nnɔ. Fεnfεnnɔ u ya ciεn nε ηuuke uηεndun ya nib bà ηa tuo' Uwien ya ñɔbu bó nnɔ; ki cèreh bi teh u yíe nà. ³ Uyo uba ti'kε mɔ là te tεn bi ya nib nε, ki pε minisaaltetem bo, ki teh ti'yεnm yíe nà. Ti'nisaaltetem nnɔ bo, ti là kpe Uwien ní dεre ti'tub tεn binitɔb nε.

⁴ Ama Uwien nín muɔh binib micεcεkm ní tí kεnde', ki yíe tε ki gbien'. Nεn bo, ⁵ tinbi bà là te tεn bitenkpiib Uwien ya nun bó, ka boh wɔ nnɔ, u cère' ti liebe' ki fuobe nin Kristo. U'juokm bo nε ni ηmεre'. ⁶ Ti yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ nε Uwien taan' ki mεkre' tinbi nin wɔn, ki cère' ti kèle' wɔn Kristo saan paaki bó. ⁷ Uwien tien' tε nnɔ u'juokm bo nε kí ñε *Yesu Kristo bo, ηɔ kí ñε dinnɔ kí li joh wɔ ní wuɔn kí ye u'nimɔnt yebe ka tí ηmɔbe tù kpe nin bà nε. ⁸ Ni teke' *Yesu ki jin' ma nnɔ, nε cère' ni ηmεre' Uwien ya juokm bo. Na yé ni'tuɔm bo nε ni ηmεre', Uwien ya paabu bo nε ni ηmεre'. ⁹ Na yé ni'tuɔn bo nε ni ηmεre'. Nεn bo, uba la li jεbnh u'ba. ¹⁰ Kimε Uwien nε cère' ti ji yé ti yé bidεnb bà nɔ. Ti yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ nε Uwien tien' tε binifεnb ηɔ tí li sɔnh ituɔnmɔnmɔn yà u là juɔ' ki bonde' yè ki ble' tε nnɔ.

Yesu Kristo bo nε ti'kε taan' ki tien' unibaab

¹¹ Nεn bo, tiere mεn kí ye bi maa' nε ma na yé Sufmbε. U yo uba *Sufmbε là yih nε bà ηa jie' pun nε, ki yih bi'ba bà jie' ipun. Unisaal nε jie' bi'pun nε upunjie ya dīeku te bi'bo. ¹² Tiere mεn kí ye uyo nnɔ, na là bεn Kristo, ka là ηmɔbe sεn ní li yé Israyel yaab, ka là te kujɔtieku kùa Uwien cuo' kù nin u'nib mibolm mà yebe, ki pùon' lipuonl ki de' bε nnɔ ni. Na là ηmɔbe dεndεnl, ka bεn Wien ni'fuobm ni kitink kie bo. ¹³ Ama ninbi bà là jεnde' Uwien nnɔ, fεnfεnnɔ ni yé *Yesu Kristo yaab ma nnɔ, Uwien cère' ni nεkn' wɔ kí ñε wɔn Kristo ya sèm bo nε.

¹⁴ Kimε wɔn Kristo nε cère' ti ηmɔbe uñɔkpaan. U taan' *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε ki tien' linibol liba. U kpo' udɔpɔnpɔn bo, ki gben' kinεnk kà là te tεn liguonl ki bore' bε nnɔ. ¹⁵ U cère' *Sufmbε ya yiko nin u'wɔb nin u'tentiεnm ηa ji ηmɔbe tuɔm. U taan' *Sufmbε nin bà ηa yé *Sufmbε ki tien' linibofεnl bi

te nin wə. U tien' nnə nε ki cère' bi ηməbe uñəkpaan. ¹⁶ U kpo' udəpənpən bo nε ki taan' bà yé Sufmbε nin bà ηa yé Sufmbε ki tien' unibaab ki cère' ben nin Uwien taan' buñəbu. U tien' nnə nε ki gben' kinenk kà là bore' bε nnə. ¹⁷ Kristo baa' ki là təkə' ninbi bà là jende' Uwien nin bà là nεke wə nnə uyenduən ya gber nε. ¹⁸ Kristo bo nε Mifuoñaanbaabm cère' ti'kε laa' usen tí nεkn Baa Uwien.

¹⁹ Nεn bo, ninbi bà ηa yé *Sufmbε nnə, na ji yé cənb bii binib bà n̄en' niba bó ní, ama ni ji yé Uwien ya nib ya biba nε, ki yé u'den yaab mə. ²⁰ Ni te tən kuduku kùà bi mēh kù ya bont nε. *Yesu ya tondb nin *Uwien ya n̄əbonsəknb nε yé kuduku nnə ya tənpuul, nε *Yesu Kristo bugben yé litenl là co litenpuul nnə. ²¹ Wən bo nε kuduku nnə ya bont kε tə tu'tər bo ki kpienh, ki t̄i tien' kuduku kùà yé Yonbdaan yaaku. ²² Ni yé wən Kristo yaab ma nnə, ni'mə yé kuduku nnə ya bont ya tuba nε, ki taan' ki tien' libùol là Uwien te kí n̄ε *Mifuoñaanm bo.

3

Pəl təkə' bà ηa yé Sufmbε tigbēmənmənt

¹ *Yesu Kristo ya tuonl bo nε min Pəl te lipεkl ni ninbi bà ηa yé *Sufmbε nnə bo. ² Ni cii' Uwien ya nimənt bo, u de' nni lituonl là n̄i sən kí de nε nnə bó. ³ U là cibre' n'nun bó ki cère' n bende' u'gbəbəlkaar nε ki kεle' t̄u mikpiεkm kugbənku kuu ni waamu. ⁴ Ni kaan' t̄u la, ni li fre kí bende kí ye n ηməbe mibεnm tigbəbəlkaar nnə bo. T̄u wəngēh Uwien lá li tien nà kí n̄ε Kristo bo nε. ⁵ Uwien ηa là cère' uyo bo yaab bende' tigbəbəlkaar nnə, ama fεnfennə wuə Mifuoñaanm cère' u'yaab *Yesu ya tondb nin u'n̄əbonsəknb bende' t̄u. ⁶ Tigbəbəlkaar nnə si: kí n̄ε u'gbēmənmənt bo, bà ηa yé *Sufmbε li taan nin *Sufmbε kí ji Uwien ya faal, kí taan kí tien unibaab, kí taan kí li te Uwien là p̄uon' lipuonl là nnə ni, kimε bi'kε yé *Yesu Kristo yaab nε.

⁷ Uwien ya nimənt nin u'paabu bo nε u cère' n yé u'tonsənl, ki təkēh binib u'gbēmənmənt nnə. ⁸ Min wà yé Uwien ya nib ya gbaarkε nnə, Uwien tien' nni tinimənt ki ye n̄i təkēh bà ηa yé *Sufmbε nnə kí ye Kristo yé lifaal là mən ki t̄i kende' nε; ⁹ kí wuən binib kε bε n̄i t̄uərə kí bende Uwien teh ma bo nibonn nà u là bobn' n̄ε lididikl bo nnə. Wən Uwien wà n̄en' tibont kε nnə nε là bəle' n̄ε u'ba saan haali uyo bo. ¹⁰ U tien' nnə ηə kí n̄ε u'taanl bo, nà ηməbe mituəm kε ya bol nin nà ηməbe ticiənt kε ya bol ki te paaki bó nnə n̄i bende Uwien ηməbe miyēnfuom isen kε ni ma bo nε. ¹¹ Nnə nε Uwien là bobn' wə n̄i tien nà haali uyo bo nnə, u ji tien' n̄en nε ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo. ¹² Ti teke' Kristo ki jin' ma ki yé u'yaab nnə bo nε ti ηməbe usen tí nεkn Uwien nin midum. ¹³ Nεn bo nε n gbáanh nε, ni la cère ni'gbenent n̄i ỳrē n jinh ijend yà ni'bo nnə bo. Ama cère mēn n'jend nnə n̄i li yé ni'bo ukpiεke.

Kristo yie tε

¹⁴ Nεn bo nε n gbaandeh Baa Uwien ya nun bó. ¹⁵ Wən nε yé kutaaku bo yaab nin kitink bo yaab kε ya Baa. ¹⁶ N miēh wə u'kpiεke yebe ki t̄i kende' ma nnə bo wə n̄i cère *u'Fuoñaanm n̄i de nε mituəm, ní li yé binib bà ya f̄əl co nε. ¹⁷ N liēbe' ki miēh wə, wə n̄i cère Kristo n̄i li te ni'f̄əl ni kí t̄i gben nε. Ni teke' wə ki jin' ma nnə bo, n miēh wə wə n̄i cère ní li faa miyiem ni, kí li se mənəmnm, ¹⁸ ηə ninbi nin u'nitəb kε n̄i fre kí bende Kristo ya yiem yebe ka ηməbe biēn isen kε ni ma bo; ¹⁹ kí bende kí ye u'yiem yebe ki t̄i gēbre' unisaal ya bεnm; kí li ηməbe Uwien ya tetem kε ki t̄i gben'. ²⁰ Uwien nε li fre kí tien tε n̄ε n̄i li yebe kí cən ti maaleh nà nin ti miēh wə nà, kí n̄ε u'tuəm mà te ti'ni ki sən̄h it̄uon nnə bo. ²¹ Wən si ukpiεke u'taanl yaab ni *Yesu Kristo bo yo kε yo haali nin uyo wà ηməbe gbenm. Ami.

4

Uwien cèrè' Kristo yaab kɛ taan' kɛ tien unibaab

¹ Tɔ, min Pɔl wà te lipɛkl ni Yonbdaan bo nnɔ sureh nɛ; ní cèrè ni'tetem ní li selndeh Uwien wà yin' nɛ nnɔ; ² kɛ li jiindeh ni'ba tingi isen kɛ ni, kɛ li nɛ nin unil kɛ, kɛ li nɛmɔbe liyɛnguol, kɛ li yíe tɔb, kɛ li nɛmɔbe sukɛ tɔb bo. ³ *Mifuoñaanm taan' nɛ kɛ tien' unibaab ma nnɔ, ñikn mɛn kɛ li tɛ kɛ ñɛ uñɔkpaan bo. ⁴ Uwien cèrè' ti'kɛ taan' kɛ tien' tigbɛnɛnt tuba nɛ. *Mifuoñaanm mɔ te miba nɛ. Nɛ Uwien yin' tɛ lidɛndɛnl là bo nnɔ mɔ te liba nɛ. ⁵ Yonbdaan te uba nɛ. Mitekjim mɔ te miba nɛ. Uwien ya ñunsii mɔ te uba nɛ. ⁶ Uwien te uba nɛ, kɛ yé unil kɛ ya Baa. Wɔn nɛ cɛn' nà kɛ te, kɛ te unil kɛ ya fɛl ni, kɛ taah unil kɛ u sɔnh u'tuon.

⁷ Ama ti'ni wà kɛ laa' bupaabu Kristo de' wɔ kɛ kpaan' ma bo nɛ. ⁸ Nɛn bo nɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni kɛ ye:
«U doh paaki uyo wà nnɔ,
u tuke u cuo' bà tiyonbt nnɔ nɛ,
kɛ de' binib bupaabu.»

⁹ Tɔ, u don' paaki ya tingi si ba? Ni yé nɛ ní wuɔn kɛ ye u kpíe' kɛ jiire' dɛntingi nɛ. ¹⁰ Wà jiire' dɛntingi nnɔ, wɔn nɛ don' paaki mɔ kɛ gɛbre' kutaaku nɔ wɔ ní li te ni'kɛ saan. ¹¹ Wɔn nɛ de' unil kɛ bupaabu. U cèrè' biba yé bitondb, bitɔb yé u'ñɔbonsɔknb, bitɔb mɔ kpaandeh tigbɛmɔnmɔnt, bitɔb yé bà likeh u'taan yaab*, bitɔb mɔ yé Uwien ya gber ya wɔnwɔknb. ¹² U de' bupaabu nnɔ nɔ wɔ ní bonde Uwien ya nib bɛ ní li sɔnh u'tuonl, kɛ cèrè u'taanl là yé u'gbɛnɛnt nnɔ ní kpére mitekjim ya sɛn ni nɛ. ¹³ Nnɔ nɛ ti'kɛ li nɛmɔnɛmɔbe kɛ ti tien unibaab mitekjim ya sɛn ni, kɛ bɛnde wɔn Uwien ya Bijɛ mɔnmɔnm, kɛ li yé binib bà kpére' mitekjim ya sɛn ni, kɛ li te tɛn Kristo kɛ ti gben. ¹⁴ Nnɔ nɛ ta ji li te tɛn bumu. Ta ji li te tɛn buñɛrbu bùa iñungbegbel tureh bù kɛ joh ikɛle kɛ. Binib ya wɔknm mà tulndeh binib nɛ ji nɛmɔbe tɛ kɛ pekreh tɛn kutafaaku nɛ tuke tɛ. Nib nɛ ji li lɛrɛ kɛ tuln tɛ nin bi'tonnɛnku. ¹⁵ Ama tí li yíe tɔb, kɛ li tɔkeh tɔb tigbɛmɔnt. Nnɔ nɛ ti li kpére isen kɛ ni, kɛ li te tɛn Kristo. Wɔn nɛ yé u'taanl ya yul. ¹⁶ Wɔn nɛ taan' u'nib kɛ kɛ cèrè' bi tien' unibaab tɛn tigbɛnɛnt ya gbɛnɛnbɛl tutuuke i'tɔ bo kɛ tùrɛ' kɛ co ma bo. Tigbɛnɛnt ya gbɛnɛnbɛl kɛ sɔnh i'tuon mɔnmɔnm la, tigbɛnɛnt nnɔ kɛ kpíenɛh nɛ. Kristo ya taanl yaab mɔ yaam te nnɔ nɛ. Bi yíe tɔb la, litaanl nnɔ kpíenɛh mɔnmɔnm nɛ mitekjim ya sɛn ni.

Mitetekpaam nin mitetefɛnm ya gber

¹⁷ Nɛn bo nɛ n ñiikeh kɛ tɔkeh nɛ tigber tuu nɔ Yonbdaan ya yel bo kɛ teh: Ni la ji ní li fuobe tɛn binib bà nɛ pɛ Wien bo. Bi'yɛnmaale kɛ pɛ bonfɛnm bo nɛ. ¹⁸ Bi'nun nɛ wien. Bi'yufaa nɛ cèrè' ba bɛn niba. Nɛn bo nɛ ba ní lɛ Uwien de' u'nib mifubɛfɛnm mà nnɔ. ¹⁹ Ba ji bɛn nà mɔn, ka bɛn nà bre, nɛ kɛ taa' bi'ba kɛ de' lisɔnsɔndl, kɛ nɛake kɛ teh tijɔknt ya bonn kɛ ya bol.

²⁰ Ninbi wɔn, na yé ni bɛnge' nɛn nɛ Kristo bo. ²¹ Ni là cii' Kristo ya gber nɛ, nɛ bi là wɔkn' nɛ tun nɛ kɛ ñɛ wɔn *Yesu Kristo nɛmɔbe tigbɛmɔnt tà nnɔ bo, bii ba? ²² Nɛn bo, dàan mɛn ni'tetekpaam, mɛ yé minisaaltetem mà là saah nɛ kɛ cèrɛh ni'nun fɔke tibont tà lɛrɛh binib nnɔ bo nɛ. ²³ Cèrɛ mɛn Uwien ní lèbre ni'tetem nin ni'yɛnm, ²⁴ nɔ ní li nɛmɔbe mitetefɛnm mà Uwien tien' mà u yíe ma bo nnɔ. Tigbɛmɔnt nɛ cèrè' mitetem nnɔ mɔn, kɛ cuube.

²⁵ Nɛn bo, dàan mɛn kutonnɛnku. Wà kɛ ní li tɔkeh u'tɔ tigbɛmɔnt, kɛ mɛ taan' kɛ tien' tigbɛnɛnt tuba nɛ. ²⁶ Ni'benku ni ben' la, ní cuo ni'ba kɛ la tien biɛrɛ, kɛ la cèrè ni'benpiebe nnɔ ní lu uwien. ²⁷ La de mɛn sɛnpol sɛn uba nin utɔ. ²⁸ Wà suh la, wɔ ní dàan bunasubu, kɛ li yé unimɔn, kɛ li sɔnh ituon nin

* **4:11** Bi lèbre' iñɔbon yà kɛ ye bitɔb yé bà likeh u'taan yaab nnɔ; i kele' Grɛkmbɛ ya lenm ni kɛ ye biwɛnkpaab nɛ.

inunmón, kí le u yíe nà u'nòje bo, ñò kí pu bijiinb mǎ. ²⁹ Ni la cère inǎbonbil ní li ñeh ní'ñuon ni. Ama ni ye ní li len la, ní cère nè ní li yé inǎbon yà mǎn, kí fre kí tore binib ní wíebe be ma bo be ní kpére mitekjim ya sen ni, kí cère bà cenge ní'bó nnǎ ní le mimǎnm. ³⁰ La cère men *Uwien ya Fuoñaanm ya yem ní saa, kime Uwien taa' men ne ki dieke' ne, ki gu lidaali là u li de ne kí wíe. ³¹ Ni la cère ní'benku ni ní li to tǎb bo, ki la ñuuh tǎb bo, ki la li ñmǎbe benpiebe, ki la kǎnh nin tǎb je, ki la sukreh tǎb, ki la cère bierm miba nin mitǎm ní ji ní li te ní'ni. ³² Li yé men binimǎnb, kí li muh tǎb micεekm, kí li fèreh tǎb ten Uwien fère' ne Kristo bo ma bo.

5

¹ Ni yé Uwien ya bumu u yíe ne ma nnǎ, li te men ten wǎn. ² Li ñmǎbe men miyíem ní'fuobm ni, ten Kristo yíe te ma ki taa' u'ba ki tien' bupaabu nin kitǎtuwrwenk nnǎ. Lituǎrl nnǎ te ten lǎfina ne ki nu ki ñme, ki sǎnge Uwien ya yem.

³ Ni yé Uwien ya nib ma nnǎ, na ji kpe be ní li tǎakeh lisǎnsǎndl nin tijǎknt ya tǔon ke ya bol nin ununfǎke ya yel ní'ni mǎnǎn. ⁴ Na ji kpe ni li lienh ñǎbonbil nin jǎrlenm, ki la lienh tibont tǎ ñmǎbe tijǎknt bo. Nà kpe ní li teh nè si: ní li faareh Uwien ne. ⁵ Tǔore men kí bende kí ye wà ke teh lisǎnsǎndl nin wà ke sǎnh tijǎknt ya tǔon nin wà ke ñmǎbe ununfǎke lifaaciǎnl ña ñmǎbe gbiin Kristo nin Uwien ya bel ni. Wà ke ñmǎbe ununfǎke lifaaciǎnl bo la, lifaaciǎnl yé u'bo ibule ne.

⁶ La cère men uba ní taa gbefenm uba kí lere ne. Uwien ya benku ni beh bi ya nib bo ne, kime ba ciuh u'ñǎbu bó. ⁷ Ni la cère ninbi nin ni ya nibol ní li te gber.

⁸ Uyo uba ní'mǎ là te licinñunl ni ne. Fenfenno, ni yé Yonbdaan yaab ma nnǎ, ni ji te kuwenwenku ni ne. Nen bo, li fuobe men ten kuwenwenku ni yaab. ⁹ Kime kuwenwenku cèreh ti teh tinimǎnt ke ya bol ne, ki teh nà cuube, ki pe tigbemǎnt ya sen bo. ¹⁰ Sekn men kí bende nà sǎnge Yonbdaan ya yem. ¹¹ La taa men ní'ba kí kuon binib bà te licinñunl ni ya tǔonfenfenm ni. Ama li ñendeh men bi'gber upaan bo. ¹² A ye á tǎke bi buh ki sǎnh itǔon yà nnǎ ya gber mǎnǎn la, ní ñmǎbe ife ne. ¹³ Ama bi buh ki teh nà ke nnǎ ñen' upaan bo la, na ji bu, ní ji te kuwenwenku ni ne. ¹⁴ Kime nà ke ñen' upaan bo la, ní ji yé kuwenwenku ni yaann ne. Nen bo ne bi ye:

«Sin wà gǎh la, á finde,
fii kí ñe bitenkpiib ni,
Kristo li wende ñe.»

¹⁵ Nen bo, li ben men, ni li fuobe ma bo, ki la ji ní li te ten ijǎ, ama wuon men kí ye ni ñmǎbe miyǎfuom. ¹⁶ Uyo wà ni laa' libǎnl ní tien nà mǎn la, tien nè men, kime ti te idǎn yà nǎ bre ne. ¹⁷ Nen bo, ji la yé men jǎ, ama bende men Yonbdaan yíe nà. ¹⁸ La ñuh men daam ki yibeh, kime tidǎyibr cèreh binib teh fenfenm ne. Ama cère men *Mifuoñaanm ní li te ní'ni kí tí gben. ¹⁹ Li dondeh men Yonbdaan, kí li geh iyuon ke ya bol ki ñengeh wǎ nin ní'fǎl ke, kí li saakreh tǎb ya gbǎent, ²⁰ kí li faareh Baa Uwien uyo ke nibonn ke bo ti Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo.

Upii nin u'ce li fuobe ma bi'dencnl ni

²¹ Ni boh Kristo ma nnǎ, li blinh men ní'yul ní'tǎb ya nun bó. ²² Bipiibe, li blinh men ní'yul ní'ciǎb ya nun bó ten ni blinh ma ní'yul Yonbdaan ya nun bó nnǎ; ²³ kime uje yé u'po ya ciǎn ten Kristo yé u'taanl yaab ya ciǎn ma ne. Kristo ya taanl yé u'gbǎent ne, ne u yé u'taanl nnǎ ya Nmienl. ²⁴ Nen bo, bipiib ní li blinh bi'yul bi'ciǎb ya nun bó isǎn ke ni ten Kristo ya taanl yaab blinh bi'yul

u'nun bó ma bo. ²⁵ Bijebɛ, wà kɛ ń li yíe u'po tɛn Kristo yíe u'taanl ma, ki teke' li'kuum ki kpo' nnɔ. ²⁶ U tien' nnɔ ɲɔ lè ń li yé Uwien yaal nɛ, nɛ ki taa' miñunm nin u'gbɛr ki lùore' li'nib. ²⁷ U yíe bɛ ń baa u'saan, kí li mɔn ki windeh, ki la ɲmɔbe jɔknt, ki la ɲmɔbe miin, ki la gbè niba saan, ama bɛ ń li yé biñaanb, ki la ɲmɔbe biil nɛ. ²⁸ Nnɔ nɛ ń kpe uje ń li yíe u'po tɛn u yíe u'ba ma bo. Uje wà kɛ yíe u'po la, u yíe u'ba nɛ. ²⁹ Kimɛ nil ɲa kpele ki senge' u'ba. U jinh nɛ, ki likeh u'ba mɔnmɔnm tɛn Kristo jindeh u'taanl yaab ma, ki likeh bɛ mɔnmɔnm nnɔ. ³⁰ Tinbi Kristo yaab yé u'gbɛnɛnt nɛ. ³¹ Ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: «Nɛn nɛ cère' uje kuɔn' upii la, u li dāan u'naa nin u'baa, wɔn nin u'po ń taan, nɛ bɛn bile nnɔ ń taan kí tien unibaab.» ³² Nibonbɔlkaann nnɔ yé niboncienn nɛ. Min bo, ń likeh Kristo nin u'taanl nɛ. ³³ Ama tigbɛr bugbɛn likeh ni'mɔ nɛ. Uje kɛ ń li yíe u'po tɛn u yíe u'ba ma bo. Upii kɛ mɔ ń li boh u'cɛ.

6

Mubumu li fuobe ma bo lidencɛnl ni

¹ Mubumu, ni yé Yonbdaan yaamu nɛ, li boh mɛn ni'naambe nin ni'baambe, kimɛ ń kpe ń li teh nɛn nɛ. ² «Li boh a'naa nin a'baa» yé liwɔbkpiɛkl là Uwien de' lè ki pole' lipol ki kpɔbn' lè nɛ. ³ A pɛ li'bo la, «A li te liwiel ni nɛ, kí li ɲmɔbe limɛfɔkl uɲɛndun wuu ni.»

⁴ Bibaambe, la cère mɛn ni'bumu ya yɛnm ń li ñɛh ni'ni. Ama ń li wubeh mù, kí li pekreh mù, kí li gbierɛh mù Yonbdaan yíe ma bo.

Iyonbe nin i'cɛnbaambe li te ma bo

⁵ Iyonbe, li boh mɛn ni'cɛnbaambe uɲɛndun wuu ni, kí li fɛnge bɛ imɔnmɔn, kí li sɔnh bi'tuon nin ni'fɛl kɛ tɛn ni te ma bo nin Kristo. ⁶ Ni la li boh bɛ bi'nun ni baba tɛn ni nuunh binib nɛ ń li pɛkeh nɛ, ama ń li teh tɛn ni yé Kristo ya yonbe nɛ, ki nuunh ń li teh Uwien yíe nà nin ni'fɛl kɛ. ⁷ Li sɔnh mɛn ituon nin uyɛnɲmaa, tɛn ni sɔnh ki dienh Yonbdaan nɛ, na sɔnh ki dienh nib. ⁸ Ní li bɛn kí ye wà kɛ teh nà mɔn, yé uyonb bii wa yé yonb la, mimɔnm nnɔ bo nɛ Yonbdaan li suu wɔ. ⁹ Iyonbe ya cɛnbaambe, ni'mɔ ń li teh ni'yonbe mɔnmɔnm, kí dāan liwɔbl, kí li bɛn kí ye ninbi nin bɛn kɛ tɛ Cɛnbaa uba nɛ paaki bó. Wɔn ɲa yíe uba ki cɛn' utɔ.

Uwien de' Kristo yaab tijeɔnwɛnt tà

¹⁰ N li len nà kí fɔre si: li nuunh mɛn ni'tuɔm Yonbdaan saan ɲɔ u'tɔcienn ń cère ń li faa. ¹¹ Taa mɛn Uwien dienh tijeɔnwɛnt tà kɛ nnɔ ɲɔ kí li faa kí fre kí tuobe usɛnpol nin u'cekn ya sɛn kɛ. ¹² Na yé ti li tɔ nin unisaal nɛ lituɔl. Ama ti li tɔ lituɔl nin nà ɲmɔbe ufaa kɛ ya bol nin nà ɲmɔbe ticiɛnt kɛ ya bol nin nà ɲmɔbe mituɔm kɛ ya bol ki ɲuuke licinñunl ya ɲɛndun wuu nɔ nin isɛnpol yà te paaki bó nnɔ nɛ. ¹³ Nɛn bo, taa mɛn Uwien dienh tijeɔnwɛnt tà kɛ nnɔ, ɲɔ uwenbiere ya daali ní fre kí tɔ mɔnmɔnm kí ñɛ len, kí juore kí li se ki faa. ¹⁴ Nɛn bo, bonde mɛn kí sere, kí li pɛ tigbɛmɔnt bo. Tù yé ni'bo liningbɛnl nɛ ki co ni'ciɛk ni, kí li pɛ imɔn bo. I yé ni'bo tijeɔnwɛnt tà lèkndeh ni'fɛl bo nɛ. ¹⁵ Taa mɛn tigbɛmɔnmɔnt ya tɔkm kí tien tɛn ni'tacaan, kí cère ni'gbɛnɛnt ń li ñaanh tu'tɔkm bo. Tun nɛ cèreh unil ya yɛnm dɔ. ¹⁶ Li taah mɛn mitekjim ki teh tɛn lipikl uyo kɛ. Ni li taa len nɛ kí fre kí kpiin usɛnpol ubiɛrɔ ya piɛn yà teknh umu nnɔ, ¹⁷ kí cère ni'ɲmɛrm ń li yé ni'bo tikur ya kɛnpinl, kí li ɲuuke *Mifuoñaanm ya jusiek, ni'tingi si: Uwien ya gbɛr. ¹⁸ Li kàareh mɛn uyo kɛ, kí cère *Mifuoñaanm ń li toreh nɛ ni'kaare nin ni'miɛbu ni isɛn kɛ ni. Nɛn bo, la gɔh mɛn, kí li tuu ki kàareh ki dienh Uwien ya nib kɛ. ¹⁹ Li kàareh wɔ mɛn ki dienh n'mɔ, ɲɔ wɔ ń cère ń lá yàare n'ñɔbu la, ń bɛnde n li len ma bo, kí de nni lifɛl ń tɔke binib tigbɛmɔnmɔnt tuu ya bonbɔlkaar ki la bɔle tù. ²⁰ N tɔkeh

tun ne ki te lipɛkl ni. Nen bo, ní li kàareh, Uwien ní de nni lifèl, ní tɔke binib tigbɛmɔnmɔnt nnɔ ya bonbɔlkaar, n bi li tɔke bɛ tù ma bo ki la bɔle tù.

Ifuondfɔrke

²¹ N yíe ní'mɔ ní bende n te ma bo nin n teh ná ne. Ti'ninjɛ Ticik wà n yíe wɔ u sɔnh Yonbdaan ya tuonl mɔnmɔnm nnɔ li tɔke ne n'gbɛr kɛ. ²² N sɔnh wɔ ní'saan ná bo si: wɔ ní lá tɔke ne ti'gbɛr, kí saake ní'gbɛnɛnt ne.

²³ Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní de ninbi ti'yaab uyenduɔn, kí cèrɛ ní li yíe tɔb, kí li ñmɔbe mitekjim. ²⁴ Uwien ní juoke binib bà kɛ yíe ti'Yonbdaan *Yesu Kristo miyíem mà ña ñmɔbe biɛn nnɔ.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de' Filip yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Filip yé Maseduɔnn ya tinfenm ya du nɛ. Pɔl joh u'sen nle bo nɛ ki tɔke' Filip yaab tigbɛmɔnmɔnt.

Pɔl kele' kugbɔnku kuu ki wuɔn' ki wɔn nin Filip yaab yíe tɔb ki gbien'. Ní tete nɛ bi lá cuo' Pɔl ki pɛkn' Yonbdaan ya tuonl bo. U te lipɛkl ni ka rí fre kí tore Filip yaab ma nnɔ nɛ ní wi wɔ cɛɛn, kimɛ u cii' binib biba nuunh bɛ rí tuln bɛ nɛ (1:15-17; 2:21; 3:2, 18). Pɔl sɔn' uba ní'bó wɔ rí tí tore bɛ kí cenge tigbɛr nnɔ (2:19-30).

Pɔl faare' Filip yaab bi'pum bo, ki sure' bɛ, bɛ rí li ηuuke tigbɛmɔnmɔnt nnɔ tinɔjɛr tule, ki la cɛre uba rí tuln bɛ.

Yesu dɔan' u là ηmɔbe nà kɛ, nɛ Uwien taa' tibont kɛ ki ηukn' wɔ. Nnɔ nɛ Pɔl mɔ dɔan' nà kɛ là yé u'bo lifaal nnɔ (3:3-10), ki tuo' ki jɛndeh Yesu Kristo bo, nɛ ki tɔke' bɛ ki ye bi'mɔ rí tɛkn u'taal ni (3:17; 4:9), kí li ηmɔbe uyensɔnge uyo kɛ, kí li kpe buñɔbu.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Timote yé *Yesu Kristo ya tonsɔnb nɛ. Ti kieh kugbɔnku kuu tí de bà kɛ yé Uwien ya nib kí ñɛ *Yesu Kristo bo, ki te Filip ya du ni nnɔ nin bà likeh Kristo ya taanl nin bi'totorb nɛ. ² Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo rí juoke nɛ, kí de nɛ uyenduɔn.

Pɔl kàareh ki dienh Filip yaab

³ Uyo wà kɛ n tiere' ní'bó la, n faareh n'Wien ní'bo nɛ. ⁴ N kàareh ki dienh ní'ke uyo wà kɛ la, n kàareh nin uyensɔnge nɛ. ⁵ Kimɛ kí ñɛ lidaali là n baa' ní'saan kí lá tu dinnɔ, ni toreh nni nɛ n tɔkeh binib tigbɛmɔnmɔnt. ⁶ N du ki ye Uwien cin' lituonmɔnmɔnl là ní'ni nnɔ u li sɔn kí tí gben lè lidaali là *Yesu Kristo li baa ní nnɔ nɛ.

⁷ Ní kpe rí li ηmɔbe i ya yenmaale ní'ke bo, kimɛ n'yenm pɛ ní'bo nɛ. Uwien juoke' min nin ninbi kɛ ma nnɔ nɛ cɛre' ni tore' nni fenfennɔ wà n te lipɛkl ni nɔ nin uyo wà n là mɔh tigbɛmɔnmɔnt bo, ki nuunh binib rí tɔre kí teke tú kí ji nnɔ. ⁸ Imɔn, Uwien nɛ yé umɔnkunl ki ye n yíe ní'ke nin n'fèl kɛ. Kimɛ n yíe nɛ tɛn *Yesu Kristo yíe nɛ ma bo nɛ.

⁹ N kàareh nà bo si: Uwien rí cɛre ní'yíem rí li yɛbreh ki joh ηɔ ní'nun bó rí li wendeh ní li bɛndeh tibont kɛ ya tingi mɔnmɔnm, ¹⁰ ηɔ kí sekn kí gɛnde nà mɔn. Nnɔ nɛ na rí li ηmɔbe jɔknt, ka rí li ηmɔbe biil mɔ lidaali là Kristo li baa ní nnɔ. ¹¹ *Yesu Kristo li cɛre ní li tuu kí teh nà cuube ηɔ Uwien rí li ηmɔbe ukpieke nin kupɛnɛku.

Pɔl mɔh tigbɛmɔnmɔnt bo

¹² N'yaabɛ, n yíe ní bɛnde kí ye nà tu' nni nɔ bo binib cii' tigbɛmɔnmɔnt ki yebe nɛ. ¹³ Nɛn bo, sojambe bà gu ubɛrcien den nin binitɔb kɛ bɛn ki ye Kristo bo nɛ n te lipɛkl ni. ¹⁴ N te lipɛkl ni ma nnɔ cɛre' Kristo yaab bà yebe du Yonbdaan bo ki gbien', ki laa' lifèl cɛɛn, ki tɔkeh binib Uwien ya gber ka fenge.

¹⁵ Imɔn, bi'ni biba ηmɔbe n'bo iponponbe nɛ ki tɔkeh Kristo ya gber, ki nuunh bɛ rí li nieh nin nni. Ama bitɔb mɔ tɔkeh Kristo ya gber nin iyenmaalmɔnmɔn nɛ. ¹⁶ Bɛn wɔn, bi ηmɔbe miyíem nɛ ki teh nnɔ, kimɛ bi bɛn

ki ye n te lipekl ni rí m̀ò tìgbem̀onm̀ont bo nɛ. ¹⁷ Bit̀ab nǹo ben ẁon, bi nuunh be rí wùon kí ye bi c̀en' nni nɛ ki t̀akeh Kristo ya gber. Bi'yenmaale ̀a m̀on. Bi teh nǹo ki nuunh n'jend nɛ rí yebre lipekl ni. ¹⁸ Bi t̀akeh Kristo ya gber nin iyenmaalbiere bii bi t̀akeh t̀u nin iyenmaalmonm̀on nɛ la, n'baka ̀a kpe len. Nin nen ke ̀o bi'ke t̀akeh Kristo ya gber nɛ. Nen nɛ c̀ere' n poknh, ki li tuu ki poknh. ¹⁹ Kimɛ n ben ki ye nen nɛ li c̀ere rí ̀nɛ len kí ̀nɛ ni k̀aareh ki dienh nni ma nǹo nin *Yesu Kristo ya Fuoñaanm bo. ²⁰ N gu nen nɛ nin inunm̀on, ki daan ǹè rí l̀i rí tien. N li tien nà kpe rí tien ǹè nɛ, kí li ̀m̀obe lif̀el uyo wuu ǹo ten n là ̀m̀obe l̀è ma bo uyo ke, kí c̀ere n li kpo bii n li fuobe la, binib rí li kpierekh Kristo n'bo. ²¹ Kimɛ min ẁon, n fuobe la, Kristo nɛ yé nibonm̀onn, n tí kpo' la, n̄ yé kpele nɛ n'bo. ²² Ama n li biɛ ki fuobe nɛ kí s̀on Uwien ya tuonl l̀è rí tore binib la, ma ji ben n li g̀ende nà. ²³ N̄i fike' nni nɛ. N bi yíe rí kpo kí li te nin Kristo nɛ. Nen nɛ tu. ²⁴ Ama ninbi bo, n juore' ki fuobe nɛ la, n̄ m̀on. ²⁵ Nen bo, n ben ki ye ma rí kpo, n̄ yé im̀on nɛ. N li juore kí li te nin ni'ke nɛ, kí li toreh nɛ ni'tekjim rí li joh inun bó, ní li ̀m̀obe uyensonge, ²⁶ ̀o n tí liebe' ní ni'saan la, ní li jebnh ni'ba kí ̀nɛ *Yesu Kristo c̀ere' n s̀on' it̀on yà ki de' nɛ nǹo bo.

Li tuu ki cɛ m̀en limuəl Kristo ya gberm̀onm̀ont bo

²⁷ N̄i te ma ke la, li fuobe m̀en binib ni Kristo ya gberm̀onm̀ont ẁakn' nɛ ma bo. N̄i yé n fre' la, n li baa ni'saan. Ma tí baa la, rí cii ni'gber kí ye ni pe mitekjim ya s̀en bo m̀onm̀onm, ki kpe buñabu, ki ̀m̀obe iyenmaale iba, ki m̀òh limuəl liba mitekjim mà kpe tìgbem̀onm̀ont ya s̀en nǹo bo. ²⁸ La s̀en m̀en ni'nennendb jɛwaanbu. Nen nɛ li wùon be kí ye bi joh mibolm nɛ, kí wùon ni'm̀o kí ye ni li ̀m̀ere. N̄i yé Uwien yaam nɛ. ²⁹ Kimɛ Uwien ̀a juoke' nɛ ní teke Kristo kí ji baba nɛ, ama u juoke' nɛ ní j̀ende u'bo m̀o nɛ, ³⁰ kí li m̀òh limuəl là ni là laa' n m̀on' l̀è u'bo, ki cii' n biɛ ki m̀òh l̀è fɛnfenǹo nǹo.

2

Li j̄indeh m̀en ni'ba tingi ten Kristo

¹ Kristo bo, ni ̀m̀obe ugberensaaake, u'yíem c̀ereh ni faakreh, *u'Fuoñaanm c̀ereh ni kpe buñabu, ki ̀m̀obe tinim̀ont, ki muòh t̀ob micɛɛkm ma nǹo, ² ní li kpe buñabu, kí li yíe t̀ob, kí li te iyenmaale, kí li pe usen uba bo ̀o rí li ̀m̀obe uyensonge kí tí gben. ³ La li ̀m̀obe m̀en naniɛrku t̀ob bo, ki la li ẁangeh ni'ba. Na ̀m̀obe kpele. Ama ní li j̄indeh ni'ba tingi, kí li bùh binit̀ob ten ben nɛ c̀en' nɛ. ⁴ Uba la li nuunh u'tiema m̀onm, ama ẁo rí li nuunh bit̀ab yaam. ⁵ Li ̀m̀obe m̀en mi ya tetem nin ni't̀ob ten *Yesu Kristo.

⁶ Ẁon wà nin Uwien ke te miba nǹo, wa cɛ ki ye ẁon nin Uwien rí li kpe.

⁷ Ama u'yenm ni nɛ u dàan' tibont ke, ki ̀m̀obe utonsanl ya tetem, ki tien' u'ba unisaal, unil ke laa' u yé unisaal.

⁸ U j̄in' u'ba tingi, ki tuo' Uwien ya ñabu bó, haali ki tí kpo'.

U kpo' ud̀ap̀anp̀on bo nɛ.

⁹ Nen bo nɛ Uwien kpian' ẁo ki tí gbien', ki de' ẁo liyel là c̀en' iyel ke,

¹⁰ ̀o bà te paaki bó nin bà te kitink bo nin bà te d̀entingi nǹo ke cii' *Yesu ya yel la,

be rí gbaan kí kpiɛke ẁo,

¹¹ ̀o inibol ke rí len kí ye *Yesu Kristo

nε yé tibont κε ya Yonbdaan,
kí kpieke tí'Baa Uwien.

Li yé mεn kuwenwenku uηendun wuu ni

¹² Nεn bo, n'jɔtieβε, ni yé binib bà tuu ki ηmɔbe mibom nε. Ni la ηmɔbe bom uyo wà n te ni'saan baba, ama fεnfennɔ ma te ni'saan ma nɔ, li ηmɔbe mεn mibom ki cεn' uyo wà n te ni'saan. Tùre mεn kí li boh Uwien, kí li sɔnh itùon ya wɔngeh ki teh ni ηmεre' nnɔ kí tí gben. ¹³ Kime wɔn Uwien nε sɔnh ni'ni, ki cèreh ni yíe u yíe nà, ki liebe' ki cèreh ni teh nè mɔ.

¹⁴ Li teh mεn tibont κε ki la ηulnh, ki la findeh nin tɔb mɔ, ¹⁵ ηɔ kí li yé binib bà ηa ηmɔbe biil, ka ηmɔbe jɔknt, kí li yé Uwien ya bumu mùa mɔn ki tí gben' binib bà ηa cuube, ka kpe sεn ya siik ni, ki li te ten kuwenwenku kí wendeh uηendun, ¹⁶ kí li tɔkeh be tigber tà dienh limiel. Nnɔ nε ninbi bo n li jεbn n'ba lidaali là Kristo li baa ní nnɔ, kime n sɔn' lituonl là nin inunmɔn nnɔ ηa juore' fεnm.

¹⁷ Ni'tekjim yé lituɔrl nε ki de' Uwien. Nba la, bi li ku nni. Bi ku' nni la, n'sèm mɔ li tien lituɔrl nε kí pukn ni'yaal bó. Ní te nnɔ la, n ηmɔbe uyensɔnge nε ki poknh nin ni'ke. ¹⁸ Nεn bo, ni'mɔ rí li ηmɔbe uyensɔnge kí li poknh nin nni.

Pɔlyie wɔ rí sɔn Timote nin Epafrodit

¹⁹ N daan ki ye Yonbdaan *Yesu de' usen la, n li sɔn Timote ni'saan itàan yiε bo, wɔ rí tí cenge ni'gber, kí lá tɔke nni ηɔ n'yεnm rí duɔn. ²⁰ Kime wɔn ηa rí la, ma ηmɔbe min nin wà maaleh ni'bó. Nil ηa te ki cinbe ki tɔnge ni'gber. ²¹ Bitɔb κε nuunh bi'tiema mɔnm nε, ba tɔnge *Yesu Kristo ya tuonl. ²² Ama Timote wɔn, ni bεn wɔ, ki laa' u sɔn' ma bo. U sɔnh nin nni tigbεmɔnmɔnt ya sεn ni ten kibuk sɔnh nin ki'baa ma bo nε. ²³ Nεn bo, n tí laa' n'gber ya donbó la, n daan rí pɔk kí sɔn wɔn nε ni'saan. ²⁴ N du Yonbdaan bo ki ye min nin n'yul li baa ni'saan na rí taande. ²⁵ Ama n maale' ki ye ní kpe rí cère ti'ninje Epafrodit rí liebe ni'saan nε. U yé min nin wà te ki sɔnh, ki te ki mɔh limuɔl liba nε, ki yé unil wà ni sɔn' wɔ, wɔ rí lá de nni nà pɔre' nni. ²⁶ U'nun mɔn wɔ rí tí rí lε ni'ke ama u'yεnm saa' ní tí kende', kime ni cii' u'wíen bó. ²⁷ Imɔn, u bunge' ki tí benh wɔ rí kpo nε, ama Uwien muɔ' wɔ micεckm. Na yé u muɔ' wɔn baba nε micεckm, u muɔ' n'mɔ nε ηɔ n'yensaa la yebre kí pukn. ²⁸ Nεn bo nε n teh tontonm rí cère wɔ rí liebe ni'saan, ní tí rí tí lε wɔ ni'yεnm rí sɔnge ηɔ n'bugben ya yεnm rí duɔn waamu. ²⁹ Nεn bo, teke wɔ mεn nin uyensɔngciεn, kime u yé Yonbdaan yɔ nε. Li selndeh mεn binib bà κε te ten wɔn. ³⁰ Kime Kristo ya tuonl bo nε u là s'ien' waamu wɔ rí kpo. Wa là jie u'miel, nε ki sɔn' nni lituonl là ninbi nin ni'yul ηa bi li fre kí sɔn nni lè nnɔ.

3

Nà li cère unil rí li cuube Uwien ya nun bó

¹ Tɔ, n'yaabe, li poknh mεn Yonbdaan bo. Ní yé rí liebe kí kele nε n là kpie' ki kele' nε nà nnɔ nε la, na ηaabeh n'yεnm, kime nen nε li cère ní nε kinunbɔnk ni. ² Liike mεn ni'yul bo nin bitonsɔnbierb; i ya sεngbele jeh ki bungreh i'ba nε ki yih nè upunjiε. ³ Tinbi ya punjiε nε yé upunjiεmɔn, kime *Uwien ya Fuoñaanm nε cèreh ti pukeh wɔ, ki jεbnh ti'ba *Yesu Kristo bo, ka du ti'tiema tuɔm bo. ⁴ Nin nen κε ηɔ min ηmɔbe usen rí li du n'tiema tuɔm bo. Unil ye u ηmɔbe usen wɔ rí li du u'tiema tuɔm bo la, n ηmɔbe usen ki cεn' wɔ. ⁵ Bi maa' nni, wienniin daali nε bi jie' n'punl. N yé Israyel ya bol ya nil nε, ki yé Bensamen ya yaabil. N'baambe κε yé Ebrembe nε. Yiko ya sεn ni wɔn, n yé *Farisienmbe ya cεkl yɔ nε ki pε u'bo mɔnmɔnm. ⁶ N'tuon ya sɔnm ni, n'nun

là mǎn rí jènde Kristo ya taanl yaab nɛ. Yiko ya sɛn ni mǎ la, ma là ɲmǎbe biil yiko uba bo.

⁷ N là maaleh ki teh nɛn kɛ yé n'bo kpɛle nɛ. Ama Kristo bo n laa' nǐ yé fɛnm nɛ. ⁸ Imǎn nɛ, n yin' nibonn kɛ fɛnm kimɛ n bɛnde' *Yesu Kristo n'Yonbdaan ma nnǎ, nɛn nɛ cɛn' nibonn kɛ. Wǎn bo nɛ n dǎan' nibonn kɛ, ki ye nǐ'kɛ yé tibint ɲǎ rí li yé wǎn Kristo yǎ nɛ, ⁹ kí li tɛ nin wǎ kí tǐ gben. Na yé n pɛ *yiko bo ma nnǎ nɛ ki yé ugbɛmǎndaan. N teke' Kristo ki jin' ma nnǎ, nɛ ki yé ugbɛmǎndaan. Uwien bǔh binib bigbɛmǎndenb kí ɲɛ mitekjim bo nɛ. ¹⁰ N yíe nibonbaabn nǎ si: rí li bɛn Kristo nɛ, kí li bɛn u mɛkrm ya tuǎm, kí taan nin wǎ u'jɛnd ni, kí tǐ kpo tɛn wǎn, ¹¹ ɲǎ kí li daan ki ye n'mǎ li mɛkre bitɛnkpiib ni.

Pǎl tiinh kí cuube lisuul ya bǔol

¹² Na yé n ye n baa' lisuul nnǎ ya bǔol ɲǎ nɛ, ka yé n ye n yé wǎ niba ɲa jǐ pǎre' wǎ nɛ. Ama n mǎndeh ki tiinh rí nɛnde lè nɛ, kimɛ *Yesu Kristo nɛ cuo' nni ki tien' u'yǎ. ¹³ N'yaabɛ, ma ye min nɛnde' lisuul nnǎ ɲǎ nɛ. N'nun mǎn nibonn nǎ bo si: rí sunde nǎ tien' n'puoli bó nɛ, kí li bǎ minǎnm bo ki joh inun bó. ¹⁴ N tiinh ki cuube lisuul ya bǔol nɛ, ɲǎ *Yesu Kristo bo rí lɛ Uwien yin' tɛ wǎ rí de tɛ lisuul là paaki bó nnǎ. ¹⁵ Tinbi bà kɛ tien' binicekrkaab mitekjim ya sɛn ni nnǎ, cère mɛn tǐ li maaleh nnǎ. Ni tǐ ɲmǎbe iyɛnmaale i'ba i bore' nin yii la, Uwien li wuǎn nɛ i'tingi. ¹⁶ Ni te ma kɛ la, cère mɛn tǐ li tuu ki kpe usɛn wǎ ti lǐ là kpe wù ki lá baa' fɛnfɛnnǎ nǎ.

¹⁷ N'yaabɛ, nǐ'kɛ rí tɛkn n'taal ni, kí li tǔɔreh ki sekndeh binib bà teh ti là wuǎn' nɛ ki ye nǐ li teh ma bo nnǎ. ¹⁸ Kimɛ n là kpɛ' ki tǎke' nɛ ɲǎ, ki tǐ tǎkeh nɛ fɛnfɛnnǎ wuǎ nin tinunsiir ki teh binib bà yebe nɛ ɲmǎbe mitetem mà cère' bi yih Kristo ya kuum udǎpǎnpǎn bo fɛnm. ¹⁹ Bi li tǐ fǎre kí juore fɛnm nɛ. Bi'bent nɛ yé bi'Wien. Bi jɛbnh bi'ba bi'fɛ ya tǔon bo nɛ. Bi'yɛnmaale kɛ pɛ uyɛndun ya bont bo nɛ. ²⁰ Tinbi wǎn, ti yé paaki bó yaab nɛ. Nɛn bo nɛ ti gu nin inunmǎn lidaali là Yonbdaan *Yesu Kristo ti'ɲmienl li ɲɛ nǐ'bó kí baa nǐ, ²¹ kí lèbre ti'gbɛnɛnt tà ɲa ɲmǎbe sel nnǎ kí nɛnge u'yaar tà ɲmǎbe ukpɛieke nnǎ, kimɛ u ɲmǎbe mituǎm wǎ rí cère tibont kɛ rí tuo u'ɲǎbu bó.

4

¹ Nɛn bo, n'yaabɛ, n yíe nɛ nɛ, ki dǎkn' nɛ cɛɛn. Ninbi nɛ yé n'bo n'yɛnsǎnge, ki yé n'bo lisuul là bi dienh lè wǎ mǎn' ki faake'. Tǔɔre mɛn kí li pɛ Yonbdaan ya sɛn bo nnǎ.

Igbiere

² Efodi nin Sɛntik, n sureh nɛ nibonn nǎ bo si: Yonbdaan bo nǐ li lienh ki ciih tǎb bó. ³ Sin n'tonsǎntǎ, umɛmǎndaan, n gbáanh ɲɛ nɛ, á tore bɛ kimɛ bi yé bipiib bà nin Kleman nin n'tonsǎntǎb là mǎnde' ki tore' nni tigbɛmǎnmǎnt ya tǎkm ni nɛ. Uwien kele' bi'yel limiel ya gbǎnku ni ɲǎ.

⁴ Yonbdaan bo, li poknh mɛn uyo kɛ. N liebe' ki tǎkeh nɛ nɛ, li poknh mɛn. ⁵ Li ɲmɛ mɛn nin binib kɛ. Yonbdaan ya babaadaali nɛkn' nǐ ɲǎ. ⁶ La cère mɛn iyɛnmaale rí li wiɛbe nɛ niba bo, ama nǐ li kǎareh isɛn kɛ ni, kí li gbáanh Uwien, kí li faareh wǎ, kí li miɛh wǎ nǎ pǎre' nɛ. ⁷ Nnǎ nɛ Uwien ya yɛnduǎn wǎ cɛn' unisaal ya bɛnm kɛ nnǎ, li de nɛ lifɛsǎngl, kí cère nǐ'yɛnm rí li dǎ kí ɲɛ *Yesu Kristo bo.

⁸ Tǎ, n'yaabɛ, cère mɛn nǐ'nun rí li mǎn nǎ kɛ yé nibonmǎnn nin nǎ kɛ kpɛ bɛ rí li boh nɛ nin nǎ kɛ cuube nin nǎ kɛ ɲa ɲmǎbe jǎknt nin nǎ kɛ kpɛ bɛ rí li yíe nɛ nin nǎ kɛ ɲmǎbe lisel nin nǎ mǎn ki tǐ gben' ki ɲmǎbe kupɛnpɛku bo. ⁹ Li teh mɛn ni bɛnge' nǎ n'saan, ki cii' nɛ, ki teke' nɛ, ki laa' n teh nɛ nnǎ, ɲǎ Uwien uyɛnduǎn ya daan rí li te nin nɛ.

Pɔl faareh Filip yaab bi'pum bo

¹⁰ N ηmɔbe uyɛnsɔnge Yonbdaan bo ki gbien', kimɛ ni ji fre' ki wuɔn' ki ye ni tien n'ból. Ni li là tien n'ból nɛ, ama na là laa' sɛn nɛ ní wuɔn kí ye ni tien n'ból.

¹¹ Nà yé n te tijiint ni nɛ cère' n lienh nnɔ, kimɛ n bɛnge' n li fuobe ma bo isɛn kɛ ni. ¹² N bɛn n li fuobe ma bo tijiint ni bii ligbɛl ni. N bɛnge' uyo kɛ, n li fuobe ma bo isɛn kɛ ni. N jinh ki gbuokeh bii n te mikònm la, n ηmɔbe ki gbien' bii n ηmɔbe waamu la, n bɛn ní li tien ma. ¹³ Kí ñɛ Kristo wà dienh nni mituɔm nnɔ bo nɛ n li fre kí tien ni'kɛ.

¹⁴ Nin nɛn kɛ, ni tore' nni n'jɛnd ni ma nnɔ, ni tien' ní mɔn nɛ. ¹⁵ Ninbi Filip yaab mɔnɔn bɛn ki ye uyo wà n là siereh Maseduɔnn ya tinfɛnm ni nnɔ, ninbi baba ηa ní la, Kristo ya taanl liba mɔnɔn ηa là ñɛn' ni'ba ki tore' nni. N là cin' u ya yo nɛ ki tɔkeh binib Kristo ya gbɛmɔnmɔnt mitinfɛnm nnɔ ni. ¹⁶ N là te Tesalonik ya du ni uyo wà nnɔ, ni là nèkn' nni nà pɔre' nni ní gèbre' bolm miba. ¹⁷ Na yé n nuunh mipum baba nɛ; ama n nuunh ni'pum nnɔ bo, Uwien ní cère ní lɛ mimɔnm kí gbien nɛ.

¹⁸ Ni de' nni nà nnɔ, ní'kɛ kɔn' n'nuɔ ni. Ni yebe ki cɛn' n là ciekɛ nà mɔnɔn. Ni sɔn' Epafrodit wɔ ní lá de nni nà nnɔ, n laa' nè, nɛ ki ji ηmɔbe ki gbien'. Ni'pum nnɔ te tɛn lituɔrl là mɔn li'nu ηmɛ, Uwien teke' lɛ, u'yɛnm sɔnge li'bo nɛ. ¹⁹ N'Wien ηmɔbe ukpikɛ, ki ηmɔbe lifaal ki gbien' ma nnɔ, *Yesu Kristo bo, u li de nɛ nà kɛ pɔre' nɛ. ²⁰ Cère mɛn tí kpikɛ tí'Baa Uwien uyo wà ηa ηmɔbe gbenm. Ami.

Ifuondfɔrke

²¹ Ní fuonde binib bà kɛ yé Uwien yaab kí ñɛ *Yesu Kristo bo nnɔ jɛjɛ kí de nni. Kristo yaab bà te n'saan nnɔ mɔ fuondeh nɛ.

²² Uwien ya nib kɛ fuondeh nɛ. Uɔɛɛn Sesa ya tonsɔnb bà yé Uwien ya nib nnɔ tùɔreh ki fuondeh nɛ. ²³ Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Kolɔs yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kolɔs yé Asi ya tinfenm ya ducien uba nɛ. Ní naan Pɔl nin u'yul ɲa jon' ni' bó. U'tonsɔntɔ Epafas nɛ cin' ki tɔke' ni' bó Yesu ya gber (1:7; 4:12).

Pɔl cii' bitonnɛndɛnb biba wɔknh Kolɔs yaab miwɔknm mà ɲa kpe sɛn ki tɔkeh bɛ ki teh bi li paan iyaajɛbok bo nɛ kí ɲmɛrɛ. U te lipɛkl ni ka rí fre kí jo ni' bó ma nnɔ nɛ ki kele' kugbɔnku kuu nɔ ki de' bɛ.

Kí cin liyul 1:1 kí tí baa 2:5 Pɔl wuɔn' ki ye Yesu Kristo nɛ ɲmɔbe mituɔm tibont ke bo, ki yé u'taanl ya yul. Wɔn nɛ kpe bɛ rí li pukeh wɔ.

Kí cin iyul 2:6 kí tí baa iyul 2:23 Pɔl tɔkeh Kolɔs yaab ki teh bɛ rí liike bi'yul bo, ki la li cengeh binib bà wɔknh miwɔknm mà ɲa kpe sɛn nnɔ ya gber, ama bɛ rí li co bi ɲmɔbe mitekjim mà nnɔ kenken.

Kí cin iyul 3 kí tí baa 4:6 Pɔl tɔkeh bɛ bi li fuobe ma bo itáan ni nin idencɛn ni nin binitɔb nɛ. U tí fɔrɛ' kugbɔnku kuu nɔ nin ifuonde nɛ (4:7-18).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo. Min nin ti'ninje Timote nɛ kieh kugbɔnku kuu tí de ² ninbi ti'yaab bà te Kolɔs ya du ni ki yé Uwien yaab ki du Kristo bo nnɔ. Ti'Baa Uwien rí juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl faareh Uwien Kolɔs yaab bo

³ Uyo wà ke ti kàareh ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa Uwien ki dienh nɛ la, ti tuu ki faareh wɔ ni'bo nɛ; ⁴ kimɛ ti cii' ni tùrɛ' ki teke' *Yesu Kristo ki jin', ki tùrɛ' ki yíe Uwien ya nib ke ⁵ kí ɲɛ lidɛndɛnl là Uwien ble' lè paaki bó ki gu nɛ nnɔ bo. Ni cii' lidɛndɛnl nnɔ bó lidaali là bi cinde' ki tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt tà yé tigbɛmɔnt nnɔ nɛ. ⁶ Bi tɔke' nɛ tigbɛmɔnmɔnt nnɔ ma bo nnɔ, bi tɔke' tù nnɔ nɛ uɲɛndun ni ni'ke saan, tù cèreh binib teknh *Yesu ki jinh ki yɛbreh ki joh, ki teh nà mɔn. Tù là tien' ni'mɔ nnɔ nɛ, lidaali là ni cinde' ki cii' Uwien ya juokm ya gber ki bɛnde' tù mɔnmɔnm nnɔ. ⁷ Ti'jo nin ti'tonsɔntɔ Epafa nɛ wɔkn' nɛ. U yé ni'bo Kristo ya tonsɔnl wà ti du u'bo nɛ. ⁸ U tɔke' tɛ *Mifuoñaanm cèreh ni yíe tɔb ma bo.

⁹ Nɛn bo nɛ haali nin lidaali là ti tí cii' ni'gber nnɔ, ti kàareh ki dienh nɛ ka pieh, ki gbáanh Uwien wɔ rí cère u'Fuoñaanm rí de nɛ miyɛnfuom nin mibɛnm isɛn ke ni, ɲɔ ní bɛnde u yíe nà kí tí gben. ¹⁰ Nnɔ nɛ ni li ɲmɔbe mitetem mà selndeh Yonbdaan, ki li teh nà ke sɔnge u'yɛnm, ki li sɔnh itùonmɔnmɔn ke ya bol, ki li tùrɛh ki bɛndeh Uwien mɔ ki pukndeh. ¹¹ Ti gbáanh wɔ ki teh u'tuɔm mà ɲmɔbe ukpíeke nnɔ rí cère ni'mɔ rí lɛ mituɔm kí li faa isɛn ke ni, kí li ɲikndeh, kí li ɲmɔbe kuminku mibiikm mà ke li tu nɛ ni. ¹² Li faareh mɛn Baa Uwien nin uyɛnsɔnge, kimɛ u tien' nɛ binib bà kpe bɛ rí lɛ bi ya bó u bonde' mimɔnm mà u'bel là yé kuwenwenku ni ki ble' bà yé u'yaab nnɔ. ¹³ Wɔn nɛ fie' tɛ licinñunl ya tuɔm saan, ki nɛbre' tɛ ki jon' u'Bijɛ wà u yíe wɔ ya bel ni. ¹⁴ U'Bijɛ nnɔ nɛ de' tɛ ki wiɛ', ki cère' u fère' tɛ ti'biere.

Iyuan yà dondeh Kristo

¹⁵ U yé Uwien wà ba lenh wɔ ya nɛnnɛnku nɛ, ki te ki laa' uɲɛndun ɲa laan te,

¹⁶ Uwien cère' wɔn nɛ ɲɛn' tibont ke,

kutaaku bo yaar nin kitink bo yaar,
 bi lenh tà nin ba lenh tà,
 Tibont tà kɛ te kutaaku bo ki ηmɔbe mituɔm kɛ ya bol,
 nin tà kɛ ηmɔbe ticiɛnt kɛ ya bol,
 Uwien cɛrɛ' wɔn nɛ n̄ɛn' tu'kɛ,
 nɛ tu'kɛ mɔ yɛ u'yaar nɛ.

¹⁷ U te ki laa' tibont kɛ ηa laan te,
 wɔn nɛ cɛrɛ' tibont kɛ te tu'bùol.

¹⁸ Wɔn nɛ yɛ u'taanl ya yul,
 nɛ u'taanl yɛ u'gbɛnɛnt,
 Wɔn nɛ yɛ micincinm,
 ki yɛ wà kpiɛ' ki mɛkre' bitɛnkpiib ni,
 ηɔ wɔ n̄ li yɛ usɛnliɛ isɛn kɛ n̄i.

¹⁹ Kimɛ Uwien ya yíem bo nɛ wɔn nin u'yul te u'Bijɛ ni ki t̄i gben',

²⁰ ki cɛrɛ' u'Bijɛ bugbɛn bo,
 wɔn nin uɛɛndun taan' buñɔbu,
 ηɔ n̄i'kɛ n̄ li yɛ u'Bijɛ yann,
 u'Bijɛ ya sɛm mà n̄ɛn' ki wule' udɔpɔnpɔn bo nnɔ bo nɛ,
 u cɛrɛ' uñɔkpaan te kitink nin kutaaku bo.

²¹ Uyo uba ni'mɔ là yɛ binib bà jɛnde' Uwien nɛ, ki yɛ u'nɛnnɛndb kí n̄ɛ ni là ηmɔbe iyɛnmaale yà ì cɛreh ni teh nà bre nnɔ bo. ²² Ama fɛnfɛnnɔ Uwien cɛrɛ' ninbi nin wɔn taan' buñɔbu kí n̄ɛ u'Bijɛ tien' u'ba unisaal ma ki tuo' ki kpo' nnɔ bo. Uwien tien' nnɔ ηɔ n̄i fre kí sere u'nun bó, kí li yɛ u'yaab, ki la ηmɔbe jɔknt, ki la li ηmɔbe biil mɔ nɛ. ²³ Ama n̄i li faa mitekjim ni, kí li co kenken. Ni là cii' tigbɛmɔnmɔnt ma nnɔ, tù cɛrɛ' ni ηmɔbe lidɛndɛnl nɛ. Ni la wiɛ lidɛndɛnl nnɔ. Bi kpaande' tù utingbɛn bo ya nib kɛ saan nɛ. Nɛ min Pɔl ya tuonl si: n̄i kpaande tu ya gbɛmɔnmɔnt nɛ.

Pɔl mɔh ki toreh Kristo ya taanl

²⁴ Fɛnfɛnnɔ n jinh ijɛnd yà ni'bo nɔ n'yɛnm sɔnge nɛ; kimɛ Kristo là jin' ijɛnd yà nnɔ, n'mɔ tũkre' i ya jɛnd nɛ ki jɛndɛh u'taanl là yɛ u'gbɛnɛnt nnɔ bo. ²⁵ N yɛ litaanl nnɔ ya tonsɔnl ηɔ ninbi bo, Uwien de' nni lituonl là nnɔ n̄i sɔn lɛ nɛ. Len si: n̄i tɔke nɛ Uwien ya gber kí t̄i fɔrɛ. ²⁶ Tù yɛ tigbɛbɔlkaar tà Uwien là bɔle' tù uyo bo yaab nɛ. Nɛ fɛnfɛnnɔ u kpiire' tù ki tɔke' u'yaab. ²⁷ U yíe bɛ n̄i bɛnde tigbɛbɔlkaar nnɔ yɛ lifaal ki t̄i kpɛ ma bo nɛ, ki ηmɔbe ukpiɛke bà ηa yɛ *Sufmbɛ ni. Ni'tingi si: Kristo te ni'siik ni ma nnɔ, ni ηmɔbe lidɛndɛnl ki ye ni li lɛ Uwien ya kpiɛke. ²⁸ Ti tɔkeh wɔn Kristo ya gber nɛ, ki gbiɛreh unil kɛ, ki taah miyɛnfuom kɛ ya bol ki wɔknh unil kɛ ηɔ unil kɛ n̄i li mɔn Kristo ya sɛn ni kí t̄i gben. ²⁹ Nɛn bo nɛ n sɔnh lituonl. Kristo ya tuɔm mà te n'gbɛn ni ki n̄aanh nnɔ nɛ cɛreh n mɔh lituonl bugbɛn bo nin inunmɔn.

2

¹ Imɔn, n yíe n̄i bɛnde n mɔh limuɔl là ya tunbu nin inunmɔn ninbi nin Lawodise yaab nin binitɔb bà kɛ ηa laan laa' nni nin bi'nunbu bo nɛ. ² N teh nnɔ ηɔ bi'fɛl n̄i li co, bɛ n̄i li kpɛ buñɔbu, kí li yíe tɔb, kí li ηmɔbe mibɛnm kí t̄i gben nɛ. Mibɛnm nnɔ nɛ li cɛrɛ bɛ n̄i bɛnde Uwien ya bonbɔlkaann. Nɛn si: Kristo bugbɛn. ³ Miyɛnfuom nin mibɛnm ηmɔbe lifaal là kɛ nnɔ buɔ wɔn saan nɛ.

⁴ N tɔkeh nɛ nɛn ηɔ uba la taa n̄iηmaagber tuba kí lɛrɛ nɛ nɛ. ⁵ Kimɛ nin ma te ni'ni ma kɛ nnɔ, n tuu ki maaleh ni'bó nɛ. N'yɛnm sɔnge ni'bo, kimɛ n laa' tibont kɛ te tu'donbó nɛ ni'bùol, ki laa' ni du Kristo bo nin ni'fɛl kɛ.

Kristo nɛ dienl limiɛl

6 Ni teke' ki ye *Yesu Kristo ne yé Yonbdaan ma nnɔ, li pe men u'sen bo. 7 Tùɔre men kí tɛbn wɔ, kí cère ni'miɛl ní li juɔn u'bo. Li faa men mitekjim ni ten bi là wɔkn' ne ma bo, kí li faareh Uwien yo ke yo. 8 Li ben men, ki la cère uba ní dɛle kí cuo ne nin tinisaalyɛnfogber. Tù yé gbɛfɛnm ne, ki yé kutonnenku mɔ, ki ñɛn' unisaal ya yaajebok nin isɛnpol yà ñuuke uɛndun wuu nɔ saan, ta ñɛn' Kristo saan. 9 Kimɛ Uwien nin u'yul te wɔn Kristo ni ne ki tí gben'. 10 Ninbi nin wɔn Kristo taan' ki tien' unibaab ma nnɔ ne ni laa' mimɔnm ke ki tí gben'. Wɔn ne cɛn' nà ke ñmɔbe mituɔm nin ticiɛnt ke ya bol.

11 Ninbi nin wɔn taan' ki tien' unibaab ma nnɔ, ní te ten ni jie' ni'pun ne. Upunjiɛ nnɔ ña yé nisaal jeh ipun ma bo, ama u ñɛn' Kristo saan ne ki gbendeh minisaaltetem mà cèreh unil teh ibiere nnɔ ya gber. 12 Bi sɛi' ne Uwien ya ñunm ma nnɔ ní wuɔn' ki ye bi taan' ki sube' ninbi nin Kristo ne, ne ninbi nin wɔn taan' ki mɛkre' mɔ, kimɛ ni teke' Uwien ya tuɔm mà cère' u mɛkre' bitɛnkpiib ni nnɔ ki jin'. 13 Ni là te ten bitɛnkpiib ne Uwien ya nun bó, kimɛ ni là teh ibiere ne, ka yé u'nib* mɔ. Ama u cère' ni liebe' ki fuobe nin Kristo, ki fère' te tí biere ke. 14 U ñmire' tigber tà bi là kele' tù kugbɔnku ni tù biindeh tɛ, ka cendeh nin tí fuobm kí ñɛ tù ble' iwɔb yà nnɔ bo; ki gben' kugbɔnku nnɔ ya gber Kristo ya dɔpɔnpɔn bo.

15 Kristo fie' nà ke ñmɔbe mituɔm nin ticiɛnt ke ya bol ya jekɔnwɛnt, ki jin' nɛ ifɛ binib ke ya nun bó, ki tuke ni'ke ki lindɛh wɔ ní wuɔn kí ye udɔpɔnpɔn ne cère' u mɔn' ki faake'.

16 Nɛn bo, la cère men uba ní kùɔn ne kí ye ni la ji niɛ, ki la ñu niɛ, ki la cère uba ní wɔbn ne libinl ya nacent nin uɛmaafaan ya nacenku nin *Saba ya daali ya gber bo. 17 Tu ya bont yé nà li baa ní ya jinjinku ne, ama Kristo bugben ne yé nibonmɔnn. 18 La cère men bà bɔndɛh binib ya nun bó ki teh bi yé binib bà dinge, ki pukeh Uwien ya tondb nnɔ ní juon ne puoli. Bi lienh ki teh bi lenh tibont tidɛknt yaam, ne ki ñmɔbe inisaalyɛnmaale, ki teh tinacenkenkuont. 19 Ba tuuke Kristo bo. Ama u'mɔ ne yé liyul. Liyul ne jindeh tigbenɛnt ke, ki cèreh tigbenɛnt ya bont tuuke tu'tar bo ijire coco tù, ne Uwien cèreh tù kpiɛnh u yíe ma bo.

20 Ni taan' ki kpo' nin Kristo ne ki ñɛn' isɛnpol yà ñuuke uɛndun wuu ya nuɔ ni. Nɛn bo, be tien' ni biɛ ki cèreh bi wɔbndɛh ki diɛnh ne i ya kùɔn ten uɛndun ne cère' ni fuobe? 21 Be tien' ni cèreh bi kùɔndɛh ne ki teh: la taa men niɛ, ki la lèn niɛ, ki la mɛ niɛ. 22 Nɛn ke yé iwɔb yà te ki de' tibont tà binib jin' tù ki tí gben' la, ta ji ñmɔbe kpɛle ne. Unisaal ne ñɛn' i ya wɔb ki wɔknh yé binib. 23 Iwɔb bugben ya gber te ten miyɛnfuom ne ka ji yé yɛnfuom. I tɔkeh unil ya yɛnm yíe wɔ ní li pukeh nà ya gber ne, ki cèreh binib teh ten bi jindeh bi'ba tingi, ki jèndɛh bi'ba. Iwɔb nnɔ ña yé bonn, ñ toreh unisaal wɔ ní li teh u'yɛnm yíe nà baba ne.

3

Li nuunh men tibont tà yé Uwien yaar

1 Ni taan' ki mɛkre' nin Kristo ma nnɔ, li nuunh men paaki bó ya bont Kristo ke nà saan Uwien ya jie bó nnɔ. 2 Cère men ni'yɛnmaale ní li pe tibont tà te paaki bó bo, ki la tɔnge tingi ni yaar. 3 Kimɛ ni kpo' ne ni'miɛl buɔ Kristo saan, ne Kristo mɔ buɔ Uwien saan. 4 Kristo ne yé ni'miɛl. U lá li ñɛn u'ba upaan bo uyo wà nnɔ ni'mɔ li taan nin wɔ kí ñɛ upaan bo, kí le u'kpɛke.

Mitetekpaam nin mitetɛfɛnm ya gber

* 2:13 Bi lɛbre' liñɔbonl là ki ye ka yé u'nib nnɔ; li kele' Grɛkmbɛ ya lenm ni ki ye: Ni là yé binib bà ña jie' pun ne.

⁵ Sii ki subn mɛn tibont tà te ni'fuobm ni ki yé kitink bo yaar nnɔ. Tun si: lisɔnsɔndl nin linaŋmaal nin ujɛnniɛke nin iyɛnmaalbiere nin ununfɔke lifaaciɛnl bo. Lifaaciɛnl yé unil bo ibule nɛ. ⁶ Nɛn nɛ cèreh Uwien ya benku ni beh bà ɲa ciɪh u'ñɔbu bó nnɔ bo. ⁷ Uyo wà ni là teh i ya biere nnɔ, ni'mɔ là ɲmɔbe mi ya tetem nɛ. ⁸ Ama fɛnfɛnnɔ, ni'mɔ ní wiɛ tibont tuu kɛ. Tun si: ubenpiebe nin tijɛr nin mibiɛrm nin isuk nin iñɔbonbil yà ñɛh ni'ñuɔn ni nnɔ. ⁹ La tɔkeh mɛn tɔb tonnɛngbɛr. Ni gben' ni'tetekpaam nin mi là cèreh ni teh tibont tà kɛ nnɔ ya gbɛr, ¹⁰ nɛ ki taa' mitetefɛnm, ki ji yé binifɛnb. Uwien nɛ cèreh ni tuu ki fɛndeh ki joh, ki nɛngreh wɔn wà ñɛn' nɛ nnɔ. Nnɔ nɛ ni li tùɔre kí bɛnde wɔ. ¹¹ Nɛn bo, na ji ɲmɔbe wuɔ yé Suf nɛ wuɔ ɲa yé Suf, ka ji ɲmɔbe wuɔ yé wà jiɛ' u'punl nɛ wuɔ yé wà ɲa jiɛ' u'punl, ka ji ɲmɔbe wuɔ yé ucaan nɛ wuɔ yé wà ya nun ɲa wien, ka ji ɲmɔbe wuɔ yé uyonb nɛ wuɔ ɲa yé yonb. Ama Kristo nɛ yé ni'bo nibonn kɛ ki te unil kɛ ni.

¹² Uwien nɛ gɛnde' nɛ ki tien' nɛ u'yaab, ki yíe nɛ. Nɛn bo, cère mɛn ni'nun ní li món tinimɔnt bo, kí li muɔh tɔb micɛɛkm, kí li jiindeh ni'ba tingi, kí li ɲmɛ nin tɔb, kí li ɲmɔbe liyɛnguol, ¹³ kí li ɲmɔbe sukɛ tɔb bo. Uba kɔnh nin u'tɔ nibonn niba bo la, bɛ ní li fèreh tɔb. Yonbdaan fère' nɛ ma nnɔ ni'mɔ ní li fèreh tɔb. ¹⁴ Ni li tùɔreh ki teh nà si: ní li yíe tɔb nɛ, kimɛ miyíem nɛ cèreh binib tùɔreh ki te uñɔkpaan ni. ¹⁵ Kristo ya yɛnduɔn ní li te ni'fɛl ni ki pekreh nɛ. U ya yɛnduɔn bo nɛ Uwien yin' nɛ ní taan kí li yé unibaab. Nɛn bo, li tuu ki faareh wɔ mɛn.

¹⁶ Cère mɛn Kristo ya gbɛr ní tùɔre kí kpɛ iñaan ni'fɛl ni. Li wɔknh mɛn tɔb, kí li taah miyɛnfuom kɛ ya bol ki gbierɛh tɔb. Li dondeh mɛn Uwien, kí li gɛh iyuon kɛ ya bol nin ni'fɛl kɛ ki faareh wɔ. ¹⁷ Ni lienh nà kɛ bii ni teh nà kɛ la, cère mɛn ni'kɛ ní li yé Yonbdaan *Yesu ya yel bo, kí li faareh Baa Uwien wɔn bo.

Kristo yaab li fuobe ma bo bi'dencɛn ni

¹⁸ Bipiibɛ, li blinh mɛn ni'yul ni'ciɛb ya nun bó. Ní kpɛ bipiib bà pɛ Yonbdaan bo ní li teh nnɔ nɛ. ¹⁹ Bijɛbɛ, wà kɛ ní li yíe u'po, ki la cère u'benku ni ní li pendeh u'bo. ²⁰ Mubumu, li boh mɛn ni'naambɛ nin ni'baambɛ isɛn kɛ ni, kimɛ nɛn nɛ sɔnge Yonbdaan ya yɛnm. ²¹ Bibaambɛ, la cèreh mɛn ni'bumu ya yɛnm ní li ñɛh ni'ni. Ni teh nnɔ la, mu'yɛnm li saa nɛ.

²² Iyonbe, li boh mɛn ni'cɛnbaambɛ uɲɛndun wuu ni isɛn kɛ ni. Ni la li boh bɛ bi'nun ni baba tɛn ni nuunh binib nɛ ní li pèkeh nɛ, ama ní li boh bɛ nin ni'fɛl kɛ kí ñɛ ni boh Yonbdaan ma nnɔ bo. ²³ Ni teh nà kɛ la, ní li teh nè nin ni'fɛl kɛ tɛn ni teh ki dienh Yonbdaan nɛ, na teh ki dienh nib, ²⁴ kí li bɛn ki ye Yonbdaan Uwien li su nɛ nin u bonde' mimɔnm mà ki ble' bà yé u'yaab nnɔ. Ni teh ki dienh Kristo nɛ, wɔn nɛ cinbe ki yé ni'cɛnbaa. ²⁵ Wà teh nà bre la, Uwien li dɛre udaan ya tub u teh nà nnɔ bo nɛ, kimɛ Uwien ɲa ɲmɔbe gɛngɛnde.

4

¹ Iyonbe ya cɛnbaambɛ, li teh mɛn ni'yonbe nà cuube, ki la li yíe uba ki cɛn' u'tɔ; kí li bɛn kí ye ni'mɔ ɲmɔbe Cɛnbaa paaki bó.

Igbiere

² Li kàareh mɛn ki la pieh. Ni'kaare ní cère ní la gɔh kí li faareh Uwien. ³ Ní yekn kí li kàareh ki dienh ti'mɔ ɲɔ Uwien ní de tɛ usɛn tí wɔkn binib u'gbɛr, kí tɔke bɛ Kristo ya gbɛbɔlkaar tà bo n te lipɛkl ni nɔ. ⁴ Ní kàare wɔ ɲɔ ní tùɔre kí ñɛn tigbɛbɔlkaar nnɔ upaan bo kí tɔke tù, n bi li tɔke tù ma bo.

⁵ Li ɲmɔbe mɛn miyɛnfuom, kí li te mɔnmɔnm nin bà ɲa yé Kristo yaab. Uyo wà ni laa' libɔnl ní tien nà mɔn la, tien nè mɛn. ⁶ Cère mɛn ni'gbɛr ní li tuu ki ɲmɛ kí suɔke, ní li jiindeh wà kɛ ní kpɛ ní jiin wɔ ma bo.

Ifuondɔrke

⁷ Ti'ninje Ticik wà n yíe wɔ, u yé n'tonsɔntɔ Yonbdaan ya tuonl ni, ki sɔnh lè mɔnmɔnm nnɔ, li tɔke nɛ n'gbɛr kɛ. ⁸ N sɔnh wɔ ni'saan nà bo si: wɔ ní tì tɔke nɛ ti'gbɛr, kí saake ni'gbɛnɛnt nɛ. ⁹ N li cère wɔn nin Onesim nɛ ní tɔke. Onesim yé ti'ninje wà kpɛ ti li du u'bo nɛ, nɛ n yíe wɔ. U yé ni'yɔ nɛ. Bi baa' ni'saan la, bi li tɔke nɛ tigbɛr tà kɛ te ti'bùol.

¹⁰ Min nin Aristak wà te lipɛkl ni nnɔ fuondeh nɛ. Banabas ya ninje Mark mɔ fuondeh nɛ. N là tɔke' nɛ u'bó ŋɔ, u lá baa ni'saan la, ní teke wɔ tinɔjɛr tule. ¹¹ *Yesu wà bi baan' wɔ Yustus nnɔ mɔ fuondeh nɛ. *Sufmbɛ bà yé Kristo yaab nnɔ ni, bɛn baba nɛ sɔnh nin nni Uwien ya bɛl ya tuonl. Bi yé binib bà saake' n'gbɛnɛnt nɛ. ¹² Ni'yɔ Epefa mɔ fuondeh nɛ. U yé [Yesu] Kristo ya tonsɔnl nɛ, ki kàareh uyo kɛ nin inunmɔn ki dienh nɛ ŋɔ ní li ŋuuke mitekjim mɔnmɔnm, kí kpére mi'ni kí tì gben, kí li yé binib bà bonde' bɛ ní li teh Uwien yíe nà kɛ. ¹³ Imɔn, n yé u'mɔnkunl ki ye u'nun mɔn ninbi nin Lawodise yaab nin Herapolis yaab bo cɛɛn nɛ. ¹⁴ Ti'jɔ Luk wà yé dɔktie nnɔ nin Demas mɔ fuondeh nɛ.

¹⁵ Ní fuonde Kristo yaab bà te Lawodise ya du ni nnɔ, kí fuonde Ninfa nin Kristo yaab bà taakeh u'den nnɔ mɔ. ¹⁶ Ni kaan' kugbɔnku kuu la, ní cère bɛ ní kàan kù Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnɔ mɔ ni. Ni'mɔ ní kàan kù la ní nɛ Lawodise ya du ni kí baa ni'saan nnɔ. ¹⁷ Ní tɔke Akip kí ye wɔ ní tùɔre kí liike Yonbdaan de' wɔ lituonl là nnɔ, kí li sɔnh lè mɔnmɔnm. ¹⁸ Iñɔbonfɔrke yie nɔ, min Pɔl nin n'yul nɛ ji kieh yè ki fuondeh nɛ*. La sunde mɛn n jèndeh ijend yà lipɛkl ni nnɔ bó.

Uwien ní juoke nɛ.

* **4:18** Kí nɛ kugbɔnku kuu ya cinm kí lá baa 4:17 Pɔl lienh nɛ uba kieh, ama wɔn nin u'yul nɛ kɛle' migbiirm 18.

Kugbɔnkpiεku kua Pɔl kεle' ki de' Tesalonik yaab nnɔ

Nà wɔngh kugbɔnku kuu te ma bo

Tesalonik yé Maseduɔnn ya tinfɛnm ya ducɛncien nε. Pɔl là joh usen nle bo ma nnɔ nε ki tɔke' ni'ból yaab Kristo ya gber. Wɔn nin Silfɛn nin Timote nε là tɔke. Tesalonik yaab bà yεbe ɲa là yé Sufmbε.

Sufmbε bà là te udu nnɔ ni nnɔ ya biba ɲa tuo' Pɔl ya gber, ki sure' bε bi kpre' ni'kε saan Pɔl nin u'tɔb bo.

Ki cin liyul 1 kí tí baa iyul 3, Pɔl tɔkeh ki teh wɔn nin Tesalonik yaab ya yɛnm sɔnge tɔb bo. Bi du Kristo bo, ki yíe tɔb ma nnɔ nε u faare' Uwien bi'bo, ki tiere' bε wɔn nin u'tɔb là te bi'saan uyo wà nnɔ bi là ɲmɔbe mitetem mà.

Ki cin iyul 4 kí tí baa iyul 5, Pɔl laa' Tesalonik yaab biba ɲa ben Yesu ya baam ya gber mɔnmɔnm; nε u tùare' ki tɔke' bε tù ni'donból. Biba laa' bi'yaab biba kpuokeh Kristo ɲa laan biε ki baa'. Bi maaleh bà kpuokeh nnɔ li fɔre ma bo ma nnɔ, nε Pɔl tɔke' bε ki ye bà kpo' nin bà fuobe kε te nin Yesu Kristo nε, ki lá li mεkre lidaali liba.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Silfɛn* nin Timote nε kieh kugbɔnku kuu tí de Kristo ya taan là te Tesalonik ya du ni, ki yé Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo yaal nnɔ. Uwien ní juoke nε, kí de nε uyenduɔn.

Pɔl faareh Uwien Tesalonik yaab ya tekjim bo

² Ti tuu ki faareh Uwien ni'kε bo nε, ki tien ni'ból ti'kaare ni. ³ Ti tuu ki tien ni'ból ti'Baa Uwien ya nun ból kí ɲε ni'tekjim cèreh ni sɔnh itùon yà nin ni ɲmɔbe miyiem ki sɔnh yà nnɔ nin ni ɲmɔbe lidɛndɛnl ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo ní tí kɛnde' ma nnɔ bo nε.

⁴ Ti'yaab bà Uwien yíe bε, ti ben ki ye Uwien nε gɛnde' nε ní li yé u'yaab. ⁵ Kimε ti là tɔke' nε tigbɛmɔnmɔnt tà nnɔ ɲa là yé ɲɔbon baba, *Mifuoɲaanm nε là cère' tù ɲmɔbe mituɔm, ki cère' ti du ki ye tù yé tigbɛmɔnt. Nε ni ben ti là te ni'saan uyo wà nnɔ, ti'tetem là te ma bo. Ti là te nnɔ ɲɔ nè ní li mɔn ni'bo nε.

⁶ Ninbi tɛkn' tinbi nin Yonbdaan ya taal ni nε. Nin ni teke' u'gber ijɛndɛien ni ma kε nnɔ, ni ɲmɔbe uyɛnsɔnge wà *Mifuoɲaanm dienh wù nnɔ. ⁷ Nnɔ nε Maseduɔnn ya tinfɛnm ya dutɔ yaab nin Akayi yaab bà kε teke' *Yesu ki jin' nnɔ mɔ li tekn ni ya taal ni. ⁸ Kimε Yonbdaan ya gber ɲɛn' ni ya bùol nε ki yere' Maseduɔnn ya tinfɛnm ya dutɔ nin Akayi ya tinfɛnm ya du kε ni. Na yé i ya du ni baba, binib cii' ni'kε saan ni teke' Uwien ki jin' ma bo. Nɛn bo, ta ji ɲmɔbe tuba tí tɔke. ⁹ Kimε ni'ból ya nib lienh ti là baa' ni'bùol ni teke' te ma bo ya gber nin ni wie' ibule, ki pekre' ki paan' Uwien limiel ya daan, wà tuu ki te nnɔ bo ma bo, ¹⁰ ki gu u'Bije *Yesu ní ɲε paaki ból kí baa ní. U là cère' wɔn nε mεkre' bitɛnkpiib ni. Wɔn nε ɲmiɛndeh te Uwien ya benpiebe ni, ki li ɲmien te lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ.

2

Pɔl lienh u sɔn' itùon Tesalonik ya du ni ma bo

¹ Ti'yaabε, ninbi mɔnɔn ben ki ye ti là baa' ni'bùol ni teke' te ma nnɔ ɲa juore' fɛnm. ² Ni ben ki ye bi là jènde' te, ki suke' te Filip ya du ni. Ama nin binib là

* 1:1 Liike Itùon 17:4, 5.

ñen' ti'bo kinunbɔnk ma ke nnɔ, ti'Wien de' te lifɛl ti tɔke' ne u'gbɛmɔnmɔnt. ³Ti là sureh ne ní cenge Uwien ya gber ma nnɔ ta là nuunh tí tuln nil, ka ηmɔbe yenmaalbiere, ka nuunh tí lere kí ji mɔ. ⁴Ama Uwien bikn' te ki laa' ti kpe tí tɔke binib u'gbɛmɔnmɔnt ne ki taa' tú ki ηukn' te. Nen bo ne ta nuunh ti tɔkeh tú la, binib ya yenm ní li sɔnge ti'bo, ti nuunh Uwien wà ben ti'fɛl ni te ma bo nnɔ ya yenm ne ní li sɔnge ti'bo.

⁵Ni ben ki ye ta kpele ki len' ñɔηmaagber tí lere nil, ka kpele ki nuun' tí ñi nil bo kí le like. Uwien ne yé ti'mɔnkunl. ⁶Ta kpele ki nuun' ninbi bii nitɔb ní pɛke te, kimɛ ta nuunh pɛnpɛku nisaal saan. ⁷Ti yé *Kristo ya tondb ma nnɔ, ti bi li fre kí wuɔn ne kí ye ti ηmɔbe ukpɛke, ama ta tien' nnɔ. Ti là te ni'saan ma nnɔ, ti là duɔn' ti'yɛnm ni'bo ten upii ηaandeh ma u'bumu, u'yɛnm sɔnge mu'bo u likeh mù ne. ⁸Ti yíe ne ní tí kɛnde' ma nnɔ, na yé ti'nun mɔn tí tɔke ne Uwien ya gbɛmɔnmɔnt baba ne. Ninbi bo, ti li tuo kí kpo mɔnɔn, kimɛ ni yé binib bà ta gɔh ni'bo ne.

⁹Ti'yaabɛ, ni tien ti'tuon nin ti'jiinku bó. Ti là tɔkeh ne Uwien ya gbɛmɔnmɔnt ma nnɔ, ti là sɔnh ituon nin inunmɔn ne ñɔnku nin wien ni ηɔ ti la li yé uba bo tukl. ¹⁰Ninbi bà teke' *Yesu ki jin' nnɔ nin Uwien ne yé bimɔnkunb ki ye ti là te ni'saan ma nnɔ ti'tetem là cuube ne ka ηmɔbe jɔknt. Ta là ηmɔbe bi li biin te ná bo. ¹¹Ni ben kein ki ye ti là teh ni'ni wà ke ten bibaa teh u'bumu ma bo ne, ¹²ki sureh ne, ki saakreh ni'gbɛnɛnt, ki ñiikeh ki tɔkeh ne ki teh ní li ηmɔbe mitetem mà selndeh Uwien. Wɔn ne yin' ne ní kɔ u'bel ni kí le u'kpɛke.

Pɔl pɛkeh Tesalonik yaab bi'tekjim bo

¹³Ti tuu ki faareh Uwien ni'bo uyo ke nibonn ná bo nnɔ si: ti là tɔke' ne Uwien ya gber, ne ni teke' tú, ki tuo' ki ye ta yé nib yaar tú mɔnbe ki yé Uwien yaar ne, ki cɛreh ninbi bà teke' Uwien ki jin' nnɔ teh Uwien yíe ná. ¹⁴Ti'yaabɛ, ni tek'n' Uwien ya táan yaab bà te Sude ya tinfɛnm ni, ki liebe' ki yé *Yesu Kristo yaab nnɔ ya taal ni ne. Kimɛ ni'du yaab jɛnde' ne ijɛnd yà nnɔ *Sufmbɛ mɔ là jɛnde' be i ya jɛnd ne. ¹⁵Ben *Sufmbɛ nnɔ ne là ku' *Uwien ya ñɔbonsɔknb, ki ku' Yonbdaan Yesu, ki jɛnde' ti'mɔ cɛɛn. Uwien ya yenm ηa sɔnge bi'bo. Bi yé binib ke ya nɛnnɛndb ne. ¹⁶Bi piendeh te ti là tɔke bà ηa yé *Sufmbɛ tigber tà li cɛre be ní ηmɛre ne. Bi teh nnɔ ne bi'biere yɛbreh ki joh, ne Uwien ya benku ni tí gben' ki ben' bi'bo.

Pɔlyie wɔ ní tí le Tesalonik yaab

¹⁷Ti'yaabɛ, tinbi nin ninbi dàan' tɔb ní tien' idɛn ile ma nnɔ, ti dɔkn' ne cɛɛn ne. Ti jɛnde' tɔb ne, ama ti tien ni'bó ti'yɛnmaale ni. Nen ne cɛre' ti ñikn' tí tí ní le ne. ¹⁸Nen bo ne ti yíe tí liebe kí baa ni'saan. Min Pɔl mɔnɔn bikn' nlen, ki bikn' nle, ne *Satan pien' te. ¹⁹Imɔn, ninbi bo ne ti ηmɔbe lidɛndɛnl nin uyɛnsɔnge. Yonbdaan *Yesu li baa lidaali là nnɔ, ninbi ne li yé ti'bo lisuul, ne ti'yɛnm li sɔnge ni'bo u'nun bó. ²⁰Imɔn, ninbi ne yé ti'kpɛke nin ti'yɛnsɔnge.

3

¹Nen bo ta ní fre kí cuo ti'ba. Nen ne cɛre' ti bobn' ki ye tinbi baba ní juore Atɛnn ya du ni, ²ne ki sɔn' ti'ninje Timote ni'saan. Timote yé ti'tonsɔnlie ne Uwien ya tuonl ni, ki tɔkeh binib *Kristo ya gbɛmɔnmɔnt. Ti sɔn' wɔ ni'saan wɔ ní saake ni'gbɛnɛnt ne, kí cɛre ni'tekjim ní faake ³ηɔ, idɛn yíe ya jɛnd la cɛre uba ní lu mitekjim ya sɛn ni. Kimɛ ninbi mɔnɔn ben ki ye Uwien sien' te nnɔ ne. ⁴Ti là te ni'saan uyo wà nnɔ, ti là juɔ' ki tɔke' ne ki ye ti li ji ijɛnd. Nen ne tien' nɔ, ninbi mɔnɔn ben. ⁵Ma là li fre kí cuo n'ba ma nnɔ, nen bo ne n sɔn' Timote ni'saan, wɔ ní liike ni biɛ ki pɛ mitekjim ya sɛn bo bii na ji pɛ, kimɛ n là fɛnge nba la *usɛnpol unibiikl la tuln' ne ki cɛre' ti'tuonl juore' fɛnm ne.

⁶ Fɛnfɛnnɔ nɛ Timote ñɛn' ni'donbó ki liebe' ní ki lá tɔke' tɛ tigbɛmɔnmɔnt, ki ye ni biɛ ki pɛ mitekjim ya sɛn bo, ki ñmɔbe miyíem. U tɔke' tɛ ki ye ni'yɛnm tuu ki pɛ ti'bo nɛ, nɛ ni ciɛke ní lɛ tɛ tɛn ti'mɔ ciɛke tí lɛ nɛ ma. ⁷ Ti'yaabɛ, nnɔ nɛ ni'tekjim cère' ti ñmɔbe ugbɛnɛnsaake ti'yɛnsaaciɛn nin ti'jɛnd ni. ⁸ Fɛnfɛnnɔ, ti ji fuore' ki jiiin', kime ni pɛ Yonbdaan bo mɔnmɔnm. ⁹ Nɛn bo, ta bɛn ti li faare Uwien ni'bo kí tɛ kpaan ma bo. Kí ñɛ ninbi bo nɛ ti ñmɔbe uyɛnsɔngciɛn ki poknh ti'Wien ya nun bó. ¹⁰ Ti miɛh wɔ ñɔnku nin wien ni nin inunmɔn ki teh wɔ ní cère tí tí ní lɛ nɛ, kí wɔkn nɛ kí tonde ná pɔre' nɛ ni'tekjim ni.

¹¹ Ti'Baa Uwien nin u'yul nin Yonbdaan *Yesu ní ñɛre tɛ usɛn tí fre kí baa ni'saan. ¹² Yonbdaan ní cère ni ñmɔbe miyíem mà nnɔ ní yɛbre kí gbien; ní li yíe tɔb nin binib kɛ tɛn ti yíe nɛ ma bo. ¹³ Nnɔ nɛ u li de nɛ mituɔm, ní li yé u'yaab, ki la li ñmɔbe biil ti'Baa Uwien ya nun bó, lidaali là ti'Yonbdaan *Yesu li baa ní nin u'nib kɛ nnɔ.

4

Mitetem mà sɔnge Uwien ya yɛnm

¹ Tɔ, ti'yaabɛ, ti là wɔkn' nɛ ni li fuobe ma bo ñɔ Uwien ya yɛnm ní li sɔnge ni'bo. Nɛ ni fuobe nnɔ nɛ. Ti gbiereh nɛ, ki sureh nɛ Yonbdaan *Yesu bo, ní li tùɔreh ki teh nnɔ ki joh inun bó. ² Kime ni bɛn ti là wɔkn' nɛ Yonbdaan *Yesu ya wɔknm ma nnɔ. ³ Uwien yíe ná si: ní li ñmɔbe mitetem mà mɔn nɛ, ki la li teh sɔnsɔndl. ⁴ Ni'ni wà kɛ ní bɛnde u li tien ma kí li coh u'ba, ki la li kuɔndeh u'ba jɔknt, kí li yé unil wà bi boh wɔ, ⁵ ki la li ñmɔbe sɔnsɔndyɛnmaale tɛn binib bà ña bɛn Wien. ⁶ Uba la li ní bii u'tɔ, ki la lɛre wɔ tu ya gbɛr bo, kime Yonbdaan diɛh binib ya tub i ya biere kɛ bo nɛ. Ti là tɔke' nɛ ñɔ, ki liebe' ki lere'. ⁷ Kime Uwien ña yin' tɛ, tí li teh ná kuɔndeh tɛ jɔknt, u yin' tɛ tí li ñmɔbe mitetem mà mɔn nɛ. ⁸ Nɛn bo, wà kɛ yíe' tigbɛr tuu la, na yé u yíe' binib ya gbɛr nɛ, u yíe' Uwien wà diɛnh nɛ *Mifuoñaanm nnɔ ya gbɛr nɛ.

⁹ Ni li yíe tɔb Kristo bo ma bo wɔn, na ji ciɛke nil ní kɛle kugbɔnku kí tɔke nɛ ni li teh ma bo, kime Uwien cère' ninbi nin ni'yul bɛnde' ni li yíe tɔb ma bo ñɔ. ¹⁰ Ti'yaabɛ, ni teh nnɔ nɛ nin ti'yaab bà kɛ te Maseduɔnn ya tinfɛnm ni nnɔ. Ti'yaabɛ, ti sureh nɛ ní li tùɔreh ki teh nnɔ ki joh inun bó nɛ. ¹¹ Cère mɛn ni'nun ní li mɔn ní li te suoo. Ni'kɛ ní li likeh ni'yul bo ya gbɛr, kí li jinh ni'nɔje bo tɛn ti là tɔke' nɛ ma bo, ¹² ñɔ bà ña yé Kristo yaab ní li boh nɛ; nɛ na ji li jinh itɔnuɔ bo.

Yonbdaan ya baam ya gbɛr

¹³ Ti'yaabɛ, ti yíe ní bɛnde binib bà kpo' ya gbɛr ñɔ ki la li te uyɛnsaa ni tɛn binitɔb nɛ, kime bɛn ña ñmɔbe dɛndɛnl. ¹⁴ Ti teke' ki jin' ki ye *Yesu kpo', ki mɛkre' bitɛnkpiib ni ma nnɔ, nnɔ nɛ bà teke' wɔ ki jin' ki yaan ki kpo' nnɔ, Uwien li mɛkre bi'mɔ kí taan bɛn nin wɔn Yesu. ¹⁵ Imɔn, ti tɔkeh nɛ tigbɛr tà nɔ yé Yonbdaan ya ñɔbon iba nɛ. Yɛn si: Yonbdaan li baa lidaali là nnɔ, tinbi bà li biɛ ki fuobe nnɔ ña li li liere bà kpo' usɛn. ¹⁶ Kime Uwien lá de usɛn la, ti li cii Uwien ya tondb ya ciɛn ya niɛke bó nin Uwien ya natunl ya muɔ bó. U ya yo nɛ Yonbdaan nin u'yul li ñɛ paaki bó kí li jinh ní. Nɛn saan nɛ Kristo yaab bà kpo' nnɔ li kpiɛ kí mɛkre. ¹⁷ Ni ya puoli bó nɛ Uwien li yuure tinbi bà biɛ ki fuobe nnɔ nin bɛn tí tuobe Yonbdaan titɛwɔlgbɔnt ni paaki bó. Nnɔ nɛ ti li tuu ki te nin Yonbdaan uyo kɛ. ¹⁸ Nɛn bo, li taah mɛn tigbɛr tuu ki saakreh tɔb ya gbɛnɛnt.

5

La gɔh mɛn kí li gu Yonbdaan ya baam

¹ Ti'yaabε, Yonbdaan li baa uyo wà ya gber wòn, na ciεke nil ní kele gbónku kí tóke nε, ² kime ninbi mánón ben kein ki ye Yonbdaan ya babaadaali li te tén unasu bàareh kuñónku ma bo nε. ³ Uyo wà binib li lienh ki teh bi te uyenduón ni, niba ña ní tien bε nnó, u ya yo nε ijendcién li ci bε. Ní li te tén imerwien ciikeh utenpnb ma bo nε, nε ba ní fre kí ñε len.

⁴ Ti'yaabε, ninbi ña te cinñunl ni ma nnó Yonbdaan ya babaadaali ña ní ci nε tén unasu ciikeh binib ma bo. ⁵ Kime ni'ke yé kuwenwenku yaab nε, ki yé uwien ni yaab. Ta yé ñónku yaab, ka yé cinñunl yaab mó. ⁶ Nén bo, la cère mén ti li gòh tén binitób. Cère mén tí li like, kí li co ti'ba. ⁷ Kime bà gòh nnó, bi gòh kuñónku nε, bà ñuh ki yibeh nnó, bi yibeh kuñónku nε. ⁸ Ama tinbi ben wòn, ti yé uwien ni yaab nε. Nén bo, cère mén tí li co ti'ba. Cère mén ti'tekjim nin ti'yíem ní li yé ti'bo tijeκónwent tà lèkndeh ti'fèl bo; ti'ηmεrm ya dændenl mó ní li te ti'bo tén tikur ya kenpinl*.

⁹ Uwien ña gènde' te wó ní ηuu ti'bo, ama u gènde' te tí ηmεre ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nε. ¹⁰ Tinbi bo nε u kpo', ηó ti fuobe bii ti kpo' la, tinbi nin wòn ní li te ki te. ¹¹ Nén bo, li saakreh mén tób ya gbénent, kí li toreh tób, ni'tekjim ní li faakreh tén ni teh ma fεnfennó nó.

Igbierfärke nin ifuonde

¹² Ti'yaabε, ti tókeh nε ki teh ní li bùh binib bà sònñ Uwien ya tuonl ni'ni nin inunmón, ki likeh nε Yonbdaan ya sèn ni, ki gbierεh nε nnó. ¹³ Ní li boh bε ki gbiekeh, kí li yíε bε bi'tuonl bo. Cère mén ni'ke ya yenm ní li dó tób bo.

¹⁴ Ti'yaabε, ti gbierεh nε ní li tókeh bà yé ikpaayuon† nnó ki teh bε ní liike bi'yul bo, kí li biendeh bijεwaandεnb ya fèl, kí li toreh bà yé bijiinb, kí li ηmóbe kuminku binib kε bo. ¹⁵ Liike mén ni'yul bo, ki la cère unil tien' u'tó ibiere la, wó ní tu wó fènl. Ama li nuunh mén uyo kε ní li teh ni'tób nin binitób kε ná món.

¹⁶ Cère mén ni'yenm ní li sange uyo kε, ¹⁷ ní li tuu ki kàareh, ¹⁸ kí li faareh Uwien isen kε ni, kime Uwien yíε *Yesu Kristo bo ní li teh nnó nε.

¹⁹ La piendeh mén *Fuoñaanm ya tuonl, ²⁰ ki la yih bi sòkndeh Uwien ya gber tà nnó fεnm. ²¹ Li tùrεh mén ki fiinh tibont kε, tà món la, ní li ηuuke tun. ²² Wiε mén ibiere kε ya bol.

²³ Uwien, uyenduón ya daan nin u'yul ní cère ní li yé u'yaab kí ti gben. Wó ní guure ni'ke mómómnm‡ ηó ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya babaadaali ni la li ηmóbe biil. ²⁴ Wà yin' nε nnó yé umεmóndaan nε, u li tien nεn kε.

²⁵ Ti'yaabε, li kàareh mén ki dienh te. ²⁶ Ní fuonde ti'yaab kε mómómnm. ²⁷ N tókeh nε Yonbdaan ya yel bo nε ki teh ní kàan kugbónku kuu nó ti'yaab kε ya nun bó.

²⁸ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nε.

* **5:8** Pól ya bùol unisaal ya yenmaale te u'yul ni nε. Nε miñmíenm te tén tikur ya kenpinl ki lieke iyenmaale bo ηó usenpol la fre yí. † **5:14** Bi li fre kí lεbre bà yé ikpaayuonkí ya bà fuobe fεnfenn mó. ‡ **5:23** Bi lεbre' inóbon yà ki ye ni'ke mómómnm nnó; í kele' Grεkmbε ya lenm ni ki ye: Wó ní guure ni'yenm nin ni'naank nin ni'gbénent nε.

Kugbɔnlieku kua Pɔl kele' ki de' Tesalonik yaab nnɔ

Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu ya cincinm bi tɔke' ki ye binib bita ne kele' kù, ama Pɔl ne yé kugbɔnku bugben ya kelm ya senlier. Bi kele' kugbɔnkpiɛku ki de' Tesalonik yaab ma nnɔ, ni ya puoli bó ne Pɔl cii' ni' bó ya nib biba lienh ki teh Yonbdaan Yesu liebe' ní ɲɔ. Tígber nnɔ saa' Tesalonik yaab ya yenm cɛen. Ne ba ji ben bi li tien ma. Biba dāan' ka ji sɔnh tūon. Nen ne cère' Pɔl kele' kugbɔnku kuu wɔ ní saake bi'gbenent be ní li co bi ɲmɔbe mitekjim mà nnɔ kenken, ki li sɔnh itūon mɔ.

Liyul 1 ni, Pɔl cin' ki faareh Uwien Tesalonik yaab ya yíem nin bi'tekjim bo ne, ki tɔke' ki ye Uwien li dɛre bà jèndeh be nnɔ ya tub kí tu lifɛnl, kí jènde bà ɲa boh Yesu Kristo ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ lidaali là u li baa ní nnɔ.

Iyul 2 ni, Pɔl tɔkeh nà li liere Yonbdaan ya baam usen ya gber ne. U ye wà li yíe Uwien ya ɲɔbu bó li ɲen u'ba upaan bo, kí tuln binib pelpel ne kí yaan Yonbdaan ní baa ní. U tɔke' be ki ye be ní li se mitekjim ni ní faa.

Iyul 3 ni, Pɔl tɔkeh bà yé ikpaayuon nnɔ ki teh be ní liike bi'yul bo, kí li sɔnh ki jinh bi'ɲɔje bo.

Pɔl tí fɔre' kugbɔnku kuu nɔ nin micèbm ne.

Ifuonde

¹ Min Pɔl nin Silfen* nin Timote ne kieh kugbɔnku kuu tí de Kristo ya taan là te Tesalonik ya du ni ki yé ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo yaal nnɔ. ² Ti'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ne, kí de ne uyenduɔn.

Yonbdaan li baa ni ki bu binib tibuur

³ Ti'yaabe, ní kpe tí li faareh Uwien ni'bo uyo ke ne, ní yé nibonn nà cuube ne, kime ni tūɔreh ki teknh *Yesu ki jinh mɔnmɔnm, ne ki tūɔreh ki yíe tɔb mɔ mɔnmɔnm. ⁴ Nen bo ne ti tɔkeh Uwien ya táantɔ ni, ti'yenm songe ni'bo ki tí kpe ma bo, kime nin bi teh ne nà bre, ki jèndeh ne ma ke nnɔ ni tūɔreh ki mɔh mitekjim ni ki joh inun bó ne.

⁵ Nen ne wɔngeh ki teh Uwien buh tibuur tu'donbó, kime ijend nnɔ ne li cère Uwien ní ye ni kpe ní kɔ u'bel là ni jèndeh li'bo nnɔ ni. ⁶ Imɔn, Uwien li tien nà cuube ne. Binib bà jèndeh ne nnɔ, u'mɔ li jènde be ne kí tu ni'fɛnl, ⁷ kí de ninbi bà jèndeh nnɔ nin tinbi lifuorl lidaali là Yonbdaan Yesu li puɔ paaki bó ní nnɔ. U li puɔ ni' bó ní nin Uwien ya tondtɔdenb ne, ⁸ kí li te umupien ni ki we ní. U li dɛre bà ɲa yíe Uwien ya gber nnɔ nin bà ɲa boh ti'Yonbdaan Yesu ya gbɛmɔnmɔnt nnɔ ya tub. ⁹ Bi'tudɛre nnɔ si: u li cère be ní kɔ ijendcien ni kí li tuu ki te len. U li ɲɔre be kí jènde u'nun bó, ba ji li le u'tuɔm nin u'kpiɛke. ¹⁰ Ní li tien nnɔ lidaali là Yonbdaan li baa ní ɲɔ be ní pèke wɔ, kí ɲuɔre wɔ kí ɲe bà ke teke' wɔ ki jin', ki yé u'yaab nnɔ bo ne. Ni'mɔ te len, kime ti tɔke' ne u'gber ma nnɔ ni teke' tū ki jin'.

¹¹ Nen bo ne ti káareh ki dienh ne uyo ke ɲɔ ti'Wien ní ye ni kpe u'yin, kí li toreh ne nin u'tuɔm ní li teh ni nuunh ní tien mimɔnm mà ke nnɔ, kí cère ní li sɔnh itūon yà wɔngeh ki teh ni ɲmɔbe mitekjim. ¹² Ni teh nnɔ la, ninbi bo ne bi li kpiɛke Yonbdaan Yesu, ne u'mɔ ní kpiɛke ne, kí ɲe ti'Wien nin wɔn Yonbdaan *Yesu Kristo ya juokm bo.

* **1:1** Liike 1 Tesalonik 1:1.

2

Nà li liere Yonbdaan ya baam usen

¹ Ti'yaabe, Yonbdaan *Yesu Kristo ya baam nin ti'taanm u'saan ya gber bo ne ti takeh ne ki teh: ² bi take' ne ki ye Yonbdaan ya babaadaali baa' la, ni la cère nè ní pòk kí ñaabe ni'yenm, ki la cère nè ní sèn ni'fèl. Nba la, bi li take ki ye *Mifuoñaanm ne cère' bi len' tigber nnò, mitòm la, bi li ye tù ñen' tinbi saan ne bii tinbi ne kele' kugbònkú ki ye nnò.

³ La li ní cère men uba ní ñe isen iba kí lere ne. Kí yaan Yonbdaan ya babaadaali ní baa nnò binib li yie Uwien ya ñòbu bó ki yebe, ne wà li yie Uwien ya ñòbu bó, ki juore fenm Uwien li dère u'tub nnò mò li ñen u'ba upaan bo. ⁴ U li yé unennend ne, kí ye u cen' Uwien nin binib pukeh tibont tà ke nnò. U li kèle Uwien ya duku ni mònòn kí yin u'ba Uwien. ⁵ Na tien ki ye n laan là te ni'saan ma nnò, n là take' ne tigber tuu nò-ò? ⁶ Ni ben nà co wò fenfennò. U'yo lá baa' la, u li ñen u'ba upaan bo. ⁷ Kimè wà li yie Uwien ya ñòbu bó nnò ya tuòm mà buò nnò ya tòn cin'-a! Ni ji s'ien' wà piendeh mè nnò ne ní dàan mè. ⁸ U ya yo ne u li ñe upaan bo, ne Yonbdaan ní piebe u'bo, wò ní kpo. Yonbdaan li baa ki li windeh ma nnò ne li cère ubierò bugben ya gber ní gben. ⁹ Wà li yie Uwien ya ñòbu bó nnò lá baa' la, u li ñmòbe *Satan ya tuòm ne, kí li teh micincilm nin miyòkm ya bont ke ya bol ki lereh binib. ¹⁰ U li tien mibièrm ke ya bol, kí tuln binib bà buoh, kimè ba tuo' be ní li yie tighemànt tà li cère be ní ñmere ma nnò ne cère' bi buoh. ¹¹ Nèn bo ne Uwien dienh be mituòm mà tulndeh be, ki cèreh bi teknh kutonnènku ki jinh. ¹² Nnò ne Uwien li biin bà ña teke' ghemànt ki jin', ki fè nà bre ya tienm nnò.

Uwien ne gènde' ne, cère men ni'tekjim ní li faa

¹³ Ti'yaab bà Yonbdaan yie be, tinbi ben wòn, ní kpe tí li faareh Uwien ni'bo uyo ke ne, kimè Uwien là gènde' ne haali ucincinyo ní ñmere ne, kí ñe *Mifuoñaanm mà teh ne u'yaab nnò nin ni teke' tighemànt ki jin' ma nnò bo. ¹⁴ Nèn bo ne u yin' ne ní kò ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya kpieke ni, kí ñe ti take' ne tighemànmànt tà nnò bo. ¹⁵ Nèn bo, ti'yaabe, gore men kí li se mitekjim ya sen ni mòmòmnm, kí li ñuuke ti là wòkn' ne miwòknm mà, buñòbu ni bii ti kele' nà kugbònkú ni ki de' ne nnò. ¹⁶ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo nin u'yul nin ti'Baa Uwien wà yie te, ki tuu ki saakreh ti'gbenent, ki cère' ti ñmòbe lidendènl là mòn, kí ñe u'juokm bo nnò ¹⁷ ní saake ni'gbenent, kí de ne ufaa ní li tuu ki teh nà mòn ni'tòn ni nin ni'lenm ni ke.

3

Li kàareh men ki dienh te

¹ Tò, ti'yaabe, li kàareh men ki dienh te ñò Yonbdaan ya gber ní li yerèh ni'ke saan tontonm, kí li ñmòbe ukpieke ten tù ñmòbe ukpieke ni'du ni ma bo. ² Li kàareh men, Uwien ní ñen te binib bà bre ní tí kende' nnò ya nuò ni, kimè na yé binib ke ne teke' ki jin'. ³ Yonbdaan yé umemàndaan ma nnò u li de ne ufaa, kí lèkn ni'bo, usenpol ubierò la fre ne. ⁴ Kí ñe Yonbdaan bo ne ti du ni'bo ki ye ti take' ne nà nnò, ni teh nèn ne, ki li tuu ki teh nè. ⁵ Yonbdaan ní pekre ni'yenm ní bende Uwien ya yiem, kí li ñmòbe Kristo ya minku.

Unil ke ya nun ní li mán itòn bo

⁶ Ti'yaabe, ti takeh ne Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo ne ki teh: ni'yò wà ke ña yie tuonl ya gber*, ka pe ti là wòkn' ne miwòknm mà nnò bo la, ní wíe u'gber. ⁷ Kimè ninbi nin ni'yul ben ki ye ní kpe ní tekni ti'taal ni ne. Ti là te ni'saan uyo wà nnò, ta là yé kpaayun† ⁸ ka mieh uba jier ki jinh. Ti là sòn

* 3:6 Liike 1 Tesalonik 5:14. † 3:7 Liike 1 Tesalonik 5:14.

itùon nin inunmón nε ñonku nin wien ni ηο ti la li yé uba bo tukl. ⁹ Na yé ta là ηmabe sen tí ji ni'nuo ni nε, ti là yíe tinbi nin ti'yul ní wuon nε miseknm ηο ní tekni ti'taal ni nε. ¹⁰ Kimε ti là te ni'saan uyo wà nnò, ti là tóke' nε ki ye wà kε ηa yíe tuonl ya gber la, u la ji mò. ¹¹ Nin nεn kε ti cii' bi ye ni'ni biba yé ikpaayuon nε, ka sònh niba nin nitònn, ki cuonh ki kòh bitòb ya gber ni. ¹² Ti tókeh bi ya nib nε Yonbdaan *Yesu Kristo ya yel bo, ki teh bε ní liike bi'yul bo, kí li te suoo, kí li sònh ki jinh bi'nòjε bo. ¹³ Ti'yaabε, ninbi ben wòn, la ηende mεn ni'gbenent mimònm ya tienm ni.

¹⁴ Ni'ni wà ηa boh ti kele' tigber tà kugbònkku kuu ni la, ní sekn udaan, kí wiε u'gber ηο ife ní cuo wò. ¹⁵ Ni la taa' wò kí tien tèn u yé ni'nennend nε ama ní li sureh wò, kimε u'mò yé ni'yò nε.

Ifuondfòrke

¹⁶ Yonbdaan uyenduon ya daan nin u'yul ní li dienh nε uyenduon uyo kε isen kε ni. Yonbdaan ní li te nin ni'ke.

¹⁷ Min Pòl nin n'yul nε kele' ifuonde yii nò. N'gbònt kε ni n kieh n'yel ma sò†.

¹⁸ Ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke ni'ke.

† **3:17** Kí ñε Kugbònkku kuu ya cinm kí lá baa 3:16 Pòl lienh nε uba kieh, ama wòn nin u'yul nε kele' migbiirm 17.

Kugbɔnkpiɛku kùà Pɔl kɛle' ki de'

Timote nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kɛle' Timote tigbɔnt tule nɛ. U kɛle' tù ki laa' u caan' Kristo ya táan nɔ ní ji sɛn' bi li liike yè ma bo nɔ Kristo yaab ní faake mitekjim ni nɛ. Timote ya naa yé Suf nɛ ki pɛ Kristo ya sɛn bo, nɛ u'baa yé grɛk ka pɛ Kristo ya sɛn bo. Timote là tɛ ki sɔnh nin Pɔl nɛ ki piere' wɔ isɛn yà yɛbe ya jom.

Kugbɔnkpiɛku kuu ni, Pɔl tɔkeh Timote u li tien ma kí liike Kristo ya táan nnɔ nɛ. U tɔke' wɔ ki ye binib biba te itáan nnɔ ni ki wɔknh miwɔknm mà nɔ kpe sɛn (1:3-7; 4:1-4; 6:3-5), ki teh tibont tà te uɛndun wuu ni nnɔ ya tuba nɔ mɔn, ki teh binib ní dɔan upiikuɔn, ki la jinh tijier tubambɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl tɔke' Timote ki ye wɔ ní tiere Kristo yaab kí ye: Uwien n̄ɛn' nà kɛ nnɔ mɔn nɛ.

U wuɔn' wɔ u li tien ma kí gɛnde itáan nnɔ ya ciɛnb, ki gbiere' binib bɛ ní li pukeh Uwien, kí li káareh wɔ (iyul 2), ki tɔke' itáan nnɔ ya ciɛnb li fuobe ma bo (iyul 3).

Pɔl tɔke' Timote ki ye wɔ ní li likeh itáan nnɔ kɛ mɔnmɔnm (iyul 4-6).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ. Uwien ti'N̄miɛnl nin Yonbdaan *Yesu Kristo wà yé ti'dɛndɛnl nnɔ nɛ ye ní li yé u'tond. ² Timote, n kieh kugbɔnku kuu ní de sin nɛ. A yé n'bumɔnk kí n̄ɛ ti n̄mɔbe mitekjim mà nnɔ bo nɛ. Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ, kí muɔ nɛ micɛɛkm, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Liike a'yul bo nin biwɔnwɔknb bà tulndeh binib nnɔ

³ N là joh Maseduɔnn ya tinfenm bó ma nnɔ, n là sure' nɛ á juore Efɛs ya du ni, kí pien binib bà te len ki wɔknh miwɔknm mà nɔ kpe sɛn nnɔ nɛ. ⁴ Bi la ji ní li tuuke gbeyienkaar nin bi'yaajɛb ya yel yà bi findeh i'bo ka gbendeh nnɔ bo. Nɛn nɛ cɛreh miniɛm bàareh. Na cɛreh binib bɛndeh Uwien bonde' ma bo wɔ ní n̄miɛn binib kí n̄ɛ mitekjim bo. ⁵ N là sure' nɛ á pien bɛ nɔ bɛ ní li yé binib bà ya fɛl bo nɔ n̄mɔbe jɔknt, kí li yíe tɔb, kí li n̄mɔbe iyɛnmaalmɔnmɔn, kí li n̄mɔbe mitekjimɔnm. ⁶ Binib biba te, ka ji pɛ u ya sɛn bo, bi ture' nɛ, ki lienh gbɛfenfenm, ⁷ ki yih bi'ba *Yiko ya wɔnwɔknb, ka bɛn bi lienh nà nnɔ ya tingi, kí niireh nin bi cɛ nà bo nnɔ.

⁸ Ti bɛn ki ye *yiko mɔn nɛ, ní yé unil taah wɔ ki sɔnh ituɔn ni'donbó la. ⁹ Tùɔre mɛn kí cii kí ye yiko nɔ te ki de' nimɔn, ama u te ki de' bà nɔ boh wɔ nin bà yíe' Uwien ya n̄ɔbu bó nin bà nɔ pɛ Uwien bo nin bibiɛrdɛnb nin bà yindeh Uwien nin u'bont kɛ nin bà kuuleh bi'naambɛ nin bi'baambɛ nin bà kɛ yé binikub nin ¹⁰ isɔnsɔnd nin bà dɔan' bipiib ki duɔndeh nin bi'jetɔb nin bà kuɔreh iyonbe nin bitonnɛndɛnb nin bà poleh itonnɛnpɔl nin bà kɛ yíe' miwɔknm mà kpe usɛn nnɔ nɛ. ¹¹ Mi ya wɔknm nɛ pɛ tigbɛmɔnmɔnt tà wɔngɛh Uwien ya kpieke nnɔ bo. Uwien uyɛnduɔnciɛn ya daan nɛ taa' tù ki n̄ukn' nni.

Pɔl faareh Yesu Kristo

¹² Yonbdaan *Yesu Kristo nɛ de' nni mituɔm. Nɛn bo nɛ n faareh wɔ. U du n'bo nɛ ki gɛnde' nni ní sɔn u'tuonl. ¹³ Uyo uba n là lienh u'bo fenfenm nɛ, kí jɛndeh u'nib, ki bre ka muɔh bɛ cɛɛkm, ama u muɔ' nni micɛɛkm, kime ma là bɛn n teh bà, ka laan là teke' wɔ ki jin' mɔ. ¹⁴ Yonbdaan *Yesu Kristo ya juokm yɛbe ki gbien' ma nnɔ nɛ u cɛre' n teke' wɔ ki jin', kí yíe wɔn nin u'nib kɛ. ¹⁵ Tigbɛr tuu te nɛ, kí kpe binib ní tuo tu'kɛ. Tun si: *Yesu Kristo baa'

uɲendun wuu ni, wə́ rí lá ɲmien bibierɗenb ne, ne min ne yé ubierdaan ki cɛn' bi'ke. ¹⁶ *Yesu Kristo muɔ' nni micɛcɛkm, ɲə́ min wà yé ubierdaan ki cɛn' binib ke nnə́ bo wə́ rí wuɔn u ɲmə́be sukle ki gbien' ma bo ne. Nɛn ne li yé kudɛku binib bà li teke wə́, kí ji kí lɛ limiel là ɲa ɲmə́be gbenm nnə́ bo. ¹⁷ Binib ke rí li pɛkeh Uwien, kí li kpiɛkreh wə́ uyo ke. Wɔn ne yé Uwenbaabe, nil ɲa lenh wə́, u yé Uɓercien wà tuu ki te uyo ke ne. Ami.

¹⁸ N'buk Timote, n ye rí tɔke ɲe tigber tà sɔ́ kí ɲe bi là sɔkn' Uwien ya ɲə́bon yà a'bo nnə́. Ni yen bo kí mɔ́ limuɔl là mɔn, ¹⁹ kí li ɲmə́be mitekjim nin iyenmaalmɔnmɔn. Binib biba daan' i ya yenmaale ne ka ji ɲmə́be tekjim. ²⁰ Bi'ni bile si: Himene nin Aleksand. Ne n taa' bɛ́ ki ɲukn' Satan, ɲə́ bɛ́ rí bende kí ye na mɔn bɛ́ rí ji rí suke Uwien.

2

Li kàareh mɛn ki dienh binib ke

¹ Nɛn bo, tigber tà yé tigbɛkpiɛkt n li tɔke ne si: ní li kàareh ki mieh Uwien, ki gbáanh wə́, ki faareh wə́ ki dienh binib ke ² nin bibɛrb nin udu ya cɛnb ke ɲə́ tí li te uyenduɔn ni, niba la ɲaabe ti'yɛnm, kí li pɛ Uwien ya sɛn bo, kí li yé binib bà ya tetem kpɛ́ bɛ́ rí li boh bɛ́. ³ Nɛn ne mɔn Uwien ti'ɲmienl ya nun bó ki sɔnge u'yɛnm. ⁴ U yíe binib ke rí ɲmɛre ne, kí bende kí ye u'gber yé tigbɛmɔnt. ⁵ Kimɛ Uwien te uba ne. Ucɛndɛnduol mɔ́ te uba ne binib nin Uwien ya siik ni. Wɔn si: *Yesu Kristo wà tien' u'ba unisaal, ⁶ ki tuo' ki teke' binib ke ya kuum ki kpo', ɲə́ wə́ rí de bɛ́ kí wiɛ nnə́. Nɛn ne wuɔn' ki ye Uwien yíe wə́ rí ɲmien binib u ya yo ne. ⁷ Nɛn bo ne Uwien gɛnde' nni rí li yé *Yesu Kristo ya tond, kí li kpaandeh u'gber, kí li wɔknh tù bà ɲa yé Sufmbɛ ɲə́ bɛ́ rí teke wə́ kí ji, kí bende kí ye tù yé tigbɛmɔnt ne. Ma nɛndeh n tɔkeh tigbɛmɔnt ne. ⁸ Tɔ́, n yíe Kristo yaab te nà saan ke la, bijɛb rí li kàareh, ki findeh inuɔ́, ki la cɛre yí rí li yé binib bà ya fɛ́l bo ɲmə́be tijoknt ya nuɔ́, ki la li ɲmə́be benpiebe, ki la li findeh nin tɔb.

Bipiib li ɲmə́be mitetem mà

⁹ Bipiib ben wɔn, n yíe bɛ́ rí li guoh ɲí kpɛ́ upii rí li guoh ma bo ne, ki la cɛre bi guo la, bɛ́ rí li lenh bi'fɛ́, ki la wɔngɛh bi'ba, ki la li lùoh yulòle wà faa, ki la tungeh ɲòkm ya kɛnjɔnga wà ya daaku faa, ki la bèleh ilaan yà ya daaku faa, ki la guoh wɛngolkaar tà ya daaku faa. ¹⁰ Ama bɛ́ rí li sɔnh ituonmɔnmɔn. Nɛn ne mɔn ki de' bipiib bà ke lienh ki teh bi pɛ Uwien ya sɛn bo. ¹¹ Bi wɔknh bɛ́ uyo wà la, bɛ́ rí li te suoo, kí li cengeh nin mibom. ¹² Ma rí de bɛ́ sɛn bɛ́ rí wɔkn jɛb, ka rí de bɛ́ cɛnt jɛb bo. Bɛ́ rí li te suoo. ¹³ Kimɛ Uwien là kpiɛ' ki ɲɛn' Adam ne, ki tuɔn' ɛfa. ¹⁴ Na yé uwe* là lɛre' Adam ne, u là lɛre' ɛfa ne u saa' likuɔl ki bii' Uwien. ¹⁵ Ama upii juore' ki ɲmə́be mitekjim nin miyíem, ki pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm, ka wɔngɛh u'ba la, timer ɲa rí cɛre Uwien la ɲmien wə́.

3

Kristo ya táan yaab ya sɛnlierl li te ma bo

¹ N ye rí tɔke tigber tà nɔ́ tù te ne. Unil yíe wə́ rí li likeh Kristo ya taanl la, u gɛnde' lituonmɔnmɔnl ne. ² Ní kpɛ́ Kristo ya taanl yaab ya sɛnlierl rí li yé unil wà ɲa ɲmə́be biil ne, kí li ɲmə́be upii uba, kí li coh u'ba tibont ke ni, kí li ɲmə́be miyɛnm, kí li yé unil wà bi boh wə́, kí li teknh bicɛnb, kí li yé unil wà li fre kí wɔkn binib Uwien ya gber mɔnmɔnm, ³ kí la taa' u'ba kí de daam, kí la ɲmə́be jɛr. Wə́ rí li ɲmɛ nin binib ke, kí la findeh nin nib, kí la cɛre u'nun rí li mɔn ilike bo, ⁴ kí li likeh u'dɛncɛnl mɔnmɔnm, kí cɛre u'bumu rí li ciuh litubl,

* **2:14** Bi ye uwe la, bi niireh Satan ne. Liike 2 Korɛnt 11:3.

ki ηmabe mibom nĩ kpe kibuk rĩ li ηmabe mibom ma bo. ⁵ Kime unil ηa rĩ fre kí liike u'dencenl mɔnmɔnm la, u li tien mila kí liike Uwien ya taanl yaab-i? ⁶ U la li yé wà ηa wuake' Uwien ya sen ni. U yé unil wà ηa wuake' Uwien ya sen ni la, nba la, u li ηmabe tigbengt, ne kí le utudere ten usenpol. ⁷ Nĩ kpe bà ηa yé Kristo yaab rĩ li pèkeh wɔ ne. U te nnɔ la, nil ηa rĩ len u'bo fenfenm, ne senpol ya dieku mɔ ηa rĩ cuo wɔ.

Kristo ya taanl ya totorb li te ma bo

⁸ Kristo ya taanl ya totorb mɔ li yé binib bà bi boh be ne, ki la li yé inuon ilele ya nib, ki la taa bi'ba kí de daam, ki la jinh pònt. ⁹ Kí cère jòknt la li te bi'fel bo ηɔ be rĩ li pe tigbemònt tà Uwien kpiire' tù nnɔ bo. ¹⁰ Be rĩ kpie kí fiin be kí liike bi'tetem te ma bo kí yaan. Bi laa' ba ηmabe biil la, bi li fre kí li sɔnh bitotorb ya tùon. ¹¹ Bipiib bà yé bitotorb mɔ li yé binib bà bi boh be ne, ki la lienh tɔb bo fenfenm, kí li coh bi'ba tibont ke ni, kí li yé bipiib bà bi du bi'bo isen ke ni. ¹² Kristo ya taanl ya totorb li ηmabe upii uba uba ne, kí li likeh bi'bumu nin bi'dencen mɔnmɔnm. ¹³ Kime binib bà sɔnh bitotorb ya tùon mɔnmɔnm nnɔ ya yel li kpient ne. Bi ηmabe midum ki gbien' bi teke' *Yesu Kristo ki jin' ma nnɔ bo.

Nà cère' Pɔl kele' kugbɔnku kuu nɔ

¹⁴ N kieh ηe kugbɔnku kuu nɔ ki daan n li baa a'saan na rĩ wuake ne. ¹⁵ Ma li baa' tonm mɔnɔn la, kugbɔnku kuu li cère á bende a li ηmabe mitetem mà Uwien ya nib ni. Binib nnɔ yé Uwien limiel ya daan ya taanl ne. Li te ten likpenkenl ne ki co tigbemònt ki dienh tù mituam.

Uwien kpiire' tigbeɔlkaar ki wuon' binib

¹⁶ Imɔn, Uwien bo ya paanm ya gber tà buɔ u kpiire' tù nnɔ yé tigbecient ne. Kristo ne yé tigber tà buɔ nnɔ, ki tien' u'ba unisaal, ki ñen' u'ba upaan bo
*Mifuoñaanm ne wuon' ki ye u yé ugbemàndaan,
u cère' Uwien ya tondb laa' wɔ,
bi kpaande' u'gber bà ηa yé *Sufmbe ni,
ne binib teke' wɔ unendun ni ki jin',
Uwien taa' wɔ u'kpieke ni ki don' paaki bó.*

4

Miwɔknm mà ηa kpe sen ya gber

¹ *Mifuoñaanm len' nĩ wien ki ye ufɔfɔryo binib biba li wie mitekjim ya gber, kí paan isenpol tulndeh binib ki cèreh bi wɔknh miwɔknm mà nnɔ bo. ² Bi li cère binib bà yé inuon ilele ya nib, ki yé bitonnendeb, ibiere tebe' bi'yenm ten kudieku kua ηa ηmabe ηmirm nnɔ, rĩ tuln be. ³ Binib bugben kùndeh upiikuon nin tijier tubambe ya jim ne. Uwien ne ñen' tijier nnɔ ηɔ binib bà teke' wɔ ki jin' kí ben tigbemònt nnɔ rĩ li jinh tù, ki faareh wɔ tu'bo. ⁴ Uwien ñen' tibont tà ke nnɔ, tù mɔn ne. Ti la sèngèh tuba, ti jinh tà ke la, tí li faareh wɔ tu'bo. ⁵ Kime Uwien ya gber nin ikaare ne mɔngreh nibonn ke.

Pɔl tɔke' Timote u li te ma bo u'tuonl ni

⁶ A wɔknh Kristo yaab tigber tuu nɔ la, a li yé wɔn *Yesu Kristo ya tonsɔnl wà mɔn, kí cère Uwien ya gber tà a teke' tù ki jin' nnɔ nin miwɔknmɔnmɔnm mà a tùore' ki paan' mi'bo nnɔ rĩ li yé a'bo tijier. ⁷ La tuuke gbeyienkaar, kime ta kpe Wien ya sen. Nìkn kí li pe Uwien ya sen bo mɔnmɔnm. ⁸ Unil ñikndeh ki tiinh

* **3:16** Bi li fre kí lebre Uwien taa' wɔ u'kpieke ni ki don' paaki bó kí ye Uwien cère' u'kpieke yebe mɔ.

u'gbenent ní jaare la, ní mǎn nɛ ama ní li tore wɔ waamu nɛ. Unil níknɛh kɪ pɛ Uwien ya sɛn bo mǎnmǎnm la, nɛn nɛ li tore wɔ isɛn kɛ ni, kɪmɛ Uwien ye nɛn nɛ li cɛrɛ binib ní li fuobe fɛnfɛnnɔ wuɔ nin uyo wà we ní nnɔ. ⁹ Tigber tuu te nɛ, kɪ kpɛ binib ní tuo tu'kɛ. ¹⁰ Ti sɔnh itùon nin inunmón, kɪ mǎh limuɔl, kɪmɛ ti ñmɔbe lidɛndɛnl Uwien limiɛl ya daan bo nɛ. Wɔn nɛ yé binib kɛ ya Ñmiɛnl. U cinbe kɪ yé bà teke' wɔ kɪ jin' ya Ñmiɛnl nɛ. ¹¹ Wɔkn binib tigber tuu, kɪ tɔke bɛ kɪ ye bɛ ní li teh nnɔ. ¹² La cɛrɛ uba ní yinde ñɛ a yé kinacɛnfɛnbuk ma nnɔ bo. Ama li yé wà cuube u'lenm ni, kɪ ñmɔbe mitekjim nin mitetɛmǎnmǎnm, kɪ yíe binib, ka ñmɔbe biil ñɔ bà teke' Uwien kɪ jin' nnɔ ní tɛkn a'taal ni. ¹³ Taa a'ba kɪ de *Uwien ya gbɔnku ya kǎanm Kristo yaab ni, kɪ li sureh bɛ, kɪ li wɔknh bɛ haali nin n'baam. ¹⁴ La dǎan *Mifuoñaanm ya paabu bùa te a'ni nnɔ. A laa' bù kɪ ñɛ bi là sɔkn' Uwien ya ñɔbon yà a'bo nin Kristo ya taanl ya ciɛnb là taa' bi'nuɔ kɪ paan' a'bo ma nnɔ bo nɛ. ¹⁵ Taa a'ba kɪ de nɛn kɛ, kɪ sɔn lituonl nnɔ tinɔjer tule. Nnɔ nɛ binib kɛ li lɛ a'tùon cuonh ma bo. ¹⁶ Liike a'tetɛm, kɪ li bɛn a wɔknh binib ma bo, kɪ li níknɛh isɛn kɛ ni. A teh nnɔ la, sin bugbɛn li ñmɛrɛ, nɛ bà cɛngɛh a'bó nnɔ mǎ li ñmɛrɛ.

5

A li te ma bo nin Kristo yaab

¹ La gbierɛh jɛciɛn nin jɛr, ama li gbierɛh wɔ tɛn a'baa, kɪ li gbierɛh binacɛnfɛnb tɛn a'ninjɛb, ² kɪ li gbierɛh ipiiciɛn tɛn a'naambɛ, kɪ li gbierɛh bijɛfɛnb tɛn a'ninsɛb, kɪ la kuɔn a'ba jɔknt nin bɛ. ³ Li toreh bikpɔpiib bà ña ñmɔbe bà likeh bɛ. ⁴ Ukpɔpii ñmɔbe mubumu bii iyaabii la, ní mǎn bɛn nɛ ní kpɛ kɪ li toreh bi'den yaab, kɪ wuɔn kɪ ye bi boh bɛ. Bi teh nnɔ la, bi jiiɛndɛh bi'naambɛ nin bi'baambɛ bi là wube' bɛ ma nnɔ bo nɛ, kɪmɛ Uwien ya yɛnm sɔngɛ nɛn bo nɛ. ⁵ Ukpɔpii wà ña ñmɔbe wà li likeh wɔ, kɪ juore' kɪ te u'ba kpɛin la, u du Uwien bo nɛ, kɪ tuu kɪ kǎareh kɪ miɛh wɔ ñɔnku nin wien ni. ⁶ Ama ukpɔpii pɛ lisɔnsɔndl bo, kɪ teh u'yɛnm yíe nà la, nin u fuobe ma kɛ nnɔ, Uwien ya sɛn bo wɔn, u kpo' ñɔ. ⁷ Tɔke bikpɔpiib tigber tuu nɔ ñɔ nib la lɛ bi li dule nà bo kɪ biin bɛ. ⁸ Wà ña toreh u'yaab, ní'kɛ tu nin wa toreh u'tiɛma dɛncɛnl ni yaab la, u wiɛ' mitekjim ya sɛn nɛ, kɪ bre kɪ cɛn' wà ña teke' Kristo kɪ jin'.

⁹ A li kɛle ukpɔpii wà ya yel bikpɔpiib ya yel ya gbɔnku si: wà tí fi' ma, u kun' ticɛr miba kpɛin nɛ, kɪ ñmɔbe ibin piluob. ¹⁰ U li yé upii wà sɔnh itùonmǎnmǎnm binib kɛ pɛkɛh wɔ i'bo nɛ. Yɛn si: u wube' u'bumu mǎnmǎnm, kɪ teke' bicɛnb, kɪ sɔkre' Uwien ya nib ya tǎan, kɪ tore' bijiinb, u'nun món wɔ ní li sɔnh itùonmǎnmǎnm.

¹¹ Bikpɔpiib bà fǎan bɛn wɔn, dǎan bɛ, kɪmɛ bijɛb ya mɛnku lá cuo' bɛ la, bi li wiɛ Kristo ya gber nɛ, kɪ li nuunh bɛ ní liɛbe kɪ kun ticɛr, ¹² ka ní sɔn bi là len' kɪ ye bi li sɔn Kristo ya tuonl là nnɔ. Nɛn bo nɛ bi li ñmɔbe libiil. ¹³ Ba ñmɔbe tùon ma nnɔ, bi li cuonh kɪ lindɛh iñiɛn nɛ. Na yé ba ñmɔbe tùon baba nɛ, bi li yé biñɔkrɔbdɛnb nɛ, kɪ li kɔh binib ya gber ni, kɪ li lienh gbɛfɛnfɛnm. ¹⁴ N yíe bikpɔpiib bà fǎan nnɔ ní liɛbe kɪ kun ticɛr nɛ, kɪ maa mubumu, kɪ li likeh bi'den mǎnmǎnm, kɪ la cɛrɛ' unɛnnɛnd ní lɛ u li dule nà bo kɪ len tí'bo fɛnfɛnm, ¹⁵ kɪmɛ bikpɔpiib biba wiɛ' Kristo ya sɛn nɛ kɪ paan' *Satan bo.

¹⁶ Upii wà teke' Kristo kɪ jin' kɪ ñmɔbe bikpɔpiib u'den la, wɔ ní li toreh bɛ, kɪ la cɛrɛ bɛ ní li yé Kristo ya taanl bo tukl, ñɔ lè ní fre kɪ li toreh bikpɔpiib bà ña ñmɔbe bà likeh bɛ nnɔ.

¹⁷ Kristo ya taanl ya ciɛnb likeh Kristo yaab mǎnmǎnm la, bi kpɛ bɛ ní li boh bɛ, kɪ li pɛh bɛ mǎnmǎnm nɛ. Ní'kɛ tu nin bà kpaandɛh Uwien ya gber, kɪ wɔknh tù nin inunmón nnɔ; ¹⁸ kɪmɛ ní kɛle' *Uwien ya gbɔnku ni kɪ ye: «A

taa' unε u taanh iji la, ηa rí lòle u'ñòbu», ki liebe' ki ye: «Wà sònɔh lituonl la, u kpe be rí pè wò u'paaku nε.»

¹⁹ Bi biin' Kristo yaab ya cien la, na yé m̀̀nkunb bile bii bita nε biin' wò la, la cenge tù. ²⁰ Kristo yaab ya cienb ya uba tien' ibiere la, kònɔh nin wò binib kε ya nun bó ηò bà s̄ien' nnò rí fenge.

²¹ N sureh ηε Uwien nin *Yesu Kristo nin Uwien ya tondb bà cii' u'ñòbu bó nnò ya nun bó nε, li pε n wuòn' ηε isen yà nò bo, ki la ηm̀̀be a'ñòbu gbè nà bó, ki la ηm̀̀be g̀̀ng̀̀nde m̀̀. ²² A ye á de unil lituonl Kristo ya taanl ni la, la yíe tonm kí p̀̀k kí yuon a'nuò u'bo kí k̀̀are kí de wò. La kò t̀̀b ya biere ni. C̀̀re sin bugben ya tetem rí li wien.

²³ A tuu ki bungreh ma nnò, la li ñuh ñunm baba, li lengeh midaam m̀̀ waamu, ηò nè rí li toreh a'benku. ²⁴ Bi lenh binib biba ya biere upaan bo nε kí yaan kí bu be tibuur. Bit̀̀b m̀̀ yi ηa kpiireh tonm. ²⁵ It̀̀onm̀̀m̀̀n m̀̀ te upaan bo nε. Iba lĩ buò m̀̀ǹ̀n la, ya rí juore kí li buò.

6

Iyonbe nin i'cenbaambe ya gber

¹ Binib bà kε yé iyonbe nnò be rí li boh bi'cenbaambe m̀̀ǹ̀m̀̀n, nĩ kpe be rí li boh be ma bo, ηò uba la lε u li dule nà bo kí len Uwien nin ti'ẁ̀knm bo fεnfεnm. ² Iyonbe yà ya cenbaambe teke' Kristo ki jin' nnò, i la likeh i'cenbaambe nnò fεnm, kí ye bi yé i'ninjieb ma nnò bo. Ama yĩ rí li t̀̀reɔh ki sònɔh lituonl ki dienɔh be, kime ben bà jondeh i't̀̀on bo nnò yé bà teke' Kristo ki jin' Uwien yíe be nε.

Miẁ̀knm mà ηa kpe sen ya gber

A li ẁ̀knɔh binib nà sò, ki sureh be be rí li teh nnò. ³ Unil ẁ̀knɔh miẁ̀knm mà bore' miba, ka pε ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya gbem̀̀m̀̀nt bo, ka pε miẁ̀knm mà kpe Uwien ya sen bo la, ⁴ tigbengt nε yεbre' nin udaan nε wa ben niba, ki fε miniεm, ki findeh iñòbon bo. Nεn nε c̀̀re' ibinbinbe nin ik̀̀nk̀̀n nin isuk nin itenfuonbiere te, ⁵ ki c̀̀reh binib niεh miniεm ka gbendeh, kime bi'yenmaale ηa kpe sen, nε ba ben gbem̀̀nt. Bi maaleh ki teh bi paan' Uwien ya sen bo la, bi li lε lifaal nε. ⁶ Im̀̀n, unil ya yenm s̄onge u ηm̀̀be nà bo, ki pε Uwien ya sen bo la, nεn nε yé lifaacienl ki de' udaan. ⁷ Kime ta take' niba ki baa' unɔndun wuu ni, ka rí take niba kí ñε u'ni m̀̀. ⁸ Nεn bo, ti ηm̀̀be tijier nin tiwεngolkaar la, c̀̀re m̀̀n ti'yenm rí li s̄onge tu'bo. ⁹ Ama binib bà ya nun m̀̀n lifaal bo nnò luh mibiikm ni nε. Tijòrbont tà yεbe, ki bre ya m̀̀nku li cuo be ten kudiεku, kí c̀̀re be rí kò mikuum ni kí juore fεnm. ¹⁰ Kime ilike ya yíem yé ibiere kε ya ñaan ya uba nε. Binib biba taa' bi'ba ki de' ilike ma nnò nε ki t̀̀re', ka ji pε tekjim ya sen bo, nε ki nuun' bi'ba bo ijendcien.

¹¹ Sin Uwien ya nilò, la paan nεn kε bo, kí li yé unil wà cuube, kí li pε Uwien ya sen bo, kí li ηm̀̀be mitekjim, kí li ηm̀̀be miyíem nin kuminku, kí li ηmε nin unil kε. ¹² M̀̀ mitekjim ya muòl m̀̀ǹ̀m̀̀n, kí li nuunh limiel là ηa ηm̀̀be gbenm. Uwien yin' ηε li ya miel bo nε, kí ñε lidaali là a len' m̀̀ǹ̀m̀̀n bim̀̀nkunb bà yεbe ya nun bó ki ye a teke' wò ki jin' nnò. ¹³ N sureh ηε Uwien wà dienɔh tibont kε limiel nin *Yesu Kristo wà là kun' im̀̀n m̀̀ǹ̀m̀̀n P̀̀ns Pilat saan nnò ya nun bó nε. ¹⁴ Li boh n t̀̀ke' ηε nà kε nnò, kí li wien, kí la li ηm̀̀be biil kí tĩ baa uyo wà Yonbdaan *Yesu Kristo li baa ní nnò. ¹⁵ Uwien sien' uyo wà nnò lá baa' la, u li c̀̀re wò rí baa ní. Uwien nε yé uyenduon ya daan. Ẁ̀n baba nε yé tibont kε ya Cenbaa, ki yé biberb kε ya ber, ki yé yonbdenb kε ya Yonbdaan. ¹⁶ Ẁ̀n baba nε ηa rí kpo, ki te kuwenwenku k̀̀a ni uba ηa rí fre kí kò ku'ni. Uba ηa kpele ki laa' wò, ka lĩ li fre kí lε wò m̀̀. Ẁ̀n si kupenpeku nin mituam uyo kε. Ami.

¹⁷ Tɔke binib bà yé bifàadɛnb uɲɛndun wuu ni nnɔ kí ye bi la li ɲmɔbe gbenɲt, ki la li du lifaal nnɔ bo, kimɛ lí yé mitafaam nɛ. Ama bɛ rí li du Uwien bo, kimɛ wɔn nɛ dienh tɛ tibont kɛ ki gbiekeh ɲɔ tí li jondeh tu'bo. ¹⁸ Tɔke bifàadɛnb nnɔ kí ye bɛ rí li teh mimɔnm, kí li sɔnh itùon yà mɔn ki gbien', kí li punh ki la cuɔleh, kí li gbiinh bi'bont nin binitɔb. ¹⁹ Bi teh nnɔ la, bi taakeh lifaal là mɔn ka rí saa nɛ ki blinh bi'ba wenli bo bɛ rí wun ɛ limɛm̀̀nl.

Tigbɛfɔrkaar

²⁰ N'yɔ Timote, li likeh Uwien guun' ɲɛ nà nnɔ mɔnmɔnm. La paan gbɛfɛnfɛnm bo, kimɛ tà kpe Wien ya sɛn, ki la paan bi niɛh miniɛm mà ki maaleh ki teh bi ɲmɔbe mibɛnm nnɔ mɔ bo. ²¹ Binib biba lienh ki teh bi ɲmɔbe mi ya bɛnm nɛ ki t̀̀re', ka ji pɛ tekjim ya sɛn bo. Uwien rí juoke nɛ.

Kugbɔnlieku kua Pɔl kele' ki de'

Timote nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Pɔl kele' kugbɔnlieku kuu ki de' Timote igbierfɔrke nɛ. U kele' kugbɔnku kuu uyo wà u te lipɛkl ni nnɔ nɛ (2:9). Binib bà yɛbe là wiɛ' wɔ nɛ (1:15; 4:10-16). U là bɛn ki ye u'kuum ya yo baa'-a (4:6), nɛ u cɛbreh u'tonsɔnlie Timote wà u yíe wɔ tɛn u'buk nnɔ.

Kugbɔnku kuu tiɛreh Pɔl ya fuobm bó nɛ. U là sɔn' Yesu ya tond ya tòn on ki wɔkn' binib, ki jin' ijɛnd tigbɛmɔnmɔnt ya tɔkm bo. Pɔl gbierɛ' Timote ki tɔke' wɔ ki ye wɔ n' tuo kí ji ijɛnd Kristo ya tòn bo (2:1-13), ki tɔke' wɔ ki ye wɔ n' li wɔknh Uwien ya gbɛr mɔnmɔnm (2:14–4:15). Nɛn bo, wɔ n' dàan inɔbon bo ya finfinde, kí búle bà teh tibont tà nja kpe sɛn nnɔ ibuɔn, kí tɛkn wɔn Pɔl ya taal ni, kí tùɛre kí li pɛ Pɔl nin biwɔnwɔkntɔb wɔkn' nà nnɔ bo.

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé *Yesu Kristo ya tond nɛ Uwien ya yíem bo, ki tɔkeh binib Uwien pùon' lipuonl ki ye u li de bɛ limiɛl là *Yesu Kristo bo nnɔ ya gbɛr. ² Timote, n kiɛh kugbɔnku kuu n' de sin nɛ. A yé n'buk kà n yíe kɛ nɛ. Baa Uwien nin ti'Yonbdaan *Yesu Kristo n' juoke nɛ, kí muɔ nɛ micɛɛkm, kí de nɛ uyɛnduɔn.

Pɔl saakreh Timote ya gbenɛnt

³ N faareh Uwien wà n pukeh wɔ nin lifɛl là nja nɔmɔbe jɔknt tɛn n'yaajɛb là teh ma bo nɛ. N tuu ki tien a'bó n'kaare ni nɔnku nin wien ni nɛ. ⁴ N tiɛre' a'muɔ bó la, n' naan n' pɔk kí lɛ nɛ nɛ, nɔ n'yɛnm n' sɔnge kí gbien. ⁵ Ma sunde' a nɔmɔbe mitekjimɔnm mà nnɔ bó. A'yɛ Loyis nin a'naa Enis nɛ kpiɛ' ki laa' mitekjim nnɔ. Nɛ n du ki ye a'mɔ nɔmɔbe mi ya tekjim nɛ.

⁶ Nɛn bo nɛ n tiɛreh nɛ, á fikre Uwien là de' nɛ *u'Fuoñaanm ya paabu bùa nnɔ ya tuɔm uyo wà n là yuon' n'nuɔ a'bo, ki kàare' ki de' nɛ nnɔ. ⁷ Kime Uwien de' tɛ *Mifuoñaanm mà nnɔ nja cɛreh ti tiinh jɛwaanbu, ama m' dienh tɛ mituɔm nɛ, ki cɛreh ti yíe binib, ki coh ti'ba. ⁸ Nɛn bo, li kundeh Yonbdaan bo imɔn ki la tiinh fɛ, ki la cɛre fɛ n' li nɔmɔbe nɛ min wà te lipɛkl ni u'bo nnɔ bo. Ama Uwien ya tuɔm bo, cɛre min nin sin n' li jɛndeh tigbɛmɔnmɔnt bo. ⁹ Wɔn nɛ nɔmɔn' tɛ, ki yin' tɛ, ki tien' tɛ u'yaab. Na yé ti'tuon bo nɛ u tien' nnɔ, ama u cɛkre' u'yɛnm nɛ ki tien' nnɔ. *Yesu Kristo bo nɛ u tien' tɛ tinimɔnt ki laa' wa laan n'ɛn' uɛndun. ¹⁰ Fɛnfennɔ wuɔ, ti'Nɔmɔn' *Yesu Kristo baa' ki wuɔn' tɛ tinimɔnt nnɔ. Wɔn nɛ gben' mikuum ya tuɔm, ki n'ɛn' limiɛl là nja nɔmɔbe gbenm upaan bo kí n'ɛ u'gbɛmɔnmɔnt bo. ¹¹ Tigbɛmɔnmɔnt nnɔ bo nɛ Uwien gɛnde' nni n' li yé *Yesu ya tond, kí li tɔkeh tù binib, kí li wɔknh bɛ tù. ¹² Nɛn bo nɛ n jɛndeh yíe ya jɛnd. Ama na nɔmɔbe nni fɛ, kime n bɛn n teke' udaan wà ki jin', ki du ki ye u li fre kí guure u njukn' nni nà nnɔ kí t' baa lidaali là Uwien li bu binib tibuur nnɔ.

¹³ Li njuuke n là tɔke' nɛ tigbɛmɔnt tà nnɔ nin mitekjim nin miyíem mà n'ɛn' *Yesu Kristo saan nnɔ. Cɛre tigbɛr nnɔ n' li pekreh nɛ. ¹⁴ *Mifuoñaanm mà tɛ ti'ni nnɔ ya tuɔm bo, li njuuke a cii' miwɔknm mà nnɔ mɔnmɔnm.

¹⁵ A bɛn ki ye bà kɛ yé Asi ya tinfɛnm ya nib nnɔ kɛ wiɛ' n'gbɛr nɔ. Bi'ni biba si: Fijɛl nin Hemojɛnn. ¹⁶ Yonbdaan n' muɔ Onesifɔr nin u'den yaab micɛɛkm, kime u sɔbe ki saakreh n'gbenɛnt nɛ. Nin n te lipɛkl ni ma kɛ nnɔ, fɛ nja cuo' wɔ n'bo. ¹⁷ U baa' Erom ya du ni ma nnɔ, u cuon' ki nuun' nni nin inunmɔn nɛ ki

tí laa' nni. ¹⁸ A ben u là tore' nni Efes ya du ni ma bo ki cen' unil ke. Yonbdaan *Yesu ní muo wə micεεkm lidaali là Yonbdaan Uwien li bu binib tibuur nno.

2

Tuo kí li jèndeh Yesu Kristo bo

¹ Sin n'buke, cère *Yesu Kristo ya juokm ní li dienh ηε mituəm Uwien ya sen ni. ² A là cii' tigber tà n'saan bimənkunb ligol ya nun bó nno, á taa tù kí təkē binib bà bi du bi'bo, bi'mə li fre kí wəkn tù binitəb. ³ A yé *Yesu Kristo ya sojamən nε, a'mə ní li jèndeh u'bo. ⁴ Soja sənəh sojatuonl ki yíe wə gènde' wə ya yənm ní li sənge u'bo la, wa ji li pε bà ηa yé sojamε ya tùon bo. ⁵ Unil jon' minənsenniēm ka paan' minənm ya kùən bo la, wa ní lε minənm nno ya suul. ⁶ Ukpaal wə sənəh bukpaabu ni nin inunmón la, wən nε li kpiε kí ji bukpaabu nno ya jier. ⁷ Cii n təkē' ηe nà nə ya tingi Yonbdaan nε li cère á cii ní'kε. ⁸ Tiere *Yesu Kristo ya gber, u yé *Dafid ya yaabil nε. U kpo', nε ki mεkre' bitenkpiib ni. N təkēh binib tigbεmənəmənt tà nno nínə. ⁹ Tun bo nε bi jèndeh nni haali ki tí lòle' nni tikudəkr tən n yé udukond nε. Ama Uwien ya gber tun ηa lùo. ¹⁰ Nən bo nε n ηməbe kuminku ijend kε ni, ηə Uwien gènde' binib bà nno bo, *Yesu Kristo bo, bi'mə ní ηməre, kí lε ukpiεke wə ηa ηməbe gbenm nε.

¹¹ Tigber tuu te nε:

«Ti kpo' nin Kristo la,

ti li fuobe nin wə mə nε,

¹² Ti mīnde' kí pε u'bo la,

ti li ji libel mə u'saan nε,

ti ye ta ben wə la,

u'mə li ye wa ben tε nε.

¹³ Ta yé gbεməndənb la,

wən tuu ki yé ugbεməndaan nε,

kimε wa ní fre kí yíe u'tiema tetem.»

Li pε tigbεmənt ya sen bo

¹⁴ Tiere binib tigber tuu nə, kí təkē bε Uwien ya nun bó, kí ye bi la li findeh nəbon bo, kimε ifinfinde nno ηa pukndeh niba, i tulndeh bà cengeh yí nno nε. ¹⁵ Nikn kí li yé unil wə ya tùon mən Uwien ya nun bó. Li yé u'tonsənl wə fε ηa ηməbe wə u'tuonl bo; kí li təkēh binib tigbεmənt mənəmnm. ¹⁶ La paan gbεfənfənm bo, ta kpe Wien ya sen, kimε bà pε tu'bo nno tūreh Uwien ya sen ki joh nε. ¹⁷ Bi wəknəh miwəknm mà nno bre tən linatuənel nε ki bukeh ki joh. Bi ya biba si: Himene nin Filetəs. ¹⁸ Bi tūre' nε ka ji pε gbεmənt ya sen bo, ki lienh ki teh Uwien mεkre' bitenkpiib ηə. Bi lienh nno ma nno nε cèreh binib biba wienh bi'tekjim. ¹⁹ Nin nən kε ηə, Uwien pu' litenpuul là nno faa nε. Bi kele' tigber tà sə li'bo: «Uwien ben binib bà yé u'yaab», ki liebe' ki kele' ki ye: «Wà kε yé Uwien yə la, wə ní dāan nà bre ya tienm.» ²⁰ Na yé nđkm nin likkur ya jietienwənt baba nε te idencenciēn ni, idə nin tiyəkr yaar mə te nε. Bi taah tuba ki sənəh itùonmənəmən nε, ki taah tutə ki sənəh tibr ya tùon. ²¹ Unil dāan' miwəknm mà ηa kpe sen la, u li naan itùonmənəmən ya jietienwənkū nε. U li yé Yonbdaan yə nε, kí li ηməbe u'bo lituonl, kí li yé wə bonde' wə ní li tuu ki teh nà mən.

²² La paan bifənb fε tibonbiert tà nno bo. Li nuunh á li teh nà cuube, kí li ηməbe mitekjim nin miyiem, kí li kpe uyənduənl ya sen. Li te nno nin bà muəh ki yih Yonbdaan bi'fəl bo ηa ηməbe jəknnt nno. ²³ Dāan mijərniiēm, kimε ma ηməbe kpεle. A ben ki ye mən nε bàareh nin ikənkənl, ²⁴ nε na kpe Yonbdaan ya tonsənl ní li kənh jεr. U li yé unimənl nε unil kε bo, kí li freh ki wəknəh binib Uwien ya gber, kí li ηməbe kuminku isen kε ni, ²⁵ kí li pekreh binib bà nieh

nin wə nin lifèsəngl. Nba la, Uwien li cère be ń lèbre bi'tetem kí bende nà yé tigbemənt, ²⁶ kí lièbe kí li maaleh mənəmən, kí ñe usenpol wà dele' ki cuo' be be ń li teh u'yíem nnə ya nuə ni.

3

Idenfərke ya gber

¹ Li ben kí ye idenfərke li yé uyo wà faa ne. ² Kimε binib li yé ifənfuəb ne, bi'nun ń li mən ilike baba bo, kí li teh tinacenkpekuont, kí li yíe tigbengt, kí li sukreh Uwien, ka ń li boh bi'naambe nin bi'baambe, ka ń li faareh bà toreh be, ka ń li boh tibont tà yé Uwien jaar, ³ kí li yé binibiərb, ka ń li muəh nib cεcεkm, kí li lienh təb bo fεnfεnm, kí li teh fεnfεnm, kí li bre ki gbien', kí li nen nà mən, ⁴ kí li yé binikuərb, kí li ηməbe lifətənl. Tigbengt li cère be ń li te ten ijùə, kí li fe uηendun wuu ni ya bont ki cən' Uwien. ⁵ Bi li teh ten bi pe Uwien ya sen bo ne, ama ka ji tuuke nà yé mitekjim ya tuəm. A la nekni bi ya nib ya bol. ⁶ Kimε bi'ni biba teh miyēnfuom ne ki kəh idencən ni, ki lereh ki coh mupiiliinmu. Ibiere ne gbe mu'fəl bo, ne mu'yēnmaale cère' mù pe mù fe uηendun ya bont tà ke nnə bo. ⁷ Mù tuu ki bengeh ne, ama mua ń fre kí bende nà yé gbemənt fiebu. ⁸ Yanεs nin Yanberε là yíe' Moyis ya ñəbu bó ma bo nnə, binib nnə mə yíenh tigbemənt nnə ne. Bi ηməbe iyēnmaalbiere, ne bi'tekjim juore' fεnm. ⁹ Ama bi teh nà nnə ηa ń wuəke, kimε binib ke li bende kí ye bi yé ijər ne ten bi là bende' ma ki ye Yanεs nin Yanberε yé ijər nnə.

Pəl gbiereh Timote

¹⁰ Ama sin wən, a paan' n'bo ki ben n wəknh ma bo, ki ben n'tetem te ma bo, ki ben n yíe ń sən yà, ki ben n teke' *Yesu ki jin' ma bo, ki ben n ηməbe kuminku nin miyíem nin miñiknm ma bo, ¹¹ ki ben binib jènde' nni ma bo nin n jin' ijend yà Antiyək ya du ni nin Ikoniyəm ya du ni nin Lista ya du ni nnə. I le jend ba ne ma jin' yè! Ama Yonbdaan ñen' nni i'ke ni. ¹² Imən, binib bà ke yíe be ń li pe Uwien ya sen bo mənəmən *Yesu Kristo bo nnə, bi li jènde be ne. ¹³ Binibiərb nin bitonnendənb ben wən, bi li tūəreh ki sən itūənbierε ne, kí li tulndeh binib, kí tī tonde kí tuln bi'ba mə. ¹⁴ Sin wən, taa a'ba kí de bi wəkn' ηe nà ke a teke' nè ki jin' nnə. A ben bà wəkn' ηe nnə yé bidənb bà.

¹⁵ A ben *Uwien ya gbənkū ya gber haali a'buwaam ni ne. Tigber nnə li fre kí de ηe miyēnfuom mà li cère á teke *Yesu Kristo kí ji ηə kí ηmere. ¹⁶ Tigber tà ke te *Uwien ya gbənkū ni nnə, Uwien ne cère' bi kele' tū. Tū mən ne, ki wəngēh binib Uwien ya sen, ki pekreh be, ki tūəreh bi'tetem, ki wəknh be mifuobm mà cuube, ¹⁷ ηə Uwien ya nil ń li yé unil wà bonde' ki tī gben', ki ηməbe nà li cère wə ń li sən itūənyà ke mən.

4

¹ N təkēh ηe Uwien nin *Yesu Kristo wà li baa ní kí li yé uber, kí bu binifuob nin bitenkpiib tibuur nnə ya nun bó ne ki teh: ² li kpaandeh Uwien ya gber, nī ton bii nī sənge la, li ñiikeh, la tuo, li kənh nin binib ki pekreh be, kí li ηməbe kuminku ki wəknh be. ³ Kimε uyo uba we ní, binib ηa ji li yíe miwəknm mà kpe usen ya gber, bi li pe bi'yēnm yíe nà bo ne, ki taakeh biwənwəknb bi'ba saan be ń li təkēh be, bi yíe be ń li cengeh tigber tà. ⁴ Bi li yíe ka ji li cengeh gbemənt, kí pekre kí li cengeh tigbeyienkaar. ⁵ Ama sin wən, li coh a'ba tibont ke ni, kí li ηməbe kuminku ijend ni, kí li sən a'tuonl. Len si: Kristo ya gbemənmənt ya təkē. Sən a'tuonl nnə kí tī gben.

⁶ Min wən, bi taa' nni ki tien' lituərl ηə, n'daali baa' ki gben' ne. ⁷ N mən' limuəl là mən, ki sen' ki baa' n cuube nà saan, ki juore' ki ηməbe mitekjim. ⁸ Fεnfənnə n'nəm ya suul ji də ne ki gu nni. Lī yé binib bà cuube ya suul ne.

Yonbdaan wà buh binib tibuur tu'donbó nnɔ li de nni lè lidaali là u li bu binib tibuur nnɔ nɛ. Na yé u li de min baba nɛ, u li de binib bà kɛ yíe wɔ ki gu u'baam nnɔ mɔ nɛ.

Pɔl ya ñɔbonfɔrke

⁹ Nikn kí baa n'saan tonm; ¹⁰ kime Demas fɛ uɲɛndun ya bont ma nnɔ u wiɛ' n'gbɛr ɲɔ ki bure' Tesalonik bó. Krɛnskɛns mɔ bure' Galasi bó, nɛ Tit mɔ bure' Dalmas bó. ¹¹ Luk baba nɛ te n'saan. A we ní la, sin nin Mark rí li tɔke ní, kime u li tore nni Uwien ya tuonl ni.

¹² N sɔn' Ticik Efɛs bó ɲɔ. ¹³ A we ní la, á li tuke n'lierku kùà n là dàan' kù Trowas ni, Karpos den nnɔ, kí li tuke tìgbɔnt mɔ ní. A cinbe kí li tiɛn bi taa' tiwɛnt ya gbɔnt ki tien' tà nnɔ bó. ¹⁴ Aleksand uɲmaan tien' nni nà bre cɛɛn. Yonbdaan nɛ li tu wɔ lifɛnl.

¹⁵ A mɔ rí li bɛn u'bó, kime u yíe' ti'wɔknm pelpel nɛ. ¹⁶ N là nuunh rí len' kí fie n'ba bà buh nni tibuur ya nun bó mikpiɛkm ma nnɔ, uba ɲa là sere' n'ciɛk bó, bi'kɛ là wiɛ' n'gbɛr nɛ. Uwien la tɔnge bi'biil bugbɛn. ¹⁷ Ama Yonbdaan wɔn là sere' n'ciɛk bó, ki de' nni mituɔm rí wɔkn u'gbɛr kí tì gben, ɲɔ bà kɛ ɲa yé *Sufmbɛ nnɔ rí cii tù. Yonbdaan ɲmɛn' nni, ki cère' tibuur ya dɛnb ɲa taa' nni ki wiɛ' icind. ¹⁸ Yonbdaan li ñɛn nni nà kɛ bre ni, kí ɲmɛn nni kí cère rí kɔ u'bel ni paaki bó. Wɔn nɛ si ukpiɛke uyo kɛ. Ami.

Micɛbm

¹⁹ A fuonde Prisil nin Akilas nin Onesifɔr den yaab kí de nni. ²⁰ Erat biɛ ki te Korɛnt ni. Trofim bun nɛ. Nɛn bo nɛ n cère' u juore' Mile ni. ²¹ Nikn kí baa n'saan kí yaan tiwɔrciɛnt ya yo rí baa. Ebule nin Pudɛns nin Linus nin Klodiya nin Kristo yaab kɛ fuondeh ɲɛ. ²² Yonbdaan rí li te nin ɲɛ. Wɔ rí juoke nɛ.

Kugbɔnku kua Pɔl kele' ki de'

Tit nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Tit yé Pɔl ya tonsɔnlie nɛ. Tit ɲa yé Suf. U teke' Yesu ki jin' nɛ ki paan' Pɔl bo. U yé unil wà freh ki tùrɛh mimaam nɛ. Nɛn bo nɛ Pɔl cèrɛ' Tit te Krɛt ya du ni ɲɔ wɔ ń gènde Kristo ya taanl là te len nnɔ ya ciɛnb bɛ ń li likeh litaanl nnɔ ya nib.

U kele' Kristo ya taanl ya ciɛnb li fuobe ma bo (1:5-16) nin bi li likeh litaanl nnɔ ma bo nin bi li wɔknɛh bijɛb nin bipiib nin binacɛnfɛnb nin ijɛciɛn nin iyonbe bi li fuobe ma bo (2:1-15).

Ni ya puoli bó nɛ u tɔke' Kristo yɔ li fuobe ma bo nin u li tien ma kí lɔke bà wɔknɛh miwɔknɛm mà ɲa kpe sɛn nnɔ. Yesu Kristo kpo' ɲɔ wɔ ń ɲɛn nisaal kɛ nisaal ibiɛrɛ ni nɛ (2:14).

Ifuonde

¹ Min Pɔl, n yé Uwien ya tonsɔnl nɛ, ki yé *Yesu Kristo ya tond. Uwien nɛ ye ń tore u gènde' binib bà nnɔ bɛ ń tùrɛ kí teke wɔ kí ji, kí cèrɛ bɛ ń bɛnde tigbɛmɔnt tà te Uwien ya sɛn ni, ² kí li ɲmɔbe lidɛndɛnl kí ye bi li lɛ limiel là ɲa ɲmɔbe gbenm. Uwien wà ɲa nɛndɛh nɛ là pùon' haali uyo bo ki ye u li tien nnɔ. ³ Ti'Nmiɛnl Uwien là sien' uyo wà nnɔ nɛ ki cèrɛ' binib bɛnde' u'gber kí ɲɛ n tɔkeh tigber tà nnɔ bo. Wɔn nɛ de' nni usɛn n tɔkeh tigber nnɔ. ⁴ Tit, n kieh kugbɔnku kuu nɔ ń de sin nɛ. A yé n'bumɔnk kí ɲɛ ti ɲmɔbe mitekjiabaabm mà nnɔ bo nɛ. Baa Uwien nin ti'Nmiɛnl *Yesu Kristo ń juoke ɲɛ, kí de ɲɛ uyɛnduɔn.

Pɔl ye Tit ń gènde Kristo ya táan ya ciɛnb

⁵ N dàan' ɲɛ Krɛt ya dekl bo ɲɔ á sɔn kí tonde lituonl là sien' nɛ, kí gènde binib bà li yé Kristo ya táan ya ciɛnb idu yà kɛ te lidekl nnɔ bo ni tɛn n là tɔke' ɲɛ ma bo nnɔ. ⁶ Kristo ya taanl ya ciɛn li yé unil wà ɲa ɲmɔbe biil nɛ, kí li ɲmɔbe upii uba, u'bumu ń li yé mubumu mùa ɲmɔbe mitekjim, ka yé sɔnsɔnd, ka yé yufaadenb ɲɔ nil la lɛ u li dule nà bo kí biin bɛ. ⁷ Kristo ya taanl yaab ya sɛnlíerl sɔnh Uwien ya tuonl ma nnɔ ń kpe u la li ɲmɔbe biil nɛ, ki la li ɲmɔbe gbengt, ki la li yé benpiebdaan, ki la taa' u'ba ki de' daam, ki la li ɲmɔbe jɛr, ki la jinh pònt. ⁸ Ama wɔ ń li yé wà teknh bicɛnb, kí li yíe mimɔnm ya tienm, kí li ɲmɔbe miyɛnm, kí li cuube, kí li teh nà sɔngreh Uwien ya yɛnm, kí li coh u'ba, ⁹ kí li pɛ tigber tà kpe bɛ ń teke tù kí ji nnɔ bo mɔnmɔnm tɛn bi wɔknɛh wɔ tù ma bo. Nnɔ nɛ u li freh kí li sureh binib kí ɲɛ miwɔknɛm mà cuube nnɔ bo, kí fre kí wuɔn bà nieh nin wɔ nnɔ bi tùrɛ' ma bo. ¹⁰ Binib bà yɛbe nɛ yé biyufaadenb, ki lienh gbɛfɛnfɛnm, ki lɛrɛh binib. Binib bà teh nnɔ sɔbe ki yé Sufmbɛ nɛ. ¹¹ A pien binib bugbɛn, kime bi wɔknɛh miwɔknɛm mà ɲa kpe bɛ ń li wɔknɛh mè nɛ, kí tulndɛh idɛncɛn iba ya nib kɛ. Tipònt ya jim bo nɛ bi teh nnɔ.

¹² Bi' du ya yɛnfodaan uba mɔnɔn là len' bi'bo ki ye:

«Krɛt yaab tuu ki nɛndɛh nɛ,
ki bre tɛn muwɛnbiimu,
ki yé ikpaayuon,
ki maaleh ujín baba bo.»

¹³ U là len' nà nnɔ yé imɔn nɛ. Nɛn bo, mɔnde bi'bo inun ɲɔ bɛ ń li ɲmɔbe mitekjimɔnm, ¹⁴ kí la tuuke *Sufmbɛ ya gbɛyiɛnkaar bo, kí la tuuke binib bà wie' tigbɛmɔnt ya sɛn blinh iwɔb yà nnɔ bo. ¹⁵ Jier tuba ɲa yé kuɔl binib bà ya fɛl bo ɲa ɲmɔbe jɔknt bo. Ama binib bà ya fɛl bo ɲmɔbe tijɔknt, ba teke' Uwien

ki jin' nnɔ, tijier tubambɛ yé bi'bo likuəl nɛ. Bi'yɛnmaale ɲa mɔn nɛ ba ń fre kí bɛnde nà mɔn mɔ. ¹⁶ Bi lienh ki teh bi bɛn Uwien nɛ, ama bi teh nà nnɔ wɔngɛh ki teh ba bɛn wɔ. Bi ɲmɔbe isensen nɛ, ka tuo' Wien ya ńɔbu bó, ka ń fre kí tien nà mɔn.

2

Ijɛciɛn nin ipiiciɛn nin bifɛnb nin iyonbe bi li te ma bo

¹ Sin wɔn, li wɔknh miwɔknm mà cuube tɛn bi wɔkn' ɲɛ ma bo. ² Tɔke ijɛciɛn kí ye yè ń li coh i'ba tibont kɛ ni, kí li yé binib bà bi boh bɛ, kí li ɲmɔbe miyɛnm, kí li ɲmɔbe mitekjimɔnm nin miyíem nin kuminku. ³ Tɔke ipiiciɛn mɔ kí ye yè ń li ɲmɔbe binib bà pɛ Uwien ya sɛn bo ya tetem, ki la li lienh tɔb bo fɛnfɛnm, ki la taa' bi'ba ki de' daam, kí li ɲmɔbe igbiermɔnmɔn. ⁴ Nnɔ nɛ i li fɛh ki gbierɛh bipiijɛfɛnb bɛ ń li yíe bi'ciɛb, kí li yíe bi'bumu, ⁵ kí li ɲmɔbe miyɛnm, ki la teh sɔnsɔndl, kí li likeh uluo bo ya tɔn mɔnmɔnm, kí li yé bipiinimɔnb, kí li boh bi'ciɛb, ɲɔ uba la lɛ u li dule nà bo kí len Uwien ya gbɛr bo fɛnfɛnm. ⁶ Li gbierɛh binacɛnfɛnb mɔ bɛ ń li ɲmɔbe miyɛnfuom ⁷ tibont kɛ ni. Sin bugbɛn ń li teh nà mɔn ɲɔ bitɔb mɔ ń paan a teh ma bo. Li wɔknh binib Uwien ya gbɛr ni'donbɔ ɲɔ binib kɛ ń li boh miwɔknm nnɔ. ⁸ Li lienh milɛnm mà cuube ɲɔ bi la niɛh nin ɲɛ, ɲɔ ifɛ ń cuo bà ɲa yíe ti'gbɛr, kime ba ń lɛ bi li dule nà bo kí len ti'bo fɛnfɛnm. ⁹ Tɔke iyonbe kí ye yí ń li tuonh i'cɛnbaambɛ ya ńuɔn bó tibont kɛ ni, kí cɛrɛ i'cɛnbaambɛ ya yɛnm ń li sɔngɛ i'bo, ki la yíɛnh bi ye bà, ¹⁰ ki la suh bi'bont, kí li yé binimɔnb uyo kɛ ɲɔ kí li selndɛh ti wɔknh miwɔknm mà Uwien ti'Nɲmieniɲ ya sɛn bo nnɔ.

Uwien ya juokm bo nɛ u ɲmiɛndɛh binib

¹¹ Uwien cɛrɛ' ti laa' u'juokm mà bo u ɲmiɛndɛh binib kɛ nnɔ. ¹² Mijuokm nnɔ nɛ cɛrɛh ti wiɛnh nà kɛ piɛndɛh tɛ Uwien bo ya paanm, ki cɛrɛh ti mɛnku ɲa kɔh uɲɛndun ya nib fɛ tibont tà nnɔ ni, ki cɛrɛh ti coh ti'ba uɲɛndun wuu ni, ki teh nà cuube, ki pɛ Uwien bo mɔnmɔnm, ¹³ ki gu lidɛndɛnl là li de tɛ uyɛnsɔngɛ nnɔ ya daali. Nɛn daali nɛ ti'Wɛnciɛn, *Yesu Kristo, ti'Nɲmieniɲ li ńɛn u'kpiɛke upaan bo. ¹⁴ Tinbi bo nɛ u kpo' ɲɔ wɔ ń ńɛn tɛ itɔnbierɛ kɛ ni, kí tien tɛ linibol là ɲa ɲmɔbe jɔknt, ki yé u'yaal, li'nun mɔn lè ń li tuu ki teh nà mɔn. ¹⁵ Kí ńɛ a'ciɛnt bo, a li len nnɔ nɛ, kí sure binib, kí gbierɛ bɛ, ki la cɛrɛ uba ń yinde ɲɛ.

3

Kristo yɔ li te ma bo

¹ Tiɛrɛ Kristo yaab kí ye bɛ ń li tuonh gobina nin tibuur ya ciɛnb ya ńuɔn bó, kí li boh bɛ, kí li yé binib bà bonde' bɛ ń li teh nà mɔn, ² ki la lienh nib bo fɛnfɛnm, ki la kɔnh jɛr, kí li teh tinimɔnt, kí li ɲmɛ nin binib kɛ. ³ Kime uyo uba tinbi mɔnɔn là yé ijɔr nɛ, ka boh Wien, ki yé binib bà tɔrɛ', ki taa' ti'ba ki de' tibont tà ti fɛ tɔ, ti'mɛnku kɔh tu'ni nnɔ. Ti là teh mibiɛrm nɛ, ki ponbeh tɔb, ki yé binib bà ba yíe ti'nu, nɛ ti'mɔ ɲa yíe tɔb ya nu. ⁴ Ama Uwien ti'Nɲmieniɲ wuɔn' tɛ u'nimɔnt nin u'yíem uyo wà nnɔ ⁵ nɛ ki ɲmiɛn' tɛ. Na yé ti'tɔnmɔnmɔn bo nɛ u ɲmiɛn' tɛ, u muɔ' tɛ micɛcɛkm nɛ ki ɲmiɛn' tɛ, kí ńɛ u'ńunsii wà lɛbrɛ' tɛ nnɔ nin *Mifuoɲaanm tien' tɛ binifɛnb ma nnɔ bo. ⁶ Ti'Nɲmieniɲ *Yesu Kristo bo nɛ Uwien de' tɛ *Mifuoɲaanm ki tɔ gben', ⁷ ɲɔ u'juokm bo u bù' tɛ bigbɛmɔndɛnb ma nnɔ, ti daan ki ye ti li lɛ limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm. ⁸ Tigbɛr tuu tɛ nɛ, nɛn bo nɛ n yíe á li tɔrɛh ki tɔkeh tɔ binib, ɲɔ bà teke' Uwien ki jin' nnɔ ya nun ń li mɔn bɛ ń li teh nà mɔn. Nɛn nɛ mɔn, ki toreh binib. ⁹ Ama a la niɛh jɔrniɛm, ki la niɛh nin nib iyaajɛyel bo, ki la kɔnh jɛr, ki la findeh *yiko bo. Nɛn kɛ yé fɛnm nɛ, ka ɲmɔbe torm. ¹⁰ Unil cɛrɛh Kristo yaab boreh tɔb la, á gbierɛ wɔ

nba. U yi'e la, á gbiere wɔ nle. U tí yi'e la, á wi'e u'gbɛɪ, ¹¹ kí li bɛn kí ye ni ya nitunbu tùre' nɛ, ki teh ibiɛre, ki nuunh u'ba bo utudɛre.

Tigbɛfɔrkaar

¹²N lá sɔn Atemas bii Ticik a'saan la, á ñikn kí cende nni Nikopolis ya du ni, kimɛ n maale' ki ye n li te nɛn saan nɛ tiwɔrciɛnt ya yo. ¹³Nikn kí tore Senas wà bɛn *yiko mɔnmɔnm nnɔ nin Apolos bi'sɛn ya jom ni, ki la cɛre niba ní pɔre bɛ. ¹⁴Ní mɔn tí'tɔb Kristo yaab ní bɛnde kí ye ní kpɛ bi'nun ní li mɔn bɛ ní li teh nà mɔn nɛ, kí li toreh uyo wà ní kpɛ bɛ ní tore, nɔ ki la li te fɛnm. ¹⁵Binib bà kɛ te n'saan nnɔ fuondeh nɛ. A fuonde tinbi nin bà kɛ n̄mɔbe mitekjibaabm bi yíe tɛ nnɔ.

Uwien ní juoke ní'kɛ.

Kugbónku kùà Pól kèle' ki de'

Filemón nnò

Nà wòngeh kugbónku kuu te ma bo

Filemón yé Pól ya jò nè. Pól tóke' wò tigbémómònt nè u kpènde' Kristo yò. Ní naan u là yé ufáadaan nè ki ñmàbe iyonbe. Uba ya yel si Onesim. Onesim Siere' Filemón saan nè ki tí cende' Pól lipèkl ni ki mò kpènde' Kristo yò. Pól jiin' Onesim u'cènbàa Filemón saan, ki de' wò kugbónku.

Pól kèle' kugbónku kùà ki de' Filemón nnò te ki de' binib bà taakeh u'den nnò mò nè (migbiirm 2).

Uyo nnò, iyonbe nè là cèreh Erom yaab lènh lifaal là yèbe. Bi gbiire' Erom yaab bolm mìle la, miba li yé iyonbe nè. Bèn nè sòn itùon kè, nè bí'cènbàambe ñmàbe mituòm bí'bo. Uyo nnò uyonb siere' u'cènbàa saan ki lá lièbe' ní la, u'cènbàa li fre kí tien wò nà bre bìi kí ku wò mònàn.

Nèn nè cèrè' Pól kèle' kugbónku kuu ki de' Onesim wò ní tí de u'cènbàa Filemón ki ye u la ji ní liike Onesim tèn u yé uyonb, ama wò ní teke wò tèn Kristo yaab teknh tób ma bo. Ama Pól ña de' Filemón wòbl, u yé wòn nin u'yul ní cèkre u'yènm kí liike u li tien ma bo nè. Kristo yaab bikpièkb nnò ña là li fre kí ci kí lèbre binib fuobe ma bo. Ama unil teke' Yesu Kristo ki jin' la, mitekjim nnò lèbreh u li fuobe ma bo binib ni nè.

Ifuonde

¹ Min Pól, wà te lipèkl ni *Yesu Kristo bo nnò nin tí'ninjè Timote nè kieh kugbónku kuu tí de sin Filemón wà yé tí'jò, ki lièbe' ki yé tí'tonsòntò nnò, ² kí de tí'ninse Afiya nin Akip wà tinbi nin wòn mòh limòbaabl nnò nin Kristo yaab bà taakeh sin Filemón den nnò. ³ Tí'Baa Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nè, kí de nè uyènduòn.

Pól faareh Uwien Filemón bo

⁴ Uyo wà kè n kàareh la, n tien a'bó nè, ki tuu ki faareh Uwien a'bo. ⁵ Kimè n cii' bi lienh ki teh a du Yonbdaan *Yesu bo ki yé u'nib kè. ⁶ Tinbi nin sin kpe buñòbu mitekjibaabm bo nè. Nèn bo nè n kàareh ñò Uwien ní cèrè a'tekjim nnò ní li faa ñò á tore binib bè ní bende Kristo bo, ti li teh mimòm mà kè nnò. ⁷ N'ninjè, a ñmàbe miyíem ma nnò cèrè' n ñmàbe uyènsange ki gbien' nè n'gbènént saake, kimè a cèrè' Uwien ya nib ya yènm dò.

Pól gbáanh Filemón ki dienh Onesim

⁸ Tò, nin Kristo bo n ñmàbe usen ní tóke ñè nà kpe á li teh nè ma kè nnò, ⁹ kí ñè miyíem bo nè n yé n gbáan ñè nibonn niba bo. Imòn, min Pól n yé ujeçien nè, nè ki lièbe' ki te lipèkl ni fènfennò *Yesu Kristo bo. ¹⁰ N gbáanh ñè ki dienh n'buk Onesim nè. U yé n'buk, kimè n te lipèkl liè ni nè ki cèrè' u paan' Kristo ya sen bo. ¹¹ Wòn wà ña là ñmàbe pukm uyo uba a'saan nnò, fènfennò u ji li ñmàbe mipukm a'bo tèn u ñmàbe mipukm n'bo ma nè. ¹² N li cèrè wòn wà yé n'yènm ni ya nil nnò ní lièbe a'saan. ¹³ Min bi yé ní cèrè wò ní juore n'buol nè kí sere a'taal ni, kí li toreh nni n te lipèkl ni tigbémómònt bo ma nnò. ¹⁴ Ama ma yé ní tien niba ñò ña bèn. Ma yé ní wòbn ñè á tien mimòm. N yé á cèkre a'yènm nè kí tien. ¹⁵ Nba la, Onesim siere' a'saan wò ní tien iden ile ñò kí lièbe ní kí ji li tuu ki te a'saan nè. ¹⁶ Ama wa ji li te tèn yonb, fènfennò u tu nin u'yonb. U yé tí'ninjè wà ti yé wò nè. Min yé wò cèen nè ama sin li yé wò ki cèn' nnò, kimè u yé a'yonb nè, ki yé a'ninjè mò Yonbdaan ya sen ni.

¹⁷ Nɛn bo, a tuo' ki ye min nin sin kpɛ buñɔbu mitekjim bo la, teke wɔ tɛn a bi li teke nni ma bo. ¹⁸ Nĩ yé u bii' ηɛ bii u tí ηmɔbe a'fɛnl nɛ la, cère lè ní li yé n'yaal. ¹⁹ Min Pɔl nin n'yul nɛ kele' ki ye n li pè ηɛ. Ama ma nín yíe ní tɔke ηɛ kí ye a'mɔ ηmɔbe n'fɛnl wɔn! Lɛn si: a laa' limiɛl là min bo nnɔ bii ba? ²⁰ Nɛn bo, n'ninjɛ, Yonbdaan bo, tien nnɔ kí de nni. Wɔn Kristo bo, cère n'yɛnm ní li dɔ. ²¹ N du ki ye a li tuo n'ñɔbu bó nɛ cère' n kieh ηɛ kugbɔnku kuu nɔ. N bɛn ki ye a li tien kí cɛn n ye ma bo. ²² A yekn kí bonde nni gɔgɔbùol mɔ, kimɛ n daan ki ye kí ñɛ ni'kaare bo Uwien li cère bɛ ní wiɛ nni ní liɛbe ní ni'saan.

Ifuondfɔrke

- ²³ Min nin Epefa wà te lipɛkl ni *Yesu Kristo bo nnɔ fuondeh ηɛ.
²⁴ N'tonsɔntɔb Mark nin Aristak nin Demas nin Luk mɔ fuondeh ηɛ.
²⁵ Yonbdaan *Yesu Kristo ní juoke nɛ.

Kugbɔnku kua bi kele' ki de'

Ebrembe

nnɔ

Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ ɲa kele' u'yel ku'ni niba saan, nɛ nil mɔ ɲa cinbe ki bɛn u kele' kù ki de' bidɛnb bà. Ama wà kele' kù nnɔ bɛn Kujɔtiekpaaaku ya gbɔnku ya gɛr mɔnmɔnm.

U kele' ki de' bà nnɔ lii yé Sufmbɛ nɛ, ki pɛ Kristo ya sɛn bo. Bi'gbɛnɛnt cin' ki ɲɛndɛh, ba ji se usɛn nnɔ ni mɔnmɔnm. Nɛn nɛ cɛrɛ' wà kele' kù nnɔ tùrɛ' ki tɔkɛ' bɛ bi kpɛ' ki cii' miwɔknm mà nnɔ.

Kristo bo nɛ Uwien nin binib liɛbɛ' ki taan' buñɔbu (1:1-2:18). Wɔn bo nɛ bà teke' ki jin' li fre kí nɛkn Uwien kí lɛ limiel (3:1-5:10).

Bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn baba nɛ là ɲmɔbe usɛn wɔ ɲ kɔ Uwien ya ninbonl ya dubɛnku bó, kí tien lituɔrl binib ya biɛrɛ bo. Kristo baba nɛ yé bitɔtuɔciɛnb ya ciɛn wà ɲa ɲmɔbe tɔ, ki kɔn' ki càarɛ' Uwien ya ninbonl là te paaki nnɔ.

Bitɔtuɔrkaab là te ligol nɛ, ki tuu ki taah tiwɛnt ki tùrɛh ki lɛrɛh. Kristo wɔn taa' u'ba nɛ ki tien' lituɔrl miba kpein ki dɛ' unil kɛ ki wiɛ', ki pɛkre' usɛnfaan ki de' u'yaab.

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ saakrɛh u kele' ki de' bà nnɔ ya gbɛnɛnt nɛ, ki sureh bɛ, bɛ ɲ tɛkn bà là te uyo bo, ki teke' Uwien ki jin' nnɔ ya taal ni (11:1-12:13). U liɛbɛ' ki wɔngɛh Kristo yaab li fuobe ma bo Uwien ya nun bó nɛ (12:14-13:1-25).

Uwien cɛrɛ' u'Bijɛ nɛ len' nin tɛ

¹ Uyo bo Uwien là ɲɛn' isɛn yà yɛbɛ nɛ ki cɛrɛ' u'ñɔbonsɔknb len' nin ti'yaajɛb nà luɔ' bolm minɛ. ² Ama idɛnfɔrkɛ yɛ nɔ, u ji cɛrɛ' u'Bijɛ nɛ len' nin tɛ. U cɛrɛ' wɔn nɛ ɲɛn' nà kɛ te, ki gɛndɛ' wɔ ki tien' tibont kɛ ya daan. ³ U'Bijɛ bugbɛn nɛ yé u'kpɛikɛ ya wenwenku, ki naan nin wɔ ki tɪ gben', ki cɛrɛ' u'gɛr ya tuɔm co tibont kɛ tù se tu'buɔl, ki sɔkrɛ' ki ɲɛn' binib ya biɛrɛ ki gben', nɛ ki don' paaki bó ki tɪ kɛlɛ' Uwien uyɛbm kɛ ya daan ya jie bó.

Uwien ya Bijɛ cɛn' Uwien ya tondb

⁴ Uwien ya Bijɛ cɛn' Uwien ya tondb. Nɛn bo nɛ Uwien yin' wɔ liyel là ɲmɔbe lisel ki cɛn' bi'yɛ. ⁵ Uwien kpele ki tɔkɛ' u lɛ tond ba ki ye:

«Sin nɛ yé n'Bijɛ,

dinnɔ nɛ n wuɔn' ki ye n yé a'Baa?»

Bii u tí kpele ki tɔkɛ' u lɛ ba ki ye:

«Min li yé u'Baa,

nɛ wɔ ɲ li yé n'Bijɛ?»

⁶ Ama uyo wà Uwien yíe u'Bijɛ wà yé kibukpiɛk nnɔ ɲ baa uɲɛndun ni nnɔ, u len' ki ye: «U'tondb kɛ ɲ gbaan kí puke u'Bijɛ.»

⁷ Uwien len' u'tondb bɛn bo ki ye:

«U cɛrɛh bi te tɛn mitafaam nɛ,
ki liɛbɛ' ki cɛrɛh bi te tɛn umupien.»

⁸ Ama u len' u'Bijɛ wɔn bo ki ye:

«Uwien, a yé ubɛr nɛ ki kɛ a'berbiɛk bo,
nɛ a'bel ɲa ɲmɔbe gbenm.

A likɛh a'nib nin mitetɛm mà cuube nɛ.

⁹ A yíe nà cuube nɛ ki nɛn nà brɛ.

Nɛn bo nɛ sin wà yé Uwien nnɔ,

a'Wien wule' a'yul bo mikpəm,
 ki wuən' ki ye u gènde' ηε,
 ki cèrè' a'yenm sɔnge,
 ki de' ηε lisel ki cən' a'tɔb kε.»

¹⁰ Uwien tí len' ki ye:

«Micincinm, sin Yonbdaan nε ñen' kitink,
 nε kutaaku mɔ yé a'nuɔ ya tuonl nε.

¹¹ Nεn kε li gben,
 ama sin li tuu ki te nε,
 nεn kε li cεrε tɛn tikpɛlcεr nε.

¹² A li gongonde nεn kε tɛn lilierl nε.
 Imòn, a li lèbre tù tɛn bi lèbreh lilierl ma bo nε,
 ama sin ηa ní lèbre, a li tuu ki fuobe nε.»

¹³ Uwien kpele ki tɔke' u lε tond ba ki ye:

«Kèle n'nɔjie bó,
 kí tí baa uyo wà n li cèrε á tε a'nenndb bo litaal-i?»

¹⁴ Uwien ya tondb bεn wɔn, bi'kε yé u'tonsɔnb nε, nisaal ηa ní fre kí lε bε nin nunbu. U sɔnh bεn nε bi lá toreh binib bà u li ηmien bε nnɔ.

2

Liike mɛn ni'yul bo nin ni ciuh miηmienm ya gber tà nɔ

¹ Nεn bo, nǐ kpe tí tùrε kí liike tí'yul bo nε nin ti ciuh tigber tà nɔ, nnɔ ηa ní la, ti li tùrε usen. ² Uwien ya tondb là tɔke' tigber tà uyo bo nnɔ kpe bε ní li du tu'bo nε. Nε wà ηa là tuo' tù, ka bon' wɔ, laa' utudεrε wà u kpe wù la, ³ tí'mɔ ηa tɔnge' miηmienm ya gber tà mɔn tɛn niba nnɔ la, tinbi bεn li tien mila kí ñε utudεrε ni? Yonbdaan nin u'yul nε là kpie' ki tɔke' binib tigber bugben, nε binib bà cií' tù nnɔ mɔ tɔke' tinbi ki ye tù kpe bε ní li du tu'bo nε. ⁴ Nε Uwien wuən' ki ye bi tɔkeh tigber tà nnɔ kpe bε ní li du tu'bo nε, ki cèrε' bi teh miyɔkm ya bont kε ya bol, ki teh nisaal ηa ní fre kí tien nà, ki cèrε' Mifuoñaanm de' bi'kε bupaabu jejε u yíe ma bo.

Yesu tien' u'ba unisaal ki tien' tε Uwien yaab

⁵ Tɔ, ti tɔkeh uηendun wà we ní nnɔ ya gber nε. Uwien ηa cèrε' u'tondb ηmɔbe u'bo tuəm. ⁶ Nǐ kele' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan ki ye:

«Unil yé ba a tien u'bó?

Bii unisaal yé ba a tɔnge wɔ?

⁷ A jii'n' wɔ tingi,
 ki cèrε' a'tondb cən' wɔ na wuɔke'.
 Nε ki ji kpieke' wɔ, ki seln' wɔ,

⁸ ki de' wɔ mituəm tibont kε bo.»

Uwien de' wɔ mituəm tibont kε bo ma nnɔ, niba ηa sɛn' ηɔ wa ηmɔbe tuəm ni'bo. Fɛnfennɔ tinbi nε ηa laan lenh u ηmɔbe mituəm tibont kε bo ma bo.

⁹ Ama ti lenh *Yesu wà Uwien jii'n' wɔ tingi, ki cèrε' u'tondb cən' wɔ na wuɔke' nnɔ laa' ukpieke nin lisel kí ñε bi jènde' wɔ ma u tí kpo' nnɔ bo. Uwien ya nimànt bo nε u teke' binib kε ya kuum ki kpo'.

¹⁰ Imòn, Uwien nε ñen' tibont kε, nε wɔn bo tu'kε te. U yíe u'bumu mùa yebe ní li ηmɔbe ukpieke wà u ηmɔbe wù nnɔ nε. Nεn bo nε ní mɔn wɔ ní cèrε *Yesu ní ji ijend ηɔ kí li yé wà kpe wɔ ní sɔn u'tuonl kí tí gben. Wɔn *Yesu nε pεkre' miηmienm ya sɛn ki de' Uwien ya bumu. ¹¹ Wɔn nε teh binib Uwien yaab. Wɔn wà teh binib Uwien yaab nin u teh bà Uwien yaab nnɔ kε ya baa si Uwien nε. Nεn bo nε u yin' bε u'ninjieb nin u'ninsieb la, na coh wɔ fε. ¹² Kí liebe' ki ye:
 «N li cèrε n'ninjieb nin n'ninsieb ní bende a yé udaan wà,

kí li gɛh iyuon ki pèkeh ɲɛ bi'táan ni.»

¹³ Ki tí ye:

«Min li du u'bo kí tí gben nɛ.»

Nɛ ki tí ye:

«Min nin Uwien de' nni u'bumu mùa nnɔ sɔ.»

¹⁴ Mubumu nnɔ yé binib ma nnɔ nɛ u'má tien' uba unisaal ɲɔ kí ñɛ u'kuum bo wɔ́ ní gben usɛnpol wà ɲmɔbe mikuum ya tuɔm nnɔ ya gbɛr, ¹⁵ kí ñɛn binib bà fɛnge mikuum ki te tɛn iyonbe bi'fuobm kɛ ni nnɔ tiyonbt ni. ¹⁶ Ní yé imàɔn nɛ, wa baa' wɔ́ ní tore Uwien ya tondb, u baa' wɔ́ ní tore *Abraham ya yaabii nɛ. ¹⁷ Nɛn bo nɛ ní kpɛ wɔ́ ní li naan u'ninjieɓ nin u'ninsieɓ kí tí gben, kí li yé bitatuɔrcienɓ ya cien wà muɔh micɛɛkɛm, ki sɔnh Uwien ya tùon ni'donbó ɲɔ kí ñɛ wɔ́n bo Uwien ní fère binib bi'biere. ¹⁸ *Yesu mɔnɔn nin u'yul jènde' mibiikm ni ma nnɔ, nɛn bo nɛ u li fre kí juɔn binib bà te mibiikm ni.

3

Yesu cɛn' Moyis

¹ Tɔ, n'ninjieɓ nin n'ninsieɓɛ, ninbi bà Uwien yin' nɛ ni taan' ki yé u'yaab nnɔ, cère mɛn ni'nun ní li cɛ *Yesu bo. Uwien sɔn' wɔ́n nɛ u yé bitatuɔrcienɓ ya cien. Ti teke' nɛn nɛ ki jin' ki tɔkeh nè binib ya nun bó. ² U gènde' wɔ́n nɛ wɔ́ ní sɔn lituonl, nɛ u sɔn' lè ni'donbó tɛn Moyis là sɔn' ni'donbó ma bo Uwien den ni ni'kɛ saan nnɔ. ³ Ama *Yesu kpɛ wɔ́ ní li ɲmɔbe ukpieke ki cɛn' Moyis, kimɛ bi pèkeh wà mɛn' iden nɛ ki cɛn' iden bugbɛn. ⁴ Imàɔn, iden kɛ ɲmɔbe wà mɛn' yí nɛ, ama Uwien nɛ naan' tibont kɛ. ⁵ Moyis là yé utonsɔnl wà sɔn' itùon Uwien den ni ni'kɛ saan ni'donbó nɛ, ki yé Uwien li tɔke u'nib tigbɛr tà nnɔ ya mɔnkunl. ⁶ Ama Kristo wɔ́n yé Uwien ya Bijɛ nɛ, ki sɔn' Uwien den ni'donbó. Wɔ́n nɛ ɲmɔbe ticiɛnt Uwien den. Ti co mitekjim kenken, ti'yɛnm sɔnge ti ɲmɔbe lidɛndɛnl là nnɔ bo la, ti yé iden nnɔ yaab nɛ.

Binib bà teke' Uwien ki jin' nɛ li lɛ lifuorl u'saan

⁷ Nɛn bo nɛ *Mifuoñaanm ye:

«Dinnɔ ni cii' Uwien ya nieke bó la,

⁸ ni la ñɛle ni'tub,

tɛn ni'yaajɛb là tien' ma,

uyo wà bi là yíe' Uwien ya ñɔbu bó

ki dɛle' wɔ́ kupenpelku ni nnɔ.

⁹ Uwien ye:

«Ni'yaajɛb là dɛle' nni kupenpelku ni

bɛ ní liike n li tien' ma,

nin bi laa' n tien' nà,

¹⁰ ki tí dukn' ibin pinan ma kɛ nnɔ.

Nɛn bo nɛ n'benku ni piebe' bi'bo,

nɛ n len' ki ye: bi tuu ki tùreh usɛn nɛ,

ka toh bɛ ní kpíen n yíe bɛ ní kpíen usɛn wà.»

¹¹ Nɛ n'benpiebe ni n pole' ki ye:

«ba ní baa n bonde' bɛ nà saan bɛ ní fuore nnɔ fiebu.» »

¹² N'yaabɛ, liike mɛn ni'yul bo, ni'ni uba la li ɲmɔbe iyɛnmaalbiere u'fɛl bo yí ní pien wɔ́ u la teke kí ji ɲɔ kí wiɛ Uwien limiel ya daan ya sɛn. ¹³ Ama li saakreh mɛn tɔb ya gbɛnɛnt daan kɛ daan, ɲɔ ni'ni uba la cère ibiere ní lɛre wɔ́, wɔ́ ní tien uyufaa kí yíe Uwien ya ñɔbu bó. Kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye dinnɔ la, ní yé dinnɔ nɛ ti'má bo. ¹⁴ Imàɔn, ti juore' ki co kenken ti là co ma bo mitekjim ki tí fàre' la, ti yé Kristo ya tɔntɔknlieb nɛ imàɔnmàɔn.

¹⁵ Ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye:

«Dinnɔ ni cii' Uwien ya nieke bó la,
ni la ñele ni'tub,
ten ni'yaajeb là tien' ma,
uyo wà bi là yie' Uwien ya ñabu bó nnɔ.»

¹⁶ Tɔ, bi ɛ ba nɛ là cii' Uwien ya nieke bó, ki yie' u'ñabu bó? Na yé binib bà kɛ Moyis là ñen' bɛ Esipt ni nnɔ-ɔɔ? ¹⁷ Uwien ya benku ni là piebe' bi ɛ bo ki tĩ dukn' ibin pinan-i? Na yé binib bà là tien' ibiere ki kpokpo' kupenpelku ni nnɔ-ɔɔ? ¹⁸ U là pole' ki ye bi ɛ ba ña ní kɔ u bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnɔ fiebu? Bà là yie' u'ñabu bó nnɔ ña ní-ii? ¹⁹ Imɔn, ti laa' ba kɔn' udu wà ni Uwien bonde' bɛ lifuorl nnɔ ni, kimɛ ba teke' wɔ ki jin'.

4

¹ Uwien bonde' lifuorl niba saan, ki pùon' ki ye u'nib li baa ni'saan kí fuore. Lipuonl nnɔ biɛ ki te nɛ. Nɛn bo, liike mɛn ni'yul bo, ni'ni uba la taandeh ñɔ ki la lúo lifuorl nnɔ. ² Kimɛ ti cii' tigbɛɲmɛɲmaakt ten ti'yaajeb là cii' tù ma kupenpelku ni nnɔ nɛ. Ama tigbɛr nnɔ ña là tore' bɛ. Kimɛ bi cii' tù ma nnɔ ba tuo' ki teke' tù ki jin'*. ³ Ama tinbi teke' tù ki jin'. Nɛn bo nɛ ti li ɛ lifuorl Uwien saan. U là len' lifuorl nnɔ bo ki ye:

«N'benpiebe ni n pole' ki ye:

«Ba ní kɔ n bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnɔ ni fiebu.»

Ama Uwien nín sɔn' ki gben' u'tuonl haali uɲɛndun ya cinm nɛ. ⁴ Kimɛ ní kele' *Uwien ya gbɔnku ni niba saan wienlole bo ki ye: «Uwien sɔn' ki gben' u'tuonl kɛ ma nnɔ u taa' wienlole daali nɛ ki fuore'.» ⁵ Ní liebe' ki kele' ni'saan ki ye:

«Ba ní kɔ n bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnɔ ni fiebu.»

⁶ Bà kpiɛ' ki cii' tigbɛɲmɛɲmaakt nnɔ ña bon' tù, nɛ ka kɔn' Uwien bonde' bɛ lifuorl udu wà ni nnɔ ni mɔnɔn la, binitɔb li biɛ kí fre kí kɔ len. ⁷ Nɛn bo nɛ Uwien liebe' ki sien' lidaali liba ki yin' ni'daali «dinnɔ». Ní là tete ki tĩ wuɔke' nɛ u lá cère' *Dafid len' ni'daali ya gbɛr ten ní kpiɛ' ki kele' ma kugbɔnku kuu ni ki ye:

«Dinnɔ ni cii' Uwien ya nieke bó la, ni la ñele ni'tub.»

⁸ Tɔ, ní yé Sosuwe bi là cère' bi laa' lifuorl la, Uwien ña bi li liebe kí len lidɛtɔl liba ya gbɛr. ⁹ Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien ya nib biɛ ki ñmɔbe lifuorl ten Uwien là fuore' ma wienlole daali nnɔ. ¹⁰ Kimɛ wà kɛ laa' lifuorl Uwien saan la, u sɔn' u'tuonl ki gben' nɛ ki fuoreh ten Uwien là sɔn' u'tuonl ki gben' ki fuore' ma nnɔ. ¹¹ Nɛn bo, cère mɛn tí li benh ki nuunh tí ɛ lifuorl nnɔ ñɔ uba la tɛkn ti'yaajeb ya taanl ni kí yie' Uwien ya ñabu bó kí tùre.

¹² Tɔ, Uwien ya gbɛr ñmɔbe limiel nɛ, ki ñmɔbe mituɔm mɔ, ki ñmɛ ki cɛn' jusiek kɛ jusiek kà ñmɛ ikɛle kɛ ile. Tù kɔh unil ni nɛ haali ki tĩ bàareh u'fɛl nin u'naank ni, haali ki tĩ bàareh u'kpɔtutuk nin u'suɔrm ni, ki fiinh ki bɛndeh nà kɛ buɔ u'fɛl ni.

¹³ Uwien ñen' tibont tà kɛ nnɔ, bonn niba ña buɔ u'nun bó, u likeh ki lenh tu'ke nɛ, nɛ ki ben nà kɛ te ma bo. Ti li tɔke wɔn nɛ ti sɔnsɔn' ma bo.

Yesu nɛ yé bitɔtuɔrcienb ya cien

¹⁴ Ti ñmɔbe bitɔtuɔrcienb ya cien uba nɛ. U ya tɔ ña te. Wɔn si Yesu, Uwien ya Bijɛ. Wɔn nɛ don' ki tĩ baa' Uwien saan paaki bó. Nɛn bo, cère mɛn tí tùɔre kí li ñuuke ti teke' nà ki jin' nnɔ kenken. ¹⁵ Ti ñmɔbe bitɔtuɔrcienb ya cien wà nnɔ ña yé wà ña ní fre kí muɔ tɛ ti'jiint ni ka. Mibiikm tu' u'mɔ isen kɛ ni ten tinbi, ama wɔn ña tien' biere kɛ biere. ¹⁶ Nɛn bo, cère mɛn tí nɛkn Uwien, mijuokm ya daan, ya bɛrbiɛk saan nin midum. Nnɔ nɛ Uwien li muɔ tɛ micɛɛkm, kí juoke tɛ, kí tore tɛ uyo wà ní cieke tɛ.

* **4:2** Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni ní kele' ki ye: «Kimɛ ba tuo' ki paan' bà teke' tù ki jin' nnɔ bo nɛ.»

5

¹ Bi gèndeh tátuarcien ke tátuarcien binib ni ne ki kaandeh wə wə rí li se bi'taal ni ki sənH Uwien ya tòn, ki taah mipum ki dienh Uwien, ki teh ituəre ibiere bo. ² U li freh ki duəndeh u'yenm bà ɲa ben niba, ki tūreh nnə bo, kime wən nin u'yul yé unisaal ne ki ɲməbe ibiere. ³ Nən bo ne nɪ kpe wə rí tien lituərl ibiere bo. Na yé u li tien binitəb ya biere baba bo ne, u li tien u'tiema biere mə bo ne. ⁴ Nil ɲa rí fre kí nɪ u'fəl kí ye u yé bitátuarcienb ya cien. Ama Uwien ne yih unil ki teh wə bitátuarcienb ya cien ten u là tien' Arən ma bo.

⁵ Nnə ne Kristo mə ɲa nɪ' u'fəl kí ye u yé bitátuarcienb ya cien. Uwien ne tien' wə bitátuarcienb ya cien ki təkə' wə ki ye:

«Sin ne yé n'Bije,
dinnə ne n wuən' ki ye n yé a'Baa.»

⁶ U tí len' ki ye:

«A yé utətərke ne uyo wə ɲa ɲməbe gbenm
ten Uwien là nɪn' isen yà ki tien' Məlkisedək utətərke nnə.»

⁷ Uyo wə *Yesu là te kitink kie bo nnə u là kàare' Uwien ki muə' cəen, ki gbáan' wə nin tinunsiir, kime wən ne li fre kí nɪn wə mikuum ni. U là jiin' u'ba tingi Uwien ya nun bó ma nnə ne u cenge' u'kaare bó. ⁸ Nin u yé Uwien ya Bije ma ke nnə u'jend ni ne u bende' mibom. ⁹ Uwien cère' u sən' u'tuonl ni'donbó ki tí gben'. Nən bo ne kí nɪn wən bo, binib bà ke boh wə nnə li le limiel là ɲa ɲməbe gbenm. ¹⁰ Kime Uwien ne tien' wə bitátuarcienb ya cien ten u là nɪn' isen yà ki tien' Məlkisedək bitátuarcienb ya cien nnə.

La bié ki te mən ten mubumu mitekjim ya sen ni

¹¹ I ya sen ni, ti ɲməbe tigber tū yebe tí len ama na ciih tontonm ma nnə, tu'tingi ya tək m faa ne. ¹² Ni ji bi kpe ní li yé biwənwəknb ne, ama ni bié ki nuunh be rí li wəknh ne bi cinh ki wəknh binib Uwien ya gber tà, tu'ciim ɲa faa nnə ne. Ni ji bi kpe tijier tà kpieke ne, ama ni bié ki cieke mibiim ne. ¹³ Wə ke bié ki ɲaanh la, u yé kicənfəndk ne, ka rí fre kí bende nà mən nin nà bre. ¹⁴ Binicekrkaab ben wən, bi jinh tijier tà kpieke ne. Bi lenh miyenfuom ne daan ke daan ya tòn ni, ki ben nà mən nin nà bre.

6

¹ Nən bo, la cère mən tí juore bi cinh ki wəknh binib Kristo ya gber tà, tu'ciim ɲa faa nnə bo. Ama cère mən tí li teh binicekrkaab mitekjim ya sen ni ki joh inun bó, ki la liebe ní tiboncindkaar bo. Tun si: kí wié mitetem mà bàareh nin mikuum nin kí teke Uwien kí ji ya gber, ² nin tigbenent ya səkrm kí paan iyaajəbok ye ma bo ya gber nin kí taa inuə kí paan unil bo kí kàare kí de wə ya gber nin bitenkpiib ya məkrm ya gber nin Uwien lá li bu binib tibuur ufəfəryo ma bo ya gber. ³ Uwien tuo' la, ti li joh inun bó ne nin binicekrkaab ya wəknm.

⁴ Tə, binib laa' Uwien ya wenwenku, ki laa' u'paabu, ki laa' *Mifuoñaanm, ⁵ ki cií' Uwien ya gber ya ɲmaa, ki bende' uɲəndun wə we ní nnə ya tuəm ɲə ⁶ kí wié' Uwien ya sen la, nɪ faa nin unil rí fre kí liebe kí lèbre bi ya nib ya tetem, kime ben nin bi'yul liebe' ki kpaakeh Uwien ya Bije ne udəpənpən bo, ki dienh binitəb usen be rí suke wə.

⁷ Tə, utaa tuu ki niih, kitink ɲa luoreh səngl la, kí lònəh tibonmənəmənt ne ki dienh bà koh kè, ne Uwien teh kè u'mənm. ⁸ Ama kí pəh ikonkon nin ipən la, kí li juore fənm ne, Uwien rí tí gben kí wié kè minjəm, ne be rí fəre kí wɪn kè.

⁹ Ti'jətiebe, ti lienh nnə mənən la, ti ben ki ye ninbi kpe usen wə mən ne, wun ne yé minjəmniem ya sen. ¹⁰ Kime Uwien pə tigbəmənt bo ne. Wa rí sunde ni'tòn bó, ka rí sunde ni yie wə ma, ki tore' u'nib, ki bié ki toreh be ma nnə bó. ¹¹ Ti yie ni'ni wə ke ya nun rí li mən wə rí li teh nnə kí tí fəre ne, ɲə kí le ni

daan nà nnò kí tĩ gben. ¹² Ta yíe kpaayuonl ní cuo nε ama ti yíe ní tekñ binib bà kí ñε bi'minku nin bi'tekjim bo, bi lenh mimənm mà Uwien là pùon' bε mè nnò ya taal ni nε.

Uwien ya puonl ña ní lèbre

¹³ Uwien là pùon' *Abraham lipuonl ma nnò u là pole' wən bugben nε, kime uba ña te ki cən' wə ñə wə ní pole udaan. ¹⁴ U là pùon' wə ki ye:

«Iməñ, n li tien ñε mimənm kí gbien, kí cère á pòre kí gbien.»

¹⁵ *Abraham mĩnde' ki guure' nε ki laa' Uwien là pùon' wə nà nnò. ¹⁶ Binib tĩ ní pole nε kí wuəñ kí ye bi len' tigber tà nnò te nε. Bi poleh wà cən' bε ñə lipol nnò bo uba la ji ní fre kí niε tu'bo nε. ¹⁷ Nnò nε Uwien là yíe wə ní tùəre kí wuəñ bà li lε u'puonl ya mənm nnò kí ye u jèke' wə ní tien nà nnò ña ñməbe lèbrm nε. Nən bo nε u là pùon' ki lièbe' ki pole' ki kpəbn'. ¹⁸ Uwien ya puonl nin u'pòl yé tibont tule nε, ka ñməbe lèbrm, nε wa ní nən tibont nnò ni fiebu. Nən nε saakreh tinbi bà sən' ki bəle' u'saan nnò ya gbənənt ki gbiekeh, ki cèreh ti tùəreh ki coh lidəndənl là ti ñməbe lè u'saan nnò kenken. ¹⁹ Lidəndənl nnò nε cèreh ti se nĩ faa tən bi wiənh likuluənl miñunm ni, li coh buñercienbu bua ñmìekeh ma bo. Ti daan wà nnò nε kən' Uwien ya duku ni paaki bó, kí tĩ càare' kukpəlciəku kùà bore' kù bolm mile nnò, kí kən' haali dubenku bó Uwien ya bùol. ²⁰ Tinbi bo nε *Yesu liere' ki kən' ku'ni, nε Uwien tien' wə bitətuərcienb ya cien uyo wà ña ñməbe gbenm tən u là ñən' isen yà ki tien' Məlkisedək bitətuərcienb ya cien nnò.

7

Məlkisedək yé uber nε, ki lièbe' ki yé utətuərke mə

¹ Tə, Məlkisedək bugben yé Salem ya ber nε ki lièbe' ki yé Uwien wà ña ñməbe Nacentə ya tətəurke. *Abraham là tən' nin bibertəb lituəl ki faake' nin bε ki lièbe' ki kunh ní ma nnò wəñ Məlkisedək nε là tuobe' wə, ki tien' wə Uwien ya mənm. ² *Abraham là de' wəñ nε u tən' lituəl ki faake' ki fie' tibont tà kε nnò ya gbiirm piik ya miba. Mikpiəkm liyel Məlkisedək ya tingi si: Ubergbəməndaan nε. Nle bo u yé Salem ya ber nε. Salem ya tingi si: Uyənduəñ ya ber nε. ³ Ba bən u'naa, ka bən u'baa, ka bən u'yaajəb mə. Wa ñməbe u'fuobm cin' uyo wà, ka ñməbe mĩ li tĩ gben uyo wà mə, u te tən Uwien ya Bijε nε, ki tuu ki yé utətuərke.

⁴ Ni laa' Məlkisedək yé unikpəkpək ma bo-a! Ti'yaajε *Abraham mənən là taa' u tən' lituəl ki faake' ki fie' tibont tà nnò ya gbiirm piik ya miba ki de' wəñ nε. ⁵ Tə, kí ñε Moyis ya yiko bo, Lefi ya yaabii yà yé bitətuərkaab nnò nε ñməbe usen bε ní li teknh Israyel yaab ya bont ya gbiirm piik ya miba nin bi yé bi'ninjieb, ki yé *Abraham ya yaabii ma kε nnò. ⁶ Məlkisedək wəñ ña yé bi'lontunku ya nil, nin nən kε u teke' *Abraham tən' lituəl ki fie' tibont tà nnò ya gbiirm piik ya miba, nε ki tien' wəñ *Abraham wà Uwien pùon' wə lipuonl nnò Uwien ya mənm. ⁷ Na ñməbe niem, wà yé ucien nε teh uwaal Uwien ya mənm. ⁸ Lefi ya yaabii yà teknh Israyel yaab saan tibont ya gbiirm piik ya miba nnò yé binib nε, kí li kpo lidaali liba. Ama Məlkisedək wà teke' *Abraham saan tibont ya gbiirm piik ya miba nnò *Uwien ya gbənkuyə wəñ tuu ki fuobe nε. ⁹ Lefi ya yaabii nε teknh tibont ya gbiirm piik ya miba Israyel yaab saan. *Abraham là gbiire' tibont bolm piik ki taa' miba ki de' Məlkisedək ma nnò ti li fre kí ye Lefi mə là de' nε kí ñε u'yaajε *Abraham bo. ¹⁰ Kime Məlkisedək là tuobe' *Abraham uyo wà nnò, ki laa' Lefi laan te u'yaajε *Abraham ya səm ni nε, wa laan là maa' wə.

¹¹ Uwien là de' Israyel yaab yiko nε. Nε u ya yiko nε wəngəh ki teh Lefi ya yaabii nε li yé bitətuərkaab. Nĩ yé bitətuərkaab nnò ya tūon bi cère' binib mən

Uwien ya nun bó ki tí gben' la, tǎtuǎrke ke tǎtuǎrke bi li te ten Arǎn ne. Ba ji bi li nuunh utǎtuǎrketǎ ten Melkisedek. Bi'tuon ǎa rí fre kí cǎre binib rí li mǎn Uwien ya nun bó kí tí gben. Nen ne cǎre' nǐ kpe utǎtuǎrketǎ rí baa kí li te ten Melkisedek. ¹² Kimε bi lǎbre' bi teh binib bitǎtuǎrkaab ma bo la, nǐ kpe be rí lǎbre yiko mǎ ne. ¹³ Tigber tuu lienh unil wǎ bo nnǎ yé udensentǎ ya nil ne. Udensen nnǎ ya nil uba mǎnǎn ǎa kpele ki sǎn' Uwien ya ponpuol bo tuonl. ¹⁴ Unil ke ben ki ye ti'Yonbdaan yé Suda ya densen ya nil ne. Ne Moyis ya gbǎnt ni nǎ saan ke u len' bitǎtuǎrkaab ya gber nnǎ wa len' niba udensen nnǎ bo.

Yesu yé utǎtuǎrke ten Melkisedek

¹⁵ Liike mǎn; nǎ tǔǎre' ki wende' ti'nun bó tigber nnǎ bo si: utǎtuǎrke uba mǎ nǎen' ki te ten Melkisedek. ¹⁶ Wa yé tǎtuǎrke, kí nǎe u yé udensen uba ya nil *yiko ye ma nnǎ bo, u yé utǎtuǎrke kí nǎe u'miel lǎ ǎa ǎmǎbe gbenm ya tuǎm bo ne. ¹⁷ Kimε nǐ kele' u'bo *Uwien ya gbǎnku ni ki ye:

«A yé utǎtuǎrke ne uyo wǎ ǎa ǎmǎbe gbenm ten Uwien lǎ nǎen' isen yǎ ki tien' Melkisedek utǎtuǎrke nnǎ.»

¹⁸ Nen bo ne bi gben' yikokpiεk nnǎ, kimε wa ǎmǎbe tuǎm, ka toreh mǎ. ¹⁹ Kimε Moyis ya yiko ǎa fre' ki cǎre' bonn mǎn ki tí gben' Uwien ya nun bó. Ama Uwien yǔǎn' ki de' te lidendǎnl lǎ mǎn ki cen' ni'ke. Len ne li cǎre tí nekǎ Uwien.

²⁰ Nǎ pukǎ' si: Uwien liebe' ki pole' ki pǔǎn' mǎ ne. Bitǎtuǎrketǎb nnǎ Uwien ǎa pole' ki pǔǎn' ben bo. ²¹ Ama *Yesu wǎn, Uwien pole' ki pǔǎn' ne ki tǎke' wǎ ki ye:

«Min Yonbdaan ne pole' ki pǔǎn', ma rí jǎin n'ǎǎbon:

«A yé utǎtuǎrke ne uyo wǎ ǎa ǎmǎbe gbenm.» »

²² Nen bo, *Yesu ne sere' ki cǎre' Uwien cuo' nin te kujǎtieku kǔa mǎn ki cen' ni'ke.

²³ Nibontǎnn mǎ si: bitǎtuǎrketǎb nnǎ lǎ te ligol ne, kimε mikuum bo ba rí fre kí li tuu kí te ki sǎnh bi'tuonl. ²⁴ Ama *Yesu wǎn tuu ki fuobe ma nnǎ u li yé utǎtuǎrke ne yo ke yo. ²⁵ Nen bo ne u li fre kí ǎmien binib bǎ nekndeh Uwien kí nǎe wǎn bo uyo wǎ ke te, kimε u tuu ki fuobe ne ki kǎareh ki mieh Uwien ki dienǎ be.

²⁶ *Yesu ne yé bitǎtuǎrcienb ya cien wǎ kpe tí li ǎmǎbe wǎ. U yé uǎaan ne, ka te iba ni, ka ǎmǎbe biil, Uwien bore' wǎ nin bibierdenb, ki duon' wǎ paaki ya paaki ki de' wǎ ukǎnkǎan. ²⁷ Wǎn ǎa cieke wǎ rí li teh idaan ke ituǎre u'tiεma biere bo ǎǎ kí yaan kí tien ituǎre udu ya nib yi bo ten bitǎtuǎrcienb ya cientǎb teh ma bo. U taa' u'bugben ne ki tien' lituǎrl bolm miba kpein. ²⁸ Moyis ya yiko lǎ cǎre' bi teh binib bǎ bitǎtuǎrcienb nnǎ mǎ la teh ibiere ten binitǎb ne. Yiko nnǎ ya puoli bó ne Uwien pole' ki pǔǎn', ki tien' u'Bije bitǎtuǎrcienb ke ya cien. Wǎn ne ǎa tien' biere fiebu ki li fre kí sǎn lituonl ni'donbó.

8

Yesu ne yé bitǎtuǎrcienb ya cien imǎnmǎn

¹ Umεsen wǎ sǎ yé umεsenje ti tǎkeh tigber tǎ nǎ ni: ti ǎmǎbe u ya tǎtuǎrcienb ke ya cien ya bol ne, u ke Uwien uyebm ke ya daan, ya jie bó paaki bó, ² ki sǎnh u'tuonl Uwien te lininbonl lǎ ni nnǎ. Nen saan ne yé Uwien ya ninbonmǎnl. Na yé nisaal ne tien' lǎ, Uwien nin u'yul ne tien' lǎ.

³ Bi teh unil ke bitǎtuǎrcienb ya cien wǎ rí li taah tibont ne ki dienǎ Uwien, kí li teh ituǎre mǎ ki dienǎ wǎ. Nnǎ ne nǐ kpe ti'mǎ ya tǎtuǎrcienb ya cien mǎ rí li ǎmǎbe u li taa nǎ kí de Uwien. ⁴ U bi te kitink bo la, wa bi li yé tǎtuǎrke mǎnǎn, kimε bitǎtuǎrkaab te ki taah tibont ki dienǎ Uwien, Moyis ya yiko ye ma bo ne. ⁵ Bi sǎnh itǔǎn yǎ nnǎ yé tibonmǎnt tǎ te paaki bó nnǎ ya nǎnnεnku

nin tu'jinjint ne. Nnɔ ne Moyis là ye wɔ́ ní tien Uwien ya ninbonl uyo wà nnɔ, Uwien tɔke' wɔ́ ki ye: «Tùɔre kí cenge, á tien lè, lè ní tùɔre kí li naan n wuɔ́n' ñe lininbonl là ya nennɛnku lijuɔ́l bo nnɔ.» ⁶ Ama fɛnfɛnnɔ, Uwien de' *Yesu utɔtuɔrke ya tuonl là nnɔ cɛn' tɔtuɔrke ke tɔtuɔrke yaal. Wɔ́n ne se Uwien cuo' nin binib kujɔtieku kùà nnɔ ni, ne kujɔtieku nnɔ mɔ́n ki cɛn' mikpiɛkm yaaku, kimɛ Uwien pùon' lipuonl là nnɔ mɔ́n ki cɛn' mikpiɛkm yaal.

Kujɔtiefɛnku ya gber

⁷ Tɔ́, ní yé kujɔtiekpiɛku kùà là te nnɔ ña bi ñmɔ́be gber tuba la, Uwien ña bi li liɛbe kí cuo nin nib jɔtietɔku. ⁸ Imɔ́n, Uwien laa' u' nib ya biil ne ki len' ki ye:

«Min Yonbdaan ne lienh,
uyo uba we ní

ní liɛbe kí cuo nin Israyɛl yaab
nin Suda yaab ke kujɔtiefɛnku.

⁹ Kujɔtieku nnɔ ña ní li naan nin
n là kpiɛ' ki cuo' kùà nin bi'yaajɛb,
uyo wà n dèrɛ',

ki ñɛn' bɛ Esipt ni nnɔ.

Ba paan' kujɔtieku nnɔ bo ma nnɔ,
ne n'mɔ́ sɛln' ki dàan' bɛ.

Min Yonbdaan ne len' nnɔ.

¹⁰ Yonbdaan liɛbe' ki ye:

«Idɛn yiɛ gèbre' la,
n li cuo nin Israyɛl yaab kujɔtieku kùà sɔ́.

N li kuɔ́n n'yikombɛ bi'yɛnm ni,

kí kele bɛ bi'fɛl bo.

N li yé bi'Wien,

ne bɛ ní li yé n'nib.»

¹¹ Bi'ni uba ña ji li wɔ́kn u'tɔ́,
uba ña ji li wɔ́kn u'ninje kí tɔke wɔ́ kí ye:

«wɔ́ ní bɛnde Yonbdaan.»

Kimɛ bi'ke li bɛnde nni ne.

Kí cin ibaan kí tì baa binikpɛkpiɛkb.

¹² N li fère bɛ bi'biil,
ma ji li tiere bi'biere bó fiebu.»

¹³ Uwien lienh kujɔtiefɛnku bó la, ní wuɔ́n' ki ye kukpiɛku nnɔ kpaare' nínɔ. Kimɛ nibonkpaann ke tì pore' la, ní joh nè ñ gben ne.

9

Kujɔtiekpiɛku ya tuɔrɛ

¹ Uwien là kpiɛ' ki cuo' nin binib kujɔtieku kùà nnɔ u là wuɔ́n' bɛ bi li paan isɛn yà bo kí li pukeh wɔ́ ne, ne ki cèrɛ' bi ñmɔ́be bi li pukeh wɔ́ nà saan kitink bo. ² Imɔ́n, bi là tien' lininbonl liba ne lí ñmɔ́be tidubent tule. Lininbonl nnɔ ya puke ni frɛɔ́knbùol là te nin litebl là bi paakeh li'bo kpɔ́nɔ wà bi taah ki punh Uwien nnɔ. Bi yih nɛn saan ne libòñaanl. ³ Kukpɛlɛcɛnciɛnku kuba ne là bore' upuke nin kudubenku nnɔ. Kukpɛlɛciɛku nnɔ ya puoli bó ne yé kudubenku. Bi yih nɛn bó ne libùol là ñaan ki tì gbien'. ⁴ Bi taa' miñðkm kí duore' liponpuol là ki sienh li'bo liɛubl nnɔ te nɛn bó ne. Kujɔtieku ya lɛkl là bi taa' miñðkm kí duore' li'gbɛnɛnt ke bo nnɔ mɔ́ te nɛn bó ne. Tijier tà bi yih tù *mann nnɔ te miñðkm ya sɛnl liba ni ki taake lilekl nnɔ ni. Arɔ́n ya kpɛdɔ́n wà là bunde' kí puun' nin bi là kele' *yiko itɛnpɛnpɛn yà bo nnɔ mɔ́ te lilekl nnɔ ni ne. ⁵ Uwien ya tondb bà bi yih bɛ seribɛn nnɔ bile ya nennɛnt te lilekl nnɔ ya paaki, kí ñmɔ́be ifiɛbe, kí wɔ́ngɛh kí teh Uwien te ni'saan. Bitondb nnɔ ya fiɛbe ya sɔ́ngɛ

lieke lilɛkl nnɔ bo bi gbiɛnh nà saan misèm nɔ Uwien ní fèrɛ binib bi'biere nnɔ. Bònl nɔ te tí len nè ní li yɛbe tibont nnɔ kɛ bo fɛnfɛnnɔ wuɔ nɔ.

⁶ Bi bonde' tibont kɛ ki sensien' nnɔ nɛ. Bitɔtuɔrkaab kɛ kɔh upuke ni nɛ idaan kɛ ki tí sɔnh bi'tuonl. ⁷ Ama kudubenku bó wɔn, bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn baba nɛ kɔh ni'bó bolm miba libinl ni. Wa kɔh ni'bó nɔ ka tuke went ya sèm wɔ ní tí de Uwien wɔn bugben ya biil nin udu ya nib tùrɛ' ki bii' libiil là nnɔ bo. ⁸ Nnɔ nɛ *Mifuoñaanm wuɔn' ki ye lininbonkpiɛkl laan biɛ ki te ma nnɔ, usɛn wà joh lininbonmɔnl là te paaki bó nnɔ biɛ ki paake nɛ. ⁹ Ní yé kunɛnnɛnku nɛ uyo wuu. Ní'tingi si: bi punh Uwien tibont tà nnɔ nin bi teh ituɔrɛ yà ki diɛnh wɔ nnɔ nɔ ní fre kí cèrɛ wa teh tu ya bont ya fɛl bo ní li wien kí tí gben. ¹⁰ Ní'kɛ yé inisaalbok nɛ, ki likeh tijier ya jim nin midaam ya ñum nin tigbenɛnt ya sɔkrm ki paan' iyaajɛbok ye ma bo. Binib li boh i ya bok nɛ kí tí baa uyo wà Uwien li lèbrɛ nibonfɛnn.

Kristo wɔn taa' u'bugben nɛ ki tien' lituɔrl

¹¹ Kristo wɔn baa' ki yé bitɔtuɔrciɛnb ya ciɛn nɔ wɔ ní cèrɛ tí lɛ ti laa' mimɔnm mà nɔ nɛ*. U kɔn' lininbonl là ya tɔl nɔ te, ki mɔn ki tí gben' ni nɛ. Nisaal nɔ tien' li ya ninbonl, nɛ la yé kitink kiɛ bo yaal mɔ. ¹² Kristo kɔn' lininbonl nnɔ ni bolm miba kpein nɛ. Wa tuke iwɔjɛ nin inajɛfanfaan ya sèm nɛ ki kɔn' wɔ ní tí tien lituɔrl, u taa' u'tiɛma sèm nɛ ki tien' lituɔrl, ki de' tɛ ki wiɛ' uyo wà nɔ nɔmɔbe gbenm. ¹³ Ní yé bi là taah iwɔjɛ nin inajɛ ya sèm ki gbiɛnh binib bà bii' bo, ki wíndeh unasɛl ki taah u'fɛntɛm ki pukeh bi'bo, kimɛ bi saa' likuɔl nɔ bɛ ní ñɛn bi'bo tijɔknt la, ¹⁴ ní li tien mila Kristo ya sèm nɔ ní li nɔmɔbe tuɔm kí cɛn nɛn kɛ. Mifuoñaanm mà nɔ nɔmɔbe gbenm cèrɛ' Kristo taa' u'ba ki tien' lituɔrl tɛn kitɔtuɔrwɛnk kà ya niba saan nɔ gbè, ki de' Uwien nɔ u'sèm ní gben ituɔnbierɛ yà te tí fɛl bo ya gbɛr, kí cèrɛ tí fɛl ní li wien kí tí gben nɔ tí li sɔnh ki diɛnh Uwien wà fuobe nɛ.

¹⁵ Nɛn bo nɛ Kristo sere' Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛnku kùà nnɔ ni, nɔ wɔn Uwien yin' bà nnɔ ní lɛ u pùon' ki ye u li tien bɛ mimɔnm mà, mè ní li tuu ki te nnɔ. Nnɔ nɛ Kristo kpo' wɔ ní de bà là te kujɔtiekpɛku ni ki saa' kù nnɔ, bi'biere ni kí wiɛ. ¹⁶ Imɔn, unil kele' u lá kpo' la, bi li tien u'faal ma bo ki ble' la, ní kpe u'kuum ya puoli bó, bɛ ní wuɔn kí ye u kpo' nɛ, kí yaan kí tien, u kele' ki ye bɛ ní tien u'faal ma bo. ¹⁷ Udaan nɔ laan kpo' la, u kele' nà nnɔ nɔ nɔmɔbe tuonl fiebu. U tí kpo' nɛ la, u kele' nà nnɔ ji nɔmɔbe lituonl. ¹⁸ Nɛn bo, Uwien là cuo' nin binib kujɔtiekpɛku kùà nnɔ mɔnɔn ya cinm, bi là kòrɛ' kiwɛnk ki wule' misèm nɛ, ki yaan kù cin'. ¹⁹ Tɔ, Moyis là kaan' wɔbl kɛ wɔbl *yiko ya gbɔnku ni udu ya nib kɛ ya nun bó, nɛ ki taa' inajɛfanfaan nin iwɔjɛ ya sèm ki cùuke' miñunm, ki taa' kufaaku kuba bi yih kù isɔp nin kukpɛlciɛku kuba kù dinge suɔɔ ki mɔn ki cùun' len ki gbɛgbɛ' *yiko ya gbɔnku nnɔ nin udu ya nib bo. ²⁰ Nɛ ki ye: «Misèm miɛ wɔngɛh ki teh Uwien cuo' nin nɛ kujɔtieku nɛ ki ye ní li nɔmɔbe kù.» ²¹ Nɛ ki taa' misèm nnɔ ki gbɛgbɛ' Uwien ya ninbonl nin bi taah tiwɛnt tà kɛ ki pukeh Uwien nnɔ mɔ kɛ bo. ²² Kí ñɛ *yiko ye ma bo, misèm nɛ ñɛndɛh tibont tà yɛbe ya jɔknt ki cèrɛh tù mɔn. Sèm nɔ ñɛn' la, Uwien nɔ ní fèrɛ nib bi'biere.

Yesu taa' u'ba ki tien' lituɔrl bolm miba kpein nɛ ki gben' ibiere

²³ Bi teh i ya tuɔrɛ ki ñɛndɛh tibont tà yé paaki bó yaar ya nɛnnɛnku ya jɔknt la, ní wuɔn' ki ye paaki bó yaar tà yé tibonmɔnt nnɔ mɔ kpe bɛ ní tien tù ituɔrɛ yà mɔn ki cɛn' yɛn nɛ. ²⁴ Kimɛ Kristo nɔ kɔn' lininbonl là binib tien' lè, lí yé paaki bó ya ninbonmɔnl ya nɛnnɛnku nnɔ ni. Ama u kɔn' paaki bó yaal bugben ni nɛ ki ji se tí'ciɛk bó fɛnfɛnnɔ Uwien ya nun bó. ²⁵ Nà yé u kɔn'

* **9:11** Bi kpiɛ' ki kele' tigbɔnt tà nnɔ ya tuba ni ní kele' ki ye: Wɔ ní cèrɛ tí lɛ mimɔnm mà wɛ ní nnɔ nɛ.

len wə́ rí li tuu ki taah u'ba ki teh lituərl tən bitətuərcienb ya cien tuu ki taah ma tiwent ya sèm ki kəh Uwien ya ninbonl ya dubenku ni binl kɛ binl ma bo. ²⁶ U bi tien' nnə́ la, u bi jin' ijənd mibolm mà yəbe ηə́ kí cin haali uηəndun ya cincinyo. Ama fənfənnə́, idənfərke yie nə́ u taa' u'ba ki wuə́n' binib bolm miba kpein nɛ, ki taa' u'ba ki tien' lituərl ki gben' ibiere ya tuəm. ²⁷ Uwien sien' ki ye unil kɛ li kpo bolm miba nɛ, nɛ ni ya puoli bó wə́ rí bu binib tibuur. ²⁸ Nnə́ nɛ Kristo taa' u'ba ki tien' lituərl bolm miba kpein ηə́ wə́ rí řen binib bà yəbe ibiere ni. U li liebe kí taa u'ba kí wuə́n nle bo. Na ji yé wə́ rí řen binib ibiere ni, nǎ́ ji yé wə́ rí ηmien bà gu u'baam nnə́ nɛ.

10

¹ Moyis ya yiko yé tibonmànt tà we ní nnə́ ya jinjinku nɛ. Wa cinbe ki yé tibont bugbɛn ki tí gben'. Nɛn bo nɛ *yiko nin u cèreh bi tuu ki teh ituərbaab yà binl kɛ binl ka ηməbe biən nnə́, ηa li li fre kí cère binib bà nɛkndeh Uwien nnə́ rí li mən kí tí gben. ² I bi freh ki cèreh bà teh yè nnə́ mən ki tí gben' Uwien ya nun bó la, bi bi dāan' yè ηə́, kimɛ bi bi li tien yè bolm miba kpein nɛ, ka ji li ηməbe biil ya yənmaale bi'fəl bo. ³ Ama ituəre nnə́ tuu ki tiereh bɛ bi'biere bó nɛ binl kɛ binl. ⁴ Kimɛ inaje nin iwə́je ya sèm ηa rí fre kí gben biere. ⁵ Nɛn bo nɛ Kristo ye wə́ rí baa uηəndun wuu ni uyo wà nnə́ u təkɛ' Uwien ki ye:

«ŋa yie tuəre,

ka yie bɛ rí li punh ηe bont mə́,
ama a tien' nni tigbɛnɛnt.

⁶ Bi wɪndeh ituəre yà ya went iponpob bo ki dienh ηe nnə́,
a'yɛnm ηa sɔnge' i'bo,
bi teh yà ibiere ya fərm bo nnə́,
a'yɛnm ηa sɔnge' i'mə́ bo.

⁷ Nɛn bo nɛ n təkɛ' ηe ki ye:

«N'Wien, min sə́,
n we ní rí tien a'yíem nɛ,
tən nǎ́ kɛle' n'bo a'gbə́nku ni ma bo.» »

⁸ Kristo kpiɛ' ki len' ki ye:

«ŋa yie tuəre,
ka yie bɛ rí li punh ηe bont,
ka yie bi wɪndeh ituəre yà ya went iponpob bo ki dienh ηe nnə́,
ka yie bi teh yà ibiere ya fərm bo nnə́ mə́,
Nɛn kɛ ηa sɔnge' a'yɛnm.»

Ama *yiko nɛ nín ye bɛ rí li teh i ya tuəre kɛ. ⁹ Nɛ ki liebe' ki len' ki ye:

Min sə́, n we ní rí tien a'yíem nɛ.

Nnə́ nɛ u gben' ituərkiɛk nnə́ ki taa' u ya tuərl ki lèbe'. ¹⁰ *Yesu Kristo tien' Uwien ya yíem, ki taa' u'ba ki tien' lituərl bolm miba kpein, ki cère' ti mən ki tí gben' Uwien ya nun bó.

¹¹ Tətuərke kɛ tətərkɛ tuu ki sieh idaan kɛ nɛ ki sɔnh u'tùon, ki tuu ki teh ituərbaab, ya li li fre kí řen nib ya biere. ¹² Ama Kristo wən tien' lituərl bolm miba nɛ ibiere bo, nɛ ki kɛ uyo kɛ Uwien ya jie bó, ¹³ ki gu haali nin uyo wà Uwien li cère wə́ rí tɛ u'nənnəndb bo litaal. ¹⁴ Kimɛ u tien' lituərl bolm miba nɛ ki cère' u řen' bà ibiere ni nnə́ mən Uwien ya nun bó ki tí gben' uyo kɛ.

¹⁵ *Mifuoñaanm mə́ təkɛh tɛ ki teh nnə́ nɛ. Mǎ́ kpiɛ' ki len' ki ye:

¹⁶ «Yonbdaan ye: «Idɛn yie gɛbre' la,
n li cuo nin bɛ kujətiekɛ kùa sə́:
N li kɛle n'yikomɛ bi'fəl bo,
kí kuə́n bɛ bi'yɛnm ni.» »

¹⁷ Nɛ ki liebe' ki ye:

«Ma ji li tiere bi'biere nin bi'biil bó.»

¹⁸ Uwien fère' binib bi'biere la, ba ji li nuunh be ní tien lituərl ibiere nnə ya fərm bo.

Yesu bo ti laa' usen tí nekñ Uwien

¹⁹ N'yaabε, nən bo, ti du ki ye *Yesu ya sèm bo, ti ηməbe usen tí kə Uwien ya ninbonl ya dubenku ni. ²⁰ *Yesu pəkre' usenfaan wà dienh limiel, kí ñε u taa' u'ba ma ki tien' lituərl ki cère' kukpɛlcɛcɛnciɛnku kùà bore' Uwien ya ninbonl bolm mile nnə kère' nε ti ji laa' usen tí kə lininbonl nnə ya dubenku ni. ²¹ Ti ηməbe bitətuərciɛnb ya ciɛn uba, wən nε ηməbe ticiɛnt Uwien den. ²² Nən bo, cère mən tí nekñ Uwien, kí li ηməbe iyɛnmaale yà cuube, kí li ηməbe mitekjim kí tì gben. Yesu bo, ti'fèl bo wien nε, ka ji ηməbe biil liba nin litəl. Nì te tən bi taa' miñunm mà ηa ηməbe jəknt nε ki sīi' tε. ²³ Cère mən tí li lienh binib ya nun bó ti'dəndənl bó, kí li cə lè kenken, ki la li ηəndeh ti'gbɛnɛnt, kimε Uwien wà pùon' nnə yé uməmàndaan nε. ²⁴ Cère mən ti la gəh təb bo, kí li saakreh təb ya gbɛnɛnt ηə kí fre kí li yíe təb, kí li sənɪ itùon yà mən. ²⁵ La cère mən tí dàan ti'táan ya baam tən biba dàan' ma ka ji bàareh, ama tí li cinbe ki saakreh təb ya gbɛnɛnt, kimε ninbi mənən bɛn ki ye Yonbdaan ya wengbiin nekñ ní ηə. ²⁶ Ti bende' nà yé tigbɛmànt ηə ki cəkre' ti'yɛnm ki liɛbe' ki teh ibiere la, tuərl ηa ji te kí fre kí ñɛn i ya biere. ²⁷ Nà sīen' si: tí li gu nin bujɛwaanbu nε lidaali là Uwien li bu binib tibuur, kí cère umucɛnciɛn ní wi bà yíe' u'ñəbu bó nnə. ²⁸ Ni bɛn ki ye unil saa' Moyis ya yiko ηə binib bile bii bita kun' imən ki ye u mənbe ki saa' wə la, ba ní muə udaan cɛcɛkm, bi li ku wə nε. ²⁹ Nì li tien mila ηə unil wà yin' Uwien ya Bijε fɛnm, ki ye misəm mà bo Uwien liɛbe' ki cuo' nin binib kujətiekɪ, ki ñɛn' wə ibiere ni ηa yé bonn, ki suke' *Mifuoñaanm mà bo Uwien tien' wə mimənm nnə ya tudere ηa ní li bre kí gbien-i? ³⁰ Imən, ti bɛn wà len' ki ye:

«Min nε li tu lifɛnl,
min nε li jīin unil kε u'tùon kpε ma bo,»
ki liɛbe' ki ye:

«Min Yonbdaan nε li bu n'nib tibuur.»

³¹ Unil lu' Uwien, limiel ya daan ya nuə ni la, nì bre udaan bo cɛɛn nε.

³² Tiere mən ni là cin' idɛn yà ki laa' Uwien ya wenwenku nnə ni ya puoli bó nà là tien'. Ni là jin' ijend ki gbien', ki juun' ki mən' limuəl là faa cɛɛn. ³³ Uyo uba bi là suke' nε, ki jènde' nε binib kε ya nun bó, ama uyo uba mə ni là sere' bi jèndeh binitəb bà nnə mə ya ciək bó. ³⁴ Nì yé imən nε, ni là ηmire' binib bà te lipɛkl ni nnə ya nunsīir. Binib fie' ni'bont nε ni tuo' nin uyɛnsənge, kimε ninbi nin ni'yul bɛn ki ye ni ηməbe lifaal là mən cɛɛn, ki li tuu ki te. ³⁵ N'yaabε, nən bo, la ηənde mən ni'gbɛnɛnt ni ηməbe midum mà nnə bo, kimε mī li cère ní lε lisuul là yɛbe. ³⁶ Nì kpε ní li ηməbe kuminku nε kí fre kí tien Uwien yíe nà ηə kí lε u pùon' nà nnə. ³⁷ Kimε nì kele' *Uwien ya gbənkɪ ni ki ye:

«Nì sīen' waamu nε,
uyo wà sīen' nnə ηa ji yé bonn,
wà we ní nnə
li baa ní wa ní taande.

³⁸ Wa yé ugbɛmàndaan n'nun bó,
li fuobe u'tekjim bo nε,
ama u liɛbe' puoli la,
n'yɛnm ηa ní li sɔnge u'bo.»

³⁹ Tinbi bɛn wən, ta yé binib bà li liɛbe puoli kí juore fɛnm, ama ti yé bà teke' Uwien ki jin' bε ní ηmɛre nε.

11

Mitekjim ya gber

¹ Tɔ, mitekjim yé kí li du ki ye a daan a li ɛ nibonn ná nnɔ, a mɔnbe ki laa' nɛ ɲɔ, kí li du ki ye ɲa lenh tibont tà nin a'nunbu nnɔ mɔnbe ki te nɛ. ² Uyo bo yaab ya tekjim bo nɛ Uwien là len' bi'bo ná mɔn.

³ Ti teke' Uwien ki jin', nɛ ki bende' ki ye wɔn nɛ ɲɛn' ná kɛ te nɔ nin u'ɲɔmaam. Nnɔ nɛ Uwien ɲi' ta lenh tibont tà bo ki tien' ti lenh tà.

⁴ Abel là teke' Uwien ki jin', nɛ ki tien' lituɔrl là mɔn ki cɛn' Kayɛn yaal, ki de' wɔn Uwien. Nɛn bo nɛ Uwien bù' Abel ugbemɔndaan ki tuo' u'paabu. Nin Abel kpo' ma kɛ nnɔ, mitekjim nnɔ bo nɛ u biɛ ki lienh.

⁵ Enɔk là teke' Uwien ki jin', nɛ wɔn Uwien taa' wɔ ki don' paaki bó, kuum ɲa jin' wɔ. Uba ɲa ji laa' wɔ, kimɛ Uwien taa' wɔ ki don' u'ba saan ɲɔ. Ní keke' *Uwien ya gbɔnku ni ki ye: Uwien ya yɛnm là sɔnge' Enɔk bo nɛ ki yaan u taa' wɔ ki don' paaki bó. ⁶ Unil ɲa ɲmɔbe tekjim la, wa ɲ fre kí sɔnge Uwien ya yɛnm, kimɛ ní kpɛ wà kɛ nekndeh Uwien ɲ teke kí ji kí ye Uwien te nɛ, nɛ Uwien li su bà kɛ nuunh wɔ.

⁷ Nowe là teke' Uwien ki jin', nɛ ki tien' buɲercɛnciɛnbu ki ɲmien' wɔn nin u'den yaab. Uwien là juɔ' ki tɔke' wɔ tibont tà ba laan lenh tù, tù lá li tien nnɔ bó nɛ u teke' tù tunɔjɛr tule. Nnɔ nɛ Nowe wuɔn' ki ye uɲɛndun ya nib ɲmɔbe libiil Uwien saan. U'tekjim bo nɛ Uwien bù' wɔ ugbemɔndaan.

⁸ Abraham là teke' Uwien ki jin', nɛ ki tuo' u'yin, ki bure' Uwien ye u li de wɔ udu wà wun li yé u'faal nnɔ bó, ki joh ka bɛn u joh ná bó. ⁹ U là teke' Uwien ki jin', nɛ ki fii' ki tɪ kɔn' udu wà Uwien là pùon' ki ye u li de wɔ wù nnɔ ni, ki yé ucaan ni' bó. U là pɔn' ininbon nɛ ki kɔh len. *Isaak nin Sakɔb bà yé lipuonl nnɔ mɔ ya faajib tɛn wɔn nnɔ mɔ là kɔh ininbon nɛ. ¹⁰ *Abraham tien' nnɔ ki gu wɔ ɲ la kɔ udu wà ya dur ya tɛnpuun faa ta ɲmɔbe lum ni nɛ. Uwien nin u'yul nɛ kpankpaan' u li mɛ udu nnɔ ya dur ma bo, nɛ ki mɛn' tù.

¹¹ Nin Abraham là pore' ki gèbre' wɔ ɲ maa kibuk ma kɛ, u'po mɔ tonde' ki yé uɲɔl nnɔ, u teke' Uwien ki jin' ma nnɔ nɛ Uwien cère' u maa' kibuk, kimɛ u bɛn ki ye wɔn Uwien wà pùon' lipuonl nnɔ kpɛ bɛ ɲ li du u'bo nɛ.* ¹² Nɛn bo nɛ wɔn ujebaab *Abraham, wà là nɛke mikuum nnɔ laa' iyaabii ì yebe ka ɲmɔbe kenku tɛn inɲaabii nin likpentɛngbil.

¹³ Binib nnɔ kɛ là ɲmɔbe mitekjim nɛ ki tɪ baa' bi'kuum daali ka teke' Uwien là pùon' bɛ ná nnɔ. Ama bi'tekjim bo nɛ bi juɔ' ki laa' Uwien pùon' ná nnɔ ní te fɔnfɔkm, nɛ bi'yɛnm sɔnge' ni'bo, nɛ bi len' binib ya nun bó ki ye bi yé bicɛnb nɛ uɲɛndun wuu ni ki gèbreh. ¹⁴ Binib bà lienh nnɔ wɔngɛh ní wien nɛ ki teh bi nuunh udu wà yé bi'yu nɛ. ¹⁵ Bi bi maaleh bi ɲɛn' udu wà ni bó nɛ la, bi bi laa' libònl ki liebe' ni' bó ɲɔ. ¹⁶ Ama imɔn, bi'nun mɔn bɛ ɲ kɔ udu wà mɔn ki gbien' ni nɛ, wun si Uwien den. Nɛn bo nɛ bi yin' Uwien bi'Wien la, na coh wɔ fɛ, kimɛ u bonde' bɛ udu wà bi li kɔ u'ni.

¹⁷ Abraham là teke' Uwien ki jin', nɛ ki tuo' ki taa' u'bijebaab *Isaak wɔ ɲ tien lituɔrl uyo wà Uwien bikn' wɔ wɔ ɲ liike u'tekjim nnɔ nin Uwien là pùon' wɔ lipuonl ma kɛ ¹⁸ ki ye: «*Isaak bo nɛ a'lontunku li nɔbe» nnɔ. ¹⁹ Abraham là bɛn u'yɛnm ni ki ye unil kpo' mɔnɔn la, Uwien li fre kí mɛkre wɔ. Nɛn bo nɛ Uwien jii' u'bije *Isaak ki de' wɔ. Ní yé mimɛkrm ya nɛnnɛnku nɛ.

* **11:11** Migbiirm miɛ ya ciim te bolm mile bo nɛ: Nin Abraham là pore' ki gèbre' wɔ ɲ maa kibuk ma kɛ, u'po mɔ tonde' ki yé uɲɔl nnɔ, u teke' Uwien ki jin' ma nnɔ nɛ Uwien cère' u maa' kibuk, kimɛ u bɛn ki ye wɔn Uwien wà pùon' lipuonl nnɔ kpɛ bɛ ɲ li du u'bo nɛ bii nin Sara là pore' ma kɛ ki tonde' ki yé uɲɔl nnɔ, u teke' Uwien ki jin' ma nnɔ nɛ Uwien cère' u maa' kibuk, kimɛ u bɛn ki ye wɔn Uwien wà pùon' lipuonl nnɔ kpɛ bɛ ɲ li du u'bo nɛ.

²⁰ *Isaak là teke' Uwien ki jin', nε ki tien' *Sakɔb nin Esawu Uwien ya mɔnm ki de' bi'wenl bo.

²¹ Sakɔb là teke' Uwien ki jin', nε uyo wà u benh wɔ rí kpo nnɔ, u tien' Yosεf ya buk kε buk Uwien ya mɔnm, ki rí' ukpɛndɔ bo ki puke' Uwien.

²² Yosεf là teke' Uwien ki jin', nε u tí nεke mikuum ma nnɔ u tɔke' uyo wà Israyel yaab lá li siere kí nε Esipt ni, nε ki tɔke' bε bi lá li tien ma u'kpɔb.

²³ Moyis ya baambe là teke' Uwien ki jin', nε ki maa' wɔ ki bɔle' wɔ inmaale ita, kimε bi là laa' u mɔn, nε ba fεnge ubεr ble' likuɔl là nnɔ. ²⁴ Moyis là teke' Uwien ki jin', nε ki tí kpére' ma nnɔ u yíe' ki ye bi la li yih wɔ Farahɔn ya bisε ya buk, ²⁵ ki cèkre' u'yεnm ki ye bi jèndeh wɔn nin Uwien ya nib la, nǐ mɔn ki cɛn' wɔ rí li te ibiere ni ki jinh uɲmaa wà nɔ rí wuɔke. ²⁶ U là ben ki ye bi yuɔndeh wɔ Uwien ya Nigendkε bo la, nǐ mɔn ki cɛn' nin wɔ rí lε Esipt ya faal kε, kimε u'nun là cε, u lá li lε lisuul là nnɔ bo nε. ²⁷ U là teke' Uwien ki jin', nε ki siere' Esipt ni ka fεnge' ubεr ya benpiebe, u'fɛl nɔ wɔre', kimε u te tɛn unil wà laa' Uwien wà ba lenh wɔ nε. ²⁸ U teke' Uwien ki jin', nε ki cère' Israyel yaab tien' Pak ya nacenku, nε ki taa' misèm ki fanfaan' inaɲuɔn bo, nɔ Uwien ya tond wà kuuleh nnɔ la mε Israyel yaab ya bujubukpiεkmu.

²⁹ Israyel yaab là teke' Uwien ki jin', nε ki puore' miɲunciεnmɔnmɔnm tɛn bi cuonh liwɛl bo nε. Ama Esipt yaab ben bikn' nε ki luo'. ³⁰ Israyel yaab là teke' Uwien ki jin', nε ki taa' iwien ilole ki cuon' ki linde' Seriko ya du, nε liguonjɛl là guɔn' wù nnɔ lu'. ³¹ Ujɛnkpend Lahab là teke' Uwien ki jin', nε ba ku' ki yekn' wɔn nin binib bà yíe' Uwien ya nɔbu bó, kimε u là teke' Israyel yaab ya pinpingb kucɛnku mɔnmɔnm.

³² N li biε kí len kí ye ba kí pukn-i? N ye rí tùɔre kí len Gedeyɔn nin Barak nin Samsɔn nin Jεfte nin *Dafid nin Samiɛl nin *Uwien ya nɔbonsɔknb ya gbεr la, uyo li pɔre nni. ³³ Bi'ni biba là teke' Uwien ki jin', nε ki faake' nin bibεrb ki fie' bi'du ki tien' bi'yi, bitɔb cère' binib kpíen' tigbεmɔnt ya sɛn, bitɔb laa' Uwien là pùon' nà nnɔ, bitɔb pi' icind ya nɲuɔn ya fre' ki tien' bε niba, ³⁴ bitɔb kpiin' umufaa, bitɔb nɲmɛrɛ' ba fre' ki ku' bε nin jusiek, bitɔb nɔ là nɲmɔbe tuɔm, ki ji tien' bitɔdɛnb, ki nɲmɔbe lifɛl butɔbu ni, ki sɛn' ki gbɛle' idutɔ ya sojambε. ³⁵ Bipiib biba mɔ là teke' Uwien ki jin', nε Uwien cère' bi mεkre' bi'yaab bà kpo' nnɔ ki jiiin' ki de' bε. Bi jènde' binib biba mɔ, ki nuunh bε rí wíε Uwien ya sɛn nɔ kí nɲmɛrɛ nε, nε ba tuo', kimε bi là nuunh bε rí lá mεkre bitɛnkpiib ni nɔ kí lε mifuobm mà mɔn ki cɛn' fɛnfɛnnɔ yaam nε. ³⁶ Binib biba mɔ tuo' isuk, bi rí' bε inalεbe, ki lɔle' bε tikudɔkr ki pɛkn' bε. ³⁷ Bi yèke' bitɔb itɛn ki ku' bε, ki jíε' ki yεkre' bitɔb nin kanpintajuk, ki ku' bitɔb nin kijusiek, bitɔb nɔ nɲmɔbe bonn, ki cuonh ki lindeh ki guo tipegbɔnt bii tiwɔgbɔnt, bi jèndeh bε cɛɛn, nε ki teh bε nà bre. ³⁸ Ben bo uɲɛndun nɔ kpε bε rí li yé u'nib. Nε bi cuonh ki lindeh, ki joh ijuɔn nin kupenpelku bó, ki kɔh tijɔlulnt nin ifɛle ni. ³⁹ Nin Uwien len' binib nnɔ kε bo nà mɔn bi'tekjim bo ma kε nnɔ, ba laa' u là pùon' ki ye u li de bε nà nnɔ. ⁴⁰ Kimε Uwien là juɔ' ki bonde' tε tibont tà mɔn ki cɛn' tibont kε. Nɛn bo nε wa rí cère bε rí kpiε kí li yé u sien' bε, bε rí li yé bidɛnd bà kí dàan tε.

12

Tí li nɲmɔbe kuminku ijɛnd ni

¹ Tɔ, bi ya nib kε yé bimɔnkunb nε ki guɔn' ki linde' tε ki yεbe cɛɛn. Nɛn bo, cère mɛn tí wíε nà kε yé tí'bo litukl nin ibiere yà jebɛh tε ikele kε na faa nnɔ, kí li nɲmɔbe kuminku, ki bɔ minɔnm bo ki cuube Uwien sien' tε tí sɛn kí baa nà saan. ² Cère mɛn tí'nun rí li cε *Yesu bo. Wɔn nε pɛkre' mitekjim ya sɛn, nε ki cèreh mǐ kpienh ni'donbó ki joh. U tuo' udɔpɔnpɔn bo ya kuum ka sɛn' fε, kimε u là ben ki ye u lá li lε uyɛnsɔnge. Fɛnfɛnnɔ u kε Uwien ya bεrbiek ya jie

bó nε. ³ Imòñ, maale mèn Yesu bo, kí liike bibierdenb là nende' wò ki jènde' wò ma bo u tuo' ni'kε, ηò ki la cère uyensaa ní ηende ni'gbenent. ⁴ Ni mòh ni la li teh ibiere ma, na laan mòn' ki tí baa' ní yé mikuum la, ní kpo. ⁵ La sunde mèn Uwien tóke' nε ná ki de' nε lifèl nnò bó tèn bibaa gbiereh u'bumu ma bo. U ye: «N'bukε, la yíe Yonbdaan ya tudεre.

U kònñ nin ηε la,
la cère a'yennm ní saa.

⁶ Kimε Yonbdaan yíe wà la,
u diéh u ya tub nε.

U ben wà kε yé u'buk nnò
u ñih wòn nε.»

⁷ Tuo mèn kí ji ijend, kimε ì cekndeh nε nε. Ni yé Uwien ya bumu ma nnò nε u diéh ni'tub. Kí ε buk te ηò ki'baa ηa diéh ki'tub-i? ⁸ Uwien ηa dεre' ni'tub tèn u diéh u'butamu ya tub ma bo la, na yé u'bumu, ni yé ikpiεb nε. ⁹ Ní yé tí'baambe bà yé binib nnò diéh ti'tub ki cekndeh tε tí boh bε la, ní li tien mila ηò ta ji li tuo Baa wà te paaki bó ya tudεre, kí ε limiél-i? ¹⁰ Imòñ, tí'baambe taa' uyo wà ki diéh ti'tub bε ní cekn tε bi yíe ma bo nnò ηa fòke, ama Uwien wòn diéh ti'tub tí'mònm bo nε, ηò ti la ηmòbe jòknt tèn wòn Uwien ηa ηmòbe jòknt ma bo nε. ¹¹ Bi dεre' unil ya tubl itàan yà bo la, u'yennm ηa sange, ní yé uyensaa nε u'bo. Ama ni ya puoli bó, ní ji yé bà tuo' bi dεre' bi'tub kí gbiere' bε nnò bo uyenduòn nε, kí cèreh bi teh nibonn ná cuube.

¹² Nèn bo, tùore mèn kí sere, kí li co ní faa. ¹³ Tùore mèn kí cubn ni li kpien isen yà, ηò idièn la sikre i'tengbiemu ama yè ní faake.

Kristo yò li fuobe ma bo

¹⁴ Li nuunh mèn ní li ηme nin unil kε, kí li pε Uwien ya sèn bo nin ni'fèl kε. Nnò ηa ñí la, uba mònòn ηa ní lε wò. ¹⁵ Li ben mèn, kí la cère uba ní lúo Uwien ya juokm, kí la cère ni'ni uba ní li te tèn tisitontont, kí kpienh ηò kí tuke fεnfεnm kí baa bà yebe bo kí tuln bε. ¹⁶ Li ben mèn, kí la li teh sònsòndl, kí la li likeh Uwien ya bont fεnm tèn Esawu là tien' ma ki kuore' u ηmòbe kibucienk ya kpele wà nnò, kí teke' tijier kí jin' nèn saan. ¹⁷ Ni ben kí ye ni ya puoli bó nε u ji là lá nuunh u'baa ní tien wò Uwien ya mòm nε wa cenge' u'bó. Nin u muò' kí gbáan' ma kε nnò u'baa ηa lèbre' yennaale*.

¹⁸ Ni nεkn' Uwien saan ma nnò, na yé ni laa' bii ni cii' Israyel yaab là laa' ná nin bi cii' ná Sinayi ya juól ya ñiél nnò nε. Bi là laa' umufafaa uba teknh li'bo piεbu piεbu, kí laa' ní biike' cinm, kí laa' kutafaabiiku, ¹⁹ kí cii' linatunl liba ya muò bó, kí cii' unieke uba bó. Bi cii' unieke nnò bó ma nnò nε kí gbáan' kí ye ba ji yíe bε ní liebe kí cii' ñòbonl liba kí pukn. ²⁰ Kimε unieke nnò ye ná nnò faa bi'bo nε. U ye:

«Wà kε mε' lijuól nnò la,
ba ní yé kiwεnk mònòn la,
bε ní yèke iten kí ku.»

²¹ Nà là tien' nnò là ηmòbe bujεwaanbu cεen, nε Moyis len' kí ye: «Bujεwaanbu ηmòbe nni haali n'gbenent kε tí ηòh.»

²² Ama ninbi wòn, ni nεkn' lijuól là bi yih lè Siyòn ya juól nnò, kí nεkn' Uwien limiél ya daan ya du. Wun si: Yerusalem wà te paaki bó. Uwien ya tondb turbεnm te wun ni nε kí jeleh kunacenku. ²³ Ninbi baa' licεkl là ni nnò ya nib yé Uwien ya bukpiεkmu mùa ya yel kεle' u'saan paaki bó nnò nε. Ni baa' Uwien wà buh unendun ya nib kε tibuur nnò saan nε. Ni baa' binib bà cuube,

* **12:17** Migbiirm miε ya ciim te bolm mile bo nε: Nin u muò' kí gbáan' ma kε nnò u'baa ηa lèbre' yennaale bii nin u muò' kí lèbre' u'tetem ma kε nnò, wa fre' kí lèbre' niba, kimε uyo nnò gèbre' ηò.

u cère' bi yé u yíe bέ rí li yé bidέnd bà nnó saan nε. ²⁴ Ni baa' *Yesu saan nε. Wón nε sere' Uwien cuo' nin binib kujɔtiefɛ̀nku kùà nnó ni. U ya sè̀m nε puube' ki tien' tε binib bà ña ñmábe jàknt. U'sè̀m nnó ya gbέr ñmε ki cέn' Abel yaam ya gbέr.

²⁵ Liike mέn ni'yul bo, ki la yíe ka rí cenge wà lienh nε nnó bó. Moyis là tǎke' binib Uwien ya gbέr kitink bo, ba cenge' u'bó nε ka ñέn' utudέre ni. Ní li tien mila ñó tinbi bà Uwien lienh tε haali paaki bó nnó ta tǎnge' u'gbέr la, ti li ñέ utudέre ni? ²⁶ Wón wà ya niέke là jènge' kitink uyo bo nnó, tí len' fέnfέnnó ki ye: «N li liebe kí cère kitink rí jènge; na yé kitink baba, kutaaku mǎ ji li jènge nε.» ²⁷ U len' nà ki ye: «Kí liebe kí cère nnó» ya tingi si: u ñέn' tibont tà kέ nnó li jènge nε wǎ rí taa tú kí ble ukele bo, kí dàan tà ña rí jènge tun rí li tuu ki te. ²⁸ Nέn bo, tí faare mέn Uwien kimέ u de' tε udu wà ña rí jènge ki yé ti'yu nε. Cère mέn tí li pukeh wǎ u yíe ma bo, kí li tuonh u'ñábu bó, kí li boh wǎ. ²⁹ Imà̀n, tí'Wien te tέn umu nέ ki wih ki ñèreh tibont kέ.

13

Kristo yǎ li tien ma kí li sǎnge Uwien ya yέnm

¹ Li tuu kí yíe mέn tǎb tέn ninjiέb yíe tǎb ma bo. ² La sunde mέn kucέnku ya tekɔ́ bó, kimέ biba tekɔ́h binib kucέnku nέ ki tí teke' biba kucέnku ka bέn ki ye bi yé Uwien ya tondb nε. ³ Li tien mέn lipέkl ya nib bó tέn ni'mǎ te lipέkl ni nε, kí li tien bi jèndeh binib bà nnó bó tέn bi jèndeh ninbi nε.

⁴ Unil kέ rí li boh upiikuá̃n. Unil nin u'po la lindeh tǎb ya puoli bó, kimέ Uwien li bu binib bà kέ teh lisánsá̃ndl nin linanmaal nnó tibuur.

⁵ La taa mέn ni'yul kí kpέle ilike. Cère mέn ni'yέnm rí li sǎnge ni ñmábe nà bo. Kimέ Uwien mǎnǎn len' ki ye: «Imà̀n, ma rí sunde a'bó, ka rí wíε ñέ mǎ.»

⁶ Nέn bo nέ ti'ni unil kέ li fre kí ñí lifè̀l kí len kí ye:

«N'Yonbdaan nέ se n'ciέk bó,
ma fέnge bonn.

Unisaal li fre kí tien nni ba?»

⁷ Li tien mέn ni'ciέnb bà wǎkn' nέ Uwien ya gbέr nnó bó, kí liike bi'fuobm là tí fǎre' ma bo, kí tekɔ́ bi'taanl ni mitekjim ya sέn ni. ⁸ *Yesu Kristo ña lèbreh. U là te ma bo nnó u biέ ki te nnó nέ dinnó ki li tuu ki te nnó nε. ⁹ La cère mέn binib rí taa miwǎknm mà kέ ya bol ña kpe sέn kí lere nε. Uwien ya juokm nέ dienh tέ mituá̃m la, ní mǎn. Ní cère' tijier ya kùá̃n yέn wǎn la, ya lí toreh binib bà pέ i'bo fiebu. ¹⁰ Ti ñmábe liponpuol liba, nέ *Sufmbe bà yé bitǎtuá̃rkaab Uwien ya ninbonl ni nnó ña ñmábe sέn bέ rí ji li'bo ya jier, ¹¹ kimέ bitǎtuá̃rciέnb ya ciέn tukeh tiwέnt tà ya sè̀m, kí kǎh Uwien ya ninbonl ya dubenku bó ki teh ibiέre ya fέrm ya tuá̃rl nnó bi ñέndeh tú udu ya gbέ nέ ki tí wíndeh. ¹² Nέn bo nέ bi là ñέn' Yesu udu ya gbέ ki tí ku', ñó u'sè̀m rí ñέn udu ya nib ya biέre. ¹³ Nέn bo, cère mέn tí ñέ kí cende wǎ udu ya gbέ ki mǎ rí tuo bi suke wǎ isuk yà nnó. ¹⁴ Kimέ ti kǎh udu wà ni kitink kiέ bo ña rí li tuu ki te. Ama ti'nun mǎn ti lá li kǎ udu wà ni wenli bo nnó bo nε. ¹⁵ Wón *Yesu bo, cère mέn tí li pέkeh Uwien uyo kέ, kí li gέh iyuon ki tǎkeh binib ki teh u yé Yonbdaan. Nέn nέ yé lituá̃rl là ti teh lè́ ki dienh wǎn Uwien. ¹⁶ La sunde mέn tǎb ya mǎnm ya tienm bó, kí li gbiinh ni'bont nin tǎb. Nέn nέ te tέn lituá̃rl kí sǎnge Uwien ya yέnm.

¹⁷ Li boh mέn ni'ciέnb, kí li tuonh bi'ñuá̃n bó, kimέ bέn nέ likeh nέ, kí lá li tǎke' Uwien bi liliike' nέ ma bo. Ni boh bέ la, bi li sǎn bi'tuon nin uyέnduá̃n nε. Nnó ña rí la, bi li sǎnh kí dunh nέ, nέ na rí tore nε.

¹⁸ Li kǎareh mέn kí dienh tέ. Ti bέn ti'yέnm ni, kí ye ta ñmábe biil, kimέ ti nuunh tí li teh nà mǎn nέ isέn kέ ni. ¹⁹ N lí tǎ̀reh kí gbáanh nέ nέ, ní li kǎareh kí dienh nni ñó Uwien rí de usέn rí liebe ní ni'saan tonm.

Ikaarforke

²⁰ Uwien ne ye uyenduon ya daan. U cere' ti'Yonbdaan *Yesu wa ye upekpaacien nno mekre' bitenkpiib ni. U ya sem bo ne Uwien cuo' nin binib kujotieku kua na nmobe gbenm. ²¹ Uwien bugben ri cere ni li feh ki teh mimonm isen ke ni, ki li teh u ye na. Wo ri cere *Yesu Kristo bo, ti li teh na songe u'yenm. Won *Yesu Kristo ne si ukpieke uyo ke. Ami.

Tigberkaar

²² N'yaabe, n gbáanh ne ne, n'ikn men ki cenge n kele' tigber ta ri saake ni'gbenent na; ma li kele' ni foke monon. ²³ Ni li ben ki ye bi wie' ti'ninje Timote na. Ni ye u baa' n'saan tonm la, min nin won li take ki baa ki le ne. ²⁴ Fuonde men ni'ciemb nin Uwien ya nib ke. Itali yaab fuondeh ne. ²⁵ Uwien ri juoke ni'ke.

Kugbɔnku kua Saak kɛle' kù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Tigber tà te Saak ya gbɔnku ni yé miwɔknm nɛ ki saakreh Kristo ya táan yà te uɛndun ni ni'kɛ saan nnɔ ya nib ya gbenent. Saak kɛle' tù ki de' binib bà nnɔ lii yé Sufmbɛ bà teke' Kristo ki jin' nɛ.

Kugbɔnku kuu wɔngɛh Kristo yaab miyɛnfuom mà li tore bɛ, bɛ ń li fuobe mitekjim ye ma bo nɛ. Unil teke' Uwien ki jin' la, u li sɔnh mitekjim ya tòn nɛ. U'tòn nnɔ wɔngɛh ki teh u fuobe mɔnmɔnm Uwien ya nun bó (2:14-26).

Kugbɔnku kuu ni Saak tɔkeh bà ya nun mɔn bɛ ń lɛ lifaal nɛ ki teh bi la li likeh bijiinb fɛnm. U tɔkeh bifáadenb mɔ ki teh bi taah bi'faal ki teh nà nnɔ nɛ cɛreh bi'faal nnɔ ɲa mɔn (5:1-6).

Kugbɔnku kuu ya fɔrm tɔkeh Kristo yaab ki teh bɛ ń li toreh tɔb, kí li kàareh ki dienh tɔb, kí li toreh bà wie' tigbɛmònt ya sɛn bɛ ń liebe kí paan usɛn nnɔ bo (5:7-20).

Ifuonde

¹ Min Saak, n yé Uwien nin Yonbdaan *Yesu Kristo ya tonsɔnl nɛ. N kieh kugbɔnku kuu ki fuondeh ninbi Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya nib* bà yere' ki te uɛndun kɛ ni nnɔ nɛ.

Li ɲmɔbe mɛn kuminku mibiikm ni

² N'yaabɛ, *mibiikm mà kɛ ya bol lá tu' nɛ la, cɛre mɛn ni'kɛ ń li yé ni'bo uyɛnɲmaaciɛn. ³ Kimɛ ni bɛn ki ye mibiikm lu' ni'bo ɲɔ na wie' ni'tekjim la, mɔ faakreh nɛ ki dienh nɛ kuminku. ⁴ Cɛre mɛn ni'minku nnɔ ń tɔ fɔre ɲɔ ní li yé binib bà mɔn ki tɔ gben' ka pɔre' niba. ⁵ Ni'ni miyɛnfuom pɔre' wà la, wɔ ń miɛ mè Uwien wà ɲmɔbe tinimònt ki dienh binib kɛ faala, ka tiigɛh uba nnɔ, nɛ u li de wɔ mè. ⁶ Ama wɔ ń miɛ nin mitekjim, ki la li ɲmɔbe yɛnmaale ilele, kimɛ unil ɲmɔbe iyɛnmaale ilele la, u naan tɛn iɲungbegbel yà kutafaaku joh ki findeh yè nɛ. ⁷ Udaan la li maaleh ki teh u li lɛ niba ti'Yonbdaan saan nɛ. ⁸ U ɲmɔbe iyɛnmaale ilele nɛ, ka bɛn u li cinbe kí tukn yà u'tòn kɛ ni.

Tijiint nin lifaal ya gber

⁹ Kristo yɔ wà yé ujiin la, wɔ ń li poknh, kimɛ Uwien kpiekɛ' wɔ ɲɔ. ¹⁰ Wà mɔ yé ufáadaan la, u'mɔ ń li poknh, kimɛ Uwien jiin' wɔ tingi ɲɔ. Ufáadaan li gɛbre tɛn mimɔpuum sokreh ma bo nɛ. ¹¹ Uwien puɔ' ki ben' ki sɛ' timuɔr la, tɔ yuɔnh nɛ, nɛ tu'puum ń sokre, ka ji ɲmɔbe ɲuɔrku. Nnɔ nɛ ufáadaan nin u'tòn kɛ li juore fɛnm.

Mibiikm ya gber

¹² Unil wà *mibiikm tu' wɔ ɲɔ u ɲikn' ka lu' mi'ni la, Uwien ya mɔnm te u'bo, kimɛ u ɲikn' *mibiikm ni ki tɔ gben' la, u li lɛ limiɛl. Li ya suul nɛ Uwien pùon' ki ye u li de lè binib bà yíe wɔ nnɔ. ¹³ *Mibiikm tu' wà la, u la ye Uwien nɛ biike' wɔ, kimɛ niba ɲa ń fre kí sure Uwien wɔ ń tien nà bre, nɛ u'mɔ ɲa ń sure nil wɔ ń tien nà bre. ¹⁴ Ama unil kɛ ya nunfɔke nɛ díeh wɔ ticuɔr ki coh wɔ. ¹⁵ Unil ɲmɔbe ununfɔke ki gbien' la, u cɛreh u teh ibiere nɛ. Ibiere nnɔ mɔ tɔ yɛbre' ki gbien' la, ɪ tukeh wɔ ki joh mikuum ni nɛ.

* **1:1** Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya nib nnɔ li fre kí li yé Uwien ya nib kɛ mɔ.

¹⁶ N'yaab bà n yíe bε, la li lereh mεn ni'ba tuu ya bont ni: ¹⁷ Mipum mà kε mɔn ki tí gben', ñeh paaki bó nε. Mí ñeh Uwien wà ñen' tiwenwent tà te paaki nnɔ saan nε. Wɔn nε ña lèbreh, ka jèngèh, ka ñmɔbe cinñunl mɔ. ¹⁸ U yíe tε, ki cère' ti tien' u'yaab kí ñε u'gber tà yé tigbεmònt nnɔ bo, ñɔ tí li yé u'ñen' tibont tà kε nnɔ ya sɛnlierb nε.

Li cengeh mεn ki li teh ni ciuh nà nnɔ

¹⁹ N'yaab bà n yíe bε, bende mεn kí ye nì mɔn unil kε í pele itub kí li cengeh nε, ama wɔ í cuo u'lenl, ki la cère u'benku ni mɔ í li beh tontonm, ²⁰ kime unil ya benku ni ben' la, wa ji teh nà cuube Uwien ya nun bó. ²¹ Nεn bo, wiε mεn nà kε li kuɔn nε tijòknt nin mibierciεnm ya tòn kε. Teke mεn tigber tà Uwien tien' tù ni'ni nnɔ nin lifèsɔngl, tun nε li fre kí ñmíen nε.

²² La cèreh mεn ni'yεnm í li sɔnge Uwien ya gber ya cengm baba bo, li teh mεn tù ye ma bo nnɔ mɔ. Na teh nnɔ la, ni lereh ni'ba nε. ²³ Unil cenge' Uwien ya gber, ka teh tù ye nà nnɔ la, u te tɛn wà liike' u'ba kinunliik ni nε. ²⁴ U liike' ki siere' la, i ya tɔan bo, u pòk kí sunde u bi laa' u'ba len ma bo nε. ²⁵ Ama unil sekn' yiko ki bende' u yé yikomɔnmɔn, ki yé yiko wà li ñen wɔ ibiere ya yonbt ni, ki pε u'bo, ka yé yensundm ya nil, ki teh u ye ma bo la, Uwien ya mɔnm li te udaan bo u'tòn kε ni nε.

²⁶ Unil ye u pε Uwien ya sɛn bo, ka coh u'lenl la, u lereh u'ba nε. Nε u'Wien ya sɛn bo ya paanm nnɔ mɔ yé fεnm nε. ²⁷ Uwien ya sɛn bo ya paanm mà mɔn ki ñaan wɔn ti'Baa Uwien ya nun bó si: kí li toreh mutɛnkpiibumu nin bikpopiib bi'jènd ni, kí li coh a'ba, ki la cèreh uñendun ya jòknt kòh ñε.

2

La buh mεn uba ki cεn' utɔ

¹ N'yaabε, ninbi bà teke' ti'Yonbdaan *Yesu Kristo wà ñmɔbe ukpiεke ki jin' nnɔ, ji la ñmɔbe mεn gèngènde. ² Kí lε uba baa' ki lá kɔn' ni'taanl ya duku ni, ki pii miñòkm ya gbiεk, ki guo tikpɛlcεmɔnmònt; nε utɔ mɔ baa' ki yé ujiin, ki guo ikpɛlcεyɔyɔl la, ³ ni selndeh wà guo tikpɛlcεmɔnmònt nnɔ cεen nε, kí tòke wɔ kí ye: «Sin, kèle niε saan kibieκ kà mɔn bo,» kí tòke ujiin nnɔ mɔ kí ye: «Sin, sere niε bó» bii «Kèle tink ni n'taan bó.» ⁴ Nεn nε wɔngèh ki teh ni ñmɔbe igèngènde ni'ni, ki buh tɔb tibuur nin iyenmaalbiere.

⁵ N'yaab bà n yíe bε, cenge mεn, Uwien gènde' binib bà yé bijiinb uñendun wuu ni ñɔ bε í li yé bifàadεnb mitekjim bo, kí li yé Uwien ya bεl ya faajib. U là pòn' ki ye u li de lè binib bà yíe wɔ nnɔ nε. ⁶ Ama ninbi yih bijiinb fεnm nε, ki boh bifàadεnb. Bi lε ba wɔbndeh nε ki taah nε ki jondeh tibuur-i? Na yé ben bifàadεnb-ii? ⁷ Ben nε ña saah *Yesu ya yel-ii? Li ya yeñaanl nε ña cère' ni yé Uwien yaab-ii?*

⁸ Tɔ, yiko wà te *Uwien ya gbɔnku ni ki cεn' u'tɔ nnɔ ye: «Li yíe a'tɔ tɛn a yíe a'ba ma bo.» Ni boh wɔ mɔnmɔnm la, ni teh nà mɔn nε. ⁹ Ama ni ñmɔbe igèngènde ni'ni la, ni teh ibiere nε. Nε yiko nnɔ li cère bε í biin nε, kime na bon' wɔ. ¹⁰ Wà kε boh yiko ya gber kε, ka lá bon' tuba mɔnɔn la, wa bon' yiko kε nε. ¹¹ Kime wà len' ki ye: «La teh nañmaal nnɔ», wɔn nε liebe' ki len' ki ye: «La ku nil mɔ.» Ña tien' nañmaal ama ki nín ku' unil la, ña bon' yiko nnɔ kε nε. ¹² Li lienh mεn, kí li sɔnh tɛn binib bà Uwien li bu bε tibuur yiko wà cèreh binib ñeh ibiere ya yonbt ni nnɔ bo. ¹³ Kime wà ña muɔh cεcεkm la, Uwien mɔ li bu wɔ tibuur, ka í muɔ wɔ cεcεkm. Ama wà muɔh micεcεkm ña jie buur ya daali.

Mitekjim mà ña ñmɔbe tòn ya gber

* **2:7** Migbiirm miε ya ciim te bolm mile bo nε: Ben nε ña saah *Yesu ya yel-ii? Bii ben nε ña saah liyeñaanl là Uwien de' nε lè nnɔ-ɔɔ?

¹⁴ N'yaabe, unil len' ki ye u ηmabe mitekjim, ka sɔnh mi'tuon la, u ηmabe kpele-ee? U'tekjim nnɔ li fre kɪ ηmien wɔ-ɔɔ? ¹⁵ Tɔ, kɪ lɛ ni'ninjɛ uba bii ni'ninse uba rɪ li te ka ηmabe wɛngolkaar, ka ηmabe daali kɛ daali ya jier, ¹⁶ nɛ ni'ni uba rɪ ji rɪ tɔke bɛ kɪ ye: «Ni'yaam rɪ li ηmɛ, tɪ gole mɛn, kɪ ji kɪ gbo,» ka de' bɛ nɔ pɔre' bɛ la, nɪ ηmabe kpele-ee? ¹⁷ Nnɔ nɛ mitekjim mɔ mɔ ηa sɔnh tuonl la, mɪ yɛ fɛnm nɛ.

¹⁸ Tɔ, uba li ye: «Uba ηmabe mitekjim, nɛ utɔ sɔnh ituon.» N'mɔ li jiin' udaan kɪ ye: «Laan wuɔn nni a'tekjim mɔ ηa sɔnh tuon nnɔ, ηɔ min ya tuon rɪ wuɔn ηɛ kɪ ye n ηmabe mitekjim.» ¹⁹ A teke' ki jin' ki ye Uwien te uba nɛ. A tien' nɪ mɔn nɛ. A nɪn li bɛn kɪ ye isɛnpol mɔ teke' ki jin', nɛ ki te bujɛwaanciɛnbu ni. ²⁰ Ujɔr sin, a yɛ rɪ wuɔn ηɛ kɪ ye mitekjim mɔ ηa sɔnh tuon la, mɪ yɛ fɛnm nɛ-ɛɛ? ²¹ Ti'yaajɛ *Abraham ya tuon bo nɛ Uwien lɔ ye u yɛ ugbɛmɔndaan ki cuube u'saan, kimɛ u lɔ tuo' Uwien ya nɔbu bɔ nɛ ki taa' u'bijɛ *Isaak wɔ rɪ tien lituɔrl liponpuol bo. ²² A laa'-aa! U lɔ ηmabe mitekjim nɛ ki sɔnh mi'tuon mɔ. U'tuon nnɔ nɛ wuɔn' ki ye u teke' Uwien ki jin' imɔn. ²³ Nɪ tien' tɛn nɔ lɔ kele' *Uwien ya gbɔnku ni nɛ. Nɪ kele' ki ye: «*Abraham teke' Uwien ki jin', nɛn bo nɛ Uwien lɔ bu' wɔ ugbɛmɔndaan,» ki yin' wɔ u'jɔ. ²⁴ Ni laa'-aa! Ituon bo nɛ Uwien buh unisaal ugbɛmɔndaan, na yɛ mitekjim baba bo nɛ.

²⁵ Nnɔ nɛ Lahab wɔ lɔ yɛ ujenkpend nnɔ teke' Sosuwe ya tondb kucɛnku, ki tɔke' bɛ ki ye bɛ rɪ taa usɛnpaankɛ kɪ liɛbe kɪ kun. Nɛn bo nɛ Uwien bu' wɔ ugbɛmɔndaan.

²⁶ Tɔ, tigbɛnɛnt ηa ηmabe fuorku la, tɔ kpo' ma nnɔ, nnɔ nɛ mitekjim mɔ mɔ ηa ηmabe tuon la, mɪ mɔ kpo' nɛ.

3

Li coh mɛn ni'len

¹ N'yaabe, la li nuunh mɛn ni'kɛ rɪ li yɛ biwɔnwɔknɔ, kimɛ ni bɛn ki ye Uwien li bu tinbi bɔ wɔknɔ nnɔ tibuur nɛ rɪ li faa kɪ cɛn binitɔb kɛ. ² Kimɛ ti'kɛ bih isɛn yɔ yɛbe ni nɛ. Unil lienh ka tɔreh ki bih la, wɔn nɛ mɔn ki tɪ gben', ki li fre kɪ cuo u'ba. ³ Ti kuɔndeh itaan ya nɔn ni mugbiɛmu, yɪ rɪ li ciuh ti'nɔn bɔ ηɔ tɪ li freh ki pekreh yɪ nɛ. ⁴ Liike mɛn, iɛrciɛn yɛbe ki kpe ma bo. Ama kutafaabiiku fii' ki tureh yɪ la, biɛrkurb taah tiɛkurlɛnbɛnt tɔ ki kɔreh yɪ, ki cɛreh i joh bi yɛ nɔ bɔ nnɔ waa nɛ. ⁵ Nnɔ nɛ lilɛnl mɔ yɛ nibonwawaann tigbɛnɛnt bo, ama li nɪn wɔngɛh li'ba ki gbiekeh tibont tɔ yɛbe ni nɛ. Liike mɛn, kimukuɔnk li fre kɪ cɛre lifuɔciɛnl rɪ teke umu. ⁶ Tɔ, lilɛnl mɔ te tɛn umu nɛ, ki yɛ mibiɛrm kɛ nɛh nɔ saan ki te ti'gbɛnɛnt bo. Li kuɔndeh ti'gbɛnɛnt kɛ tijɔknt, nɛ ki wɔndeh ti'fuobm kɛ. Lilɛnl ya mu nnɔ naan umu wɔ ηa rɪ kpiin nnɔ ya mu nɛ. ⁷ Unisaal freh ki lɛreh ki coh kumuɔku ni ya wɛnt kɛ ya bol nin inuɔn kɛ ya bol nin tiwɛnt tɔ fuunh kubɛnku bo kɛ ya bol nin ijɛn kɛ ya bol ki dieh. ⁸ Ama lilɛnl lɛn, uba ηa rɪ fre kɪ cuo lɛ, li lɛbreh ni'kɛ bɔ nɛ, ki bre tɛn tilɔbr, ki kuuleh. ⁹ Ti taah lilɛnl nɛ ki pɛkeh Baa Yonbdaan, ki liɛbe' ki taah lɛn nɛ ki wiɛnh binib bɔ wɔn Yonbdaan Uwien nɛn' bɛ, bi naan wɔ nnɔ miɲum. ¹⁰ Buɲbaabu bua pɛkeh wɔn Yonbdaan Uwien nnɔ, bun nɛ liɛbe' ki wiɛnh binib mɔ miɲum. N'yaabe, na mɔn nɛ rɪ li te nnɔ. ¹¹ Liɲunbunl liba li fre kɪ bunge uɲunbunnnun uba ni miɲunm mɔ ηmɛ nin mɔ lɛlke nba bo-oo? ¹² N'yaabe, bukenkɛnbu li fre kɪ lɔon isɔan-ii*? Bii isiin yɔ bi taah i'bi ki ηɛh fɛn nnɔ li fre kɪ lɔon ikɛnkɛn-ii? Nnɔ nɛ liɲunbunl liba mɔ ηa rɪ fre kɪ bunge miɲunm mɔ lɛlke nin mɔ ηmɛ nba bo.

Miyɛnfuom mɔ nɛn' paaki bɔ

* **3:12** Bi lɛbre' liɲonl lɔ ki ye isɔan nnɔ; li kele' Grɛkmbɛ ya lenm ni ki Olifi ya bii nɛ.

¹³ Unil te ni'ni ki ηmabe miyenuom nin mibenm la, wə rí cère u'tetemənmənm rí wuən kí ye u ηmabe mē, kí li ηmabe lifēsəngl, kí li ηmabe miyenuom u'tuon ke ni. ¹⁴ Ama iponponbbiere yebe ni'fēl ni, ne ni ηmabe kunanierku təb bo la, la pèkeh men ni'ba ki nendeh ki teh ni yé bigbeməndənb. ¹⁵ Mi ya yenuom ya bol ηa ŋen' paaki bó, ama mī yé uηendun nin unisaal ya yenuom ne, ki tonde' ki yé usenpol yaam. ¹⁶ Kimε iponponbe nin kunanierku te nà saan la, fənfənm nin ituonbiere ke ya bol mə te nən ne. ¹⁷ Ama miyenuom mà ŋen' paaki bó nnə, ηa ηmabe jəknt, ne ki dienh uyenduən, ki cèreh kuŋətaaku te, ki cèreh unil muəh u'tə micεεkm, ki sənəh ituonmənmənm. Mi ya yenuom ηa ηmabe gəngənde, ka cèreh nil yé ŋuən ilele ya nil mə. ¹⁸ Bà nuunh binib ya yənm rí li də nnə, bi sənəh uyenduən ya tuon ne, ne bi'tuon nnə cèreh binib teh nà cuube Uwien ya nun bó.

4

Uηendun ya jə yé Uwien ya nennend ne

¹ Ifinfinde nin ikənkən ŋen' la ni'ni? I ŋen' iyənmaalbiere yà te ni'fēl ni ki jəndeh ne nnə ni ne. ² Ni'nun mən tibont bo, ama na rí fre kí le tù. Ni ηmabe iponponbe ki kuuleh ni'təb; nin nən ke na lenh niba. Nən ne cère' ni findeh, ki kənh tijer. Na ηmabe niba, kimε na miəh Wien. ³ Ni miəh mənən la, na lenh, kimε ni'yənmaale ηa mən. Ni miəh ki nuunh ní li teh ni'yənm yíe nà ne. ⁴ Ni yé binib bà ηa cuube Uwien saan ne. Na bən ki ye unil yíe uηendun la, u yé Uwien ya nennend ne-εε? Wà nuunh wə rí jəre nin uηendun la, u kpəndeh Uwien ya nennend ne. ⁵ Bii ni maaleh ki teh nà kele' *Uwien ya gbənkū ni ki ye: «Uwien ηa sè u'Fuoŋaanm mà te ti'ni nnə bo nnə» yé fənm ne-εε? ⁶ Ama Uwien juoke' tε ki tī gbien', kimε nī kele' u'gbənkū ni ki ye:

«Uwien nən bà ηmabe tigbengt,
ama u teh bà jīndeh bi'ba tingi tinimənt.»

⁷ Li boh mən Uwien, kí tuobe usenpol nin tijer ηə wə rí sən kí jende ni'saan. ⁸ Nεkn mən Uwien, u'mə li nεkn ne. Bibiərdənbε, tūəre mən ni'ba. Ninbi iŋuən ilele ya nibε, wende mən ni'fēl. ⁹ Bende mən kí ye ni te micεεkm ni, kí li muəh ikumuə. Cère mən ni'laar rí kpənde imuə, kí cère ni'yənsənge mə rí kpənde uyensaa. ¹⁰ Jiin mən ni'ba tingi Yonbdaan Uwien ya nun bó, ηə wə rí kpieke ne.

La buh mən təb buur

¹¹ N'yaabε, la lienh mən təb bo fənfənm. Unil lienh u'tə bo fənfənm bii u biindeh wə la, u lienh yiko bo ne fənfənm ki teh wa mən. Unil ye yiko ηa mən la, wa ji boh wə, ama u nuunh wə rí ləbre wə kí tien wən yíe ma bo ne. ¹² Uwien baba ne dienh *yiko, ki yé wà buh tibuur. Wən ne li fre kí ηmiən unil, kí liebe kí fre kí ku wə mə. Sin, unilə, a yé ηmε ne ki biindeh a'tə?

La ηmabe mən gbengt

¹³ Cenge mən fənfənnə, ninbi bà lienh ki teh: «Dinnə bii wenli, ti li jo wuu ya du ni, kí tī tien libinl liba, kí tien ukpenkpənde kí le kpεle nnə,» ¹⁴ na bən nà li wun tu ne? Ni'miəl yé ba? Ni naan ligunl ne. Li lu' la, na rí wuəke ne lè rí pək kí gben. ¹⁵ Ni bi li lienh ki teh: «Yonbdaan Uwien yíe ki cère' ti fuobe la, ti li tien niε nin niε nə ne.» ¹⁶ Ama fənfənnə ni ηmabe tigbengt ne ki wəngəh ni'ba. Tu ya gbengt ya bol ηa mən. ¹⁷ Nən bo, unil bən mimənm ya tienm, ka teh mē la, u tien' ibiere ne.

5

Nī bre bifàadənb bo

¹ Cenge men fenfennə, ninbi bifàadenbe: muə men kí kpiende micεεekm mà lá li tu ne nnə bo. ² Ni'faal yon'-a! Likuotuul mə mən' ni'kpelcer-a! ³ Ni'nəkm nin ni'like ya kur kən' itenmón ηə. I ya tenmón ne li cère be ní biin ne. I li ηmən ne ten umu ne. Uηendun benh wù ní gben ne, nin nen ke ni kùleh lifaal ki cokndeh. ⁴ Liike men, bitonsənb bà taan' ni'kpàan ni ya jier, ηə ni yìe' ka pèn' be bi'paaku ke nnə muəh ku'bo. Ne bi'muə nnə lu' Yonbdaan Uwien, mituəm ke ya daan ya tubl ni. ⁵ Ni te liwiel ni ne uηendun wuu ni, ki teh nà sange ni'yem, ki jinh ki gbengreh ten bi jindeh tiwənt tà tù ní gbenge be ní kù. ⁶ Ni biin' binib bà ηa bii' niba ki ku' be, ba kən' bi'ba bo.

Kuminku nin ikaare ya gber

⁷ N'yaabe, li ηməbe men kuminku kí tì baa Yonbdaan ya baam. Liike men, ukpaal ηməbe kuminku kùa ya bol. U tì ní gu uyo wà u'kpàabu ya jier li tien mənmmə ne kí cin utekpiek kí tì baa utefərke. ⁸ Ni'mə ní taa men kuminku, kí li faakreh ni'ba, kimε uyo wà Yonbdaan li baa ní nnə nek'n ní ηə!

⁹ N'yaabe, la po men təb bo, ηə Uwien la lá bu ne buur. Liike men, wà li bu tibuur nnə baa' ki gben'-a! ¹⁰ N'yaabe, li təkreh men Uwien ya nəbonsəknb bà là len' Yonbdaan ya yel bo nnə ya jend nin bi'minku. ¹¹ Ti lienh binib bà ηməbe kuminku ijend ni ki tì gben' nnə bo ne ki teh Yonbdaan ya mənmmə te bi'bo. Ni cii' Səb là ηməbe kuminku kùa ya bol, ki ben Yonbdaan là tien' nà ki de' wə ijend nnə ya gbenm. Kimε Yonbdaan ηməbe lifəsəngl ki gbien', ki muəh binib micεεekm.

¹² N'yaabe, nibonn ke ni, la pole men taaku, ki niireh nin tink, ki la pole bonn niba nin nitənn. Nen bo, ni len' ki ye: «Nì te nnə la, nè ní li te nnə,» ni tí ye: «Na te nnə la, nì la li te nnə», ηə ni la lu Uwien ya buur ni.

Li kàareh men ki dienh biwiənb

¹³ Ni'ni uba te ijend ni la, wə ní li kàareh. Ni'ni uba ηməbe uyensənge la, wə ní li gēh iyuon ki dondeh Uwien. ¹⁴ Ni'ni uba bun la, wə ní yin Kristo ya taanl ya ciənb, be ní kàare kí de wə, kí taa mikpəm kí fanfaan wə Yonbdaan ya yel bo. ¹⁵ Bi kàare' nin mitekjim la, Yonbdaan li cère uwien nnə ní faake, kí cère wə ní fii. U tien' ibiere mənən la, u li fère wə yì. ¹⁶ Nen bo, li təkēh men təb ni'tuonbiere, kí li kàareh ki dienh təb, ηə Uwien ní de ne laanfē, kimε ugbeməndaan ya kaare ηməbe mituəm ki gbien'. ¹⁷ *Eli là yé unisaal ten tinbi ne, ki kàare' nin inunmón ki ye taa la nii. Ne taa ηa tuore' tink bo haali ibin ita nin inmaale iluob. ¹⁸ U tí liəbe' ki kàare', ne Uwien cère utaa nii', kitink sange' ne tijier tien'.

¹⁹ N'yaabe, ni'ni uba tūre' tigbemənt ya sen ηə utə jii'n wə ní la, ²⁰ udaan ní li ben kí ye: «Unil jii'n ubierdaan wà tūre' tigbemənt ya sen la, u ηmiēn' udaan ne, ki li cère Uwien ní fère ibiere ì yebe.»

Kugbɔnkpiεku kua Pier kele' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Pier yé Yesu Kristo ya tond nε. U kele' kugbɔnku kuu ki de' Kristo yaab bà te Asi ya tinfɛnm ni nnɔ. Bi jènde' bε ki gbien' kimε bi teke' Kristo ki jin' (1:1; 2:11). Nεn bo nε Pier kele' kugbɔnku kuu wɔ́ rí saake bi'gbɛnɛnt kí tore bε bi'tekjim nin bi'dɛndɛnl ni.

U ye Yesu Kristo ya mɛkrm bitenkpiib ni nnɔ nε yé lidɛndɛnl nnɔ. Len nε cèreh binib tuonh isuk nin bi teh bε fɛnfɛnm wà nnɔ tɛn Yesu. U tɔke' bε ki ye bε rí tɛkn Yesu Kristo ya taal ni.

Iyonbe yà ya cɛnbaambε ɲa yé Kristo yaab nin bipiib bà ya ciεb ɲa yé Kristo yaab bɛn wɔn, bi'tetem nε li cère binitɔb rí bɛnde mitekjim yé nibonn nà. Mi ya tetem nε wɔngeh bà ɲa yé Kristo yaab ki teh Kristo yaab ɲa ɲmɔbe biil.

Ifuonde

¹ Min Pier, n yé *Yesu Kristo ya tond nε. N kieh kugbɔnku kuu rí de ninbi bà Uwien gènde' nε ni yere' ki te Pɔnt nin Galasi nin Kapadosi nin Asi nin Bitini ya tinfɛnm ni, ki yé bicɛnb ni'bó nnɔ nε. ² Baa Uwien là bobn' ki gènde' nε haali uyoyo ní li yé u'yaab *Mifuoñaanm bo, kí li boh *Yesu Kristo ɲɔ́ u'sèm rí sɔkre kí luore nε nε. Uwien rí juoke nε kí gbien, kí de nε uyenduɔn mɔ́ kí gbien.

Uwien muɔ' tε micεcεkm ki ɲmien' tε

³ Tí pèke mɛn Uwien ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya Baa. U'nimɔncient bo nε u cère' ti maa' ki lere' kí ɲε *Yesu Kristo ya mɛkrm bitenkpiib ni bo, ɲɔ́ tí li ɲmɔbe lidɛndɛnl là ɲa ɲmɔbe juorm, ⁴ kí lε lifaal là mɔn, ka rí saa, jɔknt mɔ́ ɲa rí kɔ̀ lè. U bonde' lifaal nnɔ ki ble' nε paaki bó nε. ⁵ Nε kí ɲε mitekjim bo Uwien gu nε nin u'tuɔm, ki gu ufɔfɔryo, uyo wà u li wuɔn upaan bo kí ye ni ɲmɛre'.

⁶ Nεn bo nε ni poknh. Ní yé mibiikm kε ya bol saah ni'yɛnm fɛnfɛnnɔ mɔnɔn la, mibiikm nnɔ ɲa rí wuɔke. ⁷ Mɛn nε wɔngeh ki teh ni ɲmɔbe mitekjim mɔnmɔnm bii na ɲmɔbe. Miñɔkm yé nibonn nà ɲa rí li tuu ki te nε. Ama bi dondeh mè nε kí bɛnde mĩ mɔn bii ma mɔn-i. Ní'tekjim nnɔ cɛn' miñɔkm. Ní'tekjim nnɔ bo nε, lidaali là *Yesu Kristo li ɲɛn u'ba upaan bo nnɔ, ni li ɲmɔbe kupɛnpɛku nin ukpiεke nin lisel. ⁸ Wɔn wà na laa' wɔ́, ki yíe wɔ́, ki teke' wɔ́ ki jin' ka laan li biε ki laa' wɔ́. Nεn bo nε ni te uyensɔngciɛn wà ta bɛn ti li taa iñɔbon yà kí tɔke u'gber nnɔ ni ki poknh. ⁹ Nnɔ nε ni laa' nà bo ni teke' *Yesu ki jin'. Nεn si: ní'ɲmienm.

¹⁰ *Uwien ya ɲɔbonsɔknb là tùɔre' ki fiin' miɲmienm bugbɛn ya gber, nε ki sɔkn' nε Uwien bonde' wɔ́ rí de nε bupaabu bùa nnɔ ya gber. ¹¹ Bi là fiin' bε rí bɛnde Kristo ya Fuoñaanm te bi'ni kí tɔke' bε nà kε nnɔ li tien uyo wà nin nĩ li tien ma bo nε. Mi là juɔ' ki tɔke' bε Kristo lá li ji ijɛnd yà nin ni ya puoli bó u li lε ukpiεke wà nnɔ ya gber nε. ¹² Uwien là kpiire' ki tɔke' biñɔbonsɔknb nnɔ ki ye tigber nnɔ ɲa yé bɛn nin bi'yul yaar, tù yé bi sɔkndeh tù ninbi bà nnɔ yaar nε. Fɛnfɛnnɔ bà tɔkeh tigbɛmɔnmɔnt nnɔ nε tɔke' nε tigber nnɔ kí ɲε *Mifuoñaanm ya tuɔm bo. Uwien nε cère' *Mifuoñaanm nnɔ ɲɛn' paaki bó kí jiire' ní. U'tondb mɔnɔn ya nun mɔn bε rí bɛnde tigber nnɔ ya tingi nε.

Li ɲmɔbe mɛn mitetemɔnmɔnm

¹³ Nεn bo, bonde mɛn kí li gu, kí li co ni'ba, kí li ɲmɔbe lidɛndɛnl kí tí gben kí ye ni li lε bupaabu lidaali là *Yesu Kristo li ɲɛn u'ba upaan bo nnɔ. ¹⁴ Ni

yé binib bà boh Uwien ma nnò, ji ní dàan mèn na laan là bèn Wien ηò ki teh tibont tà ni'yεnm yíe ma bo nnò. ¹⁵ Ama ni la li ηmòbe jòknt ni'tetem kε ni kimε Uwien wà yin' nε nnò ηa ηmòbe jòknt, ¹⁶ kimε ní kεle' *Uwien ya gbònkú ni ki ye: «Li yé mèn biñaanb, kimε u yé uñaan nε.»

¹⁷ Ni'kaare ni, ni yih Uwien wà ηa gèndeh, ki bùh unil kε u'tùon kpε ma bo ni'Baa ma nnò, li ηmòbe mèn mitetem mà wòngèh ki teh ni boh Uwien uyo wà ni laan te kitink kίε bo nò. ¹⁸ Ní li bèn kί ye Uwien ηa taa' tibont tà ηa li tuu ki te tèn ilike ya kur bii miñòkm nε ki de' nε ki wiε', ki ñen' nε ni là guòre' ni'yaajeb ya fuobm mà, ma ηmòbe mί kunh nà bó nnò ni. ¹⁹ Ama u taa' Kristo ya sém mà mòn ki cèn' nibonn kε tèn kipebuk kà ya niba saan ηa gbè, ka ηmòbe jòknt nε ki de' nε ki wiε'. ²⁰ Uwien là gènde' wò ki laa' wà laan ñen' uηendun, nε ki cère' ninbi bo, u taa' u'ba ki wuòn' idenfòrke yíe nò. ²¹ Wòn bo nε ni teke' Uwien wà mεkre' wò bitenkpiib ni, ki kpieke' wò nnò ki jin'. Nèn bo nε ni teke' Uwien ki jin', ki ηmòbe u'bo lidendenl.

²² Ni pε tigbεmònt bo ma nnò nε cère' na ηmòbe jòknt. Nèn bo, ní li yíe tób imònmòn tèn ninjiεb yíe tób ma bo. Tùòre mèn kί li yíe tób nin ni'fèl kε. ²³ Uwien ya gber nε cère' ni maa' ki lere'. Tigber nnò ηa te tèn nibonn nà li saa, tù tuu ki te nε ki dienh limiel. ²⁴ Ní kεle' *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

«Nisaal kε nisaal te tèn timuòr nε,
nε nà kε yé u'bo ukpieke nnò
te tèn mimòpuum.

Timuòr kuoreh nε tu'puum sokreh.

²⁵ Ama Yonbdaan ya gber tun tuu ki te uyo kε nε. Tigber nnò tun si: bi tóke' nε tigbεmònmònt tà nnò.»

2

¹ Nèn bo, dàan mèn mibiεrm kε ya bol nin milerkjim kε ya bol, ki la ηmòbe ñuòn ilele, ki la ηmòbe nunfòke, ki la lienh ki saah tób. ² Li febnh mèn Uwien ya gber bo tèn kicenfendk febnh ma libiil bo. Uwien ya gber te tèn mibiim mà mòn nε, kί li cère ní kpére kί lε limiel Uwien saan, ³ kimε ni laa' Yonbdaan ηmòbe tinimònt ma bo.

Kristo te tèn litenl nε ki co Uwien ya duku

⁴ Nεkn mèn Yonbdaan saan. U te tèn litenl là fuobe nε. Binib wiε' lè, nε Uwien gènde' lè, li yé u'bo nibonmònn. ⁵ Ní'mò te tèn iten yà fuobe nε. Nèn bo, cère mèn Uwien ní taa nε kί mε *Mifuoñaanm ya duku. Ní li yé licεkl là Uwien gènde' lè ki tien' bitòtuòrkaab, kί li teh ituòrε ki dienh wò tèn *Mifuoñaanm ye ma bo, nε *Yesu Kristo bo, u li tuo ituòrε nnò. ⁶ Kimε ní kεle' *Uwien ya gbònkú ni ki ye:

«Liike mèn, n gènde' litenl là yé n'bo nibonmònn,
ki tien' litenl là co kuduku,
ki ble' Siyòn ya du ni,
wà kε du li'bo la, fε ηa ní ji wò.»

⁷ Ninbi bà teke' ki jin' nnò,
litenl nnò yé ni'bo nibonmònn nε.
Ama bà ηa teke' ki jin' nnò bo nε ní kεle' ki ye:

«Litenl là bidumεb wiε' lè nnò,
lèn lá tien' litenkpiekl là co kuduku,

⁸ ki yé litenl là binib li lεkeh li'bo,
ki yé litenl là li gbòbreh binib mò.»

Bi li lεkeh li'bo, kimε ba tuo' Uwien ya gber,
nε Uwien sien' bε nnò.

⁹ Ama ninbi yé libol là Uwien gènde' lè nε,

ki yé wən ubercien ya təturkaab,
ki yé linibol là te ki de' wən baba,
ki yé u'nib.

U gènde' nε, ní li kpaandeh u sən' itùonciεn yà nnə nε.
Wən nε ñen' nε licinñunl ni,
ki kuən' nε u'wenwenku kùà ηməbe kuñuərku nnə ni.
¹⁰ Uyo uba na là yé Uwien ya nib,
ama fεnfennə ni ji yé u'yaab nε,
na là yé u muə' binib bà micεcεkm nnə,
ama fεnfennə ni ji yé u muə' binib bà micεcεkm nε.

Li ηməbe mən mitetem mà wəngeh ki teh ni yé Uwien ya nib

¹¹ N'jətiebε, ni yé bicεnb nε kitink kiε bo ki gèbreh. Nεn bo nε n sureh nε ní li coh ni'ba unisaal ya yεnm pε tibont tà bo, tù piendeh wə u la tien' Uwien yíe nà nnə bo. ¹² Ní li ηməbe mitetemənmənm bà ηa pε Wien bo ya nun bó, ηə ñí yé bi lienh ki saah nε isen iba ni ki teh ni teh nà bre mənən la, bε rí lε ni'tùonmənəmən kí pèke Uwien u li baa lidaali là.

¹³ Yonbdaan bo, ní li blinh ni'yul udu ya ciεnb kε ciεnb ya nun bó. Bεn si: ubercien, wən nε ηməbe ticiεnt u'du ya nib kε bo, ¹⁴ nin u kàan' binib bà idu ni bε rí li likeh yí, kí li dieh bà teh ibiere ya tub, kí li pèkeh bà teh nà mən nnə.

¹⁵ Uwien yíe nà si: ní li teh nà mən, ηə nεn bo, bà yé ijə, ka bεn niba nnə la fre kí yàare ñabu. ¹⁶ Li yé mən binib bà si bi'ba. Ni la dule nεn bo kí li teh nà bre. Ama ní li fuobe ñ kpe Uwien ya tonsənb rí li fuobe ma bo. ¹⁷ Li dienh mən unil kε lisel, kí li yíe ni'təb bà teke' Kristo ki jin', kí li boh Uwien, kí li dienh ubercien lisel.

Tεkn mən Yesu Kristo ya taal ni

¹⁸ Bitonsənbε, ní li blinh ni'yul ni'cεnbaambε ya nun bó, kí tùəre kí li fεnge bε. Na yé ní li teh nnə cεnbaambε bà yé binimənb, ki dinge baba nε, ní li teh nnə bà mə ya gbεr faa. ¹⁹ Kimε unil ηa bii' niba ηə bi jèndeh wə, u jin' kuminku Uwien bo, ki tuo' ijənd nnə la, ñí yé nibonn nà mən nε. ²⁰ Ni tien' nà bre ηə bi jèndeh nε, ni tuo' ijənd nnə la, ni ηməbe ku lε pεnpεku-u? Ama ni tien' nà mən ηə bi jèndeh nε ni mінде' ki tuo' ijənd nnə la, nεn nε yé nà mən Uwien ya nun bó, ²¹ kimε Uwien yin' nε ní sən nà nínə. Kristo mə jènde' ni'bo nnə nε. U tien' nnə ηə ni'mə rí tεkn u'taal ni nε. ²² Wən ηa tien' biere, tonnenku mə ηa ñen' u'ñabu ni fiebu. ²³ Bi suke' wə, wa jiin', ki jènde' wə, wa taa' jεr, ama u taa' u'ba ki ηukn' wà buh tibuur tu'donbó ya nuə ni nε. ²⁴ Wən bugbεn nε taa' u'tiεma gbεnεnt ki teke' ti'biere udəpənpən bo, ηə ibiere ji la ηməbe ti'bo tuəm, ηə tí lε mifuobm mà cuube. U ya jənd ya gbien nε cère' ni laa' laanfíε.

²⁵ Imən, ni là te tən ipe yà cuon' ki yebre' nε, ama fεnfennə ni liebe' ní wà kpaah nε, ki gu nε nnə saan.

3

Bijeb nin bi'puob li fuobe ma bo bi'dencen ni

¹ Bipiibe, ni'mə rí li blinh ni'yul ni'ciεb ya nun bó, ηə bi'ni biba ηa teke' Uwien ya gbεr ki jin' mənən la, kí ñε bi'puob ya tetem bo, bε rí teke tù kí ji, kí lε ba təkε' bε gbεr, ² kimε bi li lε ni'tetem wien ma bo, ki ηməbe mibom. ³ Ni la tuuke gbεnεnt ya mənbe bo, ki findeh tiyur ki gbiekeh, ki fèndeh ni'ba nin miñəkm ya jεfənbont, ki guoh tikpεlcεr tà ηməbe kuñuərku. ⁴ Ama cère mən ni'mənbe rí li te ni'fəl bo, ní li ηməbe liyεnguol, kí li te suoo. Nεn nε yé umənbe wà ηa rí winde, ki mən Uwien ya nun bó cεen. ⁵ Nnə nε uyo bo ya piib bà là yé Uwien ya nib, ki du u'bo nnə, là ηməbe u ya mənbe nε, kimε bi là blinh bi'yul

bi'ciɛb ya nun bó nɛ ⁶ tɛn Sara. Sara là boh *Abraham nɛ, ki yih wə u'cɛnbaa. Ni teh nà mən ka cèreh niba coh nɛ jɛwaanbu la, ni yé wən Sara ya bumu nɛ.

⁷ Piiciɛbɛ, ni'mə rí li fuobe nin ni'puob nin miyɛnfuom, kí li bɛn ki ye ba ηmɔbe tuəm. Li selndeh bɛ mɛn, kimɛ ninbi nin bɛn kɛ li taan' kí lɛ Uwien ya paabu nɛ. Bun si: limiɛl là ηa ηmɔbe gbenm. Ni teh nnə la, niba ηa rí pien ni'kaare.

Li teh mɛn nà mən

⁸ N li len nà kí fəre si: ni'kɛ rí li ηmɔbe iyɛnmaalbaabe, kí li muəh tɔb micɛcɛkm, kí li yíe tɔb tɛn ninjiɛb yíe tɔb ma bo, kí li ηmɔbe tinimənt tɔb bo, kí li jiindeh ni'ba tingi. ⁹ Ni la tien biɛrm kí tu wà tien' nɛ mibiɛrm lifɛnl, kí la suke kí jiin wà suke' nɛ. Ni li teh nà si: ní li miɛh Uwien ya mənəm ki dienh udaan, kimɛ Uwien yin' nɛ ní li teh nɛn nɛ, ηə ninbi nin ni'yul rí lɛ Uwien ya mənəm.

¹⁰ Kimɛ ni kɛle' *Uwien ya gbənkɛ ni ki ye:

«Wà yíe wə rí li fuobe kí li te liwiel ni idaan kɛ la,

wə rí li coh u'lɛnl,

ki la cère tonnɛnkɛ rí li ñɛh u'ñəbu ni,

¹¹ kí dāan nà bre,

kí li teh nà mən,

kí li nuunh uñəkpaan nin inunmón.

¹² Kimɛ Yonbdaan ya nun cɛ bigbɛməndɛnb bo,

nɛ u gbè itub ki cengeh bi'kaare bó.

Ama bà teh nà bre nnə wən,

u bulnh bɛn ibuən nɛ.»

¹³ Ni'nun món ní li teh nà mən la, ηmɛ li tien nɛ nà bre? ¹⁴ Ni tɪ baa' bɛ rí jènde nɛ, ni teh nà mən ma nnə bo mənən la, li te mɛn uyɛnsənge ni. La fenge mən nib, ki la cère ni'yɛnm rí saa. ¹⁵ Ama li dienh mɛn Kristo lisel ni'fɛl ni, kimɛ wən nɛ yé Yonbdaan. Li bondeh mɛn ni'ba uyo kɛ unil niire' nɛ ni'dɛndɛnl ya tingi la, ní fre kí jiin udaan. ¹⁶ Ama ní li jiindeh nin liyɛnguol nin mibom. Li ηmɔbe mɛn iyɛnmaalmənəm, ηə bà lienh ki saah nɛ isɛn iba ni, kí ñɛ ni yé Kristo yaab, ki ηmɔbe mitetəmənəm mà nnə bo nnə rí ji ifɛ.

¹⁷ Ni yé Uwien ya yíem bo nɛ ni jinh ijend, kimɛ ni teh nà mən nɛ la, ní mən ki cɛn' nin ní li teh nà bre ki jinh ijend.

Kristo faake' nin mikuum

¹⁸ Kristo nin u'yul kpo' bolm miba kpein nɛ binib ya biere bo. Wən wà ηa tien' nà bre nnə tuo' kí teke' bà teh nà bre ya kuum ki kpo' ηə wə rí taa nɛ kí baa Uwien saan. Bi ku' u'nisaalgbɛnɛnt ama *Mifuoñaanm cère' u mɛkre' ki fuobe.

¹⁹ Mi cère' u jon' ki tɪ tɔke' bitɛnkpiib bà lùo ki te lipɛkl ni nnə mənən tigbɛmənəm. ²⁰ Bɛn si: binib bà là yíe' Uwien ya ñəbu bó uyo bo nnə, uyo wà Uwien là duən' u'yɛnm ki cère' ní wuəke' nnə nɛ. U là duən' u'yɛnm uyo wà Nowe là te ki teh buñɛrciɛnbu nnə nɛ. Binikàankaab nɛ là kən' buñɛrbu nnə ki ηmɛre' kí ñɛ miñunm bo. Bi'kɛ là te biniin nɛ.

²¹ Miñunm nnə yé uñunsii wà ηmiɛndeh nɛ fɛnfɛnnə wuə nɔ ya nɛnnɛnkɛ nɛ. Na yé ñunsii wà ñɛndeh tigbɛnɛnt ya jəknt, ní yé unil rí taa u'ba kí de Uwien nin iyɛnmaalmənəm nɛ. U ya ñunsii nɛ ηmiɛndeh kí ñɛ Yesu Kristo ya mɛkrm bitɛnkpiib ni bo. ²² U don' kutaaku bo ki tɪ kɛle' Uwien ya nɔjie bó ki ηmɔbe mituəm Uwien ya tondb nin nà kɛ ηmɔbe tɪ'ciɛnt nin mituəm kɛ ya bol nnə bo.

4

Ijend yà li tu Kristo yaab

¹ Tə, Kristo là tuo' ki jin' ijend u'gben ni. Nən bo, ni'mə́ rí li ηməbe lifəl ki tuo' kí ji ijend ten wən, kime wà tuo' ki jin' ijend u'gben ni la, wən nin ibiere gbiire' nε, ² ηə uyo wà s'ien' wə́ rí li fuobe unendun wuu ni nnə, wə́ rí li teh Uwien yíe nà, kí dàan unisaal fε nà. ³ Uyo uba, ni là teh bà ηa pε Wien bo yíe nà, nε nǐ tǐ wuəke'. Ni là teh lisənsəndl nε, ki teh unisaal fε tibont tà, ki ñuh ki yibeh, ki jinh unifenjin, ki taakeh ki kaah, ki jinh ki ñuh ki yibeh, ki pε ibule bo. Ibule bo ya paanm yé ijuəke ya bonn nε Uwien ya nun bó. ⁴ Fənfənnə, bi laa' na ji tuuke bi'sənsəndkəndkaal nnə bo ma nnə, nε nǐ jin' bε, bi ji sukreh nε. ⁵ Ama bi li təke wà bonde' wə́ rí bu binifuob nin bitenkpiib kε tibuur nnə, bi sən' nà kε. ⁶ Nən bo nε bi təke' bitenkpiib mənən tigbəmənəmənt. Bi là kpo' binib kε kpuokeh ma bo nε. Bi təke' bε tigbəmənəmənt nnə ηə Mifuoñaanm bo bε rí li fuobe ten Uwien nε.

Kristo yaab li fuobe ma nin bi'təb

⁷ Tibont kε ya gbenm nεkn' ní ηə! Nən bo, li ηməbe mən miyənfuom, kí li coh ni'ba ηə kí li freh ki kàareh. ⁸ Ni li kpiε kí li teh nà si: li yíe mən təb nin ni'fəl kε, kime miyiem cèreh binib fèreh təb ibiere yà yεbe nε.

⁹ Li teknh mən təb kucənkú ki la ηulnh. ¹⁰ Uwien de' unil kε bupaabu jeje nε. Wà kε rí li yé utonsənmənəmən wà taah u laa' bupaabu bùa nnə ki toreh bitəb. ¹¹ Wà kε ye wə́ rí len la, wə́ rí len Uwien ya gber. Wà toreh binib la, wə́ rí li toreh nin Uwien de' wə́ mituəm mà nnə. Nən nε li cère *Yesu Kristo bo bε rí pəke Uwien isen kε ni. Wən nε si ukpiεke nin mituəm uyo kε. Amí.

Bà jəndeh Kristo bo nnə, Uwien ya mənəm te bi'bo

¹² N'jətiebε, la cère mən ni te ijendciēn yà ni ì siēnh ten umu nnə rí cuo nε yəkm. I tu' nε ηə nè rí wuən kí ye ni ηməbe mitekjim mənəmənəm bii na ηməbe nε? Nən bo, ni la li maaleh ki teh nǐ yé nibonlurkaann nε. ¹³ Ama li poknh mən, kime ninbi nin Kristo nε taan' ki jəndeh, ηə lidaali là u li ñen u'kpiεke upaan bo nnə ní li te uyensəngciēn ni ki poknh. ¹⁴ Bi sukreh nε, kime ni yé Kristo yaab la, Uwien ya mənəm te ni'bo, kime *Uwien ya Fuoñaanm mà ηməbe ukpiεke nnə te ni'bo. ¹⁵ Ni'ni uba là cère bε rí li jəndeh wə́ kí ye u ku' unil, bii u sun', bii u tien' niba nǐ bre, bii u kən' uba ya gber ni. ¹⁶ Ama u yé Kristo yə ma nnə nε bi jəndeh wə́ la, u la cère' fε rí cuo wə́, wə́ rí li kpiεkreh Uwien bi yih wə́ Kristo yə ma nnə bo. ¹⁷ Tibuur ya yo baa' ηə, nε Uwien li kpiε kí bu u'yaab nε. Tə, nǐ yé u cin' nin tinbi bà yé u'yaab la, bà yíe' ka teke' u'gbəmənəmənt nnə yaam li tǐ fəre mila bo?

¹⁸ Nǐ yé:

«Ugbəməndaan ya ηmerm li faake la,
nǐ ji li te mila wà ηa kpe Wien ya sən, ki yé ubierdaan bo?»

¹⁹ Nən bo, bi jəndeh bà Uwien ya yíem bo nnə, bε rí li tuu ki teh nà mən, kí taa bi'ba kí ηukn wən wà ñen' tibont kε, kí yé uməməndaan nnə ya nuə ni.

5

Kristo yaab ya ciēnb li teh ma bo

¹ Fənfənnə, n sureh bà yé Kristo yaab ya ciēnb ni'ni nnə nε. Min mənən yé Kristo yaab ya ciēn nε ten bən, ki yé umənkunl Kristo jin' ijend yà kε nnə bo, ki li lε Kristo li ñen u'kpiεke wà upaan bo nnə. N sureh bən nε ki teh: ² «Li kpaah mən Uwien ηukn' nε binib bà nnə, kí li likeh bε, ki la cère nən li te ten nǐ yé liwəbl nε ni'bo, ama nè rí li yé ni'yēnm ni, ten Uwien yíe ma bo. Ni la sənkh ki nuunh like, ama cère mən ni'yēnm rí li pε lituonl nnə bo. ³ Uwien nε taa' bε ki ηukn' ni'nuə ni. Ni la ηuuke bε ten ni yé bi'yənbdenb nε, ama ní cère ni'tetem rí li wəngēh bε, bi li teh ma bo.» ⁴ Nnə nε Kristo wà yé bà kpaah u'nib ya ciēn

nnə li ñen u'ba upaan bo uyo wà nnə, ni li ɛ lisuul là ηməbe kuñuərku kùà ηa ñ gben nnə.

Kristo yaab kɛ li teh ma bo

⁵ Ninbi bifɛnbɛ ni'mə ñ li blinh ni'yul biciɛnb ya nun bó.

Kristo yə kɛ Kristo yə ñ li jindeh u'ba tingi bitəb ya nun bó, kimɛ ñ ke'le'

*Uwien ya gbənkɛ ni ki ye:

«Uwien nɛn bà ηməbe tigbengt,
ama u teh bà jindeh bi'ba tingi tinimənt.»

⁶ Nɛn bo, li jindeh mɛn ni'ba tingi Uwien, mituəm kɛ ya daan, ya nun bó ηə wə ñ kpɛke nɛ u sien' uyo wà wə ñ kpɛke nɛ nnə. ⁷ Li taah mɛn nà kɛ ciɛke nɛ ki ηukndeh wə, kimɛ wən nɛ likeh nɛ.

⁸ Li coh mɛn ni'ba, ki la gəh, kimɛ ni'nɛnnɛnd usɛnpol te tɛn uyɛnbəl nɛ, ki gbokɛh ki lindeh ni'kɛ saan ki nuunh unil wə ñ cuo. ⁹ La cèbe wə mɛn ni'ba, tùrɛ mɛn kí li du Uwien bo, kí li bɛn kí ye ni'yaab Kristo yaab bà kɛ mə te uηɛndun wuu ni nnə mə jɛndeh tɛn ninbi nɛ. ¹⁰ Ni li jɛnde, ama na ñ wuəke kí gbien. Ni yé Kristo yaab ma nnə nɛ Uwien, tinimənt kɛ ya daan, yin' nɛ ní ɛ u'kpɛke wà ηa ηməbe gbenm. Wən nin u'yul nɛ li mənɛ nɛ kí tɛ gben, kí de nɛ mituəm, kí cère ni'tekjim ñ faake, kí cère niba la fre kí jɛnge nɛ u'sɛn ni.

¹¹ Uwien nɛ si mituəm uyo wà ηa ηməbe gbenm. Ami.

Micèbm

¹² Ti'ninjɛ Silfɛn* wà n du u'bo nnə nɛ tore' nni n ke'le' iñəbonkàankɛ yiɛ ñ sure nɛ, kí təkɛ nɛ kí ye Uwien ya paabu yé imən nɛ. Tùrɛ mɛn kí li ηuuke bù.

¹³ Ni'təb bà Uwien gɛnde' bɛ, bi te Babilonn ni nnə fuondeh nɛ. N'buk Mark mə fuondeh nɛ. ¹⁴ Ní fuonde təb mənəmənɛm tɛn ninjɛb nin ninsɛb fuondeh təb ma bo.

Uwien ñ de ninbi Kristo yaab kɛ uyɛnduən.

* 5:12 Liike Itùon 15:22, 40.

Kugbɔnlieku kua Pier kele' kù nnɔ Nà wɔngɛh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu te ki de' Kristo yaab ke ne, ne ki yé micèbm ya gber. Pier wà kele' kù nnɔ ye u'kuum ya yo baa'-a! (1:13) U kele' kù nɔ Kristo yaab ní tiere u'wɔknm bó ne. U tɔke' be ki ye be ní li nɔmɔbe bi là nɔmɔbe mitetem mà kí nɛ bi'tekjim bo nnɔ, kí li pɛ bi wɔkn' be nà nnɔ bo (liyul 1). Kugbɔnku kuu ya gber mɔh nin bitonnɛnɔbɔnsɔknɔ ya tonnɛnku nin bi'tetefɛnfɛnm ne (iyul 2), ki tɔkeh Yonbdaan Yesu li baa ní lidaali là ya gber (iyul 2).

Tɔ, Kristo yaab ya nikpiɛkb kpo' nɔ Yesu nɔ biɛ ki baa' ní, ne ní beke' binib bà yebe, ba ji ben ní nɛn' bà. Ama Kristo yaab gu wɔ ma, nɛn ne wɔngɛh Uwien ya minku, kimɛ u yé nisaal ke nisaal ní lèbre u'tetem ne.

Pier saakreh Kristo yaab ya gbenɛnt be ní li nɔmɔbe kuminku mitekjim ni, kí li gu lidaali là Yesu Kristo li baa ní. U tɔkeh be ki teh bi la gɔh, kimɛ nil nɔ ben lidaali là u li baa ní.

Pier wà kele' kugbɔnlieku kuu nnɔ ye wɔ ní kele kù uyo wà nnɔ ki laa' bi bende' Pɔl ya gbɔnt tuba bó nɔ (3:15). Nil la nuunh wɔ ní cii bi kele' tigber tà ya tingi u'tiema tuɔm bo (1:20), Mifuoñaanm ya torm ne yé nibonn nà cieke.

Ifuonde

¹ Min Simɔn Pier, n yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl ne, ki yé u'tond mɔ. N kieh kugbɔnku kuu ní de ninbi bà teke' *Yesu Kristo wà yé ti'Wien nin ti'Nmiɛnl ki jin' mɔnmɔnm tɛn tinbi nnɔ ne. Wɔn *Yesu Kristo ne cère' ni teke' wɔ ki jin', kimɛ u yé wà cuube ne. ² Uwien ní juoke ne kí gbien, kí cère ní li nɔmɔbe uyɛnduɔnciɛn kí nɛ ni ben wɔ, ki liebe' ki ben Yonbdaan *Yesu ma nnɔ bo.

Kristo yɔ li nɔmɔbe mitetem mà

³ U'tuɔm bo ne u de' tɛ nà ke li tore tɛ tí li fuobe, kí li pɛ u'sɛn bo mɔnmɔnm, ki cère' ti bende' wà yin' tɛ kí nɛ u'tiema kpiɛke nin u'tiema nimɔnt bo nnɔ. ⁴ Tu ya bont bo ne u de' tɛ u là pùon' ki ye u li de tɛ tibont tà, tù yé tibonciɛnt ki mɔn ki gbien' nnɔ. Tu ya bont ne li cère tibonbiert tà te uɛndun wuu ni binib ya nun fɔke tu'bo nnɔ ji la coh ne mɛnku. Nnɔ ne ni li nɔmɔbe Uwien ya tetem.

⁵ Nɛn bo, tùɔre mɛn kí nɔkn kí li nɔmɔbe mitetemɔnmɔnm kí pukn ni'tekjim bó, kí li nɔmɔbe mibɛnm kí pukn ni'tetemɔnmɔnm bó, ⁶ kí li cò ni'ba kí pukn ni'bɛnm bó, kí li nɔmɔbe kuminku kí pukn ni coh ni'ba ma nnɔ bo, kí li pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm, kí pukn kuminku bó. ⁷ Ni pɛ Uwien ya sɛn bo mɔnmɔnm la, ní li yé tɔb tɛn ninjiɛb yé tɔb ma bo. Ni yé tɔb tɛn ninjiɛb yé tɔb ma bo la, ní li yé binib ke mɔ. ⁸ Kimɛ ni nɔmɔbe mi ya tetem ki pɛ mi'bo ki joh inun bó la, mí li cèreh ní li sɔnh itùon, ne itùon nnɔ nɔ ní juore fɛnm. Mí li cère ní tùɔre kí bende ti'Yonbdaan *Yesu Kristo mɔ. ⁹ Ama wà nɔ nɔmɔbe mitetem nnɔ la, u lɛnh dɔmudɔmu ne, ki te tɛn ujuɔn. U sunde' nɔ ki ye Uwien sɔkre' ki nɛn' u là teh ibiere yà nnɔ nɔ.

¹⁰ N'yaabɛ, Uwien ne yin' ne ki gènde' ne. Nɛn bo, cère mɛn ni'nun ní li mɔn ní li teh nà wɔngɛh ki teh wɔn ne yin' ne ki gènde' ne. Ni teh nnɔ la, na ní tùre kí kɔ biil ni fiebu. ¹¹ Nnɔ ne Uwien li teke ne tinɔjer tule, kí cère ní kɔ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ti'Nmiɛnl ya bel là nɔ nɔmɔbe gbenm nnɔ ni.

Li pɛ mɛn Yesu ya tondb ya wɔknm bo

¹² Nɛn bo nɛ n li tuu ki tiereh nɛ tibont bugbɛn bó nin ni bɛn tù ma kɛ, ki pɛ bi tɔkɛ' nɛ tigbɛmɔnt tà nnɔ bo mɔnmɔnm nnɔ. ¹³ N laan biɛ ki fuobe ma n maale' ki ye nɛ mɔn n li tien nɛ tibont bugbɛn bó nɔ ni la gɔh tu'bo nɛ. ¹⁴ Kimɛ n bɛn ki ye uyo wà sɛn' n li fuobe nɔ ji yɛbe tɛn ti'Yonbdaan *Yesu Kristo nin u'yul là tɔkɛ' nni ma bo. ¹⁵ Ama n li nɛkn kí cɛrɛ n tɛ taa' n'yaam ki bure' mɔnɔn la, ní li tuu ki tien tibont bugbɛn bó nɛ.

¹⁶ Tɔ, na yé ti taa' unisaal ya yɛnfuom ya gbɛyienkaar nɛ ki tɔkɛ' nɛ ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya baam nin u'tuom ya gbɛr, ama ti'nunbu nɛ laa' u'yɛbn. ¹⁷ Imɔn, u laa' lisel nin ukpiɛke Baa Uwien saan, uyo wà wɔn Uwien wà nɔmɔbe ukpiɛke u yɛbe ka tɛ nɔmɔbe u kɛrɛ nin bà nnɔ là len' ki ye: «Wà sɔ yé n'Bijɛ, n yíe wɔ cɛn nɛ n'yɛnm sɔnge u'bo ki gbien'.» ¹⁸ Nɛ tinbi mɔnɔn là cii' uniɛke nnɔ bó paaki bó uyo wà tinbi nin wɔn là te Uwien ya juɔl bo nnɔ.

¹⁹ Nnɔ nɛ ti tùrɛ' ki du ki ye *Uwien ya nɔbonsɔknb là tɔkɛ' tigbɛr tà nnɔ tù te. Ní mɔn ní tùrɛ kí pele itub nɛ kí cenge tù. Tù te tɛn lifrl nɛ wendeh nà saan biike ki gu nɛ n faa nɔ litɛnɛnɛmaasel* n wende ni'fɛl ni. ²⁰ Kpiɛ mɛn kí bɛnde kí ye *Uwien ya nɔbonsɔknb ya gbɛr tà kele' *Uwien ya gbɔnku ni nnɔ, uba nɔ n fre kí sɔkn tù nin u'tiema yɛnfuom, ²¹ kimɛ nil nɔ kpele ki taa' u'tiema yíem ki sɔkn' Uwien ya nɔbon, ama *Mifuoñaanm nɛ là cɛrɛ' binib sɔkn' Uwien ya nɔbon.

2

Bà wɔknh kutonnɛnku ya gbɛr

¹ Uyo bo binib là te Uwien ya nib ni ki yih bi'ba *Uwien ya nɔbonsɔknb, ki sɔknɛh kutonnɛnku tɛn binib te ni'mɔ ni ma ki yih bi'ba biwɔnwɔknb, ki wɔknh kutonnɛnku nɔ. Bi li taa ucekn kí taa miwɔknm mà yé kutonnɛnku kí kuɔn ni'ni kí tuln binib, haali kí tɛ niɛ mɔnɔn kí ye ba bɛn bi'Cɛnbaa wà dɛ' bɛ ki wiɛ'. Bi li tien nnɔ nɛ ki nuunh bi'tiema tudɛrɛ nɛ Uwien n gben bi'gbɛr na n taande. ² Binib li paan bi'sɔnsɔndl bo ki yɛbe. Bɛn bo nɛ binib li len tigbɛmɔnt ya sɛn bo fɛnfɛnm. ³ Bi li yé binib bà nɔ gbuokeh like nɛ, kí taa tiñɔnmaagbɛr kí lɛrɛ kí ji nɛ. Ama bi bonde' haali uyoyo bɛ n bu bɛ tibuur tà nnɔ nɔ nɔmɔbe pɛrm; bi'tudɛrɛ mɔ nɔ nɔmɔbe juorm. ⁴ Kimɛ Uwien nɔ dɔan' u'tondb bà bii' nnɔ ya tub ya dɛrm. Ama u taa' bɛ ki wiɛ' kubùoku kùà nɔ ka nɔmɔbe biɛn, ki biike ni nɛ, ki cɛrɛ' bi lùo tikurdɔkr ki te len, ki gu tibuur ya daali. ⁵ Wa dɔan' binib bà là te uɛndun wuu ni haali uyoyo bo ya tub ya dɛrm. Ama u là cɛrɛ' miwuom kun' nin bà nɔ boh wɔ ma nnɔ, u là nɔmiɛn' Nowe nɛ nin binib bilole ki pukn'. Wɔn Nowe nɛ là tɔkɛh binib tigbɛmɔnt. ⁶ Uwien là dɛrɛ' Sodɔm nin Gomɔr yaab ya tub ki cɛrɛ' idu bugbɛn teke' umu ki wɛn' ki nɔmaare' nɔ wenli bo nɛ n li yé kudɛku bà nɔ boh wɔ nnɔ bo nɛ. ⁷ U là nɔmiɛn' Lɔt, ugbɛmɔndaan wà ya yɛnm là saa' idu nnɔ ya nib ya tetem bo ki gbien' nnɔ nɛ. Bi là pɛ lisɔnsɔndl bo nɛ ki teh bi'yɛnm yíe nà. ⁸ Lɔt nin bɛn nɛ là kɔ, nɛ idaan kɛ u lɛnh, ki ciuh bi teh nà kɛ, nɛ nɛ wi wɔ bi'tuonfɛnfɛnm nnɔ bo cɛn, kimɛ u yé ugbɛmɔndaan nɛ. ⁹ Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien bɛn u li tien ma kí nɛn binib bà pɛ u'bo mibiikm ni, kí guure tibuur ya daali kí dɛrɛ bà nɔ cuube ya tub. ¹⁰ U li tùrɛ kí dɛrɛ bà pɛ tigbɛnɛnt yíe tibonbiert tà bo, ki fɛ tijɔknt ya bont ya tienm, ki yindeh Uwien ya yonbdɛnt nnɔ ya tub nɛ.

Biwɔnwɔknb bà wɔknh kutonnɛnku nnɔ, ba fɛnge bonn, ki nɔmɔbe tigbɛngt, ki mɛngreh lifɛl ki sukreh nà kɛ nɔmɔbe ukpiɛke paaki bó. ¹¹ Uwien ya tondb bà nɔmɔbe mituom nin ufaa ki cɛn' bɛ nnɔ mɔnɔn nɔ sukreh ki biindeh nà kɛ nɔmɔbe ukpiɛke paaki bó nnɔ Yonbdaan ya nun bó. ¹² Ama binib nnɔ yé ijɔr nɛ, ki te tɛn ipiɛ, ki te ki dɛ' bɛ n li coh yí ki kuuleh. Bi sukreh bà bɛn nà nɛ, ki li kpo

* 1:19 Migbiirm miɛ ni bi ye litɛnɛnɛmaasel la, bi niirɛh Kristo nɛ.

ten tiwent, ¹³ ki li le utudere, wun ne ye bi'tuonbiere nno ya paaku. Bi'yenm songe be ri li sonh isonsandtuon kuwensiiku ne. Ninbi nin ben taan' ki jinh la, bi'yenm songe be ri li lereh ne ne. Bi ye tijoknt ne, ki nmabe ife. ¹⁴ Bi'yenmaale ke pe bipiib bo ne. Bi teh ibiere ne ka jureh, ki lereh ki coh ba ya tekjim na faa. Ba gbuokeh bont ne bi'yenmaale ke pe tu'bo, ki ye binib ba te minum ni. ¹⁵ Bi wie' usenmanman ne ki ture' ki paan' Bosor ya bje Balam ya sen bo. Wan Balam ne la ye ilike ki gbien' ki tuo' bi pen' wo u tien' na bre. ¹⁶ Ama Uwien cere' unuun len' minilm ki biin' Balam ki pien' wan Balam *Uwien ya nabonsaknl ya jrtuon.

¹⁷ Biwanwaknb ba wakh kutonnenku nno te ten inunbunkuon ne, ki te ten titewalgbont ta kutafaaku take tu. Uwien bonde' be mifnm na saan biike cinm no. ¹⁸ Bi lienh tigbengt ya lenm ne ma nmabe tingi, ki sonh isonsandtuon ya bi'menku pe i'bo nno, ki lereh ki coh binib ba wie' ba ture' ya sen na laan wuake' nno. ¹⁹ Ki takeh be ki teh bi pe bi'bo la, bi li le liwiel ne ben bugben ji ye tibont ta teh be fnm nno ya yonbe, kime unil teh na ni ti men' wo ki gbien' wa ji li fre ki wie ne la, u ye ni'yonb ne. ²⁰ Binib ba bende' *Yesu Kristo wa ye Yonbdaan ki ye Unmienl nno nen' bi'ba unendun wuu ya joknt ya bont ni no. Bi liebe' ki kon' tu'ni, ki cere' tu men' be ki ti gbien' ba ji li fre ki wie tu la, bi li tien fnm ki cen bi la te mikpiem ma bo. ²¹ Kime ba bi bende' tigbamont ya sen la, ni bi tu nin be ri bende wu no ki wie Uwien ya gber ta bi la wakh' be tu nno. ²² Na li tu be nno li wuan ki ye mikpenjenm mie ye imon ne. Men si: «Usengbenl liebe' ki jin' u'siint», ne «Bi sii' fanga ki gben', u liebe' ki ti binbinde' liwobl ni.»

3

Yonbdaan li li baa ne

¹ N'jotiebe, n kieh kugbanlieku so ri de ne. Tu'ke tule ni ri tiereh ne ni'ke no ri tore ne ni li nmabe iyenmaalmannan ne. ² Li tien men' *Uwien ya nabonsaknb la juo' ki take' ne tigber ta nno, ki li tien Yonbdaan, Unmienl la son' u'tondb ni'saan bi take' ne u'gber ta nno mo. ³ Ni li kpie ki bende na si: idenførke ya yo binib li te ne, ki li ye binib ba leh ki sereh binitab, ki li fuobe bi'yenm ye ma bo, ⁴ ki lienh ki teh: «*Yesu punon' ki ye u li baa ni-a! U nin ji juore' la? Kime ti'baambe kpo' haali uyoyo no ama ni'ke juore' ki te ten unendun ya cincinyo ne.» ⁵ Bi lienh nno ma nno bi sunde' no ki ye Uwien la len' ne kutaaku nin kitink nen' haali uyoyo. U taan' minunm buol liba ki cere' kitink nen' upaan bo. ⁶ U la liebe' ki cere' minunm yebre' ki kun' nin unendun ya nib nin na ke la fuobe uyo bo. ⁷ Ama Uwien len' ki ye kutaaku kuu nin kitink kie no li te ne ki gu lidaali la u li bu binib tibuur, ki gben ba na boh wo nno ya gber. Nen daali ne umu li wi kutaaku nin kitink ke.

⁸ Ama n'jotiebe, na bi li sunde nibonn niba bo ne. Nen si: uwien uba te ten ibin liturl ne Yonbdaan bo, ne ibin liturl mo te ten uwien uba. ⁹ Yonbdaan na ri taande u punon' ki ye u li tien na nno bo ten binib biba maaleh ma bo. U nmabe kuminku ni'bo, kime wa ye uba ri kpo ki juore fnm, ama u ye unil ke ri lebre u'tetem ne. ¹⁰ Yonbdaan li baa ni lidaali la li ci binib ten unasu ne. Nen daali ne kutaaku li gben ki tien kuwaaku ki gbien, ne tibont ta ke te ku'bo nno ri wi. Kitink nin tibont ta ke te ki'bo nno mo li wi. ¹¹ Tibont nno ke li wi ma nno, ni man, ni li ye be ya nitunbu? Ni kpe ni li fuobe Uwien ye ma bo ne, ki li boh wo, ¹² ki gu lidaali la Uwien li bu binib tibuur nno ri baa tonm. Nen daali ne umu li wi kutaaku ne limuuwal ri donde tibont ta ke te ku'bo. ¹³ Ama Uwien la punon' ki ye u li tien kutefenku nin kitinfen, ki cere tigbamont ri li te tu'bo. Ti gu nen ne.

¹⁴ Nen bo, n'jotiebe, ni gu ni'daali ma no, li rikndeh men no u la baa' la, wo ri le ni te uyenduon ni, ka nmabe joknt, ka gbè niba saan. ¹⁵ Ni li ben ki ye

ti'Yonbdaan mĩnde' ki wuɔke' ma nnɔ, nĩ yé ni ya ηmɛrm nɛ. U ya sɛn bo nɛ ti'ninjɛ Pɔl wà ti yíe wɔ nnɔ kele' nɛ kugbɔnku kí ñɛ Uwien de' wɔ miyɛnfuom mà nnɔ bo. ¹⁶ U'gbɔnt kɛ ni, u ye wɔ ń len tuu ya gber bo la, u lienh nnɔ nɛ. Nibɛmbɛ saan ya ciim faa nɛ, nɛ binib bà ηa bɛn niba, ka tukn' wɔknm miba bo coh tu'tingi ki lèbreh tɛn bi lèbreh *Uwien ya gbɔnku ni ya gbɛtɔr ya tingi ma bo, ki tulndeh bi'ba. ¹⁷ Nɛn bo, n'jɔtiebɛ, n juɔ' ki tɔke' nɛ sɔ. Li bɛn mɛn, ki la cère bà ηa boh Uwien, ki tùre' nnɔ ń lere nɛ ní paan bi'bo, kí lúo ni se usensien wà ki faa nnɔ. ¹⁸ Ama tùre mɛn kí li bendeh ti'Yonbdaan nin ti'Nmiɛnl *Yesu Kristo ki joh inun bó, kí cère u'juokm ń li yɛbreh ni'saan. Wɔn si ukpieke fɛnfennɔ nin uyo wà ηa ηmɔbe gbenm. [Ami].

Tigbɔnt tà San kɛle' tù nnɔ Nà wɔngh tigbɔnt tuu te ma bo

San nɛ kɛle' tigbɔnt tuta tuu nɔ. Wa kɛle' u'yel tu'ni niba saan.

Kukpiɛku kuu ni ni'ba saan ɲa wɔngh u kɛle' kù ki de' wà. U lii kɛle' ki de' Kristo yaab biba nɛ, bi paan' binib biba bo bi'wɔknm ɲa kpe sɛn bo. Nɛn bo nɛ San kɛle' kugbɔnku kuu ki tɔke' bà li kàanh kù ki ye bɛ ń liike bi'yul bo nin mi ya wɔknm.

Kugbɔnlieku ni, San yih u'ba «ucien nɛ.» U kɛle' kù ki de' upii uba nin u'bumu nɛ. Upii uba nin u'bumu nnɔ yé Kristo ya taanl liba nin lí'nib nɛ.

U saakreh bà li kàan kù nnɔ ya gbɛnɛnt bɛ ń li yíe tɔb, kí li pɛ Yesu ya wɔknm bo mɔnmɔnm nɛ.

Wɔn unibaab nɛ kɛle' kugbɔntaaku ki de' uje uba, ki pɛke' wɔ, kimɛ u pɛ tigbɛmɔnt ya sɛn bo, ki toreh Kristo yaab. U liɛbe' ki lienh ujetɔ mɔ bó. U yíe' «ucien» ya ńɔbu bó, ka teknh cɛnb mɔ (migbiirm 9-10). U tí liɛbe' ki lienh ujetɔ uba mɔ ya gber, u teke' Yesu ki jin' (migbiirm 11-12). U saakreh ukpiɛk nnɔ ya gbɛnɛnt wɔ ń li pɛ u ya jɛ ya tetem bo nɛ.

Mifuobm ya gber

¹ Ti tɔkeh nɛ ti cii' nà, ti'nunbu laa' nɛ, ti'ńuɔre' nɛ, ti'nuɔ mɛ' nɛ nnɔ ya gber nɛ. Tigber bugbɛn là te haali tibont kɛ ya cincinyo nɛ, ki yé limiɛl ya gber. ² Mifuobm nnɔ ya daan taa' u'ba ki wuɔn' tɛ, ti laa' wɔ nɛ ki kundeh imɔn, ki tɔkeh nɛ *limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm ya gber. Wà yé limiɛl ya daan nnɔ là te nin Baa Uwien nɛ, ki taa' u'ba ki wuɔn' tɛ. ³ Ti cii' nà, ki laa' nɛ nnɔ, ti tɔkeh ni'mɔ ni ya gber nɛ, ɲɔ tinbi nin ninbi ń li te uńɔkpaan ni. Ti'ńɔkpaan nnɔ yé uńɔkpaan wà tinbi nin ti'Baa Uwien nin u'Bije *Yesu Kristo ɲmɔbe wù nnɔ nɛ. ⁴ Ti yíe tí li ɲmɔbe uyensɔnge kí tí gben nɛ. Nɛn bo nɛ ti kɛle' tigber tuu nɔ ki de' nɛ.

Nɛ mɛn licinńunl ni kí kɔ kuwenwenku ni

⁵ Ti cii' tigber tà *Yesu saan nnɔ, ti tɔkeh nɛ tun sɔ: Uwien yé kuwenwenku nɛ, cinńunl ɲa te u'ni. ⁶ Ti lienh ki teh tinbi nin Uwien ɲmɔbe uńɔkpaan, ki liɛbe' ki te licinńunl ni la, ti yé bitonnɛndɛnb nɛ, ta ɲmɔbe gbɛmɔnt. ⁷ Ama ti te kuwenwenku ni tɛn Uwien te kuwenwenku ni ma la, ti ɲmɔbe uńɔkpaan nin tɔb nɛ. Nɛ u'Bije *Yesu ya sɛm sɔkreh ti'biere kɛ.

⁸ Ti len' ki ye ta ɲmɔbe biere la, ti tulndeh ti'ba nɛ, gbɛmɔnt ɲa te ti'fɛl ni. ⁹ Ti kpiire' ti'biere ki tɔke' Uwien la, u li fɛre tɛ, kí sɔkre ti'fɛl kí ńɛn nà kɛ bre, kimɛ u cuube nɛ ki yé ugbɛmɔndaan. ¹⁰ Ti len' ki ye ta teh biere la, ti yin' Uwien utonnɛndaan nɛ, nɛ u'gber ɲa te ti'fɛl ni.

2

Kristo nɛ yé ucɛndɛnduol

¹ N'bumu, ma yíe ní li teh biere. Nɛn bo nɛ n kɛle' tigber tuu ki de' nɛ. Ama unil tien' ibiere mɔnɔn la, ti ɲmɔbe *ucɛndɛnduol uba ti'Baa Uwien saan. Wɔn si: *Yesu Kristo ugbɛmɔndaan. ² U taa' u'ba ki tien' lituɔrl ki de' Uwien ɲɔ Uwien ń fɛre tɛ ti'biere nɛ. Na yé ti'yi baba, u li fɛre unɛndun ya nib kɛ mɔ yi nɛ.

³ Ti tuo' Uwien ye nà la, nɛn nɛ wɔngh tɛ ki teh ti mɔnbe ki bɛn Uwien. ⁴ Wà kɛ ye u bɛn Uwien, ka tuo' u ye nà la, u yé utonnɛndaan nɛ, nɛ gbɛmɔnt ɲa te

u'fèl ni. ⁵ Ama wà kɛ boh Uwien ya gber la, wɔn nɛ cinbe ki yíe Uwien ki tí gben'. Nnɔ nɛ ti mɔnbe ki bɛn ki ye tinbi nin Uwien tɛ. ⁶ Wà kɛ ye wɔn nin Uwien tɛ la, wɔ́ ní li fuobe tɛn *Yesu Kristo là fuobe ma bo.

Li yíe mɛn tɔb
(San 13:34-35)

⁷ N'jɔtieɛ, na yé wɔɔbfɛnl nɛ n kieh ki dienh nɛ, ama ní yé liwɔɔbkpaal nɛ. Ni là cin' ki paan' *Yesu Kristo ya sɛn bo ma nnɔ, nɛ ki cii' lè. Liwɔɔbkpaal bugbɛn yé tigber tà ni là cii' tù nnɔ nɛ. ⁸ Nin nɛn kɛ ɲɔ, n kele' liwɔɔbl là ki de' nɛ nnɔ yé lifɛnl nɛ. Ninbi nin *Yesu Kristo ya tetem nɛ wɔngɛh ki teh liwɔɔbl nnɔ mɔn. Kimɛ licinñunl bɛnh ki gbɛndɛh nɛ, nɛ kuwenwenmɔnku cin' ki wɛndɛh.

⁹ Wà kɛ ye u te kuwenwenku ni, ki nɛn u'tɔ la, u biɛ ki te licinñunl ni nɛ. ¹⁰ Wà kɛ yíe u'tɔ la, u te kuwenwenku ni nɛ. Bonn ɲa te u'fèl bo kí fre kí cère wɔ́ ní tien nà bre. ¹¹ Ama wà kɛ nɛn u'tɔ la, u te licinñunl ni nɛ, ki cuonh ka bɛn u joh nà bó. Kimɛ licinñunl nnɔ juɔn' wɔ ɲɔ.

Ni'nun la li mɔn uɲɛndun nin u'bont bo

¹² N'bumu, n kieh tigber tuu ní de nɛ, kimɛ Uwien fère' nɛ ni'biere *Yesu Kristo ya yel bo ɲɔ.

¹³ N'baambɛ, n kieh tigber tuu ní de nɛ, kimɛ ni bɛn wà te haali tibont kɛ ya cincinyo. Bifɛnbɛ, n kieh tigber tuu ní de nɛ, kimɛ ni faake' nin usɛnpol ubiɛrɔ ɲɔ.

¹⁴ N'bumu, n kele' tigber tuu ki de' nɛ, kimɛ ni bɛn Baa Uwien. N'baambɛ, n kele' tigber tuu ki de' nɛ, kimɛ ni bɛn wà te haali tibont kɛ ya cincinyo. Bifɛnbɛ, n kele' tigber tuu ki de' nɛ, kimɛ ni ɲmɔbe mituɔm, Uwien ya gber te ni'fèl ni, nɛ ni faake' nin usɛnpol ubiɛrɔ.

¹⁵ La yíe mɛn uɲɛndun wuu, ki niireh nin tibont tà te u'ni. Wà kɛ yíe uɲɛndun wuu la, wa ɲmɔbe Baa Uwien ya yíem.

¹⁶ Kimɛ iyɛnmaalbiere yà te unisaal ya fèl bo nnɔ nin u ɲmɔbe ununfɔke wà u lɛnh tibont tà bo nnɔ nin u ɲmɔbe tigbengt tà u'faal bo nnɔ ɲa ñɛn' Baa Uwien saan, tu'kɛ ñɛn' uɲɛndun wuu ni nɛ, ki yé uɲɛndun jaar.

¹⁷ *Uɲɛndun wuu nin tibont tà binib ya nun fɔke tu'bo nnɔ kɛ li gben, ama wà kɛ teh Uwien yíe nà la, udaan li tuu ki te nɛ.

Nà li tore nɛ ní bɛnde Kristo ya nɛnnɛnd

¹⁸ N'bumu, ní sɛn' waamu nɛ ugbɛngbenyo ní baa. Ni là cii' bi ye Kristo ya nɛnnɛnd li baa ní. Fɛnfɛnnɔ wuɔ Kristo ya nɛnnɛndb baa' ki yɛbe. Nɛn bo nɛ ti bɛnde' ki ye ní sɛn' waamu nɛ ugbɛngbenyo ní baa. ¹⁹ Bi là te ti'cɛkl ni, nɛ ki siere' ti'saan. Ba lí là yé ti'yaab. Bi bi là yé ti'yaab la, bi bi biɛ ki te ti'ni nɛ. Bi siere' ti'saan ma nnɔ, nɛn nɛ wuɔn' tɛ ní wien ki ye bi'kɛ ɲa lí mɔnbe ki yé ti'yaab.

²⁰ Ninbi bɛn wɔn, Kristo de' nɛ *Mifuoñaanm ɲɔ. Nɛn bo nɛ ni'kɛ bɛn nà yé tigbɛmònt. ²¹ Na yé na bɛn gbɛmònt nɛ cère' n kele' tigber tuu ki de' nɛ. Ni

bɛn tigbɛm̀ɔnt ma nnɔ nɛ c̀ɛrɛ' n kɛlɛ' t̀t̀ ki de' nɛ. Ni bɛn ki ye tonnenku ɲa te gbɛm̀ɔnt ni.

²² Njme yé utonnɛndaan-i? Na yé wà niɛh ki teh *Yesu ɲa yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo-oo? U ya daan nɛ yé *Kristo ya nɛnnɛnd, ki niɛh ki teh wa bɛn Baa Uwien nin u'Bijɛ. ²³ Wà kɛ niɛ' ki ye wa bɛn Uwien ya Bijɛ la, u niɛ' ki ye wa bɛn Baa Uwien mɔ nɛ. Wà kɛ ye u bɛn Uwien ya Bijɛ la, wɔn nin Baa Uwien kpɛ buɲɔbu nɛ.

²⁴ Ninbi wɔn, c̀ɛrɛ mɛn ni là cii' tigbɛr tà haali micincinm nnɔ r̀ li te ni'fɛl ni. Tigbɛr tà ni là cii' t̀t̀ micincinm nnɔ te ni'fɛl ni la, ni tɛ nin Baa Uwien nin u'Bijɛ nɛ. ²⁵ U p̀ɔn' ki ye u li de tɛ nibonn nà nnɔ, nɛn si: *limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ.

²⁶ N kɛlɛ' tigbɛr tuu ki de' nɛ r̀ tɔkɛ nɛ binib bà nuunh bɛ r̀ tuln nɛ nnɔ bó nɛ. ²⁷ Ninbi bɛn wɔn, Kristo de' nɛ *u'Fuoɲaanm nɛ m̀i tuu ki te ni'bo, nɛ na ji nuunh nil r̀ wɔkn nɛ u'gbɛr. *U'Fuoɲaanm nnɔ nɛ wɔknh nɛ ni'kɛ. M̀i wɔknh nɛ nà nnɔ yé tigbɛm̀ɔnt nɛ, ma nɛndɛh. Li tɛ mɛn nin Kristo, *u'Fuoɲaanm wɔkn' nɛ ma bo.

²⁸ N'bumu, li tɛ mɛn nin Kristo fɛnfɛnnɔ ɲɔ lidaali là u li baa ní, kí ñɛn u'ba upaan bo binib kɛ r̀ lɛ wɔ nnɔ tí li ɲmɔbe midum ɲɔ fɛ la cuo tɛ u'nun bó.

Uwien ya bumu ɲa ji li teh biɛrɛ

²⁹ Ni bɛn ki ye Kristo yé ugbɛm̀ɔndaan ma nnɔ, bɛndɛ mɛn kí ye unil wà kɛ teh nà cuube la, u yé Uwien ya buk nɛ.

3

¹ Liike mɛn Baa Uwien yíe tɛ ǹi t̀i kpɛ ma. U yíe tɛ ki gbien' haali ki t̀i yin' tɛ u'bumu. Ti mɔnbe ki yé u'bumu nɛ. *Uɲɛndun ya nib ɲa bɛn tɛ, kimɛ ba bɛn Uwien yé udaan wà. ² N'jɔtiebɛ, fɛnfɛnnɔ wuu ti yé Uwien ya bumu nɛ. Ama ta laan bɛn ti lá li te ma bo. Ti nín bɛn ki ye Kristo lá li ñɛn u'ba upaan bo uyo wà nnɔ, ti li naan wɔn nɛ, kimɛ ti li lɛ wɔ, u te tɛn u lí te ma bo nɛ. ³ Wà kɛ ɲmɔbe Kristo bo li ya dɛndɛnl la, wa ji ɲmɔbe jɔknt tɛn Kristo ɲa ɲmɔbe jɔknt ma.

⁴ Wà kɛ teh ibiɛrɛ la, u wiɛ' yiko nɛ, kimɛ yiko ya wiɛm yé ibiɛrɛ nɛ. ⁵ Ni bɛn ki ye Kristo baa' uɲɛndun wuu ni wɔ r̀ gben ibiɛrɛ nɛ. Nɛ biɛrɛ iba mɔnɔn ɲa te u'ni. ⁶ Wà kɛ tɛ nin wɔ la, wa ji teh biɛrɛ. Wà kɛ teh ibiɛrɛ la, wa laa' wɔ, ka bɛn wɔ mɔ.

⁷ N'bumu, la c̀ɛrɛ mɛn uba r̀ tuln nɛ. Wà kɛ teh nà cuube la, u yé ugbɛm̀ɔndaan tɛn Kristo yé ugbɛm̀ɔndaan ma nɛ. ⁸ Wà kɛ teh ibiɛrɛ yé usɛnpol yɔ nɛ, kimɛ usɛnpol yé ubiɛrɛdaan nɛ haali tibont kɛ ya cincinyo. Nɛn bo nɛ Uwien ya Bijɛ baa' uɲɛndun wuu ni wɔ r̀ gben usɛnpol ya t̀ɔn.

⁹ Wà kɛ yé Uwien ya buk ɲa ji li teh biɛrɛ, kimɛ Uwien ya tetem te u'ni. U yé Uwien ya buk ma nnɔ, wa r̀ fre kí tien biɛrɛ. ¹⁰ Wà kɛ teh nà ɲa cuube, ka yíe u'tɔ la, wa yé Wien ya buk. Nɛn nɛ c̀ɛrɛh bi bɛndɛh bà yé Uwien ya bumu nin bà yé usɛnpol yaamu.

Li yíe mɛn tɔb

¹¹ Ni là cii' tigbɛr tà haali micincinm nnɔ tun si: «Tí li yíe tɔb nɛ.» ¹² La c̀ɛrɛ mɛn tí li te tɛn Kayɛn. U là yé usɛnpol ubiɛrɔ yɔ nɛ, ki ku' u'ninje. Bɛ bo nɛ u ku' wɔ? U là ku' wɔ, kimɛ u ya t̀ɔn là bre nɛ, nɛ u'ninje yɛ cuube.

¹³ N'yaabɛ, *uɲɛndun ya nib nɛn nɛ la, la c̀ɛrɛ mɛn nɛ r̀ cuo nɛ yɔkm. ¹⁴ Tinbi yíe ti'tɔb Kristo yaab ma nnɔ nɛ c̀ɛrɛ' ti bɛndɛ' ki ye ti ñɛn' mikuum ni ki kɔn' mifuobm ni. Wà kɛ ɲa yíe u'tɔ la, u biɛ ki te mikuum ni nɛ. ¹⁵ Wà kɛ nɛn u'tɔ la, u yé unikul nɛ. Nɛ ni bɛn ki ye limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm ɲa te nikul ni. ¹⁶ Nà sɔ c̀ɛrɛ' ti bɛndɛ' miyíem ya tingi: Kristo teke' tinbi ya kuum nɛ ki kpo'. Ní mɔn ti'mɔ r̀ teke ti'tɔb ya kuum nɛ kí kpo. ¹⁷ Unil ɲmɔbe lifaal uɲɛndun wuu ni, ki

laa' nǐ pǎre' u'tǎ, nɛ wa tuo' wǎ n̄ ɲukre kǐ tore wǎ la, u ɲmǎbe Uwien ya yǐem mila bo? ¹⁸ N'bumu, la cère mɛn tí li yǐe tǎb buñǎbu ni, cère mɛn tí li sǎnh itùon yǎ wǎngeh ki teh ti mǎnbe ki yǐe tǎb.

¹⁹⁻²⁰ Nɛn nɛ li cère tí bɛnde kǐ ye ti pɛ tigbɛmǎnt bo. Nǐ yé ti'yɛnmaale mǎnɔn nɛ biindeh tɛ la, ti'yɛnm dǎ Uwien saan nɛ, kimɛ Uwien cɛn' ti'yɛnmaale, ki bɛn tibont kɛ. ²¹ N'jǎtiebɛ, ti'yɛnmaale ɲa biindeh tɛ la, ti ɲmǎbe midum Uwien saan. ²² Nɛ ti miɛ' wǎ nǎ kɛ la, u dienh tɛ nɛ nɛ, kimɛ ti boh u'wǎbl nɛ ki sǎngreh u'yɛnm. ²³ U de' tɛ liwǎbl là nnǎ si: tí teke u'Bijɛ *Yesu Kristo kǐ ji, kǐ li yǐe tǎb, tɛn wǎn *Yesu Kristo tǎke' tɛ ma bo. ²⁴ Wǎ kɛ boh Uwien ya wǎbl la, u tɛ nin Uwien, nɛ Uwien mǎ tɛ nin wǎ. U de' tɛ Mifuoñaanm ma nnǎ nɛ cère' ti bɛn ki ye u tɛ nin tɛ.

4

Ni li tien ma kǐ bɛnde Mifuoñaanm te bà bo

¹ N'jǎtiebɛ, la li teknh mɛn binib bà kɛ lienh ki teh bi ɲmǎbe *Mifuoñaanm nnǎ kǐ jinh, ama ní sekn kǐ bɛnde kǐ ye *Mifuoñaanm nɛ cère' bi lienh kǐ yaan kǐ teke bɛ kǐ ji. Kimɛ bitonnɛnñǎbonsǎknb ji gbe nɛ uɲɛndun ni. ² Nǎ sǎ li cère ní bɛnde binib bà ɲmǎbe *Uwien ya Fuoñaanm: wǎ kɛ lienh ki teh *Yesu Kristo mǎnbe ki baa' uɲɛndun wuu ni nin tinisaalgbɛnɛnt la, wǎn nɛ yé Uwien yǎ. ³ Wǎ kɛ lienh ki teh Kristo ɲa baa' nin nisaalgbɛnɛnt la, wa yé Wien yǎ, u yé Kristo ya nɛnnɛnd yǎ nɛ. Ni cii' bi ye Kristo ya nɛnnɛnd li baa ní. Fɛnfɛnnǎ wuǎ u baa' uɲɛndun ni ɲǎ.

⁴ Ninbi n'bumu, ni yé Uwien yaab nɛ, nɛ ki faake' nin *bitonnɛnñǎbonsǎknb nnǎ, kimɛ *Uwien ya Fuoñaanm mà te ni'ni nnǎ faa ki cɛn' Kristo ya nɛnnɛnd wǎ te uɲɛndun ni nnǎ. ⁵ Bɛn yé uɲɛndun yaab nɛ. Nɛn bo nɛ bi lienh uɲɛndun ya lenm, nɛ uɲɛndun ya nib cengeh bi'bó. ⁶ Tinbi bɛn wǎn, ti yé Uwien yaab nɛ. Wǎ kɛ bɛn Uwien nɛ cengeh ti'bó. Wǎ kɛ ɲa yé Wien yǎ ɲa cengeh ti'bó. Nɛn nɛ cère' ti bɛnde' *Mifuoñaanm, mɛn mà yé tigbɛmǎnt nnǎ te binib bà ni, kǐ cère' ti bɛnde' usɛnpol utonnɛndaan mǎ te binib bà ni.

Miyǐem ñɛh Uwien saan nɛ

⁷ N'jǎtiebɛ, cère mɛn tí li yǐe tǎb, kimɛ miyǐem ñɛn' Uwien saan nɛ. Wǎ kɛ ɲmǎbe miyǐem la, u yé Uwien ya buk nɛ, ki bɛn Uwien. ⁸ Wǎ ɲa ɲmǎbe yǐem la, wa bɛn Wien, kimɛ Uwien yé miyǐem ya daan nɛ. ⁹ Uwien wuǎn' tɛ u'yǐem ma bo sǎ: u sǎn' ní u'Bijɛbaab uɲɛndun wuu ni ɲǎ wǎn bo tí li fuobe nɛ. ¹⁰ Miyǐem nnǎ si nǎ sǎ: na yé tinbi nɛ yǐe Uwien, Uwien nɛ yǐe tɛ, ki sǎn' ní u'Bijɛ uɲɛndun ni, wǎ n̄ lá taa u'ba kǐ tien lituǎrl kǐ de Uwien ɲǎ wǎ n̄ fère tɛ ti'biere.

¹¹ N'jǎtiebɛ, Uwien yǐe tɛ nnǎ ma nnǎ, nǐ kpɛ ti'mǎ n̄ li yǐe tǎb nɛ. ¹² Uba ɲa kpɛle ki laa' Wien. Ti yǐe tǎb la, Uwien tɛ nin tɛ nɛ, nɛ u'yǐem te ti'ni ki tǐ gben'.

¹³ Nǎ cère' ti bɛn ki ye ti tɛ nin Uwien nɛ Uwien mǎ tɛ nin tɛ nnǎ si: u de' tɛ *u'Fuoñaanm. ¹⁴ Tinbi laa' Uwien ya Bijɛ, nɛ ki kundeh imǎn ki teh u'Baa nɛ sǎn' wǎ ní uɲɛndun wuu ni, wǎ n̄ lá li yé uɲɛndun ya nib ya ɲmɛnl. ¹⁵ Wǎ kɛ lienh ki teh *Yesu yé Uwien ya Bijɛ la, Uwien tɛ nin udaan nɛ, nɛ u'mǎ tɛ nin Uwien. ¹⁶ Tinbi bɛn Uwien yǐe tɛ ma bo, nɛ ki teke' ki jin'.

Uwien yé miyǐem ya daan nɛ. Wǎ kɛ ɲmǎbe miyǐem la, u tɛ nin Uwien nɛ, nɛ Uwien mǎ tɛ nin wǎ. ¹⁷ Nǎ cère' miyǐem te ti'ni ki tǐ gben' ɲǎ tí li ɲmǎbe midum Uwien li bu binib tibuur lidaali là nnǎ si: Kristo te ma bo nnǎ, ti'mǎ te nnǎ nɛ uɲɛndun wuu ni. ¹⁸ Jɛwaanbu ɲa te yǐem ni. Miyǐem mà mǎn ki tǐ gben' gbɛndeh bujɛwaanbu nɛ. Utudɛre bo nɛ binib fɛnge. Unil wǎ fɛnge ɲa laan ɲmǎbe yǐem mà mǎn ki tǐ gben'.

¹⁹ Tinbi yǐe Uwien, kimɛ wǎn nɛ kpɛ' ki yǐe' tɛ. ²⁰ Unil lienh ki teh u yǐe Uwien, ka yǐe u'tǎ la, u yé utonnɛndaan nɛ. Kimɛ nil ɲa yǐe u'tǎ wǎ u lɛnh wǎ

la, wa ní fre kí ye u yíe Uwien wà wa lenh wɔ. ²¹ *Yesu Kristo de' te liwɔbl là sɔ: unil yíe Uwien la, wɔ ní li yíe u'tɔ mɔ.

5

Teke mɛn Uwien ya bije ki ji, ki faake nin unɛndun

¹ Wà kɛ teke' ki jin' ki ye *Yesu yé Uwien ya Nigɛndkɛ Kristo la, udaan yé Uwien ya buk nɛ. Wà kɛ yíe kibuk ya baa la, u yíe u'buk mɔ nɛ. ² Ti yíe Uwien ki boh u'wɔb la, nɛn nɛ wɔngɛh ki teh ti yíe u'bumu. ³ Kimɛ Uwien ya yíem si: tí li boh u'wɔb nɛ. Nɛ u'wɔb nnɔ ɲa faa. ⁴ Wà kɛ yé Uwien ya buk nɛ faakreh nin unɛndun. Ti'tekjim nɛ cɛreh ti faakreh nin unɛndun. ⁵ Nɛmɛ yé unil wà faakreh nin unɛndun-i? Wɔn si: wà teke' ki jin' ki ye *Yesu yé Uwien ya Bijɛ.

Yesu Kristo ya mɔnkunb

⁶ Wɔn *Yesu Kristo nɛ baa' ní nin miɲunm nin misɛm*. Na yé u baa' nin miɲunm baba nɛ, u baa' nin miɲunm nin misɛm nɛ. *Mifuoɲaanm kundeh imɔn, kimɛ mɪ yé imɔn nɛ. ⁷ Bi te bimɔnkunb bita nɛ. ⁸ Bɛn si: Mifuoɲaanm nin miɲunm nin misɛm. Bɛn bita nnɔ kɛ kpɛ buɲɔbu nɛ. ⁹ Ti teknh binib ya mɔnkun la, tí li bɛn kí ye Uwien ya mɔnkun cɛn' binib yu. Uwien ya mɔnkun nnɔ si: u kun' imɔn ki ye *Yesu mɔnbe ki yé u'Bijɛ nɛ. ¹⁰ Wà teke' Uwien ya Bijɛ ki jin' la, u tuo' Uwien kun' imɔn yà nnɔ nɛ. Ama wà ɲa teke' Uwien ki jin' la, u yih wɔ utonnɛndaan nɛ, kimɛ wa teke' Uwien kun' u'Bijɛ bo imɔn yà nnɔ nɛ ki jin'. ¹¹ Uwien ya mɔnkun nnɔ si: u de' te limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm, nɛ u'Bijɛ nɛ yé limiɛl nnɔ ya daan. ¹² Wà tɛ nin Uwien ya Bijɛ nɛ ɲmɔbe limiɛl nnɔ. Wà ɲa tɛ nin Uwien ya Bijɛ ɲa ɲmɔbe lè.

Tigbɛfɔrkaar

¹³ N ke'le' tigbɛr tuu kɛ ki de' nɛ ɲɔ ní bɛnde kí ye ninbi bà teke' Uwien ya Bijɛ ki jin' nnɔ, ni ɲmɔbe limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm nɛ. ¹⁴ Ti ɲmɔbe midum mà Uwien saan si: ti miɛ' wɔ nà kɛ u'yíem bo la, u cɛngɛh ti'bó nɛ. ¹⁵ Ti bɛn u cɛngɛh ti'bó ma nnɔ, ti miɛ' wɔ nà kɛ la, ti du ki ye ti laa' nè ɲɔ.

¹⁶ Unil laa' u'tɔ teh ibiɛre yà ɲa kuuleh la, wɔ ní kàare kí de wɔ ɲɔ Uwien ní tɔɔre u'fuobm, ní yé ibiɛre nnɔ ɲa mɔnbe ki kuuleh nɛ la. Kimɛ ibiɛre iba te ki kuuleh, ma niireh bɛ ní kàare kí de binib bà teh i ya biɛre. ¹⁷ Itùon yà kɛ ɲa cuube yé ibiɛre nɛ. Ama nà yé ibiɛre kɛ nɛ kuuleh.

¹⁸ Ti bɛn ki ye wà kɛ yé Uwien ya buk ɲa ji teh biɛre, kimɛ Uwien ya Bijɛ gu wɔ, nɛ usɛnpol ubiɛɔ ɲa ní fre kí tien wɔ niba. ¹⁹ Ti bɛn ki ye tinbi yé Uwien ya bumu nɛ, ki bɛn mɔ ki ye unɛndun ya nib kɛ te usɛnpol ubiɛɔ ya wɔbl ni nɛ. ²⁰ Ti bɛn ki ye Uwien ya Bijɛ baa' ki wuɔn' tɛ ti li tien ma kí bɛnde Uwenmɔn nɛ. Ti tɛ nin Uwenmɔn nɛ, kí ñɛ u'Bijɛ *Yesu Kristo bo. Wɔn nɛ yé Uwenmɔn, ki yé limiɛl là ɲa ɲmɔbe gbenm ya daan.

²¹ N'bumu, liike mɛn ni'yul bo nin ibule ya gbɛr.

* **5:6** Yesu Kristo nɛ baa' ní nin miɲunm nin misɛm ya tingi si: Bi sii' wɔ Uwien ya ñunm nin u'kuum nɛ.

Kugbɔnlieku kua San kele' kù nnɔ

Ifuonde

¹ Min uciɛn, n fuondeh sin ti'naa wà Uwien gènde' ηε nin a'bumu*. N yíe nε imònmòn nε. Na yé min baba nε yíe nε, binib bà ke ben tigbɛmònt nnɔ mɔ yíe nε nε, ² kí ñε tigbɛmònt tà te ti'fèl ni, ki li tuu ki te ti'ni nnɔ bo.

³ Baa Uwien nin u'Bijε *Yesu Kristo ní juoke tε, kí muɔ tε micεεεkm, kí de tε uyenduɔn ηɔ tí li pε tigbɛmònt bo, kí li fuobe miyíem ni.

Li ηmɔbe mɛn tigbɛmònt, kí li yíe tɔb

⁴ N laa' a'bumu muba pε tigbɛmònt bo tɛn Baa Uwien de' tε liwɔbl ma bo nnɔ, nε n'yɛnm sɔnge' ki gbien'. ⁵ Sin ti'naa, fɛnfennɔ n gbáanh ηε nε, cère mɛn tí li yíe tɔb. Na yé wɔbfɛnl nε ní kele' ki de' ηε, ñí yé ti là cii' là haali ucincinyo nnɔ nε. ⁶ Miyíem ya tingi si: tí li fuobe Uwien ya wɔbl ye ma bo nε. Li ya wɔbl nε ni là cii' lè haali ucincinyo nnɔ: «Li fuobe mɛn li ye ma bo».

⁷ Binib bà tulndeh bi'tɔb yɛbre' uηɛndun wuu ni, ki lienh ki teh *Yesu Kristo ηa baa' nin nisaalgbɛnɛnt. Unil teh nnɔ la, u yé wà tulndeh binib nε, ki yé *Kristo ya nɛnnɛnd. ⁸ Liike mɛn ni'yul bo ηɔ ti'tuonl la juore fɛnm. La juore' fɛnm la, ni li lε lisuul kí tĩ gben.

⁹ Wà ke taah tibontɔr ki pukndeh Kristo ya wɔknm bó, ka fuobe mĩ ye ma bo la, wa tε nin Uwien. Wà fuobe Kristo ya wɔknm ye ma bo la, u tε nin Baa Uwien nin u'Bijε nε. ¹⁰ Wà baa' ní ni'saan ka tuke mi ya wɔknm la, la teke wɔ mɛn, ki la fuonde wɔ mɔnɔn. ¹¹ Kimε wà fuonde' wɔ la, udaan nin wɔn kpaan' iyε ki sɔn' u sɔnh itùonbiere yà nnɔ nínɔ.

Micèbm

¹² N ηmɔbe tigbɛr tù yɛbe ní tɔke nε ama ma yíe ní kele tù gbɔnku ni. N daan ní baa ni'saan, kí lε nε, tí tɔke tigbɛr ηɔ kí li ηmɔbe uyɛnsɔnge kí tĩ gben nε.

¹³ Ti'naa, a'ninε wà Uwien gènde' wɔ nnɔ ya bumu mɔ fuondeh ηε.

* **1:1** Ti'naa nin u'bumu li fre kí ye Kristo ya taanl liba nin li'nib.

Kugbantaaku kùà San kele' kù nnò

Ifuonde

¹ N'jò Gayus, min ucièn fuondeh ηε. N yíe ηε imònmòn nε. ² N'jò, n kàareh ki teh nè rí li mòn a'bo isen κε ni nε; á li ηmòbe ugbenensonge mòmòm, tèn a'fuobm mòn Uwien saan ma bo.

³ Ti'tòb Kristo yaab biba baa', ki lá tòke' nni a pε tigbemònt bo ma bo nin a fuobe tigbemònt ni ma bo, nε n'yenm sònge' ki gbien'. ⁴ Nà li cère n'yenm rí sònge kí tí kende si: rí cii n'bumu pε tigbemònt ya sen bo nε.

Bi pèkeh Gayus

⁵ N'jò, a pε Kristo ya sen bo mòmòm ki teh u'nib nà mòn nin bi yé bicenb ma κε nnò. ⁶ Bi'mò len' Kristo ya taanl yaab saan a yíe binib ma bo. N gbáanh ηε nε, li toreh bε bi'sencenl ni Uwien yíe ma bo. ⁷ Kimε bi cuonh ki sònh Kristo ya tuonl nε ka teknh niba bà ηa pε Wien bo saan. ⁸ Nèn bo, nǐ kpe tinbi nε rí li toreh bi ya nib, ηò tinbi nin ben rí taan kí li tòkeh binib tigbemònt.

Diotref nin Demetriyus ya gber

⁹ N là kele' tigber tuba ki de' Kristo ya taanl yaab. Ama Diotref wà yíe wò rí li yé nǐ'ke ya senlier nnò ηa tònge ti'gber. ¹⁰ Nèn bo nε n baa' ní la, n li tòke u teh nà κε nnò. Nèn si: u lienh ti'bo tigbebiert tà κε nnò. U tien' nèn κε ki ye nà sònge' u'yenm. Ti'tòb Kristo yaab baa' la, wa teknh bε, nε bà mò yíe bε rí teke bε la, u piendeh bε, ki ηuòh bε Kristo ya taanl ni.

¹¹ N'jò Gayus, la tòkre bà teh nà bre; ama bà teh nà mòn, kimε wà κε teh nà mòn yé Uwien yò nε. Wà mò κε teh nà bre ηa ben Wien.

¹² Demetriyus wòn, binib κε pèkeh wò nε. U pε tigbemònt tà bo nnò mò wòngeh ki teh u yé unil nε. Ti'mò pèkeh wò nε, nε a ben ki ye ti pèkeh wò ma nnò nǐ yé imòn nε.

Micèbm

¹³ N ηmòbe tigber tù yebe rí tòke ηε ama ma yíe rí kele tù gbònkú ni. ¹⁴ N daan ki ye nǐ pukn' waamu la, n li le ηε, tí tòke tigber.

¹⁵ Uwien rí de ηε uyenduàn.

A'jòtieb fuondeh ηε. A'mò rí fuonde ti'yaab κε jeje kí de tε.

Kugbɔnku kua Sud kele' kù nnɔ Nà wɔngeh kugbɔnku kuu te ma bo

Kugbɔnku kuu te ki de' Kristo yaab ke ne. Ku'maam neke Pier kele' kulieku kua nnɔ ne. Kugbɔnku kuu ya gber mɔh nin bitonnenɔɔbonsaknb ya tonnenku nin bi'tetefenfenm ne (migbiirm 6-13; 2 Pi iyul 2).

Wà kele' kugbɔnku kuu nnɔ taah Kujɔtiekraaku ya gbɔnku ya gber ne, ki ñendeh miwɔknm len ki wɔknh u'yo ya nib. U liebe' ki taah Sufmbɛ ya gbɔnt tuba mɔ ya gber ki kieh u'gbɔnku ni. Ama tigbɔnt nnɔ tun ña te Uwien ya gbɔnku ni (migbiirm 9, 14, 15).

U taah inɔbon ya cɔkreh ne ki tɔkeh Uwien li dɛre bà yie' u'yiem ya gber ya tub ma bo (migbiirm 3-13). Ama u liebe' ki tɔke' mɔ ki ye ñi kpe be ñi muɔ be micɛɛkm ne kí tore be ño be ñi ñe Uwien li dɛre binib ya tub ma nnɔ ni (migbiirm 22-23). Sud kele' u'gbɔnku ni ubenpiebe ya gber la, u yie wɔ ñi pien nà bre nin kinunbɔnk ne. U ya benpiebe ña bereh ama u ñmiendeh ne.

Ifuonde

¹ Min Sud, n yé *Yesu Kristo ya tonsɔnl ne, ki yé Saak ya ninje. Min ne kieh kugbɔnku kuu ñi de ninbi bà Baa Uwien yin' ne, ki yie ne, ki cɛre' *Yesu Kristo gu ne nnɔ. ² Uwien ñi li tuu ki muɔh ne micɛɛkm, kí de ne uyenduɔn kí gbien, kí li yie ne cɛen.

Uwien li dɛre bà wɔknh nà ña kpe sen ya tub

³ N'jɔtiebe, n'fɛnm là ton ñi kele kugbɔnku kí tɔke ne miñmienm mà yé ti'ke yaam nnɔ ya gber ne. Ama fenfenno n laa' ñi yé n'bo liwɔbl ne ñi kele kí de ne kí cɛre ni'fɛl ñi li cɔ ño ní mɔ Uwien tɔke' u'yaab mitekjim ya gber tà bolm miba kpein nnɔ bo. ⁴ Kimɛ binib biba lɔnbe' ki kɔn' ni'ni, ki yé bibierdenb, ki sikreh ti'Wien ya juokm ya gber ya tingi ño be ñi fre kí li teh bi'sɔnsɔndl ne. Bi wie' *Yesu Kristo wà yé ti'Wɔnwɔknbaab, ki yé ti'Yonbdaan nnɔ ya gber. Ni kele' *Uwien ya gbɔnku ni haali uyo ño ki ye Uwien li dɛre bi'tub.

⁵ Ni ben n li tɔke ne nà ke nnɔ mɔnmɔnm. Nin ni ben ma ke nnɔ n yie ñi tiere ne kí ye Yonbdaan là ñmiɛn' Israyel yaab Esipt ni ne. Ni ya puoli bó ne u gben' bi'ni bà ña teke' wɔ ki jin' nnɔ ya gber.

⁶ Tiere men Uwien ya tondb bà là dàan' Uwien sien' be nà saan, ki siere' ki dàan' bi'kɔnkuɔn nnɔ ya gber. Uwien lɔle' be ne, be ñi li tuu ki luo, kí li te kubuoku kua ño ka ñmɔbe biɛn, ki biike ni, ki gu tibuur ya wengbiin ya daali.

⁷ Liebe kí tiere men Sodɔm nin Gomɔr ya du nin idutɔ yà kpieke yí nnɔ ya nib là tien' lisɔnsɔndl ten bitondb nnɔ ma nnɔ ya gber. Bi tien' lisɔnsɔndl ñi tɛ kende' haali ki ji tɛ nuunh be ñi li duɔndeh nin tibont tà nin nisaal ña tɛ*. Uwien là dɛre' bi'tub, ki kuɔn' be umu wà ña ñi kpiin ni. Nɛn ne wɔngeh nà lá li tu bibierdenb.

⁸ Bibierdenb nnɔ mɔ teh ten ben ne. Bi pe bi'deknt bo ne ki sɔnh ituon ya kuɔndeh bi'tiema gbenent tijaknt, ki yindeh Uwien ya yonbdent, ki sukreh nà ke ñmɔbe ukpieke paaki bó. ⁹ Uwien ya tondb ya cɛn Misel mɔnɔn nin *usenpol là kɔnh uyo wà Moyis ya gbenent bo nnɔ wà là tuo' ki suke' ki biin' wɔ ama u là tɔke' wɔ ki ye: «Yonbdaan ñi dɛre a'tub» baba ne. ¹⁰ Ama bibierdenb nnɔ ben wɔn, bi sukreh ba ben nà ne, ki te ten ipie, ki maaleh ki teh bi ben nà

* **1:7** Tibont tà nin nisaal ña te ya tingi te bolm mile bo ne: Uwien ya tondb bii tiwent.

nnə mənən tulndeh be ki joh ne. ¹¹ Ni bre bi'bo, kime bi kp̄ien' Kayen là kp̄ien' usen wà nnə ne. Bi taa' bi'ba ki de' ilike ya nuunm ne ki ture' ten Balam, ki yie' Uwien ya ñəbu bó ten Kore là yie' ma bo, ne ki kpo'. ¹² Ninbi Kristo yaab taan' ní ji tijier la, bi saake ni'ni ten tijoknt ne ki saah ni'jiejin, ki jinh fuɔlfuɔl, fe ɲa ɲməbe be, ki maaleh ben baba bó. Bi te ten utaa wà yin' ki bənde' ki juore' nin kutafaaku ka nii' ne; ki te ten isiin yà ɲa lùonh haali i'lònlùonyo mənən, ki kp̄ikre' ki lu', ki kpo' kəkəkə ne. ¹³ Bi sən̄h ife ya tòn̄n ne ki joh ten miñunciem ya ñungbegbel teh kujujuku miñunm ya gb̄e ma bo, ki te ten in̄maabii yà cuonh ka ɲməbe i joh nà bó. Uwien bonde' mifenm ki ble' be licinñunl ni be ní li te len uyo wà ɲa ɲməbe ghenm.

¹⁴ Enək, wà là yé ti'yaaje nlole bo kí cin Adam ya bùol nnə, là sək̄n' Uwien li tien bibierdenb nnə ma bo ki ye: «Li cengeh mən, Yonbdaan nin u'tondb turbem li baa ¹⁵ kí lá bu binib ke tibuur; tibuur ní cuo bibierdenb ke, bi sən' itòn̄nbier̄e yà ke nnə nin bi len' u'bo iməbil yà ke nnə bo.»

¹⁶ Bi yé binib bà ɲulnh uyo ke ne, ne bonn ke bonn ɲa dək̄reh ben. Bi pe bi'yem yie nà bo ne, ki lienh nin tigbengt, ki tək̄eh binib tiñəmaagber, ki nuunh be ní jonde bi'bo.

Igbiere

¹⁷ N'jətieb̄e, ninbi ben wən, tiere mən ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ya tondb là juə' ki tək̄e' ne tigber tà nnə. ¹⁸ Bi là tək̄e' ne ki ye: ufəfəryo binib lá li lè ne, kí li pe bi'yem yie nà bo, ka ní li boh Wien. ¹⁹ Ben ne boreh binib, ki pe unisaal yie nà bo, ka ɲməbe *Fuoñaanm.

²⁰ N'jətieb̄e, ninbi ben wən, ni teke' Uwien ya gb̄eñaant tà nnə, ñi mən tun bo kí li joh inun bó, kí li kàareh wə *Mifuoñaanm ya tuəm bo, ²¹ kí li tuu ki te Uwien ya yiem ni, ki gu ti'Yonbdaan *Yesu Kristo ní de ne limiel là ɲa ɲməbe ghenm u'nimənt bo.

²² Binib bà maaleh milele nnə, muə mən be micεεekm. ²³ Bitəb mə te ní ñen be umu ni be ní ɲm̄ere. Ní muə bitəb mə micεεekm ama kí li dək̄reh ni'ba, ki la miək̄eh bi'wengolkaar mənən, kime bi'tòn̄n nnə kuən' tu'mə tijoknt ɲə.

Li pək̄eh mən Uwien

²⁴ Uwien ne yé wà li fre kí li gu ne ni la lu' sen ke sen ni, ki li cère ní sere wən wà ɲməbe ukpieke ya nun bó, kí li tuu ki ɲməbe uyensənge, ki la ɲməbe biil.

²⁵ Wən wà yé Uwenbaabe, ki yé ti'N̄mienl kí ñe ti'Yonbdaan *Yesu Kristo bo nnə si ukpieke nin uyēbn nin mituəm nin ufaa tibont ke bo uyo wà ḡebre' nin fənfen̄nə wuə nin uyo ke. Ami.

Mikpiirm

Nà wəngəh kugbənku kuu te ma bo

Bi kɛle' kugbənku kuu nɔ uyo wà bi là jèndeh Kristo yaab ki gbiekeh nɛ. Erom ya bɛrb là yíe bɛ ní li pukeh bɛ tɛn bi yé iwien nɛ. Kristo yaab biba là tuo' ki jènde' bi'tekjim bo, ama bitəb ɲa là laa' fɛl ki jènde' bi'tekjim bo.

Tinɛnnɛnt nin tijinjint nɛ yɛbe kugbənku ku'ni. Tà yɛbe ɲɛn' ní Kujətiekpaaku ya gbənku ni nɛ. Inənbɛ nin misiɛm mɔ te ku'ni, ama nà kɛ ɲmɔbe ní ye nɛ ní ye bà nɛ. Nà teh nà bre kɛ taan' ki te miɲunciɛnm ni nɛ, nɛ utunwien nɛ yé nà kɛ bre ya nɛnnɛnku.

Kugbənku kuu gbiire' ibəkɛnciɛn ile nɛ nin kugbənku bugbɛn ya tondm ya gbɛr.

Libəkkipiɛkl ni (1:1–3:22) bi lienh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni nɔ ya gbɛr nɛ.

Libəkliel ni (iyul 4–20) wà kɛle' kù nɔ laa' tibont nɔ kɛ tidɛknt yaam nɛ. U wuən' ki ye Yesu Kristo nɛ yé Uwien ya Pebuk ki yé limiɛl ya daan ki ɲmɔbe mituəm tibont kɛ bo.

Iyul 21–22 təkɛh Uwien yíe wə ní ɲɛn tibonfɛnt tà nɔ ya gbɛr nɛ.

¹ Tigbɛr tà te kugbənku kuu ni nɔ yé tigbɛbəlkaar tà Uwien təkɛ' *Yesu Kristo wə ní kpiire tù kí təkɛ u'tonsənb tibont tà li tien na ní taande* nɛ. Nɛ *Yesu sən' Uwien ya tond wə ní tì təkɛ u'tonsənl San tigbɛr nɔ. ² San laa' tibont tà kɛ nɔ u kun' imə̀n ki ye *Yesu Kristo nɛ wuən' wə̀ tù, nɛ̀ tù yé Uwien ya gbɛr nɛ. ³ Tigbɛr tà te kugbənku kuu ni nɔ ɲɛn' Uwien saan nɛ. Unil wà kàanh tù binib ya nun bó nin bà cengeh tù ki boh tù nɔ, Uwien ya mənɛm te bi'bo, kimɛ uyo wà ní'kɛ li tien nɔ nɛkn' ní ɲə.

San fuondɛh Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni

⁴ Min San nɛ kɛle' kugbənku kuu ki de' *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfɛnm ni nɔ. Uwien wà là te, ki biɛ ki te, ki we ní nɔ nin u'Fuoɲaanm† mà te u'bɛrbiek saan nɔ ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduən. ⁵ *Yesu Kristo wà yé umə̀nkunmə̀n, ki kpiɛ' ki məkɛrɛ' bitɛnkpiib ni, ki yé uɲɛndun wuu ya bɛrb ya ciɛn nɔ mɔ ní juoke nɛ, kí de nɛ uyɛnduən.

U yíe tɛ, nɛ ki taa' u'ba ki tien' lituərl,

ki ɲɛn' tɛ ti'biɛrɛ ni,

⁶ ki tien' tɛ bibɛrb Uwien ya bɛl ni, ki cɛrɛ' ti yé u'Baa Uwien ya tətɔərkaab. Wən si ukpiɛke nin mituəm uyo kɛ. Ami.

⁷ Liike mɛn, u te titɛwəlgənt ni ki we ní.

Unil kɛ ya nun li lɛ wə,

bà là cəkɛ' wə likpaanl nɔ mənən li lɛ wə,

wən bo nɛ inibol yà kɛ te utingbɛn bo nɔ

li muəh ki kpiɛndɛh.

Ní yé imə̀n nɛ. Ami.

⁸ Yonbdaan Uwien ye:

«Min nɛ yé micincinm nin migbenm.»

Wən nɛ yé wà là te, ki biɛ ki te, ki we ní,

ki yé mituəm kɛ ya daan.

San laa' Yesu tidɛknt yaam

* **1:1** Na ní taande ya ciim te bolm mile bo nɛ: Nà li tien itàan yíe bo bii nà ɲa ɲmɔbe pèrm. † **1:4** Bi lɛbrɛ' iɲə̀bon yà ki ye u'Fuoɲaanm nɔ; † kɛle' Grɛkmbɛ ya lenm ni ki ye: Tibont tulole tà te Uwien ya bɛrbiek saan nɔ nɛ.

⁹ Min San n yé ni'ninjε nε. Min nin ninbi taan' ki jin' ijend, ki ηmabe kuminku *Yesu bo, ki taan' ki yé biberb Uwien ya bel ni. Uwien ya gber nin n kundeh imàn *Yesu bo ma nnə, nε bi là taa' nni ki jon' lidekl là bi yih lè Patmos nnə bo. ¹⁰ Yonbdaan ya daali, *Mifuoñaanm taa' nni, nε n cii' unieke uba bó u giere' ufaa bo n'puoli bó tən linatunl ¹¹ ki ye: «Kele a laa' nà kugbɔnku ni, kí taa kù kí sɔn kí tì de *Kristo ya táan ilole yà te Asi ya tinfenm ya du ilole ni nnə. Idu nnə si: Efes nin Siminn nin Pegam nin Tiyatiir nin Sades nin Filadelfi nin Lawodise.»

¹² N jiebe' ní liike udaan wà lienh nni. N jiebe' ma nnə nε ki laa' miñðkm ya fr ilole, ¹³ ki laa' niba ifr nnə ya siik ni ní naan unisaal, ki guo liliɛrfɔfɔkrl, ki buobe miñðkm ya ningbenl u'siik ni. ¹⁴ U'yur p̄ien kponkpon tən tikunkunt, nε u'nun muɔreh tən umupien. ¹⁵ U'taan windeh tən kukurku kù faa bi pule' kù umu ni kù mɔnde', nε u'nieke mɔ tuoreh tən miñunciem nε fuh. ¹⁶ U ηuuke inmaabii ilole u'nɔjie bó, nε kijusiek kà fenbe ki ηmε ikele ke ile nɔreh ki ñeh u'ñabu ni. U'nun bó muɔreh tən liwenyul ya wien nε. ¹⁷ N laa' wɔ uyo wà nnə, nε ki lu' u'nintuɔli ki naan utenkpii. Nε u taa' u'nɔjie ki mε' nni, ki tɔke' nni ki ye: «La sɛn jɛwaanbu. Min nε yé ukpiek nin ufɔrke, ¹⁸ ki yé wà fuobe. N là kpo' nε, ama fenfenno n fuobe nε uyo ke, ki ηmabe mituɔm mikuum nin kutenkpiiku ke bo. ¹⁹ Nɛn bo, kele a laa' nà, nɛn si: nà teh fenfenno wuɔ nɔ nin nà lá li tien. ²⁰ A laa' inmaabii ilole yà n'ɔjie bó nnə nin miñðkm ya fr ilole yà nnə yé tibont tà ya tingi buɔ nε. Tu'tingi si: inmaabii ilole nnə yé Uwien ya tondb bà gu Kristo ya táan ilole nnə nε†. Ifr ilole nnə mɔ yé Kristo ya táan ilole nnə nε.»

2

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Efes ya du ni nnə

¹ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Efes ya du ni nnə ya cien kí ye wà ηuuke inmaabii ilole u'nɔjie bó, ki cuonh miñðkm ya fr ilole ya siik ni nnə, nε len' ki ye: ² «N ben a sɔnh itùon yà, ki ben a ñikndeh ma bo, ki ηmabe kuminku, ki ben ki ye ηa toh bibierdenb ya ñabu bó. N ben ki ye a sekn' binib bà yih bi'ba n'tondb ηɔ ka yé be nnə, ki bende' ki ye bi yé bitonnendɛnb nε. ³ A ηmabe kuminku, ki jin' ijend n'bo, a'fèl ηa wɔre', ⁴ ama n li kɔn nin ηε nibonn niba bo nε, kime ηa ji yíe nni tən a là cin' ki yíe nni ma bo. ⁵ Tiere a là cin' ki ηmabe miyíem mà ki yaan ki lu' nnə bó. Lɛbre a'tetem kí liebe kí li sɔnh a là cin' ki sɔnh itùon yà nnə, nnə ηa ní la, n li baa a'saan kí lá yuure a'frl li'sensienbùol. ⁶ Ama a ηmabe kupɛnpeku nibonn niba bo nε, kime a nɛn Nikola ya cɛkl ya nib* ya tòn tən n'mɔ nɛn yè ma bo nε.

⁷ «Wà ηmabe litubl la, wɔ ní cii' *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà. Wà ke mɔn' ki faake' la, n li cèbe wɔ, wɔ ní mɔ busubu bùa te Uwien den ki dien limiel nnə ya bi.» »

Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Siminn ya du ni nnə

⁸ «Kele kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Siminn ya du ni nnə ya cien kí ye wà yé ukpiek nin ufɔrke, ki là kpo' ki mɛkre' bitenkpiib ni nnə nε len' ki ye: ⁹ «N ben bi jèndeh nε ijend yà nin ni'jiint, ama ni nín yé bifáadenb nε. N ben binib bà yih bi'ba *Sufmbε ka nín ji kpe ben *Sufmbε ya sɛn nnə sukreh nε isuk yà. Bi yé *Satan ya taanl yaab nε. ¹⁰ La fenge mɛn ni li ji ijend yà. Ni ben-ii! Usɛnpol li biike nε kí cère be ní pekɔn ní'ni biba. Bi li jènde nε kí tì baa iwien piik. Bi li ku nε mɔnɔn la, li pɛ mɛn n'bo. N li su nε limiel là ηa ηmabe gbenm.

† **1:20** Bi li fre kí lɛbre Uwien ya tondb bà gu Kristo ya táan ilole nnə kí ye Kristo ya táan ilole nnə ya cien mɔ. * **2:6** Kugbɔnku kuu baba nε lienh Nikola ya cɛkl ya nib bó. Licekl nnə là wɔknh miwɔknm mà ηa kpe sɛn nε. Nil ηa cinbe ki ben miwɔknm nnə ya tingi.

11 «Wà ñmàbe litubl la, wà ní cii *Mifuoñaanm tókeh Kristo ya táan ki teh bà. Wà ke mòn' ki faake' la, wa ní kpo kí lere†.» »

Kele kugbànku kí de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nnò

12 «Kele kugbànku kí de Kristo ya taanl là te Pegam ya du ni nnò ya cìen kí ye wà ñmàbe kijusiek kí fenbe ki ñmε ikεle ke ile nnò nε len' ki ye: 13 «N ben a kò nà saan nnò, *Satan ya berbiek mò te nen saan nε. Bi là ku' n'mònkunmòn Antipas ní'du ni nε. *Satan kò wun ni nε. Haali u ya yo mònòn ña wíe' a'tekjim, a juore' ki pε n'bo nε. 14 Ama n li kòn nin ñe nibonwawaann niba bo nε, kímε ní'ni biba pε Balam ya wòknm bo nε. Wòn nε là gbiere' Balak u li tien ma kí tuln Israyel *yaab be ní ñmòn titòtuørnònt, kí tien lisònsòndl. 15 Nikola ya cεkl ya nib mò wòknh mi ya wòknbaabm nε, nε ní'ni bi'ba pε mi'bo. 16 Nen bo, lèbre a'tetem, nnò ña ní la, n li baa a'saan nà ní taande, kí taa kijusiek kà te n'ñòbu ni nnò kí tò nin binib nnò butòbu.

17 «Wà ñmàbe litubl la, wà ní cii *Mifuoñaanm tókeh Kristo ya táan ki teh bà. «Wà ke mòn' ki faake' la, n li de wò tijier tà buò bi yih tù *mann‡ nnò, kí de wò litenpenpienl liba bi kele' li'bo liyefènl. Wà teke' litenl nnò baba ña ní la, uba ña ben liyel nnò.» »

Kele kugbànku kí de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nnò

18 «Kele kugbànku kí de Kristo ya taanl là te Tiyatiir ya du ni nnò ya cìen kí ye Uwien ya Bijε wà ya nun muòreh ten umupien, u'taan windeh ten kukurku kùaa faa bi pule' kù umu ni kù mónde' nnò, nε len' ki ye: 19 «N ben a sònñ itùon yà nin a ñmàbe miyíem mà, ki ben a ñmàbe mitekjim mà, ki ben a toreh binib ma bo nin a ñmàbe kuminku kùaa. Fεnfennò a sònñ itùon yà yεbe ki cen' mikpiεkm yε. 20 Ama n li kòn nin ñe nibonn niba bo nε, kímε a cère' Sesabel§, upii wà yih u'ba *Uwien ya ñòbonsòknl nnò tulndeh n'tonsònb ki wòknh be be ní li teh lisònsòndl, kí li ñmònñ titòtuørnònt. 21 N de' wò libònl wò ní lèbre u'tetem, ama wa yíe wò ní lèbre u'tetem kí wíe u'sònsòndl nnò. 22 Nen bo, wòn nin binib bà pε u'bo ki teh lisònsòndl nnò ña lèbre' bi'tetem kí dàan' itùon nnò la, n li cère be ní ji ijend kí gbien, 23 kí cère bà pε u'bo nnò ní kpo ñò Kristo ya táan ke ní bende kí ye min nε ben nà te unisaal ya fèl ni. N li jiin ní'ni wà ke u'tùon kpe ma bo nε.

24 «Ninbi bà te Tiyatiir ya du ni, ka pε Sesabel ya wòknm bo, ka ben bi nendeh ki yih nà «*Satan ya bonbòlkaar nnò», n tókeh ninbi nε ki teh ma ní wòbn nε kí de nε tuktòl kí pukn. 25 Ama li ñuuke men ni ñmàbe nà nnò mònòmòm kí tí baa lidaali là n li baa ní. 26 Wà mòn' ki faake', ki pε n'tùon bo ki tí fòre' la, n li de wò ticiènt inibol ke bo, 27 wò ní li ñuuke be nin ufaa, ki la ñmàbe nunsònge bi'bo, kí niin be be ní tí we ten isèn. 28 N'Baa de' nni mituòm ma nnò n'mò li cère wà mòn' ki faake' ní li windeh ten litenñeñmaasel nε*.

29 «Wà ñmàbe litubl la, wà ní cii *Mifuoñaanm tókeh Kristo ya táan ki teh bà.» »

3

Kele kugbànku kí de Kristo ya taanl là te Sadεs ya du ni nnò

1 «Kele kugbànku kí de Kristo ya taanl là te Sadεs ya du ni nnò ya cìen kí ye wà likeh Uwien ya Fuoñaanm*, ki ñuuke inñmaabii ilole nnò nε len' ki ye: «N ben

† 2:11 Kí kpo kí lere ya tingi si: kí li tuu ki te umu wà ña ní kpiin ni ki lèbreh nε. Liike 21:8. ‡ 2:17 Mann yé tijier tà Uwien là de' tù Israyel yaab kupenpelku ni nnò nε. Mann wà buò li fre kí li yé tijier tà Uwien dienñ tù binib kí ñe Yesu Kristo bo. Liike San 6:49-51. § 2:20 Niε saan bi ye Sesabel ma nnò, bi niireh unil wà yíe Uwien ya ñòbu bó nε. * 2:28 Bi ye litenñeñmaasel la, bi niireh Yesu Kristo nε. Liike 2 Pier 1:19. * 3:1 Liike 1:4.

a sɔnh itùon yà. Binib lienh ki teh a fuobe ne ama a kpo' ɲɔ. ² La gɔh, gore ɲɔ bà ya tekjim benh mè ní gben nnɔ la tonde, kime n laa' a'tùon ɲa mɔn ki gben' n'Wien ya nun bó. ³ Nɛn bo, tiere bi là wɔkn' ɲe miwɔknm mà nnɔ bó nin a là cii' mè ma bo. Li ɲuuke mè, kí lèbre a'tetem ki la gɔh. A gɔh la, n li baa a'saan tɛn unasu ne, ɲa ní bende uyo wà n li baa ní. ⁴ Ama a'nib biba te Sades ya du ni, ka kuɔn' bi'ba jɔknt. Bɛn ne li tɔke nin nni kí li guo tikpɛlcɛpenpien, kime bi kpɛ nnɔ ne. ⁵ Nnɔ ne wà mɔn' ki faake' li gole tikpɛlcɛpenpien. Ma ní ɲmire u'yel limiɛl ya gbɔnku ni fiebu. N li len n'Baa Uwien nin u'tondb ya nun bó kí ye u yé n'yɔ ne.

⁶ «Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.»

Kɛle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadɛlfi ya du ni nnɔ

⁷ «Kɛle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Filadɛlfi ya du ni nnɔ ya ciɛn kí ye wà yé uñaan, kí ye ugbɛmɔndaan, kí ɲmɔbe *Dafid ya dupien, kí piire' bunañɔbu la, uba ɲa ní fre kí piin bù, u tí piin' mɔ la, uba ɲa ní fre kí piire nnɔ, ne len' ki ye:

⁸ «N bɛn a sɔnh itùon yà, ki bɛn ki ye a'tuɔm ɲa yebe. Nin nɛn kɛ a ɲuuke n'gber, ka ye ɲa bɛn nni. Nɛn bo ne n piire' ɲe bunañɔbu ki yaan', uba ɲa ní fre kí piin bù. ⁹ Liike-a! N li cèbe ɲe *Satan ya taanl yaab. Bi nɛndeh ki teh bi yé *Sufmbe ne ka yé. N li wɔbn bɛ bɛ ní baa kí lá gbaan a'nintuɔli, kí bende kí ye n yíe ɲe. ¹⁰ A juore' ki ɲmɔbe kuminku kù a n là ye á li ɲmɔbe kù nnɔ ma nnɔ, n'mɔ li lèkn a'bo ijend yà li baa utingbɛn ya nib kɛ bo kí biike bɛ nnɔ ya yo. ¹¹ N li baa ní na ní taande. Li ɲuuke a ɲmɔbe nà nnɔ kenken ɲɔ uba la lá teke a'suul. ¹² Wà kɛ mɔn' ki faake' la, n li cère wɔ ní li yé unikpɛkpiɛk n'Wien ya duku ni. Wa ji li ñe len fiebu. N li cère wɔ ní li yé n'Wien yɔ, kí lɛ n'kpiɛke, kí li ɲmɔbe n'yefɛnl, kí li yé n'Wien ya du Yerusalemfaan wà li ñe u'saan paaki bó kí jiire ní nnɔ ya nil.

¹³ «Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.»

Kɛle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnɔ

¹⁴ «Kɛle kugbɔnku kí de Kristo ya taanl là te Lawodise ya du ni nnɔ ya ciɛn kí ye bi yih wà «Ami», u yé umɔnkunmɔn, kí ye ugbɛmɔndaan, kí ye Uwien cère' wà ñɛn' tibont kɛ nnɔ, ne len' ki ye: ¹⁵ «N bɛn a sɔnh itùon yà, ki bɛn ki ye ɲa sɔnge, ka ton mɔ; a bi li fre kí li sɔnge bii kí li ton. ¹⁶ Ama ɲa ton, ka sɔnge mɔ, a te mɛlmɛl ne. Nɛn bo ne n li sii ɲe. ¹⁷ A lienh ki teh a yé ufàadaan ne, ki laa' lifaal li yebe, bonn ɲa pɔre' ɲe, ka bɛn ki ye a yé ucɛckdaan, kí ye unɛndaan, kí ye ujuɔn, ki se licɛnkpenlonlonl. ¹⁸ Nɛn bo ne n gbierɛh ɲe á de n'saan miñɔkm mà bi donde' mè umu ni mĩ windeh ɲɔ kí li yé ufàadaan, kí de n'saan tikpɛlcɛpien kí gole ɲɔ bi la lɛ a'fɛ. Kí de n'saan minunkpɔm kí tien a'nun kí likre. ¹⁹ N yíe bà kɛ nnɔ, n gbierɛh bɛ ne ki diɛh bi'tub. Nɛn bo, cère' a'nun ní li mɔn á lèbre a'tetem. ²⁰ Liike mɛn, n se bunañɔbu ni ne ki bàandeh. Wà kɛ cii' n'bó ki piire' la, n li kɔ u'den min nin wɔ ní taan kí ji. ²¹ Wà kɛ mɔn' ki faake' la, n li de wɔ usɛn, wɔn ní kèle kiberbiɛk bo n'yaak saan, tɛn n'mɔ mɔn' ki faake' ma, kí kèle' kiberbiɛk bo n'Baa Uwien yaak saan nnɔ.

²² «Wà ɲmɔbe litubl la, wɔ ní cii *Mifuoñaanm tɔkeh Kristo ya táan ki teh bà.»

4

San laa' Uwien ya berbiek tideknt yaam

¹ Ni ya puoli bó ne n laa' tideknt yaam bunañbu buba ye paaki bó, ne n bi cii' udaan wà ya niéke bó mikpiekm nnò giere' ufaa bo ten linatunl ki ye: «Dùò ní í wuon ñe nà we ní nè í tien.» ² I ya tãan bo ne *Mifuoñaanm taa' nni, ne n laa' kiberbiek kiba se paaki bó, uba ke ki'bo. ³ Wà ke ki'bo nnò windeh ten iten yà bi yih yè jaspi nin saduwann i'daaku faa* nnò ne. Kugənguaku kuba guon' ki linde' kiberbiek nnò ki windeh ten litenl là bi yih lè emolod † nnò. ⁴ Muberbiemu pile nin munan mə se ki guon' kè. Bicienb pile nin binan mə ke muberbiemu nnò bo, ki guo tiwenpenpien, ki kpie miñəkm ya yukpiekpie. ⁵ Kiberbiek nnò ya bùol muəreh piebpiəb ten uteməknde. Kuwaaku mə ñeh ki'saan ten utaa ne tengeh. Timucincint tulole te ki'nun bó tùoo. Timucincint nnò yé Uwien ya Fuoñaanm ‡ ne. ⁶ Kiberbiek nnò ya nun bó ní naan miñuncienm ne, ki wien tein ki likeh ki càareh ten lidingl.

Tiwenfuobt tunan ne guon' kiberbiek nnò siik ni. Tu'nun bó nin tu'puoli ke yé inunbii ne ñein. ⁷ Kiwenkpiek naan ucind ne, kiliek naan unaje, kitaak ya nun bó naan unil ya nun bó, nnan naan ukaab ne laanh. ⁸ Tiwenfuobt tunan nnò ke ñməbe ifiebe iloluob ne, ki ñməbe inun ifiebe nnò bo ñein, paaki nin tingi ke. Nənkunin wien ni tù tuu ki geh iyuon ne ki teh:

«Uñaan, uñaan, uñaan,

Yonbdaan Uwien mituəm ke ya daan ne yé uñaan.

Wən ne là te, ki bié ki te, ki we ní mə.»

⁹ Uyo ke tiwent nnò geh iyuon ne ki kpiekreh wà ke kiberbiek bo nnò, ki ñengeh wə, ki faareh wə wà fuobe uyo ke nnò. Tù geh uyo wà la, ¹⁰ bicienb pile nin binan nnò gbaandeh wà ke kiberbiek bo nnò ya nun bó ki pukeh wə, ki kpiekreh wə wà fuobe uyo ke nnò, ki kpèreh bi'yukpiekpie ki blinh kiberbiek nnò ya nun bó ki teh:

¹¹ «Yonbdaan Uwien,

sin ne kpe be í kpieke ñe, kí ñenge ñe, a ñməbe mituəm,

kime sin ne ñen' tibont ke,

a yie tù ní li te ne,

ki ñen' tù.»

5

Bi konkonde' kugbənkun kua nin Uwien ya Pebuk nnò ya gber

¹ N tí laa' wà ke kiberbiek bo nnò ñuuke kugbənkun u'nəjie ni, kù konkonde'. Bi kele' kugbənkun nnò ya kele ke ile bo ne, ne ki taa' isiwel ki tətəbn' ki tí dukn' bolm milole. ² Ne n laa' Uwien ya tondtədaan uba, u kpaandeh ufaa bo ki teh: «Ñme kpe wə í təbre isiwel nnò kí père kugbənkun kuu nə?» ³ Ama nil ña te taaku bo bii tink bo bii dentingi, kí fre kí père kugbənkun nə kí liike ku'ni. ⁴ Ne n muə' cəen, kime nil ña te ki kpe wə í père kugbənkun nnò kí liike ku'ni. ⁵ Nen saan ne bicienb nnò ya uba təke' nni ki ye: «La muəh. Liike, wà yé Suda ya bol ya cind, ki yé *Dafid ya yaabil nnò mən' ki faake'. Wən ne li təbre isiwel ilole nnò, kí père kugbənkun nnò.»

⁶ Ne n laa' Kipebuk kiba se ki neke kiberbiek nnò, tiwenfuobt tunan nnò nin bicienb nnò ya siik ni. Kipebuk nnò ñməbe igbien yà wəngəh ki teh bi ku' kè ne. Kí ñməbe iyin ilole nin inun ilole ne. I yé *Uwien ya Fuoñaanm mə u sən' mē utingben bo ní'ke saan nnò ne. ⁷ Kí jon' wà ke kiberbiek bo nnò saan, ki teke' kugbənkun nnò u'nəjie ni. ⁸ Kí teke' kugbənkun nnò uyo wà nnò, ne tiwenfuobt

* 4:3 Jaspi nin saduwann yé iten ya yel ne Jaspi yé litenl là windeh ne, ne saduwann yé litenl là mən.

† 4:3 Emolod yé litenl là bən ten tifer ne. ‡ 4:5 Liike 1:4.

tunan nin bicienb pile nin binan nnɔ gbaan' ki'nintuɔli. Wà ke ŋuuke kubieku nin miñðkm ya sèn nɛ, ì gbe lɛfina. Isèn nnɔ yé Uwien ya nib ya kaare nɛ. ⁹ Bi gɛh iyuonfaan ki teh:

«Sin nɛ kpɛ á teke kugbɔnku kuu nɔ,

kí tɛbre isiwɛl nnɔ,

kimɛ bi ku' ŋɛ, nɛ a'sɛm bo a dɛ'

inibol yà ke te utingbɛn bo ki lienh ilenbol ke nnɔ

ki de' Uwien.

¹⁰ A tien' bɛ bibɛrb Uwien ya bɛl ni,

ki cɛrɛ' bi yé ti'Wien ya tɔtuɔrkaab,

ki li likeh binib bà ke te utingbɛn bo nɔ.»

¹¹ N biɛ ki likeh ma nnɔ, nɛ ki cii' Uwien ya tondb ya ñɔfaam bó. Bi te itur itur ka ŋmɔbe káanm, ki se ki guɔn' kibɛrbiek nnɔ nin tiwɛnfuobt nnɔ nin bicienb nnɔ, ¹² ki gɛh iyuon ufaa bo ki teh:

«Kipebuk kà bi ku' kè nnɔ nɛ kpɛ kè rí li ŋmɔbe mituɔm nin lifaal

nin miyɛnfuom nin ufaa.

Kɛn nɛ kpɛ bɛ rí ñɛnge kè,

kí kpiɛke kè,

kí pèke kè.»

¹³ Nɛ n tí cii' Uwien ñɛn' tibont tà ke tù te kutaaku bo nin tà te kitink bo nin tà te dɛntingi nin tà te miñunciɛnm ni nnɔ ke gɛh iyuon ki teh:

«Wà ke kibɛrbiek bo nin Kipebuk nnɔ,

bɛn nɛ si kupɛnpɛku nin miñɛgm nin ukpiɛke

nin ufaa uyo ke.»

¹⁴ Nɛ tiwɛnfuobt tunan nnɔ tuonh ki teh: «Ami.» Nɛ bicienb nnɔ mɔ gbaandeh ki pukeh wà ke kibɛrbiek bo nin Kipebuk nnɔ.

6

Uwien ya Pebuk nnɔ tɛbre' kugbɔnku nnɔ ya siwɛl iluob

¹ N biɛ ki likeh tidɛknt yaam, uyo wà Uwien ya Pebuk nnɔ tɛbre' isiwɛl ilole nnɔ ya kpiɛkl nnɔ, nɛ n cii' tiwɛnfuobt tunan nnɔ ya kiba wuure' utɛtɛn yaam ki ye: «Dɛn!» ² Nɛ n liike' ki laa' utɛnpɛn uba. Wà jɛke wɔ nnɔ ŋuuke butɔnbu. Bi de' wɔ wà mɔn' ki faake' ya yukpɛkpiɛ. Wɔn nɛ mɔn' ki faake' nɛ u bure' wɔ rí tí rí tí mɔ kí faake.

³ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛliɛl uyo wà nnɔ, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nle len' ki ye: «Dɛn!» ⁴ Nɛn saan nɛ utɛnmɔn tohin ñɛn'. Bi de' wà jɛke wɔ nnɔ usɛn wɔ rí cɛrɛ butɔbu rí tien utingbɛn bo ŋɔ binib rí li kuuleh tɔb, ki de' wɔ kijusiecɛnciɛnk kiba.

⁵ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nta uyo wà nnɔ, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nta len' ki ye: «Dɛn!» Nɛ n liike' ki laa' utɛnbɔn. Wà jɛke wɔ nnɔ ŋuuke kilo u'nuɔ ni.

⁶ Nɛ n cii' niba len' tɛn unil tiwɛnfuobt tunan nnɔ ya siik ni ki ye: «Tijier ŋa rí li sɔbe, nɛ bi li taa liwentunɲmɛnl ya paaku nɛ kí dɛ imuu kilo uba, kí taa liwentunɲmɛnl ya paaku kí dɛ iji kilo uta. Ama a la mɛ mikpɔm nin midaam.»

⁷ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nnan uyo wà nnɔ, nɛ n cii' kiwɛnfuobk nnan len' ki ye: «Dɛn!» ⁸ Nɛ n liike' ki laa' utɛnnagbok, bi yih wà jɛke wɔ nnɔ mikuum. Kutɛnkpiiku cuonh ki pɛ u'bo. Bi de' bɛ ufaa kitink ya gbiirm minan bo bɛ rí li kuuleh binib nin kijusiek, kí cɛrɛ mikɔnm nin iwɛnbiere yà puonh nin kumuɔku ni ya wɛnbr mɔ rí li kuuleh binib.

⁹ Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nɲun uyo wà nnɔ, nɛ n laa' binib bà là tuo' Uwien ya gbɛr, ki kun' tu'bo imɔn ŋɔ bi ku' bɛ nnɔ ya naanmu liponpuol ya tingi. ¹⁰ Nɛ binib nnɔ wuureh ufaa bo ki teh: «Cɛnbaa, sin wà yé uñaan, ki yé ugbe mɔndaan nnɔ, nɛ li wuɔke kí tí kpaan mila bo kí yaan á bu utingbɛn

bo ya nib bà ku' tɛ nnɔ tibuur, kí teke ti'bo kí dɛre bi'tub-i?» ¹¹ Nɛ bi de' bi'ke tiliɛrpenpient, ki tɔke' bɛ ki ye bɛn biɛ kí li fuoreh ɲɔ nɛ́ rí pukn waamu, kime bi li ku kí tonde bi'ninjɛb bi'tonsɔnlieb bà bi bi li ku bɛ tɛn bɛn nnɔ nɛ́ kí yaan.

¹² Kipebuk nnɔ tɛbre' lisiwɛl nluob, nɛ kitink jɛnge' ki gbien', uwien bɔnde' dikdiki, uɲmaal mɔ́nde' u'kɛkɛ tɛn misɛm. ¹³ Inmaabii cienh paaki bó ki lá luh kitink bo tɛn kutafaabiiku nɛ yòkreh ikɛnkɛnkaab. ¹⁴ Kutaaku gbendeh ki joh tɛn bi kondeh kugbɔnku nɛ, ijuɔn nin idek kɛ lɛlɛbre' isensien. ¹⁵ Nɛ utingbɛn bo ya bɛrb nin biciɛnb nin sojambɛ ya cienb nin bifáadɛnb nin bifɛfaab nin iyonbe nin bà ɲa yé yonbe kɛ bɔle' tijɔlulnt nin ijɔtɛn ni, ¹⁶ ki tɔkeh ijuɔn nin itɛn ki teh:

«Lu mɛn ti'bo ki bɔle' tɛ,
ɲɔ wà kɛ kibɛrbiek bo nnɔ la likeh tɛ,
Kipebuk nnɔ mɔ́ ya benpiebe la tu tɛ.

¹⁷ Kimɛ bi'benpiebcien ya daali baa' ní ɲɔ!
Nɲmɛ li fre kí sere bi'nun bó?»

7

Uwien cère' bi dieke' u gènde' binib bà nnɔ

¹ Ni ya puoli bó nɛ n tí laa' tidɛknt yaam Uwien ya tondb binan se kitink ya kele kɛ inan, ki co ikele inan nnɔ ya tafaam ɲɔ tafaam la ji rí jo tink nin ñunciɛnm nin subu bo. ² N liebe' ki laa' utondtɔ ñɛn' liwenpurl bó ní, ki ɲuuke Uwien limiel ya daan taah nà ki diekeh u'nib nnɔ. U yin' Uwien ya tondb binan bà Uwien de' bɛ ufaa bɛ rí tien kitink nin miñunciɛnm nà bre nnɔ ufaa bo ³ ki tɔke' bɛ ki ye: «Cuo mɛn ni'ba, laan la tien mɛn tink nin ñunciɛnm nin subu nà bre. Cère mɛn tí tien ti'Wien ya díeku u'nib ya yutun bo kí yaan.» ⁴ Nɛ n cii' bi tien' Uwien ya díeku binib bà bo nnɔ ya ñɔbu. Bi te binib itur kobk nin pinan nin inan nɛ, ki ñɛn' Israyɛl yaab ya baamul kɛ ni ní. ⁵ Bi dieke' bà nnɔ bɛn si:

Suda ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Lubɛnn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Gaad ya baamul ni binib itur piik nin ile,
⁶ Aser ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Nɛftali ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Manase ya baamul ni binib itur piik nin ile,
⁷ Simeyɔn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Lefi ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Isaka ya baamul ni binib itur piik nin ile,
⁸ Sabulɔn ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Yosɛf ya baamul ni binib itur piik nin ile,
Bensamɛn ya baamul ni binib itur piik nin ile.

Inibol kɛ ya nib taan' Uwien nin Kipebuk ya nun bó

⁹ Ni ya puoli bó nɛ n tí liike' ki laa' kuniwulku kuba; nil ɲa rí fre kí kàan kí cuo bi'ñɔbu. Bi ñɛn' inibol yà kɛ te uɲɛndun wuu ni, ki lienh ilenbol kɛ nnɔ ni nɛ, ki se kibɛrbiek nin Kipebuk nnɔ ya nun bó, ki guo tiliɛrpenpient, ki ɲuuke mubiɛbisiimu ya fɛr, ¹⁰ ki wuureh ufaa bo ki teh: «Ti'Wien wà kɛ kibɛrbiek bo nin Kipebuk nɛ ɲmiɛndeh tɛ.» ¹¹ Nɛ Uwien ya tondb kɛ se ki guɔn' kibɛrbiek nin biciɛnb nin tiwɛnfuobt tunan nnɔ, nɛ ki gbaan' ki dondeh Uwien, ¹² ki teh: «Imɔ́n, ti'Wien ɲmɔ́be mituɔm nin miyɛnfuom nin ufaa. Nɛn bo tí li pèkeh wɔ, kí li kpiɛkreh wɔ, kí li faareh wɔ, kí li ñengeh wɔ uyo kɛ. Ami.»

¹³ Nɛ biciɛnb nnɔ ya uba niire' nni ki ye: «Binib bà guo tiliɛrpenpient nɔ, bi yé ɲmɛmbɛ? Bi ñɛn' la?» ¹⁴ Nɛ n jiin' wɔ ki ye: «N'Yonbdaan, sin nɛ bɛn.» Nɛ

u ye: «Bi yé binib bà bi jènde' bε ki gbien' nε. Bi sàkre' bi'liert Kipebuk nnə ya sɛm ni nε tū pende'.

¹⁵ Nεn bo nε bi se

Uwien ya bεrbiεk ya nun bó,

ki sɔnh itùon ki dienh wə u'duku ni ñɔnku nin wien ni.

Nε wà kε kibεrbiεk bo nnə li lèkn bi'bo.

¹⁶ Kònm ηa ji li cuo bε,

ñuñun ηa ji li cuo bε,

kuwienku ya wəl mənən ηa ji li sε bε.

¹⁷ Kimε Kipebuk kà te kibεrbiεk saan nnə

nε li liike bε kí taa bε

kí jo liñunbunl là ya ñunm dienh limiel saan.

Nε Uwien li ηmire bi'nunsiir kε.»

8

Uwien ya Pebuk tεbre' kugbɔnku nnə ya siwɛl nlole

¹ Uwien ya Pebuk nnə tεbre' lisiwɛl nlole uyo wà nnə, nε paaki ya bont kε ηmile' cim ñi wuəke' ki tī kpaan' tɛn miire pita. ² Nε n laa' Uwien ya tondb bilole bà te u'nun bó ki sɔnh u'tùon nnə, bi de' bε inatun ilole.

³ Nε utondtə mə baa' kí lá sere liponpuol saan ki ηuuke bi sienh liηubl miñɔkm ya sɛn yà ni nnə ya liba. Bi de' wə liηubl li yebe wə í sε, kí taan nɛn nin Uwien ya nib ya kaare kí de Uwien miñɔkm ya ponpuol là te u'berbiεk ya nun bó nnə bo. ⁴ Liηubl nnə ya muñii nin Uwien ya nib ya kaare ñeh utond nnə ya nuə ni, ki fih paaki bó Uwien ya nun bó. ⁵ Nε Uwien ya tond nnə taa' liηubsɛnl nnə, ki pεre' umu liponpuol nnə bo, ki gbien' lè, ki taa' ki wiε' kitink bo. Nε utaa mεknɛh, ki tɛngɛh, kuwaaku te cɛɛn, nε kitink mə jɛngɛ'.

Inatunkpiεk inan ya piebm

⁶ Uwien ya tondb bilole bà ηuuke inatun ilole nnə bonde' bε í piebe.

⁷ Ukpiεk piebe' u'natunl, nε bi taa' itɛtɛn ki taan' nin umu nin misɛm ki wiε' kitink bo.

Nε kitink ya gbiirm mita ya miba wɪn',

isiin mə ya gbiirm mita ya miba wɪn',

nε timəsɔngt kε mə wɪn'.

⁸ Ulie mə piebe' u'natunl, nε bi taa' nibonn niba ki wiε' miñunciɛnm ni ñi yebe tɛn lijuəl ki teknh umu. Miñunm nnə ya gbiirm mita ya miba kpɛnde' misɛm. ⁹ Nε tibont tà fuobe mi'ni nnə ya gbiirm mita ya miba kpo'. Inɛrde ya gbiirm mita ya miba mə wewe'.

¹⁰ Nta mə piebe' u'natunl, nε liηmaabicɛnciɛnl liba teknh umu ki te tɛn kumucincinku ki ñɛn' paaki bó ní ki lá lu' ikpen nin iñunbun ni. ¹¹ Bi yih liηmaabil nnə «Tilɔbr» nε. Lí lu' miñunm mà ni nnə ya gbiirm mita ya miba kpɛnde' tilɔbr. Nε binib bà yebe ñun' ki kpo', kimε mɪ ji yé tilɔbr nε.

¹² Nnan mə piebe' u'natunl, nε uwien nin uηmaal ya gbiirm mita ya miba saa' nε ni'bó biike'. Inηaabii ya gbiirm mita ya miba mə saa' nε ni'mə bó biike'. Nnə nε uwien ni ya gbiirm mita ya miba ηa ji wien, kuñɔnku mə ya gbiirm mita ya miba mə ηa ji wien.

¹³ Nε n laa' ubɛnwien uba laanh mitɛwɔlkpɔm, ki cii' u wuureh ufaa bo ki teh: «Nì li bre binib bo, ñì li bre binib bo, uyo wà Uwien ya tondb bita bà sien' nnə li piebe bi'natun nnə, ñì li bre binib bo.»

Linatunl nηun ya piebm

9

¹ Uwien ya tond n̄jun m̄o piebe' u'natunl, n̄ n laa' liŋmaabil liba cere' kutaaku bo ní ki lá lu' kitink bo. N̄ bi de' l̄è kubùoku kùa n̄o ka ŋm̄obe bien* nn̄o ya nañ̄bu ya pien. ² L̄i p̄iire' kubùoku nn̄o ya nañ̄bu, n̄ imuñ̄ii iba ñ̄en', ki naan t̄en bi puuh timaar n̄, ki biike' uwien, n̄ ni'k̄e saan biike' c̄inm. ³ N̄ inacutuon ñ̄en' imuñ̄ii nn̄o ni ki gbe utingben bo. Bi de' ȳi mituom ȳi r̄i li jundeh n̄i wi t̄en inen. ⁴ N̄ ki pien' ȳi, ì la m̄e muar, ki la m̄e sisankt, ki la m̄e subu buba nin but̄abu, ama ȳi r̄i li jundeh binib bà ŋa ŋm̄obe Uwien ya ð̄eku bi'yutun bo nn̄o baba. ⁵ Ba de' ȳi sen ȳi r̄i li kuuleh binib nn̄o ama ȳi r̄i li j̄endeh be kí t̄i baa in̄maale in̄un. Ijend nn̄o wi t̄en unen ya luol n̄. ⁶ I ya den, binib li nuunh mikuum, ka r̄i l̄e m̄e. Bi li nuunh be r̄i kpo ama mikuum li tiinh be n̄.

⁷ A laa' inacu nn̄o la, a li ye itaan yà bi bonde' ȳi be r̄i taa kí jo lituol n̄. I'yul bo te t̄en bi kpele' ȳi miñ̄okm ya yukpekpie n̄, i'nun bó m̄o te t̄en unisaal ya nun bó. ⁸ Tiyur te i'yul bo ki naan tipiiyur, n̄ i'ñin m̄o naan ucind ȳ. ⁹ Nibonn niba lieke i'f̄el bo ki naan tikur. I'ñibe ŋm̄obe kuwaaku t̄en itaan n̄e tuke titenlolt ki tiinh ki joh lituol. ¹⁰ I'juun m̄o naan inen ya juun n̄, ki t̄i f̄ore' nin mupienmu. Liluol là ì li taah ki j̄endeh binib kí t̄i baa in̄maale in̄un nn̄o te ȳen ni n̄. ¹¹ Kubùoku kùa n̄o ka ŋm̄obe bien nn̄o ya tond n̄e yé i'ber. *Sufmbe ya lenm ni, bi yih utond nn̄o Abadon n̄, ki yih w̄o Apoliyon† Grekmb̄e ya lenm ni.

¹² Ijendkpiek ḡebre' s̄o. Iyuon m̄o we ní.

Linatunl nluob ya piebm

¹³ Uwien ya tond nluob m̄o piebe' u'natunl, n̄ n cii' unieke uba bó, u ñ̄en' miñ̄okm ya ponpuol‡ là te Uwien ya nun bó nn̄o ya kele inan bó ní, ¹⁴ ki t̄akeh Uwien ya tond nluob wà ŋuuke linatunl nn̄o ki teh: «Lore bitondb binan bà lùo Efrat ya kpencīenl ya gbe nn̄o kí wīe.» ¹⁵ N̄ u lore' bitondb binan nn̄o kí wīe'. Bi là bonde' ki ye bi li lore be li ya binl nin u ya ŋmaal nin u ya wien nin u ya yo n̄, be r̄i ku binib ya gbiirm mita ya miba. ¹⁶ N cii' sojamb̄e bà jeke itaan nn̄o ya ñ̄abu, bi là te itur itur ya turbenm n̄.

¹⁷ N laa' itaan nn̄o nin bà jeke ȳi nn̄o te ma bo.

Tikur tuba lieke bi'f̄el bo.

Tu'siem miba m̄on t̄en umu,

mitom b̄on wiee,

mitom m̄o naan mitenñ̄okjiem.

Itaan nn̄o ya yul naan ucind ya yul n̄.

Umu nin imuñ̄ii nin mitenñ̄okjiem ñ̄eh i'ñuon ni.

¹⁸ Umu nin imuñ̄ii nin mitenñ̄okjiem nn̄o yé ijendcīen n̄e ki ñ̄eh itaan nn̄o ya ñ̄uon ni. Tibont tuta nn̄o ku' binib ya gbiirm mita ya miba, ¹⁹ kim̄e itaan nn̄o ya tuom te i'ñuon nin i'juun ni n̄. I'juun nn̄o naan iw̄e n̄e ki ŋm̄obe iyul. I taah ȳen n̄e ki j̄endeh binib.

²⁰ Binib bà ŋa kpo' ijend nn̄o ni nn̄o ŋa l̄ebre' bi'tetem. Bi bie ki gbaandeh ki pukeh isenpol nin ibule yà ben nin bi'yul tien' ȳi nn̄o n̄. Bi taa' miñ̄okm nin ilike ya kurku nin kukurku kùa bi yih kù blansi nn̄o nin iten nin id̄o n̄e ki tien' ȳi. Ibule nn̄o ŋa lenh, ka ciih, ka cuonh m̄o. ²¹ Binib nn̄o ŋa bie ki d̄aan' bi'nikul nin bi'ñ̄okjil nin bi'sans̄ndl nin bi'nasubu.

10

Uwien ya tond nin kigb̄anwawaak kiba ya gber

* **9:1** Liike Luk 8:31. † **9:11** Apoliyon ya tingi si: «Uduber n̄e.» ‡ **9:13** Liponpuol nn̄o ya kele ke ya gbe naan iyin n̄.

¹ N tí laa' Uwien ya tondtɔdaan uba, u ñen' kutaaku bó ki jinh ní kutewɔlgbɔnku piibe u'bo; gbengbenjɛpolkɛ guɔn' u'yul ten uyukpɛkpiɛ. U'nun bó muɔreh ten uwien, nɛ u'tàan mɔ naan umu nɛ teknh cɔlcɔl. ² U ŋuuke kigbɔnwawaak kiba u'nuɔ ni kí pibre'. U'nojietaal te miñunciɛnm bo, nɛ u'nɔgentaal mɔ te liwɛl bo. ³ U wuure' ufaa bo ten ucind. U wuure' uyo wà nnɔ, nɛ utaa tien' bolm milole bo. ⁴ N ye rí kele itɛtien nnɔ ye bà kugbɔnku ni, nɛ ki cii' unieke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Bɔle itɛtien nnɔ ye bà, la kele tù.»

⁵ Uwien ya tond wà n bi laa' u se miñunciɛnm nin liwɛl bo nnɔ yuon' u'nojie paaki bó ⁶ ki pole' wà tuu ki te uyo kɛ, ki ñen' kutaaku nin tibont tà kɛ te ku'bo, ki ñen' kitink nin tibont tà kɛ te ki'bo, ki tien' miñunciɛnm nin tibont tà kɛ te mi'ni nnɔ, ki ye: «Na ji li taande.»

⁷ Ama uyo wà Uwien ya tond nlole li cin kí piebe u'natunl nnɔ, u ya yo nɛ Uwien ya gbɛbɔlkaar tà u là tɔke' tù u'tonsɔnb biñɔbonsɔknɔ nnɔ li tien.

⁸ N bi cii' unieke wà bó paaki bó nnɔ tí ye: «Li joh kí tí teke kigbɔnk kà Uwien ya tond wà se miñunciɛnm nin liwɛl bo ŋuuke kɛ, kí pibre' nɔ.»

⁹ Nɛ n bure' Uwien ya tond nnɔ saan ki tí tɔke' wɔ ki ye wɔ rí de nni kigbɔnk nnɔ. Nɛ u tɔke' nni ki ye: «Teke kè kí ŋmɔn. Kí li ŋmɛ a'ñɔbu ni ten tisiir nɛ, nɛ ki li to a'benku ni.» ¹⁰ Nɛ n teke' kè utond nnɔ ya nuɔ ni ki ŋmɔn'. N ŋmɔnh kè uyo wà nnɔ kí ŋmɛ n'ñɔbu ni ten tisiir nɛ. Ama n tí nele' kè ma nnɔ n'benku ni kɛ ji to nɛ kerkeri. ¹¹ Nɛn saan nɛ bi tɔke' nni ki ye: «A li biɛ kí tɔke inibol yà kɛ te uñɛndun wuu ni, ki lienh ilenbol kɛ nin biɛrb nà lá li tu bɛ ya gɛr.»

11

Bimɔnkunb bile ya gɛr

¹ Nɛn saan nɛ bi de' nni inɛmele ya lenbenl liba li naan ukpɛndɔ, ki tɔke' nni ki ye: «Fii kí kpaan Uwien ya duku nin liponpuol, kí kàan binib bà gbaandeh ki pukeh Uwien len nnɔ. ² Ama á dàan ki la kpaan kuduku nnɔ ya luo, kime Uwien taa' wù ki de' bà ŋa yé u'yaab nɛ. Bi li faake nin Uwien ya du kí wɔbn u'nib kí tí baa inɛmaale pinan nin ile. ³ Nɛ Uwien li cère u'mɔnkunb bile rí li sɔkndeh u'gɛr kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob, kí li guo tikpɛlɛr* tuba tù naan tibɔtɔr.»

⁴ Bimɔnkunb bile nnɔ yé Olifi ya siin ile nin ifr ile nɛ ki se uñɛndun ya Yonbdaan ya nun bó. ⁵ Bi'nennɛndɔ nuunh bɛ rí jènde bɛ la, umu uba nɛ li ñɛ bi'ñuɔn ni kí ku bɛ. Wà kɛ nuunh wɔ rí jènde bɛ la, udaan li kpo nnɔ nɛ. ⁶ Bi ŋmɔbe mituɔm bɛ rí cuo utaa uyo wà bi te ki sɔkndeh Uwien ya gɛr, ki ŋmɔbe mituɔm bɛ rí cère miñunm rí kpɛnde misɛm, ki ŋmɔbe mituɔm bɛ rí cère ijɛnd kɛ ya bol rí lu utingben bo uyo wà kɛ bi yíe.

⁷ Bi tí kun' imɔn Uwien ya gɛr bo ki gben' la, kiwɛnbiik kà li ñɛ ní kubùoku kùà ñɔ ka ŋmɔbe biɛn ni nnɔ li jèke bɛ butɔbu kí faake nin bɛ, kí ku bɛ. ⁸ Nɛ bi'gbenɛnt rí juore kí li dɔ upaan bo uduciɛn wà ni bi là kpɛ' bi'Yonbdaan udɔpɔnpɔn bo nnɔ ni. Bi yih udu nnɔ ki nɛngreh Sodɔm nin Esipt nɛ. ⁹ Nɛ inibol yà kɛ te uñɛndun wuu ni ki lienh ilenbol kɛ nnɔ li baa kí lá liike bi'gbenɛnt nnɔ kí tí baa iwien ita nin kujenku, ka rí tuo bɛ rí sube bɛ. ¹⁰ Bi'kuum li sɔnge utingben ya nib ya yɛnm, bɛ rí li poknh, kí li punh tɔb tibont, kime Uwien ya ñɔbonsɔknɔ bile nnɔ là jènde' bɛ ki gbien'. ¹¹ Ama iwien ita nin kujenku nnɔ gèbre', nɛ Uwien cère' kufuorku kɔn' bi'ni, bi fii' ki sere', nɛ bujɛwaanciɛnbu cuo' binib bà bi likeh bɛ nnɔ. ¹² Nɛ biñɔbonsɔknɔ bile nnɔ cii' unieke uba bó u len' paaki bó ufaa bo ki ye: «Dùò ní mɛn.» Nɛ bi don' paaki kutewɔlgbɔnku ni

* **11:3** Bi là kɛ mikuum bii bi te uyɛnsaa ni bii bi bɛnde' ki ye bi bii' Uwien nɛ la, bi guoh ni ya kpɛlɛtunb. Liike Matie 11:21.

bi'nennendb ya nun bó. ¹³ U ya yo ne kitink jènge' cεen, ne uducien nno ya dur ya gbiirm piik ya miba lu'. Kitink ya jèngm nno ku' binib itur ilole. Bà sien' ka kpo' nno ya fèl sen' ki tì kende', ne bi kpieke' Uwien wà te paaki bó.

¹⁴ Ijend nle bo gèbre' so. Nta ma ya baam na ní taande.

Linatunl nlole ya piebm

¹⁵ Uwien ya tond nlole ma piebe' u'natunl, ne bidεnb biba len' paaki bó ufaa bo ki ye:

«Yonbdaan Uwien nin u'Nigεndke Kristo ne ji si unendun wuu ya bel.

Libel nno li tuu ki te uyo ke ne.»

¹⁶ Ne biciεnb pile nin binan bà ke bi'berbiεmu bo Uwien ya nun bó nno gbaan' ki pukeh Uwien ¹⁷ ki teh:

«Yonbdaan Uwien, mituom ke ya daan.

Sin wà là te, ki biε ki te nno, ti faareh ne,

kime a taa' a'tociεnm ne ki jin' a'bel.

¹⁸ Binib bà na yé a'yaab ya benku ni là ben' a'bo,

ne fenfennō a'mō ya mutuol ji fii' bi'bo.

Uyo wà so a li bu bitεnkpiib tibuur,

kí su a'tonsōnb biñōbonsōknb,

kí su a'nib bà ke boh ne,

biwaab nin biciεnb ke†,

kí gben bà bereh unendun nno ya gber.»

¹⁹ Uwien ya duku kua te paaki bó nno pñire', kujotieku ya lek se ku'ni. Nen saan ne utaa mekndeh ki tengeh ki nmabe kuwaaku cεen, kitink jènge', ne utaa nii' iteten lu' ki yebe cεen.

12

Upiitεpunb nin utunwien ya gber

¹ Ni ya puoli bó ne micincilnciεnm miba tien' kutaaku bo. N laa' upii uba ne uwien piibe u'bo ten liliεrl, unmaal te u'taan ya tingi, inmaabii piik nin ile te u'yul bo ten uyukpekpie. ² Upii nno là punbe' ne, u'mamaayo baa', u benh wō ní maa, ne ki wōlnh nin imerwien.

³ Micincilntōm tí tien' kutaaku bo. N laa' utunwien* uba, u mōn tohin ki nmabe iyul ilole nin iyin piik, ki kpie uberyukpekpie yul ke yul bo. ⁴ Utunwien nno taah u'juul ki preh inmaabii ya gbiirm mita ya miba, ki wienh kitink bo. U baa' ki lá sere' upii nno ya nun bó na kibuk nno tí ñen' uyo wà la, wō ní pōk kí guere kí nele ne.

⁵ Upii nno maa' kibujεbuk. Ken ne lá li nuuke inibol ke nin ufaa ki la nmabe nunsōnge bi'bo. Uwien yuure' kibuk nno ki don' u'ba saan, u'berbiek ya buol.

⁶ Nen saan ne upii nno sen' ki jon' kupenpelku ni, Uwien là bonde' wō mifεnm nen bó ne. Bi tí lí likeh wō nen bó ne kí tí baa iwien liturl nin kobiile nin piluob.

⁷ Butōbu buba tien' kutaaku bo. Uwien ya tondciεnb ya uba bi yih wà Misel; wōn nin u'tondb tōn' nin utunwien nno nin u'mō ya tondb butōbu, ⁸ ki faake' nin be, ne utunwien nin u'tondb na ji nmabe sen be ní li te paaki bó. ⁹ Ne bi nōre' kutunwienku nno. Kù yé uyo bo ya we nno ne. Bi yih kun ne usenpol, ki liebe' ki yih kù *Satan. Kun ne tulndeh unendun ya nib ke. Bi ture' kun nin ku'tondb ke ne ki wiε' kitink bo.

¹⁰ Ne n cii' uniεke uba bó u len' ufaa bo kutaaku bo ki ye:

«Uyo wà so yé unmenmeryo,

ki yé uyo wà ti'Wien wuōn' u'tuōm,

† **11:18** Biwaab nin biciεnb li fre kí li yé ibaan nin binikpekpiekb ma. * **12:3** Utunwien yé ibiere ya daan ya nennεnku ne.

ki wuon' ki ye u yé uber,
 ki wuon' ki ye u'Nigendke Kristo ηmabe ticiēt,
 kimε bi ηore' wà biindeh ti'yaab Uwien ya nun bó ñonku nin wien ni nnə ηə.
 11 Ti'yaab nnə faake' nin wə ηə. Kipebuk ya sēm nin tigber tà bi kundeh imən
 tu'bo nnə,
 ne cère' bi faake' nin wə.
 Ba tange' bi' miel haali ki tī kpo'.
 12 Kutaaku nin tibont tà ke te ku'bo ní li poknh,
 kimε bi ηore' usenpol nnə ηə.
 Ama nī bre kitink nin miñunciēm bo,
 kimε usenpol jiire' ni'bó
 nin u'benpiebe,
 ki ben ki ye nī sien' wə iwenkàankε ne.»

13 Utunwien nnə laa' bi ture' wə ki wiε' kitink bo ma nnə ne u sen' ki paan'
 upii wà maa' kibujεbuk nnə bo. 14 Ne Uwien de' upii nnə ifεbe ile i yεbe ten
 umiεkaab yi ηə wə ní laan kí jo kupenpelku bó, Uwien là bonde' wə mifεnm
 nà saan nnə ηə utunwien nnə la nēnde wə. Bi tī li likeh wə nen saan ne kí
 tī baa ibin ita nin kujenku. 15 Nen saan ne utunwien nnə siin' miñunm mī
 yεbe ten likpenl upii nnə ya puoli bó ηə mè ní puube kí tī tuke wə kí bure.
 16 Ne kitink tore' upii nnə, ki yàare' ne utunwien nnə siin' miñunm mà nnə
 kən'. 17 Utunwien nnə ya benku ni ben' upii nnə bo ki tī kende', ne u bure' ki
 tī tən' nin upii nnə ya yaabii yà sien' nnə butəbu. Bi yé binib bà boh Uwien ya
 wəb, ki pe *Yesu ya gber bo mənəmnm ne. 18 Ne utunwien nnə jon' ki tī sere'
 miñunciēm ya gbε litεngbil bo†.

13

Kiwenk kà ñen' miñunciēm ni nin utunwien nnə ya gber

1 N tī laa' kiwεnk kiba, kí ñen' miñunciēm ni, ki ηmabe iyul ilole nin iyin
 piik, ki kpiε uberyukpekpiε yinl ke yinl bo. Ne bi kele' yul ke yul bo liyel,
 li sukreh Uwien. 2 Kiwεnk nnə naan unamuun ne, ki'taan yεbe ki ηmabe
 titεbiñiint tū fenbe cēen, ki'ñakpon naan ucind yu. Utunwien nnə taa' u'faa
 nin u'berbiek nin u'tociēm ki de' kè.

3 Kiwεnk nnə ya yul nnə ya liba ηmabe kugbiεku ten la ní ηmεre ne.

Ama kugbiεku nnə bukre'.

Ni cuo' utingben ya nib ke miyəkkm ne bi ji ñuəreh kè.

4 Bi gbaan' ki pukeh utunwien nnə, kimε wən ne de' kiwεnk nnə mituəm. Bi
 là gbaan' ki pukeh kiwεnk nnə mə ki teh: «Ŋmε te ten kiwεnk kiε nə? Ŋmε li fre
 kí tə nin kè butəbu?»

5 Bi là de' kiwεnk nnə usen kè ní li lienh tigbengt ya lenm, kí li sukreh Uwien,
 ki de' kè mituəm kè ní li teh tibont haali inmaale pinan nin ile. 6 Ne kí cin' ki
 sukreh Uwien ki saah u'yel, ki yih u te nà saan fεnm, ki sukreh bà te u'saan
 paaki bó nnə. 7 Bi de' kè usen kè ní tə nin Uwien ya nib butəbu kí faake nin
 bε. Ne ki de' kè mituəm kè ní li ηuuke inibol yà ke te uñendun wuu ni ki lienh
 ilenbol ke nnə. 8 Utingben bo ya nib bà ke ba kele' bi'yel limiel ya gbənkū ni
 haali uñendun ya cincinm nnə li gbaan kí puke kiwεnk nnə. Bi là ku' Uwien
 ya Pebuk kà nnə ne si limiel ya gbənkū nnə.

9 «Wà ηmabe litubl la, wə ní cii.

10 Uwien ye bi li cuo wà tiyonbt la,

bi li mənbe kí cuo wə tiyonbt ne.

U ye bi li ku wà nin kijusiek la,

† 12:18 Bi kpiε' ki kele' tigbont tà nnə ya tuba nī kele' ki ye: «N jon' ki tī sere' miñunciēm ya gbε litεngbil
 bo ne.»

bi li mənbe kí ku wə nin kijusiek nε.
Nεn bo, Uwien ya nib rí li ηməbe kuminku,
kí li pε Uwien bo mənəmnm.»

Kiwenk kà puə' kitink ni ya gber

¹¹ Nε n tí laa' kiwentək kiba puə' kitink ni, ki ηməbe iyin ile ì naan kipebuk yè, nε ki ji lienh tən utunwiən nnə. ¹² Kí là ηməbe kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnə ya tuəm kε, nε ki taah mε ki sən̄h ki dien̄h kè. Kiwenk kà puə' kitink ni nnə wəbndeh utingbən bo ya nib bε rí li gbaandeh ki pukeh kà là ñen' miñuncienm ni, ki ηməbe kugbiεku, kù bukɾe' nnə. ¹³ Kiwenk kà puə' kitink ni nnə teh micincilm cεen, haali ki tì cèreh umu ñeh paaki ki jiinh ní tingi, binib kε ya nun bó. ¹⁴ Bi de' kè mituəm kí teh micincilm ki dien̄h kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnə, ki tulndeh utingbən ya nib kε, ki təkheh bε ki teh bε rí mε kiwenk kà bi bunge' kè nin kijusiek ηə kí faake' nnə ya nennεnku. ¹⁵ Bi de' kiwenk kà puə' kitink ni nnə mituəm kè rí kuən kufuorku kà ñen' miñuncienm ni nnə ya nennεnku ni ηə kù rí li lienh, ki cèreh bi kuuleh binib bà kε ηa gbaandeh ki pukeh kù nnə. ¹⁶ Kí wəbn' binib kε, biwaab nin bicienb nin bifaadεnb nin bijiinb nin iyonbe nin bà ηa yé yonbe bi tien' kudíεku bi'nojie bo bii bi'yutun bo. ¹⁷ Kudíεku nnə yé kiwenk kà ñen' miñuncienm ni nnə ya yel bii ki'yel ya nənbl nε. Unil wà ηa ηməbe kudíεku nnə la, ba rí cère wə rí de bonn, ka rí cère wə rí kuəre mə.

¹⁸ Fεnfennə miyεnfuom nε li cère binib rí bende tibont tuu ya tingi. Unil wà ηməbe miyεnfuom nε li bende kiwenk nnə ya nənbl ya tingi. Linənbl nnə yé unil ya yel ya nənbl nε. Lì te kobiiluob nin piluob nin miluob* nε.

14

Kipebuk nin kí teke' binib bà ki wiε'

¹ N tí liike' ki laa' Kipebuk nnə se Siyən ya juəl bo. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà ya yutun bo ηməbe kεn nin ki'Baa ya yel nnə te ki'saan. ² Nε n cii' kuwaaku kuba bó paaki bó n̄i tuoreh tən miñuncienm nε fuh bii utaa nε tengeh ufaa bo. N ciih kuwaaku kùa bó nnə ηmε mə tən bibiεñib nε ñih tibèr. ³ Binib nnə te Uwien ya bεrbiεk nin tiwεnfuobt tunan nin bicienb nnə ya nun bó nε ki gεh iyuonfaan. Binib itur kobk nin pinan nin inan bà Uwien de' bε kitink bo ki wiε' nnə baba ηa ñí la, uba ηa rí fre kí bεnge iyuon nnə. ⁴ Ba kuən' bi'ba jəknt, bi te tən ujεfaan wà ηa bεn jε nε, kime ba paan' niba bo, bi pε Kipebuk nnə baba bo nε, ki joh kí joh nà kε saan. Uwien de' bεn nε binib ni ki wiε', bε rí li yé wən nin Kipebuk ya nikpiεkb. ⁵ Ba bεn tonnεnku, nε ka ηməbe biil mə.

Uwien ya tondb bita təkε' Uwien ya buur bó

⁶ N tí laa' Uwien ya tond uba, u laanh mitεwəlkpəm, ki tuke tigbεmən̄m̄nt tà ηa ηməbe gbenm, wə rí lá təkε utingbən ya nib kε: inibol yà kε te uηendun wuu ni ki lienh ilenbol kε nnə. ⁷ Utond nnə len' ufaa bo ki ye: «Li boh mēn Uwien, kí li kpiεkreh wə, kime u li bu binib tibuur uyo wà nnə baa'-a! Li gbaandeh mēn ki pukeh Uwien, wən nε ñen' kutaaku nin kitink nin miñuncienm nin iñunbun kε ya bol.»

⁸ Utondlie mə paan' ukpiεk nnə bo, ki lienh ki teh: «U lu' ηə, u lu' ηə, uduciēn Babilonn lu' ηə. Wun nε taa' u'sənsəndl ki puon' inibol kε, ki cère' ì kən' Uwien ya tudere ni.»

* **13:18** Biba maaleh ki teh linənbl kobiiluob nin piluob nin miluob yé Erom ya bεrcien ya yel nε. Bitəb maaleh ki teh linənbl nnə wəngēh unisaal ya bonn nε.

⁹ Utond nta mɔ paan' bikpiɛkb bile nnɔ bo, ki lienh ufaa bo ki teh: «Binib bà kɛ gbaandeh ki pukeh kiwɛnk nnɔ nin ki'nɛnnɛnku, ki ηmɔbe ki'diɛku bi'yutun bo bii bi'nuɔ bo la, ¹⁰ Uwien ya benku ni li be bi'bo kí gbien, wɔ ní dɛre bi'tub ka ní muɔ bɛ cɛcɛkm, kí cɛre bɛ ní li te u'tondb nin Kipebuk ya nun bó ki jɛndeh ki lɛbreh mitɛnɛ̀kjiɛm mà teknh umu ni. ¹¹ Umu wà bi te u'ni ki jɛndeh ki lɛbreh nnɔ ya muɛii li tuu ki dukeh nɛ uyo kɛ. Binib bà ηmɔbe kiwɛnk nnɔ ya yel ya diɛku, ki gbaandeh ki pukeh kɛn nin ki'nɛnnɛnku nnɔ li jɛndeh nɛ nɛnku nin wien ni ka ní li ηmɔbe fuorl.»

¹² Nɛn bo, ní yé uyo wà Uwien ya nib bà boh u'wɔb, ki teke' *Yesu ki jin' nnɔ ní li ηmɔbe kuminku nɛ.

¹³ Nɛ n cii' uniɛke uba bó u len' paaki bó ki ye: «Kɛle kí ye: Binib bà ji kpuokeh fɛnfɛnnɔ Yonbdaan bo nnɔ, Uwien ya mɔnm te bi'bo.» Nɛ *Mifuoɲaanm ye: «Imɔ̀n, bɛ ní li fuoreh kí nɛn bi'jiinku, kime Uwien ηa ní sunde bi'bó bi sɔn' itùon yà nnɔ bo.»

Uwien li bu uɲɛndun ya nib tibuur

¹⁴ Nɛ n tí liike' ki laa' kutɛwɔlgbɔnpɛnpiɛnku kuba, niba kɛ ku'bo ki naan unisaal, ki kpiɛ miɲɔ̀km ya yukpɛkpiɛ, ki ηuuke puokɛmaɲmaa uba. ¹⁵ Nɛ Uwien ya tond uba nɛn' ní Uwien ya duku ni, ki yin' wà kɛ kutɛwɔlgbɔnku bo nnɔ ufaa bo ki ye: «Taa a'puoko nnɔ kí cin kí li ceh tijier, tijier ya ceceyo baa' ηɔ, kime utingbɛn bo ya jier ben'-a.» ¹⁶ Nɛn saan nɛ wà kɛ kutɛwɔlgbɔnku bo nnɔ taa' u'puoko ki cen' utingbɛn ya jier kɛ.

¹⁷ N tí laa' utondtɔ paaki bó, u nɛn' ní Uwien ya duku ni, ki mɔ ηuuke puokɛmaɲmaa.

¹⁸ Nɛ utondtɔ mɔ nɛn' liponpuol saan. Wɔn nɛ ηmɔbe mituɔm umu bo. U yin' utond wà ηuuke puokɛmaɲmaa nnɔ ufaa bo ki ye: «Taa a'puokɛmaɲmaa nnɔ kí cecere utingbɛn bo ya sibii yà bi taah yè ki ηɛh fɛn nnɔ, kime í ben'-a.» ¹⁹⁻²⁰ Nɛ utond nnɔ taa' u'puoko ki cecere' utingbɛn bo ya sibii nnɔ, ki taa' ki kuore' kubɔciɛnku kùà bi ηmɛngɛh isibii ku'ni nnɔ ni. Bi ηmien' isibii nnɔ dugbaal nɛ. Bi ηmien' yè ma nnɔ misɛ̀m nɛ nɛn' kubùoku nnɔ ni ki puube' ki tí baa' kɔnsini kobiita. Utaan se mi'ni la, mí li baa u'lɛnbu. Nɛn nɛ wuɔn' ki ye Uwien ya benku ni ben' binib bo cɛɛn.

15

Ijɛndfɔ̀rkɛ ya gbɛr

¹ Nɛ n tí laa' micincilntɔm kutaaku bo. Ní yé nibonciɛnn nɛ ki ηmɔbe kuɲaanku cɛɛn. N laa' Uwien ya tondb bilole, bɛn nɛ li cɛre ijɛnd ní tu uɲɛndun ya nib kí tí dukn bolm milole. Ijɛndfɔ̀rkɛ nínɔ, kime yɛn bo nɛ Uwien li tùɔre kí wuɔn u'benpiebe.

² Nɛ n laa' nibonn niba ní naan miɲunciɛnm umu te ni'bo, ní wien tein ki likeh ki càareh tɛn lidingl, ki laa' binib bà mɔ̀n' ki faake' nin kiwɛnk nnɔ nin ki'nɛnnɛnku nin ki'yel ya nɔ̀nbl nnɔ se nibonn nnɔ saan, ki ηuuke Uwien de' bɛ tibèr tà nnɔ. ³ Ki gɛh Uwien ya tonsɔ̀nl Moyis nin Kipebuk nnɔ ya yuon ki teh:

«Yonbdaan Uwien mituɔm kɛ ya daan,
a'tùon yé itùonciɛn nɛ ki ηmɔbe kuɲaanku.

A teh nà nnɔ ní cuube nɛ ki yé imɔ̀n.

Sin nɛ yé inibol kɛ ya bɛr.

⁴ Yonbdaan, ηmɛ li mɛngɛ lifɛ̀l ki la boh ηɛ? Nηmɛ te kí ye wa ní li pèkeh ηɛ?

Sin baba nɛ yé uɲaان.

Inibol kɛ li baa kí lá gbaan a'nun bó kí puke ηɛ,

kime binib kɛ laa' a teh nà nnɔ ní cuube nɛ.»

⁵ Ni ya puoli bó nε n laa' Uwien ya duku kúa te paaki bó nnó p̄lire', kun si: kujotieku ya lεkl te lininbonl là ni nnó. ⁶ Nε Uwien ya tondb bilole bà li cère unjendun ya nib r̄ jènde kí t̄i dukn bolm milole nnó ñen' ní kuduku nnó ni, ki guo tikp̄elc̄epenpient t̄u windeh, ki buobe miñòkm ya ñingben bi'siik ni. ⁷ Nε tiwenfuobt tunan nnó ya kiba taa' miñòkm ya sèn ilole ki de' Uwien ya tondb bilole nnó. Uwien wà tuu ki te uyo kε nnó ya mutuol nε gbe isèn nnó. ⁸ Nε Uwien ya kpieke nin u'tuòm cère' imuñii fii' ki gbe kuduku nnó. Uba ña r̄ fre kí k̄o ku'ni kí t̄i baa ijend yà Uwien ya tondb bilole li cère unjendun r̄ jènde yè kí t̄i dukn bolm milole nnó ya gbenm.

16

Uwien ya benpiebe te isèn yà ni ya gber

¹ N cii' unieke uba bó u len' Uwien ya duku ni ufaa bo, ki t̄ake' Uwien ya tondb bilole nnó ki ye: «Li joh m̄en kí t̄i taa Uwien ya benpiebe wà te isèn ilole ni nnó kí wule kitink bo.»

² Ukpiek bure' ki t̄i taa' nà te u'senl ni nnó ki wule' kitink bo. Nε inel yà bre ki wi ki gbien' yèyèke' binib bà ñm̄obe kiwenk nnó ya ðieku ki gbaandeh ki pukeh ki'nenneku nnó.

³ Ulie m̄o taa' nà te u'yaal ni ki t̄i wule' miñuncienm ni. Nε m̄i kp̄ende' kusebubulku ki naan libonkpil ya sèm. Nε tibont t̄a kε te mi'ni nnó kpo'.

⁴ Nta m̄o taa' nà te u'm̄o yaal ni ki t̄i wule' ikpen nin iñunbun ni. Nε i'ñunm kp̄ende' misèm.

⁵ Nε n cii' Uwien ya tond wà ñm̄obe mituòm miñunm bo nnó len' ki ye:

«Uwien, a cuube nε,
sin nε là te, ki biε ki te, ki yé uñaan.

A tien' nà n̄o nε wuòn' ki ye a'buur cuube.

⁶ Kimε bi ku' a'nib nin a'ñòbonsòkn̄b nε a'm̄o de' bε misèm bε r̄ ñu. Bi kp̄e nen nε.» ⁷ Nε n cii' unieke uba bó liponpuol saan u teh: «Yonbdaan Uwien mituòm kε ya daan, a'buur yé im̄òn nε, ki cuube.»

⁸ Nnan m̄o taa' nà te u'm̄o yaal ni ki wule' uwien wà puòreh n̄o bo, nε u laa' mituòm wù r̄ li sienh binib t̄en umu. ⁹ Kuwòlku funfunde' binib, nε bi suke' Uwien wà ñm̄obe ufaa ki cère' bi jèndeh nnó, ka tuo' bε r̄ lèbre bi'tetem ño kí kpieke wò.

¹⁰ Nñun m̄o taa' nà te u'm̄o ya senl ni ki t̄i wule' kiwenk nnó ya berbiek bo. Ki'bel ya tinf̄enm kε biike', nε binib jèndeh ki gbiekeh ki ñm̄onh bi'len.

¹¹ Ijend nnó nin inel nnó bo nε bi suke' Uwien wà te paaki bó; ka tuo' ki wie' bi'tùonbiere nnó.

¹² Nluob m̄o taa' nà te u'm̄o ya senl ni, ki t̄i wule' likpenciēnl Efrat ni, nε l̄i fuore', ki cère' biberb bà ñen' liwenpurl bó ní nnó laa' ñeñebùol. ¹³ Nε n laa' isenpol ita; uba ñen' *utunwien nnó ya ñòbu ni, utò ñen' kiwenk nnó yaabu ni, utò m̄o ñen' utonn̄enñòbonsòknl yaabu ni. Isenpol nnó naan itetiε nε. ¹⁴ *Satan nε sòn' yè, ì teh micincilm, ki joh utingben kε bo ya berb saan, yè r̄ taan bε ño bε r̄ t̄o butòbu Uwien mituòm kε ya daan ya wengbiin ya daali.

¹⁵ Yonbdaan ye: «Li cengeh m̄en, n li baa t̄en unasu nε. Wà ña gòh, ki bonde' u'wengolkaar m̄o la, Uwien ya m̄anm te u'bo, kimε wa r̄ cuon cenkp̄enlonlonl bε r̄ l̄e u'f̄e.»

¹⁶ Isenpol nnó taan' biberb nnó libùol liba nε bi yih ni'saan *Sufmbε ya lenm ni ki teh Amagedònn.

¹⁷ Nlole m̄o taa' nà te u'm̄o ya senl ni, ki t̄i wule' kitink bó ní, nε unieke uba len' ufaa bo Uwien ya duku ni u'berbiek saan ki ye: «Nì gben' nínò.» ¹⁸ Utaa m̄ekndeh, ki t̄engeh, kuwaaku te c̄een, nε kitink jènge' na ñm̄obe fuul. Haali Uwien t̄i ñen' binib kitink bo ma, ka laan jènge' mi ya jèngm. ¹⁹ Kì jènge' ma

nnə nɛ uduciɛn Babilonn yɛkre' bolm mita. Idu kɛ ya dur mɔ lulu'. Uwien nɛ tiere' uduciɛn Babilonn ya nib bɔ. U'benku ni ben' bi'bo ki gbien' nɛ u dɛrɛ' bi'tub cɛɛn, ka muɔ' bɛ cɛcɛkm. ²⁰ Idek nin ijuɔn kɛ fefe'le'. ²¹ Utaa nii' nɛ itɛtɛn lulu' binib bo ki kpiɛke cɛɛn, nɛ bi suke' Uwien itɛtɛn nnə bo, kimɛ ijɛnd nnə là bre bi'bo cɛɛn nɛ.

17

Uwien li bu ujenkpendgaar tibuur

¹ Nɛ Uwien ya tond bilole bà ɲuuke isɛn ilole nnə ya uba baa' ki lá tɔke' nni ki ye: «Dɛn ní wuɔn ɲɛ Uwien lá li bu ujenkpendgaar nnə tibuur kí dɛrɛ u'tub ma bo. Ujenkpendgaar nnə yé udu nɛ ki te ikpengol ya gbɛ. ² Utingbɛn bo ya bɛrb tien' lisɔnsɔndl nin wɔn nɛ, nɛ binib guɔrɛ' lɛ utingbɛn kɛ bo ki kɔn' Uwien ya tudɛrɛ ni.»

³ *Mifuoñaanm cɛrɛ' n laa' nà tidɛknt yaam nnə ni, nɛ utond nnə taa' nni ki jon' kupenpelku ni, n tĩ laa' upii uba jɛke kiwɛnmɔnmɔnk kiba, kí ɲmɔbe iyul ilole nin iyin piik, ki'gbɛnɛnt kɛ gbe iyel yà sukreh Uwien. ⁴ Upii nnə guo tiwɛnmɔnmɔnt tuba tù mɔn, ki taa' miñɔkm nin itɛn yà ɲmɔbe kudaaku nin ilaan yà ɲmɔbe kudaaku ki fɛnde' u'ba. U ɲuuke miñɔkm ya sɛnl, lí gbe u'sɔnsɔndtùon. Yɛn si: u'juɔke nin u'jɔknt ya bont nnə. ⁵ Bi kele' liyel là binib ɲa bɛn li'tingi u'yutunl bo. Liyel nnə ya tingi si: «Uduciɛn Babilonn: lijenkpendl nin ijuɔke yà te kitink bo ya naa.» ⁶ Nɛ n laa' upii nnə ñun' Uwien ya nib ya sɛm nin binib bà bi ku' bɛ *Yesu bo nnə ya sɛm ki yibe' tɛn u ñun' midaam nɛ.

N laa' wɔ ma nnə nɛ ní cuo' nni miyɔkm cɛɛn. ⁷ Nɛ Uwien ya tond nnə tɔke' nni ki ye: «Bɛ tien' ní cuo' ɲɛ miyɔkm-i? N li kpiire' upii nnə nin u jɛke kiwɛnk kà, kí ɲmɔbe iyul ilole nin iyin piik nnə ya gbɛr, kí tɔke ɲɛ. ⁸ A laa' kiwɛnk kà nɔ, kí là te nɛ ka ji te. Kí li ñɛ ní kubùoku kùà ñɔ ka ɲmɔbe biɛn nnə ni nɛ, kí bure bɛ ní tĩ ku kɛ. Binib bà Uwien ɲa kele' bi'yel limiel ya gbɔnku ni haali uɲɛndun ya cincinm nnə laa' kɛ la, ní li ji bɛ, kimɛ kí là te nɛ, ka ji te ama kí li liɛbe ní.

⁹ «Fɛnfɛnnɔ miyɛnfuom nin mibɛnm nɛ li cɛrɛ binib ní bɛnde nibonn niɛ ya tingi. Kiwɛnk nnə ya yul ilole nnə yé ijuɔn ilole yà upii nnə te i'bo nnə nɛ. I yé biberb bilole mɔ nɛ. ¹⁰ Biberb bilole nnə ni, biɲun ya bɛl gɛbre' ɲɔ, nluob nɛ kɛ fɛnfɛnnɔ wuɔ, nlole ɲa laan kɛle'. U lá kɛle' la, wa ní wuɔke. ¹¹ Kiwɛnk kà là te, ka ji te nnə yé bɛrniin nɛ, ki ñɛn' biberb bilole nnə ni, nɛ ki joh bɛ ní tĩ ku kɛ. ¹² A laa' iyin piik yà nnə, yé binib piik bà lá li ji libɛl nɛ. Bi lá jin' libɛl la, bɛn nin kiwɛnk nnə li taan libɛl nnə nɛ, ama la ní wuɔke. ¹³ Biberb nnə kɛ kpaan' buñɔbu nɛ, bɛ ní taa bi'tuɔm nin bi'faa kɛ kí sɔn kí de kiwɛnk nnə. ¹⁴ Bi li tɔ nin Kipebuk butɔbu, nɛ kɛ ní faake nin bɛ, kimɛ kí yé yonbdɛnb kɛ ya Yonbdaan nɛ, ki yé biberb kɛ ya bɛrciɛn. Wɔn nin binib bà Uwien yin' bɛ ki gɛnde' bɛ bi yé u'yaab ki pɛ u'bo mɔnmɔnm nnə nɛ li faake.»

¹⁵ Nɛ utond nnə tí tɔke' nni ki ye: «A laa' miñunm mà ujenkpend nnə te mi'saan nnə yé inibol yà kɛ te uɲɛndun wuu ni ki lienh ilɛnbol kɛ nnə nɛ. ¹⁶ A laa' iyin piik yà, ì yé biberb nnə, nin kiwɛnk nnə li sikre ujenkpend nnə bo, kí fie u'wɛnt kɛ, kí cɛrɛ wɔ ní li te limufunl, kí ɲmɔnɲmɔn wɔ, kí taa umu kí sɛ nà bó s'ien', ¹⁷ kimɛ Uwien nɛ de' biberb piik nnə iyɛnmaale bɛ ní tien u yíe nà. U yíe nà si: biberb piik nnə ní kpaan buñɔbu kí taa bi'bel kí cɛbe kiwɛnk nnə kí tĩ baa uyo wà u là len' nà nnə ní tien.

¹⁸ «A laa' upii wà nnə yé uduciɛn wà likeh utingbɛn bo ya bɛrb kɛ nɛ.»

18

Babilonn ya berm

¹ Ni ya puoli bó nε n tí laa' tidεknt yaam Uwien ya tond uba ñen' paaki bó ki jiih ní, ki ηmabe mituam ki gbien', nε u'wenwenku wende' utingben kε bo,

² nε u lienh ufaa bo ki teh:

«U lu' ηə, u lu' ηə, uduciεn Babilonn lu' ηə.

U ji kpεnde' isεnpol kε ya bol ya kεnkuεn nε.

Inuεn nin tiwεnt tà yé tijεnkt ya bont ki ηmabe isensen kε ji kə wun ni nε.

³ Kimε udu nnə nε taa' u'sənsəndl ki puon' inibol kε, ki cère' i kə'n' Uwien ya tudere ni.

Utingben bo ya bεrb tien' lisənsəndl nin wù,

nε ikpenkpend laa' lifaal li yεbe u'wiel bo.»

⁴ Nε n tí cii' unieke uba bó paaki bó u lienh ki teh:

«N'nibε, ñε mεn Babilonn ni,

ki la li te u'nib ya tūonbiεrε ya gbεr ni,

ηə ki la ji ijend yà bi li ji yè nnə,

⁵ kimε udu nnə ya nib sən' itūonbiεrε yà nnə yεbre' ki gbien' ki tī kpiε kutaaku nε, Uwien ηa sunde' bi'tūonbiεrε nnə bó,

⁶ Tien bε mεn bi tien' nε ma bo nnə,

bi tien' nε ibiεre yà nnə, jiih bε mεn nnə bolm mile bo,

bi là cère' ni jin' ijend ma bo nnə,

jiih bε mεn nnə bolm mile bo.

⁷ Bεn bà là yíe tigbengt, ki yíe bε ní li te liwiel ni, nǐ tī kεnde' nnə,

cère mεn bε ní ji ijend mə kí li kaa mikuum kí tī baa nnə,

kimε udu nnə ya nib maaleh bi'fēl ni,

ki teh bi'du gbere' nε, ka te tεn kpopii,

ka li li kèle kuum mə fiebu.

⁸ Nεn bo, ijend li taan kí lu udu nnə ya nib bo uwien uba nε. Yεn si:

mikum nin ikumuə nin mikònm.

Umu li wi udu nnə,

kimε Yonbdaan Uwien wà bun' tibuur nnə ηmabe mituam ki gbien'.»

⁹ Utingben bo ya bεrb bà kε tien' lisənsəndl nin udu nnə, bεn nin wun jin' liwiel nnə, li muə kí kpiεnde u'bo, kimε u teknh umu, imuñii dukeh. ¹⁰ Bi li juore kí li se fənfəkm nε, kimε bi fεnge bi la tī jènde udu nnə ni nε. Bi li lienh ki teh:

«Ni brike' a'bo ηə, nǐ brike' a'bo ηə

uduciεn Babilonn, sin wà là ηmabe ufaa nnə, ni brike' a'bo ηə,

Uwien pək ki bun' a'buur ki gben' na taande'.»

¹¹ Utingben bo ya kpenkpend mə li muəh ki kpiεndeh udu nnə bo, kimε uba

ηa ji daanh bi'wεnt. ¹² Tun si: miñòkm nin ilike ya kur nin itεn yà ηmabe

kudaaku nin ilaan nin tikpεlcεpenpiεnt nin ikpεlmónmón nin tikpεlcεr tà

dinge suəə ki windeh nin ikpεlde kε ya bol yà ya daaku faa nin isiin yà ya

də ya daaku faa nin bi taah iluobñin ki teh tibont tà nin bi kpeh tibont tà kε

ya bol nin kukurku kùa bi yih kù blənsi nin tikutər nin itεn yà ya daaku faa bi

yih yè maarb ¹³ nin lεfina kε ya bol nin tisir tà nu ki ηmε kε ya bol nin midaam

kε nin mikpəm nin miyom nin iji nin inε nin ipe nin itaan nin titεnlolt nin

iyonbe nin binib bà bi coh bε butəbu ni. ¹⁴ Bi li len ki ye:

«Sin Babilonn, a là fε tibont tà nnə gben' ηə.

A'nacenkpebont tà mən ki ηmabe kuñuərku nnə gben' ηə,

nił ηa ji li lε tū fiebu.»

¹⁵ Binib bà tien' ukpenkpende udu nnə ni, ki laa' lifaal nnə,

li juore kí li se fənfəkm nε ki muəh ki kpiεndeh,

kimε bi fεnge bi la tī jènde ni'bó nε. ¹⁶ Bi li lienh ki teh:

«Ni brike' a'bo ηə, nǐ brike' a'bo ηə uduciεn Babilonn, nǐ brike' a'bo ηə,

sin wà là te tɛn upii wà guo tikpɛlcɛpenpiɛnt
 nin ikpɛlmónmón nin yà kɛ ya bol ya daaku faa
 ki fɛnde' a'ba nin bi taah miñðkm nin itɛn yà ya daaku faa
 ki teh tijɛfɛnbont tà nnɔ nin ilaan nnɔ.

¹⁷ Li ya faal kɛ nɛ pɔk ki gben' na taande' nɔ-ɔɔ?»

Biñɛrkurb nin bi'ciɛnb nin bikpɛntuɔnb nin bà kɛ sɔnh miñunciɛnm bo ki
 jinh se fɔnfɔkm nɛ, ¹⁸ ki likeh udu wà teknh nnɔ ya muñii, ki wuureh ki teh:
 «U lɛ udu ba te ki baa' uduciɛn wuu nɔ?» ¹⁹ Nɛ ki yiih titɛnt ki pukeh bi'yul bo,
 ki muɔh ki kpɛndɛh ki wuureh ki teh:

«Ni brike' a'bo ɲɔ, nɪ brike' a'bo ɲɔ,
 uduciɛn Babilonn nɪ brike' a'bo ɲɔ,
 biñɛrdɛnb kɛ ñi' a ya faal bo nɛ ki faake'.
 Nɛn kɛ nɛ pɔk ki lá gben' na taande' nɔ-ɔɔ?»

²⁰ Tibont tà kɛ te kutaaku bo rí li poknh,
 Uwien ya nib nin *Yesu ya tondb nin
 *Uwien ya ñɔbonsɔknɛ ni'mɔ rí li poknh,
 uduciɛn nnɔ ya berm bo,

kimɛ Uwien bun' udu nnɔ ya nib tibuur
 bi tien' nɛ mibiɛrm mà nnɔ bo ki kun' nɛ imɔn.

²¹ Nɛ Uwien ya tondtɔdaan uba yuure' litɛnl liba li yɛbe tɛn linɛciɛnl ki wiɛ'
 miñunciɛnm ni, nɛ ki ye:

«Bi li bere uduciɛn Babilonn ufaa bó ma sɔ.
 Nil ɲa ji li lɛ wù fiebu.

²² Ba ji li cii biɛñib nin yonyuonb
 nin wopieb nin natunpieb bó udu nnɔ ni.
 Utonsɔnl uba mɔnɔn nin utɔ ɲa ji li te u'ni.
 Ba ji li cii naal bó u'ni.

²³ Frl ɲa ji li wende u'ni,
 ba ji li cii uje nin upii bà kuɔn' tɔb,
 na laan wuɔke' ya yuon bó u'ni,
 udu nnɔ ya kpenkpend nɛ là cɛn' binib kɛ utingbɛn bo.

U'nib là taa' iñɔke nɛ ki lɛrɛ' inibol kɛ.»

²⁴ Liɛbe' ki ní, *Uwien ya ñɔbonsɔknɛ nin u'nib bà kɛ bi ku' bɛ utingbɛn bo
 nnɔ u ya du nɛ si bi'kuum.

19

Bà mɔn' ki faake' ya yuon nin Uwien ya Pebuk ya piikuɔn

¹ Ni ya puoli bó nɛ n cii' uniɛke uba bó paaki bó tɛn kuniwulku ya niɛke, u
 teh:

«Aleluya,
 ti'Wien nɛ ɲmiɛndɛh binib.

Wɔn nɛ si ukpiɛke nin mituɔm,
² kimɛ u'buur yé imɔn nɛ, ki cuube.

U bun' ujenkpendgaar wà taa' u'sɔnsɔndl
 ki puon' binib kɛ utingbɛn bo nnɔ tibuur,
 ki tu' u là ku' u'tonsɔnb bà nnɔ ya fɛnl.»

³ Nɛ kuniwulku nnɔ tí ye:

«Aleluya,
 Babilonn ya muñii li tuu ki dukeh nɛ uyo kɛ.»

⁴ Nɛ biciɛnb pile nin binan nnɔ nin tiwɛnfuobt tunan nnɔ gbaan' ki pukeh
 Uwien wà kɛ kibɛrbiek bo nnɔ, ki teh:
 «Ami! Aleluya!»

⁵ Nɛn saan nɛ uniekɛ uba len' kibɛrbiɛk nnɔ saan ki ye: «Ninbi, biwaab nin biciɛnb bà yé ti'Wien ya tonsɔnb ki boh wɔ nnɔ ni'kɛ ní li pèkeh wɔ mɛn. ⁶ Nɛ n tí cii' uniekɛ uba bó tɛn kuniwulku ya nieke, a li ye miñunciɛnm nɛ fuh bii utaa nɛ tɛngɛh. Uniekɛ nnɔ teh:

«Aleluya,

Yonbdaan Uwien mituɔm kɛ ya daan caan' u'bel ɲɔ.

⁷ Cère mɛn tí li poknh, kí li ɲmɔbe uyɛnsɔnge kí gbien,

kí li kpiɛkreh wɔ,

kimɛ Kipebuk nnɔ ya piikuɔnyo baa' ɲɔ.

Nɛ ki'po bonde' u'ba ɲɔ.» »

⁸ Uwien de' wɔ usɛn wɔ ní gole tikpɛlcɛr tà mɔn ki pɛn ki windeh.

Tikpɛlcɛr nnɔ wuɔn' ki ye Uwien bù' u'nib bigbɛmɔndɛnb nɛ.

⁹ Nɛ uba tɔke' nni ki ye: «Kɛle kí ye: «Uwien ya mɔnm te u yin' binib bà bɛ ní ji Kipebuk ya piikuɔnjier nnɔ bo,» nɛ ki tí ye: «Tigbɛr tuu cinbe ki ñɛn' Uwien saan nɛ.» » ¹⁰ Nɛn saan nɛ n gbaan' udaan nnɔ ya nun bó ní puke wɔ, nɛ u tɔke' nni ki ye n la tien nnɔ, kimɛ u'mɔ yé min nin n'tɔb bà yé *Yesu ya mɔnkunb nnɔ ya tonsɔntɔ nɛ. A li puke Uwien baba nɛ. *Yesu kpiire' tigbɛmɔnt tà nnɔ yé Uwien là cère' *u'Fuoñaanm tore' u'ñɔbonsɔknb bi sɔkn' tigbɛr tà nnɔ nɛ.

Unil wà jɛke utɛnpɛn ya gbɛr

¹¹ Nɛ n tí liike' ki laa' kutaaku yɛ, utɛnpɛn uba puɔ' ní, wà jɛke wɔ nnɔ bi yih wɔ umɛmɔndaan nin unimɔn nɛ. U buh binib tibuur, ki tɔh butɔbu ni'donbó nɛ. ¹² U'nun muɔreh tɛn umupɛn nɛ. U kpiɛ ibɛryukpɛkpiɛ ligol. Liyel liba te u'bo, wɔn baba ɲa ní la, uba ɲa bɛn li'tingi. ¹³ U guo kuliɛrku kuba nɛ ku'kɛkɛ yé misɛm, bi yih wɔ Uwien ya ñɔbonl. ¹⁴ Nɛ Uwien ya sojambɛ pɛ u'puoli, ki jɛke itɛnpɛn, ki guo tiliert tù pɛn ki windeh. ¹⁵ Nɛ kijusiek kà ɲmɛ penpen nɔreh ki ñɛh utɛnjekl nnɔ ya ñɔbu ni. U li taa kɛn nɛ kí ku inibol. U li ɲuuke bɛ nin ufaa ki la ɲmɔbe nunsɔnge bi'bo, kí niin bɛ tɛn bi taanh ki mɛreh isibii ki ñɛndɛh i'ñunm ma bo, kimɛ Uwien mituɔm kɛ ya daan ya mutuol fii' bi'bo ki gbien'-a! ¹⁶ Liyel liba te u'liɛrku nin u'pɛnl bo. Lɛn si: «Bibɛrb kɛ ya bɛrciɛn nin yonbɛnb kɛ ya Yonbdaan.»

¹⁷ Nɛ n laa' utond uba se uwien bo, ki wuureh ufaa bo ki yih inuɔn yà kɛ ya bol jinh tunɔnt yí ní baa kí ji Uwien bonde' ujinciɛn wà nnɔ. ¹⁸ Yí ní baa kí ji bibɛrb nin sojaciɛnb nin bifɛfaab nin itaan nin bà jɛke yí nin binib kɛ, bà yé iyonbe nin bà ɲa yé yonbe nin biwaab nin biciɛnb kɛ ya nɔnt.

¹⁹ Nɛ n tí laa' kiwɛnk nnɔ nin utingbɛn bo ya bɛrb nin bi'sojambɛ taan', bɛ ní tɔ utɛnjekl nnɔ nin u'sojambɛ butɔbu. ²⁰ Nɛ bi cuo' kiwɛnk nnɔ nin utonnɛnñɔbonsɔknl nnɔ mɔ. Wɔn nɛ là tien' micincilm ki de' kiwɛnk, ki lɛrɛ' binib bà kiwɛnk nnɔ ya dɛku te bi'bo bi gbaandɛh ki pukeh ki'nɛnnɛnku nnɔ. Bi taa' bi'kɛ bile bi fuobe nɛ ki tí wiɛ' kumubùoku kuba ni mitɛnñɔkjiɛm te len ki teknh. ²¹ Bà sɛn' nnɔ wɔn, utɛnjekl nnɔ taa' kijusiek kà nɔreh ki ñɛh u'ñɔbu ni nnɔ nɛ ki ku' bɛ, nɛ inuɔn kɛ baa' ki jin' bɛ ki tí gbo'.

20

Ibin liturl ya gbɛr

¹ Nɛ n tí laa' Uwien ya tond uba ñɛn' kutaaku bó ki jinh ní ki ɲuuke kubùoku kùà ñɔ kà ɲmɔbe biɛn nnɔ ya piɛn nin tikudɔkcɛnciɛnt u'nuɔ ni, ² ki baa' ki cuo' utunwiɛn nnɔ. U yé uyo bo ya wɛ nnɔ nɛ. Bi yih wɔn nɛ usɛnpol, ki liɛbe' ki yih wɔ *Satan. U taa' tikudɔkr nnɔ ki lòle' wɔ, wɔ ní li lùo kí tí baa ibin liturl, ³ ki taa' wɔ ki wiɛ' kubùoku kùà ñɔ kà ɲmɔbe biɛn nnɔ ni, ki biiin', ki piin' ipɛn, ki pɔle' ɲɔ utunwiɛn nnɔ ji la lɛrɛ nib kí tí baa ibin liturl nnɔ ya gbenm. Ibin nnɔ gɛbre' la, bi li wiɛ wɔ nɛ, wɔ ní tien iwenkàanke.

⁴ Nε n laa' muberbiemu muba, bà bàareh ki kaah mu'bo nnə, Uwien de' be usen be ní bu binib tibuur, ki laa' binib bà là kun' imən *Yesu bo, ki kpaande' Uwien ya gber ηə bi ku' be nnə ya naanmu. Bi mεkre' nε ki jin' libel nin Kristo ibin liturl. Ben ηa gbaan' ki puke' kiwenk nnə bii ki'nennnku, ka ηməbe ki'diεku bi'yutun bo bii bi'nuə bo. ⁵ Uwien mεkre' ben nε mikpiεkm. Bitenkpiitəb bà sien' nnə ibin liturl nnə ηa gεbre' la, ba ní mεkre. ⁶ Binib bà kpiε' ki mεkre' bitenkpiib ni nnə Uwien ya mənəm te bi'bo, kime Uwien nε bore' be ki tien' u'yaab. Ba ní kpo kí lere. Bi li yé Uwien nin *Kristo ya təturkaab nε, ki li yé biberb nin *Kristo ibin liturl.

Satan ya lum

⁷ Ibin liturl nnə gεbre' la, Uwien li cεre be ní nien *Satan lipεkl ni kí wiε, ⁸ wə ní jo kí tí lere inibol yə kε te utingben kε bo, kí tí taan yε, yε ní tə butəbu. Inibol nnə ya yel si Gəg nin Magəg* nε. Bi yεbe ten likpentengbil nε. ⁹ Bi gbe utingben bo ní'kε saan, ki jebe' udu wə Uwien yie wu, u'nib te u'ni nnə, nε umu nien' paaki bó ní ki lá win' bi'kε. ¹⁰ Nε Uwien cεre' bi cuo' usenpol wə lere' be nnə, ki wiε' kumubuoku kua mitenñəkjie m te len ki teknh nnə ni, kiwenk nnə nin utonnenñəbonsəknl te nà saan nnə. Bi li tuu ki te nen saan nε uyo kε ki jendeh ki lεbreh nənku nin wien ni.

Lidaali là Uwien li bu binib kε tibuur

¹¹ N laa' kiberbecencienk kiba kí plen, ki laa' wə kε ki'bo nnə. Kitink nin kutaaku gben' u'nun bó kpekpe l ka sien' bonn. ¹² Nε n laa' bitenkpiib, bicienb nin biwaab kε se kiberbiek nnə ya nun bó. Nε bi pibre' tigbənt, ki liebe' ki pibre' kutaku limiel ya gbənkú nínə. Bi bun' bitenkpiib tibuur, wə kε là sən' ma bo. Bi bun' be ten ní kele' ma bo tigbənt nnə ni nε. ¹³ Miñunm là jin' binib bà kε nnə, mi nien' be ní. Mikuum là jin' bà bi te kutenkpiiku ni nnə mə nien' ní, nε Uwien bun' be tibuur wə kε là sən' ma bo. ¹⁴ Nen saan nε bi taa' mikuum nin kutenkpiiku ki wiε' kumubuoku ni. Kumubuoku nnə nε yé mikuliem. ¹⁵ Nε bi taa' binib bà kε ya yel ηa kele' limiel ya gbənkú ni nnə mə ki wiε' kumubuoku nnə ni.

21

Kutεfenku nin kitinfenk ya gber

¹ N laa' kutεfenku nin kitinfenk, kime kutεkpaaku nin kitinkpaak nnə ηa ji te. Miñuncienm mə ηa ji te. ² N laa' Uwien ya du Yerusalemfaan nien' u'saan paaki bó ní ki mən ten uje faan wə bi dūun' wə ki tuke ki joh u'ce bó. ³ Nε n cii' unieke uba bó, u len' ufaa bo kiberbiek nnə saan ki ye: «Liike mən, Uwien ya kənkuan ji te binib ni nε. U li kəh nin be, nε be ní li yé u'yaab, nε wən bugben ní li yé bi'Wien. ⁴ U li ηmire bi'nunsiir kε, kuum nin kumuə nin jend nin kpiende ηa ji li te, kime tibonkpaar nnə kε gben'-a.»

⁵ Nen saan nε wə kε kiberbiek bo nnə len' ki ye: «Fεnfennə n teh tibont kε tifent nε.» Nε ki tí len' ki ye: «Kele tigber tuu, kime tū te nε, ki kpe be ní li du tu'bo.» ⁶ Nε ki təke' nni ki ye: «Ní'kε tien' ki gben'-a! Min nε yé micincinm nin migbenm. Uñun ηməbe wə kε la, n li de wə liñunbunl là ya ñunm dienh limiel wa ní pè niba. ⁷ Wə kε mən' ki faake' nε li si tu ya bont kε. N li yé u'Wien nε u'mə li yé n'buk. ⁸ Bà sən' bujəwaanbu nin bà ηa fəre' Kristo ya sən ni nin bà teh ijuəke ya bont nin binikub nin isənsənd nin biñəkdənb nin bà pε ibule bo. Bi'kε ya tūon nin bi'lenm ηa kpe gbəmənt ya sən. Bi'būol si kumubuoku kua ni mitenñəkjie m te len ki teknh nnə nε. Nen nε yé mikuliem.»

Yerusalemfaan ya gber

* **20:8** Uwien ya nəbonsəknl Esekial là yih Uwien ya nennendb nε Gəg nin Magəg.

⁹ Uwien ya tondb bilole bà ηuuke ijendfərκε isèn ilole ni nnə ya uba baa' ki lá təkə' nni ki ye: «Dən, rí wuən ηe ujəfaan wà Kipebuk li kuən wə nnə.»

¹⁰ *Mifuoñaanm cère' n laa' nà tidəktnt yaam nnə ni nε utond nnə taa' nni ki don' lijəfəfəkrɪ liba bo, ki wuən' nni Uwien ya du Yerusalem u řen' u'saan paaki bó ki jiinh ní. ¹¹ Uwien ya wenwenku wendeh wù ki cère' u windeh tən litenl là ya daaku faa, ki windeh tən litenl là bən tən lidingl ki likeh ki càareh. ¹² Liguoncəncienl liba nε là guən' udu nnə, ki ηməbe inařuən piik nin ile. Uwien ya tondb piik nin bile se inařuən nnə kε saan. Israyel yaab ya baamul piik nin ile ya yel kεle' inařuən piik nin ile nnə kε bo. ¹³ Inařuən ita te lenpuoli bó, ita te nintuəli bó, ita te ugen bó, ita mə te ujie bó. ¹⁴ Liguoncəncienl nnə se iten piik nin ile bo nε. Kipebuk ya tondb piik nin bile ya yel kεle' iten nnə kε bo.

¹⁵ Uwien ya tond wà lienh nni nnə ηuuke miřəkm ya kpendə wə rí kpaan udu nnə nin u'nařuən nin u'guoncəncienl nnə. ¹⁶ Udu nnə là te tən kangbənga nε, u'kεle kε inan ya přen kpe. Nε u taa' ukpendə nnə ki kpaan' udu nnə, ki laa' ikεle inan nnə, wà kε ya fəkn te mikpəanm itur piik nin ile nε. U'paaki ya fəkn mə kpe nnə nε. ¹⁷ U kpaan' * liguonl nnə ki laa' nı te kobk nin pinan nin minan nε. U kpaan' binib kpəandeh tibont ma bo nε. ¹⁸ Bi là taa' iten yà bi yih yè jaspı nnə nε ki mən' liguonl nnə. Udu nnə kε là yé miřəkm mà wien, ki windeh ki likeh ki càareh tən lidingl nε. ¹⁹ Bi là taa' iten yà ya daaku faa kε ya bol nε ki mənge' liguonl nnə ya tənpuul.

Likpiekl yé litenl là bi yih lè jaspı nnə nε,

liliel yé litenl là bi yih lè safır nnə nε,

litaal yé litenl là bi yih lè agati nnə nε,

nnan yé litenl là bi yih lè emolod nnə nε,

²⁰ nηun yé litenl là bi yih lè sadoniks nnə nε,

nluob yé litenl là bi yih lè kaneliyann nnə nε,

nlole yé litenl là bi yih lè krisolate nnə nε,

nniın yé litenl là bi yih lè belil nnə nε,

nwe yé litenl là bi yih lè topasi nnə nε,

piik yé litenl là bi yih lè kalsedoni nnə nε,

piiknba yé litenl là bi yih lè yasente nnə nε,

piiknle yé litenl là bi yih lè ametisi nnə nε.

²¹ Bi là taa' litenl là ya daaku faa bi yih lè pərl nnə piik nin ile nε ki tien' udu nnə ya nařuən piik nin ile nnə. Nařəbu kε nařəbu là jin' litenl liba nε. Ki taa' miřəkm mà windeh ki likeh ki càareh tən lidingl nnə ki cře' mifenm mà də udu nnə ya benku ni nnə.

²² Ma laa' udu nnə ni bi pəkeh Uwien kuduku kua ni, kimε Yonbdaan Uwien mituəm kε ya daan nin Kipebuk nnə te udu nnə ni, nε binib pəkeh bε.

²³ Udu nnə ya nib ηa nuunh wien nin ηmaal rí li wendeh u'ni, kimε Uwien ya wenwenku nε wendeh wù, nε Kipebuk nnə yé u'frl. ²⁴ Inibol kε li cuon u'wenwenku ni, nε utingben bo ya bərb li tuke bi'bont tà dienh bε ukpiεke kí baa u'ni. ²⁵ Udu nnə ya nařuən li tuu ki ye uyo kε nε, nε na ji li biire u'ni. ²⁶ Bi li taa tibont tà dienh inibol kε ukpiεke nin lifaal kí baa u'ni. ²⁷ Nibonn nà kε yé tijəktnt ya bonn ηa rí kə u'ni. Binib bà teh ijuəke ya bont nin bà ya tūon nin bi'lenm ηa kpe gbəmənt ya sən nnə mə ηa rí kə u'ni. Binib bà ya yel kεle' limiel ya gbənkı ni nnə baba nε li kə u'ni. Kugbənkı nnə yé Uwien ya Pebuk nnə yaaku nε.

* **21:17** Mikpəanm nnə ya fəkn kpe kí cin kunəkpəndunku kí tı fəre inəbii nε.

22

¹ Uwien ya tond nnə wuən' nni miñunm mà dienh limiel ya kpen u windeh ten lidingl ki likeh ki càareh. Mí ñeh Uwien nin Kipebuk nnə ya bərbiək saan nɛ. ² Limiel ya subu se mifɛnm mà də udu nnə ya benku ni nnə ya siik ni nɛ, ki te ukpen nnə ya kele kɛ ile, ki lùonh bolm piik nin mile libinl ni. Bù lùonh ñmaal kɛ ñmaal nɛ. Bu'fer yé kuñàaku nɛ ki buuh inibol kɛ. ³ Uwien wiɛ' nà kɛ miñuum ña ji li te udu nnə ni. Uwien nin Kipebuk ya bərbiək li te udu nnə ni nɛ, nɛ Uwien ya tonsənb rí li pukeh wə. ⁴ Bi li lɛ u'nun bó, nɛ bi li kele u'yel bi'yutun bo. ⁵ Na ji li biire u'ni, nɛ binib nnə ña ji li nuunh frl, ka ji li nuunh wien rí wende bɛ, kimɛ Yonbdaan Uwien nɛ li wende bɛ. Bi li yé biberb nɛ uyo kɛ.

Yesu ya baam ya gber

⁶ Uwien ya tond nnə təkɛ' nni ki ye: «Tigber tuu te nɛ, ki kpe bɛ rí li du tu'bo. Yonbdaan Uwien wà là cère' u'ñəbonsəknb sək'n' u'gber nnə, nɛ sən' ní u'tond wə rí lá wuən u'tonsənb tibont tà li tien' na rí taande.»

⁷ *Yesu len' ki ye: «Li cengeh mɛn, n we ní na rí taande.» Wà kɛ tùɔre' ki ñuuke Uwien ya gber tà te kugbənku kuu ni nə ki təkɛh nà laan teh nin nà lá li tien nnə ya gber la, Uwien ya mənɛm te u'bo.

⁸ Min San nɛ cii' tibont tuu bó ki laa' tù mə. N cii' tu'bó, ki laa' tù ma nnə, nɛ n gbaan' utond wà wuən' nni tù nnə ya nun bó rí puke wə. ⁹ Nɛ u təkɛ' nni ki ye n la tien nnə, kimɛ u'mə yé min nin n'təb bà yé *Uwien ya ñəbonsəknb nin bà tùɔre' ki ñuuke kugbənku kuu ya gber ya tonsəntə nɛ. A li puke Uwien baba nɛ. ¹⁰ Nɛ ki tí təkɛ' nni ki ye: «La bəle Uwien ya gber tà te kugbənku kuu ni nə, kimɛ tù li tien uyo wà nnə nɛkn' ní ñə. ¹¹ Wà bre la, wə rí li teh nà bre ki joh. Wà yé tijəktnt ya tòn la, wə rí li kuəndeh u'ba tijəktnt ki joh. Wà yé unimən la, wə rí li teh tinimənt ki joh. Wà yé Uwien yə la, wə rí juore kí li yé Uwien yə.»

¹² *Yesu tí ye: «Li cengeh mɛn, n we ní na rí taande, kí li tuke lisuul rí lá su unil kɛ u'tuonl kpe ma bo. ¹³ Min nɛ yé micincinm nin migbenm, ukpiək nin ufərke.» ¹⁴ Binib bà səkreh bi'liert nnə Uwien ya mənɛm te bi'bo. Bɛn nɛ ñməbe usɛn bɛ rí mə limiel ya subu ya bii, kí ñɛ bunañəbu kí kə udu nnə ni*. ¹⁵ Ama bà teh ijuəke ya bont nin biñəkdɛnb nin isənsənd nin binikub nin bà pɛ ibule bo nnə, bi'kɛ fɛ itùon nin tigber tà ña kpe gbemənt ya sɛn nɛ, nɛ ki pɛ tu'bo. Bɛn li juore saali nɛ.

¹⁶ «Min *Yesu nɛ sən' ní n'tond wə rí lá təkɛ nɛ tigber tuu n'taan ni. N yé Dafid ya yaabil nɛ, ki wien ten litɛnɛɛɛmaasɛl.»

¹⁷ *Mifuoñaanm nin Uwien ya Pebuk ya jɛkpen ye: «Dɛn.»

Wà kɛ cii' la, u'mə rí ye: «Dɛn.»

Uñuñun ñməbe wà kɛ la, wə rí dɛn,

wà yé miñunm mà dienh limiel la,

wə rí dɛn kí ñu, ki la pè niba.

Tigbɛfərkaar

¹⁸ N gbierɛh wà kɛ ciih tigber tà te kugbənku kuu ni, ki təkɛh nà laan teh nin nà lá li tien nnə ya gber nnə nɛ. Wà kɛ taa' tigbetər ki pukn' tigber nnə bó la, Uwien li cère ijɛnd yà bi len' i'bó kugbənku kuu ni nnə rí lu u'bo. ¹⁹ Wà kɛ kùore' kugbənku kuu ya gber la, Uwien ña rí cèbe wə, wə rí mə bi len' limiel ya subu búa bó kugbənku kuu ni nnə ya bii, ka rí cère wə rí kə u'du wà bi len' u'bó kugbənku kuu ni nə ni mə.

²⁰ Wà təkɛ' tigber tuu kɛ nnə ye: «Imən nɛ n we ní na rí taande.»

Imən, Yonbdaan Yesu, dɛn.

* **22:14** Bi kpie' ki kele' tigbont tà nnə ya tuba ni nɛ kele' ki ye: «Binib bà boh ti'gber tà te kugbənku kuu ni nnə Uwien ya mənɛm te bi'bo nɛ.»

21 Yonbdaan *Yesu n juoke binib ke.